

ÂŞIK PAŞAZADE osmanoğulları'nın tarihi

Hazırlayanlar Kemal Yavuz – M. A. Yekta Saraç

مُو

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
عَلَمْ بِرْلَهْ كَنْ مُعْلَمْ كَتَلْهْ مِنْ قَرْقَلْهْ

ÂŞIK PAŞAZADE
OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ
ÇEVİRİ VE GÜNÜMÜZ DİLİNÉ AKTARIM:
KEMAL YAVUZ – M. A. YEKTA SARAÇ

Âşık Paşazade: (1393?-1484?) Asıl adı Derviş Ahmed, mahlası Âşikî'dir. Amasya sancağına bağlı Mecitözü kazasının Elvan Çelebi köyünde doğdu. 1. Mehmed, 2. Murad ve 2. Mehmed'in seferlerine katıldı. İstanbul'un fethinde bulundu. Fetihten sonra İstanbul'a yerleştii. Osmanlı tarih yazıcılığında çok önemli bir yeri olan *Menakib u Tevarih-i Âl-i Osman*, Osmanlı devletinin kuruluşundan Fatih döneminin sonuna kadar gelmektedir. Bu yapıtin önemi, Osmanlı tarihinden söz eden daha erken tarihli bazı metinlerin tersine, kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturmaması, yalnızca Osmanlılar'ı konu etmesi, açık bir biçimde yazarının kişiliğinin damgasını da taşıyan ve birinci elden bilgiler veren ilk yapıt olmasıdır. Gerektiğinde dönemin devlet adamlarını ve komutanlarını eleştirecek kadar cesur bir kalemi olan yazar, yapıtında siyasal tarihe bilgiler sunmasının yanı sıra kuruluş döneminde Osmanlı toplumunun sosyal yapısına ve iktisadi durumuna ilişkin bilgiler de vermektedir. Sözünü ettiği seferlere, kendisinin de katılmış olması, yazdığı tarihin önemli bir bölümünün bizzat yaşadığı bir tarih olması, yapıta özgün bir üslup özelliği vermiştir.

Prof. Dr. Kemal Yavuz: 1947 yılında Karaman'da doğdu. 1971 yılında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1970-73 yılları arasında İÜ Edebiyat Fakültesi TÜRKİYAT Enstitüsü'nde kütüphane memuru olarak çalıştı. 1977 yılında İÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Türk Dili alanında doktor unvanını, 1983 yılında da aynı alanda doçent unvanını kazandı. 1973-86 yılları arasında Atatürk Üniversitesi'nde asistan, asistan doktor, yardımcı doçent ve doçent olarak çalıştı. 1989 yılında İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne doçent olarak atandı. 1989 yılında aynı bölümün Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda profesör ve Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanı oldu. Halen bu görevini sürdürmektedir. Yayınları: *Reşad Nuri'nin Tiyatro ile İlgili Makaleleri* (İstanbul, 1976); *Mesnevi-i Muradiyye* (Ankara, 1982); *Kenzi'l-Küberâ* (Ankara, 1991); *Garibname* (İstanbul, 2000). Ayrıca Türk dili ve edebiyatıyla ilgili ders kitaplarıyla yayımlanmış çeşitli bilimsel makale ve bildirileri bulunmaktadır.

Prof. Dr. M. A. Yekta Sarac: 1963 yılında İstanbul'da doğdu. 1985 yılında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu ve aynı yıl İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. Aynı anabilim dalında; 1987 yılında yüksek lisans programından mezun oldu, 1991 yılında doktor unvanını aldı, 1992 yılında yardımcı doçent kadrosuna atandı, 1994 yılında doçent unvanını kazandı, 2003 yılında profesörlük kadrosuna atandı. Halen İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Yayınları: *Şeyhülislam Kemal Paşazade, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Bazı Şiirleri* (İstanbul, 1995); *Edebiyat Terimleri-Istilahât-ı Edebiyye*, (İstanbul 1996); *Klasik Edebiyat Bilgisi-Belâğat* (2. baskı: İstanbul, 2001); *Emri Divanı* (İstanbul 2002). Bu kitapların dışında bilimsel dergilerde ve ansiklopedilerde yayınlanan çeşitli makale, bildiri ve ansiklopedi maddeleri vardır.

ÂŞIK PAŞAZADE
OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ
ÇEVİRİ VE GÜNÜMÜZ DİLİNE AKTARIM:
KEMAL YAVUZ – M. A. YEKTA SARAÇ

**Âşık Paşazade
Osmanoğulları'nın Tarihi**

K Kitaplığı 28

Anatolia 3

ISBN: 975-296-043-X

Çeviri ve Günümüz Diline Aktarım: Kemal Yavuz – M. A. Yekta Saraç

Yayına Hazırlayan: Hayati Develi – Samih Rifat

Kitap Tasarımı: Ersu Pekin

Kapak Resmi: "Orhan bin Osman" tuğralı mülkname. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi.

Düzeltileri: Müge Karalom, Hayati Develi (Çevriyazı)

Baskı: MAS Matbaacılık A.Ş.

Dereboyu Caddesi Zagra İş Merkezi

B Blok No 1, 34398 Maslak, İstanbul

0212 285 11 96

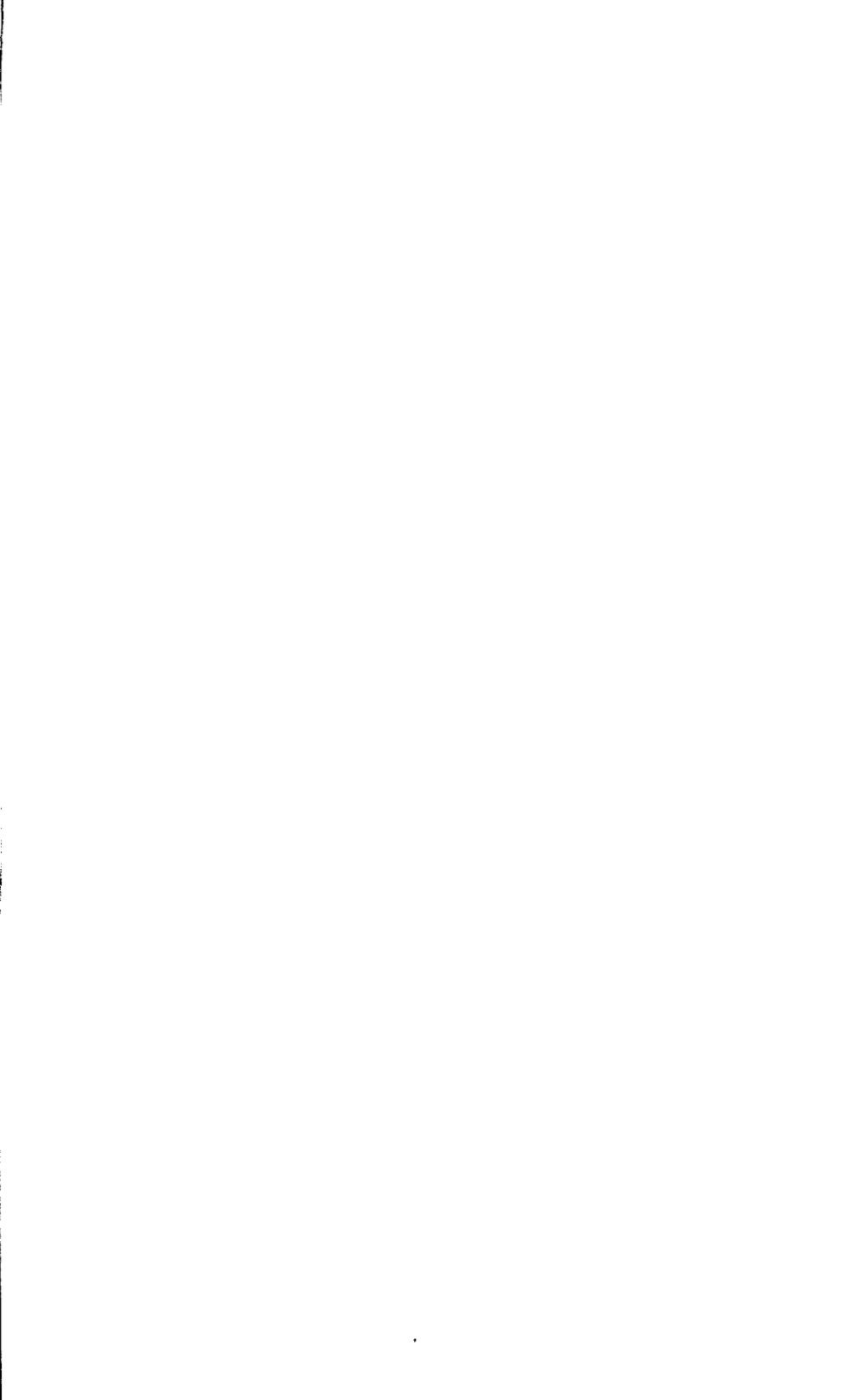
info@masmat.com.tr

© Koç Kültür Sanat Tanıtım A.Ş. 2003

Barbaros Bulvarı, Morbasan Sokak, Koza İş Merkezi

C Blok, 80700 Beşiktaş, İstanbul

ÂŞIK PAŞAZADE
OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ
ÇEVİRİ VE GÜNÜMÜZ DİLİNE AKTARIM:
KEMAL YAVUZ – M. A. YEKTA SARAÇ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	25
HAYATI VE "TARİH"İYLE ÂŞIK PAŞAZADE	31
HAYATI	31
ESERİ: MENAKİB U TEVÂRİH-İ ÂL-İ OSMÂN	42
GÜNÜMÜZ DİLİNDE	49 — 314
OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ 51	
BÖLÜM 1 OSMANOĞULLARI'NIN SOYUNUN ADLARI	53
BÖLÜM 2 OSMAN GAZİ'NİN SOYU VE SÜLALESİ HANGİ VİLAYETTEN NE SEBEPLE GELDİLER; NİCİN PADİŞAH OLDU; SONRA BU RUM ÜLKESİNE (ANADOLU'YA) HANGİ SEBEPLE GELDİLER; ONU ANLATIR.	53
BÖLÜM 3 OSMAN GAZİ'NİN GECE GÜNDÜZ DEMEDEN ZAMAN ZAMAN DÖRT BİR YANA YÜRÜMİYE BAŞLADIĞINI ANLATIR.	56
BÖLÜM 4 OSMAN GAZİ'NİN NASIL BİR RÜYA GÖRDÜĞÜNÜ, BUNU KİME HABER VERDİĞİNİ VE YORUMUNUN NE OLDUĞUNU ANLATIR.	57
BÖLÜM 5 OSMAN GAZİ, KAYIN BABASI DÜŞÜ YORDUKTAN SONRA NELER ORTAYA ÇIKTI VE NEYLE MEŞGUL OLDU ONU ANLATIR.	59
BÖLÜM 6 SULTAN ALAAÐDÎN'IN KÂFİRLERLE MÜSLÜMANLARIN ARASINDA GEÇEN OLAYLARDAN HABERDAR OLDUĞUNU BİLDİRİR.	60
BÖLÜM 7 SULTAN ALAAÐDÎN'IN VİLAYETİNE GİDİP TATAR İLE NE YAPTIĞINI BİLDİRİR.	61
BÖLÜM 8 OSMAN GAZİ HİSARI ALINCA SULTAN ALAAÐDÎN'E NE GÖNDERDİ VE SULTAN'DAN ONA NE GELDİ, ONU ANLATIR.	62
BÖLÜM 9 OSMAN GAZİ'NİN KİMLERİ DOST VE SIRDAŞ EDİNDİĞİNİ VE ÇEVRELERİНDE KİMLERİN BULUNDUĞUNU, NASIL TEDBİR ALDIĞINI VE ONLARLA NE ŞEKİLDE DÜŞÜP KALKTIĞINI ANLATIR.	63
BÖLÜM 10 HARMANKAYA KÂFİRLERİNİN OSMAN GAZİ İLE NE YÖNLERİDEN TANIŞIK OLDUKLARINI VE NELER YAPTIKLARINI BİLDİRİR.	65
BÖLÜM 11 KÖSE MİHAL DÜĞÜN EDİP KIZINI GÜL FALANOZOĞLU'NUN BEYİNE VERİYOR.	67
BÖLÜM 12 YARHİSAR TEKFURUNUN KIZINI ALACAK OLAN BİLECİK TEKFURUNUN DÜĞÜN YAPTIĞINI BİLDİRİR.	68
BÖLÜM 13 O YARHİSAR TEKFURUNUN KIZI OLAN GELİNİ TUTUP KİME VERDİLER VE AYRICA O KİM İDİ, ONU ANLATIR.	70
BÖLÜM 14 OSMAN GAZİ'NİN İLK ÖNCÉ CUMA NAMAZINI NEREDE KILDIRDİĞİNİ VE FETHETTİĞİ HER ŞEHİRDE NASIL BULUNDUĞUNU ANLATIR.	71
BÖLÜM 15 BU BÖLÜM OSMAN GAZİ'NİN KOYDUĞU KANUNUN HÜKÜMLERİNİ ANLATIR.	73
BÖLÜM 16 BU FETHETTİĞİ VİLAYETLERİN TIMARLARINI KİMLERE VERDİĞİNİ ANLATIR.	75
BÖLÜM 17 BURSA TEKFURU VE BAŞKA TEKFURLAR EDRENOS TEKFURU, BEDENOS TEKFURU, KESTEL TEKFURU, KİTE TEKFURU BUNLARIN HEPSİNİN BİRLEŞТИKLERİNİ ANLATIR.	75

BÖLÜM 18	OSMAN GAZİ BURSA HİSARI İÇİN HANGİ TEDBİRLERİ ALDI, NELER YAPTI BUNU ANLATIR.	77
BÖLÜM 19		77
BÖLÜM 20	MEKECE, AKHİSAR, GEYVE, LEBLEBİCİHİSARI VE ÇADIRLI'NIN NE ŞEKİLDE ALINDIĞINI BİLDİRİR.	78
BÖLÜM 21	OSMAN GAZİ KARACAHİSAR'DA İKEN GERMIYAN'DAN TATAR ÇAVDAR'IN GELEREK KARACAHİSAR PAZARINI VURDUĞUNU ANLATIR. ŞİMDİ ZAMANIMIZDA O SÜLADEDEN OLANLAR VAR VE BUNLAR ÇAVDARLU DİYE ANILMAKTADIR.	80
BÖLÜM 22	OSMAN GAZİ'NİN OĞLU ORHAN'I AKYAZI VE KOCAILİ'NE NASIL GÖNDERDİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	81
BÖLÜM 23	OSMAN GAZİ'NİN, OĞLU ORHAN'I BURSA'YA GÖNDERDİĞİNİ VE BURSA'NIN NE ŞEKİLDE FETHOLUNDUĞUNU BİLDİRİR.	84
BÖLÜM 24	OSMAN GAZİ OĞLU ORHAN'A VASİYETLERİНИ ANLATIR.	87
BÖLÜM 25	KONUR ALP İLE GAZİ RAHMAN VE AKÇAKOCA'NIN DURUMLARI NE OLDU, ONLARI ANLATIR.	88
BÖLÜM 26	AYDOS HİSARI NE ŞEKİLDE FETHOLUNDU ONU ANLATIR.	89
BÖLÜM 27	TEKFUR İLE KİZINI NE YAPTILAR ONU ANLATIR.	91
BÖLÜM 28	GAZİLERİN BU YANDA NELER YAPTIĞINI VE ORHAN GAZİ'NİN BABASININ HAK RAHMETİNE KAVUŞTUĞUNU ANLATIR.	92
BÖLÜM 29	OSMAN GAZİ'NİN ÖLÜMÜNDEN SONRA ORHAN GAZİ'NİN NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU ANLATIR.	93
BÖLÜM 30	ORHAN GAZİ PADİŞAH OLDUKTAN SONRA HANGİ İŞLERLE UÇRAŞTI, ONU BİLDİRİR.	95
BÖLÜM 31	ONUN NE GİYDİĞİNİ VE NELER ORTAYA ÇIKARIP UYGULADIĞINI ANLATIR.	97
BÖLÜM 32	İZNİK'İN NASIL ALINIP FETHEDİĞİNİ ANLATIR.	99
BÖLÜM 33	ORHAN GAZİ'NİN İZNİK'TE NELER YAPTIĞINI VE KİMLERLE Görüşüp KONUŞTUĞUNU ANLATIR.	101
BÖLÜM 34	İZNİK FETHİNDEN SONRA ORHAN GAZİ NE İLE UÇRAŞTI VE TIMARLARI KİMLERE VERDİ? ONU ANLATIP BİLDİRİR.	102
BÖLÜM 35	ORHAN GAZİ KARASI VİLAYETİNİ NIÇİN VE HANGİ SEBEPLE FETHETMİŞTİR? ONU BİLDİRİP AÇIKLAR.	102
BÖLÜM 36	KARASI İLİNDE ORHAN GAZİ'NİN NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	103
BÖLÜM 37	ORHAN GAZİ'NİN BU VİLAYETİ FETHETTİĞİNİ, TIMARLARINI KİMLERE VERDİĞİNİ VE O HİSARDAKİ OĞLANIN DURUMUNUN VE SONUNUN NE OLDUĞUNU AÇIKLAYIP ANLATIR.	104
BÖLÜM 38	SÜLEYMAN PAŞA'NIN BU İLDE NELER YAPTIĞINI VE HANGİ İŞLERLE UÇRAŞTIĞINI ANLATIP AÇIKLAR.	105
BÖLÜM 39	SÜLEYMAN PAŞA RUMELİ'NE GEÇİNCE NASIL ÖNLEMLER ALDI, NELER YAPTI VE NELER DÜŞÜNDÜ, BUNLARI ANLATIR.	109
BÖLÜM 40	KONUR HİSARINI NE ŞEKİLDE ALDIKLARINI ANLATIP AÇIKLAR.	110
BÖLÜM 41	Gazi Evrenoza İLE Haci İlbeyp'İN NELER YAPTIKLARINI, AYRICA SÜLEYMAN PAŞA'NIN FAALİYETLERİNİ ANLATIR.	111
BÖLÜM 42	MURAD HAN GAZİ, KARDEŞİ VEFAT ETTİKTEN SONRA KENDİSİ NELER YAPTI, ONU ANLATIR.	112
BÖLÜM 43	Haci İlbeyp'İLE GAZİ Evrenoza NELER YAPTIKLAR VE NE İŞLERLE UÇRAŞTILAR ONU ANLATIR.	113
BÖLÜM 44	MURAD HAN'IN EDİRNE'YE NASIL GİRDİĞİNİ ANLATIR.	113

BÖLÜM 45	MURAD HAN GAZİ'NİN EDİRNE'DE NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU ANLATIR.	114
BÖLÜM 46	MURAD HAN GAZİ'NİN BURSA'YA YÖNELDİĞİNİ VE GİTTİKTEM SONRA ORADA NELER YAPTIĞINI BİLDİRİP ANLATIR.	115
BÖLÜM 47	BİGA'NIN NASIL FETHEDİLDİĞİNİ ANLATIR.	116
BÖLÜM 48	SIRPLARIN EDİRNE'YE GELDİKLERİNİ ANLATIR.	116
BÖLÜM 49	MURAD HAN'IN GERMIYANOĞLU'yla NE ŞEKİLDE, NASIL DÜNÜR OLDUKLARINI ANLATIR.	117
BÖLÜM 50	MURAD HAN'IN DÜĞÜNE BAŞLAYIP KIZI ALIVERDİĞİNİ VE OĞLUNU EVLENİRDİĞİNİ ANLATIR.	118
BÖLÜM 51	GELİNİ GETİRMEK İÇİN KİMLERİ GÖNDERDİLER VE ORADAN KİMLER GELDİ, ONU ANLATIR.	119
BÖLÜM 52	MURAD HAN GAZİ'NİN HAMİD VİLAYETİNİ NASIL FETHETTİĞİNİ ANLATIR.	120
BÖLÜM 53	MURAD HAN GAZİ ASKER TOPLADI VE TOPLADIĞI BU ORDUYLA NE YAPTI ONU ANLATIR.	121
BÖLÜM 54	PADİŞAHİN EDİRNE'YE VARINCA NE YAPTIĞINI ANLATIR.	122
BÖLÜM 55	ŞAHİN LALA ÖLÜNCE, BEYLERBEYLİCİN KARA TEMÜR PAŞA'YA VERİLDİĞİNİ, ONUN NELER YAPTIĞINI, ÖNCÉ NE TARAFA GÖNDERİLDİĞİNİ VE NEREYE GİTTİĞİNİ ANLATIR.	123
BÖLÜM 56	MURAD HAN GAZİ'NİN SİRP KRALI İLE NE ŞEKİLDE MÜCADELE ETTİĞİNİ ANLATIR.	124
BÖLÜM 57	BAYEZİD HAN TAHTA ÇIKTIKTAN SONRA NELER YAPTI ONU ANLATIR.	126
BÖLÜM 58	BAYEZİD HAN'IN ALAŞEHİR'E VARIP ORAYI NASIL FETHETTİĞİNİ ANLATIR.	127
BÖLÜM 59	BAYEZİD HAN'IN İSTANBUL'A VARMASININ SEBEBİ NE İDİ VE ORADA NELER YAPTI, ONU ANLATIR.	128
BÖLÜM 60	SULTAN BAYEZİD'İN İSTANBUL'A YENİDEN GELMESİ İLE NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	130
BÖLÜM 61	BUNDAN SONRA SULTAN BAYEZİD'İN NE İŞLERLE UÇRAŞTIĞINI ANLATIR.	131
BÖLÜM 62	BAYEZİD HAN'IN DISPOT İLE NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	132
BÖLÜM 63	BAYEZİD HAN, KARAMANOĞLU'yla NE YAPTI ONU ANLATIR.	135
BÖLÜM 64	SULTAN BAYEZİD HAN'IN KASTAMONU'YA NE ŞEKİLDE VARDIĞINI ANLATIR.	136
BÖLÜM 65	BAYEZİD HAN'IN AMASYA VE SİVAS'I NASIL FETHETTİĞİNİ BİLDİRİR.	137
BÖLÜM 66	SARUHAN BEGLÜ'NÜN FİLİBE YÖRESİNE NASIL GELDİĞİNİ VE SÜRÜLÜP ORAYA GİTMESİNE NEYİN SEBEP OLDUĞUNU ANLATIP BİLDİRİR.	138
BÖLÜM 67	BAYEZİD HAN'IN ÖLÜMÜNDEN SONRA KAÇ OĞLU KALDI VE BUNLAR NELER YAPTIALAR, ONU ANLATIR.	146
BÖLÜM 68	BAYEZİD OĞLU SULTAN MEHMED'İN KARDEŞİ MUSA'yla BULUŞMA VE VİLAYETLERİ ÇEKİŞEREK ALMA İSTEĞİNİ, DEVLET KİMİN İSE HAKK'IN EMRİ İLE ÜLKELYE ONUN İHĀKİM OLMASI GEREKİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	148
BÖLÜM 69	BAYEZİD OĞLU SULTAN MEHMED'İN KARDEŞİ MUSA'yla BULUŞMA VE VİLAYETLERİ ÇEKİŞEREK ALMA İSTEĞİNİ, DEVLET KİMİN İSE HAKK'IN EMRİ İLE ÜLKELYE ONUN İHĀKİM OLMASI GEREKİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	149
BÖLÜM 70	SULTAN MEHMED'İN RUMELİ'NDE KARDEŞİ MUSA'yla MÜCADELE ETTİĞİ SIRADA, KARAMANOĞLU'NUN BURSA'YA GELDİĞİNİ ANLATIR.	151

BÖLÜM 71	EMİR SÜLEYMAN ÖLDÜKTEN SONRA OĞLUNU KİM İSTANBUL'A İLETMİSTİ. ONUN OĞLUNUN HALLERİNİ BİLDİRİR.	152
BÖLÜM 72	SULTAN BAYEZİD'İN OĞLU SULTAN MEHMED MUSA'YI ORTADAN KALDIRIDIKTAN SONRA NELERLE MEŞGUL OLDU ONU BİLDİRİR.	153
BÖLÜM 73	SULTAN MEHMED'İN BÜYÜK BİR ORDU TOPLAYIP KARAMAN ÜLKESİNE SEFERE ÇIKTIĞINI VE GİDİP ORADA NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	154
BÖLÜM 74	BAYEZİD HAN OĞLU SULTAN MEHMED'İN BURSA'YA GELİP ONDAN SONRA EFLAK'A GİTTİĞİNİ BİLDİRİR.	155
BÖLÜM 75	SULTAN MEHMED'İN SAMSUN'U NASIL ALDIĞINI BİLDİRİR.	156
BÖLÜM 76	SULTAN MEHMED'İN SAMSUN'U ALDIKTAN SONRA İSKİLİB'E UĞRADIĞINI VE ORADA NE YAPTIĞINI BİLDİRİR.	157
BÖLÜM 77	SİMAVNA KADISOĞLU'NUN KETHÜDASI KADIASKER İKEN BÖRKÜLÜCE MUSTAFA'NIN KARABURUN'A GELİP NE YAPTIĞINI BİLDİRİR.	158
BÖLÜM 78	SİMAVNA KADISOĞLU'NUN DURUMU NE OLDU, ONU ANLATIR.	159
BÖLÜM 79	SULTAN MEHMED'İN BURSA'DA İMARET YAPTIĞINI, VAKFETMEK İÇİN ONA BİRKAÇ KÂFİR KÖYÜ İSTEDİĞİNİ, BULDUĞU KÖYLERİ NASIL BULDUĞUNU BİLİP ANLATIR	161
BÖLÜM 80	BAYEZİD HAN OĞLU SULTAN MEHMED HAN'IN FANI DÜNYADAN SONSUZLUK SARAYINA YÜRÜDÜĞÜ ZAMAN, OĞUL VE KIZLARI KAÇ TANE İDİ. PADİŞAH OLDUKTAN SONRA NASIL VEFAT ETTİ BUNLARI BİLDİRİP AÇIKLAR.	162
BÖLÜM 81	SULTAN MURAD'İN NE ŞEKİLDE GELİP PADİŞAH OLDUĞUNU VE KARDEŞLERİNİN HALLERİNİ BİLDİRİR.	163
BÖLÜM 82	SULTAN MURAD BURSA'DA TAHTA GEÇİNCE, BERİ TARAFTA RUMELİ'NDE NELER ORTAYA ÇIKTI, BUNU ANLATIR.	164
BÖLÜM 83	BURSA'DA BULUNAN PAŞALAR NASIL DÜŞÜNDÜLER, NE TEDBİR ALDILAR VE HANGİ İŞLERLE MEŞGUL OLURLAR, ONU ANLATIR.	165
BÖLÜM 84	HACI İVAZ PAŞA'NIN MUSTAFA'YA NE ŞEKİLDE MEKUTP YAZIP GÖNDERDİĞİNİ ANLATIR.	166
BÖLÜM 85	MUSTAFA KAÇINCA NELER OLDU VE SULTAN MURAD BUNUNLA İLGİLİ NE YAPTI, ONU ANLATIR.	167
BÖLÜM 86	SULTAN MURAD'İN RUMELİ'NE NASIL GEÇTİĞİNİ ANLATIR.	168
BÖLÜM 87	PADİŞAH'IN EDİRNE'DE KALDIĞINI VE ETRAFIN BEYLERINE ELÇİLER GÖNDERDİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	169
BÖLÜM 88	SULTAN MURAD DÜZMË'Yİ ORTADAN KALDIRIDIKTAN SONRA KARDEŞİNİN NE YAPTIĞINI ANLATIR.	170
BÖLÜM 89	SULTAN MURAD'IN, KARDEŞİ MUSTAFA'YLA NASIL BULUŞTUĞUNU VE SONUNDA NE YAPTIĞINI ANLATIR.	171
BÖLÜM 90	SULTAN MURAD'İN KARDEŞİNİ ORTADAN KALDIRIDIKTAN SONRA NE İLE UĞRAŞTIĞINI ANLATIR.	173
BÖLÜM 91	SULTAN MURAD'İN İSFENDİYAR İLE NASIL BULUŞTUĞUNU VE ONUNLA NE YAPTIĞINI ANLATIR.	174
BÖLÜM 92	SULTAN MURAD'İN İZNİK'E KARDEŞİ İLE BULUŞMAYA GELDİĞİ ZAMAN İFLAKOĞLU DIRAKOLA'NIN NE YAPTIĞINI ANLATIR.	175
BÖLÜM 93	SULTAN MURAD HAN'IN DIRAKOLA'YLA BARIŞ YAPTIKTAN SONRA NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU BİLDİRİR.	176

BÖLÜM 94	AYDIN İLİNİN NASIL ALINDIÇİNİ, AYDINOĞULLARINDAN OLAN İZMİROĞLU CÜNEYD BEY'İN NE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	177
BÖLÜM 95	SONUNDA İZMİROĞLU'NUN NE ŞEKİLDE ELE GEÇİRİLDİĞİNİ VE AKİBETİNİN NE OLDUĞUNU ANLATIR.	178
BÖLÜM 96	MENTEŞE OÇLANLARININ BABALARINDAN SONRA NE OLDUKLARINI ANLATIR.	180
BÖLÜM 97	KARAMANOĞLU MEHMED BEY'İN ADALYA'DA HİSARA DÜŞÜP SAVAŞTIĞINI ANLATIR.	181
BÖLÜM 98	AMASYA VİLAYETİNDE VE TOKAT'TA KIZILKOCAOĞLANLARI YÖRGÜC İLE NE YAPTI. ARALARINDA HANGİ OLAYLAR OLDU VE OLMAKTADIR. BUNLARI ANLATIR.	182
BÖLÜM 99	KOCAKAYASI'NIN SAHİBİ OLAN HAYDAR BEY'İN DURUMUNUN NEREYE VARDIĞINI ANLATIR.	185
BÖLÜM 100	YÖRGÜC PAŞA'NIN ALPARSLAN CENGİNİ HANGİ YÖNDEN İDARE ETTİĞİNİ ANLATIR.	186
BÖLÜM 101	SULTAN MURAD HAN'İN ERGENE KÖPRÜSÜ'NÜ NASIL YAPTIĞINI BİLDİRİR.	187
BÖLÜM 102	GERMİYANOĞLU YAKUB BEY'İN KENDİ İLİNDEN GELİP SULTAN MURAD'A OLAN BAĞLILIĞINI VE İTAATİNİ ANLATIR.	188
BÖLÜM 103	YÖRGÜC BUNUN GİBİ İŞLERLE UĞRAŞIRKEN PADİŞAHIN NELER YAPTIĞINI BİLDİRİR.	189
BÖLÜM 104	SELANİK'İN NASIL FETHEDİLDİĞİNİ ANLATIR.	190
BÖLÜM 105	SULTAN MURAD'İN SELANİK SEFERİNDEN SONRA MACARİSTAN'A SEFERE ÇIKMA İSTEĞİNİ ANLATIR	191
BÖLÜM 106	KARAMANOĞLU'NUN KÂFİRİ YARDIMCI BİLİP MÜSLÜMANLARIN ÜZERİNE YÜRÜMESİ ÜZERİNE SULTAN MURAD HAN'İN KARAMAN'A SEFERE ÇIKTIĞINI ANLATIR.	193
BÖLÜM 107	SULTAN MURAD'İN KARAMAN SEFERİNDEN DÖNDÜKTEN SONRA NE İLE MEŞGUL OLUDUĞUNU ANLATIR.	194
BÖLÜM 108	EVRENZOĞLU ALİ BEY'İN MACARİSTAN ÜLKESİNİN YOLLARINI GÖRMİYE GÖNDERİLMESİ HALİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	195
BÖLÜM 109	SULTAN MEHMED'İN OĞLU ALLAH YOLUNDА ÇARPİŞANLARIN ÖNDERİ SULTAN MURAD HAN'İN MACARİSTAN VİLAYETİNÉ YÖNELDİĞİNİ VE ORAYA NASIL ULAŞTIĞINI BİLDİRİP ANLATIR.	196
BÖLÜM 110	EVRENZOĞLU İSA BEY'İN ARNAVUT'TA NE OLDUĞUNU ANLATIR.	197
BÖLÜM 111	MÜCAHİTLERİN BAŞBUĞU SULTAN MURAD HAN'İN BELGRAD'A GİDİP NELER YAPTIĞINI ANLATIR.	198
BÖLÜM 112	SULTAN MURAD HAN GAZİ'NİN SEMENDİRE'YE NE SEBEBEN RAÇBET EDİP DEĞER VERDİĞİNİ BİLDİRİR.	199
BÖLÜM 113	MÜCAHİTLERİN ÖNDERİ GAZİ SULTAN MURAD HAN, MORA VİLAYETİNİN KAPISI DURUMUNDAKİ KERME HİSARI'NI NASIL FETHETTİ. BUNU ANLATIR.	201
BÖLÜM 114	MEZİD BEY'DEN SONRA EFLAK'TA MAĞLUP OLAN KULA ŞAHİN'İN NASIL YENİLDİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	202
BÖLÜM 115	KARAMANOĞLU BU ŞEKİLDE KÖTÜLÜKLERDE BULUNUNCA, SULTAN MURAD HAN BUNA KARŞILIK NELER YAPTI, ONU BİLDİRİR.	203
BÖLÜM 116	VILKOĞLU'NUN SİRP ÜLKESİ ELİNİNDEN ÇIKTIKTAN SONRA YANKO'NUN ÖNÜNDEN GİDEREK İZLEDİ DERVENDİ'NE MACAR ORDUSUNU NASIL GETİRDİĞİNİ ANLATIR.	205

BÖLÜM 117	SULTAN MURAD'IN OĞLUNU TAHTA GEÇİRİP MANİSA'YA VARIP OTURDUKTAN SONRA HANGİ OLAYLARIN MEYDANA GELDİĞİNİ ANLATIP BİLDİRİR.	206
BÖLÜM 118	SULTAN MURAD'IN ARNAVUTLUK'TAKİ AKÇAHİSAR'I NASIL ALDIĞINI ANLATIR.	208
BÖLÜM 119	MACAR KÂFİRİ KOSOVA'YA GELEREK SULTAN MURAD HAN GAZİ İLE NASIL SAVAŞTI; SONRA O MACARLARLA GELENLER HANGİ HANLAR İDİ, ONLARI ANLATIR.	209
BÖLÜM 120	SULTAN MURAD HAN GAZİ'NİN, OĞLU SULTAN MEHMED'İ NE ŞEKİLDE EVLENDİRDİĞİNİ VE KİMİN KİZINI ALİVERDİĞİNİ ANLATIR.	212
 SULTAN MEHMED DÖNEMİ		214
BÖLÜM 121	BU BÖLÜM SULTAN MURAD'IN OĞLU SULTAN MEHMED'İN TAHTA NASIL GEÇTİĞİNİ, EDİRNE'YE NASIL GELDİĞİNİ VE DAHA ÖNCÉ NEREDE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	215
BÖLÜM 122	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN KARAMAN'DAN DÖNÜP GELDİKTEN SONRA NE YAPTIĞINI VE NE ŞEKİLDE BİNA YAPTIĞINI BİLDİRİR.	217.
BÖLÜM 123	BU BÖLÜM İSTANBUL'UN ALINMASI VE HARAP OLMASI SONRASI TEKRAR NASIL MAMUR OLDUĞUNU BİLDİRİR.	219
BÖLÜM 124	BU BÖLÜM ENEZ'İN [İNEZ, AYNOS] NE SURET İLE FETHOLDUĞUNU VE FETHİN SEBEBİNİ BİLDİRİR.	221
BÖLÜM 125	BU BÖLÜM NİKÖPİR'İN NE ŞEKİLDE VE KİMİN ELİYLE FETHOLDUĞUNU AÇIKLAR.	223
BÖLÜM 126	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN BELGRAD'A ANSIZIN SALDIRMASINI, ORADA NEYLEDİĞİNİ VE SONUNDA NE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	224
BÖLÜM 127	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN OĞULLARI BAYEZİD HAN İLE MUSTAFA ÇELEBİ'Yİ NASIL SÜNNET ETTİRDİĞİNİ VE O DÜĞÜNÜN NEREDE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	226
BÖLÜM 128	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ'NİN MORA VİLAYETİNE NE SURET İLE VARDIĞINI VE ORADA NE YAPTIĞINI VE NASIL FETHETTİĞİNİ AÇIKLAR.	228
BÖLÜM 129	BU BÖLÜM MORA VİLAYETİNİN KİLİTLERİ GİBİ OLAN MESEVRİ, LONDURA VE YILDUZ'UN NE ŞEKİLDE FETHOLDUĞUNU AÇIKLAR.	230
BÖLÜM 130	BU BÖLÜM SEMENDİR'E NİN (SEMENDİR, SEMENDRİA, SANDREW) NE ŞEKİLDE FETHOLDUĞUNU AÇIKLAR.	231
BÖLÜM 131	BU BÖLÜM AMASRA'NIN NE ŞEKİLDE FETHOLDUĞUNU AÇIKLAR.	232
BÖLÜM 132	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ SINOP'U, KASTAMONU'YU VE PADİŞAHİ İLE BİRLİKTE BÜTÜN VİLAYETİNİ, KOYLUHİSARI VE TRABZON'U BİR SEFERDE HEPSİNİ NE ŞEKİLDE FETHETTİĞİNİ BİLDİRİR.	234
BÖLÜM 133	BU BÖLÜM İSMAİL BEY'İN DÜREKANI'DE ESBABINI TOPLADIKTAN SONRA NEREYE GİTTİĞİNİ AÇIKLAR.	238
BÖLÜM 134	MEHMED HAN GAZİ, KOYLUHİSAR'I NE ŞEKİLDE FETHETTİ VE HEM NE OLMuş İDİ?	239
BÖLÜM 135	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ TRABZON'A NE ŞEKİLDE VARDIĞINI VE NASIL FETHETTİĞİNİ AÇIKLAR.	240

BÖLÜM 136	BU BÖLÜM, SULTAN MEHMED HAN GAZI EFLAK'A NE SURET İLE GEÇTİ VE ORADA NEYLEDİĞİNİ AÇIKLAR.	242
BÖLÜM 137	BU BÖLÜM MÜCAHİTLERİN SULTANI, SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN EFLAK'A NE ŞEKİLDE GEÇTİĞİNİ VE O VİLAYETİ KAZIKLI'NIN KARDEŞİNE VERMESİNİ AÇIKLAR.	243
BÖLÜM 138	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN EFLAK VİLAYETİNDEN SONRA HANGİ GAZAYA GİTTİĞİNİ AÇIKLAR.	244
BÖLÜM 139	BU BÖLÜM BOSNA VİLAYETİNİN NE ŞEKİLDE FETHOLDUĞUNU VE PADİŞAHİN O FETİHTE NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	246
BÖLÜM 140	BU BÖLÜM ÖLDÜKTEN SONRA ALTI OĞLU KALAN KARAMANOĞLU'NUN, MEMLEKETİNE UZUN HASAN'IN NE ŞEKİLDE GELDİĞİNİ VE O MEMLEKETTE NE YAPTIĞINI VE HEM SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN DE NE YAPTIĞINI, KARAMANOĞULLARI'NIN NE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	249
BÖLÜM 141	BU BÖLÜM ARNAVUD'A YÖNELEN SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN KİME GİTTİĞİNİ VE ORADA NELER YAPTIĞINI AÇIKLAR.	251
BÖLÜM 142	BU BÖLÜM PADİŞAHİN KARAMANOĞLU PİR AHMED'İN NE YAPTIĞINDAN DOLAYI ONUN ÜZERİNE VARDIĞINI VE ORAYA VARIP NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	251
BÖLÜM 143	BU BÖLÜM PADİŞAHİN İÇRİBOZ'A [EÇRİBOZ] NE ŞEKİLDE VARIP ONU FETHETTİĞİNİ VE MAHMUD PAŞA'YI NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	254
BÖLÜM 144	BU BÖLÜM PADİŞAHİN VİLAYETİN BÜTÜNÜNÜ ZAPT ETMELERİ İÇİN ASKER VE GEMİ GÖNDERMESİNİ AÇIKLAR.	255
BÖLÜM 145	BU BÖLÜM PADİŞAHİN İSHAK PAŞA'YI KARAMAN'A GÖNDERMESİ VE ONUN KARAMAN'DA NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	256
BÖLÜM 146	BU BÖLÜM GEDİK AHMED'İN ALEYYE'Yİ (ALÂİYYE, ALANYA) NE ŞEKİLDE FETHETTİĞİNİ ANLATIR.	257
BÖLÜM 147	BU BÖLÜM AHMED PAŞA'NIN SİLİFKE'Yİ NE ŞEKİLDE FETHETTİĞİNİ VE ORADA VİLAYETİ NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	259
BÖLÜM 148		260
BÖLÜM 149	BU BÖLÜM MÜCAHİTLERİN SULTANI SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN DOĞUYA YÖNELMESİNİ AÇIKLAR.	261
BÖLÜM 150	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZI'YE BU HADİSE VAKİ OLDUKTAN SONRA ASKERİN BİR KİSMİNIN BOZULMASI SONRASI PADİŞAHİN NE İLE MEŞGUL OLUDUĞUNU AÇIKLAR.	263
BÖLÜM 151	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN KULU GEDİK AHMED'İ KEFE'NİN FETHİNE GÖNDERMESİNİ, ONUN KEFE'Yİ NE ŞEKİLDE FETHETTİĞİNİ VE ORADA DAHA HANGİ VİLAYETLERİ FETHETTİĞİNİ BİLDİRİR.	266
BÖLÜM 152	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN KARABOĞDAN GAZASINI NASIL YAPTIĞINI VE KARABOĞDAN TEKFURUYLA NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	269
BÖLÜM 153	BU BÖLÜM PADİŞAHİN KARABOĞDAN'I MAĞLUP ETTİKTEN SONRA DÖNÜP TUNA KENARINA GELMESİNİ AÇIKLAR.	271
BÖLÜM 154	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN İSKENDERİYE'YE NASIL VARDIĞINI, ORADA NE YAPTIĞINI VE ORAYA GİTMESİİNİN SEBEBİNİN NE OLDUĞUNU BİLDİRİR.	271
BÖLÜM 155	BU BÖLÜM SULTANÜ'L-MÜCAHİDİN SULTAN MEHMED HAN GAZI'NIN BU GEÇİÇİ KONAK YERİNDEN O EBEDİ SARAYA VARMASI NE ŞEKİLDE OLDU, ONU BİLDİRİR. O SEFER HİCRETİN SEKİZ YÜZ SEKSEN ALTISINDA SAFER AYININ 27. GÜNÜNDE (M. 27.04.1481) CUMA GÜNÜ OLDU.	273

BÖLÜM 156	BU BÖLÜM SULTAN MEHMED HAN GAZİ ALLAH RAHMETİNE KAVUŞTUKTAN SONRA KAÇ OĞLU KALDIĞINI BİLDİRİR.	274
BÖLÜM 157		275
BÖLÜM 158	BU BÖLÜM SULTAN CEM, HALASI SELÇUK HATUN VE MEVLÂNÂ ŞÜKRULLAH OĞLU AHMED ÇELEBİ'Yİ SULTAN BAYEZİD'E YALVARMAYA GÖNDERMESİNİ, BUNDAN SONRA NELER OLDUĞUNU AÇIKLAR.	276
BÖLÜM 159	BU BÖLÜM SULTAN CEM MEKKE'YE VARDIKTAN SONRA NE YAPTIĞINI VE SULTAN BAYEZİD'İN DE BURADA NE YAPTIĞINI BİLDİRİR.	277
BÖLÜM 160	BU BÖLÜM SULTAN BAYEZİD HAN, CEM'İ VİLAYETİNDEN SÜRÜP ÇIKARDIKTAN SONRA SULTAN BAYEZİD'İN NE İLE MEŞGUL OLDUĞUNU AÇIKLAR.	278
BÖLÜM 161	BU BÖLÜM SULTAN ÜL-MÜCAHİDİN SULTAN BAYEZİD HAN GAZİ, KARABOĞDAN VİLAYETİNE VARIP ORADA NELER FETHETTİĞİNİ BİLDİRİR.	279
BÖLÜM 162	BU BÖLÜM ADANA, TARSUS, SİS, MISİS, KÜLEK, VELNAKŞAN'IN (?) KİMLERE AİT OLDUĞUNU VE BURALARI KİMİN FETHETTİĞİNİ VE MISIRLININ BURALARA NE SEBEPTEN HÜKMETTİĞİNİ BİLDİRİR.	281
BÖLÜM 163	BU BÖLÜM ŞİMDİKİ FETHE SEBEBİN NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	282
BÖLÜM 164	BU BÖLÜM RUMELİ BEYLERBEYİ ALİ BEY'İN KARABOĞDAN VİLAYETİNE GAZAYA GİTMESİNE NEYİN SEBEP OLDUĞUNU, O VİLAYETTE KİMİN OLDUĞUNU VE NE SURETLE ORAYA VARIP NE YAPTIĞINI AÇIKLAR.	284
BÖLÜM 165	SULTAN BAYEZİD HAN GAZİ'NİN HASLETİ VE ESERLERİ	286
BÖLÜM 166	BU BÖLÜM OSMANOĞULLARININ YÜCE EŞİKLERİNDE BULUNAN VEZİRLERİN ADLARINI VE ESERLERİNİ AÇIKLAR.	287
BÖLÜM 167		291
BÖLÜM 168		292
BÖLÜM 169	OSMANLI PADİŞAHLARININ HASLETLERİ	293
BÖLÜM 170	BU BÖLÜM BU PADİŞAHLARIN TOPLADIKLARI MALLARIN SONUNDA NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	295
EK		
BÖLÜM 171	BU BÖLÜM BU MACERALARDAN SONRA NE OLDUĞUNU ANLATIR.	300
BÖLÜM 172	BU BÖLÜM MISIR SULTANININ ŞÂHSÜVÂR ÜZERİNE TEKRAR ASKER GÖNDERMESİNİ ANLATIR	302
BÖLÜM 173	BU BÖLÜM MISİR'DAN ELÇİNİN NE ŞEKİLDE GELDİĞİNİ VE GİTTİĞİNİ AÇIKLAR.	303
BÖLÜM 174	BU BÖLÜM KAYITBAY'IN MISİR'A SULTAN OLMASINI AÇIKLAR.	304
BÖLÜM 175	BU BÖLÜM ŞAHSÜVÂR ÖLDÜKTEN SONRA NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	305
BÖLÜM 176	BU BÖLÜM BUNDAN SONRA NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	306
BÖLÜM 177	SULTAN BAYEZİD HAN GAZİ DÖNEMİ	307
BÖLÜM 178	BU MACERADAN SONRA NE OLDU?	308
BÖLÜM 179	BU BÖLÜM BUNLARDAN SONRA NE OLDUĞUNU AÇIKLAR.	309
BÖLÜM 180	BU BÖLÜM, PADİŞAHA HİSAR BEKLEYEN ASKERLERİNİN GAFLET ANLARINDA KIRILDIĞI HABERİNİN GELİŞİNİ ANLATIR	310
BÖLÜM 181		311

BÖLÜM 182	BU BÖLÜM SULTAN BAYEZİD HAN'IN KARDEŞİ SULTAN CEM SONUNDA NE OLDU ONU ANLATIR.	313
BÖLÜM 183	BU BÖLÜM SULTAN BAYEZİD'İN HASLETLERİ VE ONUN ZAMANINDAKİ ÂLİMLERİ VE DERVİŞLERİ AÇIKLAR.	314
	ÇEVİRİYAZI	317 — 587
	HÂZÂ MENÂKIB U TEVÂRÎH-İ ÂL- OSMÂN	319
BÂB [1]	ESÂMÎ-i NESL-i ÂL-i 'OSMÂN	321
BÂB [2]	'OSMÂN GÂZİ'NÜÑ NESEB Ü NESLİ NE VİLÂYETDEN GELDİLER, GELMELERİNE SEBEP NE OLDI VE PÂDİŞÂHLİGA SEBEP NE OLDI VE BU RÛM VİLÂYETİNE NE SEBEB-İLEN GELDİLER ANI BEYÂN İDER.	321
BÂB [3]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ ETRÂFA GİCDE GÜNDÜZDE GÂH GÂH YÖRÜMEGE BAŞLADI.	324
BÂB [4]	ANI BEYÂN İDER Kİ 'OSMÂN GÂZİ NİÇE DÜŞ GÖRDİ VE KİME HABAR VİRDİ VE TA'BİRİ NE OLDI, ANI BEYÂN İDER.	325
BÂB [5]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ'NÜÑ KAYINATASI DÜŞİ TA'BİR İTDÜKDEN SOÑRA NE ZÂHIR OLDI VE NEYE MEŞGÜL OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	327
BÂB [6]	ANI BİLDÜRÜR KİM SULTÂN 'ALÂ'ADDÎN İŞİTDİ KİM BU KÂFİRLER MÜSÜLMÂNLAR-ILA NE İŞ İTDİ.	328
BÂB [7]	SULTÂN ALÂ'ADDÎN VİLÂYETİNE VARUP TATAR-ILA NE'YLEDÜĞİN BİLDÜRÜR.	329
BÂB [8]	'OSMÂN GÂZİ HİSÂRı ALDUGINDAN SOÑRA SULTÂN ALÂ'ADDÎN'E NE GÖNDÜRDİ VE SULTÂNDAN AÑA NE GELDİ ANI BEYÂN İDER.	330
BÂB [9]	ANUÑ BEYÂNINDADUR KİM 'OSMÂN GÂZİ TEDBÎR İTDİ KİM YÂR U YOLDAŞ KİMİ İDİNE VE ANUÑ NEVÂHİSİNDE KİMLER VARDUR, ANLARUÑ-ILA NİÇE ZİNDEGÂNÎ İDE.	331
BÂB [10]	HIRMENKAYA KÂFİRLERİ 'Osmân Gâzî-y-ilen Ne Vech-ile Âşinâ Oldilar ve Ne'ylediler, Ani Bildürür.	332
BÂB [11]	ANI BEYÂN İDER KİM Köse Mihâl DÜĞÜN İDER. Kızını Gûl Falanozoglu'nuñ Begine Vîrür.	334
BÂB [12]	BİLECÜK TEKÜRİNÜÑ DÜĞÜN İTDÜĞİN BİLDÜRÜR KİM OL DAHI YARHÎSÂR TEKÜRİNÜÑ KIZIN ALSA GEREK.	335
BÂB [13]	OL GELİNİ KİM TUTDILAR YARHÎSÂR TEKÜRİNÜÑ KIZI-Y-IDİ ANI KİME VİRDİLER VE HEM OL KİMDÜR? Bu BÂB ANI BİLDÜRÜR.	337
BÂB [14]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ evvel Cum'a Namazını Nîerde Bünyâd İTDİ VE HER FETH İTDÜĞİ ŞEHİRDE NE SÛRET-ILE OLDI.	339
BÂB [15]	BU BÂB 'Osmân Gâzî'nüñ kânûni ahkâmin bildürür.	340
BÂB [16]	ANI BEYÂN İDER KİM BU FETH İTDÜĞİ VİLÂYETLERÜÑ TÎMÂRLARIN KİMLERE VİRDİ.	342
BÂB [17]	ANI BEYÂN İDER KİM BURSA TEKÜRİ VE BİR NİÇE TEKÜRLER; EDRENOS [ADRANOS] TEKÜRİ, BEDENOS [BİDNOS, BEDNOS] TEKÜRİ, KESTEL TEKÜRİ, KİTE TEKÜRİ, BULAR CEMî'İSİ İTTİFÂK İDÜP BİR OLDILAR.	343
BÂB [18]	ANI BEYÂN İDER KİM BURSA HİSÂRINUÑ ÜZERİNE 'OSMÂN GÂZİ ne vech-ile havâle yapdi	344

BÂB [19]		344
BÂB [20]	ANI BEYÂN İDER KİM MEKECE VE AKHÎSÂR VE GEYVE VE LEBLEBÜCİ HİSÂRI VE ÇADURLU BUNLAR NE VECH-İLE ALINDUGIN BİLDÜRÜR.	345
BÂB [21]	ANI BEYÂN İDER KİM ORHAN GÂZİ KARACAHÎSÂR'DA-Y-İKEN GERMÎYÂN'DAN TATAR ÇÂVDAR GELÜP KARACAHÎSÂR'UÑ BÂZÂRINA SEGİRTDÜGIN BİLDÜRÜR.	347
BÂB [22]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ OGLI ORHAN'I AKYAZI'YA VE KOCAİLLİ'NE NE SÛRET-İLEN GÖNDÜRDİ. ANI BİLDÜRÜR.	348
BÂB [23]	'OSMÂN GÂZİ OGLI ORHAN'I BURSA'YA GÖNDÜRÜR KİM VE BURSA NE SÛRET-İLE FETH OLINUR, ANI BİLDÜRÜR.	351
BÂB [24]	'OSMÂN GÂZİ OGLI ORHAN'A VASİYYET İTDÜGIN BEYÂN İDER.	354
BÂB [25]	BU TARAFDA KOÑUR ALP VE GÂZİ RAHMÂN VE AKÇA KOCA HÂLLARI N'OLDI ANLARI BEYÂN İDER.	355
BÂB [26]	AYDOS HİSÂRI NE VECH-İLEN FETH OLUNDI, ANI BEYÂN İDER.	356
BÂB [27]	ANI BEYÂN İDER KİM TEKÜRİ KIZ-ILA NE'YLEDİLER?	358
BÂB [28]	ANI BEYÂN İDER KİM GÂZİLER BU TARAFDA NEYE MEŞGÜL OLDILAR.	359
BÂB [29]	ANI BEYÂN İDER KİM 'OSMÂN GÂZİ ALLAH RAHMETİNÉ KAVUŞDUGINDAN SOÑRA ORHAN GÂZİ NEYE MEŞGÜL OLDI.	360
BÂB [30]	ANI BEYÂN İDER KİM ORHAN PÂDİŞÂH OLDUGINDAN SONRA NEYE MEŞGÜL OLDI.	362
BÂB [31]	ANI BEYÂN İDER KİM O NE GEYDİ VE NE İHDÂS İTDİ.	364
BÂB [32]	BU BÂB ANI BEYÂN İDER KİM İZNİK NE SÛRET-İLEN ALINDI VE NE VECH-İLEN FETH OLINDI	366
BÂB [33]	ANI BEYÂN İDER KİM ORHAN GÂZİ İZNİK'DE NE'YLEDİ VE KİMÜÑ İLE MUSÂHABET İTDİ.	368
BÂB [34]	ANI BEYÂN İDER KİM İZNİK FETH OLINDUGINDAN SOÑRA ORHAN GÂZİ NEYE MEŞGÜL OLDI VE TÎMÂRLARI KİMLERE VİRDİ, ANI BİLDÜRÜR.	369
BÂB [35]	ORHAN GÂZİ KARASI VİLÂYETİNİ FETH İTMEGE NE SEBEB OLDI ANI BEYÂN İDER.	370
BÂB [36]	ANI BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-i KARASI'DE ORHAN GÂZİ NE'YLEDİ.	371
BÂB [37]	ANI BEYÂN İDER KİM ORHAN GÂZİ BU VİLÂYETİ FETH İTDİ, TÎMÂRLARINI KİMLERE VİRDİ VE OL HİSÂRDAGI OGLANUÑ HÂLİ VE AHVÂLİ N'OLDI.	372
BÂB [38]	ANI BEYÂN İDER KİM SÜLEYMÂN PAŞA BU VİLÂYETDE NE'YLEDİ VE NEYE MEŞGÜL OLDI.	372
BÂB [39]	ANI BEYÂN İDER KİM SÜLEYMÂN PAŞA RÜMÎLINE GEÇİCEK NE TEDBİR İTDİ VE NEYE MEŞGÜL OLDI VE NE RE'Y FİKR İTDİ.	376
BÂB [40]	ANI BEYÂN İDER KİM KOÑURHÎSÂR'I NE SÛRET-İLE ALDILAR.	377
BÂB [41]	ANI BEYÂN İDER KİM GÂZİ EVRENEZ HACI ÎLBEG İLE NE'YLEDİLER VE HEM SÜLEYMÂN PAŞA DAHI NE'YLEDİ.	378
BÂB [42]	ANI BEYÂN İDER KİM MURÂD Han-i GÂZİ'NÜÑ KARINDAŞI ALLAH RAHMETİNÉ VARDUGINDAN SOÑRA OL NEYE MEŞGÜL OLDI.	379
BÂB [43]	ANI BEYÂN İDER Kİ HACI ÎLBEG-i-Y-İLE GÂZİ EVRENEZ NE'YLEDİLER VE NEYE MEŞGÜL OLDILAR.	380

BÂB [44]	ANI BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-ı GÂZİ BIRGOZ'DAN ESKI'YE GELDİ.	381
BÂB [45]	ANI BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-ı GÂZİ EDRENE'DE NEYE MEŞGÜL OLDI.	382
BÂB [46]	ANI BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-ı GÂZİ BURSA'YA TEVECCÜH İTDİ VE ANDA VARUP NE'YLEDİ?	383
BÂB [47]	ANI BEYÂN İDER KİM BİGA NE SÛRET-İLEN FETH OLINDI.	383
BÂB [48]	EDRENE'YE SİRF GELDÜĞİN BEYÂN İDER.	384
BÂB [49]	MURÂD HAN-ı GÂZİ GERMİYANOGLI-Y-ILAN DÜNÜR NE SÛRETLE OLDILAR, ANI BEYÂN İDER.	385
BÂB [50]	MURÂD HAN-ı GÂZİ OGLINI EVERÜP DÜĞÜN BÜNYÂDIN VE KIZI ALIVİRDÜĞİN BEYÂN İDER.	385
BÂB [51]	ANI BEYÂN İDER KİM GELİN GÖTÜRMEGE KİMLERİ GÖNDÜRDİLER VE ANDAN DAHI KİMLER GELDİ.	387
BÂB [52]	ANI BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-İ HAMÎD'i MURÂD HAN-ı GÂZİ NE SÛRET-İLEN FETH İTDİ	388
BÂB [53]	ANI BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-ı GÂZİ LEŞKER CEM' İTDİ, O LEŞKER-İLE NE'YLEDİ.	389
BÂB [54]	ANI BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH KİM EDRENE'YE VARICAK NE'YLEDİ.	390
BÂB [55]	ANI BEYÂN İDER KİM ŞAHİN LALA ÖLİCEK BEGLERBEGİLİĞİN KİME VİRDİLER. KARA TEMÜR PAŞA'YA VİRDİLER. OL DAHI NEYE MEŞGÜL OLDI VE İBTİDÂ NE TARAFÀ GÖNDÜRDİLER VE NİREYE VARDI ANI BİLDÜRÜR.	391
BÂB [56]	ANI BEYÂN İDER KİM MURÂD HAN-ı GÂZİ LAZ KIRALI-Y-ILA NE SÛRET-İLEN OGRAŞDI.	392
BÂB [57]	ANI BEYÂN İDER KİM BÂYEZÎD HAN TAHTA CÜLÜS İTDÜKDEN SONRA NE'YLEDİ.	394
BÂB [58]	BÂYEZÎD HAN ALAŞEHİR'E VARUP NE SÛRET-İLEN FETH İTDÜĞİN BEYÂN İDER.	395
BÂB [59]	ANI BEYÂN İDER KİM BÂYEZÎD HAN EVVEL İSTANBOL'A VARMASINA SEBEB NE OLDI VE HEM ANDA NE'YLEDİ.	396
BÂB [60]	ANI BEYÂN İDER KİM BÂYEZÎD HAN İSTANBOL'A TEKRÂR GELİCEK NE'YLEDİ.	398
BÂB [61]	ANI BEYÂN İDER KİM BUNDAN SOÑRA BÂYEZÎD HAN NEYE MEŞGÜL OLDI.	399
BÂB [62]	ANI BEYÂN İDER KİM BÂYEZÎD HAN DİSPOT-ILA NE'YLEDİ.	400
BÂB [63]	ANI BEYÂN İDER KİM BÂYEZÎD HAN KARAMANOGLI-Y-ILA NE'YLEDİ.	402
BÂB [64]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN BÂYEZÎD HAN KASTAMONI'YA NE SÛRET-İLE VARDUGIN BEYÂN İDER.	404
BÂB [65]	ANI BEYÂN İDER KİM BÂYEZÎD HAN AMASİYYE'Yİ VE SİVAS'I NE SÛRET İLE FETH İTDİ.	404
BÂB [66]	ANI BEYÂN İDER KİM SARUHAN BEGLÜ FILİBE YÖRESİNE NE VECİ-İLE DÜSDİ VE ANLAR SÜRLÜP ANDA VARMASINA SEBEB NE OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	406
BÂB [67]	ANI BEYÂN İDER KİM BÂYEZÎD HAN KİM ALLAH RAHMETİNE VARDI, KAÇ OGULI KALDI VE HEM OL KALAN OGLANLAR NE'YLEDİLER.	414
BÂB [68]		416

BÂB [69]	ANUÑ BEYÂNINDADUR KİM SULTÂN MUHAMMED BİN BÂYEZÎD HAN DİLER KİM KARINDAŞI MÛSÎ-Y-ILAN BULIŞA. BU VİLÂYETLERİ ÇEKİŞELER. DEVLET HER KANKISINUÑ İSE HAK TA'ÂLÂ EMRİ-Y-ILE BU MEMLEKETE OL HÂKİM OLA.	417
BÂB [70]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED RUMİLİ'NDE KARINDAŞI MÛSÎ-Y-ILAN MEŞGÜL-İKEN BU TARAFDA KARAMANOGLU BURSA'YA GELDÜĞİN BİLDÜRÜR.	418
BÂB [71]	ANI BEYÂN İDER KİM EMİR SÜLEYMÂN ALLAH RAHMETİNE VARDI OGLINI KİM İSTANBOL'A İLEDÜP TURURDI. ANUÑ OGLI AHVÂLIN BİLDÜRÜR.	420
BÂB [72]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED BİN BÂYEZÎD HAN KARINDAŞI MÛSÎ-YI KİM GİDERDİ ANDAN SOÑRA NEYE MEŞGÜL OLDI.	421
BÂB [73]	CÜNKİM SULTÂN MUHAMMED MÜBÂLAGA LEŞKER CEM' İTDİ, ANDAN TOGRU VİLÂYET-i KARAMAN'A TEVECCÜH İTDİ. ANDA VARUP NE'YLEDİ. ANI BEYÂN İDER.	421
BÂB [74]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED-i GÂZİ İBNİ BÂYEZÎD HAN BURSA'YA GELÜP VE ANDAN SOÑRA İFLAG'A 'AZM İTDÜĞİNİ BİLDÜRÜR.	423
BÂB [75]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED BİN BÂYEZÎD HAN SAMSUN'İ NE SÛRET-İLE ALDI.	424
BÂB [76]	SULTÂN MUHAMMED KİM SAMSUN' ALDI, BURSA'YA GİDERKEN İSKİLİB'E OGRADI. ANDA NE GÖRDİ VE NE'YLEDİ, ANI BEYÂN İDER.	425
BÂB [77]	ANI BEYÂN İDER KİM SİMAVNA KÂDISI OGLINUÑ KETHÜDÂSI KÂDI-'ASKER-İKEN BÖRKLUCE MUSTAFA KARABURUN'A VARUP NE'YLEDÜĞİN BİLDÜRÜR.	426
BÂB [78]	SİMAVNA KÂDISI OGLI VE AHVÂLI NEYE YİTİŞDİ, ANI BEYÂN İDER.	427
BÂB [79]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED BURSA'DA 'İMÂRET YAPDI, AÑA BİRKAÇ PÂRE KÂFİR KÖYLERİN İSTEDİ KİM VAKF İDE. BULDUGI KÖYLERİ NE SÛRET-İLEN BULDÌ, ANI BİLDÜRÜR.	429
BÂB [80]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN KİM BÂYEZÎD HAN OGLIDUR, 'ÂLEM-i FENÂDAN BEKÂ SARAYINA İNTİKÂL İTDÜĞİ VAKTIN OGULLARI VE KIZLARI KAÇ KALDI VE PÂDİŞÂH KİM OLDI VE KENDÜNÜÑ VEFÂTİ DAHI NE SÛRET-İLEN OLDI, ANLARI BİLDÜRÜR.	430
BÂB [81]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD NE SÛRET-İLEN GELÜP PÂDİŞÂH OLDI VE KARINDAŞLARI DAHI N'OLDI? ANLARI BİLDÜRÜR.	431
BÂB [82]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD KİM BURSA'DA TAHTA GEÇDİ, BU TARAFDA RUMİLİ'NDE NE ZÂHIR OLDI.	432
BÂB [83]	ANI BEYÂN İDER KİM BURSA'DA OLAN PAŞALAR DAHI NE MESÂLİH GÖRÜRLER VE NE RE'Y Ü TEDBİR İDERLER.	433
BÂB [84]	ANI BEYÂN İDER KİM HACI İVAZ PAŞA MUSTAFA'YA NE SÛRET-İLEN MEKTÜB YAZUP GÖNDÜRDİ.	434
BÂB [85]	ANI BEYÂN İDER KİM MUSTÂFÂ KİM KAÇDI N'OLDI VE SULTÂN MURÂD HAN-i GÂZİ DAHI NE'YLEDİ? ANI BEYÂN İDER.	435
BÂB [86]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD RÛMİLİ'NE NE SÛRET-İLEN GEÇDİ.	436
BÂB [87]	ANI BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH KİM EDRENE'DE OTURDI. ETRÂFUÑ KÂFİR BEGLERİNE İLCİLER GÖNDÜRDİLER, ANI BİLDÜRÜR.	437

BÂB [88]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD DÜZME'Yİ BİR TARAFÀ İTDÜKDEN SOÑRA BU TARAFDA KARINDAŞI NE'YLEDİ.	438
BÂB [89]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD KARINDAŞI MUSTAFÂ'YA NE SÛRET-İLE BULUŞDI VE ÂHIR ANI NE'YLEDİ.	440
BÂB [90]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD KARINDAŞIN BİR YAÑA İTDÜKDEN SOÑRA NEYE MEŞGÜL OLDI.	441
BÂB [91]	SULTÂN MURÂD İSFENDİYÂR-ILA NÎCE BULIŞDI VE ANUÑ-ILA NE'YLEDİ, ANI BEYÂN İDER.	442
BÂB [92]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD İZNİK'E KARINDAŞIYLA BULİŞMAGA GELDÜKDE İFLAKOGLU DIRAKOLA NE'YLEDİ?	443
BÂB [93]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-i GÂZİ DIRAKOLA'Y-ILA MÜSÂLAHA İTDÜĞİNDEN SOÑRA NEYE MEŞGÜL OLDI?	444
BÂB [94]	ANI BEYÂN İDER KİM AYDIN İLİ NE SÛRET-İLE ALINDI VE İZMİROGLU CÜNEYD BEG OL DAHI NESL-i AYDİÑ'DUR. ANLARUÑ N'OLDUGINI BİLDÜRÜR.	445
BÂB [95]	ANI BEYÂN İDER KİM ÂHIRÜ'L-EMİR İZMİROGLU'NI NE SÛRET-İLEN ELE GETÜRDİLER VE HEM N'OLDI?	446
BÂB [96]	ANI BEYÂN İDER KİM MENTEŞEOGLANLARI ATALARINDAN SOÑRA N'OLDILAR.	448
BÂB [97]	ANI BEYÂN İDER KİM KARAMANOGLU MEHMED BEG ADALYA'DA HİSÂRA DÜŞÜP CENG İTDÜĞİN BİLDÜRÜR.	450
BÂB [98]	ANI BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-i AMASİYYE'DE VE TOKAT'DA KIZILKOCAOGLANLARI YÖRGÜC-İLEN NE'YLEDİ VE ARALARINDA NE VÂKİ'ALARI GEÇDİ VE NE SÛRETLE GEÇÜPTURUR.	450
BÂB [99]	ANI BEYÂN İDER KİM HAYDAR BEG OL KOCAKAYASI'NUÑ SÂHİB-i-Y-İDİ, ANUÑ AHVÂLI N'OLDI?	453
BÂB [100]	ANI BEYÂN İDER KİM ALPARSLAN CENGİNİ OL ZAMÂN YÖRGÜC PAŞA NE VECH-İLE TASARRUF İTDİ.	454
BÂB [101]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-i GÂZİ ERGİNE KÖPRİSİNİ YAPICAK NE SÛRET-İLEN YAPDI. ANI BİLDÜRÜR.	455
BÂB [102]	GERMİYÂNOGLU YA'KÙB BEG KENDÜ VİLÂYETİNDEN GELÜP SULTÂN MURÂD'A İTÂ'AT İTDÜĞİN BEYÂN İDER.	456
BÂB [103]	ANI BEYÂN İDER KİM YÖRGÜC BU TARAFDA BUNUÑ GİBİ İŞLER İTDİ VE BU TARAFDA HÜNKÂR NEYE MEŞGÜL OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	457
BÂB [104]	ANI BEYÂN İDER KİM SELANİK NE SÛRET-İLEN FETH OLUNDI.	458
BÂB [105]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-i GÂZİ KİM SELANİK GAZÂSINDAN SOÑRA DİLEDİ KİM ÜNGÜRÜZ'E SEFER İDE.	459
BÂB [106]	KARAMANOGLU, KÂFİRİ MU'İN İDİNDİ. EHL-i İslÂMUÑ ÜZERİNE YÖRÜDÜĞİN BU TARAFDA SULTÂN MURAD HAN-i GÂZİ DAHI KARAMAN'A NE SÛRET-İLEN VARDI, ANI BEYÂN İDER.	461
BÂB [107]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD KİM KARAMAN SEFERİNDEN GELDİ, NEYE MEŞGÜL OLDI.	462
BÂB [108]	ANI BEYÂN İDER KİM EVRENEZOGLU 'ALî BEG'ÜN ÜNGÜRÜZ VİLÂYETİNÜÑ YOLLARIN GÖRMEGE GÖNDÜRÜLDÜĞİN BİLDÜRÜR.	463
BÂB [109]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MURÂD HAN-i GÂZİ KİM OL SULTÂN MUHAMMED HAN OGLIDUR, ÜNGÜRÜZ VİLÂYETİNE 'AZM İTDÜĞİN VE ANDA NE SÛRET-İLE VARDUGIN BİLDÜRÜR.	464

BÂB [110]	ANI BEYÂN İDER KİM EVRENEZOGLU 'İSÂ BEG ARNAVUD'DA N'OLDI.	465
BÂB [111]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ KİM BİLİGRAD'A VARUP NE'YLEDİ.	466
BÂB [112]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ SEMENDİR'EYE NE VECH-İLE RAGBET İDER.	467
BÂB [113]	ANI BEYÂN İDER KİM MORA VİLÂYETİNÜN KAPUSI GERME HISÂR'I SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ ANI NE SÛRET-İLE FETH İDER.	469
BÂB [114]	ANI BEYÂN İDER KİM KULA ŞAHİN KİM MEZÎD BEG'DEN SOÑRA MÜNHEZİM OLDI. İFLAK'DA OL NE SÛRET-İLE OLDI. ANI BİLDÜRÜR.	471
BÂB [115]	KARAMANOGLU KİM BUNUÑ CİBİ HADESLER İTDİ, SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ DAHI AÑA NE'YLEDİ. ANI BEYÂN İDER.	472
BÂB [116]	VILKOGLU'NUÑ LAZ VİLÂYETİ ELİNDEN GİTDÜKDEN SOÑRA YANKO'NUÑ ÖÑİNE DÜŞÜP İZLADI DERVENDİ'NE NE SÛRET-İLE ÜNGÜRÜZ LEŞKERİNİ GETÜRDÜĞİN BEYÂN İDER.	473
BÂB [117]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN OGLINI TAHTA GEÇÜRÜP KENDÜ MA'NÎSA'YA VARUP OTURDUGINDAN SOÑRA NELER ZÂHIR OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	474
BÂB [118]	ARNAVUD'DAGI AKÇAHİSÂR'I SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ NE SÛRET-İLEN ALDI, ANI BEYÂN İDER.	476
BÂB [119]	ÜNGÜRÜZ KÂFİRİ KÖSOVA'YA GELÜP SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ-Y-İLE NİÇE OGRAŞDI VE HEM OL ÜNGÜRÜZ İLE BİLE GELENLER NİÇE BANLAR-IDİ, ANLARI BEYÂN İDER.	477
BÂB [120]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ OGLU SULTÂN MUHAMMED HAN'I NE SÛRET-İLEN EVERDİ VE KİMÜÑ KIZIN ALIVİRDİ.	481
	DEVR-İ SULTÂN MUHAMMED	483
BÂB [121]	BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED KİM OL SULTÂN MURÂD HAN-I GÂZİ OGLIDUR; EDRENE'DE TAHTA NE SÛRET-İLE GEÇDİ VE NİÇE GELDİ VE ÖNDİN KANDA OLURDI, ANLARI BİLDÜRÜR.	484
BÂB [122]	ANI BEYÂN İDER Kİ SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KİM KARAMAN'DAN DÖNÜP GELDÜĞİNDEN SOÑRA NE'YLEDİ, NE SÛRET-İLEN BİNÂ İTDİ, ANI BİLDÜRÜR.	486
BÂB [123]	ANI BEYÂN İDER KİM BU İSTANBOL Kİ ALINDI ŞEHR HARÂB OLUNDI; GİRÜ NE SÛRET-İLEN MA'MUR OLUNDI, ANI BİLDÜRÜR.	488
BÂB [124]	ANI BEYÂN İDER KİM İNEZ NE SÛRET-İLEN FETHOLINDI VE SEBEB NE OLDI.	490
BÂB [125]	ANI BEYÂN İDER KİM Nİ KÖPRİ NE SÛRET-İLEN FETH OLUNDI VE HEM KİMÜÑ ELİNDE-Y-IDİ.	492
BÂB [126]	BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ BİLİGRAD'A DÜŞDİ VE ANDA N'EYLEDİ VE ÂHİR N'OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	493
BÂB [127]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-I GÂZİ KİM OGULLARINI NE SÛRET-İLEN SÜNNET İTDİ; BİRİ BÂYEZİD HAN'DUR VE BİRİ MUSTÂFÂ ÇELEBİ'DÜR, VE HEM OL DÜĞÜN KANDA OLUNDI.	495

BÂB [128]	BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-i GÂZİ MORA VİLÂYETİNÉ NE SÛRET-İLE VARDI VE HEM ANDA N'YELEDİ VE NİCE FETH OLUNDI.	497
BÂB [129]	ANI BEYÂN İDER KİM MEEVRİ VE LONDURA VE YILDUZ; BULAR NE SÛRET-İLE FETH OLUNDI KİM BUNLAR MORA VİLÂYETİNÜN KİLİDLERİDÜR.	499
BÂB [130]	ANI BEYÂN İDER KİM SEMENDİR [SEMENDİR, SEMENDRİA, SANDREW] NE SÛRET-İLE FETH OLUNDI.	501
BÂB [131]	ANI BEYÂN İDER KİM AMASRI NE SÛRET-İLEN FETH OLUNDI.	502
BÂB [132]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-i GÂZİ SINAB'İ VE KASTAMONU'YI VE CEM'İ VİLÂYETİNİ PÂDİŞÂHI-YILA VE KOYLI HISÂR'İ VE TARABUZON'İ BİR SEFERDE MECMÜ'INI NE SÛRET-İLE FETH İTDİ BUNLARI, ANI BİLDÜRÜR.	504
BÂB [133]	ANI BEYÂN İDER KİM İSMÂ'İL BEG DÜREKANI'DE ESBÂBINI CEM' İTDÜKDEN SOÑRA NE YİRE VARDI.	508
BÂB [134]	MUHAMMED HAN-i GÂZİ KOYLHİSÂR'İ NE SÛRET-İLE FETH İTDİ VE HEM N'OLMIŞ-IDI.	509
BÂB [135]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-i GÂZİ TARABUZON'A NE SÛRET-İLEN VARDI VE HEM NE VECH-İLE FETH İTDİ.	510
BÂB [136]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-i GÂZİ İFLÂK'A NE SÛRET-İLE GEÇDİ VE HEM ANDA N'YELEDİ.	512
BÂB [137]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN Ü'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MUHAMMED HAN-i GÂZİ İFLÂK'A NE SÛRET-İLEN GEÇDİ VE HEM OL VİLÂYETİ KAZUKLU'NUÑ KARINDAŞINA VİRDİ.	513
BÂB [138]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-i GÂZİ İFLÂK GAZÂSINDAN KİM GELİCEK SOÑRA NİCE GAZÂYA İKDÂM İTDİ.	514
BÂB [139]	ANI BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-İ BOSNA NE SÛRET-İLEN FETH OLUNDI VE HEM PÂDİŞÂH DAHI OL VİLÂYETDE NE Fİ'L İTDİ.	516
BÂB [140]	ANI BEYÂN İDER KİM KARAMANOGLI KİM ÖLDİ, ALTI OĞLI KALDI; ANUÑ MEMLEKETİNÉ UZUN HASAN NE VECH-İLE GELDİ VE OL MEMLEKETDE NE'YLEDİ E HEM SULTÂN MUHAMMED HAN-i GÂZİ DAHI NE'YLEDİ VE KARAMANOGLU'NUÑ OGLANLARI N'OLDI, ANI BİLDÜRÜR.	519
BÂB [141]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-i GÂZİ KİM VİLÂYET-İ ARNAVUD'A TEVECCÜH İTDİ, ANDA KİME VARDI VE ANDA NE'YLEDİ.	521
BÂB [142]	ANI BEYÂN İDER KİM KARAMANOGLI PİR AHMED NE'YLEDİ KİM PÂDİŞÂH ANUÑ ÜZERİNE TEVECCÜH EYLEDİ VE ÜZERİNE VARUP ANDA NE'YLEDİ.	522
BÂB [143]	ANI BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH İGRIBOZ'A [AGRIBOZ, EGRIBOZ] VARUP ANI NE SÛRET-İLE FETH İTDİ VE MAHMÛD PAŞA'YI NE'YLEDİ.	524
BÂB [144]	ANI BEYÂN İDER KİM VİLÂYET-İ KARAMAN'A PÂDİŞÂH TEKRÂR LEŞKER GÖNDÜRDİ KİM OL VİLÂYETÜN CÜMLEŞİN ZABT İDELER VE HEM GEMİLER GÖNDÜRDİLER, ANI BEYÂN İDER.	526
BÂB [145]	ANI BEYÂN İDER KİM İSHÂK PAŞA'YI TEKRÂR KARAMAN'A GÖNDÜRDİ, VARUP KARAMAN'DA OL DAHI NE'YLEDİ.	527
BÂB [146]	ANI BEYÂN İDER KİM GEDÜK AHMED 'ALEYYE'i NE SÛRET-İLE FETH İTDİ?	528

BÂB [147]	ANI BEYÂN İDER KİM PAŞA SİLİFKE'Yİ NE SÜRET-İLEN FETH İTDİ VE HEM ANDA İLİNİ NE'YLEDİ.	530
BÂB [148]		531
BÂB [149]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MUHAMMED HAN-ı GÂZİ KİM, ŞARKA TEVECCÜH İTDİ.	532
BÂB [150]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-ı GÂZİ'YE BU HADES KİM VÂKİ' OLDI LEŞKERÜÑ BA'ZISI MÜNHEZİM OLDI, PÂDİŞÂH BUNDAN SOÑRA NEYE MEŞÇÂL OLDI.	534
BÂB [151]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-ı GÂZİ KULİ GEDÜK AHMED'İ KEFE'NÜÑ FETHİNE GÖNDÜRDİ; VARUP NE SÜRET-İLE FETH İTDİ KEFE'Yİ, ANI BILDÜRÜR VE HEM ANDA DAHI NE VİLÂYETLER FETH İTDİ?	537
BÂB [152]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-ı GÂZİ KARA BOGDAN GAZÂSINA NE SÜRET-İLE İTDİ VE HEM KARA BOGDAN TEKÜRİ-Y-ILA NE'YLEDİ, ANI BEYÂN İDER.	541
BÂB [153]	ANI BEYÂN İDER KİM PÂDİŞÂH KARA BOGDAN'ı KİM SIDI, DÖNDİ, TUNA KENÂRINA GELDİ.	542
BÂB [154]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-ı GÂZİ İSKENDERİYYE-İ ARNAVUD'ı NE SÜRET-İLEN VARDI VE ANDA NE'YLEDİ VE ANDA VARMASINA SEBEB NE OLDI, ANI BILDÜRÜR.	543
BÂB [155]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN MUHAMMED HAN-ı GÂZİ BU FENÂ SARÂYINDAN OL DÂRÜ'L-BEKÂ SARÂYINA VARMASI NE SÜRET-İLE OLUNDI, ANI BILDÜRÜR KİM OL SEFER DE HİCRETÜÑ SEKİZ YÜZ SEKSEN ALTISINDA VÂKİ' OLUNDI VE HEM OL SAFER AYINUÑ YİÇİRMİ YİDİNCİ GÜŃ CUM'A GÜN-İDİ.	545
BÂB [156]	ANI BEYÂN [İDER] KİM SULTÂN MUHAMMED HAN-ı GÂZİ KİM ALLÂH RAHMETİN E KAVUŞDI, KAÇ OGLI KALDI, ANI BILDÜRÜR.	546
BÂB [157]		547
BÂB [158]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN CEM HÂLASI SELÇÜK HATUN VE MEVLÂNÂ ŞÜKRULLÂH OGLI AHMED ÇELEBİ'Yİ, SULTÂN BÂYEZÎD HAN'A YALVARMAGA GÖNDÜRDİ; ANDAN NE ZÂHIR OLDI, ANI BEYÂN İDELÜM.	548
BÂB [159]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN CEM MEKKE'YE VARDUGINDAN SOÑRA NE'YLEDİ VE BUNDA SULTÂN BÂYEZÎD HAN DAHI NE'YLEDİ, ANI BILDÜRÜR.	549
BÂB [160]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN BÂYEZÎD HAN, CEM'i KİM VİLÂYETDEN SÜRÜP ÇIKARDUKDAN SOÑRA, KİM NÂBEDİD OLDI, SOÑRA SULTÂN BÂYEZÎD NEYE MEŞGÂL OLDI.	550
BÂB [161]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂNÜ'L-MÜCÂHİDİN SULTÂN BÂYEZÎD HAN-ı GÂZİ, KARA BOGDAN VİLÂYETİNE VARUP ANDA NELER FETH İTDİ, ANI BILDÜRÜR.	551
BÂB [162]	ANI BEYÂN İDER KİM BU ADANA, TARSUS, Sîs, Mîsis, KÜLEK, VANAKŞAN [VALNAKŞAN ?] KİMLERÜNDİ VE KİM FETH İTDİ VE MISIRLU BUNLARA NE SEBEBDEN HÜKM İTDİ, ANI BILDÜRÜR.	553
BÂB [163]	ANI BEYÂN İDER KİM BU ŞİMDİ Kİ FETHİ SEBEB NE OLDI, ANI BILDÜRÜR.	555
BÂB [164]	ANI BEYÂN İDER KİM RÛMİLİ BEGLERBEGİSİ 'ALÎ BEG KARABOGDAN VİLÂYETİNE GAZÂ İTMEGE SEBEB NE OLDI VE HEM O VİLÂYETE KİM VARDI VE NE SÜRET-İLE VARDI VE OL VİLÂYETDE NE'YLEDİ.	556

BÂB [165]	ÂSÂR-I HASLET-İ SULTÂN BÂYEZÎD HAN-İ GÂZÎ	559
BÂB [166]	ANI BEYÂN İDER KİM BU ÂL-İ 'OSMÂN'UÑ 'ATEBE-İ 'ÂLİYEDE OLAN VEZİRLERİNÜÑ ADLARINI VE ÂSÂRLARINI BEYÂN İDER.	560
BÂB [167]		563
BÂB [168]		565
BÂB [169]	HASLET-İ PÂDİŞÂH-İ ÂL-İ 'OSMÂN	566
BÂB [170]	ANI BEYÂN İDER KİM BU PÂDİŞÂHLAR KİM MÂL CEM' İTDİLER, ÂHÎR ANLAR N'OLDI?	568
 EK		
BÂB [171]	ANI BEYÂN İDER KİM BU MÂCERÂLARDAN SOÑRA NE ZÂHÎR OLDI?	572
BÂB [172]	ANI BEYÂN İDER KİM MISIR SULTÂNI LEŞKER GÖNDÜRDİ TEKRÂR ŞÂHSÜVÂR ÜZERİNE.	575
BÂB [173]	ANI BEYÂN İDER KİM MISIR'DAN İLCİ GELDİ, NE SÛRET-İLEN GELDİ ÇİTDİ.	576
BÂB [174]	ANI BEYÂN İDER KİM KAYITBAY [ADLU] BİR KİŞİ MISRA SULTÂN OLDI.	576
BÂB [175]	ANI BEYÂN İDER KİM ŞÂHSÜVÂR ÖLDÜKDEN SOÑRA NE VÂKİ' OLDI?	578
BÂB [176]	ANI BEYÂN İDER KİM BUNDAN SOÑRA NE VÂKİ' OLDI?	578
BÂB [177]	DEVR-İ SULTÂN BÂYEZÎD HAN-İ GÂZÎ	579
BÂB [178]	BU MÂCERÂDAN SOÑRA NE VÂKİ' OLDI?	581
BÂB [179]	ANI BEYÂN İDER Kİ BULARDAN SOÑRA NE ZÂHÎR OLDI?	581
BÂB [180]	ANI BEYÂN İDER KİM RÛM PÂDİŞÂHINA HABAR OLDI KİM OL HİSÂR BEKLEYEN KULLARINI KIRDILAR GAFLET-İLE.	583
BÂB [181]		583
BÂB [182]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN BÂYEZÎD HAN'UÑ KARINDAŞI SULTÂN CEM ÂHÎR NİÇE OLDI?	585
BÂB [183]	ANI BEYÂN İDER KİM SULTÂN BÂYEZÎD'ÜÑ HASLETİN VE ANUÑ ZAMÂNINDA OLAN 'ÂLİMLERİ VE FUKARÂ'I BEYÂN İDER.	586
 METİNDE GEÇEN KAVRAM VE TERİMLER		
DİZİN: GÜNÜMÜZ DİLİNDE		589
DİZİN: ÇEVİRİYAZI		606

ÖNSÖZ

Âşık Paşa sülalesinin Türk kültür hayatında, XIII. yüzyıl-dan başlayarak XV. yüzyıla kadar geçen zaman içinde, üç yüzyılı bulan bir hizmeti vardır. Baba İlyas'tan (öl. 1240) itibaren Muhlis Paşa (öl. 1274), Âşık Paşa (öl. 1332) ve Elvan Çelebi'den (öl. 1358) Âşık Paşazade'ye kadar uzanan zamanda bu soydan gelenler, Türk edebiyatı ve Türk tarihiyle ilgili çalışmalarda öncü durumunda olmuşlardır. Bunlar içinde Âşık Paşa, Türkçecilik akımının onde gelen bir siması olarak Garib-nâme gibi büyük bir mesneviyi ortaya koyar. Oğlu Elvan Çelebi, *Menâkibü'l-Kudsîyye* adlı eseriyle Türk kültür hayatında menkibe türünün ilk örneğini verir. Yine bu sülalenin bir devamı olan ve Âşık Paşa soyundan olması nedeniyle Âşikî mahlasını kullanan ve bütün bir on beşinci yüzyılı hayatıla dolduran Âşık Paşazade de (1393?-1485?), anonim tarihleri bir tarafa bırakırsak, tarih türünün ilk eserini kaleme alır.

Bu tarih, yazarı bilinen, gerçek anlamda ilk Osmanlı tarihidir. *Tevârîh-i Âl-i Osmân* veya *Âşık Paşazade Tarihi* adıyla anılan bu eserde Osmanlı sülalesinin şeceresi verildikten sonra bunların Anadolu'ya gelmeden önceki maceraları, Anadolu'ya gelişleri, kaç bölük oldukları, hangilerinin Anadolu'da kaldığı ve kalanların Türk tarihinde oynadıkları roller, Süleyman Şah'tan II. Bayezid'e gelinceye kadar bütün ayrıntılarıyla ele alınmıştır.

Selçuklular'dan sonra Anadolu'da kurulan beyliklerin düşmanlarıyla ve birbirleriyle ilişkileri, bunlar içerisinde Osmanlı Beyliği'nin durumu, şehzadeler arasındaki müca-deleler, İstanbul'un fethi ve daha sonraki hadiseler, Âşık Paşazade'nin *Tevârîh-i Âl-i Osmân* adlı eserinde canlı bir şekilde ortaya konmuştur. Bir de Âşık Paşa'dan başlayarak bu sülalenin insanların, Osmanlı sultanlarına yakınlığı vardır. Bunlardan biri tarihi yaparken, diğer de yazarak kültürümüzün hizmetinde olmuştur. Bu yönyle Âşık Paşa'dan başlayarak gelenler, Türk tarihini ve kültür hayatını gözlemleyen kişilerdir. Âşık Paşazade bunların sonucusudur.

Yıldırım'ın oğlu Çelebi Mehmet'ten itibaren, II. Murat ve Fatih Sultan Mehmet'le yakınlığı vardır. Bunlarla yerine göre sadık bir dost, yerine göre de yaptıklarını yazan bir tarihçi olarak yakınlık kurar. Osmanlı sultanlarına bu yakınlığı yanında onun, okuyan biri olması, özellikle tarihe ilgi duyması, Âşık Paşazade'yi *Tevârîh-i Âl-i Osmân*'ı yazmaya yöneltmiştir. Okuduklarını, dinlediklerini, görüp yaşadıklarını da daha çok bir menkibe havasında anlatmıştır.

Âşık Paşazade, eserinin yazılış sebebinin,

İy azîz fakîr ki Dervîş Ahmed Âşîk'ı yem ibni Şeyh Yahyâ ve ibni Şeyh Selmân ve ibni sultânü'l-meâlî Âşık Paşa'yam ve ibni mürşîdü'l-âfâk Muhlis Paşa ve ibni kutbu'd-devrân baba İlyâs halîfe-i sey-yid-i Ebu'l-Vefâ nevvarallahu kubûrahum. Fakîr dahi gûşe-i ferâgatda teslîm-i rîzâ künçinde fenâ ve sabır hırkasın geyüp oturmuş-ıdum Kostantiniyye'de ve du'â sofrası-y-ilan mütenâ'a im olmuş-ıdum. Nâ-gâh bir cemâ'at azîzlerden Âl-i Osmân'un tevârîhinden ve menâkıbindan zîr itdiler. Fakîrden dahi sü'âl itdiler. Fakîr dahi cevâb virdüm. Orhan Gâzi'nün imâmî İshak Fakîh oğlu yahî Fakî'dan kim ol Sultân Bâyezîd Han'a gelince bu menâkıbı ol Yahî Fakî'dan yazılmış buldum kim ol Orhan Gâzi'nün imâmî oglıdır ve fakîr dahi ba'zı hâllarından ve kâllerinden ve menâkıbalarından ihtisâr idüp kalem diline virdüm. Kalem dahi safha-yı sahrâda beyâz kalbe söyledi. Fakîr dahi kim işittüm, cân kulagını ol nagmeye tutdum. Gön-lüm dahi hayretde kaldı. Hemân dem eyitdüm kim...

cümlelerinde anlatmıştır. Bu sözlerden de anlaşıldığı gibi *Âşık Paşazade Tarihi*, okumaya, dinlemeye, görme ve yaşamaya dayanmaktadır. Osmanlı padişahları da Dervîş Ahmed Âşîk'ye gereken değeri vermişler ve çeşitli ihsanlarda bulunmuşlardır.

Olayları kendi hayatında bizzat yaşayan bir tarihçinin eseri olarak *Âşık Paşazade Tarihi* çok önemli bir tarihtir. Çeşitli yazmalarının yanı sıra eserin Âli Bey ve Giese yayınları olmak üzere eski harflerle iki baskısı yapılmıştır. Nihal Atsız Çiftçioğlu da 1947 yılında, bu iki eseri yayına hazırlayıp neşretmiştir. İstanbul'da basılan Âli Bey baskısı, yalnızca İstan-

bul Arkeoloji Müzesi 478 numarada kayıtlı bulunan nüsha esas alınarak yapılmıştır. Giese baskısı ise karşılaşmalı bir nesİrdir. Ancak Giese bütün nüshaları görememiştir.

Bugün *Âşık Paşazade Tarihi*'nin bilinen on iki nüshası vardır. Bunlardan Ahmet Vefik Paşa'nın gördüğü bir nüsha kayıptır. Diğer on bir nüsha arasından İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan ve yukarıda işaret ettiğimiz nüsha dışında, aynı kütüphanede 1504 numarada kayıtlı ikinci bir nüsha daha bulunmaktadır; ancak daha önceki yaynlarda bu nüsha incelenmemiş ve değerlendirilmemiştir. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 4954 numarada kayıtlı *Âşık Paşazade Tarihi*'nden ise kimse nin haberi olmamıştır. Tarafımızdan bulunan bu nüshaların, diğerleri içinde ayrı ve önemli bir yeri vardır.

İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi 1504 numarada kayıtlı nüsha, hareketlidir ve güvenilir bir yazmadır. Ancak bu nüsha başından ve sonundan eksiktir. Ayrıca ortasından birkaç yerden de bazı yapraklar kaybolmuştur. Böyle olmasına rağmen eser tam imiş gibi düşünülerek varak numaraları, baştan sona kadar atlanmadan yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 4954 numarada kayıtlı nüsha ise tamdır. Yer yer harekeli olan bu nüsha, son devre ait bir yazmadır. Ancak güvenilir bir nüshadır. Bu nüshada varak yerine sayfa numaraları konmuştur.

Biz bu iki nüshayı ele alıp değerlendirdik. Her iki yazmanın aynı şere kolunda bulunması, bizi bu nüshalar üzerinde çalışmaya yöneltti. Böylece zaten neşirleri yapılmış olan diğer nüshaları bir tarafa bırakarak İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi 1504 numarada kayıtlı (A) nüshasıyla Süleymaniye Yazma Bağışlar 4954 (S) nüshalarını ele aldık. Kurduğumuz metinde imla ve dil açısından A nüshasına dayandık. Ayrıca A nüshasında bulunmayan uzun metin parçalarını, S nüshasından tamamladık. Her iki nüshayı karşıştırdık. Anlama katkısı olan yerlerde S nüshasından 'italik' harflerle aktarmalarda bulunduk. A nüshasının 2b varağından önceki eksikliği S nüshasının 1-15 sayfalarından, 11b-12a arasındaki eksikliği S nüshasının 21-27 sayfala-

rindan, 62b-63a arasındaki eksikliği de 54-55. sayfalarından aktarmalarla ikmal ettik ve bu kısımları italik olarak vermedik. Ayrıca A nüshasının bittiği yerden itibaren S nüshasının 170 ilâ 177. sayfalarını da aktardık. Aslında kanaatimizce eser, S nüshası itibariyle, 171. sayfada bitmektedir. Müstensih, sonraki babları yazmaya başlamış, fakat belki de, –eserin istinsah ettiği nüshasında eserin olması gereken orijinal şekline göre– bundan sonrasında yabancı kalemlerin esere müdahale olduğunu fark ederek bırakmıştır. S nüshasından sonraki kısımları ise Âli Bey neşrinin dayandığı İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi 478 numarada kayıtlı A1 olarak işaretlediğimiz nüshadan aktardık. Bu bölümler, başkaları tarafından sokulmuş intibâni vermektedir. A1 nüshasının, tarihi sırayı takip etmeyen bölümlerini EK başlığı altında verdik. Bu kısımda eksiklik gösteren az sayıdaki bazı yerleri, italik olarak Giese baskısından tamamladık.

Eseri yayına hazırlarken dayandığımız yazmalardan A nüshası, varak numarasına; S ve A1 nüshaları ise sayfa numarasına göre numaralandığı için biz de bu varak ve sayfa numaralarına uyduktan sonra köşeli parantez içinde verdik. Dipnotlarda da bu varak ve sayfaları kullandık.

Yayına hazırladığımız metinde nazal, ñ sesi dışında, transkripsiyon işaretlerine yer vermedik. Ancak k ve g seslerinin kalın olması ve önlerinde ünlünün uzatılması durumıyla karşılaşınca bu seslerin aslina uygun şekilde okunmaları ve anlamda bir sapmaya yer vermeme için ünlülerin üzerine, uzatma, inceltme için kullanılan (^) işaretini yerine; kānun, kādī, gāzī örneklerinde olduğu gibi, çizgi koyduk.

Bu çalışmada bizi en çok uğraştıran husus, özel isimlerin yazılması oldu. Yer ve şahis isimlerinin okunmasında metne bağlı kaldık. Ancak bu özel isimlerin önemli bir kısmının yabancı dillerde oluşu, başka okunuş şekillerini de beraberinde getirdi. Bu yüzden biz sahayla ilgili diğer yayınları da göz önüne alarak, farklı okunuş şekillerini köşeli parantezler içinde ayrıca verdik.

Bütün gayretlerimize rağmen yine de gözümüzden kaçmış durumlar olabilir. Eksikliklerimizi tamamlamak için

her zaman okuyucularımızın tenkitlerine açık olduğumuzu bildirirken, "iyi gözle bakan iyi görür" sözü gereğince noksanlarımızın iyi niyetimize verilerek bağışlanması dileriz.

Bu eserin yayına hazırlanması sırasında yardımlarını gör-düгümüz, Doç. Dr. Hayati Develi, Dr. Yücel Dağılı, Sabri Koz anabilim dalımız araştırma görevlileri Dr. Cemal Aksu ve Murat Karavelioğlu ile Süleymaniye Kütüphanesi müdürü, değerli ve aziz dost Dr. Nevzat Kaya'ya, okuyucusunu her zaman güler yüzü ve yardımseverliğiyle karşılayan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi memuru Havva Koç Hanımeфendi'ye teşekkүr eder; İÜ Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'nın teşviklerini minnetle anarız. Ayrıca eserin yanında için çaba gösteren, başta Samih Rifat Bey olmak üzere Koç Kültür Sanat Tanıtım yetkililerine ve eserin görsel olarak en iyi biçimde okuyucuya buluşmasını sağlayan Ersu Pekin'e de teşekkүrү bir borç biliriz.

İstanbul'un fethinde bizzat bulunan Âşık Paşazade'nin bu eserinin, İstanbul'un fethinin 550. yılında yeniden yаяnlanması, bize kutlu bir raslantı gibi görünüyor. Arma-ğan olsun!..

Prof. Dr. Kemal Yavuz – Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç
Beyazit, 5 Ekim 2003

HAYATI VE "TARİH"İYLE ÂŞIK PAŞAZADE

HAYATI

Bilinen ilk Osmanlı tarihçilerinden olan Âşık Paşazade'nin asıl adı Derviş Ahmed'dir. Âşık Paşazade şeklinde anılması, soy olarak Âşık Paşa'ya bağlılığı nedeniyelerdir. Bu nedenle, Âşikî mahlasını kullanmıştır. Zaten eserinin daha ilk satırlarında: "İy azîz! Fakir ki Dervîş Ahmed Âşikî'ym, İbn Yahya ve İbn Selman ve İbn Sultanü'l-Meâlî Âşık Paşa'ym" diyerek kendini ve soy zincirini verir. Bu satırlara göre Dervîş Ahmed'inbabasının adı Yahya'dır. 1393 yılında Mecitözü ilçesinin Elvan Çelebi köyünde doğmuştur. Franz Babinger gibi bazı araştırmacılar, 1400 yılında doğduğunu¹ yazarlarsa da, hayatına baktığımızda 1393 yılının, yaşına ve yaşadıklarına daha uygun olduğu görülür. Bu durumda Âşık Paşazade'nin doğum tarihinin 1393 yılı olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak yazarın 1397 yıllarında doğmuş olması da ihtimal dahilindedir.

Âşık Paşazade, 1413 yılında, Çelebi Sultan Mehmed'in Musa Çelebi'yle olan mücadeleleri sırasında Geyve'de görülmektedir. Buraya Amasya'da bulunan Çelebi Mehmed'in maiyetinde gelmiştir. Geyve'de hastalanın Dervîş Ahmed, Orhan Gazi'nin imamının oğlu Yahşı Fakih'in evinde kalmıştır.

Ol vakt du'âcî fakir köyde kaldum. Orhan'un imâmu oğlu Yahşı Fakih evinde hasta oldum. Geyve'de anda kaldum. Menakîb-i Âl-i Osmân'ı tâ Yıldırıム Han'a gelince ol imam oglından nakl itdüm kim habar virürin.²

diyen Âşık Paşazade, o sırada on altı veya yirmi yaşındadır. Atsız, Âşık Paşazade'nin 1413 yılında Çelebi Mehmed'le Musa Çelebi arasında geçen çarışmalarda, Çelebi Mehmed

¹ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* (Çev. Prof. Dr. Coşkun Üçok), Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları: 44, Ankara 1982, s. 39.

² metin, v. 93a-b.

kuvvetleri arasında Geyve'ye geldiği ve o zaman yirmi yaşlarında olduğu kanısındadır.³

Dervîş Ahmed, Osmanlı sultanlarının Âşık Paşa nesline olan yakınlığını zaman zaman dile getirerek, onlardan gördüğü ihsanları yad eder. Kendi devrine kadar olan bir zamanda, yedi ceddinin Osmanlı soyuyla birlikte yaşamış olmasına da temas eden Âşık Paşazade;

Âşıkî yaz menâkîb Âl-i Osmân
Yidi ceddün bu âl-ılan bile geçdi⁴

beytinde, yine;

Neseb ü neslüm bu âl-ıla togdı
Hem toganumuz bu âl'ı gördü

Nesl ü nesebüme Âl-i Osmân
Âşıkî deyüp iderler ihsân

beyitlerinde bunu daha açık olarak verir. Gerçekten Âşık Paşazade, eserinin daha pek çok yerinde Osman soyuna olan bağlılığını ve bunların gaza için gönderilmiş bir sülale olduğunu inancını zikreder. Ayrıca Osmanlı sultanlarını, Allah yolunda çarışan birer mücahit olarak gösterir. Bu durum tarihi olaylarla da ilgilidir. Ahmed Âşık'ının büyük dedelerinden olan Âşık Paşa da Osmanlı devletinin kuruluşunda, âlim ve fikir başı olarak Osman ve Orhan Beylerin yanında yer almıştır.⁵

Âşık Paşazade'deki tarih şuuru, gençlik yıllarda başlamıştır. Özellikle Yahşı Fakih'in evinde kaldığı zaman Osmanlı tarihini, Yıldırım Bayezid devrinin sonuna kadar okuması, başkalarından dinlemesi, böylece vakaları hafızasına alıp ömrünün sonuna kadar diri tutması, ayrıca daha

³ Atsız, *Osmanlı Tarihleri I*, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1949, s. 80

⁴ metin, v. 129b.

⁵ Kemal Yavuz; Âşık Paşa, *Garib-nâme*, c. I/1, Türk Dil Kurumu yayınları: 764/1, Giriş kısmı, İstanbul, 2000 / Mehmet Kaplan, *Âşık Paşa ve Birlik Fikri, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1976, s. 177-189.

sonraki hadiseleri yazması, onun tarihle ne kadar haşır neşir olduğunu göstermektedir. Zaten yaşadığı hayat da bunu gerektirmiştir.⁶ Hatta o, Şeyh Edebalı'nın oğlu Mahmud Paşa'dan da bazı hadiseleri dinlediğini ve Mahmud Paşa'nın o zaman yüz yaşını geçmiş olduğunu haber verir.

Osmanlı sultanlarına olan yakınlığını, Çelebi Mehmed (öl. 1421), II. Murad (öl. 1451) ve Fatih devirlerinde yaşadığı hadiselerle zikreder. Bu yönyle ele aldığımız zaman bazen kendisini olayların, savaşların içinde bulur ve yaşadıklarını samimi bir şekilde anlatır. Ancak tarihini yazarken, okuduğu ve yaşadıkları yanında dinledikleri de vardır. Kendi anlattıklarına göre Derviş Ahmed, 1390 yılından sonra Yıldırım Bayezid'in İstanbul kuşatmasını, 1391 yılında Macarlarla yaptığı savaşı ve sonucunu Karatimurtaşoğlu Umur Bey'den; Ankara Savaşı'nda geçenlerle savaştan sonra yaşayanları ve Yıldırım Bayezid'in durumunu da Bayezid'in has solaklarından olan, Koca Nayib diye anılan birinden sorup öğrenerek yazmıştır. Hatta o, Şeyh Edebalı'nın oğlu Mahmud Paşa'dan da bazı hadiseleri dinlediğini ve Mahmud Paşa'nın o zaman yüz yaşını geçmiş olduğunu haber verir.⁷ Kisaca söylemek gerekirse, Âşık Paşazade'nin *Menâkîb u Tevârîh-i Âl-i Osmân* adlı eseri, okuma, dinleme ve yaşayarak görmeye dayanır.

Yine II. Murad ve Düzme Mustafa arasındaki mücadelelerde Âşık Paşazade kendinden bahseder. 825/1422 yılında onu Elvan Çelebi Tekkesi'nde buluruz. Derviş Ahmed:

İştidiler kim uşda Düzme üzerlerine geliyorur, paşalar dahi biş
oldı. İbrahim Paşa, Hacı İvaz Paşa ve dahi Temürtaşoglanları'nun üçü paşa oldu. Birinin adı Umur, biri Oruç ve biri Ali.
Bunlar şöyle ittifak ittiler kim Mihaloğlu Muhammed Beg'i To-
kat habsinden çıkaralar, Sultan Murad'a getüreler ve hem anun
gibi itdiler. Hemân dem habsden çıkardılar. Geldi bizüm Elvan
Çelebüm Tekyesi'ne ogradi. Ol vakt fakiri aldı bile gitdi.⁸

⁶ metin, v. 7; s. 7.

⁷ metin, v. 87a.

⁸ metin, v. 113b.

diyerek Mihaloğlu Muhammed Bey'in kendisini Sultan Murad ordusuna getirdiğini haber verir. Tabii bu durumda Âşık Paşazade'nin, öncelikle Ulubat Köprüsü'nde geçen hadiseler olmak üzere, baştan sona kadar bu mücadelenin içinde var olduğunu görürüz.

840/1436-37 yılında hacca giden Derviş Ahmed:

Henüz Semendire dahi alınmamış-idi. Fakir İshak Beg-ile Mekke'den bile geldüm. Bir gün hünkârdan İshak Beg'e kul geldi kim: "Nike Öbrünk [Nige Obran] üzerine var, anı hisâr it." didiler. Germiyân sancağını ana yoldaş koşdilar. Ve Germiyân sancağı begi ol zamanda Temürtaşoğlu Umur Begoglu Osmân Çelebi'ydi ki ol Varna gazâsında şehîd oldu. Fakir dahi ol zamânda Üsküb'e İshak Beg-ile Mekke'den bile gelmiş-düm. Gâh gâh mâcerâlarda bile bulunurdum. Ve bir defa dahi İshak Beg'ün oglu Paşa Beg-ile ve Kılıçcısı Togan-ıla harâmîlia bile varmış-ıdum. Bir gün asker içinde bir gavgâ belürdü. İshak Beg ol saat at arkasına geldi. Cemîi gaziler dahi bile bindiler. Nâgâh gördük karşından bir alay küffâr çika ve anun ardından bir niçe alay dahi çıkışındı. Yayasin önine tutmuş ve atlusu ardına turdu. Kapkara pus olup üzerimize yörüdü. Bu taraftan dahi ehl-i İslâm leşkeri dahi tekbir getürdiler bir kezden. Hemân yayanın üzerine at saldılar. Yayaya turmadın ok serpdiler. Gaziler anların okları eslemedi. Húcüm itdiler. Üzerlerine sürdüler. Atlusu arasında turmadı, dahi kaçdilar. Yayayı at ayagi altında pâymâl itdiler, kıldılar. Şöyle kırkun oldu kim gazilerün atları kâfirlerün ölüsi üzerinde yörürler idi. İshak Beg çağrırdı kim "Hey gaziler! Yiter kirdunuz, esir idün, imden girü." didi.

Vallahı fakir kirdugumdan gayrı bişin esir itdüm, Üsküb'e getürdüm. Bişini tokuz yüz akçaya virdüm. El-hâsil-ı kelâm ol yılda Semendire dahi feth olundı. Cemîi Laz vilâyeti bile feth olındı, ve hisârlarına kollar kodılar ve şehirlerinde kadılar nasb itdiler ve Semendire'de Cuma namâzi kılındı ve cemîi Laz vilâyetinin hâkimi ehl-i İslâm oldu. Hak taâlâ fazlı-y-ila.⁹

⁹ metin, v. 156a-157b.

gibi ifadelerinde haramiliğe gitmenin yanında, durum gereği savaşa katıldığını haber verir. Savaşa girişi, savaşın cereyanını ve savaş sonrası durumu canlı bir şekilde anlatan Âşık Paşazade, bu mücadelede bir hayli düşman öldürmüştür, ayrıca beş de esir almıştır. Sonra bu esirleri Üsküp pazarında 900 akçeye satmıştır.

Dervîş Ahmed, 842/1438-39 yılında II. Murad'ın çıktığı Belgrad seferinde de bulunmuştur.

Sultân kim Üngürüz vilâyetini seyr idüp devlet-ile tahtına gel-dükden sonra azm-i Biligrad itdi. Zira Biligrad; bildi kim Üngürüz vilâyetinin kapusıdır. Bu kez kasd itdi kim ol kapuyı aça. Leşker-i İslâm'ı cem itdi. Andan yörüdü gelüp Biligrad'un üzerine düştü. Hisâra ceng ider gibi oldılar. Sava'yı geçdiler, Biline'ye akın saldılar. Gaziler şöyle toyum geldiler kim bir çizmeye bir nefis câriye virürler-idi. Fakir dahi ol seferde bile-yidüm, yüz akçaya altı yidi yaşar bir oglan satun aldum. Ata hizmet idebilür esiri yüz elli akçaya virürlerdi. Akıncılardan fakire dahi yidi kul ve câriye hâsil oldu ve dahi şol kadardı kim leşker göçse esirün galebesi leşkerden ziyâde-y-idi.

El-hâsil-ı kelâm söyle vasf olundı kim, "İslâm bünyâdı zâhir olaldan berü kim gâziler gazâ iderler, buncılayın gazâ dahi hîç vâki olmadı." didiler. Ve hem dahi didükleri beyânı vâki-idi. Fakir dahi ol seferde bir gün hünkâr hazretine vardum. Fakire esir buyurdu. Ben eyitdüm kim: "Devletlü Sultânım! Bu esiri götürmege at gerek." didüm. "Ve yolda bunlara harçlık gerek-dür." didüm. Bana beş bin akça ve iki at atâ itdi. Tokuz baş esir ilen ol sefer Edrene'ye geldüm ve hem dört atum var-idi. Esirleri üçer yüze ve ikişer yüze satdum.¹⁰

Yaşayıp bizzat aktardığına göre biz, Dervîş Ahmed'in padişahta olan yakınlığını da görmekteyiz. Hatta II. Murad bu savaşın sonunda kendisine esir verdiği gibi beş bin akçe ile iki de at vermiştir. Yazarımız dokuz baş esir ve dört atla Edirne'ye gelmiş ve esirleri burada satmıştır.

10 metin, v. 154a-155a.

Âşık Paşazade, II. Murad'ın, oğlu Mehmed Fatih'le çıktığı 852/1448'de yapılan İkinci Kosava Muharebesi'nde Derвиş Akbıyık'la birliktedir:

Hünkâr kim kâfir leşkerini göricek derhâl atından indi. Arı abdest alup iki rek'at namâz kıldı ve yüzin topraga sürdi. Hak taâlâya niyâz itdi ve eyitdi: "İy Bâr-ı Hudâ, yâ İlâhî! Senden dilerem kim bu ümmet-i Muhammed'i sen sakla ve bunlara sen nusret vir. Ve benüm günâhumçun bunları küffâr elinde sen zebûn itdürme." didi. Kaçan kim niyâzdan fârig olicak hemân-dem "Niyyet-i gazâ" diyüben bindi, küffârun üzerine hûcûm idüp yörüdü. Ol gün acâyib eyü ceng olundi. Küffârun niçe sancağı alındı. O gice girü irteye degin ceng olundi. Cumaertesi girü ceng-i azîm olundi. Niçe begler şehîd oldilar ve küffârun dahî niçe banları düşdi öldi ve niçeleri dahî tutuldu, esir oldu. Yanko kaçdı ve Lök ban kaçdı. Oğlu-y-ilan Sökület ban düşdi. Lih ban esir olmuş, amma kendüni bildürmemiş. Sonra satılı satılı kurtılmış: Bâki küffâr kimi kırıldılar ve kimi esir oldilar.

Fakir dahî anda bir kâfir depeledüm. Hünkâr fakire eyü at virdi ve dervîş Akbıyık'a dahî virdi. Amma Çih ban'ı esir itmişler. Hünkâr'a getürdiler.¹¹

İstanbul'un fethine Akşemseddin, Akbıyık, Şeyh Vefa gibi büyüklerle katılan Ahmed Âşikî, şehrin alınmasından sonra bu şehrde yerleşmiştir. Hatta gaza malından kendisine ev verilmiş ve İstanbul'a getirilen insanların işradı için görevlendirilmiştir. Yukarıda da zikrettiğimiz gibi padişaha olan yakınlığı ve ilim ehli içinde yer alması sebebiyle 861/1457 yılında Fatih'in oğulları Şehzade Mustafa'yla Şehzade Bayezid'in Edirne'de yapılan sünnet düğünlerinde bulunmuştur. Yazarımız bu düğünde,

Her ehl-i ilmün önine sini kodılar. Bu ulemânun hizmetkârları

¹¹ metin, v. 170a-170b.

fotalar toldurdılar. Fakir dahi bir fota toldurdum, hizmetkâru-ma virdüm. Andan sonra pâdişâh bu gelen azîzlere ihsânlar ve hil'atlar buyurdu. Niçeler fakir geldi, ganî gitdi.¹²

İfadesinde belirttiği gibi bu padişahın ihsanlarına da nail olmuştur. Aynı yıl Fatih'in Ballubatra'ya yaptığı seferde Üsküp'e gitmiştir:

Fakir ol zamânda kim Üsküb'e varmış-ıdum, pâdişâhun ihsâ-nun uma. İhsân dahi yitişdi maa'-ziyâdetin. Ve hem ol vakıt Mevlânâ Gûrânî Arabistan'dan tekrâr gelmiş idi. Bursa kadılı-ğın ana ol seferde virdiler.¹³

diyen Dervîş Ahmed'in, umduğu şekilde padişahın ihsanına kavuştuğunu görüyoruz.

Ömrünün sonlarını İstanbul'da geçiren Dervîş Ahmed Âşikî, burada evlenmiş ve Rabia adında bir kızı olmuştur. Kızını 874/1469-70 yılında müritlerinden Seyit Vilayet'le (öl. 1522) evlendirmiştir. Sultan II. Bayezid'in Boğdan seferinde İstanbul'dadır ve 86 yaşındadır. Tarihini yazmaya başlamış ve muhtasar olarak yazdığı bu esere *Menâkib u Tâvârih-i Âl-i Osmân* adını vermiştir. Atsız, *Hadîkatü'l-Cevâmi*'deki bir kayda dayanarak Âşık Paşazade'nin 22 Muhamrem 886/23 Mart 1481 Cuma günü vefat ettiğini söyler. Bu tarih, Fatih'in ölümünden öncedir. Atsız ve Raif Yelkenci

Bu ömür seksen altı olduğunu
Bâyezîd Han, Bogdan'a agdugunda¹⁴

beytine dayanarak, Fatih'in Boğdan seferini kastetmişlerdir. Ancak Sultan Bayezid de sultanatının ilk yıllarda Boğdan'a sefere çıkmıştır. Eser de bu seferle sona ermiştir. Bu durumda Âşık Paşazade'nin 1484 yılından sonra vefat et-

¹² metin, v. 193a.

¹³ metin, v. 196b-197a.

¹⁴ metin, v. 19b.

miş olması gereklidir. Başka bazı araştırmacılar da bu fikirdedir. Bunların başında Franz Babinger gelmektedir. Babinger onun ölüm tarihini 889/1484 olarak verir ve 86 yaşında öldüğünü ileri sürer.¹⁵ Üzerinde çalıştığımız nüshada yer alan

Bu menâkîbun tamâmının târîhi hicretin sekiz yüz toksanında Receb ayının yigirmi altıncı gününde yıkşenbih günü tamâm olındı¹⁶

ibaresi, eserin yazılış tarihini verir. Hatta yazar, eseri için *Menâkîb* kelimesini iki yerde kullanır ve *Tevârih* sözü yer almaz.¹⁷ Bu durumda Âşık Paşazade, 890/1484 yılından sonra vefat etmiş olmalıdır. Victor L. Menage, onun yüz yaşı civarında yaşadığı, böylece uzun bir ömür sürerek bütün bir 15. yüzyılı katettiği kanaatindedir.¹⁸ Ayrıca Halil İnalçık, onun 1502 yılında olduğunu tahmin etmektedir. İstanbul'un çeşitli semtlerinde evi ve dükkanları vardır.¹⁹ Dervîş Ahmed Âşıkî, kendisinin yaptırdığı Âşık Paşa Camii'nin bahçesine gömülmüştür.

Âşık Paşazade'nin şairlik yönü de vardır. Ancak onun şirleri, daha ziyade anlattığı konuların bir sonucu gibi görüülür. *Tevârih-i Âl-i Osmân* bu bakımdan gözden geçirilince, eserde 829 beyitin yer aldığı görülür.

Türkçenin bütün devirleri için düşündüğümüzde Âşık Paşazade'nin eserini açık, anlaşılır ve akıcı bir dille yazdığını görürüz. Üslubunun tathlığı ve dilinin akıcılığı, her şeyden önce samimi olmasına bağlıdır. Bu durum, eserin kala-balık topluluklar arasında okunmasını da sağlamıştır. Ayrıca eserinde sık sık diyaloglara yer vermesi ve kısa cümleler kullanması, bu canlılığı daha da artırmıştır. O, diyaloglarında sadece iki kişiyi karşı karşıya getirip konuşurmaz, bu

¹⁵ Franz Babinger, age, s. 39; *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, (Haz. Prof. Dr. Necdet ÖzTÜRK), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000, s. XXV.

¹⁶ metin, v. 269b.

¹⁷ metin, s.169, v. 269.

¹⁸ Victor L. Menage, "Osmanlı Tarih Yazıcılığının İlk Dönemleri", *Söğüt'ten İstanbul'a*, İmge Kitabevi, İstanbul 2000, s. 83.

¹⁹ Halil İnalçık, "Âşıkpaşazade Tarihi Nasıl Okunmalı", *Söğüt'ten İstanbul'a*, s. 123-124.

konuşmaya zamanın havasını da katar. Bu diyaloglar, olaylara bakarak ortaya konmuştur. Yine diyaloga yakın bir şekilde, zaman zaman okuyucuya da karşı karşıya gelir. Üslubundaki akıcılık ve dilindeki tatlılığın buna bağlı olarak gelişliğini söylemek mümkündür. Özellikle soru ve cevap kısımları, bu açıdan çok etkilidir. Yazar eserinde her türlü cümle çeşidine yer verir. Bu açıdan eserin Türk dili tarihi bakımından önemli bir yer tuttuğunu görürüz.

Âşık Paşazade'nin dilindeki ve üslubundaki akıcılığın bir başka sebebi daha vardır. Ahmed Âşikî, yerine ve olaylara göre dili kullanmada usta bir yazardır. Yine hadise, zaman ve mekâna bağlı olarak okuyucunun dikkatini çeker. Bu anlatımda ise halk ruh ve yaşayışından faydalananır. Mesela kâdilar, yani hâkimlerle ilgili olarak verilen şu metin bunun tipik bir misalidir:

Bu Âl-i Osmânîler bir sâdîk soydur. Hiç bunlardan nâ-meşrû hareket olmamış-ıdı. Ulemâ bir nesneyi kim günâhdur diye, bu Âl-i Osmân andan kaçarlar-ıdı. Orhan zamanında, Gâzi Murâd Han zamânında ulemâ var-ıdı ve illâ müfsidler degüller-ıdı tâ Çandırılu Halîl'e gelince. Kaçan kim Çandırılu Halil geldi, Türk Rüstem geldi, mevlânâ didiler. Andan sonra hemân anlar hîleye karıştırdılar. Halîl'ün oğlu Ali Paşa kim vezîr oldu; dânişmend dahî anun zamânında çok oldu. Bu Âl-i Osmân bir sulb kavm-ıdı, anlar kim geldiler fetvâyı hîle itdiler ve takvâyı götürdüler. İşbu vilâyetde kim eski akçaya kimse satu ve bâzâr itmeye ve hem gayrı vilâyete dahî gitmeye. Bu nesne Ali Paşa zamânında oldu.

Bu Ali Paşa bir zevvâk kişi-y-idi, ekser müreibbîleri de zevvâk oldılar ve kâdilarun fesâdları zâhir oldı. Bir gün Bâyezîd Han eyitdi: "Kâdilater getürün." didi. Hayli fesâda mübâşir kâdilar tutup götürdüler. Yinişehir'de Bâyezîd Han bir eve koydurdı. Bâyezîd Han eyitdi: "Varun ol eve od urun, içinde kâdilater bile yansun." didi. Ali Paşa hayrân u âciz kaldı bunların kurtulmasında. Meger hanun bir nedîmi var-ıdı. Adına Mashara Arab dirler-ıdı. Ali Paşa anı kıgirdi. Ana eydür: "Eger şol kâdilater handan kurtaracak olursan sana çok mal vireyüm." didi. Andan Mashara Arab sürdi, han huzûruna geldi. Eydür: "Hanum, be-

ni İstanbul'a ilçilige gönder." dir. Han eydür: "Bre devletsüz, anda İstanbul'da ne'ylersin?" dir. Arab eydür: "Varayum tekürden keşişler dileyelüm." dir. Han eydür: "Bre keşişleri ne'yler-sin?" dir. Arab dahi eydür: "Hanum, kâdilater kîralum keşişler kâdi olsun." dir. Han eydür: "Bre it Arab! Kâdılığı keşışlere vi-rince kendü kollaruma virsemne." dir. Arab eydür: "Senün kul-larun okumuş degüllerdir, bu keşişler hôd okuyup niçe yıllar zahmet çekmişlerdir." Bâyezîd Han eydür: "Ya bre Arab iş ni-çe olur?" Arab eyitdi: "Hanum! Anı pâdişâhlar bilür ve anların hallarunu ve kâllarunu ve ef'âllarunu." didi. Andan Bâyezîd Han Ali Paşa'yı kıgirtdı. Han eydür: "Ali, bu kâdilar hep okumişlar midur?" Ali Paşa eydür: "Yâ Sultânûm, okumayan kişi kâdi mi olur?" Han eydür: "Yâ çün okumışlardır, niçün yaramazlıklar iderler." dir. Ali Paşa eydür: "Sultânûm! Bunların düşelügi az-dur." Şimdiki zamânda kim kâdilar resm alurlar binde yigirmi akça, ol nesne Ali Paşa himmetidür, anun-icun anı bünyâd itdi kim kâdilarla düşelük çog ola. Paşalarla kâdi-askeri hôş göreler²⁰

Kadılarla ilgili bu parçadan başka, Timur'un yanına giden Anadolu Beyleri için de şu sözlere yer verir. Burada ise, alay ve hiciv yönünü seçer ve beylerin her birini bir mesleğe koyar:

Bazları Temür'e vardılar. Taharten ve Germiyânoglu ve Düz-me Aydinoglu ve Menteşoglu ve İsfendiyâr'un elçisi bile Te-mür'e vardılar. Ammâ bunların her birisi bir nev-ile varmış-lardı. Germiyânoglu İpsili hisârından habilden vezir-ilen kaçdı. Ayucilar, maymuncılara uydı, Temür'e vardi. Menteşoglu saçın sakalın yoldurup işih olup vardi. Aydinoglu çerçilik ide vardi. İsfendiyâr'un ilçisi-y-ilen Taharten nöker olup bile vardi.²¹

gibi ifadeler, halk ruh ve hafızasının alay tarafına hitap etti-ği için anlatımda bir canlılık ortaya çıkmıştır.

Bunlardan başka, mesela Sultan II. Murad'ın ordusuna Karamanoğlu tarafından gönderilen askerler için padişahın ağızından şu sözler dökülür:

20 metin, v. 71b-73a.

21 metin, v. 79a-b.

Diledi kim Karamanoglu'ndan geleni dahı göre. Andan gelen leşkerün begine eyitdiler: "Sen dahı getür adamlarunu göster." didiler. Ol dahı cebelüsini arz itdi. Kaltak eyerlüler, yırtmaç kürklüler, örmeç kuşatlular, kabalak dülbendlüler, özen-güsü kayışı ipden Turkutlunun birer bölük at ogrlarını divşü-rüp götürmiş. Akçayluoğlu'na dönüp hünkâr eydür: "Benüm anun yardımına ihtiyâcum yokdur Hak taâlâ inâyetinde. Ammâ min-vechin mashara eksük idi, anun-içün götürmiş-dür." didi.²²

Benzetmelere başvurması da üslubuna ayrı bir çekicilik vermiştir.

Eger sorarlarsa bu vezir kim? Cevâb İstanbul esîri Rum Muhammed'dür kim sonra pâdişâh anı it gibi bogdurdı.²³ Kral hûd kafasa girmiş kuzguna dönmiş-idi.²⁴ Ve bu tarafda Pir Ahmed dahı kim beg oldu, kuyrugın bulamaga başladı.²⁵ Hemîn ki Karaman kargaları ve kuzgunları Sultân Bâyezîd'ün şahinlerin gördiler, tagıldılar, kaçdilar.²⁶

Bunlara ek olarak Dervîş Ahmed Âşıkî, eserinde âdet ve örf'lere geniş yer vermiş, kız görmek, gelin almak, sünnet düğünü gibi hadiseler onun dil ve üslubuna ayrı bir canlılık katmıştır. Her devrin belası olan rüşvet hadiseleri de eserde ayrı bir yer tutmuştur. O, rüşvet için; "söz kesen, dil tutan, iş bitiren" gibi ifadelerin yanında "insanları utandıran" gibi ifadeler de kullanmış ve rüşvetin ne şekilde verilip alınacağını da anlatmıştır.

Anlatımında zaman zaman Dede Korkut hikâyelerini animsatılan ifadelere de yer vermiştir.²⁷ İfadelerde bu şekilde menkibe ve hikâye türüne yönelik, dilinin akıcılığını verdiği gibi sade ve anlaşılır olmasını da sağlamıştır. Kullandı-

22 metin, v; 169a-b.

23 metin, v. 184a.

24 metin, v. 222a.

25 metin, v. 226b.

26 metin, v. 263 b.

27 metin, v. 265a.

üğü kelimeler açık, anlaşılır Eski Anadolu Türkçesi sözleridir. Bu bakımdan eserin anlaşılması zorluk çekilmez.

Kısaca söylemek gerekirse bunlar, Âşık Paşazade'nin dili ne şekilde kullandığını göstermekte ve dilindeki canlılığın kaynağını vermektedir. Bütün bunlar göz önüne alındığında Âşık Paşazade'nin eseri için menkibe ve tarih demekten çok, gerçeklere bağlı tarihi hikâyeler bile denebilir. Ancak Âşık Paşazade'de açık ve canlı bir tarih şuuru ve Âl-i Osmân sevgisi vardır. Hemen her hadisenin sonunda tarih vermeyi ihmal etmediği gibi Osmanlı padişahlarını, tarih ve hadiseler içinde bir gözlemci olarak okudukları, dinledikleri ve gördükleriyle adım adım takip etmesi, onun bir başka yönüdür.

ESERİ: MENÂKIB U TEVÂRÎH-İ ÂL-İ OSMÂN

Âşık Paşazade eseri için *Menâkib* kelimesini kullanmasına rağmen, bugüne kadar yapılan neşirler, *Menâkib u Tevârîh-i Âl-i Osmân* değil, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*²⁸ veya *Âşık Paşazade Târihi*²⁹ isimlerini taşımaktadır.

Tevârîh-i Âl-i Osmân'nın şimdilik bilinen on iki nüshası vardır. Giese ve Âli Bey neşirlerini esas alarak yeni bir neşir yapan, fakat yazma nûshalarından doğrudan faydalananmayan Atsız, Giese'ye dayanarak on bir nûshayı ayrı ayrı ele alıp bilgi vermektedir. Ayrıca eserin eksik nûshaları da vardır. Atsız, bütün bunları şöyle tanıtmaktadır.

Tevârîh-i Âl-i Osman Nushaları:

Âşıkpaşaoglu'nun mukayeseli basımını yapan Giese bu tarihin mevcut nushaları hakkında bilgi veriyor. Nushaların bir takımı tam, bir takımı eksiktir.

²⁸ *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, Âli Bey neşri, İstanbul 1332; Ahmed Âşikî; *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, Atsız neşri, İstanbul 1947.

²⁹ Âşık Paşazade *Târihi*, Friedrich Giese neşri, Leipzig 1929.

Tam nushalar şunlardır:

1. Upsala nushası: Tornberg kataloğunda 279 numara ile gösterilmiştir. Kitabın adı yoktur. Gayet güzel yazılmış bir nushadır. Fakat imlâ yanlışları ve ihmaller oldukça fazladır. Yanlış ciltlenmiştir ve kitapta dört yerde büyük atlamalar vardır. Giese bu nushayı kendi basımına temel yapmıştır.
2. Murdtmann nushası: "Menâkîb ve Tevârîh-i Âl-i Osman" adında bir kopyadır. 1859 da Henri Cayol'un elinde bulunan bir yazmadan istinsah olunmuş; fakat sonra Cayol orijinali kaybolmuştur. Pek iyi bir nushadır. Fakat bunda da ihmaller ve imlâ yanlışları görülüyor.
3. Berlin nushası: Prusya Devlet Kütüpanesinin şark yazmaları kısmında 2448 numarada "Menâkîb ve Tevârîh-i Âl-i Osman" adıyla kayıtlıdır. Sonunda birçok sayfalar eksiktir. Giese'ye göre en iyi yazma budur. Fakat Giese kendi basımına başladıkten sonra bunu görebilmış ve bunu basıma temel yapamamıştır. Berlin nushası önce İstanbul'da kitapçıların elinde bulunuyordu. Maalesef Almanlara satıldı. Bu nushayı gören Raif Yelkençi bu harekeli ve güzel nushanın aşağı yukarı 950 (=1543) yılında istinsah edilmiş olduğunu söylüyor.
4. Dresden nushası: Adı "Tevârîh ve Menâkîb-ı Âl-i Osman" dır. Dresden Kral Kütüpanesi şark yazmaları kataloğunda 60 numarada kayıtlıdır. İyi bir yazmadır. Fakat bunda da mühim atlamalar vardır. Bir de Türkçe kelimeler yerine Arapça-Acemece kelimeler oturtulmuştur ki bu gayretkeşlik başka yazmalarda yoktur.
5. Nikolsburg nushası: Nikolsburg (Mähren) Şatosunda Prens Ditrichstein'in kütüphanesindeki nushadır. İhmaller, aceleçilikler ve imlâ yanlışları ile doludur. Fakat tam bir nushadır. 897 (=1492) tarihine kadar gelmektedir.
6. Vatikan nushası: Adı "Kitab-ı Menâkîb-ı Tevârîh-i Âl-i Osman" dır. Güzel yazısına rağmen pek kötü bir yazmadır. Sayfa rakkamları da yanlıştır. İçinde eksikleri de vardır. Buna rağmen istinsah tarihi belli olan tek nusha budur. İstanbul'da Kâtit Mustafa tarafından 997 rebiülevvelinin ortasında (=1589 şubatının başı) istinsah edilmiştir.
7. İstanbul nushası: Müze-i Hümâyunda bulunan bu nusha Istan-

bul basımuına temel olmuştur. 908 (=1502) yılina kadar gelmektedir. Eksikler ve yanlışlarla dolu ve bazan da karışık bir nushadır. Fakat bazı noktalarda diğer nushaları tamamlamaktadır.

8. Paris nushası: 118 numaradadır. İfade farkları bakımından öteki nushalardan epey ayrıdır. Bundan dolayı Giese, nusha farklarını gösterememiştir. Aradaki farkların çokluğu ve başka sebepler yüzünden Wittek bu nushayı Âşıkpaşaoglu'nun kaynağı saymıştır.

9. Mısır nushası: Ezher Camisinde (Rivâq ül-Etrâk, Nu. 3732) bulunan bu nusha hicri 900 yılının safer ayına ait (= 1494 kasımı) bir vak'a ile bitmektedir. Giese bu nushadan faydalananamamıştır. Bu nushayı ilim dünyasına tanıtan Joseph Schacht onu "büyük kalın bir yazma; güzel, büyük yazı, tamamen harekeli" olarak vasiplandırmaktadır. (Kahire ve İstanbul Kütüpanelerindeki Eserlere Dair, Nu. 88, Prusya İlim Akademisi Felsefe-tarih Şubesi tebliğleri, berlin, 1928).

10. Kilisli Rifat tarafından bahsedilen nusha: Kilisli Rifat, "Türk Yurdu, dergisinin 1927'de çıkan 28inci sayısında cilt: 5) bu yazmadan bahsediyor, baştan ve sondan eksik olmasına rağmen İstanbul basımuından daha iyi olduğunu söyleyerek bazı örnekler vermek suretiyle İstanbul basımının yanlışlarından birkaçını düzeltiyor. Bugün bu nushanın nerede olduğu belli değildir.

11. Ahmed Vefik Paşa nushası: Böyle bir nushanın olduğu Ahmed Vefik Paşa'nın 9 teşrinievvel 1292 de A. D. Mordtmann'a yazdığı mektuptan anlaşılmıyor. Fakat bu nushanın da ne olduğu belli değildir.

Tevârîh-i Âl-i Osman'ın eksik nushaları da şunlardır:

1. Oksford nushası: Her sayfası 18-21 satıldan 17 yapraklı bir Âşıkpaşaoglu parçası olan bu eser basılmamış Ethés katalogunda 2049 numaradadır. Bu nushada şiirler yoktur. Bab başlıklar da çoklukla ihmäl olunmuştur.

2. Viyana nushası: Viyanada İmparator-Kiral Kütüpanesinde 982 numaradadır. 20-30 sayfalık bir parça olan bu nusha İstanbul nushasına benzemektedir.

3. Paris nushası: 50-60 sayfalık bir parça olan bu nusha Upsala nushasına benzemektedir.

Bunlardan başka bilim âlemine çökmamış olan Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar 4954 numarada kayıtlı bir nüsha daha vardır. Bu nüsha tamdır ve bir ajanda defterine yazılmıştır. *Hâzâ Menâkib u Tevârih-i Âl-i Osmân* başlığını taşıyan bu nüsha, güzel bir rik'a ile yazılmıştır. Bununla birlikte şimdilik, *Aşık Paşazade Tarihi*'nin on iki nüshasının varlığından bahsetmek gereklidir. Bu nüshada sayfa esas alınmış ve yazan, ajanda sayfalarına bağlı kalmıştır. Her sayfada otuz üç satır bulunmakla birlikte, zaman zaman satır sayısının otuz ikiye düştüğü, bazen de otuz dörde çıktıığı görülür.

Süleymaniye nüshası sonuncusu eksik bırakılmış 167 'bâb'dan meydana gelmiştir. Bu nüshada dikkat çeken bir durum vardır. O da 161. bâb sonunda yer alan tarihlerin farklı oluşudur. Yazar bu bâbda II. Bayezid'in Karabogdan seferini anlatmıştır. Bâbin sonuna doğru,

Akkerman'a kadı nasb itdi ve hutbe-i İslâm okındı bu iki şehirlerde bile. Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz toksan tokuzında vaki olındı Sultân Bâyezîd Han Gazi elinden.

dendiği halde aynı bâb,

Bu menâkibun tamâminun târîhi hicretün sekiz yüz toksanında receb ayının yigirmi altıncı gününde yıkşenbe günü tamâm olındı.³⁰

Şeklinde sona ermiştir. Ayrıca bundan bir önceki bâbin sonunda yer alan tarih de 887/1482 olarak verilmiştir. Bu senenin Sultan Cem'in hacca gittiği senedir.

Halbuki Boğdan'a (Moldova) ilk sefer 879/1475 tarihinde Fatih tarafından yapılmıştır. İkinci sefer ise 889/1484 yılında II. Bayezid tarafından gerçekleştirilmiştir.³¹ Bu durumda üzerinde çalıştığımız her iki nüshada da, 899 olarak verilen tarihin 889 olması gerekmektedir. Zâten bâb sonundaki tarih de 890/1485 şeklindedir.

³⁰ metin, v. 269b, s. 169.

³¹ İsmail Hami Danışmend, *İzahî Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, 1. Cilt, s. 383.

Kilisli Rifat'ın bahsettiği,³² şimdkiye kadar gün ışığına çıkmamış bir nüshaysa, bizim bulduğumuz ve yayında esas olarak Süleymaniye nüshasıyla karşılaştırdığımız nüshadır. Bu nüsha İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı'nda bulunmaktadır.³³ Âli Bey'in *Âşık Paşazade Tarihi*'ni yayınlaması üzerine bu nüshaya tesadüfen rastlayan Kilisli Rifat, matbu ve yazma nüshayla ilgili olarak şunları söylemektedir.

Mezkûr eseri çok severim, çok okurum. Lâkin her okudukça bir takım kelimelerin yanlış, bir takım cümlelerin manasız oluşu beni pek üzüyor. "Şu kitâbin bir doğru nüshası bulunsa" diye hasret çekerdim. Hüsnüniyetim neticesi olarak, çok şükür şu günlerde doğru bir nüshasını buldum. Basmasıyla karşılaşerdim. Neticede gördüm ki basma tâhminden çok fazla berbâd denilecek kadar yanlış imiş³⁴

Âli Bey baskısıyla bahsettiği yazmayı yer yer karşılaştıran Kilisli Rifat, böylece Âli Bey baskısının dayandığı nüshanın³⁵ tutarsız ve yanlış taraflarını da ortaya koymaya çalışmıştır. Hatta Raif Yelkenci ve Atsız'ın bahsettiği, bizim de dikkatimizi çeken fazla bâblar konusunda o, şunları yazmıştır.

Eserin sonunda müellifin ikrarı vechile eser 166 bâbdan ibaret olmak lâzım gelirken, bâblar 196 olmuş. Demek ki otuz bâb fazladır. Bir bir saydım, böyle bulundum. Bu hâlde ya müellifin sözü veyâ eserin şimdiki vaziyeti yanlıştır. Bana öyle geliyor ki bu esere sonradan kalem karışdırılmış; bu fazlalık o yüzden vücûda gelmişdir.³⁶

Bu görüşe katılan başka araştırmacılar da vardır. William

³² Kilisli Rifat, "Âşık Paşazade Tarihi", Türk Yurdu, c. 5, nu. 28, İstanbul 1927, s. 392.

³³ Âşık Paşazade, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, nu. 1504.

³⁴ Kilisli Rifat, bzk. agm, s. 392.

³⁵ Âşık Paşazade, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, nu. 478.

³⁶ Kilisli Rifat; agm, s. 391.

L. Langer ile Robert P. Blake burlardandır. Bunlar birlikte yayınladıkları bir makalede;

Bu yeni tespit edilen yazmalardan en azından üçü, Codex Vatikanus'dan daha iyi olmakla birlikte onlar da bu önemli kaynakla ilgili sorunları çözmemize yardımcı olamamaktadır. Ek kısımlar nûshadan nûshaya oldukça değişmektedir. Büyük ölçüde emin olduğumuz tek husus, Âşık Paşazade'nin kendisinin olayları 1485 ya da 1486'da bitirdiği ve sonraki bölümlerin 1510 civarında yazıldığıdır.³⁷

Ayrıca yazma nûsha için;

Şu nûsha sihhatlı bir nûsha olmakla beraber, ma'teessûf baştan ve sondan noksanı var. Bâblarını saydım 140 bâbdır. Demek ki 26 bâb noksandır. Bunun yarısı başa yarısı sona düşüyor.³⁸

Kilisli Rifat'ın ele geçirip okuduğu bu nûsha, sadece baştan ve sondan eksik değildir. Harekeli olan ve her sayfada on üç satıra yer veren bu nûshanın orta yerlerinde de eksilik vardır. Ancak sayfa ve varak numaraları birbirini takip ettiği için bu durum anlaşılılamamaktadır.

³⁷ William L. Langer-Robert P. Blake, "Osmanlı Türklerinin Doğuşu ve Tarihsel Arkaplanı", *Sögüt'ten İstanbul'a*, s.177-181.

³⁸ Kilisli Rifat; agm, s. 391.

Not: Kitaptaki bölüm/bâb numaraları, okuma kolaylığı sağlamak amacıyla konmuştur ve özgün metinde yoktur.

OSMANOĞULLARI'NIN TARİHİ

**Bize nimet veren, İslam'a yönelten ve sevgilisi
Muhammed'in –salât ve selâm onun üzerine olsun–
ümmetinden kılan Allah'a hamd olsun.**

Ey aziz insan! Ben fakir, Şeyh Yahya'nın oğlu Derviş Ahmed Âşik'i yim. Şeyh Yahya da, yüce Sultan Âşık Paşa'nın oğlu Şeyh Selmân'ın oğludur. Âşık Paşa da, Seyid Ebülvehfâ'nın halifesi, devirlerin onde geleni Baba İlyas'ın oğlu ufukların aydınlatıcısı Muhlis Paşa'nın oğludur. Allah hep sinin kabrini nurlarla doldursun.

Ben fakir, Kostantiniyye'de her bir şeyden el çekip, Allah'ın hoşnut olacağı işlerle uğraşıp ona teslim olarak, hırsitan uzak sabır elbiselerini giyip köşemde oturmuş ve dua sofrasını sererek, nimetlere kavuşmuştum. Ansızın dostlardan bir topluluk, Osman soyunun tarih ve güzel hikâyelerinden söz açtılar. Ben fakire de sordular, karşılığında Orhan Gazi'nin imamı İshak Fakih'in oğlu Yahşı Fakih'ten okuyup bildiğim kadarıyla cevaplar verdim. İşte Orhan Gazi'nin imamının oğlu olan Yahşı Fakih, Sultan Bayezid Han'a gelinceye kadar bu hadise ve menkibeleri yazmış. Ben de Orhan Gazi'nin imamının oğlu Yahşı Fakih'e bağlı kalarak, başkalarından duyduklarımla birlikte, Osmanoğulları'nın sözlerinden ve olaylarla dolu menkibelerinden bazlarını kısa ve öz olarak kaleme aldım. Kalem de bu uçsuz bucaksız safhada kalbime söyledi. Her bir şeyden elini çekken bu aciz de can kulağımı kalemin sesine tuttum, gönülüm hayretler içinde kaldı ve söylemeye başladım.

Şiir

Allah hep bilen, hep diri olan hep güçlü olandır
Yaratıcı, güzellikler veren, hazır ve görüp gözetendir

Ey bu varlıklar yoktan yaratıp gösteren
Hepsini yerli yerince koyup birliğini dillerde söyleten

İnsanları dilenci ve padişah yapan
Hükümü delillerle belgeleyen
Ey ayıpları örten, gizlilikleri bilen Allah!
Sen günahları bağışlayan, gerçek Hâkim'sin
Ben zavallı, muhtaç, ayaklar altında bir kulum
Sen gönlümün gözüne güzellikler göster.

Artık ömrün sonuna geldim
Ve bir seksen beş yıl yaşadım

Dünyada pek çok şaşılacak hal gördüm
Söylemeye kalksam hangi birini anlatayım...

Devrimde olanları deftere yazdım
Sonra Oğuz'dan Gök Alp'a kadar gittim.

Osmanoğulları'nın menkibelerini han sultan
Yazdım ayırt etmeksiz Allah için savaşanları

Soylarını ve nesillerini anlatayım dedim.
Böylece bu hanların aslini sen de anlarsın.

Bunlar neden oldu iyice anlatayım da
Göstereyim Allah yolunda savaşan bu insanların

Hükümdarlıklarını ve gösterişli hallerini
Dinle, onların büyülüklülerini söyleyeceğim.

Onlar nereden yürüyüp hangi ile vardılar
Geldikleri memleketi nasıl aldılar

O hanlar ve padişahlar neler yaptılar
Ve dünyada nasıl sultan oldular

Ben binde birini bildiriyorum,
Sen bu aşk hocasının dediklerini dinle

Benim de soyum ve neslim bu süläyle doğdu
Hatta her doğanımız bu süläyi gördü

Biz açıktan ve gizli olarak dua ederiz
Kurtuluşumuz onlara hizmet sayesindedir

Benim soyuma ve neslime Osmanoğulları
“Âşıkî” diyerek, ihsanlar eder

Bizler eskiden beri dua eden âşiklarız
Duanın günahlara ilaç olduğunu iyi bil.

En evvel Osmanlı sülalesine dua edip
Sonra onların menkibelerini anlatalım.

Duamız mutlaka kabul olunur.
Bu güneşin doğuşu gibi apaçık görünür.
Birinci bölümde sözün açılışı
Soy kütüğündeki isimlere ayrılacaktır

BÖLÜM 1

Osmanoğulları soyunun adları.

Nuh Peygamber'in, selam onun üzerine olsun, oğlu Yafes'in oğlu Maçi'nin oğlu Çin'in oğlu Turmuş'un oğlu Yantemür'un oğlu Korluga'nın oğlu Karahul'un oğlu Süleyman Şah'ın oğlu Karalu Oğlan'ın oğlu Amudi'nin oğlu Karaça'nın oğlu Kurtılmış'ın oğlu Çarboga'nın oğlu Sevinç'in oğlu Togar'ın oğlu Baybus'un oğlu Kızıl Boğa'nın oğlu Kamarı'nın oğlu Bansup'un oğlu Karahan'ın oğlu Tozak'ın oğlu Aykuluk'un oğlu Karahan'ın oğlu Oğuz'un oğlu Gök Alp'in oğlu Basuk'un oğlu Toktimur'ün oğlu Sugar'ın oğlu Bakıcı'nın oğlu Sunkur'un oğlu Kaynırı'ın oğlu Togar'ın oğlu Aykolug'un oğlu Bayıntur'un oğlu Kızıl Boğa'nın oğlu Kaya Alp'in oğlu Süleyman Şah Gazi'nin oğlu Ertuğrul'un oğlu Osman Gazi'dir.

BÖLÜM 2

**Osman Gazi'nin soyu ve sülalesi hangi vilayetten
ne sebeple geldiler; niçin padişah oldu; sonra bu Rum
ülkesine (Anadolu'ya) hangi sebeple geldiler; onu anlatır.**

Osman Gazi'nin dedesi olan Süleyman Şah Gazi en evvel Rum vilayetine gelmişti, işte gelmeleri için asıl sebep buydu. Abbasi'lerden Süleyman Şah devrine kadar Celî (Arap)

sülalesi Yafesoğulları sülalesine üstün idi. Ayrıca Rumlara ve İranlılara da Araplar üstün idiler. Bundan memnun olmayan ve soy bakımından Yafesoğulları'na bağlı olan İran hükümdarları gayrete gelip Arapların üstünlüğünü ortadan kaldırma yolları aradılar. Yafesoğulları'ndan göçer evli diye adlandırılan Türkleri kendilerine siper edindiler. Böylece Araplara karşı üstünlik sağladılar. Araplar üstünlüklerini kaybedince, kâfir ülkesinin insanları inat ettiler. Acemler de bu göçer evli halktan çekinip tedbir aradılar. Göçer evin önde gelenlerinden olan Süleyman Şah Gazi'yi ileri çektiler. Elli bin kadar Türkmen ve Tatar evini emrine vererek, "Haydi Anadolu'ya gidip Allah yolunda çarpışarak gaza edin." dediler. Süleyman Şah bunu kabul edip önce Erzurum'a, sonra da Erzincan'a geldi. Erzincan'dan Rum vilayetine girdiler. Bir nice yıl ilerlediler ve etraflarını fethettiler. Süleyman Şah Gazi pek çok yiğitlikler gösterdi. Bunlar Anadolu'nun dağlarında ve derelerinde zorluklarla karşılaşıştılar. Göçer evlerin davarı da aynı durumda olup çok incinmişlerdi. Tekrar Türkistan'a yöneldiler. Geldikleri yola gitmeyip Halep vilayetine çıktılar. Ca'ber Kalesi'ne vardılar ve Fırat Irmağı önlerine geldiler. Nehri geçmek istediler ve Süleyman Şah Gazi'ye, "Han'ım! Biz bu suyu nasıl geçelim?" dediler. Süleyman Şah atını suya sürdürdü. Önү yarı imiş, at sürücүne Süleyman Şah suya düştü. Eceli gelip Allah'ın rahmetine kavuştu. Sudan çıkarıp Ca'ber Kalesi'nin önüne defnettiler. Şimdiki zamanda oraya "Türk Mezarı" derler. Ayrıca o kaleye de yine aynı soydan Dürgerler adında bir topluluk, eskiden olduğu gibi şimdi de hukmetmektedir.

Öyle olunca bu göçer halk etrafı dağıldı. Bazısı çölden yana gitti. Şimdiki zamanda onlara Şam Türkmenleri derler. Bazısı yine Anadolu'ya döndü. Bunların kimi Tatar kimisi Türkmen'dir. Bu zamanda Rum'dan olan Tatar ve Türkmen o taifedendir. Bazısı Süleyman Şah'ın üç ogluna uydular. Bunların biri Sunkur Tigin, biri Gündoğdu ve biri de Ertugrul Gazi'dir. Bu üç kardeş geldikleri yola dönüp Fırat'ın başından yürüyüp Pasin Ovası ve Sürmelü Çukuru'na gidiyor.

Ertuğrul, kardeşleriyle gitmeyip dört yüz kadar çadırla orada kaldı. Diğer iki kardeşi yine asıl vatanlarına gittiler. Ertuğrul orada epeyi zaman kaldi, yaylasını yayladı kışmasını kışladı. Bir hayli zaman geçince Sultan Alâeddin Rum ülkesine yöneldi. Fetihlerde bulunup kismetindeki kadar fethetti ve padişah oldu. Bu uzun hikâyedir; ben Osman soyunun menkibelerini anlatmak için kısa tuttum. Ertuğrul Gazi, Selçuk sülalesinden olan, Sultan Alâeddin'in İran ülkesinden Rum ülkesine gelip padişah olduğunu işitince, "Erin kadri bilinir ülkeye gitmek bize vacip oldu, artık biz de gaza eder Allah yolunda savaşız" dedi.

Ertuğrul Gazi'nin, Osman, Gündüz ve Saru Yatı adında üç oğlu var idi. Saru Yatı'ya Savcı da derlerdi. Bunlar da Anadolu'ya yöneldiler. Gelip hisn-ı Musul vilayetine ulaştılar. Ertuğrul Gazi'nin Anadolu'ya gelmesinde daha başka söylentiler de vardır. Ancak en doğrusu benim yazdığımdır. Ertuğrul Gazi oğlanlarından Saru Yatı'yı Sultan Alâeddin'e gönderdi ve "Bize de yurt versin, gidelim gaza edelim." dedi. Saru Yatı babasının sözlerini Sultan Alâeddin'e getirdi. Sultan bunlar geldiği için çok sevindi.

O zamanda Karacahisar tekfuruyla Bilecik tekfuru Sultan'a itaat edip haraç verirlerdi. O iki yerin arasında bulunan Söğüt vilayetini bunlara kışlamak için yurt gösterdiler; ayrıca Domaniç Dağı'rı ve İrmeni Bili'nin dağını bunlara yayla verdiler. Saru Yatı babasına varınca bu haberi söyledi. Ertuğrul kabul edip yürüdü ve Ankara'ya geldiler. Yurtlarında yerleştiler. Ertuğrul Gazi zamanında kavga dövüş olmadığı. Yaylalarını yaylayıp kışlalarını kışladılar. O zaman Karahisar vilayetinde Germiyan babası Alişravardı, ona Çavudur derlerdi. Ayrıca Karahisar'la Bilecik vilayetlerini zaman zaman vurup rahatsız eden Tatarlar vardı. Ertuğrul Gazi'nin gelişiyile bu yerlerin kâfirleri Tatarlardan korunmuşlardır, güven içinde yaşar olmuşlardır. Ertuğrul Gazi vefat edince, Osman Gazi'yi babasının yerine koydular.

Osman Gazi başa geçince komşu kâfirlerle çok iyi geçindi, ancak Germiyanoğlu'yla düşmanlığa başladı. Zaten buradaki kâfirler Germiyanoğlu'ndan incinirlerdi. Osman Ga-

zi'nin, uzak yerlerden avlanınmaya başlaması, gece gündüz gidip gelmesiyle yanında bir hayli adam toplandı.

Şiir

Herkese Hakk'ın varlığını söyletmek için.
Osman, din kılıçını beline kuşandı.

İslamiyet'i, göstermek için o nuru
Osman, dünyada yayacak.

Küfür karanlığı Rum ülkesini kapladıgından,
Osman, bütün âlemi nura boğmak ister.

İslamiyet'i yaymak için fırsat kapısı açıldı
Ve onun kilidinin anahtarı Osman oldu.

Muhammed'e inananların önderi Osman
Mucizelerin gösterdiği kimsedir artık.

BÖLÜM 3

**Osman Gazi'nin gece gündüz demeden
zaman zaman dört bir yana yürümeye başladığını anlatır.**

Aya Nikola adında bir kâfir, İnegöl'de Osman yaylaya ve kışlaya gittikleri zamanda, bunların göçünü yağmalayıp zarar verirdi. Osman Gazi, Bilecik tekfuruna bundan şikayette bulundu ve "Sizden dileğimiz, biz yaylaya gittiğimiz vakit eşyalarımızı sizde emanet koyalım." dedi. O da kabul etti. Ne zaman yaylaya gidecek olursa, Osman Gazi bütün eşyalarını öküzlere yükletir ve bir nice hatun kişiyle gönderir; onlar da varıp kalede emanet korlardı. Yayladan döndükleri vakit de peynir, hali, kilim ve kuzular hediye getirip emanetlerini alıp giderlerdi. Ayrıca bu kâfirlerin bunlara itimadı pek çok idi. Ancak İnegöl kâfirleri Osman Gazi'den çekinirler, onlar da bu kâfirlerden sakınırlardı.

Bir gün Osman Gazi İrmeni Beli'nden yetmiş kişiyle gelip İnegöl'ü vuracakmış. Ancak kâfirlerin casusu var imiş, onlara bildirmiş. Bunun üzerine kâfirler pusu kurdular. Os-

man Gazi'nin Artun adında bir adamı bu durumu gelip "Bel tükendiği yerde pusu kurdular." diye haber verdi. Gaziler de Tanrı'ya sıçınarak doğru pusuya yürüdüler. Piyade olan gazilerle kâfirler arasında savaş koptu. Kâfirler çok fazla idi, büyük muharebe oldu. Osman'ın kardeşi Saru Yati'nın oğlu Uyal Hoca şehit düştü; mezarı İrmeni Beli'nin bitiminde Hamza Bey köyünün bucağındadır. Ayrıca mezarinin yanında yıkılmaya yüz tutmuş bir Kervansaray da bulunmaktadır. Oradan dönüp geri geldikten sonra Osman Gazi yaylaya gitti.

Şiir

İşte Osman'ın ilk savaşı budur;
Şimdi ikincisini söyleyeyim de şaşır.

Yurduna gelip Allah'a çok yalvarır;
'Ey Tanrı! Canıma gayretin isteğini bağla' der.

'Ey Tanrı bana İslam kuvvetini ver'
diye kendi kendine söylenenir ve 'Ey Osman, ayla' der.

BÖLÜM 4

Osman Gazi'nin nasıl bir rüya gördüğünü, bunu kime haber verdiğini ve yorumunun ne olduğunu anlatır.

Osman Gazi niyazda bulundu ve bir lazsa ağladı. Uyku bastırınca yatıp uyudu. Kendilerinin aralarında bir sevgili şeyhin bulunduğuunu gördü. Onun pek çok kerameti görülmüşti ve bütün halk ona candan gönülden bağlı idiler. O dervişi, ancak bu, içinde saklıydı. Dünyalığı, malı, davarı pek çok idi. Dervişlere mahsus çerağ ve alem sahibiydi.. Hiçbir zaman konuğu eksik olmaz, gelenden gidenden evi boş kalmazdı. Osman Gazi de bu yüce insana zaman zaman gelir misafir olurdu.

Osman Gazi uyuşunca düşünde bu yüce kişisinin koynundan bir ayın doğarak geldiğini ve kendi koynuna girdiğini gördü. Bu ay Osman Gazi'nin koynuna girdiği anda göbe-

ğinden bir ağaç biter, gölgesi bütün âlemi kaplar ve gölgesinin altında dağlar meydana gelir ve bu dağların dibinden sular çıkar. Bu çıkan sulardan kimileri içер, kimileri de bahçeler sular ve çeşmeler akıtır. Sonra uykudan uyandı, gelip Şeyh'e haber verdi. Şeyh, "Oğul Osman Gazi, sana müjdele olsun, yüce Tanrı sana ve nesline padişahlık verdi, kutsal olsun. Ayrıca benim kızım Malhun, senin eşin olacak." dedi ve o anda nikâhlayıp kızını Osman Gazi'ye verdi.

Şiir

"Oğlum kurtuluş da fırsat da senin oldu
Hakk'a giden konaklar da senin için büyük nimettir.

Baht açıklığı sana verildi sarsılmaz bir taht ile
Baştan sonsuza kadar bu devlet ve kutluluk senin olsun.

Senin evlatların sayesinde dünya rahata kavuşur;
Velilerden senin torunlarına dualar vardır.

Kandilleriniz dünyanın her yerini aydınlatınsın,
Sofralar serilsin, herkesi oraya çağır.

Soyun ve geleceğinle her iki dünyada iyilik ve hayırla
anılmak

Belgeleri de sana verilmiştir.

Tanrı'dan sana baht açıklığı ve kutluluk ulaştığından,
Dünyada sürülen devirler de senin olsun.

Sen zamanın Süleyman'ının kaynağınsın;
Artık insanlara ve cinlere ferman senden gider.

Osman Gazi'nin düşünü yoran Şeyh Edebalı, padişahlığı ona ve soyuna müjdeledi. Yanında şeyhin bir de öğrencisi vardı ve adına Derviş Tururoğlu derlerdi. O derviş, "Ey Osman Gazi! Yüce Allah sana padişahlık verdi, bize de şükran gereklidir." dedi. Bunun üzerine Osman Gazi, "Her ne zaman padişah olursam sana bir şehir vereyim." deyince, Derviş, "Şehirden vazgeçtim, bize şu köyceğiz yeter." cevabını verdi. Osman Gazi bu isteği kabul etti. Derviş bunun

üzerine, "Bize şimdî yazılı bir belge ver." dedi. Osman Gazi de, "Ben yazı yazmasını bilir miyim ki benden yazılı kağıt istersin." dedi. Sonunda Osman Gazi "İşte babamdan ve dedemden kalmış bir kılıçım, bir de maşrapam var. Bunları sana vereyim, elinde bulunsunlar ve bu nişanları saklasınlar. Eğer Hak teâlâ beni bu hizmete kabul edecek olursa, benim soyumdan gelecek kimseler bu alametleri görüp kabul ederler." dedi. Şu zamanda bile o kılıç bu dervişin torunlarındadır. Osman Gazi padişahın neslinden gelenler o kılıcı görünce dervişlere cömertlikle bağışlarda bulunup kılıçın eski kınınu tekrar yenilediler.

Edebali yüz yirmi beş yaşına kadar yaşadı. Biri gençliğinde, biri de ihtiyarlığında iki hanım aldı. Önceki hanımından olan kızını Osman'a verdi. İhtiyarlığında aldığı hanım Taceddîn-i Kürdî'nin kızı idi. Hayreddin bacanak oldu. Bu hikâyeyi Sultan Murad'ınbabası Sultan Mehmed zamanında Edebali oğlu Mahmud Paşa'dan işittim. Mahmud Paşa yüz yaşından fazla yaşamış idi.

BÖLÜM 5

**Osman Gazi, kayınbabası düşü yorduktan sonra
neler ortaya çıktı ve neyle meşgul oldu onu anlatır.**

Osman Gazi bu tabiri işitince himmet kılıçını gönül beline sıkıca bağladı. Bir gece yürüyüp İnegöl'e vardi. Yanında Kulaca denen küçük bir hisar vardı. Onu yağmaladı ve ateşe verdi, kâfirlerini o gece kıldı. Sabah olunca o ilin kâfirleri toplanıp Karacahisar tekfuruna, "Ne duruyorsun, seni ve sülaleni esir ediyorlar, bu ili elimizden alarak yakıp yıkıylar, sonra buraların yerini suyunu bırakacak gibi de değiller. Biz de onlara karşı çıkmalıyız. Şimdi bunları bu ülkeden çıkarmaz ve öldürmezsek, son pişmanlık fayda vermez." dediler.

Onun Kalanoz adında bir de kardeşi vardi. Emrine büyük bir ordu verdi, bunlar İnegöl kâfirleriyle bir araya geldiler. Osman Gazi de gazilerini topladı ve İkizce'ye geldi. Toma-

lıç Beli'ni aştıkları yerde savaştılar. Oldukça büyük savaş yapıldı. Osman Gazi'nin kardeşi Saru Yati'yı orada şehit ettiler. O yerde bir çam ağacı var, şimdi ona Kandilli Çam derler. Vakit vakit onda bir ışık görürler. Sonra o Kalanoz adlı kâfir de vuruldu. Osman Gazi'ye haber verdiler. Osman Gazi, "Önce onun karnını yarın, sonra da eşip it gibi gömün." dedi. Ne söylediye yaptılar. Bu sebepten o yerin adı "İteşeni" olarak kaldı. Saru Yati'yı da götürüp Söğüt'te babasının yanına defnettiler.

Şiir

Allah en büyüktür diyerek gaza ettüler,
Bir an bile Allahu ekber sözünü dillerinden düşürmediler.

İslam kılıcı kâfirlerin üzerinde salındı
Ve Allahu ekber sesleri göklere çıktı.

Tanrı'nın cenneti kılıçların gölgesindedir.
Bunu peyamber haber verdi, Allahuekber.

Çan, çan takılan yerler, kiliseler bozuldu,
Allahu ekber sesleriyle İslamiyet'e makam oldu.

Bu gazanın tarihi hicretin altı yüz seksen beşinde (M. 1286) vaki oldu.

BÖLÜM 6

Sultan Alâeddin'in kâfirlerle Müslümanların arasında geçen olaylardan haberdar olduğunu bildirir.

Şimdi Sultan Alâeddin, kâfirlerin kalabalık bir orduyla Osman Gazi'nin üzerine yürüdüklerini, kardeşi Saru Yati'yı şehit ettiğini ve buna hangi kâfir askerlerinin katıldığını tahlük edip öğrendi. Bunun üzerine sultan, "Anlaşıldı Karacahisar tekfuru bizimle düşman olmuş." dedi. Sonra da, "Germiyanoğlu o garipleri sevmezdi, çoklukla o kâfirlerin hareketi onun yüzündendir, ben bunu iyi bilirim." dedi.

“Çabuk asker toplansın.” emrini verdi ve “Bizde İslam gayreti yok mu, o kâfirler nasıl böyle bir harekette bulunabilir?” dedi. Büyük ordu toplandı, hücum etip Karacahisar'ın üzerine yürüdüler. Bunu işitince Osman Gazi de geldi. O da bir yandan savaşa girdi. Bir iki gün savaş oldu. Ancak Sultan'a, “Bayıncar Tatar geldi, Ereğli'yi aldı, yıktı, halkını kırdı ve şehrinde ateşe verdi.” diye imdat isteyenler geldi. Sultan Alâeddin Osman Gazi'yi çağırarak, hisar için getirilen silahların hepsini verdi. Sonra da, “Oğul Osman Gazi! Senden kuthluk belirtileri çoktur. Sana ve senden doğacaklara karşı koyacak yoktur. Benim duam Allah'ın yardımımı, velilerin himmeti ve Peygamberin mucizeleriyle senin yanında dır.” dedi. Kendisi dönüp vilayetine gitti. Sultan gittikten sonra Osman Gazi birkaç gün sabrettii. Sonunda hisarı aldı. Tekfurunu tutup gazileri ganime boğdu. Şehrin evlerini gazilere ve başkalarına verdi. Orayı İslam şehri yaptı.

Şiir

Nimeti Hak'tan alan bu insanlar
Nimet sahibi olup, nimetlere kavuşmuşlardır.

Ey kusursuz insan, nimetleri ye ve yedir;
Ne yaparsan seninle kalacak odur.

Gelen giden, yitip biten kim olursa olsun,
Dünyaya gelen herkes, kismetyle gelmiştir.

Bu fethin tarihi hicretin altı yüz seksen yedisinde (M. 1288) vaki oldu.

BÖLÜM 7

Sultan Alâeddin'in vilayetine gidip
Tatar'la ne yaptığıni bildirir.

Sultan Alâeddin'in ne yaptığına bak. Hemen oradan Ereğli'ye yöneldi. Tatar sultanın kendi üzerine geldiğini anlayıp karşıladı. Biga höyügünde buluştular. Geceli gündüzlü iki gün savaş

yaptılar, sonunda Tatar ordusu kırıldı. Tatar'ı o derece kıldılar ki haddi hesabı yoktu. Fakat çoğunu tutup hayalarını kestiler, derilerini birbirine diktiler, keçelere kapladılar, hayvanlara attılar. Şimdiki zamanda o ovanın adına Taşak Yazısı derler.

Şiir

Cihanda adı çıkan her kim ise
İyi kötü, acı tatlı bir tat komuştur.

Dillerde ve illerde söylenen izleri vardır,
Ancak bunlar varlığı bozulur yapılar bırakmışlardır.

Kendisi gider, dünyada adı kalır
Onun için falan filan şeklinde söylenen bir ad vardır.

Allah'a and vererek söylediğim bu söze inanın
Kim yalan söylese onun yüzü karadır.

Bu Karacahisar'ın fethi, tarih olarak hicretin altı yüz seksen yedisinde (M. 1288) Osman Gazi tarafından gerçekleştirildi.

BÖLÜM 8

**Osman Gazi hisarı alınca Sultan Alâeddin'e
ne gönderdi ve Sultan'dan ona ne geldi, onu anlatır.**

Osman Gazi hisarı alınca tekfurunu tuttu. Pek çok hedİYE ve armağanlarla kardeşinin oğlu Aktemür'le sultana gönderdi. Aktemür bunları alıp Sultan Alâeddin'e götürdü. Sultan çok sevindi ve gönlü ziyadesiyle neşelendi. Aktemür'e pek fazla ihsanlarda bulundu. Osman Gazi'ye de sancak ve sancakla ilgili eşyalar, iyi atlar ve gaza için silahlar verdi. Aktemür sancağı getirdiği zaman ikindi vakti idi. Hemen Osman Gazi ayağa kalktı ve nevbet vuruldu. Nevbet çalınca o zamandan şimdiye kadar Osmanlı padişahları, seferde nevbet vurulduğu zaman ayağa kalkarlar.

SORU.— Diğer padişahlarda bu âdet yoktur da niçin Osmanlılarda vardır ve bunun sebebi nedir?

CEVAP.— İki önemli anlamı vardır: Birincisi bunlar gazi-lerdir. Nevbet vurulması gazaya çağırmayı bildirir, yani “gazaya hazır olun” demektir. Bunlar da, “Allah rızası için gazaya hazırlız.” diye ayağa kalkarlar. İkinci olarak bunlar kandil sahibi, sofra ve bayrak çeken, herkesi yayılan sofralarına davet eden kimseler olduklarından, âlem halkına ni-metler yedirirler. Nitekim Halilü'r-Rahman'daki, bu âdet-tir. Bu âdette halkın gelip sofraya oturması ve yemek yeme-leri için ikindi vaktinde nevbet çalınır. Şimdi bu Osmano-ğulları ne yaparlarsa buna göre yaparlar.

Şiir

Osman'ın kanununun olduğunu işittik;
İşte dostları neşelendiren bu adalet ve cömertliktir.

Hüma kuşu bunların gölgesinde uçtu,
Bütün sunkar kuşları bunlara av oldu.

Ey dost cihan halkına bunlara dua
Etmeleri farz oldu.

Kuvvet, akıl ve tedbir ne kadar lazımsa,
İlim ve takdirin de uygun olacağını iyi bil.

Yakışan dost ve arkadaş, ister genç ister
İhtiyar olsun, herkese lazımdır.

BÖLÜM 9

**Osman Gazi'nin kimleri dost ve sırdaş edindiğini
ve çevrelerinde kimlerin bulunduğu, nasıl tedbir aldığınu
ve onlarla ne şekilde düşüp kalktığını anlatır.**

Kardeşi Gündüz'ü çağrırdı ve “Bu vilayetleri nasıl fethede-ceğiz, nasıl davranışmalıyız, orduyu ne şekilde toplamalıyız, sen ne dersin?” dedi.

Kardeşi de, “Civarımızdaki vilayetleri vurup bozalım.” diye cevap verdi. Osman Gazi, “Bu bozuk bir düşüncedir. Etrafımızdaki yerleri yıkıp bozarsak, şehrimiz olan Karahi-

sar güzelleşip gelişmez. İlk yapılacak iş komşularımızı idare ederek iyi geçinmek ve onlarla dost olmaktr." dedi. Nitekim Bilecik tekfuruyla sürekli dostlukta bulunurdu. Yaylaya gitseler, emanetlerini bile Bilecik hisarında bırakırlardı. Ne zaman gelseler tulumla peynirler, karınlara basılmış kaymakları katık olarak getirirler, iyi halilar ve kilimler gönderirlerdi. Fakat erkeklerle değil, hatun kişilerle gönderirlerdi. Onlar da Osman Gazi'ye çok çok güvenirlerdi.

Harmankaya beyi Köse Mihal var idi, onunla da, aşırı derecede dostlukta bulunurlardı. Sonra bunların arasında hiçbir sebeple hiçbir gün dedikodu ve çekişme olmamıştı. Arma Germiyanoğlu'yla Osman halkı zaman zaman kavgaya tutuşurlar, bundan da kâfirler çok zevk alırlar, sevinirler ve "Germiyanoğlu'yla Osman'ın düşmanlıkları vardır." derlerdi.

Osman Gazi Eskişehir'in Hamam semtinde pazar kurdurdu. Etraftan kâfirler bile gelip buradan işlerini görüp ihtiyaçlarını giderirlerdi. Zaman zaman bu pazara Germiyan halkı da gelirdi. Bir gün Bilecik'ten pazarçı kâfirler de gelmişler. Bilecik'te kâfirler iyi bardak yapıp işlerler ve yükleyip pazara satmaya gelirlermiş. Germiyanlarının birisi bir bardak almış ve karşılığında bir şey vermemiş. Bunun üzere kâfirler gelip Osman Gazi'ye şikayet etmişler. Osman Gazi de o bardağı alan kişiyi getirmiş, cezalandırmış ve kâfirin hakkını alıvermiş. Bilecik kâfirlerini incitmelerini şiddetle yasaklamış. O, bunlara adaletle muamele edip durumu çok ileri götürdügünden, Bilecik kâfirlerinin hanımları bile Eskişehir pazarına gelirler, alışverişte bulunurlar ve maksatlarını güvenlik içinde görüp giderlerdi. Bilecik kâfirleri de Osman Gazi'ye aşırı derecede güvenir ve "Bu Türk bizimle iyi doğruluk ediyor." derlerdi.

Şiir

Düşmana hile yap da sonunda kazan,
Fırsat bulursan başını almaktan çekinme.

Nimetle besle ve şeker şarabını içir,
Böylece ona giden güçlükler ortadan kalkar.

Fakat uyanık ol, hile yapabileceğini düşün,
Sonunda üzülürsen pişmanlık fayda vermez.

BÖLÜM 10

Harmankaya kâfirlerinin Osman Gazi'yle ne yönlerden tanışık olduklarını ve neler yaptıklarını bildirir.

Osman Gazi sancak beyi olunca ata binip devamlı Köse Mihal'le beraber olurlardı. Bu gazilerin hizmet edenleri ekseriyya Harmankaya kâfirleri idi. Bir gün Osman Gazi, Mihal'e, "Tarakçı Yenicesi'ne hücum edelim, sen ne dersin?" dedi. Mihal de, "Han'ım! Şimdi Sakarya Irmağı'ni gecebilmemiz için, Sorkun üzerinden Sarıkaya'dan, Beştaş'tan geçelim, zaten gaziler bize o taraftan gelirler." dedi. Sonra, "Mudurnu vilayetini de vurmak kolay olur, ve hem o vilayet marmurdur. Samsa Çavuş oraya yakın olur, ona da bildirelim. O da bir fırsat bulursa bize bildirir." dedi. Onun söylediği gibi ettiler. Gidip Beştaş'ın yamacındaki taşlara yaslandılar. Şeyhine "Su geçit verir mi?" diye sordular. Şeyh de, "Gazilere geçittir, Allah'ın yardımı ile." dedi. Atların yemini öňünden alıp bindiler ve su kenarına gittiler. Samsa Çavuş'u orada buldular. Toparlanıp hazırlandı ve gazileri doğru Sorgun üzerine iletti. Zaten oranın kâfirleri Samsa Çavuş'u tanıyorlardı. Onu ve bu askeri görünce boyun eğip itaat ettiler. Erkekleri ve kadınları karşıladı, aralarında dikkat çeken bir kâfir vardı. Onu çağırıldı, geldi ve Samsa Çavuş ne derse, onu kabul edeceklerini bildirip yemin ederek Osman Gazi'ye söz verdiler.

SORU.— Samsa Çavuş nasıl bir kişidir?

CEVAP.— Etrafında kendine bağlı cemaati olan bir kişidir. Ayrıca yoldaşlığı yarar, Sülemiş adlı bir de kardeşi var. Ertuğrul Gazi Söğüt'e geldiği zaman, bunlar da onunla beraber geldilerdi. İnegöl kâfirleri incindiği için o yerde durmadılar ve gidip Mudurnu vilayetinde oturdular. Oranın kâfirleriyle iyi geçinip oturduklarından Osman Gazi bu yüzden o vilayetleri bunlara ısmarladı. Sonra Osman Gazi hü-

cum edince Göynük vilayetine vardılar, Tarakçı Yenicesi vilayetini de vurdular. Geri gelip Kölfalanoz'a çıktılar. Tekrar Harmankaya'dan Karacahisar'a ulaştılar. Mihal önlerinde kılavuzluk ediyordu. Hiç esir almadılar, fakat halka boyun eğdirmek için mal ganimet çok aldılar. Esir almamalarının nedeni buydu.

Şiir

Gazilerin mal mülk sahibi olmasına sebep Osman idi

Bunların kimi altın ve gümüş kimisi de at aldı.

Kimisi beğendiği kızlardan aldı

Zaten o zaman fırsat gazilerin eline geçmişti.

Osman'ın niyetine göre gaziler toplandılar

Bundan sonra bolluk ve nimet artacaktır.

Kutluluk güneşinin evvelden doğmuştu.

Bakin da gazilerin aynasında seyredin.

Osman Gazi böylesine savaşlara başlayınca etraftaki kâfirler çekinir oldu. Fakat o Bilecik kâfirlerine pek fazla hürmet ediyordu. "Bu Bilecik kâfirlerinin senin yanında neden bu kadar hürmeti var, niçin bunlara değer veriyorsun?" diye sorduklarında, "Komşularımızdır, biz bu yere geldiğimiz zaman acıacak durumda idik, bunlar bizi hoş tuttular. Şimdi bize yakışan bunlara saygı duyup iyilik etmektir." cevabını verdi.

Şiir

Komşuya dost geçinmek gereklidir.

Komşunu düşün de sana yılan gibi düşman olmasın.

Kime dostluk ediyorsan ondan sakın

Düşünüp sakınmayan başını yollarda kaybetmiştir.

Gönlünde dini bozuk, sözü yalan olanı

Özellikle kâfir bile olsa, dost edinmez.

BÖLÜM 11

Köse Mihal düğün edip kızını Gül Falanozoğlu'nun beyine veriyor.

Anlı şanlı düğün etmek için aşırı derecede hazırlık yaptı. Düğün işleri eksiksiz görüldü. Etrafin kâfirlerine ve tekfurlarına davetçiler gönderdi. Ayrıca Osman'ı da davet edip tekfurlara, "Gelin bu Türk'le tanışıp bunun vereceği zararlardan emin olun." diye haberler gönderdi. Kararlaştırılan günde geldiler ve düğüne görülmemiş saçları getirdiler. Osman Gazi hepsinden sonra geldi. Kiyemetli hahilar, kilimler ve sürü sürü koyunlar getirdi. Osman Gazi'nin saçısını pek beğendiler. Sözün kısası üç gün düğün yapıldı ve tekfurlar Osman Gazi'nin saçısına ve cömertliğine hayran kaldılar.

Osman Gazi önceden kendisiyle uzaktan uzağa tanışıklıkları olan, yüz yüze görüşmediği Bilecik tekfuruna yakınlık ve dostluk gösterdi. Zira Osman Gazi yaylaya çıktıkları zamanda bütün emanetlerini Bilecik hisarında korladı. İşte bu sebepten bildik ve tanındık olmuşlardı.

Bilecik tekfuru da düğün etmeye niyetlendi.

Şiir

Mihal düğün etti yaptıklarına bir bak

O, Allah için savaşan gazilerin büyülüğüne temel kodu.

Pek çok tekfur bu düğüne katıldı,

Fakat bunların hepsi Osman için tuzak hazırladı.

Kimisi bunu esir edelim dedi.

Fakat Bilecik tekfuru başka düşündü

Düğün ettiğlerinde kavrayıp işini bitireceklerdi.

Ancak bu kötü düşünce kendilerine döndü.

BÖLÜM 12

Yarhisar tekfurunun kızını alacak olan Bilecik tekfurunun düğün yaptığını bildirir.

O da Mihal'i davet etti. Danışıp bütün düğün işlerini tamamladılar. Etraftaki tekfurlara davetçiler gönderdi. Fakat daha davetçiler Osman Gazi'ye gitmeden o, Bilecik tekfuruna sürüyle koyunlar gönderdi ve "Kardeşim, bunu düğünde hizmet edenlere yedirsin, Allah izin verip kendim vadığım zaman, saçımı da getireceğim." dedi. Ayrıca, "Eğer kardeşim layık saçım yok ise, bana layık olanı getireyim." dedi. Sözün kısası bunlar daha düğüne çağırmadan gönderdikleridir. Zaten Mihal'in düğününde söz vermişlerdi.

Tekfur sonra Mihal'i Osman Gazi'ye, pek çok altın gümüş hediyeyle davetçi olarak gönderdi. Mihal de gelip Osman Gazi'ye tekfurların ortaklaşa hareketlerini ve niyetlerinin ne olduğunu bildirdi. "Uyanık ol!" dedi ve düğüne çağırıldı. Osman Gazi, Mihal'e davetine karşılık hediyeler verdi. Osman Gazi, "Mihal Bey kardeşim! Tekfur'a benden selam söyle, işte şimdi biz yaylaya göceceğiz. Kayınvalidem ve hanımım da kardeşimin annesiyle tanışıp blişmek isterler. Şimdi kardeşim bizim Germiyanlı'yla ne halde olduğumuza iyi bilir. Hep zahmetimizi çekeğelmişlerdir. Kerem edip bu yıl da çeksinler. Anamın ve benim yüklerimizi yine hisara gönderelim." dedi. Mihal Osman Gazi'nin bu teklifini gelip tekfura iletti. Tekfur çok sevindi, sözünü candan kabul etti. Mihal'i yine gönderdi. Osman Gazi'nin geleceği bir gün kararlaştırıldı. Sonra o, "Bizim hanımlarımız kir yerlere ovalara alışmışlardır. Bilecik dar yerdir, düğünü orada yapmasınlar." dedi. Tekfur bu sözü kabul etti ve düğünü Çakırpinarı'nda yaptı. Ayrıca Osman Gazi kararlaştırılan günde öküzlerini yükletti, her zaman olduğu gibi hanımlara teslim etti. Sürüp akşam karanlığında hisara girdiler. Bir iki katar öküz hisara girince, keçe yüklerinden adamlarla yalnız kılıçlar dökülüp açığa çıktı. Hemen kapıcıları tesirsiz hale getirdiler. Herkes düğüne gittiği için hisarda az insan kalmıştı. Kale fetholundu.

Gelelim bu tarafa... Osman Gazi'nin ne yaptığına bakalım. Birçok gazinin başlarını örterek hanım elbiseleri giydi. Sonra da, "Hanımlarımızın oradaki tekfurları görüp utanmamaları için bunları ayrı bir yerde konuk etsin." dedi. Tekfur bu söze çok sevindi ve "Türkün eri ve avradı iyi elim'e girdi." dedi. Ayrı yer hazırlattı. Osman Gazi ayrıca öküzleri götürürenlerle şöyle karar vermişti: Onlar hisara girdikleri zaman Osman da tekfura gelecekti. Hanımlarını aşikar olarak götürmediklerinden o da akşamleyin geldi. Tekfur karşılaşarak saygıyla kondurdu. Tekfur daha odasına varmadan birdenbire Osman atına bindi, Mihal de bindi. Tekfur'a, "Hey Türk kaçtı." dediler. Tekfur da sarhoşça idi. Atına bindi ve Türkün ardına düştü.

Osman Gazi Bilecik'e yakın yerde Kaldıravık denen dereye gelince durdu. Tekfur da oraya geldi ve yakayı ele verdi. Osman Gazi tekfurunu öldürdü ve sabahla Yarhisar'a geldi. Tekfurunu ve gelini tuttular. Düğüne gelen halkın çoğunu esir aldılar. Hemen, İnegöl tekfuru olan Ayanikola'nın dumuru iştip kaçmaması için Turgut Alp'ı İnegöl'e saldı. Turgut Alp gelip İnegöl'ü çevirdi. Osman Gazi ele geçirdiği her şeyi alıp Bilecik'e geldi ve görülecek bütün işleri gördü.

Sonra İnegöl'e geldi ve gelir gelmez yağma etti. Gaziler izin istediler, izin çıkışınca hisara girip tekfurunu öldürdüler. Sonunda pek çok Müslümanın ölüp şehit olmasına sebep olan kâfirlerin erkeklerini kırıp hanımlarını esir ettiler.

Şiir

Şimdi Osman'ın hilesinin ne yaptığına bak!
Başını ortaya koydu, ayrıca pek çok baş aldı

Kâfirler ona tuzaklar kurmuşlardı,
Bu çabukça ayağını tutup tesirsiz hale getirdi.

Kâfirler gazilerin düşmesi için kuyu kazdilar.
Gazilerin gayreyle kazdıkları kuyulara kendileri düştüler.

Karantalıklar kâfirlerin gözünü büründü
Gazilerin şavkı Osman'a vurdu.

BÖLÜM 13

O Yarhisar tekfurunun kızı olan gelini
tutup kime verdiler ve ayrıca o kim idi, onu anlatır.

Osman Gazi onu oğlu Orhan'a verdi. Onun adına Lü'lüfer (parlak inci; Nilüfer) Hatun demişler idi. Orhan Gazi de o zamanda delikanlı bir yiğit olmuştu, ayrıca göç üzerinde koyduğu bir oğlu daha var idi. Bu dört hisarı aldılar fakat bu vilayetlerde adaleti ve güveni en iyi şekilde sağladılar. Bütün köyler yerli yerince oluştu ve yerleşme tamamlandı. Halleri vakitleri kâfirlerin hükmü altında oldukları zaman- dan daha iyi oldu.

Ayrıca buradakilerin rahatlıklarını iştip başka illerden insanlar gelmeye başladı. Sözün kısası Osman Gazi düğün yaptı ve o kızı, oğlu Orhan Gazi'ye vermek istedi, hem öyle yaptı.

Bu Lü'lüfer Hanım, Kaplıca kapısına yakın yerde Bursa hisarı dibinde tekkesi olan hanımdır. Ayrıca Ulufer Suyu'nun köprüsünü de bu hanım yaptırdığından, o suya verilen isim köprüye de ad olmuştur. Sonra Murad Han Gazi onun oğludur. Ayrıca Süleyman Paşa da bunun oğludur. Her ikisinin babası Orhan Gazi'dir. Hanım vefat edince Orhan Gazi'yle Bursa hisarında birlikte defnettiler. En iyisini bilen Allah'tır.

Şiir

Hanımın Hak'tan bulduğu ne kutluluktur
Ki onun burcundan tan atıp gün doğdu.

O burçtan Murad Han parladı doğdu;
Süleyman Paşa da örtüsünü açıp göründü.

Bu hanım yüksekte uçan sultanlar doğurdu;
O yanın çıradan dünya aydınlanıp ışıkla doldu.

Dünyaya amber kokuları, tütsüler, miskler yayıldı.
O gül yaprağından ortaya çıkan ter damlacıklarıydı.

Cevherlerin aslı ortaya çıktıı için
Uzaktan yakından herkes akın edip toplandı.

Âşikî hikâyelerin kıymetlisini yazdı.
Zaten ben bunun hocasını çoktan bulmuştum.
Ey sevgili dostum, Osman Bilecik'i aldı,
İçinde ne varsa hepsiyle Yarhisar'ı da aldı.

Mal ve mülk olarak ne varsa hepsini istediği gibi yaptı,
Çünkü Allah ona yardımını nasip etti.

Haraca razı olmayan kâfirlerin işleri ise
Baştan sona kadar hileler ve tuzaklarla doludur.

Bunların kan dökücü ve haksız olduğunu bilen
Osman Gazi de onlara hile etti.

Osman Gazi ne yapmışsa doğrusunu yapmıştır.
Gerekirse yine kâfirlere aynı şeyi yapmaktan çekinmez.

Bu da onun gibi.
İnegöl alınıp kâfirler kırılıncı;
Gaziler sayısız mal ve nimete gark oldu.

Küfrün ülkesini bozup yıktılar;
Yerine görünen nuru getirdiler.

Şimdi Osman'ın dünyada yaptıklarına bak!
O hangi işe girişti ise güç sahibi Tanrı kolaylaştırdı.

Bu fethin tarihi hicretin altı yüz doksan dokuzunda (M. 1299/1300) vaki oldu.

BÖLÜM 14

**Osman Gazi'nin ilk önce Cuma namazını nerede kıldırdığını
ve fethettiği her şehirde nasıl bulunduğu anlatır.**

Karacahisarı aldığı vakit, şehrin evleri boş kaldı. Germiyan ülkesinden ve başka yerlerden pek çok adam gelip Osman Gazi'den ev istediler. Osman Gazi de boş evlerden verdi ve kısa zamanda şehrin evleri sahibini bulup şehir güzelleşti. Sonra kiliseler mescit ve cami yapıldı. Ayrıca pazar kurdurdu. Nihayet şehrin halkı birleşerek, "Cuma namazı kılalım

ve bir de hâkim isteyelim.” dediler. Orada Tursun Fakih adında halkın saydığı imamlık eden, değerli bildiği bir zat vardı. Bunlar durumu ona bildirdiler. O da gelip Osman Gazi'nin kayınpederi olan Edebali'ya anlatırken Osman Gazi çıkışgeldi. Sordu ve maksatlarının ne olduğunu öğrendi. Osman Gazi, “Size ne lazımsa onu öyle yapın.” dedi. Tursun Fakih bunun üzerine, “Han’ım! Bu iş için Sultan’dan icazet ve izin gerektir.” deyince, Osman Gazi, “Bu şehri ben bizzat kendi kılıcımıla aldım, sultanın bunda bir faydası olmadığı, ondan niçin izin alayım? Ona sultanlık veren Allah bana da gazayla hanlık verdi. Eğer kastedilen şu sancak ise ben, sancak götürüp kâfirlerle uğraşmadım. Sonra o, ‘ben Selçuk soyundanım’ derse, ben de Gök Alp oğluyum derim. Yok eğer ben bu ülkeye onlardan önce geldim derse, benim dedem Süleyman Şah da ondan önce gelmiştir.” dedi. Halk Osman Gazi'den bu haberi işitince kabul ettiler. O anda hakimliği ve hitabeti aziz ve değerli bir zat olan Tursun Fakih'a verdi.

Cuma hutbesi ilk önce Karacahisar'da okundu. Ama bayram hutbesi Eskişehir'de okundu ve bayram namazı da orada kılındı.

Şiir

Allah için savaşan Osman adına hutbe okundu.

O Ertuğrul oğlu Gazi Osman Han'dır.

Küfürde inat eden kâfirleri öldüren,

Müslüman askerlerinin başı Osman'dır.

Onun adaleti ve cömertliği âleme yayıldı,

O, ihsan ve bağışlarının gölgesinde nimetler dağıtan
Osman'dır.

O putları kıran ve puthaneleri yıkan,

İslam dinini kayırıp koruyan ve bayındır eden Osman
Han'dır.

Bütün tellallar; "Geliniz, buraya geliniz,
Sizlere kutluluk bahşeden Osman Han geldi." diye
bağırırlar.

Onun devletinin çadırı ezelden kurulmuştur.
Osman'ın sülalesinin ebede kadar da kalacağını iyi bil.

En evvel Osman Gazi adına okunan hutbenin tarihi hicre-tin altı yüz doksan dokuzunda (M. 1299/1300) gerçekleşti.

BÖLÜM 15

Bu bölüm Osman Gazi'nin koyduğu kanunun hükümlerini anlatır.

Artık hâkim ve ordu komutancı tayin edildi, pazar kuruldu. Kendi adına hutbe de okundu. Bu kez halk kanun istemeye başladı. Germiyan'dan gelen bir kişi, "Bu pazarin bacını bana satın." deyince, ona, "Şimdi Han'a git." dediler. O da doğru Osman Gazi'ye geldi sözünü söyleyip, "Han'ım! Bu pazarin bacını bana sat." dedi. Osman Gazi, "Bac nedir?" diye sorunca, o kişi, "Pazara getirilen her bir şeyden ben akçe alırım:" cevabını verdi. Osman Gazi de bunun üzerine, "Hey adam! Senin bu pazara gelenlerden alacağın mı var da, bunlardan akçe istersin?" deyince, o zat, "Han'ım, bu töredir ve gelenektir; bütün memleketlerde bunu padışahların alması âdettir." dedi. Osman Gazi, "Tanrı buyruğu ve peygamber sözü müdür veya o beyler bunu kendilerinden mi ortaya koymuşlardır?" deyince o kişi, "Töredir Han'ım, çok öncelerden kalmıştır." cevabını verdi. Osman Gazi zi-yadesiyle öfkelenerek, "Hey adam bu kazananın kendi mülkü olur, onun malına ortak miyim ki bana akçe ver diyeşim. Hadi git ve sana zararımın dokunmamasını istersen bu sözü söyleme:" der. Sonra halk, "Han'ım! Bu pazara hizmet edenlere nesne gerek, para vermeleri âdettir." dedi. Bunun üzerine Osman Gazi, "Madem ki böyle diyorsunuz, kim bir yük getirip satarsa iki akçe versin, satmayan da hiçbir şey vermesin. Sonra kim benim bu kanunumu bozarsa,

Allah da onun dinini ve dünyasını bozsun.” dedi. Sonra da, “Kime bir timar verdim, onun elinden sebepsiz yere almasınlar. Öldüğü zaman küçükük bile kalsa oğluna versinler. Yapılan hizmete karşılık harp zamanı, oğlan yetişip sefere katilincaya kadar, onun yerine harbe katılalar. Kim bu kanunu bozarsa Allah ondan razi olmasın. Eğer benim soyuma bu kanundan başka kanun koyduracak olurlarsa edenden ve ettirenden yüce Allah razi olmasın.” dedi.

Şiir

Osman kanunu bu şekilde koydu

Bundan gani olan Tanrı hoşnut olsun.

Sultan “O Hak’tır, mülk de onundur” dedi

Alıp vermek onun olduğu gibi divan da onundur.

Biz ise ara yerde bahaneyiz, ancak;

İnsanlara delil sebeple görünür.

Söyle bakalım, dünyaya gelenlerden geriye kim kaldı,

O han benim, sultanlık da bana aittir diyenlerden kim var?

Bu deniz pek çok gemiyi batırıp içine aldı,

O uçsuz bucaksız deryanın adı unsur oldu.

Nice kervanlar yollarda yatmakta fakat onlardan bir iz bulunmamakta;

Dünyaya gelen hükümdarlardan bir Süleyman ad bırakmıştır.

Adını anıp söğülmekten kork, sen istersen

Günahları bağışlayan Allah sana da acır.

Dünyaya gelenler pek çok nişan koyup, iz bırakırlar.

Osman da nişanı adalet ve cömertlikle koydu gitti.

BÖLÜM 16

**Bu fethettiği vilayetlerin tımarlarını
kimlere verdiğini anlatır.**

İnönü de denen Karacahisar sancağını oğlu Orhan'a verdi. Ve ordu komutanlığını kardeşi Gündüz'e verdi. Yarhisar'ı kendisiyle birlikte gelen iş başarılı yarar bir yoldaş olan Hasan Alp'a verdi. İnegöl'ü şimdiki zamanda bile adı anılan ve saygın bir kimse olan Turgut Alp'a verdi. Onun İnegöl yöresinde köyleri olup hepsine birlikte Turgutlı derler. Kayın pederi Edebali'ya Bilecik'in gelirlerini timar olarak verdi. Sonra hanımını Bilecik'te babasıyla bıraktı, kendisi Yenişehir'e gitti. Yanında Allah için çarşısan ve savaşan yiğitlere evler yaptı. Orada durakladı. Oranın adını Yenişehir koydular.

Sonra oğlunun biri Alâeddin Paşa'dır. Onu yanında bıraktı. Fakat Osman Gazi, oğlu Orhan'la dört bir tarafa akınlarda bulunurdu. Hatta İznik'e bile inip Köprühisar'a pek çok defa gittiler. Burayı daha sonra yağmaya aldılar. Sonra Marmara vilayetine gittiler. Buranın kâfirleri itaat edip boyun eğdikleri için Osman Gazi tekrar her birini yerli yerinde bıraktı. Hiç birini incitmedi. Tekrar Yenişehir'e geldiler, gaziler birkaç gün atlarını dinlendirdiler. Sonra İznik iline yürüdüler. Şehrin kapısını yaptırdılar. Günlerce padişahçاسınaavaşlaryaptılar. Hisarın üzerine asker koydular. Amma aldığı yeri timar erlerine timar verdiler. Kendileri Yenişehir'e geri geldiler ve orada kaldılar.

BÖLÜM 17

**Bursa tekfuru ve başka tekfurlar Edrenos tekfuru,
Bedenos tekfuru, Kestel tekfuru, Kite tekfuru
bunların hepsinin birleşiklerini anlatır.**

Şunu söylediler: "Bu Türk'ün üzerine varalım, onu aradan temizleyelim ve hiç adını, şanını şöhretini bırakmayalım ve şerrinden kurtulalım." Bu kâfirler çok büyük ordu toplayıp Osman Gazi'nin üzerine yürüdüler. Bu kâfirlerin toplanıp

kendi üzerine geldiklerini işitti. O zaman Hakk'a sığınıp hiç gevşeklik göstermeden karşılara çıktı. "Allah için savaşa çıkyorum." dedi. Savaşa hazır gazileri alarak kâfirlerle Koyunhisarı'nda karşılaştı. Hemen savaşa giriştiler. Savaşa savaşa Dineboz'a geldiler. Oraya gelince kâfirler arkalarını dağa verdiler. Ölenin sayısı belli değildi, bunu ancak Allah bilir. Osman Gazi'nin kardeşi Gündüz'ün oğlu Aydoğdu'yı şehit ettiler. Dineboz'da Koyunhisarı'na giden yolda, yolun üzerinde yatmaktadır. Mezarı taşla çevrilmiştir. O yerlerde at hastalansa onun mezarına götürüp mezarı üç kez dolandırırlarsa Hak teâlâ şifa verir. Sonunda kâfir askeri bozulup krıldı. Edrenos tekfuru kaçtı, Kestel tekfuru öldü, Bursa tekfuru hisara girdi, Kite tekfuru hep Osman Gazi'nin karşısında idi, o da kaçtı. Osman Gazi ardından gitti. Tekfur Ulubat'a vardi. Osman Gazi Ulubat Köprüsü'nden geçerek köprü başında konup eğleştii.

Osman Gazi, "Esirimi verin, vermezsen Gölbaşı'ndan dolanır vilayetini yakıp yıkırmım." diye tekfura haber gönderdi. Ulubat tekfuru, "Şimdi anlaşma yapalım, senden ve senin soyundan hiçbir kişi bu köprüden geçmemek şartıyla, esiri sana veririz." dedi. Osman Gazi kabul etti. O zamandan bu güne kadar Osman soyundan hiçbir kişi o köprüden geçmediler. Gececek olurlarsa kayıkla geçerlerdi. Osman Gazi esirini alıp getirdi. Kite hisarına karşı yırtıp paraladılar. Hisarı da alıp içine asker yerleştirdiler, vilayetini de zapt ettiler.

Şiir

Osman ne aldıysa yıkıp yeniden yaptı,
Kimisine kahretti, kimisine kerem edip, iyilikte bulundu.

Yakıp, yıktıktan sonra yapıp güzelleştirmek onun işidir,
Bu şekilde Osman hünerli mimar olarak göründü.

BÖLÜM 18

**Osman Gazi Bursa hisarı için hangi tedbirleri aldı,
neler yaptı bunu anlatır.**

Osman Gazi Bursa hisarının savaşla alınamayacağını ve bunun sabır işi olduğunu anladı. Hisarın fethi için tedbirler aldı. Kaplıca tarafına hisarın karşısına bir hisar yaptırdı. Seçkin bir yiğit olan kardeşinin oğlu Aktemür'ü, yanına seçme yoldaşlar vererek orada koydu. Bir hisar da dağ tarafına yaptırdı. Balabancık denen yiğit bir askeri vardı. Onu da buraya yerleştirdi. Bu iki hisarı bir yilda yaptı. Fakat köylerini güvenlik ve korumaya güzelleştirdi. Bunlar kâfirlerin hisardan parmağını bile çkartmayıp devamlı beklerlerdi.

Balaban karga uçurmaz kaleden
Bursa tekfuruya kaçmadı beladan

Temir'in gece gündüz rahatı yoktur.
Kâfir sıkıntından bela içine düştü.

Gaziler her iki taraftan vilayeti zapt ettiler. Böyle birkaç yıl geçti ve hisara rahat vermediler. Bunlar burada hapis olsunlar, Osman Gazi bu tarafta ne işe uğraşır bir görelim.

BÖLÜM 19

Osman Gazi Yenişehir'e gelince çevredeki kâfirler gelerek bununla uğraşmaya başladılar. Onların bütün yerlerini ele geçirdiler. Adalet, güven, insaf ve merhamet ederek güzelleştirdi. Gaziler çok çok gönül hoşluğu içinde idiler. Her birine köyler ve yerler verdi. Herkes ölçülu bir şekilde razi olup söz dinledi. Osman Gazi'nin yanındaki gaziler kuvvetlenince, devamlı savaşa gitmeyi arzulamaya başladilar.

Şiir

Ey arkadaş! Osman'ın Allah yolunda yaptığı
Savaşta kanlar saçıldı ve nice başlar kesildi.

Orada Aytoğdı şehit düştü, ayrıca
Onunla birlikte pek çok arkadaş ve sevgili de şehit oldu.
Sonra orada Daranos tekfurunu tuttular.
Bunun üzerine daha çok savaş yaptılar.
Baras tekfuru hisara kaçtı,
Kite tekfuru ise, bir kalleş oldu.
Hisarı yıkıldı, malı alındı,
Tekfur da cimri ve hileci oldu.
Kim dünyada ad bırakmışsa
Ya iyi veya kötü bir ismi de almıştır.
Osman Allah için savaş, adalet ve cömertliğin yanında,
Geçmişine ve geleceğine duayla anılmayı bırakmış.
Âşıkî bu menkîbeleri yazıp bırakmayı
Orhan'ın imamının oğlundan alıp koymuştur.

BÖLÜM 20

**Mekece, Akhisar, Geyve, Leblebicihisarı ve Çadırılı'nın
ne şekilde alındığını bildirir.**

Gaziler gittikleri her bir yerden zaferlerle döndüklerini görünce, bir gün Osman Gazi'ye gelip, "Allah'a şükür kâfir mağlup İslam üstündür. Özellikle senin gibi gayretli bir hükümdarımız var. Artık bizim oturmamız hoş olmaz." dediler. Bunun üzerine Osman Gazi, "Mihal'i çağıralım, İslam'a davet edelim, Müslüman olsun. Ondan sonra nereye isterkeniz Allah'ın emriyle gidelim. Eğer Müslüman olmazsa önce onun vilayetini vurup bozalım." dedi. Hemen Mihal'a adam gönderdiler. "Büyük seferimiz var, çabuk gel, biz hazır bekliyoruz." dediler. Mihal bu haberi işitince aceleyle ihtiyaçlarını görüp geldi. İyi atlar ve hoş görünüşlü kılıçlarla başka hediyeler getirdi. Hemen el öptü. Sonra, "Hanım, beni Müslüman yapın." dedi. Derhal imanı arz ettiler. Candan ve gönülden İslam dinini kabul etti. Batıl dini bırakıp saf, katıksız Müslüman oldu. Tegeleden (bir cins kumaş) alem-

li, işlemeli elbise giydirdiler. Oğlu Orhan Gazi'yle birlikte gönderdiler, Karacahisar'da oğluyla birlikte koydular. Sonra Saltuk Alp adlı bir gazi daha var idi; onu da beraber koydular. Sonra bir oğlunu annesiyle Bilecik'te koydu. Kendisi Allah'a sığınarak yürüdü ve doğru Leblebicihisarı'na geldi. Hisarın tekfuru bağlılık göstererek karşıladı, onu yerinde bıraktı. O kâfirin bir oğluvardı, onu alıp doğru Lefke'ye gittiler. Çadırlı ve Lefke tekfurları da karşılaşarak bağlılık gösterdiler. Memleketlerini teslim ederek Osman Gazi'nin yanında seçme birer dost oldular. Ondan sonra Samsa Çavuş gelerek, "Han'ım! Bunların geri almamaları için bu ili bana ver." dedi. Osman Gazi, "Vilayetin bazısını vermem, çünkü bunları memleketlerinden çıkarmıyorum." cevabını verdi. Sonra Lefke'nin yanındaki dere ağzında Yenişehir Suyu'nun kenarında bulunan küçük bir hisarı Samsa Çavuş'a verdi. Oranın adına şimdi Çavuşköyü derler.

Sonra yürüyüp Mekece'ye vardılar. O da bağlılık gösterdi. Tekfuru da Akhisar'a birlikte geldi. Akhisar tekfuru asker toplayarak karşı geldi. Büyük savaş yaptılar. Sonunda yenilip kaçtı ve hisarına girmedi. Gaziler hisarı yağmaladı. Tekfuru kaçip Karaçepiç hisarına girdi. O hisar Sakarya suyu kenarında dere içindeki Sarıcahisar'dır. Birkaç gün yürüdüler, dönüp Geyve'ye gittiler. Kâfir hisarı bırakıp gitmiş, Koruderesi'nde kümede (avcı kulübesi) oturmuşlar. Osman Gazi'ye bildirdiler. Bunun üzerine, "Hey, ne duruyorsunuz?" deyince yürüyüp kümeyi buldular, göz açıp kapayıncaya kadar hemen işe başladılar. Tekfurunu tutup Osman Gazi'ye getirdiler. Mal mülk ne varsa aldılar, sonra Tekfurpinarı'na geldiler, onu da aldılar. O yerlerde bir aydan fazla kaldılar. Bağlılık gösteren yerleri timar erlerine verdiler ve halkını güvende olduğuna inandırdılar. Vilayeti büsbütün kararlı hale getirdiler. Şimdi de öyledir.

Şiir

Gök Alp nesli olan Osman'ın nasıl ortaya çıktığına bak!
O erenlerden dua aldı ve veli olarak göründü.

Kılıçının dünyada şakırtıları duyuldu;
O seslerden kâfirlere savaş göründü.

Osman Gazi yerinden kalkıp harekete geldiği zaman
Yıldırımların gürleyip düşüğünü gördünüz.

Bütün düşmanlar kuş gibi kaçarlar;
Çünkü onun avcı bir doğan kuşu olduğunu bilirler

O gökyüzünü arştan ta yukarınlara kadar gezip dolaşındır,
Çünkü o peygamberin miracıyla birlikte görülmektedir.

Mihal'ın İslamiyeti kabulü ve bu fetihlerin tarihi, hicretin
yedi yüz dördünde (M. 1305) gerçekleşti.

BÖLÜM 21

**Osman Gazi Karacahisar'da iken Germiyan'dan
Tatar Çavdar'ın gelerek Karacahisar pazarını
vurduğunu anlatır. Şimdi zamanımızda
o sülaleden olanlar var ve bunlar Çavdarlu diye anılmaktadır.**

O ilde Osman Gazi Lefke savaşına gittiğinde Çavdarlu Tatar, Karacahisar'ın pazarını basmış. "Tatar pazarı yağmaldı..." diye Orhan Gazi'ye haber vermişler. Orhan Gazi Eskişehir'de atına nal çaktırılmıştı. Bu haber gelir gelmez atına binip sürdü. Dağlar arasında Oynaşhisarı denen ören olmaya yüz tutmuş yerde Tatar'la karşılaştı. Gözünü açtırmayıp kavradığı gibi aldığı bütün malları döktürdü. Yanındaki pek çok Tatarı da tutup Karacahisar'a getirdi vebabası gelinceye kadar bırakmadı. Çavdar Tatar'ın oğlunu da tutmuşlar idi. Osman Gazi gelince yanına getirdiler. Osman Gazi bunu görünce, "Oğul bu komşudur, zalimdir, amma Müslüman'dır. Kendisine ve beyine yemin ettirelim, sonra koyuverelim de vilayetine gitsin." dedi. Söylediği gibi yaptılar. Böylece o zamandan Yıldırım Han zamanına kadar aralarında hiçbir şekilde düşmanlık görülmedi!

BÖLÜM 22

Osman Gazi'nin oğlu Orhan'ı Akyazı ve Kocaili'ne nasıl gönderdiğini anlatıp bildirir.

Bir gün Osman Gazi, "Oğul Orhan! Gerçi bu Tatar'a yemin ettirdik, ancak bunların tatarlığı geçmez. Sen bu gazilerle Karaçepüş ve Karatığın'e yürü. Yüce Allah'ın sana zafer ve fetih vereceğini umuyorum." dedi. Orhan Gazi de, "Han'ım! Senin buyurduğun her bir şeyi kabul ederim." dedi. Akçakoca'yı, Konur Alp'ı, Gazi Abdurrahman'ı ve Köse Mihal'i, bu dört seçkin arkadaşı Orhan Gazi'nin yanına verdi. Sonra, "Gaziler, haydi sizin din yolunda nasıl gayrete geldiğinizi göreyim." dedi. Orhan Gazi'nin yalnız başına olan ilk seferi işte budur.

Şiir

Bu Allah için çarışan Orhan ata bindi;
Ve sıfatı da kendiyle aynı oldu.

Onun doğan burcu Peygamber tarafından göründü.
Sen aynaya gönül gözünden bak.

Orhan bu İslam nuruna burç oldu.
Ayna artık iki sıfata düştü bil.

Babasından dua alıp manevi yardım kılıçını beline kuşanınca, Allah yolunda savaşmaya niyetlenip sefere çıktı. O babası Osman Gazi'nin de gittiği Karaçepüş'e yürüdü. Hisara varmaya bir konak kala, gaziler üç bölük oldu. Biri doğrudan hisar üzerine yürüdü. Bu bölükte Orhan Gazi devardı. Bir bölük gece içinde hisarın ötesine geçti. Üçüncü bölük ise, hisarın yanındaki dereye girdi. Orhan Gazi hisara cenk için yürüdü. Birkaç gün savaş oldu, sonunda hisara karşı mağlup gibi göründüler. Kâfirler, Türklerin savaşı bırakıp dönüp kaçtığını sanıp hisardan çıktılar. Hisar önünde bir Türk bulup yakaladılar ve hisarın tekfuruna getirdiler. Tekfur, "Başka Türk var mı?" diye sorunca, Türk, "Yok, olanlar da kaçıp gittiler." cevabını verdi. Tekfur bunu du-

yunca çok sevindi ve casus gönderdi. Gelip görünce Türklerin gittiğini anladılar. Tekfur da bu durumda hisar kapısını açtı ve "Türk zor durumda imiş, gidip onları vurayım ve dereden çıkartmayayım." dedi. Atına binip sürdü. Hisarın yanında pusudaki gaziler kapıyı aldı. Yukarıdakiler de görününce tekfur, "Daha Türk var imiş." dedi. Dönüp hisar önüne geldiği zaman gazilere rastladı ve kendini ele verdi. Tutup hisara karşı getirdiler, hisarı aldılar ve malını gazile-re verdiler. Sipahisini çıkarıp tekfuru aldılar.

Aşağı tarafta Absuyu derler bir hisar daha var idi, oraya getirdiler. Orayı da anlaşmayla aldılar ve bu iki hisara asker koyup tahkim ettiler. Konur Alp'a Karaçepiş'i, Akçakoca'ya da Absuyu'nu verdiler. Orhan Gazi dönüp tekfuru aldı, sipahileriyle birlikte Akhisar'a getirdi. İlin kâfirlerini güven ve asayış içinde yerlerinde bıraktı.

Fakat Konur Alp zaman zaman çıkar Akyazı'ya akınlarda bulunurdu. Akçakoca da Ayan Gölü'nün suyunun aktığı Başköprü'de bulunan Birgosuk'ta konakladı. O da orman arasındaki yerlere akın ederdi. Sözün kisası Orhan Gazi bu uçları sağlamca ele aldı ve tutsak kâfirleri babası Osman Gazi'ye gönderdi. Kendisi Karatığın üzerine yürüdü. "Bu hisarı bana ver, yine seni hisarında bırakayım, ancak benim hakimiyetim altında olsun; ben İznik'i almak isterim." dedi. Bu söz kâfire çok ağır geldi ve hisarı teslim etmedi. Orhan Gazi de, "Gaziler, İslam gayretidir, artık yürümeliyiz, hisarı alıp yağma edeceğiz." dedi.

Şiir

Orhan bu kale yağmalanacak dedi
Gayretlenip saf saf olun da kale alınsın.

Artık fırsat bu fırsattır kale alınacak.
Ey gaziler saf saf olup ilerlemek size yakışır.

Derhal kale kapısını yıktılar,
Sanki Hayber Kalesi fethedildi.

Mal mülk ne varsa hepsi gazilerin oldu.
Bu kale ganimetler hazinesi imiş.

Tekfurunu kızıyla birlikte tuttular
Bu kale hükümdarın konaklama yeri oldu.

Güzel, gönül çekici nazik ve ince yapılı, zarif
Güzeller var. Bu kale gazileri nelere sahip etti.

Tekfuru tutulunca öldürdü. Kızını da Orhan Gazi pek çok malla babasına gönderdi.

Alınan esirleri Orhan Gazi satın aldı. Onlarla anlaşarak hisarda bıraktı. Samsa Çavuş'u hisarda koyup Yenişehir'e babasının yanına geldi. Sonra Karaçepiş'e ve Karatığın'e adam gönderdiler. O da İznik'e gönderme gibi oldu. Zaman zaman gidip İznik'in bahçelerini harap etmeye başladılar. Sözün kısası İznik'e rahat ve huzur vermez oldular. Bir yan- dan Konur Alp Akyazı'ya diğer yandan Akçakoca İznik'e akınlarda bulunurlardı. Sonra bu uçlar ziyadesiyle hareketlendi. Ayrıca bu gaziler fetihleri gerçekleştirmek için devamlı ayakta olup geceleri uyumaz, gündüzleri de at sırtından inmezlerdi.

Şiir

Konur Alp kılıçını Bolu'ya saldı,
Ancak Akyazı'da Düzbazar'ı aldı,

Uzunca Bel'de kâfirle karşılaşıp
İki gün iki gece ne güzel savaştı.

Oradan kâfiri geri çevirip kovdu.
Sonra Konur Alp, dönüp Düzbazar'a geldi.

Akçakoca Akova'ya akın yapmaya başladı,
Gazi Rahman ise halkı gece yatırmaz oldu.

Zaman zaman İstanbul'un kâfirleri ortaya çıkınca
Bunları gaziler öldürmekten çekinmezler, ey kardeş.

Bunlar bu ülkeleri Müslüman etmek ve zamanla adlarının anılması için sınır boyalarında çok savaştılar.

BÖLÜM 23

Osman Gazi'nin, oğlu Orhan'ı Bursa'ya gönderdiğini ve Bursa'nın ne şekilde fetholunduğunu bildirir.

Bursa hisarı kâfirlerinin açıktan sıkıntı içinde olduğunu, çok bunaldıklarını, aciz kalip hisarı vermek için bahane aradıklarını, ancak padişahtan başka kimseye teslim etmeyeceklerini iştittiler. Osman Gazi, Orhan'a, "Oğul sen evin etrafına var, o kâfirin babası Dinboz savaşında benim Bay Hocam'ın düşmesine sebep oldu." dedi. Yine Köse Mihal'le Turgut Alp'ı buna yoldaş etti. Sonra Şeyh Mahmud adında bir Allah dostu var idi. Bunu ve Edebalı'nın kardeşinin oğlu Ahi Hasan'ı da birlikte istediler. Doğru Atranız'a vardılar.

Tekfuru Türklerin geldiğini işitince, hisarı boş bırakıp Alata Dağı'na kaçtı. Orhan Gazi de diğer gazilerle ardından gitti ve dağa vardı. Tekfur'la giden insanlar karşılaşlardır. Tekfur kaçtı, kaçarken bir kayadan uçup öldü. Atranız'un kalesini bozdular, halkına gönül alıcı şekilde davranışını emniyet ve asayıyle yerlerinde bıraktılar. Orhan Gazi böyle bir davranışından sonra Bursa'ya geldi ve Pınarbaşı'nda suyun arkasında konakladı.

Şiir

O umman denizi ve yardım edici yiğit
Orhan Gazi'nin şimdi ne yapacağına bak.

O hareket edince kâfirler kırılırdı, onun
Karşısına adı destanlara karışmış savaşta adı anılan
Rüstem bile çıkamaz.

Kaledeki insanlar onu bu şekilde görünce,
Orhan'a orası bağlık bahçelik bir yer oldu.

Savaşmadı, dövüše de kalkışmadı, bu yüzden
Ne baş yarıldı ne de kan döküldü.

Ve o, Bursa'yı kolayca aldı
Yazdiğim menakıp buna bir delil oldu.

Orhan Gazi Mihal'i Bursa tekfuruna gönderdi ve "Hisarı ver." dedi. Tekfur da, "Şimdi anlaşalım bize kimse zarar vermesin, hisarı verelim." dedi. Mihal bu haberı Orhan Gazi'ye bildirince, Orhan Gazi bu anlaşmayı kabul etti. Tekfur yeniden haber gönderip "Bana birkaç seçkin adam göndersin de hisardan çıkacak insanları Müslümanlar incitmesin." dedi. Mihal, "O insanlara emretsin de gelsinler." dedi. Tekfur, "Gördükleri işlerin karşılığını vereyim." deyince Mihal otuz bin filoriye anlaştı ve bunu Bursa tekfuru candan kabul etti.

Şiir

Bursa tekfuru para gönderdi;
Hem hisarı verdi hem de kurtuldu.

Bursa tekfuru hazinesini bırakıp gidiyor,
Bir ip kuşandı ve eşek çulu giyindi.

O, "Bana bu başım lazım, ey Türkler
Beni sevgilimden ayırdınız, yerimden yurdumdan
ettiniz" der.

Sözün kısası hisardan çıkışınca kapılar kalabalıklaştı, Müslümanlar her bir taraftan şehre girmeye başladılar. Ahi Hasan yanındaki insanlarla birlikte burca tırmandı. Bursa tekfurunun yanına Gemlik'e iletmeleri için adamlar verdiler. Gemiye kadar getirdiler ve İstanbul'a gönderdiler. Beri yanından hisarın geride kalan halkını güven altına aldılar ve kimseyenin bir çöpünü aldırmadılar. Bursa tekfurunun hazinesini Orhan Gazi, gazilere bağışladı, aralarında bölüştürdü. Hiç kimse mahrum kalmadı. Ziyadesiyle mal bulundu, hepsini gazilere verdiler, hepsi zengin oldu.

Tekfurun Saroz adında bir veziri vardı. O gitmedi, zaten hisarın verilmesine sebep de Saroz olmuştu. Onun da pek çok malı vardı. O da isteyerek çok mal getirdi. Orhan Gazi onu da gazilere dağıttı.

Bununla birlikte ölmüş pek çok kâfir buldular. Orhan Gazi bu vezire, "Bu hisarı vermeye niçin sıkıntıya girdiniz?" diye sordu. Saroz, "Sıkıntıya düşüp hisarı verinemeye bir

çok sebep var. Birincisi sizin devletiniz günden güne arttı, bunu gördük. Sonra bizim uğursuz devletimiz bahtsızlaştı. Sizin bahtınızın arttığını çok iyi bildik. İkincisi baban üzerimize geldi, köylerimizi zaptetti. Size bağlanıp itaat ettiler, bizi ise hiç anmaz oldular. Niçin anınlar, sayenizde rahata kavuştular. Bunu bildiğimizden biz de rahatlığı heves ettik. Üçüncüsü tekfurumuz çok mal topladı. Malın bir faydası olmadı, onun için mal vermeye bir şey bulamadı. Vaktiyle bu alçak nesneyi almadı. İhtiyacımız olduğu zaman satan olmadı. Bu hisar bize hapishane oldu. Dördüncüsü padişah düşkün ve aciz oldu. Padişah düşkün ve iktidarsız olunca ülke çabuk bozulur imiş. Beşincisi kötüye uyduklar, Kite tekfuru böyle biri idi. Altıncısı ise âlem hep değişiklik içinde dir. Şimdi bu bozukluk, bu değişiklik bizde ortaya çıktı. Orhan Gazi, "Ya bu ölümler neden oldu?" diye sorunca, vezir, "Çoğu açlıktan öldüler." cevabını verdi.

Şiir

Eğer Allah'tan yardım ve bolluk gelirse,
Her bir maksadın değerli ve üstün olur.

Hangi işe el sunarsan o kolayca oluverir
Ve bütün millet senin yardımına koşar.

Osman'ın sülalesi Allah'tan ihsanlara kavuştu.
Buna kim düşmanlık ederse ayak altında kalıp güçsüz
düştü.

Bursa Tekfuru Orhan'ın elinde zavallı durumdadır.
Tekfura ayak altında kalmak yaraşır.

Ey Allah'ım! Osman sülalesinin elinden tut da,
Onların devletleri kıyamete kadar sürsün.

Padişahın ordusu hep galip gelsin ve Allah'ın
yardımıyla üstün olsun;
Çünkü bu sülale hep seven ve iyi görendir.

Bu fetih tarihi hicretin yedi yüz yirmi altısında (M. 1326)
Orhan Gazi eliyle gerçekleşti.

SORU.— Bu fetihler yapıldığı vakit Osman Gazi hayatta mı idi?

CEVAP.— En doğru kavil Osman'ın yaşadığıdır. Çünkü oğlunu seferebabası göndermişti.

SORU.— Öyle ise Osman Gazi kendisi niçin sefere katılmadı?

CEVAP.— Osman Gazi'nin ayrıca iki oğlu daha vardı. Ancak onun niyeti Orhan Gazi'nin kendi zamanında üstünülük kazanmasıydı. "Orhan Gazi benim zamanımda şevet bulsun" diyen Osman Gazi, ayrıca ayağından zahmet çekmekte idi. İşte kendisinin sefere katılmamasına sebep bunlar idi.

Şiir

Oğlunun yüce talihli olmasını isteyen
Baba, gel de oğluna yolu gösteriver.

Oğul da senden öğüt alsın, eğer nasihat almazsa sonunda
Zavallı durumuna düşüp altında kalır.

Babalarından öğüt almayanlar, insanlar arasında arka
bulup
Sözlerini geçirememiş ve dileklerine ulaşamamışlardır.

BÖLÜM 24

Osman Gazi oğlu Orhan'a vasiyetlerini anlatır.

İlk önce, "Oğul Orhan! Ben öldüğüm zaman beni Bursa'daki o Gümüşlü kubbe altına koyacaksın." dedi. Sonra, "Sana bir kimse yüce Tanrı'nın emretmediği sözleri söylese, o sözü Allah buyurmadiği için kabul etmeyeceksin." dedi. Ardından, "Eğer sen yüce Tanrı'nın ilmini bilmezsen, bilen kişiye sor." dedi.

Şiir

Okuyup yazma bilmenin faydası nedir:
Yalnız söz söyleyen insanoğlu olmuştur.

Ey kardeşim, sen ister söz bil istersen bilme,
Asıl olan senin gönlündeki niyetindir.

Sonra da, "Ayrıca sana itaat edip hizmette bulunanları memnun et, bir de hizmet edenlere iyi muamelede bulun ve bağışlar yap, yapacağın ihsanlar onların hallerinin ve davranışlarının tuzağıdır." dedi.

BÖLÜM 25

Konur Alp'le Gazi Rahman ve Akçakoca'nın durumları ne oldu, onları anlatır.

Konur Alp, Akyazı'yı ve Konrapa ilini ve Bolu'yla Mudurnu'yu ve oradaki yerleri fethedip idaresi altına alıp düzen verdi ve kendine döndürdü. Sonra Karaçepiş'e ve Absuyu'na geldi. Gazi Rahman'ı orada bırakıp kendisi yine gitti. Bu tarafta Akçakoca da Kandıra'ya ve İrmen'e asker koyup sağlamlaştırdı. Maksadı Samandıra'ya varmaktı. Sözün kısası bunların işleri gece gündüz kâfirlerle savaşıp gaza etmek, bazen de onları tatlılıkla yola getirmek oldu.

Bir gün ansızdan Samandıra tekfurunun oğlu öldü. Kâfirler bunun cenazesinde toplanmışlardı. Gaziler de fırsat gözlerlerdi. Fırsat bulunca kâfirler hisar önünde iken, kâfirlerin bu gafletlerinden faydalananarak onları bastılar. Bir kısmını öldürüp tekfurunu tuttular. Samandıra hisarı bu şekilde fethedildi. Tekfurunu alıp Aydos hisarına getirdiler ve "Gelin bu tekfuru alıp hisarımızı bize verin." dediler. Aydos hisarının kâfirleri buna karşılık, "Gidin başını kesip etini pişiriniz ve yiyezin." dediler. Sonunda tekfur, "Beni İstanbul'a götürün ve beni orada satın." demiş. "Bu tekfuru ölürelim mi yoksa satalım mı?" diye Orhan Gazi'ye haber gönderdiler. Orhan Gazi de, "Satın, gazilere harçlık olsun." deyince İstanbul'a gönderdiler. İstanbul kâfirleri de, "Ne adam satın alırız, ne de adam satarız." demisler. Toplu hazır askerleri var imiş gönderdiler, kâfirleri basıp kırdılar, bir hayli ölenler oldu. Görülmemiş dere-

cede büyük savaş oldu. Çok kişi öldü. Sonunda Allah fırsat verdi, kâfiri bozdular.

Sözün kısası Samandıra tekfurunu İznikmid tekfuru satın aldı. Akçakoca gelip Samandıra'yı hisar edindi. İstanbul ve Aydos tekfurlarıyla daima savaşlar yaptı. Gaziler hiçbir zaman Akçakoca'yla at sırtından inmediler. Çünkü İstanbul tekfurunun savaşları eksik olmazdı. Onun için Aydos hisarından Türkü sürüp uzaklaştmak isterlerdi. Akçakoca etraftaki köyleri düzene sokmuş, asayışi kurmuş, güven vermiş ve anlaşmıştı.

BÖLÜM 26

Aydos hisarı ne şekilde fetholundu onu anlatır.

Meğer tekfurun bir kızı var imiş. Bir gece Hazret-i Peygamber'i, selam onun üzerine olsun, o kız düşünde görmüş, ne görmüş? Kendisini bir derin çukura düşmüş görür. Bu halde iken ansızın güzel yüzlü, ahlaklı güzel bir kişi gelip çukurdan çıkarır. Üzerindeki giysileri çıkarıp atar, vücutunu yıkar, sonra da ipektan elbiseler giydirir. Kız ürpererek şaşkın bir şekilde uyanıp düşünmeye başlar. Gördüğü rüyaya şaşırır, ancak düşünde gördüğü kişinin hayali kızın aklını alır. Gece gündüz gözünden ve gönlünden gitmez, hayrete düşer.

Şiir

Onun can gözü açılıp sevgiliyi görünce
Hemen, gördüğü gibi varlığını dosta verdi.

Gönül şehrinde kalan yalnız o sevgili oldu.
Düşüncesi dağıldı, aklını da yele verdi.

Ey sevgili dostlar buna şaşırmayınız
Ve bunu kınamayınız, onu gören yalnız can gözü
olmuştur.

Âşıkî aşka iki hikmet verilmiştir, birisi görünen yüzü
Diğeri ise sevgilinin hikmetle dolu tarafıdır.

Kız bu düşü görünce kendi kendine, "Benim hâlim ne oldu? Beni bu çukurdan çıkarıp başka giysiler giydiren, ayrıca bulunduğum yerden alıp giden ve beni uzaklaştıran kim? Artık benim hâlim bir başka şekle dönecek gibi." dedi. Daima bu durumu düşünüp yürürken bir gün ansızın kale önüne Türk askeri geldi, savaş yaptı. Hisardaki kâfir erleri de savaşa başladilar. Bu hal devam ederken kız, "Ben de gidip savaşa katılıyorum." diye kalktı ve kalenin bürçuna çıktı. Bedenden uzaklara baktı, bir de ne görsün? O düşünde gördüğü sevgili kişi gelen askerin komutanı ve büyüğüdür. "İşte halin ne olduğu ortaya çıktı." dedi. O halde iken dönüp evlerine geldi. Rumca bir mektup yazdı ve düşündede gördüklerini yazdı. Sonra, "Şimdi çekip gidiniz." dedi. Hisar üzerinden bir gece tayin ederek, "Çok güvendiğiniz kişilerden adamlar gönderiniz. Falan gece gelsinler, ben size hisarı alivereyim." diye yazdı. Mektubu katlayıp bir taşa sıklıca sardı, savaş yapar gibi oldu ve o taşı attı. Taş gelip Gazi Rahman'ın önüne düştü. Gazi Rahman, taş üzerine bir mektubun sarılmış olduğunu gördü. Hemen taşı alıp Akçakoca'ya iletti. Bir Rumca bilir, mektup okur kişi buldular. Mektuptaki haberi öğrendiler ve inandılar. Akçakoca, "Gaziler! Bu yolda başını ortaya koyacak ve ün salıp nişan koyacak kim var? Ben de onunla beraber olayım." dedi.

Gazi Rahman öne çıkarak, "İşte ben hazırım." dedi. Konur Alp, "Buna bir hal daha edelim." deyince "Nedir?" diye sordular. O da, "Yanında oturduğunuz hisarı ateşe verelim." dedi. Kabul ettiler ve hemen gelip ateşe verdiler, sonra da bırakıp gittiler.

Bu Aydost hisarının kâfirleri çok sevindiler, ziyafetler çekmeye başladilar. Artık kızın kararlaştırıp vaat ettiği gece oldu. Bu gece Gazi Rahman bir çok seçkin gazi arkadaşlarıyla kızın dediği yere gelip hazır oldu. Kız o kararlaştırılan yerde bunları bekliyordu. Gazi Rahman'ı görünce hemen bedene ip bağladı ve ucunu aşağıya sarkıttı.

O başbuğ Gazi Rahman kolayca ipe yaptı ve bir örümcek gibi ipi toplayarak bir göz açıp kapayıncaya kadar hisara çırkıp kızıyla buluştu. İkişi birden hisarın kapısına geldiler. Ga-

zi Rahman kapıcıyı paraladı, kapıyı açtılar. Kendisiyle gelen gaziler içeri alındı. Bunlar doğruca tekfurun sarayına vardılar.

Tekfur geceden eğlenip sarhos yatmakta idi. Onun işini bitirdiler. Sabah olunca Akçakoca da yetişti, hisarı bu şekilde fethettiler.

Şiir

İş erleri Samandıra'yı yaktı, bunların ne işler
yaptıklarını seyret.

Canlarını başlarını ortaya atıp düşmanla çarpıştılar,

Bu kan döken gaziliğe erişen neşelenenlere bak.

Bunlar dünyaya doğru gelip doğru gittiler
Ok gibi olan hep doğru duran doğruları seyret.

Ok nereye ulaşırsa orası yaralanır,
O yayı çekip oku atan öndere bak.

O oku atan ve attıran erdeki gayrettir.
O erin kavuştuğu derecelere bak.

BÖLÜM 27

Tekfur'la kızını ne yaptılar onu anlatır.

Hisar Allah'ın lütfuylafeth olununca tekfuru kızıyla birlikte Orhan Gazi'ye götürmesi için Gazi Rahman'a verdiler. Gazi Rahman onları alıp Yenişehir'e geldi. Orhan Gazi'yi orada buldu ve olup bitenlerin haberini bildirdi. Tekfuru da malı ve kızıyla birlikte Orhan Gazi'ye teslim etti.

Orhan Gazi kızı Gazi Rahman'a verdi, ayrıca getirdiklerinden de bir hayli mal verdi.

Şimdi günümüzde Karaca Rahman diye anılan bir yiğit vardır. O da Gazi Rahman'ın torunlarındandır. İstanbul'a karşı pek çok yiğitlikler göstermiş ve nice işler başarmıştır. İşte bu yüzden onun zamanının İstanbul'unda çocukların ağlayınca anneleri, "Susun, susmazsanız Karaca Rahman gelir." diye onları korkuturlardı. Ey değerli okuyucular, Al-

lah'a yemin ederim ki yazdığım bu menkibelerin hepsini
hakkıyla en iyi şekilde biliyorum. Bunları boşu boşuna yaz-
dığını sanmayınız; ilmim hepsine yetiştiği için yazdım.

Şiir

Ömrüm seksen altı yaşına basınca

Bayezit Han Bogdan'a ulaştı.

Bayraklar açılıp büyük davullar çalınınca

O padişah uzaklara uğur ve kutlulukla gittiği

İstanbul'dan çıkış yürüdüğü zaman,

Devletinin seferleri bütün âlemi tuttu.

Ben de menkibeleri yazmak için defter çıkardım,

Rastladığım her hadiseyi açıkça anlattım.

Sekizinci padişah olan Sultan Bayezid de, o Cuma günü

Allah için sefere çıkışında yedi hutbe okundu.

Ben Âşık'ın söylediklerine kulak tut ve

Kalem alıp yazdığım menkîbelere değer ver.

BÖLÜM 28

**Gazilerin bu yanda neler yaptığınu ve Orhan Gazi'nin
babasının Hak rahmetine kavuştuğunu anlatır.**

Orhan Gazi'nin dedesi Edebalı, kızından bir ay önce Hakk'ın rahmetine kavuştu. İkisini de Bilecik'te defnettiler. Ama Osman Gazi üç ay sonra Allah'ın rahmetine ulaştı. Söğüt'te vefat etti. O zaman Orhan Gazi Bursa'da idi. Emanete koydular ve Orhan Gazi'ye haber verdiler. Aceleyle gelip babasının vasiyetini yerine getirdi. Bursa'ya götürüp Osman Gazi'nin vasiyet ettiği Gümüşlü Kubbe'nin içine koydu. Fakat Osman Gazi, kayınatası Edebalı'yı ve hanımı Malhun Hatun'u kendi eliyle defnetti.

Şiir

Onlar şimdi yeni bir yolculuğa çıktılar,
Bu çıkışta yapayalnız, başka giysi giydiler.

Bindikleri at sekiz ayaklı,
Önlerinde çavuş; "onlar gayrı

Uzak seferdeler, yakında gelmezler
Geçer nice yıl, gündüzler, geceler" diye söyler.

Bak senin de yolun, menzilin bu, acep ne zaman
Varırsın Âşıkî, ki önünden gitti onlar.

BÖLÜM 29

Osman Gazi'nin ölümünden sonra Orhan Gazi'nin neyle meşgul olduğunu anlatır.

Orhan Gazi, babasının dünyadan göçüp ebedilik ülkesinde yer tuttuğunu görünce, kardeşi Alâeddin Paşa'yla buluştı ve gerekli işleri görüşüp yaptılar. O zamanlar Bursa hisarında Bey sarayına yakın yerde tekkesi olan bir Ahi Hasan vardı. İşte o vakitte bulunan Allah dostları birlikte toplandılar. Osman Gazi'nin mal mülk olarak nesi varsa miras için araştırdılar. Bakınca, miras olarak iki kardeş arasında bu fetholunan yerleri gördüler. Ancak altın akçe ve hazine falan bulunmadığını şahit oldular. Fakat sırtak tegele denen kumaşı, at zırhı, tuzlaşı, kaşıklığı, bir giyim ayakkabısı, koşum atları, bir sürü koyunu vardı. Bu koyunların aslı şimdiki zamanda Bursa civarında bulunan beylik koyundandır. Bundan başka birkaç at sürüsüyle Sultanönü'nde depingi denen ve eyer arkasına konulan pek çok çift bellemesi buluyordu. Bu sayılanlardan başka bir şeyi yoktu.

Orhan Gazi kardeşine, "Siz ne diyorsunuz?" diye sorunca kardeşi Alâeddin Paşa, "Bu ülke Hakk'ındır. Buna bu vilayetin ve halkın halini görüp gözetecek, bu işleri başarácak ve çobanlık edecek bir hükümdar lazımdır. Padişahlık için de sebepler lazımdır. Şimdi bu yıkıklar, bu koyunlar padişahın olmalı. Çünkü bunlar padişahlığın gereğidir.

Şimdi bizim miras olarak ve bölüşecek neyimiz var?" cevabını verdi. Bunun üzerine Orhan Gazi kardeşi Alâeddin Paşa'ya, "Gel şimdi sen çoban ol." deyince Alâeddin Paşa "Kardeşim, babamızın duası ve yardımı seninledir. Zaten kendi hayatında bu orduyu sana emanet edip ısmarladı. Şimdi çobanlık senin olsun." dedi. Ayrıca orada toplanan baba dostları olan sevgili kişiler de bu sözü kabul edip yerinde gördüler. Sonra Orhan Gazi dönüp, "Kardeşim! Gel sen şimdi bana paşa ol." dedi. Alâeddin Paşa kabul etmedi ve "Kite Ovası'nda Kodura derler bir köy var, onu bana ver." dedi. Orhan Gazi bu sözü kabul edip o köyü ona verdi. Sonra Alâeddin Paşa Kükürtlü'de bir tekke yaptı ve Bursa'da kaplıca kapısından içeri girilen yerde bir mescit yaptı, bir camii de hisar içinde yaptı ve yanında oturup sakin oldu. Günümüze kadar çoluk çocuğundan, neslinden yaşayanlar vardı.

Şiir

Bunlar bir olunca işler yolunda gitti
Nice kiş ve yaz safra ve gönül hoşluğuyla yaşadılar.
İslam nizamının yerleşmesi için çok gayret ettiler.
Düşmanlarla çarışma yüzünden kanlar aktı, başlar kesildi.
Çok çok yaraladılar ve yaralandılar.
Pek çoğu da, "O kardeşlerimiz nerede?" diyorlar.
Esir satıp almadılar ve esir alıp satmak için savaşmadılar;
Gayeleri de bu değildi.
Zaten dünya gelip gitme yeridir. Burada
Ne yaparsanız yapınız sonunda yıkılacaktır.
Gelenler aynı şekilde durmaz, suretleri bozulur,
Doğan gün batmak için gece de yatmak için yaratılmıştır.
Bu görünüşün gölgesine takılıp kalma,
Çünkü seninle olan oyunu, seni yenmek içindir.
Senin yaptığın işler, ey arkadaş!
Ya seni cehenneme yahut da cennete götürürecekstir.

Sen ikisi için de uğraşma yalnız Allah'a dön,
Yaratılanlar Hakk'a tapmak için yaratılmıştır.

Orhan kardeşinden öğüt,
Arkadaş ve yoldaşlarından da dualar aldı.

Sonra bütün velilerden dualar aldı;
Orhan hepsinden dua istemektedir.

Osmanlı soyunda insanların dualarını almak için
çalışmak mirastr;
Çünkü bunlar halkın dünyaya düşkünlüğünden uzak
durmuşlardır.

Âşık Paşa da Orhan Gazi'ye dua etti.
Gök Alp neslinden olanların hepsi buna dahildir.

BÖLÜM 30

**Orhan Gazi padişah olduktan sonra
hangi işlerle uğraştı, onu bildirir.**

Kardeşine verdiği köyü kararlaştırip sağlamlaştırdı. Bu sırada Akçakoca dünyadan göçüp ahiret âlemine gitti. Mezarı Kandırı bucağında bir dağdadır. Ondan sonra Konur Alp de onun gibi oldu. Orhan Gazi o bucağın sancağını oğlu Süleyman Paşa'ya verdi. İnönü sancağını küçük oğlu Murad Han Gazi'ye verdi. Kendisi ordusuyla İznikmid'e gitti. İznikmid'in ne şekilde alınacağını da bütün meseleleri sayıp dökerek açık şekilde Gazi Rahman'a bildirmiştir. Asker toplanınca doğru Bursa'dan Yenişehir'e çıktılar ve oradan Geyve'ye indiler ve oğlu Süleyman Paşa'yı Absuyu'nda buldular. Ayan Gölü'nün kenarı, Aydos'ta olan Gaziler de gelip Orhan Gazi'yi karşıladılar. Onun sahibi Yalakonya adında bir hanım idi ve İstanbul tekfuruya ilişkisi vardı. Yalakovası'nın sahibi bu idi ve deredeki hisar da onun olup Kalayun adında bir kardeşi var idi. Yukarı yamaçtaki, Türklerin Koyunhisarı dedikleri hisar da onun idi. Türkler bunların hisarları üzerine gelip savaş başlayınca, Yalakonya'nın göğsüne ok isabet etti, sesi çıkmadan öldü. Orhan Gazi ge-

lip İznikmid üzerine kondu. Hisarın sahibi hanım, "Ben Türklerle savaşmam; eğer bunlar bizden öldürürlerse ölen gitti, yerinde kalanda ne fayda var; yok biz bunlardan öldürürsek, bunlarla kan düşmanı olur, kiyamete kadar savaşırlız." dedi. Bu hanımın iş bilir bir adamı var idi. Onu gönderip, "Anlaşıp hisarı size verelim, bize zararınız dokunmasın." dedi. Orhan Gazi bu teklifi kabul etti ve "Bu hanımın neyi varsa alsın ve hisarı teslim etsin." dedi. Hanım, "Ben geceleyin çıkarım, ancak beni Türklerden korusun." dedi. Söylediği gibi ettiler. Sonra, "Kâfirlerden kim gitmek isterse gitsin, kalmak isteyen de kalsın." dediler. İskeleye gelen gemilere, eşyalarını istedikleri gibi yüklediler. Orhan Gazi, "Ahdimizde sadık kalmamız ve hain olmamamız için bu kâfirlerin bir çöpünü bile almaktan sakınınız." dedi.

Nasıl ve hangi şekilde anlaşma yapılmışsa, ahıdlerini şartlarına göre yerine getirdiler. Sonra Orhan Gazi hisara girdi ve Aydos'ta bulunan gazilerin de hepsi İznikmid'e gelip yerleştiler. Orhan Gazi, oğlu Süleyman Paşa'yı İznikmid'e getirdi. Kiliseleri mescit yaptı. Ayrıca bir kiliseyi de medreseye çevirdi. Daha şimdî bile medresesi vardır.

Karamürsel adında yiğit, cesur bir er vardı. O yeri ona verdiler ve vilayetini timar olarak bölüştürdüler. Timar erlerini, İstanbul'dan çikan gemiyi incitip, saldırmaların diye kena-ra getirdiler. Sonra Yalakova'yı da timara verdiler. Ayrıca Akçakoca'yla birlikte olan savaş erlerini de bu vilayette top-ladılar, Araman pazarını Yahşulu'ya verdiler. Kandırı vilayetini Akbaş'a verdiler. Şimdi bile bunların neslinden yaşıyanlar vardır. Genliboza'da tekkesi bulunan Fazlullah Kadi, Akçakoca'nın neslindendir. İşte Kocaili'nin, Bolu vilayeti-nin, Konrapa'nın hepsinin fethinin aslı ve hakikati budur. Fakir bunların hepsini uzun uzadıya açıklayıp anlattım.

Şiir

Bu dünyaya pek çok gelip giden oldu
"Benim" deyip asılsız iddialarda bulundu.

Unutulup ismi bile anılmaz oldu
Ancak yerini başka bir yalancı tuttu.

Sakın ha “benim” diye iddiada bulunma
Sonunda gururlananlar pişman oldular.

BÖLÜM 31

Onun ne giydiğini ve neler ortaya çıkarıp
uyguladığını anlatır.

Orhan Gazi padişah olduktan sonra babası zamanında olmayan kendi devrinde olan şeyler ortaya çıkardı.

Şiir

Âlemdeki düzenleri bu insan yaptı;
Bu düzeni koyanların niçin böyle yaptıklarını biliyor
musun?

Ya kendisi faydalananacak veya başkalarına faydası olacak,
İşte kanun ve âdet ortaya koyanlar bu niyetiyle yaptılar.

Hangi âdeti korsan, tesirini dünyada gösterir, fakat kolayı
Bu olup o âdeti koyanlar nereye gittiler, bunu bir anla.

Orhan Gazi'ye kardeşi Alâeddin Paşa, “Sultanım, Allah'a hamd ve şükür olsun, seni şimdi padişah gördüm. Bir gün senin de ordun günden güne çoğalacaktır. Sen de askerinde bir nişan, alamet koy ve o şey başka askerlerde olmasın.” der. Orhan Gazi de, “Sen ne işi işlersen ben de onu kabul ederim.” dedi. “Şimdi etraftaki beylerin börkleri kızıl renktendir. Senin askerinin börkleri ak olsun.” dedi. Bilecik'te ak başlık yaptılar. Orhan Gazi giydiği gibi ona bağlı olanlar da giydiler. Sonra Orhan Gazi işe girişip askerini çoğaltmak istedi. Kardeşi, “Onu kadıllara danış.” diye söyledi. O zamanlar Çandarlı Kara Halil, Bilecik'te kadı olup hâkim idi. Ona hâkimlik Osman Gazi tarafından verilmişti. Orhan Gazi zamanında da İznik'te kadılık yaptı, sonra Bursa kadısı oldu. Orhan'ın oğlu Gazi Hünkar zamanında kadiasker oldu. Ayrıca vezirlilik ve beylerbeyilik de yaptı. Bu durum, Allah'ın izniyle daha ayrıntılı şekilde aşağı bölümlerde anlatılacaktır.

Ayrıca o Edebalı'nın kavminden idi, ona danıştı. O, "İlden yaya asker çıkarın." dedi. O zaman çok kimse, "Beni yaya yazdırın." diye kadiya rüşvet verdi, onlara da ak börk giydirdiler.

SORU.— Onun adına niçin "yaya" dediler?

CEVAP.— Sultan Mehmed'in oğlu Murad Han zamanında, sefere giderken, bir yaya bir köpek enliğini çalmış. Enik sahibi enliğini bulmuş. Yayaya, "Eniği sen mi doğurdun, onun için mi çaldın, bire enik yaya" diyerek sövmüş. Bir hayli dövüş çekiş de olmuş. İşte halk o sebepten dolayı "enik yaya" demektedir. Zira isim verme yönüyle "enik yaya" demeye bu sebep olmuş. Böylece o zamanda isim verme köpek yavrusunu çalması sebebiyle olmuştur.

Bir de burma tülbent de Orhan Gazi zamanında yapıldı. Divana geldiklerinde beylerin burma tülbendi olmazsa ayıplarlardı. Hatta, "Divana geldin burma tülbentin hani, nerede?" derlerdi.

Şiir

Dünya her an bir başka şekilde görünür
Hayalle oyalananlar o çeşitliliğe sevinir.

O kastedilip arananın bu olduğunu sanır,
Ya örtüsünü açar ya da iyice örtünür.

Dünyada yasaların verdiği izin, hümet hep böyle oldu
Kimi köpek gibi ısrır, kimi korunur.

Lakin divanda burma tülbent giyerlerdi. Sefere gittikleri zaman ise börk giyerlerdi. Ayrıca börkün altına şevgüle giyerlerdi.

SORU.— Şevgüle nedir?

CEVAP.— Şevgüle, önü kısa, ardı uzun, içi deriyle kaplanmış bir takkedir.

İste Osmanoğulları'nda böyle şaşılacak ve yadırganacak şeyler çok görülmüştür. Fakir, kısa kısa da olsa yazdım. O zamanlar onu gerekli görürlерdi, şimdi ise âdet bunlardır.

Eskiden dikkat çeken taraklar ve değer verilen sakallar

olurdu. Ansızın padişah birine kızsa, sakalını kesip eşege bindirirlerdi. Şimdi ise insanlar eşek âdetini beğenir oldular, binip dururlar. Ve bunlar sakallarını kendi istekleriyle keser oldular. Bu sakal kırkma âdeti eski Avrupa'dan kalmıştır. Bunu Avrupa'dan cünüp ışıklar almıştır. Özellikle şimdiki zamanda hoşgörülür oldu. Hanımlar saçlarını kesmeye başladılar. Erkekler de sakallarını kesiyorlar.

BÖLÜM 32

İznik'in nasıl alındı fethedildiğini anlatır.

Evvel Karatekin'i almışlardı. Bu durum İznik'e bir sınırlama getirmiştir. Bu sebeple Karatekin hisarı içinde bulunan gaziler İznik'in kapılarını açtırmaz olduklarından halkı açıktan sıkıntıya düşmüştü. Çünkü etrafındaki köyleri alıp, timar erlerine vermişlerdi. Bu köylerin kâfirleri hiçbir şekilde sebepli sebepsiz bunlardan incinmeyip huzur ve rahat içinde idiler. Rahat olduklarından ve incinmediklerinden dolayı da hisar halkına yiyecek vermezlerdi. Bazı zamanlar Müslümanlara katılıp hisara karşı savaş bile ederlerdi. İznik halkına seslenerek, "Gelin ey zavallilar, bizim rahat ve huzur içinde yaşadığımız gibi, sizler de rahat olun." derlerdi. Sonra şehrin halkı göle, balık avlamak için bile çıkamaz olmuşlardı. Hatta hisarda bulunan halktan bazı kâfirler gazilere haber gönderip, "Açlıktan çok sıkıntı çekiyoruz." derlerdi. O zamanda etrafın tamamını Türk almıştı ve buralar timar erleri tarafından işletilirdi.

Sözün kısası, kâfirlerin durumunu Orhan Gazi'ye bildirdiler. Bir gün devletle kendisi de İznik'in üzerine geldi. Çok sıkıntında olan kâfirler Orhan Gazi'nin geldiğini görünce içlerinden güvendikleri birini padişaha gönderdiler. "Şimdi bizimle anlaşıp güven verin, bizi öldürmeyin, gidenimiz gitsin, kalanımız kalsın, biz de size hisarı teslim edelim" dediler. Orhan Gazi onların bu teklifini kabul etti. Onun için Orhan Gazi, "Hayırseverlik Allah için olan çalışmaların en üstünüdür" der idi. Sonra bu hayırseverlik sebebiyle pek çoğu İslam dinini kabul etti.

Tekfurunu İstanbul kapısından çıkardılar. Hemen kendisine bağlı halkla birlikte gitti. Sipahisinin çoğu kaldı. Şehir halkın hiçbiri gitmedi. Orhan Gazi tekfura adamlar verdi, gemiye kadar götürdüler. İstediği tarafa gitti. Tekfur kapıdan çıktıığı gibi Orhan Gazi de Yenişehir kapısından içeri girdi. Kapının iç tarafında Abkülos denen bir bahçe var idi. Burası çok güzel, gönül açıcı bir yerdi. Orhan Gazi'yi dosdoğru oraya götürdüler. Şehrin kâfirleri de hep birden topluca karşıladılar. Sanki padışahları öldürde oğlunu tahta geçirir gibi bir hadise oldu. Ancak pek çok hanım geldi. Orhan Gazi, "Bunların beyleri nerede?" diye sorunca, "Kimi savaştı, kimisi de açlıktan öldü." dediler. Fakat içlerinde oldukça güzel, gönül çeken güzellerin sayısı çok idi. Orhan Gazi, "Bu dul hanımları, Allah'ın emriyle helallığa alın." diye gazilere emretti. Buyurduğu gibi ettiler. Şehrin büyük yüksek evleri vardı. Bu evlerden evlenen gazilere ayrıca ev verdiler. Hazır ev ve hanımlar olsun da onu kim kabul etmesin? Meğer ki gayet ebleh ola!

Şiir

Rum güzelleri salına salına gelince,
Gazilerin gönlü mum olup eridi.

Onlar bahçeye geldikleri zaman
Gaziler "bunlar melek midir?" dediler.

Yanakları gül renkli dudakları kıpkırmızı
O gümüş kollar, o şeftali çeneler...

Ey dostlar ! Melek nurlu kızlar geldi.
Onları gören canlar ve gönüller köle kesildi.

Çimenlikte servi gibi salınınca
Gönüller gölgeye takılıp ardından giderler.

Hayalinin gölgesi canımı ve gönlümü kaptı,
Amber saçlarının kokusu aklımı aldı.

Yan bakışlı kızlar nazar ettiklerinde
Bunları gören yiğitler ve kocalar kendilerini feda ederler.

O misk kokulu sevgililer dimağları sarhoş eder,
O Rum kızları akılları avlarlar.

Rumca söyleyip nazlanırlar
Sanki bunlar ney üfleyip çeng ve saz çalarlar.

Gaziler bunları o şekilde görünce
Orhan Han, bunları asker gazilere verdi.

Ayrıca onlarla birlikte evler ve paralar da
Gazilere arkadaşlık yapmaları için verildi.

Bu fethin tarihi Orhan Gazi tarafından hicretin yedi yüz
otuz birinde (M. 1331) gerçekleştirildi.

BÖLÜM 33

**Orhan Gazi'nin İznik'te neler yaptığınu
ve kimlerle görüşüp konuştuğunu anlatır.**

Sonra bir büyük kiliseyi Cuma mescidi yaptı. Bir manastırı
da medrese etti. Yenişehir kapısının çıktıığı yerde bir imaret
kurdu. Yanında Hacı Hasan adında bir Allah dostu var idi.
Dedesı Edebali'nın öğrencilerinden idi. Şeyhliğini ona verdi.
Bugüne kadar gelen torunları aynı vazifeyi sürdürüler.

Yemek pişince imaretin kapısı açıldı. Orhan Gazi evvela
kendi kutlu eliyle yemeği bölüşürdü. Işığını da ilk gece ken-
di yaktı. Medreseyi de Mevlânâ Davud-ı Kayserî adıyla anı-
lan müderrise verdi. Ondan sonra Konya'da Seraceddin-i
Urmevî'nin öğrencilerinden olan Taceddin-i Kurd'e verdi.
Hitabetini de Karahoca'ya verdiler. İznik'i taht edinip bir
hayli müddet orada zevkle vakit geçirdi.

Şiir

Allah yolunda savaşan Orhan'ın hutbesi okundu.
O, gaza için yola çıkan Tuğrul'un oğlu Osman'ın gazi
neslidir.

Oradan ışık saçan güneş Orhan Gazi göründüğü zaman
Bunlar, İslamiyet'in gökyüzündeki gülü oldular.

O ak böرك giymiş Allah yolunda savaşmıştır;
Yüzü ak, işleri de sağ olan Orhan Gazi'dir.

Orhan Gazi ne giyerse giysin yakışır,
O Âşık Paşa zamanının gazisidir.

BÖLÜM 34

**İznik fethinden sonra Orhan Gazi neyle uğraştı
ve tımarları kimlere verdi? Onu anlatıp bildirir.**

İznikmid'i oğlu Süleyman Paşa'ya vermişti. Onu Yenice, Göynük ve Mudurnu'ya gönderip vazifelendirmiştir. Öteki oğlu Murad Han Gazi'ye de, adını Bey Sancağı koyduğu Bursa sancağını verdi.

Karacahisar'ı amcasının oğlu Gündüz'e verdi. Orhan Gazi'nin kendisi de bütün vilayetin hâkimi ve nazırı oldu. Oğlu Süleyman Paşa'yı Tarakçı Yenicesi'ne gönderdi. O vilayetlerin hepsi Orhan Gazi'nin adaletini işitmışlardır. Aldıkları her vilayette adalet gösterdiler. Alınmayan yerler de onların adaletlerini ve neler yaptıklarını iştip öğrenmişlerdi. Süleyman Paşa, Tarakçı Yenicesi'ne varınca halk, hisarı kendi istekleriyle anlaşarak güven duygusuyla verdiler. Göynük de onun gibi halk tarafından istenerek verildi. Mudurnu halkı da öyle yaptı. Süleyman Paşa o derece adalet ve cömertlikte bulunduğuundan o vilayetin insanları "Ne olaydı önceden de bunlar bize hâkim olalardı." diye yanıp yakıllardı. Sonra pek çok köy Türk halkını görüp Müslüman oldu. O vilayetlerde bulunan ne kadar mülk varsa, hepsi Süleyman Paşa'nın kararlaştırdığı gibi durmaktadır.

BÖLÜM 35

**Orhan Gazi Karası vilayetini niçin
ve hangi sebeple fethetmiştir? Onu bildirip açıklar.**

O zamanda Karasioğlu İclan Bey vardı. Rahmetli oldu. Oğullarından Tursun Bey, Orhan Gazi'nin yanına gelmişti. Diğer

oğu babasının yanında kaldı. Halk babasının yanında kalan oğlunu istemeyip Orhan Gazi'nin yanındaki oğluna haber gönderdi. Hacı İlbeysi adında Karasioğlu'nun bir veziri vardı. Ondan ve tükenin seçkin insanlarından haberler gelmişti. Hepsi fikir birliği ederek Orhan Gazi'nin yanındaki oğluna haber gönderince Orhan Gazi, "Han'ım, geliniz vilayete gidelim; Balıkesir, Bergama ve Edremit bütün çevresiyle sizin olsun, Kızılca Tuzla ve Mahrem'i o tarafı da bana sadaka et." der. Orhan Gazi ayrıca Ulubat'ı fethedip tekfurunu içinde bırakmıştı. Şimdi doğruca Gölbaşı'ndan yürüyüp Bilyüz'ü aldı. Ardından Ablayund'u aldı, sonra da Kirmasti'ya yürüdü. O zaman onun sahibi Kalemestorya adında bir hanım idi. Bir de kardeşi vardı. Buna Mihalıcı derlerdi. Orhan Gazi o vilayete geldiğinde, bu hanım kardeşiyle birlikte karşılaşlardır. Pek çok hediyeler getirdiler. Orhan Gazi yine onları yerlerinde bıraktı. Yalnız sözünde durmayan Ulubat tekfuru tuttular, aman vermeden hemen işini bitirdiler.

Şiir

Ey dost! Allah insanlarla anlaşma yaptı;
Benim sözüm de öyle insanlar iledir.

Eğer sözümü tutarsanız size cennet veririm;
Sakın ha sakın şeytanca yalanlarla yürüme.

Ey canım! Hakk'ın istediği şey; melekler, insanlar ve
Hayvanlarla sözlerinde durmaları oldu.

Bu insan da sözünde durmayı ondan almıştır;
İşte her insanla yapılan anlaşmanın yolu budur.

BÖLÜM 36

Karasi ilinde Orhan Gazi'nin neler yaptığınu anlatır.

Bunlar Balıkesir'e varınca aradaki oğlan kaçip Bergama hisarına sığındı. Üzerine gittiler. Orhan Gazi'nin yanındaki kardeşi, kardeşiyle konuşmak için hisara yakın varınca okla

vurdular. Düşüp öldü. Bu durum Orhan Gazi'ye çok ağır geldi. "Bunlar hiç beklenmeyen bir iş yaptılar" dedi. Hemen Orhan Gazi, "Bu il vilayet bilmiş olun, emniyet ve güven içinde olarak, şimdi tekrar Orhan Gazi'nin olmuştur." diye çağrırip hükümetti. Bu vilayetin halkın tamamı, bu sözü işitikleri gibi boyun eğip itaat ettiler. Vilayetin onde gelenleri ortaya çıkıp timarlı timarına göre yazilar aldılar.

Bu fethin tarihi hicretin yedi yüz otuz beşinde (M.1334/35) Orhan Gazi eliyle gerçekleşti. En iyisini Allah bilir.

Şiir

Karası'nın tedbiri ortaya kondu.

Orhan defterini tuttu ve yazıldı.

Orhan şahı oynayıp yendiği için

Karasi bu feleğin atını bir tarafa bıraktı.

Dünyada çukur filin oldu ve orada fil de bağlandı,

Ecel ise atına binip kemendini attı.

Karasi'nın defteri kaldırılıp yakıldı.

Yenisini ise Orhan Gazi yazdırdı.

BÖLÜM 37

Orhan Gazi'nin bu vilayeti fethettiğini, timarlarını kimlere verdiğini ve o hisardaki oğlanın durumunun ve sonunun ne olduğunu açıklayıp anlatır.

Yüce Allah, Karasi ilinde Orhan Gazi adına hutbe okunmasını ve para basılmasını nasip etti ve oranın da padişahı oldu. Karasioğlu da Bergama hisarından anlaşmayla çıktı. Onu Bursa'ya gönderdiler. İki yıl daha yaşadı. Sonunda yumurcak çıkarıp öldü.

Orhan Gazi büyük oğlu Süleyman Paşa'yı çağrırip getirdi. Karasi ilini ona mansip verdi ve kendisi Bursa'ya kutlulukla geri geldi, tahta oturup hükümdarlığına devam etti.

Şiir

Âlem yine çeşit çeşit cilve gösterdi;
 Artık bu durumda insanın yüzü güldü.
 Kutluluğun ışıkları vurdu, kalemler
 Yeni sayfalarda müjdeler yazdı.
 Karası [ili] sanki Cüneyd-i Bağdâdî
 Ve İbrahim-i Ethem gibi velilerle dolup taşıtı.

BÖLÜM 38

**Süleyman Paşa'nın bu ilde neler yaptığınu
ve hangi işlerle uğraştığını anlatıp açıklar.**

Fakat önce Bursa'da Orhan Gazi'nin neler yaptığınu görmemiz gerekir. Kuthlukla Bursa'ya geldikten sonra önce imaret yaptı ve bölgedeki dervişleri denetlemeye başladı. İne-göl yöresinde Keşişdağı arasında pek çok derviş gelip buları yurt edinmişler. Aralarından bir derviş ötekilerden ayrılp gidip dağda ara ara geyiklerle birlikte yürürmüş. Sonra Turgut Alp ona yakınlık göstermiş, zaman zaman onunla görüşüp konuşmuş. Turgut Alp o vakitte ihtiyarlamış idi. Orhan Gazi'nin dervişleri görüp gözöttigini işitince, "Benim köylerim yanında pek çok derviş gelip oturmaktadır. İçlerinden birisi çok kutlu kişidir." diye Orhan Gazi'ye haber gönderdi. Orhan Gazi bunu işitince, "Acaba kimin müritlerindendir? Çabuk varınız ve kendinden sorup öğreniniz:" dedi. Gelip sorunca derviş, "Baba İlyas müritlerindenim ve Seyid Ebulgefâ'nın tarikatindenim." dedi. Gelip Orhan Gazi'ye haber verdiler. "Gidip dervisi getiriniz." diye emretti; geldiler, dervisi davet ettiler. Gelmedi, fakat, "Sakın o hükümdar da gelmesin." diye haber gönderdi. Gelip Orhan Gazi'ye bildirdiler. Orhan Gazi tekrar, "Niçin gelmez ve benim de gelmeme razı olmaz." diyerek yeniden adam gönderdi.

O derviş, "Bu dervişler göz sahibi olup onu bunu gözetirler. Ayrıca dualarının kabul olması için tam zamanında gi-

derler." diye cevap verdi. Bundan sonra bir gün bir kavak ağacı kopardı. Omuzuna alıp dosdoğru Bursa'nın hisarına geldi. Havlu kapısının iç tarafında bu kavak ağacını dikmeye başladı. Gidip Han'a, "O derviş geldi, yanında bir de kavak ağacı getirdi, kapıda dikiyor." dediler. Orhan Gazi çıkinca ağacı dikmiş olduğunu gördü. Daha Han söyle başlamadan ona, "Teberrükümüz oldukça dur, dervişlerin duası sana ve senden gelecek nesline makbuldür." dedi. Hemencecik dua etti ve derhal geri geldiği yere gitti.

O kavak ağacı şimdi, saray kapısının içinde çok büyümüştür. Gelen her padişah o ağacın kurumuş yerlerini giderirler. Ondan sonra Orhan Gazi ardından gidip kaldığı yere vardi.

Derviše, "Derviş, bu İnegöl yöresi senin olsun." deyince, Derviş, "Bu mülk, mal Hakk'ındır, ehline verir. Biz onun ehli değiliz." diye cevap verir. "Ehli kimlerdir?" diye sorunca Derviş, "Hak teâlâ dünya mülküñü sizin gibi hanlara emanet etti. Malı da, kullarım birbirlerinin ihtiyaçlarını görsünler diye alışveriş sahiplerine verdi. Bizlere de yarın endişesi olmadan her yeni günde yeni rızık nasip etti." dedi. Bunun üzerine Orhan Gazi, "Derviş benim sözümü kabul etsen ne olur?" diye söyleince Derviş, "Şu karşısındaki tepecikten beri görünen yerceğiz dervişlerin havlısı olsun." dedi. Orhan Gazi de bu sözü kabul etti ve derviştən dua aldı. Tekrar makamına gitti.

Şiir

Umdağum duası kabul olanların duasına kavuşmaktadır;
Zaten bize Hak'tan emrolunan istekte bulunmamızdır.

Velilerden ve peygamberlerden alınan pek çok nefes,
Dua olup dünyada tesir etmiştir.

Allah, "İsteyin de kabul edip vereyim." dedi,
Benim gönlüm de o davetten bu sözü umut etti.

Orhan Gazi o dervişin üzerine kubbe yaptırdı, yanına da bir tekke ve bir cami yaptı. Şimdi orası ibadete açık olup her beş vakitte padişahlara dualar edip onları devamlı anarlar. O tekkenin adına Geyik Baba Zaviyesi derler.

Şimdi geldik bu tarafa; Süleyman Paşa'nın Karası vilayetinde hali ne oldu, o neler yaptı ve kimlerle görüşüp konuştu? Onları anlatalım. Bir gün Süleyman Paşa Karası vilayetinde gezerken Aydıncık'ta Temaşalık'a vardi. Şaşılacak ve garipsenecek binaların bulunduğu bu Temaşalık'ı görüp biraz düşünüp tefekkür etti, kalktı hiç kimseye söz söylemedi. Ece Bey denen yiğit ve çok cesur bir Tanrı dostu var idi. Alperen olarak anılan bu kimseyi aldı ve yoluna devam etti. O zat, "Sultanım, çok şaşılacak görüş ve düşünceniz var, buna sebep ne?" deyince Süleyman Paşa, "Evet, bir denizi görür ve geçmeyi düşünürüm. Öyle bir geçmeliyim ama kâfirler duymamalı." diye cevap verir. Ece Bey'le Gazi Fazıl, "Han'ım, buyurursan biz ikimiz geçelim." dediler. Süleyman Paşa, "Hangi yerden geçeceksiniz?" diye sorunca onlar, "Sultanım, burada öyle yakın geçilecek yerler vardır." cevabını verdiler. Sonra yürüyüp Görecük'ten aşağıda deniz kenarında hepsinin karşısında olan Viranca Hisar denen yere vardılar. Ece Bey'le Gazi Fazıl hemen bir sal yaparak geceleyin binip Çimbini hisarı civarına çıktılar. Bağlarının arasında gezerlerken ellerine bir kâfir geçti. Onu alıp sala getirdiler. Sabaha doğru beri tarafa geçip kâfiri Süleyman Paşa'ya getirdiler. Süleyman Paşa bu kâfire iyi muamelede bulunup elbiseler giydirdi ve zengin yaptı. Sonra bu kâfire, "Hiç sizin hisarınıza girecek yer var mıdır? Kâfirler duymadan ve bizi görmeden içine girelim." dedi. Bu kâfir de, "Ben sizi götürüyim, hiç kimse görmeden hisara bırakayım." cevabını verdi. Hemen o zaman birkaç sal çattılar. Süleyman Paşa yetmiş seksen kadar seçkin gazi yiğitler alıp sala binip gece içinde öteki yakaya geçtiler. Bu kâfir bunları doğruda gece vakti Çimbini hisarının gübre döktükleri yerine getirdi. Gaziler derhal o gübrelikten içeri girdiler. O zaman hisardaki kâfirlerin pek çoğu dışarıda bağlarında ve harmanlarında bulunuyorlardı. Zaten mevsim harman vakti idi.

Sözün kısası hisarı aldılar. Fakat kâfirlerini hiç incitmediler. Aksine kâfirlerine bağışlarda bulundular. Ama içlerinden bilinen birkaç kâfiri tuttular. Bunları hisarın limanında bulunan gemilere koyup karşısındaki askere götürdüler. Sözün

kısası o gün iki yüzden fazla adam beri tarafa geçirildi. Ece Bey hisarın atlarına bindi. Bolayır yakınında Akça Liman denen yerde pek çok gemi var idi. Onları ateşe verip yaktı. Sonra sürdürdü hisara geldi. Çimbini hisarındaki gemileri korudular. Devamlı bu yakaya asker geçirdiler. Kâfirlerin çوغunu da ordunun yanına getirdiler ve buradaki kâfirleri hiç incitmediler. Gönüllerini alıp kendilerini ve hanımlarını ziyadesiyle hoş tuttular. Sonra bu kâfirlerin gemicilerini gemile-re götürdüler. Onların yanında durup yeni pek çok adam getirdiler. İki binden çok adam toplandı. Sözün kısası bu Çimbini hisarının kâfirleri bu gazilerle bir olup yürüdüler. Bir gece Ayaşolonya denilen hisarı da aldılar. Böylece Müslümanların elindeki hisarın sayısı iki oldu. Alınan bu hisarın halkı da çok memnun oldu. Sonra bunları sağlamlaştırdılar ve Aydincık'tan bir hayli insan da gemilerle geldi. Süleyman Paşa, "Bu hisarlardan sipahi olan kâfirlerin evlerini ayırip çikarın, bir zararlarının dokunmaması için Karası iline iletin." dedi. Söylediği gibi yaptılar. Bu hisarları bir iki ay sıkı sıkıya tahkim ettiler ve gönüllü gelenleri devamlı olarak getirip yerleştirdiler. Bir gün Gelibolu'nun kâfirleri toplanıp bunların üzerine gelmek için hazırlık yaptılar.

Bu gaziler de onları karşıladılar. Görülmedik savaşlar yapıldı. Allah'ın yardımıyla kâfirleri bozup kırdılar ve hisarın kapısını kapattırdılar. Yakup Ece'ye Gazi Fazıl'ı yoldaş verip Gelibolu'ya gönderdiler. Bunlar Gelibolu kâfirlerine gece gündüz huzur vermediler. İskelesine bile gemilerini getirtmediler. Sonra bu iki gazi ere, pek çok seçkin askerler gönderdiler. Böylece Gelibolu'yu uç edinip Bolayır'da yerleştiler.

Şiir

Gaziler kâfir ülkesine kolayca geçip
Pek çok kâfir sarayı boş hale getirdiler.

Süleyman Rumeli'ne gelince,
Gazilerin ibriğinden şerbet akınaya başladı.

Ellerine pek çok altın ve gümüş aldı
Fakirlik, düştünlük gitti ve hepsi kendinden geçti.

Bu fetih, tarih olarak, hicretin yediyüz elli sekizinde (M. 1357) gerçekleşti.

BÖLÜM 39

Süleyman Paşa Rumeli'ne geçince nasıl önlemler aldı, neler yaptı ve neler düşündü, bunları anlatır.

Beri yanda babası Orhan Gazi'ye, "Kutluluklarla dolu padışahının himmeti, yüce Allah'ın yardımcı ve Muhammed aleyhisselamın mucizeleri Rumeli'nin fethedilmesine yol açtı. Kâfirler ziyadesiyle perişan düşmüşlerdir. Şimdi yüce şahsiniza söyle malum ola ki, bu tarafta fetholunan hisar ve vilayetlere yerleştirmek ve buraları güzelleştirip mamur etmek için pek çok Müslümanın gönderilmesi gereklidir. Onları fethedilen bu yerlere koyalım. Ayrıca seçkin gazilerden de yoldaş olarak gönderiniz." dedi.

Orhan Gazi bu habere çok sevindi. Karası vilayetine pek çok göçer Arap evleri gelmişti. Onun emriyle hepsini Rumeli'ne göçürdüler. Bir zaman Gelibolu bölgesinde yerleştiler. Süleyman Paşa fetihlerine devam etti ve Tekirdağ'ının kenarına ulaştı. Aradaki hisarların kimisini iyilikle, kimisi ni de savaşarak aldı. Odgönlek hisarını uç edindi. Sonra Hayrabolu'ya yürüdüler. Fakat bu arada günden güne Karası vilayetinin insanları da sürekli gelmeye başladilar. Geçenleri yurt tutup Allah yolunda savaşa başladılar. Sözün kısası yüce Tanrı'nın yardımıyla Müslümanlar arkalanıp güçlendiler. Her ne tarafa yürüyüp gitseler kâfirler önlerine çikamaz oldu. İslam askeri fetihten fetihe yürüdü.

Şiir

Dünyaya Süleyman geldi, artık
Kâfir şeytanlarına Süleyman'dan kurtuluş yoktur.

O kâfir ülkelerine velvele bıraktığı için
Bugün zaman artık Türkün olmuştur.

Süleyman'ın elinden kâfirlerin kurtulması için
Gelip Süleyman'ın önünde iman getirmelidir.

Yoksa bütün ömrü boyunca hapiste kalacaktır.
Zaten onun şeytanlığı böylece kendine kalmıştır.

BÖLÜM 40

Konur hisarını ne şekilde aldıklarını anlatıp açıklar.

Bu Konurhisarı'nın tekfuruna Kalakonya derlerdi. Yiğit bir melun idi. Türkler Rumeli'ne geçtikten sonra o kâfir at sırtından hiçbir zaman inmedi. Sonra beri tarafta Yakup Ece, Gelibolu'yu hisar yapıp kuşatmakta idi. O kâfir devamlı bunları rahatsız eder, zaman zaman bunlardan adam bile alırdı.

Süleyman Paşa bir gün gazileri uyardı, Rumlardan birkaç casusu var idi. Bu kâfiri araştırip sordular ve peşini bırakmadılar. Sonunda niyetini öğrendiler. Bu kâfir Gelibolu yöresinden adam tutup kaçılmak niyetiyle hisarından çıkışınca, Süleyman Paşa'ya haber verdiler. Kâfir dönüp hisarına kaçınca tutmak için etrafı çevirdiler. Ayrıca bazı yerlere pusular kurdular.

Kâfir, Türklerden bir adam tuttu ve hisarına gitmek için geri döndü. Beri taraftan Gazi Fazıl kâfirin ardına düştü. Kâfir hisara girmek için kaçarak geldi ve kendini ele verdi. Yandan pek çok arkadaşı da var idi. Gaziler bunları da kılıçtan geçirdiler. Tekfurunu alıp hisara karşı getirip gösterdiler. Tekfurun hisarı vermemek için çarpışacak hiç adamı yok imiş. Halk derhal hisarı Süleyman Paşa'ya teslim etti. Tekfuru öldürüp başını padişaha gönderdiler. Alınan ganimetleri gafilere bölüşürdüler ve hisarda Hacı İlbey'i bıraktılar.

Gelibolu tekfuru beri yanda her tarafı Türklerin aldığına görünce kendi hisarını anlaşmayla verdi. Bu anlattığımız yerlerin fethi bir yılda tamamlandı. Sonra o yerleri Yakup Ece'ye verdiler, böylece o vilayet Müslüman oldu. Gazi Fazıl'a da birlikte verdiler. Şimdi günümüzde Gazi Fazıl, Ece Ovası'nın beri ucunda yatomaktadır. Mezarının yeri bellidir, ayrıca Yakup Ece'nin de mezarı oradadır. Allah'ın geniş rahmeti onların üzerine olsun.

Şiir

Kapıların açıcısı kapıyı açtı.
Fazıl'la Ece ona kapı oldu.

Artık buralar saray ve hazine oldu
Şimdi Süleyman'ın kapıcılar koyması gerek.

BÖLÜM 41

**Gazi Evrenoz'la Hacı İlbeyi'nin neler yaptıklarını,
ayrıca Süleyman Paşa'nın faaliyetlerini anlatır.**

Konur'ı Hacı İlbeyi'ye verdiler. Gazi Evrenoz'u da ona yarar arkadaştır diye yanına verdiler. Dimetoka'yla öteki illere akın için gönderdiler. Konur civarında gelirler idi. Beri yanında Süleyman Paşa da Hayrabolu'yla Çorlu vilayetini vurur gider ve Gelibolu'ya gelirdi. Bir gün avavlarken okla bir canavar vurdular. Bu canavar kaçtı. Süleyman Paşa ardına düştü. Ansızın atının ayağı bir deliğe geçti ve at düştü. Süleyman Paşa da şehit oldu. Bu hadisenin tarihi hicretin yedi yüz elli sekizindedir (M. 1357). Bazıları Orhan Gazi'nin de o yılda olduğunu söylerler. Ama en doğru olanı oğlu Süleyman Paşa'nın iki ay önce vefat ettiğidir.

Şiir

Cihan geçmeye yol olan eski bir yerdir
Ömür ise sanki yel gibi geçiverir.

Burada "Ben varım!" diye inatlaşma;
Yalan sözler de bu dilden çıkar, bunu fark et.

İyice bakarsan önünde ve sonunda gözyaşı vardır
Bu ağlamalar için "Nasıl dedikodudur?" diye söyle.

Süleyman ve Davud gibi nice dünya hükümdarı
peygamber
Gelip geçti, yaptıkları unutuldu, nasıl olduğunu anlatıver.

BÖLÜM 42

Murad Han Gazi, kardeşi vefat ettikten sonra kendisi neler yaptı, onu anlatır.

Murad Han, Rumeli'ne yöneldi. Doğru Bursa'ya geldi ve Karası vilayetiyle kendi ilinden kalabalık asker topladı. O zamanda Çandarlı Halil Bilecik kadısıydı, ayrıca İznik'e de hâkim olmuştu. Bursa kadısı da oldu. Onunla yakından tanındık olunca, kendisine kazasker yaptı. Lalası Şahin'i yanına aldı. Pek çok asker toplayıp Gelibolu'dan geçti. Banatoz hisarına yürüdü. Kâfirler savaşmadan kaleyi teslim ettiler. Kâfirleri yine yerlerinde bıraktı. Oradan doğruca Çorlu hisarına vardı. Buranın kâfirleri boyun eğmedi, yağma emrini verince savaş başladı. Kâfirlerle çok savaş yapıldı. Sonunda tekfurlarının gözüne ok isabet etti, yenildiler. Gaziler de dalga dalga hisara girdiler ve pek çok ganimetler aldılar. Hisarı da yıktılar.

Sonra Misini hisarına gittiler. Tekfur oğlanlarından birini de getirerek karşıladı. Hisarın anahtarını da getirdi. Sultan Murad Han Gazi de hisarın üzerine kondu. Tekfur da pek çok hediyeler verdi. Padişah bunların hepsini gazilere dağıttı.

Sonra Birgos'a geldiler. Kâfirler kaçip gidince hisar boş kalmış. Gaziler hisarı ateşe verip yıktılar.

Şiir

Bu dünyada insanın aklına şaşılır,
Kimi olgun kimi rahat içinde kimisi de noksandır.

Lütuf iyilik ve öfke bunlarda karışmış vaziyettedir.
Zaten cahil için çabuk öfkelenmesi açık bir delil
olmuştur.

Kime Allah'ın lütfuları yoldaş olmuşsa
Onun gönlünde iman nuru parlamiştir.

Hiç kimse için acelecilik etmek iyi değildir.
Zaten yiğitlerin işini sabır kolaylaştırır.

Ey kardeş acele etmenin, birden ayağa kalkmanın da
bir yeri var,
Ancak onun ehlini bulup şüpheden kurtul.

BÖLÜM 43

Hacı İlbeysi'yle Gazi Evrenoz neler yaptılar
ve ne işlerle uğraştılar onu anlatır.

Hacı İlbeysi Meriç kenarında bulunan bir küçük hisarı fethetti. Gündüz o hisarcıkta kalır, gece olunca da gazilerle ata biner sabah oluncaya kadar kâfirlere rahat vermeyip incitirlerdi. Meğer bir gece Dimotoka tekfuru Hacı İlbeysi'yi tutmak için çıkmış. Hacı İlbeysi bu durumu gazilerle öğrenmiş imiş. Tekfuru gafil avlayıp kolayca ele geçirdi. Hemen hisara gelip dibine vardılar. Tekfurunu esir gösterdiler. Sonunda öldürmemek için anlaştılar ve oğlu, kızı ve hanımıyla istediği tarafa gitmesi için serbest bıraktılar. Hisar halkı bu haberi işitince, sağlam anlaşma yaparak hisarı teslim ettiler. İşte bu yöntemle Hacı İlbeysi Dimetoka hisarını ele geçirdi. Beri yanda Gazi Evrenoz da Keşan hisarını almış, İpsala'yı da zorluyordu.

Şiir

Gazilerin bahtlarının açıldığı bu zaman ne güzeldir.
Bunlara Hakk'ın fazileti, rahmet olarak saçıldı.

Ne kadar dağ, taş geçirip beller de aşılsa,
Bunların Hakk'a, Allah'a dosdoğru yöneldiklerini bil.

Hakk'ın gazileri hangi konağa gelirlerse gelsinler
Bunlar için dünya ve ahirette iyilikler vardır.

İster İlbeysi, ister Gazi Evran olsun bunlara yapılan dualar
Hep iyi karşılanıp kabul oldu.

BÖLÜM 44

Murat Han'ın Edirne'ye nasıl girdiğini anlatır.

Sultan Murad Han Gazi Birgos'tan Eski'ye geldi. Onun da hisarını boş buldu. Bu birkaç hisarı da aldı. Bu boş kalan hisarların kâfirleri Edirne'ye gidip orada toplanmışlar. Padişah lalası Şahin'e asker verip Edirne'ye gönderdi. Lala yürü-

yüp Edirne'ye gitti. Kâfirler Lala'nın geleceğini iştip büyük bir orduyla karşıladılar. Allah, Lala'ya fırsat verdi, yapılan savaştta kâfirler bozulup Edirne hisarına girdiler. Beri yanda hükümdara düşmanın yenilip kaçtığını gösteren başlar gönderdiler. Hacı İlbeysi'yle Gazi Evrenoz gelip padişahın önüne düştüler ve Edirne'ye getirdiler. O zamanda Meriç Nehri taşmakta idi. Edirne tekfuru geceleyin bir kayıkla kaçip İnez'e gitti. Sabah olunca bu durumdan herkes haberdar oldu. Şehrin kapısını açarak hisarı teslim ettiler, şehir fethedildi. Âdet olduğu üzere şehri kayda geçirip gereğini yaptılar.

Bu fetih hicretin yedi yüz altmış birinde (M. 1360-61), Orhan Gazi'nin oğlu Sultan Murad Han Gazi eliyle gerçekleştirildi.

Şiir

Fetihlerde bulunan Murad Han bu fethi yaptı
Ve neslinden gelenler hakan oldu.

Allah, bu nesli, kan döküp savaşmakla
İslam'ın ortaya çıkması için imana yardımcı kıldı.

Bu hükümdarlar, Muhammed ümmeti içinde
Ölmüş ülkelere can olup onları dirilttiler.

Osmanlı sülalesini sevmek diriliğin ta kendisidir;
Bu sülaleyi sevmeyenler zarara uğramışlardır.

BÖLÜM 45

**Murad Han Gazi'nin Edirne'de
neyle meşgul olduğunu anlatır.**

Bahç açıklığıyla Edirne'de tahtına oturunca lalası Şahin'i Zağra ve Filibe tarafına akına gönderdi. Evrenoz Gazi de İpsala'yı fethetti. Bunlar bulundukları yerlerde ucbeyi oldular.

Çandarlı Halil'in kadiasker olduğu zamanda bir gün Karaman ülkesinden Kara Rüstem denen bilgili bir kişi gelip, "Efendi hana verilmesi gereken bu kadar malı neden yok yere harcarsınız?" dedi. Kadiasker bunun üzerine, "O nasıl bir

maldır ki boşuna harcanır?" deyince Rüstem, "Bu gazilerin alıp tutup sattıkları esirlerin beşte biri Tanrı emrine göre padişahındır" cevabını verdi. Sonra da "Niçin alımıyorsunuz?" dedi. Kadiasker bu sözü işitince gidip Padişah'a arzetti. Hükümdar bunun üzerine, "Eğer Tanrı buyruğu ise öyle edin" dedi. Sonra Kara Rüstem'i çağrırdılar ve "Efendimiz! Padişah Tanrı buyruğu ise öyle yapın dedi." diye söylediler. Kendisi gidip Gelibolu'da oturdu. Her esirden yirmi beş akçe aldı. İşte bu şekildeki âdet o iki bilgin kişisinin tedbiri idi. Bunların biri Çandarlı Halil, biri de Karamanlı Kara Rüstem'dir.

Ayrıca beri tarafta Gazi Evrenoz'a da; "Akından çıkan esirin beşte birini padişah için al; eğer esir beş olmazsa her bir esirden yirmi beş akçe al" diye haber gönderdiler. İşte bu düzen üzerine Evrenoz da bir hâkim tayin etti. Böylece bir hayli oğlan toplandı, sonra bunları padişaha götürdüler.

Halil Paşa bunları görünce, "Bunları Türk'e verelim, Türkçe öğrensinler, Türkçeyi bilince getirip yeniçeri yapalım." dedi. Söylediği gibi yaptılar. Müslüman oldular. Yeniçeri günden güne fazlalaşmaya başladı. Türkler bunları pek çok yıl hizmete aldı, sonra da kapıya getirdiler ve ak böرك giydirdiler. Adını, "ezel çeri" iken, "yeni çeri" koydular, böylece bu padişah zamanında yeniçeri kuruldu.

Şiir

Yeniçeriye kapıda ihtiyaç vardır.

Her bir hizmette padişahın isteğini yerine getirirler.

Hükümdarları için ganimetten alınmışlardır,

Bulunmaz burada başka bir asker.

BÖLÜM 46

**Bursa'ya doğru yola çıkan Murad Han'ın
orada ne yaptığını anlatır.**

Lala'ya Rumeli Beylerbeyi'liğini, Evrenoz'a da uçların beyliğini verdi. İlbeyi vefat etti. Padişah oradan çıkışip Gelibolu'ya

geldi. Halil'e paşalık verdi. Halil vezir olunca adına Hayreddin dedi. Gelibolu'ya geçip Biga tarafına geldiler. Murad Han, "Yüce Tanrı bunu dahi bize vere." dedi. Kalkıp Bursa'ya geldiler ve kişi burada geçirdiler. Lala öte yandan Zagra'yla Eski'yi fethetti. Evrenoz da beri yanda Gümülcine'yi fethetti.

BÖLÜM 47

Biga'nın nasıl fethedildiğini anlatır.

Murad Han bir gün beklenmedik bir anda Sırp kâfirlerinin asker topladığını ve Edirne'ye gelmek istediklerini işitti. Padişah bu haberi işitince ordusunu toplayıp yürüdü ve Biga yanına geldi. Askerine, "Hey gaziler yüce Allah nasip ederse bu kâfirleri fethedelim. Bundan sonra öteki kâfirlere gi delim." dedi. Bu gaziler de padişahın sözünü, "Başımız ve gözümüz üstüne..." diyerek kabul ettiler. Sonra Gelibolu'ya, "Ne kadar gemi varsa, gönderin. Biz varincaya kadar bu yakaya gelip hazır olsun." dediler. Ayrıca Aydıcık gemilerine de, "Gelsin." dediler.

Sözün kısası bir hayli yelkenli gemiler geldi. Onlara da adam koyup yürüdüler. "Karadan ve denizden yağmadır." deyip hücum ettiler. Hemen fethedildi. İçinde bulunan kâfirlerin hoyradını öldürdüler. Kadın ve çocukları esir ettiler. Gaziler ganime boğuldu. Sonra kiliselerini mescit yaptılar ve evlerini de Müslümanlara verdiler. Bu fetih hicretin yediyüz altmış altısında (M. 1364/65) gerçekleşti. Sonra orada yerleşip mesken tutan bu insanlar çok zaman orada kalıp yaşadılar.

Bir gece ansızın kâfirler Biga'yı bastılar ve birçok kötülıklerde bulundular. Ayrıca Biga'yı yıkıp bozdular. Şimdiki Biga'yı ise onun yerine kurdular.

BÖLÜM 48

Sırpların Edirne'ye geldiklerini anlatır.

Sırp kâfirleri toplanarak yürüyüp Edirne'ye yakın geldiler.

Şahin Lala da yanındaki gazilerle onları karşıladı. Akşam karanlığında davullar çalındı, Allah'a sığınıp kâfirlerin üzerine yürüdü. Kâfirler mehter sesini işitince paniğe kapıldılar. Atları boşanıp ürküdü. Gece karanlığında birbirlerini çığneyip kırıldılar. Meriç kenarında pek çoğu suya dökülüp öldü ve pek azı kurtulabildi. Bazısının da peşine düşüp yolda kaçarken kırıldılar. Şimdi o yerin adına gaziler, "Sırpsındığı" d勒ler. Kâfirlerin kırılıp bozulduğunu padişah işitince döndü, tekrar Bursa'ya geldi. Oğullarını sünnet ettirdi. Yenişehir'de bir imaret yaptı. Adına Postîn-pûş denilen bir dervîş var idi. Ona bir zaviye yapıverdi. Sonra Bilecik'te bir Cuma mescidi yaptı. Kendine de Bursa'da saray kapısında bir cami yaptı. Ayrıca Kaplıca'da bir imaret üzerinde bir medrese yaptı.

BÖLÜM 49

**Murad Han'ın Germiyanoğlu'yla ne şekilde,
nasıl dünür olduklarını anlatır.**

Germiyanoğlu çok ihtarladığının farkına varınca oğlu Yakup Bey'i çağırıp yanına getirdi. Ona, "Oğul! Bu ülkenin sizin elinizde kalmasını istersen Osmanoğlu'yla birlik et" dedi. Sonra, "Bu kızımın birini onun oğlu Bayezid'e veriniz." dedi. Hemen İshak Fakih'ı elçi gönderdiler. Doğruca Murad Han'a geldi. İyi cins atlar hediye getirdi.

O zamanlar altın ve gümüş az idi. Denizli'de alemlİ ak bezler dokunur ve elbise olarak onlardan, özenle dikip giyerlerdi. Alaşehir'de dokunan ve kızıl ivledi denen boyalı kumaştan bayrak yaparlar ve elbise dikip giyerler idi. İshak Fakih Denizli'nin o meşhur bezlerinden de hediyesi getirdi. Ayrıca, "Kızımızı oglunuz Bayezid'e alınız. Yanında çeyiz olarak, birkaç parça şehir de verelim." dedi.

Murad Han Gazi de kabul etti. Germiyanoğlu Kütahya'yı, Simav'ı, Eğrigöz'ü, Tavşanlı'yı ve bunun yanında birkaç yeri daha kızına çeyiz olarak verdi. Söz kesip karar alındı.

BÖLÜM 50

Murad Han'ın düğüne başlayıp kızı alivediğini ve oğlunu evlendirdiğini anlatır.

Germiyanoğlu'nun kızı diye bahsettiğimiz, Yıldırım Han'a alivediği Sultan Hatun'dur. Düğünün tedariki eksiksiz görlüp her bir iş düzenli bir şekilde hazırlanıp başarılı oldu. Sonra etraftaki beylere davetçiler gönderildi. Karamanoğlu'na, Hamidoğlu'na, Menteşeoğlu'na, Saruhanoglu'na, Kastamonu'da İsfendiyar'a ve Mısır Sultanı'na davetçiler gönderilerek hepsi düğüne davet edildi. Ayrıca kendi vilayetlerinde olan sancak beylerini ve Evrenoz Gazi'yi davet ettiler. Sonra düğüne başladılar. Etrafin beylerinden elçiler saçılılarıyla gelmeye başladı. İyi atlar, katar katar develer ve görülmedik çeşit çeşit şaşılacak derecede birbirinden güzel hediyeler getirdiler. Sonra her gelen kişi, âdet olduğu şekilde hediyeyi ortaya koydu ve mertebesine göre oturdu. Mısır Sultanı'nın da elçisi gelip o da getirdiği hediyelerini arz etti. Mısır elçisini bütün elçilerin üst yanında yer göstererek oturttular.

Bunlar yerli yerine eksiksiz oturuktan sonra müsaade üzerine kendi sancak beyleri de geldi. Bunlar da mertebe sırasına göre hediyelerini sundular. Sonra Evrenoz Gazi'nin hediyeleri arz edildi. Önce yüz köle ve yüz cariye. Fakat on oğlanın elinde, içi filori dolu on gümüş tepsi ve diğer onun elinde içi istevart dolu on altın tepsi ve seksevenin elinde gümüş maşrapalarla içinde şerbet dolu ibrikler bulunuyordu. Sözün kısası bu hizmetçilerin hiçbirinin eli boş değil idi. Gelen elçiler bu durumu görünce Evrenoz Gazi'nin getirdiği hediyelere hayran kalıp, "Bu hükümdarın sadece adamlarından biri böyle olursa..." diyerek parmak ısırdılar.

Sonra Murad Han Gazi'nin de neler yaptığına bak. Evrenoz Gazi'nin getirdiği köle ve cariyeleri gelen elçilere paylaştırdı. Ayrıca altın gümüş avadanlıklardan da verdi. Sonra elçilerin getirdiği atların hepsini kendi adamı olan Evrenoz'a verdi. Ayrıca bir kısım filori de bağışladı. Gerisini bilginler ve fakirler arasında bölüştürdü. Kendi için hiçbir şey bırakmadı. Pek çok kimse fakir gelip zengin gitti ve padişaha dualar etti.

Şiir

Murad Han'ın ettiği bu düğünde nice Sofralar serildi ve çok yemekler verildi.

Tam bir ay çeşit çeşit nimetler döküldü
Fakir, zengin ve muhtaçlar doydu.

Halk düğün elbisesi giydi;
Yalınlar, rindler ve düzenbazlar donatıldı.

Kazan kazan koyun etleri pişti,
Hizmetçiler bile öküz kebabı ister oldu.

Pek çok altın ve gümüş para dağıtıldı,
Cimriler ve ayak takımları hocalar gibi oldular.

Bütün insanlar razı oldular,
Hiçbir kimse üzüntülü gitmedi ve halk arasında itişip
kakışma olmadı.

Âşikî, O gazi padişah eşî görülmedik bir düğün yaptı,
Kelle şekerler bile yük yük ortaya döküldü.

Ben de o zamandan bugüne dek dualar ettim.
Ey yoldaş bu duayı ölünceye kadar da edeceğim.

BÖLÜM 51

Gelini getirmek için kimleri gönderdiler
ve oradan kimler geldi, onu anlatır.

Bu taraftan erenlerden Bursa kadısı Koca Efendi, evlatlarından ve şimdi bile bulunan emiralem Aksunkur Ağa, Çavuşbaşı Süle Çavuşoğlu Timur Han, çavuş ve kapıkullarından da bin seçkin atlı, hepsini birlikte gönderdiler.

Ayrıca Kadi'nin hanımı ve Bayezid Han'ın dadısı ve Aksunkur'un hanımı da var idi. Sözün kısası iki bin kadar adam yürüyüp Kütahya'ya vardılar. Sonra Germiyanoğlu da düğünü Kütahya'da etmiş idi. Dünürleri izzet, ikramla konuk edip gönüllerini hoş ettiler ve en ivi şekilde ağırladılar.

İş bitince kızı Aksunkur'un hanımıyla Bayezid Han'ın da-

dışına ısmarladılar. Germiyanoğlu da Paşacuk Ağa'yı, gelinin atını yedmek için birlikte gönderdi, ayrıca hanımını da yenge yaptı. Kızına çeyiz verdiği şehirlere askerler kondu ve düğün alayı yola çıkıp gelini Bursa'ya getirdiler.

Padişah Bayezid Han, Paşacuk Ağa'yı kaynatasından rica ederek yanında alıkoydu ve çasnigirbaşı yaptı. Onun oğlu Elvan Bey de çasnigirbaşı oldu. Elvan Bey'in oğullarından üçü de çasnigirbaşları oldular. Bunlar sülalece Osmanlı kapısında yakın yer tuttular.

Şiir

Sevinç ve üzüntüler yurdu olan bu dünya,
Pek çok padişaha gülmüştür.

Çağlar boyu gelip gelip zevk sefa sürenlerin arzu ettikleri
Daha pek çok şeyler vardır.

Dünyadaki insanlar muratlarına istedikleri gibi
kavuşamamışlardır.

Bunların muradı daha neler olabilir?

Doğar ağlar, ölünce ağlar bu ilahi âdettir.
Sen bu zamanların böylece düzenlendiğinin farkına var.

O güldüğünü sanmaktadır, halbuki yanlış bir hayale
kapılmıştır;
Üzüntüyle son bulmayan neşe ve sevinç var mıdır?

Bu düğünün yapıldığı ve Kütahya'nın verildiği tarih hicretin yedi yüz seksen üçünde (M.1381) gerçekleşmiştir.

BÖLÜM 52

**Murat Han Gazi'nin Hamid vilayetini
nasıl fethettiğini anlatır.**

Düğüne gelen Hamidoğlu'nun elçisiyle bir anlaşma olmuştu. Buna göre Hamidoğlu Hüseyin Bey vilayetini Murad Han Gazi'ye satacak idi. Şimdi bu anlaşma gereği Murad

Han yürüyüp Kütahya'ya vardi. Hamidoğlu onun kendine geldiğini anlayınca adam gönderdi ve "Ben o anlaşmanın üzerinde ciddiyetle duruyorum." dedi. Bunun üzerine Akşehir'i, Beyşehri'ni Seydişehir'i, Yalvaç'ı, Karaağaç'ı ve Isparta'yı senetle satın aldılar. Murat Han adamlarını gönderdi, satın aldığı illeri zapt etti ve içlerine kendi adamlarını yerleştirdi. Civarlarını da kendi beratiyla timar verdi.

Bu fethin tarihi, hicretin yedi yüz seksen üçüyle dördü arasında (M.1381-1382) idi.

BÖLÜM 53

Murad Han Gazi asker topladı ve topladığı bu orduyla ne yaptı onu anlatır.

Kalabalık ordu toplayıp Rumeli'ne yöneldi. Gelibolu'dan geçerek Malkara'ya ulaştı. Beri yandan Gazi Evrenoz'ı Lala Şahin de Rumeli ordusuyla geldiler. Evrenoz'u Lala Şahin'in yanına vererek yürüdüler ve Fire üzerine vardılar. Hemen Fire'yi aldılar. Beri yandan Murad Han gelerek Çatalca hisarının üzerine düştü. Kâfirleri teslim olup haraca razı oldular. Ondan sonra Şahin'e haber gönderdi. O da gelip padişaha kavuştu. Ardından İncegiz'in üzerinde Türklerin "Tanrı Yıktığı" dedikleri Polanya hisarına vardi. O yerin insanları kaçip bu hisara girmişler idi. Günlerce savaştılar, ancak alamadılar. Sonunda bırakıp gittiler. Padişah, "Meğer bunu Tanrı yıka." dedi. Sonra kalkıp Devletli Kabaağaç denen yere gelip kondular. Murad Han da, bir kaba ağaca arkasını verdi. Otururken bir kısım adamlar geldi ve birbiri ardından, "Padişahım! Allah'ın kudretiyle o kale yıkılıp yerle bir oldu." dediler. Padişah da Şahin'i gönderdi. Gidip altın ve gümüş temsiler ve filoriler ve sayısız para, akçelerle hesapsız mal getirdi. Halkının gönlünü alarak yerinde bıraktılar. Pek çok altın ve gümüş tas da buldular. Gaziler başlarına giydi, üsküp denilen başlık o zaman ortaya çıktı. Bir de hükümdarın arkasını dayadığı o ağaç için padişah, "Bu ağaç devletlili kaba ağaçtır" dedi. O ağaç isim verme padişahın sözü se-

bebi iledir. Bu ağaç şimdi bile duruyor, fakat artık kütük olmuştur. Yanında da bir kuyu bulunmaktadır.

Şiir

Padişahlardan kalan şey nefes ve duadır.

Padişahtan divana kadar söz geçiren de duadır.

Nefestir dua, doğar ağızdan

Tercümana haberler söyleter.

Yine ağızdan çıkan dua ve sözler

Kabul edilip insanı muradına eriştirir.

Çeşit çeşit hikmet ve manalar duadan yazılıp ortaya çıkar,

Bunların hepsi söz olarak nefesten anlanıp söylenir.

Padişahın kutlu nefesine bir bak

Kabul olup insanları muradına ulaştırdı.

Eğer zamanın padişahı olan Murad Han dua ederse

Kaleler yıkılır ve bu hal devrin diline düşer, söylenilip

durur.

BÖLÜM 54

Padişahın Edirne'ye varınca ne yaptığıını anlatır.

Veziri Hayreddin Paşa'ya, "Gidin! Evrenoz'la o vilayetleri fethedin." diye emretti. Evrenoz da Gümülcine'yi uç edinip oturur iken Borı'yı İskete'yi, Marula'yı bunların hepsini fethetmiş, haracını da padişaha devamlı göndermişti. Ayrıca başka illere akınlarda bulunurdu. Delü Balaban'ı Sirez'in üstünde komuş, orada otururdu. Şahin de gidip Kavala'yı, Dırama'yı, Zihne'yı, Sirez'i ve başka vilayetleri teker teker anlaşarak aldı.

O da padişahlığın kanunu ne ise yerine getirdi. Hükümdara gönderilecekleri gönderdi, Allah için çarşısan yiğitlere verileceğini de onlara verdi. Sonra Karafiry'e gittiler. Orası da, bütün köyleri ve bucaklarıyla fethedildi. Alınan vilayetleri timar erlerine bölüstürdüler ve kâfirlerine de ha-

raç belirlediler. Sonra sevinç, başarı ve kutluluklarla padişaha geldiler.

Bu kez Sirez'i Evrenoz Gazi'ye uç verdiler.

Şiir

Hayreddin Paşa memleketler fethetti,

Her bir ülke sakinleşip rahata kavuştu.

O, bu Osman nesline güzel hizmette bulundu,

Yaptıklarını iller ve ülkeler begendi.

Padişahın yanında kıymetli, değerli oldu,

Bunu bütün ülkelerin kabul etmesi gereklidir.

O vezir olan Hayreddin'in sayesinde, kanunlar

Düzenlendi, bahşışlar verildi ve bu her bir vilayet

tarafından bilindi.

Bu düzenlemeleri Hayreddin yaptı;

Bu nizam ve intizamı bütün ülkeler beğenip kabul etti.

Nizam intizam pek çok yerde kapilar açar

Şimdi her yere bir çekidüzen verildi.

Vezir Hayreddin düzeni sağladı, ülkeyi erkân

ve esaslara bağladı.

Artık herkes Allah yolunda çalışmalıdır.

BÖLÜM 55

**Şahin Lala ölünce, beylerbeyiliğin Kara Temür Paşa'ya
verildiğini, onun neler yaptığı, önce ne tarafa
gönderildiğini ve nereye gittiğini anlatır.**

Beylerbeyi olduktan sonra, önce Saruhan iline gönderdiler. Oradaki konup göçen obaları alıp Sirez'e iletti. Sonra Arnavut ülkesine ve Manastır'a yöneldi. Çok askeri olduğundan geldiği gibi Manastır emri altına girdi ve haraç kondu. Sonra gelip Selanik tarafına, Karlu iline varincaya kadar akın ettiler. Ve bu fetih yedi yüz seksen yedi tarihinde gerçekleşti (M.1385). Onu da anlatayım.

Şiir

Bu felek bir daha dönmek ister,
Neler olacağını hikmetlerle anlat ve bildir.

Kılıçlar vurulup kanlar dökülsün
Süngüler askerin elinde neşter olsun.

Gaziler şehit olup kâfirler kırılsın
Bir hain alçak sonunda padişah'ı şehit etsin.

Bu zamanda feleğin bahti dönüp
Size bu yıldızın neler yaptığıni bir görün.

BÖLÜM 56

**Murad Han Gazi'nin Sırp kralıyla
ne şekilde mücadele ettiğini anlatır.**

Sırp kralı önce Murad Han'a elçi gönderdi ve "Gel Kova'da buluşalım, sen de oğlanlarını yanında getir. Benim de bir oğlum var, ben de getireyim. Hele bir gel, buluşalım, ya savaşır veya barış yaparız. Allah ne takdir etmişse ona razı olalım." dedi. Padişaha pek çok hediyeler de gönderdi. Sonra mektubunda, "Kardeşim Han!" diye yazmıştı. Ayrıca mektubunda, "İyi ve sağlam şekilde hazırlanıp gel. Ben de seni iyi hazırlıklarla karşılarım." dedi.

Murad Han Gazi iki oğlunu da yanına almıştı. Biri Kütahya ve Hamidili sancağına sahip olan Bayezid Han, diğerinin Karası Sancağı beyi Yakup Çelebi idi. Murad Han Gazi, "Bütün illerin beyleri seçme askerler toplayıp hazırlanıp gelsinler." diye buyurdu.

Şiir

Bayraklar açıldı, davullar çalındı
Bu beylerin birbirleriyle yarışına bir bak.

Allah için savaşa çıkışip yürüdüler;
Gaziler buluşup sözlerini yerine getirdiler.

Gaziler at üstünde namaz kıldı.
Padişah da Allah'a çok yalvardı.

Allah'a, "İslam dini senindir, sana kusursuz
İtaat da benim içindir.

Lakin ben isyan denizinde boğuldum,
Sen yardım et ve lütuflarda bulun." diye,
Böyle yalvarıp kâfirlerle karşılaştı,
Her iki tarafın askeri de saf bağladı.

Kâfirler Müslüman askerlerini görünce derhal yönlerini o tarafa çevirip yürüdüler. Sağ tarafta Bayezid Han, sol tarafta Yakup Çelebi durup, yerlerini aldılar. Gaziler de, "Allahu ekber" diye tekbir sesleriyle kâfirlere karşı yürüdüler. Şehzadeler yarışircasına düşmanla çarpıştılar. Sağ koldan Bayezid Han, sol koldan Yakup Çelebi son gayretle savaştılar. Sırp kralı Yakup Çelebi tarafına yüklendi, ancak kâfirlerden pek çok asker öldü.

Beri yanda Miloş Kübile adlı bir kâfir, mızrağını sürüyerek ve şapkası elinde olarak padişaha doğru yürüdü. Gazi ler karşı çıktılar. Ancak o kâfir, "Gidin, ben el öpmeye geldim ve hem müjde getirdim." dedi. Sırp'ı oğluyla tuttular. "İste getiriyorlar" deyince, gaziler uzak durdular. O kâfir yaklaşınca mızrağını çevirip Padişah'a vurdu. Hemen padişahın üzerine çadır kurdular. Bayezid'i sancak dibinde bırakırlar. Beri tarafta Yakup Çelebi kâfirleri bozguna uğratmıştı. Gelip Yakup Çelebi'ye, "Gel seni baban ister." dediler. Çadırda gelir gelmez onu da babası gibi ettiler. Sırp'ı oğluyla getirip onların da işini bitirdiler.

O gece asker arasında üzüntü ve kargaşa oldu. Sabah olunca Bayezid Han'ı padişah yaptılar. Gelip tahta oturdu ve Edirne tarafına yöneldi.

Bu hadise tarih olarak hicretin yedi yüz doksan birinde meydana (M. 1389) geldi.

Şiir

Âlem yine nazlanmaya başladı.
Akıllı insan bunu ibretle seyreder.

Dünyada baştan başa arzu ve istek rüzgârı esti;
Söylemeler sustu, söyleyenler de dilsiz kesildi.
Âşikî bu ibretler yerini seyretmek için geldi.
O, sanatları ve güzellikleri görüp hayrette kalıp susar.
En büyük sanatkâr olan Allah sanatına görüntü yeri
olarak
Neyi yarattı? İşte bütün bu toplulukta insan ayna
durumunda oldu.

BÖLÜM 57

Bayezid Han tahta çıktıktan sonra neler yaptı; onu anlatır.

Bayezid Han tahta oturunca Sırp ülkesine Kiratova yöresine ve bütün civarlarıyla Üsküp'e İshak Bey'in efendisi olan ve babasını aratmayan Paşa Yiğit Bey'i, Vidin'e ise Firiz Bey'i gönderdiler. Kisacısı Sırp vilayetinin büyük kesimini idaresi altına alıp sonunda saadet ve gönül hoşluğuyla Edirne'ye geldiler. Gazi Murad Han'ın cenazesini ise Bursa'ya göndermişler idi.

Bayezid Han Rumeli'nde bulunduğu sırada Karamanoğlu vurgunculuk yapmıştı. Evrenoz'u tekrar Sirez'de kodular. Vardığı gibi hemen Vüdene'yi aldı. Çifroz'u da fethetti. Beri yanda Firiz Bey Vidin'den geçerek Eflak'a akınlarda bulundu. Hadsiz hesapsız ganimeyle döndü. Bosna iline de Paşa Yiğit Bey bakıyordu.

Edirne'de bulunduğu sırada Bayezid Han'a pek çok esir ve sayısız meblağlar getirdiler. Sonra Padişah Bursa'ya geldi ve hayır kurumları yapmakla meşgul oldu. Cami yaptı, karşısına medrese ve bir hastahane ile Ebu İshaki'ye zaviye yaptı. O vakit beylerbeyi olan Kara Temürtaş'ı Edirne'de bırakmıştı. Ona haber gönderdi, o da Bursa'ya geldi.

Şiir

Bir padişah yerli yerinde harcamak için
Sırp ülkesini ve madenlerini ele geçirdi.

Kâfirlerin hükümettiği bu ülkeler
Artık şimdî padişahın emri altındadır.

O bütün hazineleri Allah yolunda harcar
Ve o ihsan sahibi bugün Bayezid Han'dır.

Osman nesline adalet, cömertlik ve ihsan yaraşır;
Zaten hazineler sahibi olan Allah bu sülaleyi onun için
sevmiştir.

BÖLÜM 58

Bayezid Han'ın Alaşehir'e varıp orayı nasıl fethettiğini anlatır.

Alaşehir vilayeti o zaman Müslüman toprakları arasında kalmış, padişahı kâfir olan bir yer idi. Bunlar Aydinoğlu'yla iyi ilişkiler kurup hayatlarını sürdürürlerdi. Bayezid Han hemen gazaya niyet edip Alaşehir'e yöneldi. Daha vilayete varmadan yolda, "Kimsenin haksız yere bir çöpünü bile almasınlar ve bir kimse bu emri kabul etmezse sorumluluğu üzerine almış olup ölüm cezasına çarptırılacaktır." diye emir çıkarıp yasak koydu.

Padişah varınca kâfirler şehrin kapılarını kapattılar ve saava başladılar. Bayezid Han şehrin yağınlanması emir edince kâfirler işitti, aman dileyip şehri anlaşmayla verdiler. Padişahlığın kanunu ne ise ona göre işlemler yapıldı.

Aydinoğlu da itaatle padişaha geldi. Ülkesinin bir kısmını kendine verdiler. Kalelerine asker yerleştirip Bayezid adına hutbe okunup para bastırıldı. Timarların beratına da padişahın nişanı vuruldu. Aydinoğlu, Ayasuluk'ta (Selçuk) idi. Tire'ye getirdiler. Ayasuluk'u kendi kullarına verdi, ancak Aydinoğlu'na ait Vakıfların işletimi yine kendisine verildi. O da ecel gelinceye kadar buradan bir yere gitmemeye söz verdi. Sonra ülkesinin Osmanlı topraklarına katılması üzerinde anlaştılar. Ardından padişah Saruhan iline yürüdü. O da aynı şekilde ele geçirildi. Az zaman sonra o hanlar vefat edince, Saruhan vilayetini Karası vilayetine katıp ikisini de oğlu Ertuğrul'a verdi.

Ardından Menteşe vilayetine yürüdü. Menteşeoğlu kaçip Timur'a gitti. Onun ülkesinin sipahi ve beylerininbazısı hanlarına karşı gelip ası olmuşlardı. Bunların hepsi Bayezid Han'a bağlılıklarını bildirdiler. Yine timarlı timarlarını sipahilerine göre kararlaştırip verdi.

SORU.— Bayezid Han bu vilayetleri ele geçirirken zorla mı, yoksa iyilikle mi aldı?

CEVAP.— Hepsini adalet ve iyilikle aldı. Çünkü önceki beyler halkın zulümle incitmişlerdi. Bayezid Han her vilayete gelince, halkın karşıladılar. Onun adaleti ve kutlu iyiliklerine bakarak bir kısım idareciler de gelip bağlılıklarını bildirdiler.

Bu fetih de hicretin yedi yüz doksan ikisisinde (M. 1390) gerçekleşti.

Şair

Âlemdeki taşınmalar gelip gitmeler hiçbir zaman eksilmedi,
Yalnız halkın dedikodusu da kesilmedi.

Ancak halkın dedikodusu eksilmez, özellikle
Beylerin de dövüşü kavgası çoktur.

Bunlar insan içine alıp yutan toprağa "benimdir" derler.
Ancak bu yurt aç kurda benzer, insanın gücünü
kuvvetini alır.

Ömür ise dalgınlık ve gaflet atına binip gitti,
Varacağı yerde eceli, ölümü karşısında hazır bulur.

Ey Âşıkî Tanrı'dan dile de bu Osmanlı soyunu
Yüce Allah güzel karşısın.

BÖLÜM 59

**Bayezid Han'ın İstanbul'a varmasının sebebi ne idi
ve orada neler yaptı, onu anlatır.**

Sultan Bayezid büyük bir orduyla Bursa'dan çıktı, Gelibolu'ya geçti ve Edirne'ye vardı. Asıl niyeti Macaristan vilayetine gazaya çıkmak idi. Ancak İstanbul'un bir casusunu tuttular. Elinde de, "Türk senin üzerine geliyor." yazılı bir

mektubu haber vermesi için Macaristan'a götürüyordu. Casusu tutup padişaha getirdiler. Casus doğru söyleyerek, "Benden önce de başka casuslar göndermişlerdi." dedi. Bu nun üzerine Kara Temürtaş, "Hey yüce ve kutlu padişahım! Bu İstanbul'un tekfuru çok fitneci bir kâfirdir. Ayrıca bu topraklarımız arasında bu kâfir şehrinin ne işi var? Allah fırsat verip kismet etti. Alaşehir'i fethettiniz. Bunu da fethetmeniz vacip oldu" dedi. Sultan bu sözü işitince kabul etti ve İstanbul'un üzerine gelip denizden ve karadan kuşat tilar. Kara tarafından pek çok yerde mancınıklar kurdular. Daha o zaman topu bilmezlerdi. Bu topun çok çok yapımı Sultan Murad'la oğlu Sultan Mehmed Han zamanında ger çekleştı. Kısacası İstanbul şehrini zorlayıp sıkıntıya soktular ve çok bunaltilar. Ancak bir gün aniden "Macaristan kâfir lerinin Tuna'yı geçtiğini ve Sofya üzerine yürüdüklerini" bildiren bir haber geldi. Padişah mancınıkları ateşe atıp yürüdü. Alacahisar yöresinde kâfiri karşıladı. Kâfirler İslam ordusunu görünce, kuvvetlerini ikiye ayırip İslam ordusu nu araya aldılar. Ancak Türk kuvvetleri de önceden ikiye ayrılmış ve padişah da pusuya girmiştir.

Gaziler kâfirlerin üzerine hücum edip yürüdüler. Öteki kâfir bölgüsü de savaşa karışıp gazileri ortaya aldılar. Padişah da fırsat bekliyordu. Kâfirler gelir gelmez pusudan çı kip düşman ordusunun üzerine atıldı. Düşman askerleri pusudan çıkan Türk kuvvetlerini görünce bozulup kaçma ya başladı. Öndeki yiğit askerler kralı bastılar. Yüce Tanrı'nın yardımıyla kâfir askerini öyle kırdılar ki kırmaktan usanıp esir aldılar.

Umur Bey de dedikleri Kara Timurtaşoğlu var idi. Bu sa vaşı bana o anlattı. O; "Bizim kendi halkımız içindeki esir sayısı iki binden çok idi." der.

Sözün kisası Rumeli ve Anadolu halkın esirsiz hiç kim sesi kalmamış idi. Gaziler pek fazla ganime kavuştular. İş te o zaman Macaristan'ın kralı az bir kâfir askeriyle kaçip kurtuldu. Zaten başını zor kurtarabilmisti.

Şiir

Sultan Bayezid burada gaza etti
Kalan kâfirlerin hep ödü koptu.

Bosna vilayeti ve Sırplar haraca bağlandı,
Ayrıca Arnavut'a çok asker gitti.

Eflak beyine, "Çabuk gel ve kalem al." dedi.
Ve tekrar İstanbul'u kuşatmaya karar verdi.

Bu savaş, tarih olarak, hicretin yedi yüz doksan üçünde (M. 1391) Sultan Bayezid tarafından yapıldı.

BÖLÜM 60

Sultan Bayezid'in İstanbul'a yeniden gelmesiyle neler yaptığı anlatır.

Padişah büyük bir ordu toplayarak tekrar İstanbul üzerine geldi. Kocaeli'nden Yoras'a çıktı. Ayrıca Yahşı Bey'i gönderdi. Şile'ye gelip anlaşarak şehri aldı. Padişah da askeriyle Yoras'tan geçti. Sonra Boğazkesen'in üst yanında bir hisar yaptı; ona Güzelce Hisarı derler. Kale tamamlanınca içine asker koyarak kuvvetli şekilde kapattı.

İstanbul tekfuruna, "Çabucak şehri boşalt, bana ver, yoksa hazır ol, üzerine geliyorum." dedi. İstanbul tekfuru bu haberri alınca hemen elçi ile, içi altın ve gümüşle dolu yüz balığı* Ali Paşa'yla öteki paşalara gönderdi. Paşa da sandık ve kese ile balıklara karşı vardı. Niçin varmasın, çünkü gelen gayet saygılılık bulunan elçidir, ayrıca barış yapmak ve iş başarmak için gelmiştir. Zaten getirdikleri söz kesen, dil tutandır.

Bunun üzerine Ali Paşa da acele ile padişaha gitti ve buluştu. İstanbul tekfurundan çok çok yaltaklanmalarda bulundu. Sözün kısası ne ettiyse etti padişahi anlaşmaya razı etti. Buna göre padişahın İstanbul içinde kadısı oturacak, bir mahalle mescidi olacak, yılda da sultana on iki bin filori haraç vere-

* Rüşvet olarak kuşların veya balıkların içlerine altın doldurup gönderme âdetine işaret edilmektedir.

cekti. İşte bu şartlarla sulu yapıldı. Gidip Tarakçı ve Göynük hisarı etrafındaki köylerin halkını sürüp İstanbul'a getirdi. Bir yanında o mahalleyi kurdu ve o camiyi yaptı. Ayrıca kadı tayin etti. Her zaman Müslümanlar arasındaki işlere o haâkim bakardı. Fakat kâfir Müslüman'a egemen olamazdı.

Bayezid Han'ın Timur tehlikesi üzerine tekfur, o mahalleyi ortadan kaldırdığı gibi halkını da şehirden sürdü ve o camiyi de yıktı. Şimdiki zamanda o insanlardan daha Tekirdağ'ında Göynüklü derler bir köy vardır.

Bu fetih hicretin yedi yüz doksan üçüyle dördü arasında (M. 1391-92), Sultan Bayezid tarafından gerçekleştirildi. Yine de en iyisini Allah bilir.

Şair

Bu felek hem döner hem de yan yan bakışlar fırlatır;
Kimini Rüstem kimini de Hamza mertebesine çıkarır.

Her an dönüp dolaşarak bin şekil ve nakış bağlar,
Hükümdarların tacını alıp ayak altına atar.

Kiminin isteklerini yükseltikçe yükseltip kabartır,
İstek ve arzu göğünde uçurur.

Kimisi o güzelliğe can ve gönül verir;
Güzellik sahibi de eziyetler yaparak nazlanır.

Kimisi gece gündüz gayret edip para pul peşinde koşar;
Kimisi de saç sakal kazıtip başını kel ve çiplak yapar.

İnsanlara bakınca hepsinin bir babanın oğlu olduğunu
görürsün.
Böyleyken niçin uzun dövüşlere girişirler, buna şaşmak
gerek.

BÖLÜM 61

Bundan sonra Sultan Bayezid'in ne işlerle uğraştığını anlatır.

Niğbolu'yla Sillisire (Silihre)yi fethetti. Sonra Mora tarafına gitti. Karafirye'ye gelince kendi orada kaldı ve dört bir

yana akıncılar gönderdi. Yakıp bozdular ve harap ettiler. Çok çok fetihler yapıldı ve ganimetler alındı. Sonra Karafirye'de muhtaçlar için bir imaret yaptı. Oradan Edirne'ye geldi, burada da bir imaret yaptı.

Şair

Arzu ve istekleri araştıran binlerce hayal gönülden geçer;
Bunların kimisi gerçekleşir kimisi dilde söylenenir.

Kimisini dil söyleyince elle yapılır, bu da ülke halkının
Ve boyaların sürülmemesine yol açar.

Halkı ilinden ve aslından uzaklaştırır, o düğün
ve ziyafetler,

Neşeler, sevinçler yasa döner.

BÖLÜM 62

Bayezid Han'ın Dispot'la neler yaptığıını anlatır.

Sırp gidince Bayezid Han ülkesine, "Benimdir." dedi. Vilkoglu* da padişaha pek çok armağanlarla elçi gönderdi ve; "Taht da kutlu olsun." dedi. Ayrıca babasının ağzından bir mektup yazdı. Babasının bir güzel kızkardeşi vardı, Sırp'ın öz kızıydı ve bunu padişaha vermeyi kararlaştırmışlardı. Bayezid Han'a mektubunda, "Bundan sonra hizmetçini al götür, hizmet etsin." diye yazdı. Padişah'a gönderdiği elçi gelip haber verdi. Bunlar da cevabında, "Kızı gönderin gelsin." dediler. Onlar da kızı gönderdiler. Gelip Bayezid Han'la buluştu ve maksat hasıl oldu.

Ondan sonra kendi âdetlerine göre ne hizmet varsa yerine getirdi. Ayrıca, "Devletli padişahтан kız kardeşim hizmetçine Semendire'yi sadaka etmeni isterim." dedi. Padişah bunun dileğini kabul ederek yanında Güvercinlik'i de verdi. Ama Nigeobri'nı (Niğbolu) vermediler. Sonunda bu söz ve anlaşma üzerine kararlı bir şekilde duruldu.

* Babası Vulk'un adıyla anılan bu kral, Osmanlı metinlerinde Vulukoğlu, Valikoğlu, Vilkoglu veya Vilkoğlu biçiminde de geçer.

İşte Timur tehlikesine kadar Bayezid Han sohbet işlerini, Ali Paşa'nın da yardımıyla Sırp kızından öğrendi.

Şiir

Şarap yanında, kebab da birlikte meclis kuruldu
Kâfir kızı geldi ve kadehler dolaştırıldı.

Bu sohbette nasıl bir meclis kurulduysa,
Ali Paşa, "Han'ım, bunlara iyi bak." dedi.

Sultan Bayezid'in şarap içmesine sebep olarak,
Ali Paşa'yla kâfir kızı gösterildi.

Kâfirlerle çok muameleler yapılmasına rağmen,
Osman sülalesi bu zamana kadar içmemişi.

Bir latife: Bu Osmanoğulları, bir sadık soydur. Bunlardan İslamiyet'e uymayan hiçbir hareket görülmemişti. Âlimler bir şeye, "günah" demişse Osmanoğulları da ondan kaçarlarlardı. Orhan devrinde, Gazi Murad Han zamanındaki âlimler, Çandarlı Halil'e gelinceye kadar haramdan uzak dururlar ve asla günah işlemezlerdi. Ne zaman ki Çandarlı Halil ve Türk Rüstem geldi, bunlara efendimiz dediler, ondan sonra işlere hile karıştı. Halil'in oğlu Ali Paşa vezir olunca bilgili insanlar çoğaldı. Bu Osmanoğulları, haramlara karşı katı davranışın bir soy idi. Onlar gelince fetvaya, dinî hükümlere hile karıştırdılar ve Allah korkusunu ortadan götürdüler. Hatta onların memleketinde eski parayla kimse alışveriş yapmaz, başka ülkelere de gitmezdi. Bu karar Ali Paşa zamanında bozuldu.

Ali Paşa zevkine çok düşkün bir kişiydi. Yanında hukuk ve terbiye işleriyle görevli olanlar da o çeşit insanlardı. Kadıların harama yönelik haktan ayrıldıkları, günahları açıkça görülür oldu. Bunun üzerine bir gün Sultan Bayezid, "Kadıları getirin." diye emredince harama ve haksızlığa başlamış pek çok kadı toplayıp getirdiler. Padişah bunları Yenisehir'de bir eve koydurdur ve "Gidin o evi ateşe verin, içinde ne kadar kadı varsa hep birlikte yansın." dedi. Ali Paşa bunların kurtulmasında şaşkınlık ve aciz kaldı.

Padişahın nedimleri arasında Maskara Arap adında biri vardı, Ali Paşa onu çağırda. Ona, "Eğer bu kadıları padişah-tan kurtaracak olursan, sana çok mal vereceğim." dedi. Maskara Arap oradan kalkıp Sultan'ın huzuruna geldi ve "Padişahım beni İstanbul'a elçiliğe gönder." dedi. Bunun üzerine Sultan, "Bire devletsiz Arap! Orada, İstanbul'da ne işin var?" diye sordu. Arap da, "Gideyim tekfurdan keşişler isteyeyim." cevabını verdi. Padişah bu söze karşı, "Bire keşişleri ne yapacaksın?" deyince, "Han'ım kadıları öldürelim de keşişler kadı olsun." dedi. Padişah tekrar, "Bire it Arap! Kadılığı keşislere vereceğime kendi adamlarına veririm." deyince Arap, "Senin adamların okumuş değildir, halbuki bu keşişler pek çok seneler okuyup dirsek çürütmüşlerdir." cevabını verdi. Sonra Bayezid Han, "Ya bire Arap, iş nereye varır?" diye sorunca Arap, "Sultanım! Onu padişahlar bilir. Onların hallerini, işlerini ve çeşitli hareketlerini." dedi. Sonra Bayezid Ali Paşa'yı davet edip, "Ali bu kadıların hepsi okumuş mudur?" diye sorar. Ali Paşa da, "Evet, Sultanım okumayan insan hiç kadı olabilir mi?" cevabını verir. Padişah bunun üzerine, "Ya! Madem ki okumuşlardır, niçin harama yönelik günah işlerler; yaramazlıklar ederler?" der. Ali Paşa cevap olarak, "Sultanım! Bunların gelirleri azdır." der. Şimdiki zamanda kadılar binde yirmi resim alırlar, o da Ali Paşa gayreTİyle olmuştur. Bu sebepten onu, kadıların gelirleri çok olsun diye Ali Paşa başlatmıştır. Paşalarla kadıaskerleri ise artık hoş görmeleri lazımdır.

Şiir

Cihana hükmek padişahların elinde ise de,
Onun kulpu bilgili olanların dilindedir.

O kulpa binlerce hile ipini takıp
Müslümanların yolunda tuzak kurarlar.

Özellikle bir softa âlimler safina geçerse
O, padişahların ülkesinde ne hileler yapar.

Sözün kısası Osman neslinin günah işlemesine ve haramlara sapmasına ilk önce Ali Paşa sebep olmuştur. Çünkü hile ve oyun bilen pek çok Arap ve Acem bilginleri onun yanına çok gelip giderlerdi.

Bilgin yoldan çıkışa ışık olur, ışık da azarsa şeytan olur.

BÖLÜM 63

Bayezid Han, Karamanoğlu'yla ne yaptı onu anlatır.

O zaman Hamidili'ni vuran Karamanoğlu tekrar geri döndü. Padişah da Bursa'ya geldi. Hamidili vilayetinin insanları şikayeteye geldiler ve "Padişahım! Karamanoğlu'nun zulmü haddi aşmıştır. Bizim halimizi perişan etti." dediler. Bayezid Han da gayrete gelip, "Yüce Tanrı'nın yardımı ve izniyle gidip onu yola getireyim." dedi. Hemen ordunun toplanmasını istedi, yürüyüp Tekeili'nden dolanarak Karaman'a çıktı. Orada ansızın Germiyanoğlu Yakup Bey'le veziri, hisar beyi ve ordu komutaniyla karşılaştı. Bunları tutup İpsala Hisarı'nda sağlam bir şekilde hapsetti. Sonra doğrudan Karaman'a yürüdü. Karamanoğlu kaçip dağa çekildi. Bayezid Han da varıp Konya'nın üzerine karargâh kurdu. Şehrin kapılarını kapattılar. O zaman harman mevsimi idi. Arpa ve buğday çeçeleri Konya meydanında dağ gibi yiğilmişti. Ordudan askerler hisara gelip çağırıldılar ve "Ey kale halkı! Atalarınıza yedirmek için, gelin bize arpa ve saman satın." dediler. Onlar da, bunların sözlerinin gerçek olup olmadığını anlamak için adamlar gönderdiler. Adamları geldi. Bunu padişaha da söyledi. Padişah bir iki asker gönderip, "Sakın kimseye zulmetmesinler. Arpa sahibi kendi insafına göre satsın." dedi. Arpalarını satınca hükümdar yanlarına adam vererek o kişileri hisara kadar ilettiler.

Şehir halkı bunlardaki adalet ve insafı görünce şehrin kapısını açtı. Kale fethedildi. Etraftaki şehirlere de, "Bu gelen Sultan çok adalet ve merhamet sahibidir. Müslümanların malında ve yiyeceklerinde asla gözü yoktur." diye haberler gitti. Bu haberi duyan diğer şehirlerin halkı, adamlar göndererek,

padişaha, "Geliniz, bizim şehirlerimize de bakınız." dediler. Aksaray'ı, Niğde'yi, Kayseri'yi verdiler. Develi'nin Karahisar'ı da dahil hepsini yüre ve köyleriyle teslim ettiler.

Bu hali gören Karamanoğlu aciz bir şekilde ister istemez elçi gönderdi ve "Şimdiye kadar her ne olmuşsa benim yüzüm dildir. Bu günahlarımı pişman oldum ve affetmenizi diliyorum." dedi. Sonunda barış yapıldı. Çarşamba Suyu'ndan sınır kesilerek ötesi Karamanoğlu'na bırakıldı. Berisi de padişahın oldu. Padişah da kendi adamlarını yerleştirerek geri dönüp kutluluklarla Bursa'ya ulaştı.

Şiir

Adaletle hareket eden her Sultan Allah adamı bir velîdir.
Bütün cihanın böyle adil bir padişaha köle olması da
ayıp değildir.

Süleyman peygamber de dünyayı adaletle tuttu.
Hangi padişah adalet sahibi olursa Süleyman
Peygamber'e benzer.

Gönül ülkeleri düşmanlıktan yıkılır. Bir ülke ne kadar
şen ve bayındır olsa
Düşmanlık orayı ören yerine çevirir.

Âşıkî sakın gönlünde kin ve düşmanlığa yer verme.
Bu kıl kadar bile olsa imanını bozar.

BÖLÜM 64

Sultan Bayezid Han'ın Kastamonu'ya ne şekilde vardığını anlatır.

Padişah bir gün kutluluklarla Bursa'dan çıkış yaparak doğu Taraklı Borlu'ya vardı ve onu fethetti. Sonra yürüyüp Kastamonu'ya ulaştı. İsfendiyar Sinop'a kaçtı ve oradan Bayezid Han'a elçi gönderdi. ve "Benim padişahtan ümidim, beni hizmete kabul etmesiydi. Yine de ihsan ve bağışta bulunup bu oturduğum yeri bana sadaka etsin." dedi. Bayezid Han bu sözü kabul etti. Kırırmızı Yol'dan aşağını sınır kesip İ-

fendiyar'a verdiler. Geri kalan yerler de Bayezid Han'ın idaresi altına girdi. Oradan dönüp Bursa'ya geldi.

Buraların Sultan Bayezid tarafından alınışı, hicretin yedi yüz doksan yedisiyle sekizi (M. 1395-96) arasında gerçekleşti.

Şiir

Bu dönen felek nasıl bir iş işlemekte,
Bak Karaman Karataş'ta tepesi aşağı durmakta.

Bayezid bu ülkeyi aldı ve adamlarına verdi.
Artık sipahi ve yiğitlere iş kalmadı.

Silifke'yi gözyaşından sel bastı.
Ciğerler gam ve tasadan kan doldu.

Seni dönüp dolaştıran bu varlığının,
Bakınca bir nefes olduğunu görürsün.

BÖLÜM 65

Bayezid Han'ın Amasya ve Sivas'ı nasıl fethettiğini bildirir.

Amasya'yı Sultan Bayezid'e asıl sahibi verdi. O zamanda Kadı Burhaneddin Amasya'nın sahibini incitmişti. Bayezid Han'ın idaresinde iken Kadı Burhaneddin Hakk'ın rahmetine kavuştu. Oğlu küçük kaldı. Kızını da Dulkadiroğlu Nasreddin Bey'e vermişti. Burhaneddin'in oğlunu Nasreddin Bey'e gönderdiler. Bu yüzden vilayetin ileri gelenleri Sultan Bayezid'e, "Gel!" diye adamlar gönderdiler. Bayezid Han yürüyüp Sivas'a geldi. Şehrin onde gelen adamları tarafından karşılandı. Padişahlığın kanunu ne ise yerine getirildi. Bayezid Han da Sivas'ı oğlu Emir Süleyman'a verdi. Oradan yürüyüp Erzincan'a ulaştı. Erzincan Beyi Taharten itaat etti. Padişah kendisini yerinde bıraktı, ancak ailesini ve çocuklarını Bursa'ya gönderdi. Sonra Divriği'yi aldı, Malatya'ya vardı. Malatya'yı, Derevende'yı, Bihisni'yı fethetti. Sözün kısası bu vilayetlerin hepsini aldı ve sonra Bursa'ya geldi. Taharten'i geri Erzincan'a gönderdi ve ailesini Bursa'da alıkoydu.

Şiir

Beni seven eşimden ayıran bu
Eşikten dostluk ummam mümkün mü?
Yaz kış yollar gözlemekteyim. Benim bu durumda
Dünyada rahat olmam mümkün değil.
Oğul, kız ve eşim benden ayrı olunca,
Hangi hareket ve davranışımdan lezzet alabilirim.
Bu ayrılığımı sebep sen oldun, bu karşılaşmadan
Nasıl doğruluk beklersin.
Ey Bayezid! Taharten'den dostluk bekleme.
Çünkü onu hayat arkadaşından ayırdın.

Şiir

Dünya bir şekilde görünmemiş, halden hale girmiştir,
Ve cihanla güreşenler onu yenememişlerdir.

Bu geniş çemenlik neler bitirmediler.
Bu da kara toprağın görüşüleridir.

Bu fetih hicretin yedi yüz doksan sekizinde (M. 1395-96) gerçekleşmiştir.

BÖLÜM 66

Saruhan Beglü'nün Filibe yöresine nasıl geldiğini
ve sürülp oraya gitmesine neyin sebep olduğunu
anlatıp bildirir.

Menemen Ovası'nda kışlayan Saruhanili'nin göçer halkı vardı. O yerde tuz yasağı bulunuyordu. Onlar yasağı kabul etmezlerdi. Bunu Bayezid Han'a bildirdiler. Padişah da oğlu Ertuğrul'a haber göndererek, "Ne kadar olursa olsun o göçer evlerin hepsini iyice tespit ederek seçme adamlarınla yola çıkar; Filibe yöresine getirsinler. Bunda ihmäl gösterme ve acele et." dedi. Ertuğrul da babasının sözünü kabul edip o göçer evleri eksiksiz gönderdi. Filibe yöresine getirip yerleştirdiler.

Şimdiki zamanda Filibe'de Serhan Begli adıyla anılanlar onlardandır. İşte bu Paşa Yiğit Bey adındaki kimse onların büyüğü ve önderi idi. O zaman onlarla birlikte gelmişlerdi.

Şiir

Padişahların sürgün etmesi, bu sebeple başka yerleri
Bayındır hale getirip şenlendirmesi kanundur.

İnsanlar o yolculuktan zahmet çekip incinirlerse de,
Bu Tanrı'nın takdiridir, ellerinden bir şey gelmez.

Boyun eğip o yazgıyı gözetir ve itiraz etmezse
Kismetini bulur ve rahata kavuşur.

SORU.— Bayezid Han Malatya'yı kimlerden aldı?

CEVAP.— Malatya'yı Türkmen'den aldı. Ayrıca Divriği'yi Kürt'ten; Gürün'den beri Behisni'yi (Besni) Türkmen'den aldı. Bunlar da eskiden beri hüküm sürmediler. Ertana'dan sonra o vilayet bunların ellere girmiştir, hükümtüler. Sultan Bayezid o yerleri zaptedince o beyler zorda kaldılar ve Arap'a kaçtılar. Ne zaman Timur tehlikesi ortaya çıktı, Mısır sultانı vasıtıyla yine her biri kendi yerine geldi. İşte o zamandan beri Mısır bunlara hükmeder oldu.

SORU.— Peki Anadolu'dan Bayezid Han'dan kaçarak gi-denlerin durumları nereyevardı?

CEVAP.— Bir kısmı Timur'a gittiler. Bunlar Taharten, Germiyanoğlu, Düzme Aydinoğlu, Menteşeoglu idi. Bunlar arasında bir de İsfendiyaroğlu'nun elçisi vardı. Fakat bunların her biri bir kılıkla varmışlardı. Germiyanoğlu iblisi kalesinden veziriyle hapisten kaçıp ayıcı ve maymuncularla arkadaşlık ederek Timur'a geldi. Menteşeoglu saçını sakalını kazıtip rezil bir halde vardı. Aydinoğlu çerçilik ederék vardı. İsfendiyaroğlu elçisiyle Taharten de köle kılığında vardılar ve beraber idiler.

Bunlar Timur'a gelip durumlarını bildirdiler, "Ey ulu bahtlı kişi! Bize merhamet et, biz pek ziyade mazlumuz." diye yalvardılar. Fakat onu en çok tahrik eden Taharten'le Germiyanoğlu idi. Çünkü biri hapisten kaçıp varmış, diğe-

ri de oğul, kız ve hanımdan ayrı düşüp gitmişti. Bunların yalvarmaları tesir etti ve tahrike bunlar sebep oldular.

Şiir

Sen kınayarak şikayette bulunmadın, tahrik edip sebep
oldun ve
Binlerce can mahvoldu.

Timur'a bozgun ve yıkıcılık temelini kurdun,
Böylece pek çok günahsız insan vatanından ayrıldı.

Diğer şiir

“Ölçüsü olmayan hesaba gelmez mal aldı” dediler.
Bunun üzüntüsü, yaşı bizden uzak olsaydı, ne olurdu.

Oğul, kız, kavim, kardeş ülkeden ayrıldı,
Halkımız artık çuval eskilerini giyer oldu.

Bütün varlık ve benliklerini unutup Allah'tan
Bir kurtarıcı göndermesini isterler.

“Biz ona karşı günah işledik. Hatta ona
bir kılımız bile karşı gelmedi.

Elimizde geçmez para bile bırakmadı,
Şimdi bize yiyeceği bile dilenciler vermektedir.

Derdimiz pek fazla, halimizi anlatmak için
Yüzümüz kalmadı” dediler.

Diğer; bu da şiir

Yine bin çeşit defter ortaya çıktı,
Hakk'ın dileği ne ise sonunda o yazıldı.

Âlemi zulüm ve sapıklık kapladı,
Köleler de bütün insanlara baş kesildi.

Mundar ve temiz ayırt edilmez şekilde birbirlerine karıştı,
Yemek için ise köpek Çağatay ortaya çıktı.

Artık savaş başladı ve halk kaçma yolunu seçti;
Öküzler, katır yerine konulup, arkalarına yük yüklendi.

Bir kişi götürmek için hazır bir şey bulamaz,
Bulduğu ise yalnız bir eski hasır parçasıdır.

Lanetli Timur kendini büyük gördüğünden beri pek çok
Altın ve gümüş bakır olarak anıldı.

Timur'un cevabı: Timur bu gelen beylere, "Ey beyler! Şimdi bu Yıldırım Han Allah yolunda çarışan bir padişahıtır. Siz ise bizim günahımız yok diyorsunuz. Padişahlar bir kimseyi sebepsiz yere, durup dururken incitmezler." der ve ayrıca, "Bir çok sebepleri de vardır. Sizden para istemiştir, biri budur. Biri, 'gelin bana hizmette bulunun.' demiştir. Biri de, 'Ben Tanrı yolunda düşmanla savaşacağım bana asker verin.' demmiştir. Şimdi sizler bu söylediklerimi yerine getirmez iseniz, töreye göre, sizi incitirler. Sizin bu sözünüzü yalan veya gerçek olduğunu ne bileyim. Eğer doğru söylüyorsanzı, padişahlar için bu gibi haller uygun düşmez. Eğer yalancı iseniz, sizlere de bu hal layık değil, bu ise padişahlara töhmet ve suç yüklemektir. Evvel elçi göndereyim de o padişahın ne olduğunu ve halini anlayayım, görelim ne cevap verecek." dedi.

"Elçi göndereyim" dediğini Germiyanoğlu işitince hemen, "Sultanım! Bu bizim halimiz iki şeyden uzak değildir. Sözümüzde ya gerçek veya yalan oluruz. Eğer gerçek ve doğru isek mürüvvet ve ihsan sana aittir. Yok yalan söylüyorsak ülkeleri ele geçirmek o zaman padişahlara âdettir, emirdir." dedi.

Sonra Germiyanoğlu'nun sözüne "Elçi lazımdır" dediler. Göndermek için elçi hazırlıkları yapıldı. Bu sırada Timur, Sultan Ahmed'le Kara Yusuf'un Şam hapsinden kurtularak kaçip Yıldırım Han'a vardıklarını işitti. Timur bu haber üzerine elçi göndermeye, o beylerin hallerini bilmek ve Yıldırım'ın yanında kalıp kalmadıklarını öğrenmek için sonraya bıraktı. Az zaman orada kalıp gittiklerini öğrenen Timur, bunun üzerine, elçisini Yıldırım Bayezid Han'a gönderdi.

SORU.—O beyler orada iken Timur neden elçisini göndermedi?

CEVAP.— Timur, o beylerin gidip Yıldırım Han'ı kendinin

üzerine kışkırtırlar düşüncesinde idi. Durumun böyle olmadığını anlayınca derhal elçi gönderdi.

Elçi bir gün Yıldırım Han'a gelip vardı ve armağanlarını sundu. Yıldırım Han hiç iltifat etmedi. Hatta mektup ve armağanlarına bile dönüp bakmadı. Sonra kendi mühürlü cevap mektubunu yazdı, elçinin eline verip gönderdi. Elçi gidince Sultan Bayezid vezirlerine, "Timur'un üzerine gideceğim, çabuk hazırlanın. Onu vilayetinden çıkartmayacağım." dedi. Paşalar, "Devletli sultanım! Buna ne hacet, ordumuza niçin zahmet çektiğim, koyalım gelsin, ülkemize gırsın. Onları o şekilde kralım da memleketlerine haberlerini yine biz gönderelim." dediler. Bütün beyler bu görüş ve tedbiri beğenip uygun gördüler. Böylece Sultan Bayezid kendi düşüncesinde yalnız kaldı.

Hemen asker toplamaya başladılar. Timur çıkıştı yürüdü. Bayezid Han da Vilköglü'na, "Gel!" dedi. Rumeli askerlerini topladı. Hazır vaziyete geldiler. Diğer yandan Timur, Sivas'a ulaştı ve savaşa başladı. Kalesini yıktı ve çevre halkını esir aldı. Bunların durumu üzerine Mısır ordusu da Halep'e geldi. Bu haberi işten Timur derhal Şam'a yöneldi ve Halep'e vardı. Halep civarındaki Mecnun Tabak Ovası'nda savaştılar. Türkmenlerin ihanetleri yüzünden Mısır ordusu Timur'a karşı dayanamayıp bozuldu. Mısır sultani kaçip Mısır'a gitti. Halep'e varan Timur, halkın şehri vermemesi üzerine savaşa girdi. Pek çok insan öldü, sonunda şehri zulümle aldı ve zulmü son hadde ulaştı.

Timur, kötüler içinde eşi olmayan bir kimse idi. Halep'ten Hama'ya ulaştı. Bu şehri de Halep'ten beter etti. Sonra Humus'a geçti. Orada bazı kabirler gördü ve bu mezarlardan kimselere ait olduğunu sordu. Halk, "Bunlar peygamberin, selam onun üzerine olsun, sahabelerindendirler. Biri bu ülkeyi fetheden Halit bin Velid'tir. Biri Ka'bülahbâr, biri de Amr bin Ümeyye'dir." diye cevap verdi. ve "Gördüğün bu mezarlardan hepsi yüce peygamberin sahabeleridir" dediler.

Bunları işitince Humus'un halkını esir etmedi. Fakat halkın güvenlik vergisi saldı. Hadsiz hesapsız mal aldı. Oradan Balbek'e geçti ve bu şehri de yağmaladı. Sonra Şam'a

geldi. Halk şehrin kapılarını kapattı. Günlerce savaş yapıldı. Her iki taraftan da pek çok insan öldü. Sonunda Şam'ı yağma etti. Yezid'in kabrini buldurup açtırdı. Kemiklerini yaktı ve kabre pislik doldurdu.

Şam'a olan zulmü daha çok Yezid'in o şehirde yatmasından idi. Sonra oradan çııp tekrar Karabağ'a geldi. Kişi orada geçirdi, baharla birlikte Anadolu tarafına yöneldi. Önce Erzincan'a geldi. İsfendiyar tarafından karşılandı. Timur'la birlikte Sarıkamış'a kadar geldiler. Bir gece Timur'dan izinsiz sessizce kaçtı ve tekrar Kastamonu'ya geldi. Timur da Ankara'ya yöneldi.

Bu yanda Sultan Bayezid de önceki tedbirlerini ve yaptıklarını gözden geçirdi. Kendi vilayetinden olsun, diğer illerden olsun yazılı askerlerini çıkarttı. Ayrıca Serahur da çıkardılar. İstanbul'dan bile çıktı. Bu Anadolu illerinde serahur çıkarmayı, vezirlerinin marifetiyle Bayezid Han başlattı. Sultan Bayezid üç oğlunu yanına almıştı. Biri Aydın ili sancacı, Karası sancacı ve Saruhan sancığının idaresi elinde olan Emir Süleyman; biri Hamidili ve Tekeili sancıyla Mustafa; biri de Amasya'da bütün Anadolu askerleriyle birlikte gelen Sultan Mehmed idi. Bütün bu toplanan askerler, Tatar olsun diğerleri olsun, hep birlikte padişahla yürüdüler. İki tarafın ordusu da Ankara'ya vardı.

Timur perşembe günü sabah geldi ve yerini aldı. Bayezid de ikindi zamanında gelip yerleshti. Her iki ordu da birbirlerine karşı yer tuttular. Beri tarafta Timur önüne hendek kazdırdı. Cuma günü oldu, her iki tarafta da Cuma namazı kılındı. Sonra Sultan Bayezid sancaklarını çözdü, büyük davullar çalındı, saf saf alaylar bağlandı. İki ordu karşılaşınca Tatarlar hainlik yaptı ve Erzincan beyi Taharten tarafına geçti. Germiyan askeri de ihanet edip Germiyanoğlu'nun yanına vardı. Sözün kısası her vilayetin askeri kendi beylerinin bulunduğu safa geçtiler ve ihanet ettiler. Zaten bu beyler Timur tarafından yer almışlardı.

Vilkoğlu maiyetindeki küffar askerleriyle görülmedik savaşlar yaptı. O da savaşta her tarafın işine geldiği şekilde hareket ettiğini görünce geri çekilib bir tarafa gitti. Sultan

Bayezid'in oğlu Mustafa, atını terk ederek aradan kayboldu. Emir Süleyman'ı paşalar alıp ara yerden çıkardılar. Böylece savaş meydanını terk etti ve bir tarafa gitti. Sultan Mehmed de Amasya askerini alıp Amasya'ya çekildi. Meydannda yalnız Bayezid Han ve ona bağlı askerler kaldı.

Solak Karaca adında Sultan Bayezid'in bir adamı var idi. O sırada padişaha, "Hey Bayezid Han! Hani o güvendiğin çocukların nerede? Ya çok güvendiğin sancak beylerinle o sarhoş vezirlerin hani? Ne iyi yoldaşlık yaptılar." dedi. "O topladığın mali oğlanlarının rızkıdır diye harcamadın." Sultan Bayezid bu sözü işitince çok üzüldü. "Bak, bana minnet edip dil mi uzatırsınız?" dedi. Atına vurdu ve askerin arasından yanındaki birkaç genç yaya o ve bir nice solaklarla birlikte dışarı çıktı. Çağatay ordusunun alaylarını birbirine kattı.

Germiyanoğlu bu durumu görünce, "Hey bu savaşan Bayezid Han'ın kendisidir. Fırsat bu fırsattır, çabuk durmayın" dedi. O anda sayısız asker Bayezid'in etrafını dört yanından sardılar, tutup Timur'a getirdiler. Amma atından indirmediler. Timur da görüp çağırarak, "Sakın atından düşürmeyin." dedi. Sonra, "Benim koltuğuma girin." diye buyurdu. Çünkü o zaman çadırında idi. Koltuğuna girip, "Han'ım ata bin." dediklerinde, Timur, "Hey kaltaklar! Ben ata binip nereye gideyim? Padişahların hareket etmesi doğru değildir." dedi. Yürüyerek çadırın kapısına geldi, Bayezid Han'ı da saygıyla attan indirdiler, Timur karşı vardı, görüştüler. Ondan sonra ikisi bir halinin üstüne oturdular. Timur, "Asker artık savaşmayı bırakın, muharebe etmesinler." dedi. Ancak her bir kişi kendi için çalışır, çalışır çırptığını ve elde ettiğini kazancı sayar, haram helal demeden toplardı.

Şiir

Bu kargaşa ve günaha iki kötürum sebep oldu,
Ayrıca şeytan da bu fitneyi güzel gösterdi.

Anadolu ve Mısır ülkesi bu fitnenin ateşine yandı,
Bu karışıklıkta neler neler oldu.

Gerçi bu işler yüce Allah'ın takdiridir,
Ancak buna sebep bu iki kötüyümdür.

Bunlar nefislerinin istekleri doğrultusunda hareket
etmişlerdir.

Âşikî sen bu niyette olma, bu isteklerin hiç birine uyma.

SORU.— Ey derviş! Sen o savaşta henüz yaratılmamıştin.
Şimdi bu hikâyeyi kimden duyup anlatırsın?

CEVAP.— Bursa'nın Koca Nayib diye anılan bir naibi vardı. O zat Sultan Bayezid'in has solaklarından imiş. O zaman Bayezid Han'ı tuttuğuları sırada orada imiş. Hatta Sultan Bayezid Akşehir'de öldüğü zaman da yanında bulunuyormuş. Ben bunları ondan öğrendim ve "Bayezid Han'a nasıl davranışlardı" diye sordum. O da, "Timur bir yürüyen taht yaptırmıştı. Onu kafes gibi iki at arasına yerleştirmiştir. Timur ne zaman giderse, Sultan Bayezid'i o tahterevanla kendinin önünden yürütürdü. Oturacakları zaman da çadırı önünde kondururdu" dedi.

Bu koca Nayib dediğim kişi sonra Amasya'ya Sultan Mehmed'in yanına vardı. Sultan Mehmed ona Amasya hisarının dizdarlığını verdi. İhtiyarlayınca Sultan Murad onu Bursa'ya getirdi ve Bursa naipliğini verdi. Ben ne atlattımsa, onun söylediklerinden anlattım. Fakat onun hikâye ettiği şeylerin pek çoğunu, söz uzar diye söylemedim.

Şiir

Timur'un ettiği işi kâfir bile etmez, onun elinden insanlar
Erkek, hanım, kız oğlan neler çektiler bir bilsen.

Müslümanları kırdı geçirdi, onun varacağı yer, gayesi de
Ne idi bilinmiyor.

Tekke, mescit, medrese, mektep yıkıldı, hatta
Aydın ilinde bir kış geçirdi.

Timur'un dünyada çok zulmü var,
İnsanlar onunki gibi zulüm görmediler.

Hangi ile ayak bastı ise hepsi yıkıldı,
Genç ihtiyar bütün insanların dışları döküldü.

Sonra Timur her vilayeti yine beylerine verdi. Osman ülkesini de Tatar'a bıraktı. Bayezid Han da bunu iştitti. Timur zaman zaman giderken Bayezid Han'a gelip selam verirdi. Bir gün Sultan Bayezid Timur'a, "Timur Bey! Senden bir dileğim var" der. Bunun üzerine Timur, "Dileğin ne ise söyle kabul ederim." der. Bayezid Han, "Gel kerem et, senden istedigim Tatar'ı bu ülkede bırakma, alıp birlikte git." deyince Timur, "Öyle olsun, sözünü kabul ettim. Semerkand'a vardıktan sonra, seni tekrar ülkem göndereceğim. İşte o zaman Tatar seni memleketine getirecek." der.

Bayezid Han Semerkand'a gideceğini iştince çok üzüldü. Kendi işini kendi bitirdi. Timur kendi ülkesine doğru yola çıkışınca bütün Tatarları sürdü. Kırşehir'i, Sivrihisar'ı ve Beypazarı'nı Karamanoğlu'na verdi. Kastamonu, Çankırı ve Kalecik'i tekrar İsfendiyar'a bıraktı.

Bayezid Han ölmüşti. Fakat Timur, Bayezid Han'ın oğlanlarından birinin kendine gelmesini ve Sultan Bayezid'in ülkesini de ona vermeyi umuyordu. Oğlanlarından hiçbirinin gelmediğini görünce, Karamanoğlu'na verdi ve bu ülkeden çıkıştı. Bu hadise tarih olarak hicretin sekiz yüz dördünde (M. 1402-3) gerçekleşti.

BÖLÜM 67

**Bayezid Han'ın ölümünden sonra
kaç oğlu kaldı ve bunlar neler yaptılar, onu anlatır.**

Bayezid Han'ın altı oğlu kalmıştı. Beşi belli, biri de görünmez oldu. Çünkü biri Timur'la yapılan savaşta ortadan kayboldu. Oğlanlarının biri Emir Süleyman, ikincisi Mehmed, üçüncü Isa, dördüncü Musa, beşinci de Kasım'dır. Lakin bu Kasım, o zaman sarayda olup daha küçüktü. Sonra o ortalıktan kaybolan Mustafa idi.

Ali Paşa, Eynebeg subası ve Hasan Ağa, Emir Süleyman'ı,

Rumeli'ne alıp gitmeyi kararlaştırdılar. Sultan Mehmed geri Amasya'ya döndü. İsa'yla Musa da Bursa vilayetinde ve Karası ilinde birbirleriyle mücadele ediyorlardı. Sonunda Musa, İsa'yı ortadan kaldırdı ve gelip Bursa'da oturdu. Berri yandan Emir Süleyman da Bursa'ya geldi. Musa kaçip Karaman'a gitti. Emir Süleyman'ın Fatma adında bir kızkardeşiyle Kasım adında bir de küçük kardeşi vardı. Onları düşmanlık olmaması için İstanbul'da rehin kodu. Sonunda Emir Süleyman tekrar Rumeli'ne geçti. Bu zaman tarih hicretin sekiz yüz beşinci (M. 1402-1403) gösteriyordu.

Sultan Mehmed, Emir Süleyman'ın tahta geçtiğini Amasya'da işitince elçi gönderdi ve "Babamız gitti ise Emre'm sağ olsun. Emre'm bize ata yerinedir." dedi. Ayrıca iki değerli at da hediye gönderdi. Emir Süleyman da ona, pek çok oğlan ve cariyeler gönderdi. Sonra Karamanoğlu'na elçi gönderdi, "Kardeşim Musa'yı bırakmazsan ben sizinle iyi dostlukta bulunurum." dedi. Musa, Karamanoğlu'yla olan bu durumu anlayınca Karaman'dan kaçarak İsfendiyar'a gitti. Emir Süleyman o zaman Bursa'da oturuyordu. Musa'nın İsfendiyar'a gittiğini işitince üzerine yürüdü. Göynük civarında bir su kenarında kondu. Yaz idi, kış olunca orada kuşladı ve o konaktan göçmedi. Şimdi o yere Bey Kavağı derler. Çünkü Emir Süleyman o kavak ağacının dibinde sohbet etmiş ve sohbetten hiç geri kalmamıştır. O yer çok güzel ve şerefli bir makam idi. İşte orada İsfendiyar'la barıştılar. Sonra oradan kalkıp İznik'e geldiler ve tekrar sohbetle vakit geçirdiler.

İsfendiyar Ali Paşa'nın minnet şarabıyla Musa'yı Sinop'tan gemiye bindirip Eflak'a gönderdi. O zaman Eflak Beyi'nin adına Mirço derlerdi. Bu tarafta Emir Süleyman, Musa'nın Rumeli'ne geçtiğini işitince kalktı, Edirne'ye vardi ve tekrar sohbete başladı. Rumeli'nin beyleri Musa'nın Eflak'a geldiğini işitince, "Kardeşinin beylikle ilgisi yok, gece gündüz sohbet etmekten eli bir şeye ermez, çabuk gel." diye haber gönderdiler. Musa bu haberi alınca çıkıp Sillisürüm'e (Sillisire) geldi. Oradan Rumeli'ne geçti. Rumeli'nin gönüllü askerleriyle tımar erlerinin hepsi Musa'ya gittiler. O da doğru Edirne'ye geldi. Emir Süleyman'a, "Ne duruyorsun, kardeşin

Musa geldi ve Rumeli ona döndü." dediler. Emir Süleyman, mahmur yatardı, zorla kaldırdılar. "Benim memleketimde onun hükmü geçmez" deyince, "İşte Musa geldi" dediler. Emir Süleyman hemen binip kaçtı, bir köye ulaştı ve orada vefat etti. Sonra o köyü bütün halkıyla birlikte, "Benim kardeşim neden öldürdünüz?" diye Musa ateşe verdi.

Şiir

Makam mevki gururu yoldan çıkardı,
Sevinerek alındıklarını da elinden aldı.

Halka ne yaptın da yüz çevirdiler
Ve seni sevenler sevmez oldular.

Şarab, çeng, çagan ve saz gibi çalgılar
Senin sohbet arkadaşın olup baştan çıkardılar.

Kardeşi Emir Süleyman'dan sonra Musa, Rumeli'nde başa geçip oturdu, bu zamanda tarih sekiz yüz on üç (1410) idi.

BÖLÜM 68

Musa Rumeli'ni ele geçirdi. Tımar erleri ve sancak beyleri hepsi gelip kusursuz itaatlarını bildirdiler. Civardaki kâfir beyleri ise itaat etmeyip karşı geldiler. Beri tarafta Amasya'da bulunan Sultan Mehmed, Emir Süleyman'ın olduğunu ve Musa'nın Rumeli'nde tahta geçip oturduğunu işitince derhal Bursa'ya geldi. Bursa halkı karşıladı ve geçip tahta oturdu. Emir Süleyman'ın hâkim olduğu yerlerin hepsine hükmetti. Yalnız Emir Süleyman Amasya'ya hükmetmiş değildi. Bu ise evvelden hükmetmişti orası da elinde idi.

Bu yanda Musa'nın düşüncesi ve tedbirinin ne olduğunu görelim. Kör Şahmelik'i vezir yaptı. Mihaloğlu Mehmed Bey'i Rumeli'ne beylerbeyi etti. Simavna Kadisoğlu'nu kadıasker ve kullarından Azab Bey'i de emîr-i alem edindi. Her bir sancağı kendi adamlarına verdi. Emir Süleyman'ın bir oğluyla bir kızı var idi. Kaçip İstanbul'a geldiler. Vidin

başkaldırmıştı, yürüyüp bunların her birini ele geçirmeye başladı. Gitti Perivedin'le Matara'yı da aldı. Sonra Sırp ülkesine yürüdü, Köpürlü'yle Ohçabolu'yu aldı. Durmadan akınlar eder oldu, zaman zaman da İstanbul'a akın yaptı ve kapısını kapattırdı. Sonra gelip Silivri'nin üzerine düştü. Burada savaş yaparken Kör Şahmelik kaçip İstanbul'a girdi. Musa bundan hile sezdi ve çok vehme kapıldı. Oradan Edirne'ye gitti. Artık olup bitenlerin sonucunu beklemek ve felegin ne şekilde görüneceğine bakmak gereklidir.

Şiir

Musa'nın düşüncesi bütün âlemi ele geçirmektir,
Ey insanoğlu, takdir Allah'ın elindedir, sen tedbiri bırak.

O mülkün sahibidir, onu düzüp bozan, yapan yıkan da
odur.

Tanrı bu dünyayı yalnız bir kuluna vermemiştir.

Sultan Mehmed tahta geçtiği zaman tarih hicretin sekiz yüz on altısını (M. 1413) gösteriyordu.

BÖLÜM 69

**Bayezid oğlu Sultan Mehmed'in kardeşi Musa'yla
buluşma ve vilayetleri çekiserek alma isteğini,
devlet kimin ise Hakk'ın emriyle ülkeye onun
hâkim olması gerektiğini anlatıp bildirir.**

Sultan Mehmed veziri Bayezid Paşa'ya, "Rumeli'ne geçmek için hazırlık yapın." dedi. Bu Şahmelik vezir Musa'dan kaçip İstanbul'a girdiği zaman Sultan Mehmed'in yanına gelmişti. Bayezid Paşa, "Sultanım! Şahmelik Bey'i çağıralım, gelsin görelim, o bu meselede neler söyler." dedi. Davet edince geldi, ona, "Rumeli'ne geçmek istiyoruz, bunun çaresi nedir?" dediler. Şahmelik vezir, "Tekfura elçi göndermeli, ondan başka yerden geçmeye çare bulunmaz." cevabını verdi ve "Çünkü Gelibolu Musa'nın elindedir." dedi. Derhal Geniboza kadısı Fazullah'ı İstanbul'a el-

çi gönderdiler. İstanbul tekfuru onunla komşu olduğu için onu bilip eskiden beri ona güvenirdi. Fazlullah tekfura gelip haber verdi, anlaşma yaptılar. Gelip padişaha durumu bildirdi, istedikleri gibi oldu. Padişah Bursa'dan çıktı, gelip Yoras'a kondu.

O vakit padişaha dua eden biri olarak ben köyde kaldım. Orhan'ın imamı oğlu Yahşı Fakih'in evinde, Geyve'de hastalandım. Menâkib-i Âl-i Osman'ı kaldığım bu yerde, Yıldırım Han'a gelinceye kadar o imamın oğlundan alıp yazdım. İşte burada haberini veriyorum.

Sultan Mehmed Yoras'a konuktan sonra İstanbul tekfuru pek çok gemi gönderdi. Sultan Mehmed'i askeriyle tamam Rumeli'ne geçirdiler. Beri yanda, Sultan Mehmed'in Rumeli'ne geçtiğini ve kendinin üzerine yürüdüğüni işten Musa, Edirne'den kalkıp Sirp vilayetine yakın vardi. Diğer yandan Sultan Mehmed de gidip İncegiz'e kondu. Orada Evrenozoğlu Ali Bey karşı geldi. Oradan kalkıp giderken Mihaloğlu Yahşı Bey karşı geldi. Bu Mihal o zaman Musa'nın beylerbeyisiydi, oğlunu kendi göndermişti.

Sözün kısası Sultan Mehmed Edirne'ye varınca bütün beyler huzuruna geldiler. Musa'nın yanında yalnız akıncı kalmıştı. Semekoni'da savaş oldu. Musa kaçtı ve atı bir yerde çamura saplandı. Kendinin Derzi Saruca adında bir kulu var idi. Bu, Musa'nın atının sınırını kesti ve tutup Sultan Mehmed'e getirdi. Akşam olunca çadırda işini bitirdiler ve yerine koydular. Sonra da o gece Bursa'ya dedesinin yanına gönderdiler. Mihal'i de tuttular ve Tokat'ta Bidevî Çardak'a gönderdiler. Simavna Kadisoğlu'nu da oğlu ve kızıyla İznik'e yolladılar. Sultan Mehmed ayda bin akçe ulufe etti. Ayrıca Musa'nın kulu Azab Bey kaçip Eflak'a gitti. Böylece Sultan Mehmed Rumeli'nin tamamını idaresi altına aldı ve etrafın beylerine elçiler gönderdi.

Şiir

Eskiden beri kardeşe kıymak, anayı babayı üzüntü
İçinde bırakmak törede vardır.

Çok önceleri, Adem'in oğullarından Kabil
Habil'e kıydı, hanların da böyle yapmaları âdet oldu.

İsa, Musa ve Emir Süleyman kim olursa olsun
Bu törenin sahipleri hep ahmaktır.

Son bulacak bu cihan için zahmete girmeye ve
Adını katil dedirmeye gerek var mı?

BÖLÜM 70

Sultan Mehmed'in Rumeli'nde kardeşi Musa'yla mücadele ettiği sırada, Karamanoğlu'nun Bursa'ya geldiğini anlatır.

Karamanoğlu hucum edip yürüdü ve Sivrihisar'a geldi. Oradan dört bir tarafı yıkarak bozarak yol keserek Bursa'ya geldi. Hacı İvaz Paşa Bursa'nın subasıydı. Daha Karamanoğlu gelmeden şehrin halkını davet etti ve "Müslümanlar! Padişahımız Rumeli'nde. Karamanoğlu ise üzerimize geliyor. Hisarı korumak için silahı olan hisara girsin, silahı olmayanlar da kalede hapis durumuna düşmesin ve kendi başının çaresine baksın." dedi. Halk da onun söylediğine şekilde davrandı.

Karamanoğlu Bursa'ya gelir gelmez şehri ateşe verdi ve savaşa başladı. Pek çok mücadele edildi. Sonunda hisarın dış tarafında göl olan Pınarbaşı suyunu çevirip gölü kurutmak istedi. Gölün suyunun çekilmesi için Bursa kapısıyla zindan kapısının dışından lağım vurup, hisarın yanındaki dereye akıtmak istediler. Hacı İvaz Paşa bunu duyunca çıktı ve lağımçıları öldürdü. Böylece Karamanoğlu'nun ümidi ni kesti. Savaş otuz bir gün sürdü. Fakat bazı bazı kale halkı hisardan dışarı çıkip pek çok adam tutup getirirler ve Karamanoğlu'na karşı hisardan aşağıya boğazlarından asa-korlardi. Savaş sırasında bir gün ansızın Musa'nın ölüsü Kaplıca İmaret'i'ne getirildi. Karamanoğlu gidip Musa'nın ölüsünü gördü. İşte o gece derhal dövülmüş köpeğin kuyruğunu arka bacaklarının arasına kıştırıp kaçması gibi, Karamanoğlu da kaçtı. Kılmasti yolundan dolanarak ağrı ve

sızılar içinde gibi çok üzülerek Hamidili'ni geçerek kendi viranesine ulaştı.

Bu hadise hicretin sekiz yüz on dokuzunda (M. 1416) olmuştu.

Sonra Karamanoğlu'nun kadiaskeri Karamürsel, "Beyim, beri gel. Ben duacını gönder, gidip Osmanoğlu'yla seni barıştırıym." dedi. Bunun üzerine o, "Hey, bu nasıl söz. Ben barışmam, o benim üzerime gelirse ben onunla savaşacak birisiyim." dedi. Bu sözü kabul etmedi ve kendi bildiği gibi yaptı.

Şiir

Düşman gelip gitse, hali perişan olsa,
Sen buna sevinip üzülme.

Onun bahtının karalığı kâfidir. Sonunda Allah
Senin bahtını yüceltip uğurlu kıldı.

Zaten Karaman'ın yüzü gibi gönlü de karadır,
O deli ve ağlayıp inler vaziyette karanlıklar içinde
kalmıştır.

BÖLÜM 71

**Emir Süleyman öldükten sonra oğlunu kim İstanbul'a
ilettiği. Onun oğlunun hallerini bildirir.**

Sultan Mehmed, Musa'yla mücadele ederken İstanbul tekfuru, Emir Süleyman'ı kabullenmedi. Sultan Mehmed'le anlaştığı için oğlunu kabul etmedim demek istediler. Oğlan Ef-lak'tan çıkış gitmek isterken Karın Ovası akıncıları yanına varıp, "Beri gel, biz seninle beraber oluruz." dediler. Oğlannı Yanbolu'ya ilettiler ve Sultan Mehmed'e haber ettiler. Bu haberi alır almaz hücum edip yürüdü. Oğlanın yanındaki akıncılar, Sultan Mehmed'in geldiğini işitince kaçıp dağıldılar. Oğlanın Derzibaşı Zaganos adında bir lalası var idi. Zaganos oğlunu tutup Sultan Mehmed'e getirdi. Sultan Mehmed de oğlanın gönül gözünü açıp dünya gözünü örttü ve Bursa'ya gönderdi. Kendi de sonra Bursa'ya geldi.

Emir Süleyman'ın bir de kızı var idi. Onu Bursa'da bir sancak beyine verdi. Oğlana da Geyve yöresinde Akhisar civarında bulunan ve kâfir köyü olan Çardak köyünü timar verdi. Sultan Mehmed Bursa'ya her gelişinde Emir Süleyman'ın oğlunu getirtip ihsanlarda bulunur, "Kardeşimin oğlundur" der, gönlünü almaya çalışırdı. Kız kardeşine de bağışlarda bulunurdu.

Şiir

İster rahatın isterse sıkıntın olsun,
Eline gelen ne ise o kismet ve nasibindir.

 "Oğlum olacak ve yerimi tutacak" deme,
Eğer nasip olmazsa niyetinden başka bir şey değildir.

 Zamanı gelmişken fırsatı geçirme, bu ömür bir nimettir,
Sakın onu boşuna harcama.

BÖLÜM 72

Sultan Bayezid'in oğlu Sultan Mehmed Musa'yı ortadan kaldırıldıktan sonra nelerle meşgul oldu onu bildirir.

Karamanoğlu'nun bu şekilde manasız harekette bulunduğu işten Sultan Mehmed, doğru Bursa'ya geldi. Önce İsfendiyar'a elçi gönderdi ve "Ya sen gel veya oğlanlarından birini orduma gönder. İşte üzerine geliyorum buna da hazır ol." dedi. İsfendiyar bu haberi işitince oğlu Kasım Bey'i gelen elçiyle birlikte gönderdi. Padişah Germiyanoğlu'na da elçi yollayıp, "Karamanoğlu'nun benim ülkeme saldırdığını gördün. Ona karşı sefere çıkyorum. Bana olan dostluğun göstergesinin. İnşallah ben onun üzerine Seyitgazi'den çıkacağım. Sen de gelecek orduma ülkemden azık göndermelisin, yoksa senin üzerine de geliyorum, hazır ol." dedi. Germiyanoğlu, "Azıkça, bunu söylemeye bile gerek yok, ben kendim de hizmet için candan ve gönülden varıyorum." dedi. Gerçekten de dediği gibi yaptı. Hadsiz hesapsız azık gönderdi; padişah o memlekete gidip gelin-

ceye kadar Germiyanoğlu'nun desteği eksik olmadı. Devamlı yardımında bulundu.

Şiir

Padişahlarla, iyi geçinmek ve onlara
Sevgi göstermek ve dost olmak ne iyi şeydir.
Sonra her yönüyle sözünü tutarsan, rahat eder,
Malını mülkünü güven altına alır, kötü söz duymazsun.

BÖLÜM 73

Sultan Mehmed'in büyük bir ordu toplayıp
Karaman ülkesine sefere çıktığını
ve gidip orada neler yaptığı anlatır.

Bursa'dan yürüdü ve doğru Akşehir'e vardi. Vardığı gibi Akşehir'i verdiler. Sonra Konya'ya yöneldi. Beri yandan Karamanoğlu'yla karşılaştı. Konya Ovası'nda savaştılar. Karamanoğlu Mehmed Bey'le oğlu Mustafa'yı tuttular. Sonra bariştılar. Karamanoğlu Akşehir, Seydişehir'le Oklugu'u, Kırşehirini, Beyşehirini, Sivrihisarı, Cemaze hisarını, Niğde'yi, kısaca bu saydığımız yerleri verdi. Barış yaptılar. Sultan Mehmed Karamanoğlu'na hilat ve sancak verip, tavla tavla atlar, katırlar ve develer gönderdi. Fakat Karamanoğlu sözünde durmadı. At oğlanlarının otlattığı atları elle-rinden aldı ve "Osmanoğlu'yla olan düşmanlığım kıyamete kadar sürecek" dedi. Pek fazla kötülüklerde bulundu.

Şiir

Karaman'da doğru bir dost bulmak zordur; velileri çok,
Ancak onlar da sahtekar ve yoldan çıkarıcılarla birliktedir.
Yeminler eder, söz verir, tekrar tekrar and içerler,
Çok yalan söyleyler ve inkâr ederler.

Beyi olsun, kadısı olsun, şeyhi, hocası olsun
Bütün işleri menfaat ve hiledir.

Eğer kazana koyup da bizimle kaynatsan,
İliği yağına "sakın karışma" diye seslenir.

"Müminsen gel dost olalım" dersin;
Cevabı, "Ben mümine gaddarım" olur.

Özellikle Osmanoğulları'ndan olursan,
Bu zorbalık ve zulüm daha da artar.

Karaman'ın işi kibirlenme ve boş şeylerdir.
Bu yüzden onu Tanrı, hep kahretmiştir.

BÖLÜM 74

**Bayezid Han oğlu Sultan Mehmed'in
Bursa'ya gelip ondan sonra Eflak'a gittiğini bildirir.**

Etrafın askerini topladı ve Karamanoğlu dahi ordu gönderdi. İsfendiyar da oğlu Kasım'ı gönderdi. Sultan Mehmed yürüyüp Tuna kenarına gelip durdu. Yirgögi kapılarını kappattı. Bunun üzerine akıncılar çıktı. Pek fazla ganimetlerle döndüler. Ondan sonra Eflak Bey'i haracını elçiyle gönderdi ve eksiksiz itaat etti. Hatta oğlanlarını kapiya hizmete gönderdi. Sonra dönüp Sultan Mehmed saadetle Bursa'ya geldi. İsfendiyaroğlu Kasım Bey, padişaha, "Ben sultanımın kapısında hizmet ederim, gitmem." dedi. Padişah İsfendiyar'a elçi göndererek, "Kardeşim Kasım 'Bana vilayetinden timar ver.' dedi. Ben de 'Vereyim.' dedim. Fakat 'Sen de Tosya ve Çankırı'yı ve Kalacık'ı ver.'" dedi. İsfendiyar Bey, vaiz Mehmed adlı bir yüce kişiyi padişahın veziri Bayezid Paşa'ya gönderdi ve "Kerem edip bağısta bulunuz. Benim dirliğim Kastamonu'yla Bakır Külesi'nden ibarettir. Şimdi Çankırı'yı ve Tosya'yı bütün köyleriyle birlikte verdim. Lütfedip kabul buyursunlar. Yalnız ben, bunları Kasım'a değil padişaha veriyorum." dedi. "Onun için o bedbahttir." dedi. Bunu padişaha söylediler. Padişah kabul edip tekrar Kasım'a verdi. Kasım ölünceye kadar babasına varmadı, ömrünün sonuna dek Osman sülalesinin yüce eşinden ayrılmadı.

Şiir

Bu acımasız feleğin fitnesine bak,
Baba oğlunu bile kendine dost edinmez.

İstek ve arzu rüzgârı cefa tepesinden eser ve bir kimse
Böylece çeşitli sebeplerle ülkesini harap eder.

Bu bir iki nefes alıp verenlerin hallerini bir sor ve
Bunların nasıl doyduklarını bir öğren.

Bu ömür atına binip hiç durmadan koşturulanlar,
Sonlarının ne olacağını hiç bilmezler.

Vücutları yorulup nefisleri yorulmayan bu insanın,
Sonunda ecel boğazını sıkar.

Mal mülk nerede kaldı, makam mevki nerede?
Artık tavlası bozulmuş, katarı da çoktan gitmiştir.

BÖLÜM 75

Sultan Mehmed'in Samsun'u nasıl aldığıını bildirir.

Sultan Mehmed'in oğlu Murad Han Amasya'da oturur iken kâfir Samsun'u ateşe verdi. Kâfirleri şehri bırakıp gemilere binerek kaçtılar. Sultan Murad'a, "Kâfir Samsun'u yandı." diye haber verdiler. Rum beylerbeyisi Baçaroğlu Hamza Bey'i gönderdiler. Vardı Kâfir Samsun'u zapt etti. Sultan Mehmed'e "Müslüman Samsun'u almanın kolay olması için Kâfir Samsun'unu zaptedin" diye haber gönderdiler. Sultan Mehmed bu haberi alınca hücum etti. Fakat Baçaroğlu Hamza Bey hisarı terk etmedi. Müslüman Samsun'yla her gün savaşa girdi. Beri yandan Sultan Mehmed gelip Marzuvan'a (Merzifon) çıktı. Oradan yürüyüp Samsun'a indi. Kalede İsfendiyar'ın oğlu Hızır Bey var idi. Sultan Mehmed gelince kaleyi teslim etti. Baçaroğlu Hamza Bey; İsfendiyaroğlu Hızır Bey'e, "Savaşmadan padişaha şehrini niçin verdiniz?" diye sorunca Hızır Bey, "Bizim şehrümüz canlılığı, revnakı bu kâfir şehriyle idi. Kâfir şehri harap olup sizin elinize geçti. Artık bizim için rahatlık

yoktur." dedi. Sonra, "Sizin bizimle olan dostluğunuz da ördekle kaz komşuluğu gibidir." dedi.

Sultan Mehmed Hızır Bey'e hil'atlar ve nimetler verdi. Sonra da, "Eğer yanında durursan sana güzel timar vereyim." dedi. Bunun üzerine Hızır Bey, "Kardeşim Kasım yanınızda-dır. Ben onunla bir yerde durmam." dedi. Orada padişah ya-nızda durmayı istemedi, çekip babasının yanına gitti.

Şiir

Âlem değişiklikler göstermek için yaratıldı;
İnsan da bu değişiklikler neticesinde ebedi oldu.

Arifler dünyada yurt tutmamışlardır. Nizam intizam da
"Benim" demekle kurulmuştur.

Düzen ve tertip gaflet için gerçek sebeptir. Bu da
Senin aklının madenine yazılmıştır.

Sen bu gaflet tedbirinden hâlâ geçmiş değilsin,
Âşıkî, sen haline göre yürü ve sus.

BÖLÜM 76

**Sultan Mehmed'in Samsun'u aldıktan sonra
İskilib'e uğradığını ve orada ne yaptığı bildirir.**

İskilib'e gelince pek çok Tatar evi gördü. "Hay bu evler na-
sil evlerdir ve kimindir?" diye sorunca, "Minnet Bey'indir." cevabını aldı. Sözlerine devamlı, "O, Tatar Samakaoğlu dü-
ğün yaptı, onun düğününe gitti." dediler. Padişah veziri Bayezid Paşa'ya, "Timur bu yerden giderken Tatar'ı alıp
gitti demişlerdi. Halbuki şimdi bu vilayette bunların beyi
düğün yapmakta ve bunlar birbirlerine varıp gelmekteler.
Benim seferime katılmazlar. Bunları sürüp Rumeli'ne geçir-
mek lazım." dedi. Minnet Bey'i çağrırdı. Sonra bunların ta-
mamını sürüp Filibe yöresine getirdi. Konuş hisarının ya-
nızda yurt gösterdiler. Minnetoğlu Mehmed Bey Konuş'ta
bir imaret ve bir kervansaray yaptı. Vatan tutup orada kal-
dilar ve orayı benimseyip oturdular.

Şiir

Tatar'ın içecek ayranı bile yoktu.
Dereye ve dağa konup göcerdi.

Yanında büzme torbası ve çakmağı vardi ama,
Çakmağın çakıp ateş yakmak için kav bulamazdı.

Sürülüp gelince akın beyi oldu,
Şimdi kapıp kaçmak için kâfir kızını gözetler.

Minnetoğlu gazi olmuş diyorlar,
Gaza yolunda bulsa canını verirdi.

BÖLÜM 77

**Simavna Kadısıoğlu'nun kethüdası kadıasker iken
Börklüce Mustafa'nın Karaburun'a gelip
ne yaptığıını bildirir.**

Simavna Kadısıoğlu İznik'e gelince Mustafa da Aydın iline vardi. Oradan Karaburun'a geçti. O ilde pek çok müraililiklerde bulundu. Aydın ili vilayetinin çoğunu kendinden tarafa çevirdi. Ayrıca bir çeşit düzen koyup ayin yaptı. Sözün kısası kendisine peygamber ve veli dedirtti. Yalan ve aldatmada sınırı çok aştı. Beri yanda Simavna Kadısıoğlu, Börklüce'nin bu şekilde ilerlemekte olduğunu işitince İznik'ten kaçip İsfendiyar'a gitti. Deniz kenarına inip gemiye bindi ve Eflak'a geçti. O da Börklüce ile aynı görüşte anlaşımıştı.

Sultan Mehmed de Bayezid Paşa'yla oğlu Murad Han'ı birlikte gönderdi. Gidip Börklüce ile karşılaştılar. Savaş oldu ve her iki taraftan pek çok adam öldü. Sonunda savaş sırasında Börklüce'yi parçaladılar. O vilayetin tamamını ele geçirdiler ve zararlı insanları ortadan kaldırdılar. Vilayetini bey kullarına timar verdiler. Sonra Bayezid Paşa tekrar Manisa'ya geldi ve Torlak Kemal'i yakalayıp bir müridiyle astı. Sultan Mehmed ise Serez'e vardi, oradan da Selanik'e geçecekti. Bu yanda ağaç denizine giren Simavna Kadısıoğlu, bazı zavallı sofuları illere gönderip, "Bana gelin artık padişahlık bana verildi, taht benim emrimdedir. Simdiden son-

ra sancak isteyen gelsin, ordu komutanlığı isteyen gelsin, tımar isteyenler gelsin, sözün kısası bir dileği olanlar gelsin.” dedi. Sonra da, “Artık benim ortaya çıkmam gereklidir. Bu ilde halife benim, Mustafa, Aydın ilinde isyan etti. O da benim hizmetçim idi.” dedi. Bu şimdiki sofular, “Biz Allah için dervişiz.” derler. Bunlar derviş falan değildir. Bir gün şeyhimiz ortaya çıkar, biz de bey oluruz diye söylerler. Bunların akılları şaşmış fesada uğramıştır.

Şiir

Dünyada Allah'ı isteyen pek az insan var
Sofuların hepsi yağlı yemekler umut eder.

Namaz kılıp “Ey çok şefkatli Tanrı” diye yalvarırlar.
Sonra da bey kapısına gidip tımar umarlar.

Başına dal fes veya künbed sarık giymiştir, bunlara
Hikmetlerden bahsetsen, “eşek nerede?” derler.

Ey Allahım, bu durumdan sana sığındım.
Bu gaflet uykusundan canımı uyandır

Ona, “Sofu sen Allah'ı hazır bil” desen,
Cevap olarak “Tanrı şeyhe uyar.” der.

“Sofu anla bak kâfir oldun” dersen,
Sağlam imanı olduğunu söyler o küfre uyan er.

BÖLÜM 78

Simavna Kadısioğlu'nun durumu ne oldu, onu anlatır.

Ağaç denizinde durup bir hayli ün sahibi oldu. Hizmetçi ve yardımcıları çoğaldı. Gösteriş ve tantanasi arttı ve emir sahibi oldu. Sancaklar ve komutanlıklar adadı ve yanına sayılısız gönüllü toplandı. Ayrıca Musa'nın yanında kadiasker iken Simavna Kadısioğlu'nun tımar alivediği tımar erlerinden çok adam yanına toplandılar. Amma bu kimseler bakanca bunun içinde hiç hayır görmediler. Derhal Simavna Kadısioğlu'nu tutup Serez'e Sultan Mehmed'e getirdiler.

Padişahın yanında Acem'den yeni gelmiş Mevlânâ Haydar adında bir bilgin var idi. Ona, "Bunun hali nasıldır ve bunun hakkında ne dersin?" diye sordular ve "Bu bilgili bir kişidir." dediler. Mevlânâ Haydar, "Bunun kani helaldır ve mali haramdır." dedi. Götürüp Pazar yerinde bir dükkân önünde, halkın arasında boğazından astılar. Oldükten sonra birkaç cünüp müridi indirip bir yere gömdüler.

Şiir

Bilgili olduğunu söyleyen beylik istiyordu, bak astılar.
O çürük ok atmıştı, yayı da gevşedi.

Nefsin arzuları onu baştan çıkarmıştı,
Emelleri çok uzundu hepsi kırılıp yok oldu.

Padişahla savaşmak arzusunda idi;
Fakat daha savaşa başlamadan kırılıp basıldı.

İznik'te iki oğlunu bırakıp gitti, fakat yanında
Pek çok sofunun başı kesildi.

SORU.— İmanla mı gitti veya ne...

CEVAP.— Allah bilir. Hayatta iken ve ölümünde hangi itikat ve inanç üzerinde idti, neye inanırdu; canını bile o itikat üzerine mi verdi bilmiyoruz.

Şiir

Sofunun bozuğu dilinden Allah'ı düşürmez,
Ancak gönlünden altın, akçe ve gümüş sayar.

Pilav çok olsa gayet iyisi olsun der, o çalıp oynayanlar gibi
Hep ziyafetlerden ziyafetlere koşar.

Şimdiki zamanda yalancı ve sahte sofular çoğaldı,
Bunlar delilere uyup destan okurlar.

Kimisi "şeyhimiz padişah olacak" diye inanıp
Ona uyar ve peşinden ayrılmaz.

BÖLÜM 79

Sultan Mehmed'in Bursa'da imaret yaptığıni,
vakfetmek için ona birkaç kâfir köyü istedigini,
bulduğu köyleri nasıl bulduğunu bildirip anlatır.

Halk Sultan Mehmed'e, "Bu deniz kenarında Müslüman memleketi arasında, İstanbul'a bağlı pek çok kâfir köyleri vardır" dedi. Sultan Mehmed bu haberi işitince üzerlerine asker gönderdi. Köylerden biri Geniboza'dan (Gebze) ötede bulunan Herek'dir (Hereke). Kâfirleri üzerlerine İslam askerinin geldiğini görünce, hisarı bırakıp İstanbul'a kaçtı. Biri de Geniboza'dır. O savaşı seçti ve bir hayli muharebe etti. Sonunda yağmalanarak alındı. Evlerini Müslümanlara verdiler. Biri de Tarıcılar (Darıca) köyüdür. O anlaşmayla itaatte bulunarak alındı. Onu da imarete vakfetti. Bir köy de Pendik'tir. Buranın kâfiri kaçip İstanbul'a gitti. Biri de Kartal'dır. Onun kâfiri de İstanbul'a kaçtı. Sözün kısası işte bu deniz kenarında bulunan bazen kâfir, bazen de Müslüman tarafına dönen ve bu durumlarını Sultan Mehmed'e gelinceye kadar bu şekilde sürdüren bu köyler Yıldırım Bayezid'in oğlu Sultan Mehmed'in sultanatı altına girdi. Bunun sultanatının sona ermesi hicretin sekiz yüz yirmi dördünde oldu (M. 1421). En iyi bilen Allah'tır.

Şiir

Cihan hiç kimseye vefa göstermemiştir;
Gelip de gitmeyen bir kişi gösterebilir misin?

Hisarlarda kat kat köşkler yapanlar, bırakıp gidiyor;
Sanki bunları yapmamışlardır.

Sultan benim, hakan benim diyenlerin bu
yalan davaları gerçek olsaydı hiç biri gitmezdi.

Âşıkî gelen gider, konan göcer; ancak duası
Allah katında kıymetli olan devamlı vardır.

BÖLÜM 80

Bayezid Han oğlu Sultan Mehmed Han'ın
fani dünyadan sonsuzluk sarayına yürüdüğü zaman,
oğul ve kızları kaç tane idi. Padişah olduktan sonra
nasıl vefat etti bunları bildirip açıklar.

Sultan Mehmed'in dört oğluyla yedi kızı kaldı. Kendisi Edirne'de vefat etti. Başını yastığa kor komaz vezirlerini topladı. "Çabuk büyük oğlum Murad'ı getirin." dedi. Derhal o saatte Çasnigirbaşı Elvan Bey'i gönderdiler. Padişah, "Ben artık bu döşekten kalkmam ve Murad Han gelmeden ölürem, memleket birbirine girmeden, bu işlerin çaresine bakın. Murad Han gelinceye kadar da benim ölümümü duymayın." dedi. Vezirleri Hacı İvaz Paşa, Bayezid Paşa ve İbrahim Paşa bir yere toplanıp, "Eğer durum böyle olursa ne yapmak gerek?" diye birbirlerine danıştılar.

Kapının hafiflemesi için Hacı İvaz Paşa, "Geliniz, kulu maslahata gönderelim, ondan sonra bir çaresine bakarız." dedi. Hemen divanı topladılar ve "Padişahımız İzmiroğlu'nun üzerine sefere çıkıyor ve kulum olanlar gitsin Anadolu beylerbeyiyle Biga'da buluşsunlar dedi. Hiç vakit kaybetmeden çıkin." dediler. Ayrıca ulufelerini verdiler. Anadolu beylerbeyine de, "Çabuk orduyu Biga'da topla." diye haber gönderdiler. Askeri eğlemeden hemen gönderdiler, gitti.

Amma her gün kapıda divan toplayıp sancak ve timar verip almalar ve çeşitli işlerin görülmesi, doktorların girip çıkışları ve bunların tedavi yönüyle paşalardan, padişaha ilaç etmek için, çeşit çeşit otlar istedikleri görülmüyordu. Diğer yanından durmadan çasnigirbaşı Elvan Bey'e, "Üzerine aldiğın vazifeyi yerine getir." diye posta çıkarmaları dikkat çekiyordu.

Bir gün asker toplanıp paşaların üzerine gelerek, "Padişahımız nerede, ne oldu? Hiç çıkmıyor." dediler. Buna karşılık paşalar da, "Bu hekimler çıkmaya bırakmıyorlar." cevabını verdiler. Ağalara da tehditle, "Elbette girer, padişahımızı görüşürüz." dediler. Hacı İvaz Paşa, "Şimdi bugün sabredin, yarın çıkaralım, gelip görün" dedi. Acemden gelmiş Gûrdüzen adında bir hekim vardı. Yıldırım Han'ın da he-

kimi idi. Gidip bir çare düşündü. Meyyitin arkasına bir oğlan oturttu. Ustaca bir şey düzdü. Oğlan meyyitin arkasında oturup ölüünün elini hareket ettirdi. Ölü kendi eliyle sakalını okşayıp sıvar durumda görüldü. Hekim gelip tül-bentini yere vurarak paşalara, "Padişahı iyi olması için kendi haline bırakmazsınız ki. Bizim nice zamandır çalışıp yaptıklarımızı boşa giderirsiniz." dedi. Bu durumda paşalar ağalara, "Yüce Allah sağlık versin, Biz Tanrı'dan ümidi-mizi kesmiş değiliz." dediler. Ağalar da padişahın kendi eliyle sakalını tuttuğunu ve okşadığını görünce gidip kendi işlerine baktılar. Sonra paşalarla hekim, padişahın koluna girerek alıp saraya götürdüler.

Şiir

Âlem yine bin çeşit yüzle göründü,
İnsanlar artık karış muriş olacaklar.

Bu diller yeni sözler söyleyecek,
Bu kalem de yeni bir defter yazacaktır.

Neşe ve sıkıntı koşulup geldiler;
Sevinç ve gönül hoşluğunna üzüntü ve keder de yoldaş olur.

Nakkaş, yaratın Allah dünyanın nakışlarını böyle işledi.
Bu, gece olsun gündüz olsun aynı şekilde nakışlandı.

Murad Han padişah olup tahta kavuşunca,
Pek çok sözler ve söyleyenler susup dilsiz kesildi.

BÖLÜM 81

**Sultan Murad'ın ne şekilde gelip padişah olduğunu
ve kardeşlerinin hallerini bildirir.**

O anlatılan hadiselerle Sultan Mehmed'in meyyitini kırk bir gün sakladılar. Sultan Murad Han Bursa'ya gelip tahta geçip kendi adına padişahlık hutbesi okundu. Sultan Mehmed'in meyyitini de Bursa'ya getirdiler. Meyyit görününce karışıklıklar ve fitneler yayılmaya başladı. Bu taraftan İzmi-

roğlu, diğer yandan Menteşoğlu atağa kalktı. Etraftaki bütün beyler de aynı şekilde idi. Her birine yerli yerince, usulüne göre elçiler gönderip teselli ettiler. Sonra beyler durulup sakinleştiler.

Şîir

Bu saz yine Neva, Zengüle, Rehavî ve Şehnaz
Makamlarında calmaya başladı.

Âlemin yüzünden perdeyi kaldırdı;
Bu yaşlı gelinin nasıl naz ettiğine bak.

Dünya değişme atına binince,
bütün hareketler baş gösterdi.

Ne kadar karışıklık ve şer varsa görünmek ister.
Tavuklar bile şahinim diyerek kaz arzu eder.

Sahra açıldı, saraylar ortaya çıktı;
Kapılar yıkıldı, duvar da bozuldu.

BÖLÜM 82

**Sultan Murad Bursa'da tahta geçince,
beri tarafta Rumeli'nde neler ortaya çıktı, bunu anlatır.**

Selanik'te, "Ben Bayezid Han'ın oğlu Mustafa'yım." diye ortaya çıkan bir Düzme var idi. Selanik'ten kalkıp Vardar Yenicesi'ne gelince Evrenoz oğlanlarından bir kısmı yanına gittiler. Sonra Serez'e geldi, hisarını verdiler. Edirne'ye gitti, onu da verdiler.

Sözün kısası bütün Rumeli ondan tarafa geçti. O Yenice'de iken bu yanda Anadolu'da Sultan Murad'a haber geldi. Beyler Bayezid Paşa'ya, "Rumeli'nin beyerbeyisi sensin, simdiye kadar balımı sen yedin, arısını da sen sakinleştir." dediler. Bayezid Paşa derhal Gelibolu'ya geldi. Ona, "Rumeli hep Mustafa'ya döndü, sen nereye gidiyorsun?" diye haber geldi. Sürdü Edirne'ye vardi, elini öptü, tekrar önceki mertebesi makamında yer aldı. Onun ardından İzmiroğ-

lu Cüneyd Bey geldi. Ona da vezirlik verdiler. İzmiroğlu tedbir için söyleyince Rumeli'nin yayasını müsellem ettiler. Kimisini kimisine harçlıkçı ettiler. Şimdiki vakitte askere gi- den kişiye ellişer akçe harçlık verirler, o zaman dan kaldı. Sonra azab çağırkıtı. Gelibolu'nun gemilerini sağlamlaştırdı ve gönüllü askerlerin hepsini davet edip getirtti. Sözün kí-sası Rumeli'nde sipahi olacak kimse bırakmadı. Edirne'den çıkış Sazlıdere'ye kondu. Bayezid Paşa'yı orada şehit etti. Bunlar Bursa'ya varmayı düşünüyorlardı.

Şíir

Fikir ederek tedbir almayı bırakıp takdirden bakarsan;
Yüce Tanrı'nın kendi ilminden sana nasıl kudret
göstereceğini görürsun.

Sen Hakk'ın ilminden okuyup anlamadın, fenadan,
ledün ilminden de,
Ne ders aldın, ne ilim öğrendin.

Senin gönlünden geçirip ümit ettiğin şey bu kapıda yok-
tur, O "tak tak" diye kapıya vurman ayıptır. Kaderi
zorlamak olmaz.

İzmiroğlu git ve saz u söze uyma; sonunda,
"Kaçan Mustafa'ya bak." demesinler.

BÖLÜM 83

**Bursa'da bulunan paşalar nasıl düşündüler,
ne tedbir aldılar ve hangi işlerle meşgul olurlar, onu anlatır.**

Düzme'nin üzerlerine gelmekte olduğunu işitince paşaların sayısı beşe çıktı. İbrahim Paşa, Hacı İvaz Paşa ve ayrıca Timurtaş oğlanlarının üçü paşa oldu. Bunların birinin adı Umur, birisi Oruç, diğeri de Ali Paşa'dır. Bunlar Mihaloğlu Mehmed Bey'i Tokat hapsinden çıkarmayı ve Sultan Murad'a getirmeyi kararlaştırdılar. Hem de dedikleri gibi yap- tılar ve derhal hapisten çıkardılar. Gelip bizim Elvan Çelebi Tekkesi'ne uğradı. O zaman beni aldı ve birlikte gittik.

Uluabad Köprüsü'ünü Sultan Murad kesmişti. Köprünün başında otururlar idi. Düzme de gelip köprünün diğer yanına kondu. Sultan Murad'ın vezirleri her biri bir hizmette bulunmak için Hacı İvaz Paşa'yı Gölbaşı'nda bırakırlar. Mustafa ansızın bu taraftan geçebilir, geçmesin dediler. Düzme ile Sultan Murad'ın askerleri birbirlerini gözetleyip dururken Mihaloğlu Mehmed Bey Tokat hapsinden çıkıp geldi ve su kenarına erişti. Önce söyle başlayarak, "Bre Türk Turhan, bre hain!" diye çağrırdı. Sonra Gümlüoğlu'na seslendi ve Evrenoz oğlanlarına çağrırdı. Bütün Rumelililer su kenarına geldiler. Bazısı selam bile verdi. Konuşup söz söylediler ve "Mihaloğlu Mehmed Bey daha hayatta imiş." dediler. Her şeyi en iyi bilen Allah'tır.

BÖLÜM 84

Hacı İvaz Paşa'nın Mustafa'ya ne şekilde mektup yazıp gönderdiğini anlatır.

O zaman Mehmed Bey'in Rumeli'nin beyleriyle söyleştiği ni Düzme Mustafa da işitişti. Beri tarafta Hacı İvaz Paşa bir mektup yazdı. Mektubunda, "Sultanım! Rumeli'nin gönüllüleri ve beyleri birleşip falan gece Murad Gölbaşı'ndan dolanacak, onlar da Sultanımı tutup ele verecekler, bunları bilmelisin." dedi. Bu yolda daha başka çeşitli yalanlar ve sözler yazdı. Ayrıca yalandan yeminler etti. O geceyi tayin edip mektubu kapatıp göndermiş idi.

Hacı İvaz tayin ettiği gecede, o dediği yerden kendisi geldi. Sultan Murad baht açıklığıyla tekbir getirdiler ve dümbelek ve davullar çalarak, Mustafa'nın üzerine yürüdüler. Mustafa o yalan mektuba güvenip bel bağlamıştı. Hemen güçle atına binip kaçtı. İzmiroğlu da mektuptan haberdardı. O da, "Kaçmak gereklidir." dedi ve kaçtı. Ama Evrenozlu ve gönüllüler kaçamadılar. Türk Turhan da kaçmadı. Hacı İvaz Paşa, Mustafa'nın ardına düşmedi. Hemen çadırına geçti. Çabucak köprüyü kurdular. Bütün asker geçti ve onun ordusuna geldiler. Hacı İvaz Paşa, tek bir kişisinin bile

bir kılna dokundurmadi. Bu kaçmayan beylerle gönüllüler gelip Sultan Murad'ın elini öptüler. Fakat İbrahim Paşa, "Bunların hepsini öldürmek caizdir." derken, Hacı İvaz Paşa, "Öldürmek caiz değildir. Bunları fitne ve fesada karıştırıp aldatan İzmiroğlu'dur. Onun gibi bir bey Düzme'yi bekledi. Bunlar ne bilecekler. Onun Düzme olduğunu bilmediklerinden döndüler." dedi.

Şiir

Ey kardeş, yalanın hemen ortaya çıkacağını bil;
Doğru bakınca bozukluğu hemen görünür.

Seni cehenneme götürüren yalandır;
Söylenince de hemen anlaşılır.

Düzme Mustafa'nın yalanı ortaya çıktı,
İzmiroğlu kaçınca avradı da köle durumuna düştü.

İzmiroğlu yalana tanık oldu, bu yalan anlaşılma da da-yak yemiş köpeklerin kuyruklarını arka bacaklarının arasında sıkıştırıp kaçması gibi kaçtı.

Bu olay hicretin sekiz yüz yirmi beş tarihinde (M. 1422) oldu.

BÖLÜM 85

**Mustafa kaçınca neler oldu
ve Sultan Murad bununla ilgili ne yaptı, onu anlatır.**

Beri yanda Düzme Mustafa, kaçip Biga Suyu'na geldi ve geçmeyi başaramadı. Biga kadısına pek çok filori verince kadı, geçit yerini gösterdi. Bir beş on adamla geçti, fakat bütün ağırlıkları bırakmıştı. Üçüncü günde Gelibolu'yu geçti ve orada kaldı. Gelibolu'daki bütün gemileri karaya çekti, gemilerin beriden öteye geçmelerini yasakladığı gibi kıyıları da bekletti.

Sultan Murad da ardından yürüyüp Biga'ya geldi. Biga kadısının Düzme Mustafa'ya geçit gösterdiğini haber verdi-

ler. Bunun üzerine padişah kadıyi geçit başında astırdı. Sonra yürüyüp Lapseki'ye gelip kondu.

Şiir

Önüme iki deniz set oldu,
Biri hayret biri de sudan oldu.

Hayret denizi beni benden aldı;
Yardımcım daima Allah olmuştur.

Murat bahşedensin, muradını ver Murad'ın
Ey Tanrı'm, sensin dayanağım ve umudum

Ey Allah'im ben yetimin elinden tut,
Ey Murad, maksadın neyse iste olacaktır.

BÖLÜM 86

Sultan Murad'ın Rumeli'ne nasıl geçtiğini anlatır.

Gelibolu'da Taharetsiz Hatip denen ve İbrahim Paşa'nın adamı olan bir tâhsildar (?) var idi. Beri tarafta Sultan Murad bulunuyordu. Öte yanda Ece Ovası'nda bir kâfir gemisi bulundu. Taharetsiz Hatip o gemi için kâfirle pazarlık etti. Murad Han'ı maiyetiyle birlikte karşıya Ece Ovası'na geçirmek için on beş bin filoriye anlaştılar. Bu karar üzerine gece vakti gemiyi Kumburun'dan bir kişi yüzdürdü ve geçti. İbrahim Paşa'nın çadırını bulup geminin haberini verdi ve durumu bildirdi. Gemiden kendilerinin nerede olduğunu anlamak için bir de kayık göndermişlerdi.

Sözün kısası birbirlerini tanıdıklarını tekrar paşalarla anlaşıp kararlaştırdılar. Gece ile birlikte sabaha kadar pek çok adam geçirdiler. Paşalar ve Murad Han da o gece birlikte geçtiler.

Murad Han'ın Ece Ovası'ndan beri tarafa Rumeli'ne geçtiğini Mustafa'ya haber verdiler. Bunun üzerine hemen atına binip savaşa gider gibi bir halde Bolayır yolunu eline alıp yürüdü. Murad Han'ı Gelibolu halkı karşılayıp saygı ve bağlılık göstererek şehrə getirdiler. Mustafa'nın durumunu anlattılar. Padişah durmadı ve orduyla peşine düştü. Musta-

fa Edirne'ye ulaştı. Edirne halkı Murad Han'ın bunun arkasından gelmekte olduğunu işitmişti. Mustafa'ya sahip çıkmadılar. Adamcağız Edirne'den kaçip görünmez oldu.

Sultan Murad yanındakilerle Edirne'ye ulaştı. Mustafa'yı takip ettiler; Kızılıağac Yenicesi'nde tutup tekrar Edirne'ye getirdiler ve hisar büründen aşağı astılar. Büttün halk seyretti.

Şiir

Yalancı Düzmelerin sonu geldi ve
Onu bir dilsiz kişi tuttu.

Sen aşağılık rezil bir kaltabansın diyerek
Boynuna buzağı ipini taktı.

Sürüyerek yaya olarak padişaha getirdi ve
Ona bey diyenlerin hepsi bunu seyretti.

"Hana söyleyecek bir sözüm var." deyince
Cellat burnunu yere sürdü.

Kale büründə bırakıp birkaç gün asılı kaldı,
En sonra onu bir İşık dervisi gömdü.

BÖLÜM 87

**Padişah'ın Edirne'de kaldığını ve etrafın beylerine
elçiler gönderdiğini anlatıp bildirir.**

Vylkoğlu'na elçi olarak Niş toganını gönderdiler. O da Sultan Murad'a bir elçi gönderdi. Gazaname yazdı ve padişahlığını kutladı. Sonra elçisine, "Sultan Murad'dan iste Sofya'dan berisini bana versin. Ben de onun gelirinden fazlaşıyla göndereyim." dedi. Elçi gelip bu haberleri Sultan Murad'a anlattı. Paşalar, "Kabul ettik." dediler. Vylkoğlu pek çok armağanlar göndermişti. Ayrıca, "Kızımı da vereyim." dedi. Vylkoğlu'yla anlaşma yapıldı.

Beri tarafta İstanbul tekfuruna da Genibozça kadısı Fazlullah'ı elçi gönderdiler. Çünkü o, önceden tekfurla komşu idi ve tekfurun ona itimadı vardı. Tekfur, "Mevlânâ kadı! Vylkoğlu'na bunca yerler verdiniz. Bana da Vize'den berisini

veriniz. Sizinle dostluğumuz devam etsin.” dedi. Bunun üzerine kadı, “Çorlu’dan sınır kesildi, İncegiz'i de birlikte verdiler.” dedi ve anlaşma yapıldı.

Şiir

Paşalar o kadar tedbir alsalar da
Sen bütün bunları takdir olarak bil.

Evrenezoğlu bulunduğu ucta bırakıldı,
Padişah ona akın et dedi, o da emredileni yaptı.

İflak ziyadesiyle inatçı olunca
Firiz Bey İflak'a yas getirdi.

İflak'ın işi devamlı döneklik ve eğrilik olmuştur.
Bu sebepten Firiz oraya pek çok akında bulundu.

BÖLÜM 88

**Sultan Murad Düzme'yi ortadan kaldırdıktan sonra
kardeşinin ne yaptığıını anlatır.**

Sultan Murad'ın Mustafa adında bir küçük kardeşi var idi. Babası ona Hamidili'ni vermiş, Germiyanoğlu da “oğlum” demiş ve oğul edinmişti. Sultan Murad Düzme'nin peşine düşerek Rumeli'ne geçince, Mustafa'nın önünden gittiler. Tahrik edip aklını çeldiler. Germiyanoğlu asker verdi, Kar manoğlu da Turgutlu'dan pek çok askerle yardımda bulundu. Mustafa hücum etti yürüdü Bursa'ya geldi.

Bursa'nın onde gelen büyükleri Mustafa'nın gelmekte olduğunu işitince çabucak Bursalılardan hayli para topladılar ve yüz top kumaş aldılar. Şehrin ahilerinden Ahi Yakup'la Ahi Kadem'i gönderdiler. Mustafa gelip kondu. Bu ahiler beyin lalası Şarabdar İlyas'a gidip, “Bu da padişahımızın oğludur. Fakat kardeşi geldi hisarı tahkim edip sağlamlaştırdı. Şimdi insafa gelin ve babasının memleketini bu yabancı askere yıktırmayın. Bu yakışık alır bir durum değildir, ayrıca şehre de getirmeyin. Eğer şehri yakıp yıkarlar veya ansızın vururlarsa sonunu siz düşünün. Zaten Karama-

noğlu bunlarla eskiden beri iddia içindedir. İnsaf edin bunların gereği ne ise onu siz bilirsiniz, öyle yapın." dediler.

Şarabdar İlyas bu sözü değerli gördü ve kabul etti. Zaten söz kesen de eline verilmişti. Getirilen meblağı alıp bağıra bastı ve doğru İznik'e yöneldi. O zamanda İznik bayındır şen bir şehir idi. Gidip orada İbrahim Paşa'nın sarayına yerleştiler. Etraftan gelip timar isteyene timar verdiler. Kendilerine göre hükümettiler. Pek çok iş gördüler. Mustafa bu şekilde mesgul iken Sultan Murad'ın paşaları gizlice sultanın lalasına haber gönderip, "Sana padişah Anadolu Beylerbeyiliğini verdi, beratını da gönderdi, gayret et biz varincaya kadar oğlunu egle." dediler. Şarabdar İlyas ne emrettilerse hepsini yerine getirdi.

Şiir

Beyin yanında hain olursa ayını
ve yılını hep hainlik içinde geçirir.

"Ben bunun fırsatını bulayım" der ve
kaz gibi ayaklarıyla nasibini toplar.

Elini ayağını bağlayıp oklarını
Ufamak ve yayını da kırmak diler.

Dünyanın çelik çomağını kesip düzüp oynayanlar
Kendi için çalışanlar bu şekilde âdet koydular.

Fitneden uzak durmak, Hakk'ın emri olduğu halde
Bu insanlar kendilerini dünyanın en zengini yapmak
isterler.

İşte Şarabdar İlyas böyle bir haindir, Mustafa'nın
Bütün işlerini o boşça çıkarmıştır.

BÖLÜM 89

**Sultan Murad'ın, kardeşi Mustafa'yla nasıl buluştuğunu
ve sonunda ne yaptığını anlatır.**

Sultan Murad Han Edirne'den çıkararak dokuzuncu günde İznik'e ulaştı. Kardeşi Mustafa o zaman hamamda idi. Köse

Mihaloğlu Mehmed Bey askerle şehri kuşattı. Kendisi de Yalı kapısına geldi. Şehir halkı savaş için kapıyı açtı. Mihaloğlu Mehmed Bey kapıdan içeri girince, kapının iç tarafında hazır bekleyen Taceddinoğlu, Mihaloğlu'na mızrakla vurdu ve atından yere yitti. Yattığı yerde tekrar yüreğine kadar mızrağını batırdı. Mihaloğlu'nun askerleri de Taceddinoğlu'na kılıç üzürüp parçaladılar.

Bunlar savaşırken Şarabdar İlyas, Mustafa'yı kucağına alıp at üzerinde götürmeye başladı. Bu halde iken Mustafa, "Hay Lala! Beni niçin tutarsın?" diye sorunca o, "Seni kardeşine ileteceğim." cevabını verdi. Mustafa da, "Beni kardeşim'e götürme, o bana kıyar." dedi. Şarabdar İlyas sustu ve Mustafa'yı padişaha ilettili. Hemen gelir gelmez cellada buyurdu, cellat da derhal buyruğu yerine getirdi. Onu da Bursa'yababası yanına gönderdiler, Bursa halkı İslamiyet'in emrettiği şekilde defnedip dualarla geri döndü ve herkes işine gitti.

Şiir

Akı yine bir başka fikre takıldı ve
düşüncesine pek çok hikâye düştü

Aradan sevgiyi ve dostluğu çıkardı,
Yeniden bir düzen düzüp şeklini bozdu.

Eşi olsun, dostu olsun kardeşine kıymaktan çekinmez;
Hak'tan, "Bunun karşılığında neler gelir?" demez.

Günah denen şey hiç aklına gelmez
Ve çekinmeden bilgisizliğe tutunur.

"Bu âlemin nizamı için sebeptir..." der.
Ancak yaptıkları için kendinde bir suç bulmaz.

Bu işin yapanına baksan, Mevlâ'nın
Ezelden bunu yazdığını anlarsın.

Dünya ücret ve günah üzerine kurulmuştur,
Her ikisini de yapanlar bulunmuştur.

Bu dünya boş çadır gibi kurulmuştur,
Ancak o çadırlar yine çabucak toplanmıştır.

Fakat o çadırıları kuran makam sahibidir,
Binlerce çadır kurulup bozulmuştur.

Gördüğün bu gökyüzü ey kardeş, iyi bak
Orada bulunanların hepsinin bir yaratıcının sanatı
olduğunu gör.

SORU.— Şarabdar İlyas'a, "Mustafa, efendinin oğlu değil miydi kim tutup onu öldürmeye verdin?" dediler.

CEVAP.— "Gerçi görünüşte ben günah işledim ancak bunun ikisi bir ülkede bulunsalar halk zarar göründü. Ayrıca ben böyle yapmakla efendimin ogluna kötülük etmedim. Çünkü bu geçici dünyanın pisliklerine bulaşmamasına sebep oldum. Onu şehit ettiler, böylece bütün halk huzura kavuştu. Bir de bizden önce gelenler bu kanunu komuşlar" dedi.

BÖLÜM 90

Sultan Murad'ın kardeşini ortadan kaldırdıktan sonra neyle uğraştığını anlatır.

Sultan Murad kendi kendisine, "Düşmanlarımı kahrettim. Vezirlerim beş oldu. Bunların da bazılarını gidereyim." dedi. Birisini Germiyanoğlu'na elçiliğe gönderdi. Bu, Kara Timurtaş oğlu Umur Bey idi. Diğer birine beylerbeyilik verdi. Bu da Umur Bey'in kardeşi Oruç Bey idi. Yine bunların kardeşi olan Ali Bey'e de Saruhan ilini verdiler. Böylece iki veziri kaldı. Bunların biri İbrahim Paşa, diğeri de Hacı İvaz Paşa'dır. Lalası Yörgüç'e de Amasya'yı verdiler. Padişah da kendi başına kalıp, "İşlerimi göreyim." diyeceği zaman, "İsfendiyar Taraklı Borlu'nun üzerine geldi." diye yardım isteyenler ortaya çıktı.

Şiir

"Gelen, güzel gelmeyen şey için ayrı bir istektir.
Artık göz yumup gitmek gerekir" dedi.

Bu başa gelen bir iştir elden ne gelir;
Hakk'ın lütfu bizim için sağlam bir direktir.

Ey İsfendiyar! Şimdi hazır ol, ben varıyorum.
Bana karşı durman için yürek sahibi olmalısın.
Babam ve dedemle çok uğraştın,
Artık şimdi beni görmem gerek.

BÖLÜM 91

Sultan Murad'ın İsfendiyar'la nasıl buluştuğunu ve onunla ne yaptığını anlatır.

Padişah bu sözleri söyledi, doğru Yenişehir'e vardi. İsfendiyaroğlu Kasım Bey de Sultan Murad'a gelmiş idi. İznik'e geldiği zaman da Kasım Bey birlikte gitti. Borlu'ya (Bolu) çıktılar. İsfendiyarlılar, beylerinin oğlu Kasım Bey'in padişahla beraber olduğunu duyunca pek çoğu kaçip Kasım'a geldi. Sözün kisası Borlu'nun üzerinde karşılaşlardır. İyi savaşlar yapıldı. İsfendiyarlardan pek çok adam tuttular. İsfendiyar ordusu bozguna uğradı. İsfendiyar'ın kendisi de dövündü ve Sinop'a kaçtı. Sultan Murad yürüyüp Kastamonu'ya geldi ve şehri zapt etti. Bakır ocağını da işitti.

İsfendiyar, Murad'ın bahtının hep açık ve devletinin ilerlemekte olduğunu görünce küçük oğlu Murad'ı padişaha elçi gönderdi. Sonra da, "Oğul Murad Han! Baban, deden bana hep ihsanda bulunmuşlardır. Şimdi sen hatırlı bilir mürşvet sahibi bir padişahsın. Benim bu edepsizliğime bakma. Kerem ve lütfeyle, bana iyilik yap. Sana kızımı verdigim gibi, her yıl orduna gelip hizmetler edeyim, her ne gerekse yerine getireyim." dedi. Ayrıca paşalara da kızıl filori elçi gönderdi. Bu kızıl filori ne şaşırtıcı şeydir. Adamın yüzünü kızartır. Hayalı, utangaç insanları bile yoldan çıkarır ve kendi başına bırakmaz. Paşalar da, sözün kisası utandılar. Padişahla sulh ve idare işlerini görüştüler. Sonunda padişahı razı ettiler. Nihayet dönüp tekrar Bursa'ya geldiler.

Şiir

Âlemin nakışında bak gör neler var,
Hayal, hile, bir de çok fitneler var.

Gaflet bağı her bir tarafı, acı tatlı
Çeşit çeşit meyvelerle süslemiştir.

Birisini bostanın kendine ait olduğunu söyler,
Yalancı tellallar, tatlı tatlı konuşanlar var.

Âşikî unutma, yaz bir menakîb
İşaret olsun sözüm içinde ne kimyalar var.

BÖLÜM 92

Sultan Murad'ın İznik'e kardeşiyle buluşmaya
geldiği zaman İflakoğlu Dırakola'nın ne yaptığıını anlatır.

Silistre'den geçerek pek çok kötülüklerde bulundu. Amma gaziler de boş durmayıp pek çok düşman öldürdüler. Ancak kâfirlerin nifakları eksik olmadığından gelip padişaha haber verdiler. Sultan bunun üzerine, "Hele şimdi sefere gitdiyorum. O melunun yaptığı işler yanında kalmayacak." dedi. "Allah'ın yardımı, peygamberin mucizeleri, evliyanın korumasıyla buna ben sebep olayım ve onların işlerini bitireyim. Hem şimdi kulum Firiz fırsat bulunca gazilerle gitsin ve vilayetini vursun, yakıp yıksın. Halkını esir etsin." dedi. Çünkü kendisi o zaman İsfendiyar üzerine gitmiş ve orada bulunmuştu. İsfendiyar'dan döndüğü zaman Dırakola iki oğlunu da yanına alarak kapıya geldi. Oğullarını devlete hizmet için bıraktı, kendisine de padişah, hilat ve burma tülbelt giydirdi. Haraca razi olup tekrar ülkesine gitti. Dedikodusu da kesilmiş oldu.

Şiir

Dırakola boyun eğdi bu Padişah'a.

Kim ister ki boyanmayı kan ile.

Önceki yaptığı uygunsuz işlere pişman
Kendini suçlu bilip geldi divana.

Murad Han bağısladı onun suçunu,
Dünyayı itaat altına alır isterse bu yegâne.

BÖLÜM 93

Sultan Murad Han'ın Dırakola'yla barış yaptıktan sonra neyle meşgul olduğunu bildirir.

Murad Han ondan sonra Arnavut'a yürüdü. Önce oraya Evrenozoglu'nu gönderdi. İki taraftan uç oldu ve gaziler savaşa devam ettiler. Padişah ise kutlulukla düğün hazırlıkları için Bursa'ya geldi. Düğün elbiseleri hazırlandı. Gelin getirmeye Çasnigirbaşı Elvan Bey'i ve kapikullarından bir hayli insanı yanında gönderdi. Biri Şerefeddin Paşa, diğeri Reyhan Paşa olmak üzere iki hadim de var idi. Hanımlardan Hacı Halil Paşa'nın hatunu ve Sultan Mehmed'inadius Dadu Hatun, Meriç Böle ve Germiyanoğlu Yakup Bey'in hanımı Paşa Kirecem bulunuyordu. Padişah buna Şah-Ana der idi.

Bunlar Bursa'dan çıkış Kastamonu'ya vardılar ve konuk oldular. Fakat İsfendiyar düğününi Devrekanı'de etmiş idi. Gi- den düğün halkını Kastamonu'da misafir ettiler. Sonra kızı, Dadu Hatun'la Paşa Kirecme'e teslim ettiler. Bunlar da kızı alıp Bursa'ya padişaha getirdiler. Padişah Bursa'da düğünle meşgul olurken Vilkoglu, İshak Bey'in Deli Paşa lakanlı Paşa Bey adındaki oğlunu tutup kalede hapse attı. Bu haber üzerine padişah derhal o tarafa yöneldi ve onun işleriyle uğraştı.

Şiir

Sırplardan pek çok güzeller gelmeli,
Gazilerin gönlü ve gözü doymalı.

Alınır Niköprü'yle Semendire,
Bunları bırakmayız Arnavut ülkesine.

Murad Han Allah için savaşır,
Macaristan kırılır İzvornik alınır.

SORU.— Sultan Murad o iki küçük erkek kardeşini ve kızları ne yaptı?

CEVAP.— O iki kardeşi Tokat'ta hapsetmişti. Getirtti gönül gözlerini açıp dünya gözlerini kapattı. Bursa'da ulufe eyledi ve analarıyla birlikte oturdular. Bunların birinin adı

Mahmud, diğerinin adı da Yusuf idi. Kızların üçünü, İbrahim, Alâeddin ve İsa olmak üzere üç Karamanoğlu'na verdi. İkisini de İsfendiyar oğullarına İbrahim ve Kasım'a verdi. Bir kızı da Anadolu Beylerbeyisi Karaca Bey'e vermişti. Karaca Bey Varna Savaşı'nda şehit oldu. Birini de İbrahim Paşa ogluna verdi, ancak bu kız Mekke'de vefat etti. En iyisini Allah bilir.

Şiir

Bir anda bin türlü şekil gösteren âlem
Kagine sevinç, kagine üzüntü yeridir âlem.

Gece ve gündüz misali hep seninle
Dolaşıp döner durur, ne ister âlem?

Bu dünya fesatların ortaya çıktığı dünya
Tur'a da temeli böyle temel atmış âlem.

BÖLÜM 94

Aydın ilinin nasıl alındığını, Aydinoğulları'ndan olan İzmiroğlu Cüneyd Bey'in ne olduğunu bildirir.

Anadolu'nun beylerbeyisi olan Timurtaş oğlu Oruç Bey'i, Aydın ilini hairlerden temizlemesi ve halkın rahat etmesi için Aydın iline gönderdiler. Çünkü Ayasuluk ve Tire bölgeleri Osmanlıların idaresinde idi. Fakat İzmiroğlu yüzünden bölge halkı çoğu zaman karışıklık ve fitne içine düşmüş olup huzursuz idi. Ayrıca Aydinoğlu İsa Bey'in oğlunun oğlu tımar sahibi idi. Daima, "İzmiroğlu gitmeyince vilayet sizin olmaz." der idi. Sonra Aydın ilini padişahın adamlarından Yahşı Bey adlı birine vermişler idi. Vakit vakit İzmiroğlu'yla o mücadele ederdi.

Bir gün Yahşı Bey'in kardeşini İzmiroğlu tuttu ve aman vermeden öldürdü. Beylebeyi Oruç Bey'i Yahşı'yla birlikte İzmiroğlu'nun üzerine gönderdiler. Bunlar oraya varınca İzmiroğlu bunlarla karşılaşıp savaşa girmeden, gidip İpsili kalesine girdi. Bunlar varınca vilayet insanlarının bazısını

kendilerine döndürdüler, timar verdiler, sonra çekip gittiler. Ancak yine de İzmiroğlu'nun fitne ve fesadı eksik olmazdı.

Şiir

Zamandır, çeşit çeşit devirler geçti,
Günler bazen neşe, bazen ağlamakla geçti.

Neşe ve sevinci yalan, ağlaması gerçektir.
Anca gaflet ehli hep yalanla geçirirdi günlerini.

Gece gündüz hiç durmaz tartıştılar,
Sıkıntı ve üzüntü atına binip kayboldular.

Benim diye sarıldıkları hep burada kaldı
Ve onların hayali senin canıyla birlikte gitti.

Âşık! Osmanoğulları'nın menkibelerini yaz,
Yedi ceddin senin, bu sülaleyle birlikte geçti.

BÖLÜM 95

Sonunda İzmiroğlu'nun ne şekilde ele geçirildiğini ve akıbetinin ne olduğunu anlatır.

Sultan Murad bir gün paşalarına, "Şu İzmiroğlu hainliklerine durmadan devam mı edecek? Muhakkak peygamberin temiz ruhu için, onun işini bitiriniz. Yoksa ben sizin hesabınızı görürem." dedi. Buna karşı paşalar, "Sultanım, Oruç Bey kulundur. Şimdi beylerbeyiliği Hamza Bey kulunuza verin. Oruç Bey sohbet ve yiyp içmekle vakit geçirirdi ve gittiği yerlerde düşmanla uğraşmazdı." dediler. Amma Hamza Bey gayretli kimsedir. Durumu ona bildirelim. Allah'ın yardımı ve Sultanın teşvikiyle düşmanın hakkından gelir ve temizler." dediler.

Alelacele beylerbeyi Hamza Bey'e mektup gönderip mektupta, "Sen ve Yahşı Bey ve Saruhan Sancağı, Bey sancağı olan Bursa Sancağı'yla birlikte her ne şekilde olursa olsun buluşup vakit geçirmeden İzmiroğlu'nun üzerine gidevin ve asla gevşeklik göstermeyin." dediler. Asker toplandı, yürüyüp İpsili hisarı civarına vardılar. İzmiroğlu da ne

kadar askeri varsa hepsini toplayıp geldi ve savaşa başladılar. Şiddetli savaş oldu. İzmiroğlu'nun Kurt Hasan adındaki oğlu askerin bir tarafını bozdu ve takip etti. İzmiroğlu Cüneyd'in yanında az asker kaldığını gören Hamza Bey, Cüneyd'in üzerine yüklendi. Cüneyd zavallısı cünüp imiş, yıkanmak için kaleye kaçip gitti. Oğlu ise dönüp geride kalanları dağıtmak isterken kolayca yakalandı. Hüküm edip kalenin üzerine vardılar. Hisarı kuşatıp hayli zaman zorladılar ve sıkıntı verdiler.

Sözün kısası anlaşmayla Cüneyd Bey'i kaleden çıkardılar. Sonra, "Seni padişaha gönderelim." dediler. Gelip Hamza Bey çadırına girdi ve oğlunun da orada olduğunu gördü. Yahşı Bey yerinden kalkarak Cüneyd'in yakasından tuttu ve kendi çadırına götürdü. Cellat getirtip oğlunu Cüneyd Bey'in önünde öldürdü. Sonra da Cüneyd'in başını kestirdi. İkisinin de başlarını hisar halkına gösterdi. Bunun üzerine halk Cüneyd'le oğlunun başlarını görünce ister istemez kaleyi bunlara teslim etti.

Şiir

Cüneyd'in defterini yırttı Hamza
Hisarını aldı, ömrünü bitirdi Hamza.

Onun Kurt oğlunu bile tavuk edip,
Onu bir tilkiye boğdurdu Hamza.

Murad Han haini Düzme'yle anlaştı
Ki onun da kanını döktü Hamza.

Bu fethin tarihinin hicretin sekiz yüz yirmi sekizinde (M. 1425) hatta yirmi dokuzunda (M. 1426) olduğunu da söylerler. Çünkü bundan önce Menteşeoğlu ili de fethedildi. Her ikisi için tarih olarak, sekiz yüz yirmi dokuz (M. 1426) denilmiştir.

BÖLÜM 96

Menteşe oğlanlarının babalarından sonra
ne olduklarını anlatır.

Menteşoğlu Yakup Bey ölünce geride İlyas Bey ve Mahmud Bey adında iki oğlu kaldı. Mahmud Bey, bey olmadı. İlyas Bey, bey oldu fakat öldü. Bunun da iki oğlu olup padişah kapısında kulluk ederlerdi. Bunlar babalarının olduğunu ve bahtlarının söndüğünü isittiler. Sonunda Veyis Bey ve Ahmed Bey adındaki bu iki oğlunu Tokat'a gönderdiler ve Bidîvî Çardağı bunlara timar verdiler. Menteşe ilini de Balaban Paşa'ya timar verdiler, o da timarına gitti.

Şiir

Veyis ve Ahmed Bey'in timarına bak, el ayak bağlı demire
Balaban da mülke hükmeder gönlü samur kürk içinde.

Bunlar bey çocuklarıydı, "Eğer bu zindandan çıkarsak
beylik istemeyiz derlerdi, ömrümüz de olursa"

Yalancı işvelerle dünya gaflet ipini geçirdi boynumuza.
Bundan sonra zindan içinde gececek hayatımız.

Menteşoğlanları Tokat hisarında eksiksiz iki yıl hapis kâtip kişiler ve yazlar geçirdiler. Tekrar bir yıl kış için hazırlık yaptılar. Odun aldılar, altlarına atıp yatacakları döşek için yeni kuru ot getirttiler. O otu getiren, "Bu az, bir çuval daha getirin." dediler. Ot getiren gidip bu defa bir çuval çürüük ot getirdi. Beğenmeyip getiren adama geri verdiler, alıp gitti. Kapıcı, "Bu otu niçin tekrar geri alıp gidersin?" diye sorunca Veyis Bey, "Bir eski otluk getirdiler kokar." dedi. Getiren de, "Tekrar sahibine alıp gidiyorum." dedi. Gidip bir harar getirdi, otu döktü. Ahmed Bey harhara girdi. Harharın çevre yanına içinden ot bastı ve çuvalı yüklenerek ikinci sıkına öfke ile "Bunların elinden çektiğim canımı tak dedi. Bunlara bir şey beğenmemiyorum. Bir kuru döşeklik otu bile beğenmezler. Acaba Osmanoğlu bunları niçin öldürmez." diye söylene söylene Ahmed Bey'i hisardan çekardi.

Önceden kavilleşerek at hazırlamışlar imiş. Hemen harhar- dan çıkış ata bindi ve yola düşüp gitti. O zaman Karaöylük yayladan dönmüş kışlaya gelmişti. Gece gündüz demeden ona kadar gitti.

Sabah olunca gelip kapıyı açtılar. Veyis Bey orada idi. An- cak Ahmed Bey'i bulamadılar ve durumu padişaha bildir- diler. Ahmed Bey'in yeri boş kaldı. Zindancı da tutsak bek- lemekten kurtuldu. Ahmed Bey Karaöylük'e vardı, fazla durmadan Mısır'a gitti. Mısır'da da durmadı kendi vilaye- tine yöneldi. Oradan da Acem'e gitti.

Şiir

Bu zavallı aciz insan dünyada nelerle karşılaştı,
Ona Allah'ın neler kismet ettiğine bir bak.

O dünyada çeşit çeşit sıkıntılarla düştü ve
Unutkanlık, ders almama onu daha da güç durumlara
düşürdü.

Ancak padişahlar daha çok sıkıntıya düşmüşlerdir,
Onlar sanki gurbette misafir gibidirler.

Adı bey olsa da kendisi iflas etmiştir.
Askerleri ve toplulukları da dağılmıştır.

Onları tutup bağlamaları ufacık bir şeye dejmez,
Bir de hayatlarına son verirler.

BÖLÜM 97

Karamanoğlu Mehmed Bey'in Adalya'da hisara düşüp savaştığını anlatır.

Amma o zaman padişah Rumeli'ne geçmişti ve kâfirlerle Allah yolunda çarşıyordu. Bu durumda iken Karamanoğlu Mehmed Bey yürüyüp Adalya'nın (Antalya) üzerine gel- di ve savaşa başladı. Savaşta bir gün Allah'ın hükmüyle gökten bir kaza gelip Mehmed Bey'i topla vurdular. Parça parça oldu. Parçalarını toplayıp sandığa koydular ve Kara-

man'a hatıra olarak götürdüler. Onun İbrahim, İsa ve Alâeddin olmak üzere üç oğlu kaldı. Üçü birlikte Sultan Murad'a geldiler. Mehmed'in Bengi Ali Bey adında bir kardeşi vardı. Tahta geçmek istedî; ancak halk ikiye ayrılp bir kısmını onu istemedi.

Sonunda Sultan Murad Han, İbrahim'e sancak verip kılıç kuşattı, iki kardeşini de yanında alıkoydu. İbrahim de babasının Hamidili'nden aldığı yerleri geri Sultan Murad'a verdi. Bunlar içinde Okluk da var idi. Hayli zaman anlaşmalarına sadık kaldılar. Hatta iki ülke tek bir memleket gibi oldu. Sultan Murad da Hamidili vilayetini Şarabdar İlyas'a mansip olarak verdi. Daha iyisini Allah bilir.

BÖLÜM 98

**Amasya vilayetinde ve Tokat'ta Kızılkocaoğlanları
Yörgüç'le ne yaptı. Aralarında hangi olaylar oldu
ve olmaktadır. Bunları anlatır.**

Amasya ve Tokat vilayetlerinde Kızılkocaoğlanları denen Türkmenler vardı ve insanlar bunlardan eziyet görürülerdi. Hatta yolcular bir şehirden başka bir şehrde kalabalık halde olmayınca gidemezlerdi. Gittiklerinde de Kızılkocaoğlanları'nın hırsızlıklarını ve yol kesmeleri eksik olmazdı. Yörgüç bir gün bunlara bir hile yaptı. Padişah tarafından gönderiliyormuş gibi bir elçiyyi, pek çok hediyelerle bunlara yolladı. Dört kardeşin her birine ayrı ayrı padişah ağızından mektup da yazdı. Mektupta, "Lalam gidip Yörgüç'le yoldaşlık edin ve Alparslan cengini vurun. Sonra doğruca Artukova'ya gelin, sizin timarınız olsun." diye yazdı. Ayrıca Yörgüç'ün adamlarından biri de padişah elçisiyle birlikte geldi. Kızılkocaoğlanları'ni Çorumlu vilayetinde buldular. Yörgüç'ün elçisi Yörgüç'ün mektubunu verdi ve padişah tarafından gönderilen elçinin de geldiğini söyledi. O da hediyelerini ortaya koyup mektubu verdi.

Bunlar çok sevindiler ve mektubu açıp okudular. Sonra yol kesici, haram yiyecek ne kadar Türkmen var ise hepsi top-

landı. Kızılıkocaoglularının dört kardeşi de dahil, daha elçi yanlarında iken dört yüz kişi oldular. Bunlar Türkmen'in seçme yiğitleri ve yarar yoldaşları idi.

Bu dört kardeş kendi aralarında anlaşıp "Yörgüç Paşa bunlara karşı gelecek olursa savaşıp hepsini kılıçtan geçirerek memleketi yağmalayıp geri geliriz." diye karar verdiler. Bu düşünce ile yürüdüler. Merzifon Ovası'nda konakladılar. O gece Yörgüç'ün adamlarından hiç kimse bunları karşılaşmak için gelmedi. Bunlar, "Yörgüç nerede, niçin gelmedi?" diye sordukları zaman, "Pek iyi değil." cevabını verdiler. Bunlar gidip Amasya'ya girecek oldular. Yörgüç'ün oğlu önlerine çıkıp üzüntülü vaziyette, "Kusurumuza bakmayın, babam pek iyi değil İnşallah iyileşince gelir. Siz de şehirde birkaç gün dinlenmiş olursunuz. Sizlerle yiyp içelim. Babam sağlığına kavuşunca belki ben de sizinle birlikte giderim. Babam iyileşmezse siz yetersiniz. Askerin tamamı Sunsa'dadır, hepsi orada toplanmış hazır beklemektedir." dedi.

Bunlara izzet ikram edip yerleştirdiler. Bu dört kardeşi ayrıca yüce bir yerde misafir ettiler. Hadsiz hesapsız yiyecekler hazırlamışlardı. Yanında yüklerle şaraplar da vardı. Bunlara götürdüler. Sonra seçme Türkmen yiğitlerini de böyük böyük yerleştirdiler. Hepsi için çeşit çeşit yiyecekler ve şaraplar hazırlamışlardı, verdiler.

Bunlar yemeye içmeye başladılar. Vakit ilerleyip gece olunca, şarap başlarına vurdu, akılları örtüldü. Gaflet uykusuna daldılar ve düşünemez oldular. Basiretleri bağlandı. Evvela o dört kardeşin dördünü birden kavrayıp ele aldılar. Zaten adamlar hazırlamışlardı. Bunların dört yüzünü de tuttular. Hepsini soyup ellerini arkalarına bağlayarak topluca bir zindana getirdiler. Ateş yakıp zindanın kapısını kapatarak duman verdiler. Hepsi dumandan boğulup kırıldı. Hiç biri kurtulmadı, tamamı öldü. Sonra o dört kardeşin başlarını kestiler. Böylece o memleket bunların şerrinden kurtulup emniyetli hale geldi.

Şiir

Türkmenler şarap içtiler, akıllarını
Yitirdikleri gibi karları da boş düştü.

Türkmen iyiyip içip yatıp döküldü.
Buraya gelenlerin hepsi kazaya uğradı.

Bu Yörgüç'ün konuklarını ağırlamasıdır.
Onun sofrası yiyecekleri yılan zehiri ve şısı olmuştu.

Kızılkocalılar ülkeleri örene çevirirdi, ancak
Ömürleri yıkıldı, şimdi onlar için kaygılı kış başladı.

Artık avradı ve eri dağılıp mağaralara çekildi,
Bunlar "Bu nasıl iş?" diye birbirlerine sorarlar.

Bu beyoğlu olan dört hanımız nerede?
Ne vakit savaş oldu da askerimiz kırılıp öldü.

Yörgüç, Türkmenleri kaldıkları yerde bağlatınca, "Bunların işini bitirin ve hayatlarına son verin." diye buyurdu. Kendisi de atına binip Türkmen obalarına doğru sürdü. Onlar Çorumlu yöresinde yerleşmişlerdi. Üzerlerine baskın yaptı, geride kalan pek çok Türkmen'i öldürdü. Bütün mallarını mülklerini yağma ettirdi. Öyle oldu ki Çorumlu'da bir koyun bir akçeye satıldı. Karları ve çocukları kız oğlan il il dolaşıp dilenci haline düştü.

İşte o zamandan bugüne kadar Türkmenler önceki gibi yol kesemez oldular. "Yörgüç'e bunlardan günah var mı?" diye sorduklarında, "Bunların şerri haddi aşmıştır, bu şekilde kırıldılar." cevabını verdiler.

Şiir

Düşmana tedbir lazımdır, gevşek davranışın
Kusur etme, tedbiri elden bırakma.

Hak tedbiri arada bahane yaptı; ancak
Düşünerek dikkat etmek gereklidir.

CEVAP.— O zamanda Dulkadiroğlu Hasan Bey var idi.
Bir de Karaöylük oğlu Habil var idi. Kızılkocaoğlanları bun-

lara zaman zaman haber gönderip, "Hiç olmazsa gelip bu vilayette bir defacık harekette bulunun." derler idi. Sonra gönülleri neyi isterse bu şah yapar yerine getirirdi.

Sözün kısası bu Kızılkocalıları böyle edince o zamandan bugüne kadar o ülke emniyet ve güven içindedir.

Şiir

Hayır ve şer işleyen bir varlıktır insanoğlu
Dünya insanla şenlendi, insanla yıkıldı.

Benim senin der hep insanoğlu
Benim dediği o zamanlar nerede?

Pek çok iş işlenmiştir bu iş yerinde,
İşi devamlı söylenir, ya işçi nerde?

BÖLÜM 99

Kocakayası'nın sahibi olan Haydar Bey'in durumunun nereye vardığını anlatır.

Osmancık civarında Zeytun'da Kocakayası denen, Haydar Bey'in sahip olduğu bir hisar vardır. Bu hisar çok sarp bir yerde yapılmıştır. Haydar Bey bu hisara yüz yıl yetecek kadar yiyecek koydurmuş ve hisarından dışarı çıkmaz olmuştur. Kasım Bey adındaki tek oğlunu zaman zaman dört bir tarafa beylerearmağanlarla göndermesine rağmen kendisi hiç hisardan ayrılmazdı. Bu hisarı ele geçirmek için çok uğraştılar fakat bir türlü alamadılar.

Bir gün Haydar Bey'in oğlu, "Baba gönderdiğin bu beyler beni bir gün tutarlarsa ne yaparsın?" dedi. Bunun üzerine babası, "Oğul! Ben seni Allah'a ısmarladım Ben ihtiyarlığım zamanında kimsenin kahrını çekemem ve ölmeyince hisarımdan çıkmam." diye cevap verdi. Amma Yörgüç bu hisarı almayı kafaya koyduğu gibi nasıl alınıcağını düşünüyordu. Bu hisarda, "Ben Elvan Çelebi torunlarındanım." diyen Tayfur Çelebi adında bir kişi vardı. Hanımıyla birlikte kalede ikamet etmekte idi. Hisar sahibi Haydar Bey onu oğlun-

dan daha çok severdi. Yörgüç Tayfur'a pek çok şey vererek kendi tarafına çekti. Hal böyle olunca Tayfur bir gece hisarın zahire deposuna ateş koydu. Bütün kalenin yiyeceği yandı. Yörgüç bunu duyunca hemen hisarın üzerine geldi. Dışardan kaleye azık koydurmaya fırsat vermedi.

Haydar Bey içерiden, "Yörgüç ben artık ne olacağımı olдум, senin de sonunun benden beter olmasını yüce Tanrı'dan dilerim." diyerek kaleyi teslim etti. Yörgüç durumu padişaha bildirdi. Padişah da Haydar Bey'e iyi timarlar verdi ve ölünceye kadar yedi. Yörgüç hisarın idaresini ele aldı, içine kendi adamlarını yerleştirdi. O zamandan şimdiye kadar bu hisar Osmanlıların idaresindedir.

Şiir

Uzun emel sahibi olmanın ne faydası var
Buna değer mi hazinenin ateşe verilmesi?

Sen doğrulukla Hakk'a bağlan, işini ona ısmarla
Ki uzun emel ve düşüncelerden sağlam iş yapasın.

Ne zaman ki her şeyi aklınla yaptığını sanırsın,
Ahmak derler sana eğer danışmazsan.

BÖLÜM 100

**Yörgüç Paşa'nın Alparslan cengini
hangi yönden idare ettiğini anlatır.**

Yörgüç Paşa düğün yaptı ve Alparslanoğlu'nu da davet etti. Bunu Alparslan oğlu duydu ve Yörgüç'ün bir hilesi olduğunu sezdiği için, ona çabucak haber gönderip, "Maksadınız benim bu elimdeki ormanları almaksa, şimdi gelip alınız ve timar ediniz. Ben de yüz sürüyerek devletli padişahın eşigine gideyim. Padişah sağ olsun, bana da fazlasıyla dirlik vereceğini umarım." dedi. Yörgüç'ün de önünde sonunda istediği buydu. Gerçekten onun üzerine gitmekti.

Sözün kısası Alparslanoğlu Yörgüç'e haber gönderip, "Sen gelme ben varyorum." dedi. Eğlenmeden geldi. Yörgüç de

tutup onu padişaha gönderdi. Bursa'ya tatsak geldi, gelince bir evde hapse koydular. Bir hayli zaman orada kaldı. Beri ta-rafta Yorguç ailesini çoluk çocuğunu da Amasya'ya getirtti. Alparslanoğlu da bir gece kendisini bekleyen adamı sıkı sıkıya bağlayıp evden kaçmayı tasarlamıştı. Öyle de yaptı. İple kaledeñ aşağı indi. Atlar hazırlanmışdı, binip gitti. İki yıl son-ra tekrar padişaha geldi. Padişah kendisine Rumeli'nde iyi ti-mar verdi ve çoluk çocuğunu da yanına alıp gitti.

Şiir

O düşünce ve tedbirlerin nasıl işe yaramadığını gör,
Ne takdir edilmişse o olur, sen sus ve otur.

Ne zaman senlik benlik içine düşersen
Başına bela gelir, yoksa iyisin demektir.

Âşıkî menakabı yaz da insanlar ibret alsın,
Hangi dala kondu da uçup gitmedi kuş.

Bu hadise hicretin sekiz yüz otuz birinde (M. 1427-28) Yorguç Paşa eliyle gerçekleşti. Yine de en iyisini Allah bilir.

BÖLÜM 101

Sultan Murad Han'ın Ergene Köprüsü'ünü nasıl yaptığını bildirir.

Ergene Köprüsü'nün yeri önceleri ormanlıktı. Çamur ve ba-taklıktı ve ayrıca haydutların durağıydı. Haydutların burada adam öldürmedikleri gün de yoktu. Sultan Murad Han hazi-neler dolusu para harcadı. O ormanları kestirip araziyi açtı. Sonra da büyük yüksek bir binayla köprüyü yaptırdı. Köprü-nün iki başını imar etti ve şehri güzelleştirdi. Cami, imaret ve hamam yaptı. Pazarlar kurdurdu. İmaretinde yemekler piş-rip gelen giden konuklara ziyafet verip yedirirler idi. O vakit imaret yapılip faaliyete geçince Sultan Murad Han âlimleri ve fakirleri Edirne'de toplayıp imarete geldi. Pek çok gün zi-yafetler verdi. Filoriler ve akçeler dağıtı. İlk evvel yemek piş-

tiği gün kendisi mübarek eliyle fakirlere verdi. Ve ışığını kendi yaktı. Binayı yapan mimara değerli elbiseler giydirip ihsanlarda bulundu ve çiftlikler verdi. Edirne halkını her türlü vergiden muaf tutup selamete çekardı.

BÖLÜM 102

Germiyanoğlu Yakup Bey'in kendi ilinden gelip Sultan Murad'a olan bağlılığını ve itaatini anlatır.

Sultan Murad Gazi bir gün Edirne'de sohbet ederken Germiyanoğlu'nun yanında adamlarıyla vilayetinden çıkış sultanın hizmetine geldiği haberini verdiler. Padişah bunun üzerine Bursa'ya ulak gönderip, bu haber doğru ise, şehir halkın en iyi şekilde büyük bir tazimle karşılaşmalarını, bunda kusur etmemelerini ve durumu kendisine bildirmelerini emretti. Germiyanoğlu gelince padişahın buyurduğu şekilde bütün emirlerini yerine getirdiler. Germiyanoğlu da padişahları ziyaret etti. Paralar dağıttı. Emir Sultan Seyyid Hazreti de o vakit hayatta idi. Onun da evine varıp elini öptü. Osman Gazi'yle Orhan Gazi'nin Manastır'daki mezarlarına girip ziyarette bulundu. Orada da âlimlere ve fakirlere bağışlar yaptı. En sonunda kalkıp Edirne'ye gitti. Ergene Köprüsü'nü geçip mola verdi. Bu taraftan padişah da beylerini ve paşalarını istikbale gönderdi. Büyük bir saygıyla getirip Edirne'de misafir ettiler. Sabah olunca paşalar öünde düşüp padişaha getirdiler. Padişah da tazimde bulundu, hilatler giydirdi. Üçüncü gün tekrar vilayetine gönderdi. Pek çok ihsan ve bağışlarda bulundu. Memleketine gitti, bir yıl kadar yaşadı ve Hakk'ın rahmetine kavuştu. Ülkesini Sultan Murad'a emanet etti. Germiyan bu şekilde Osmanlı topraklarına Sultan Murad tarafından katıldı.

BÖLÜM 103

Yörgüt bunun gibi işlerle uğraşırken padişahın neler yaptığıını bildirir.

Uçları yiğit gazilere emanet edip ısmarlayan padişah İshak Bey'e de Sırp tarafını ısmarlamıştı. İshak bey akın etmek istediği zaman Vilkoğlu'nun şeytanlığı yüzünden istendiği gibi sonuç alınamazdı. İshak Bey padişaha haber göndererek Vilkoğlu'nun tutum ve davranışlarını bildirdi. Padişah bunun üzerine Vilkoğlu'na verdiği her şeyi elinden alıp kendi si tasarruf etti. Kısacası diğer güvendiği adamlarına verdi.

Vilkoğlu padişahın kendisine de ulaşacağını bildiği için elçi gönderip "Devletli sultanım! Kızımı da cariyeliğe kabul et. Zaten Bayezid deden de bizden kız almıştı." dedi. Ayrıca büyük ve hatırı sayılır bir meblağ da gönderdi. Paşalar da araya girerek padişahı razı ettiler. Alacahisar'dan kendi vilayetine kadar olan yerleri sultana teslim etti. Ve kendi vilayetine de her yıl göndermek üzere mal belirledi. Bu anlaşmaya bağlı kaldılar.

Akıncı Bosna vilayetine yönelttiler. Ayrıca Vilkoğlu, Müslümanlığa zararı dokunmaması için Macaristan adına güven verdi. Sultan Murad da bu kâfirin anlaşma ve kararının doğruluğunu düşünerek "Sırp ülkesini fethettim sandı, el çekti. Çünkü bütün Sırp memleketi haraca bağlandı." dedi. Hatta bazı vilayetten giden haraççı haraç bile toplardı. Sırp vilayetinin fethi, tarih olarak, hicretin sekiz yüz otuz birinde (M. 1427-28) Murad Han Gazi tarafından gerçekleştirildi.

Şiir

Yele arkanı verip sağlam sanma,
İşte kâfirin ahdi de böyledir, dikkatli ol.

Ey kardeş akar sudan duvar yapılmaz,
Bir de gölgeden yastık olmaz, bunlara güvenme.

Ancak kâfirin iki şeyini alabilirsin; biri kızı
Diğer de malıdır, usanma.

BÖLÜM 104

Selanik'in nasıl fethedildiğini anlatır.

Bir gün Sultan Murad Han Gazi vezirlerine, "Şu Selanik de-nen şehir uzak mıdır?" diye sordu. Vezirler de, "Sultanım! Serez'den öteye hünkâr yürüyülarıyla dört konaktr." diye cevap verdiler. Padişah, "Öyle ise neden duruyorsunuz, ca-buk sefer hazırlığına başlayın, derhal topları ve mancınıkları hazırlayın." emrini verdi. Gelibolu'dan gemiler getirttiler, gazaya niyet diye ilan ettiler ve yola çıktılar.

Selanik hisarı üzerine vardılar; civardan pek çok savaşçı gazi toplanarak harbe tutuştular. Günlerce savaş yapıldı. Sonunda padişah, "Paşalar, bu kaleyi almak için tedbir alıp tedarik görün." dedi. Evrenozoğlu Ali Bey bunun üzerine, "Devletli sultanım hisar savaşı bir hayli zordur. Sultanım bunu yağma etmek lazım, ancak o zaman alınır." deyince Sultan Murad Han Gazi, "Haydi, hisar yağmadır. Allahu ekber" dedi.

Gaziler yağma haberini işitince her taraftan merdivenler getirip yürüdüler ve göz açtırmadılar. Hemen göz açıp ka-payıncaya kadar hisara daldılar ve kaleyi fethettiler. Gani-met mallarına battılar. Kâfirlerini esir ettiler, ganimetler ele geçti. Şehrin evleri boş kaldı. Kendi isteğiyle kalanlara evler mülk olarak verildi. Sonra Vardar Yenicesi'nin halkını getiri-p Selanik'te iskân ettiler. Kısacası küfür ülkesi İslam nu-ruyla aydınlandı.

Şehir alınıp her bir şey karara bağlandıktan sonra mücahitlerin önderi Sultan Murad Han Gazi, "Hey gaziler! Kâfirleri İslam'a getirmekten ve hisarlarını yağma etmekten bü-yük nimet yok imiş. Ben şimdi bu gazayı çok sevdim. İnşa-allah bundan sonra ben sizinle beraber gazalarda bulunuru-mum." dedi.

Şiir

Murad Han Selanik'i aldıktan sonra Mora'yı
Ve Macaristan'ı almayı da düşündü.

Paşalara; "Çabuk haydi durmayın, bu
Allah'ın bağışıdır, verilerin de himmetidir" dedi.

Kâfirler dünyada hep mağlup ve ayak altında olmalı,
Müslümanlar da bütün ülkeleri ele geçirmeli.

Yürümek vaktidir, çabuk gidelim, işte bak
Gazilerin, erenlerin hepsi önumden gidiyor.

Bana derler "Ey Murad! Durma, gaza et,
Peygamber, mucizeleriyle sana yardım ediyor".

Bu fetih hicretin sekiz yüz otuz üçünde (M. 1429-30) Sultan Murad Han Gazi eliyle gerçekleşti.

BÖLÜM 105

**Sultan Murad'ın Selanik seferinden sonra
Macaristan'a sefer etme isteğini anlatır.**

Sultan Murad Han Gazi, Selanik'in alınmasından sonra Macaristan'a sefer etmek istiyordu. Çünkü Macaristan'ın eşkıyaları zaman zaman Vidin civarından geçerdi ve bir hayli zarar verirdi. Karamanoğlu İbrahim Bey'in Hamidili'nden geçerek Beyşehir'i geçip şehri alıp sancak beyi Şarrabdar İlyas'ı tutması haberini bu defa Murad Han Gazi'yi Karamanoğlu tarafına yöneltti. Ancak beri yandan ise Macaristan'ın Karamanoğlu'yla anlaşmaları gereği Vilkoğlu da dahil birlikte hareket ettiler ve iki taraftan yürüdüler.

Gazi Sultan Murad Han bu durum karşısında Macaristan'ın ne yapacağını ve nereye yürüyeceğini anlamak için durdu ve gitmedi. Sonunda Macarlar gelip Güvercinlik üzerine düştü ve toplar kurarak atmaya başladı. Padişah Rumeli Beylerbeyisi Sinan Bey'i Macaristan'ın üzerine gönderdi. Yarım günlük yol alıp mola verdiler. Vidin Sinan'ı, Vidin'in sancak beyi idi. O da birlikte gitmişti. Bir iki gün orada durdular. Bir gün Vidin Sinan'ı, "Hey Beyler! Biz padişaşa karşı ihanet ediyoruz" dedi. Beylerbeyi bu sözü işitince öfke ile, "Bu söylediğin söz nasıl sözdür?" diye sorun-

ca Vidin Sinanı, "Düşman şurada padişahımızın hisarını döverken biz hiç tınmıyoruz ve suskun oturuyoruz, bu doğru mudur?" cevabını verir. Beylerbeyi, "Burası senin ucundur, bize bir dil tutup getirmiyorsun. Eğer getirsen biz de ona göre hazırlık yaparız." dedi. Arkasından, "Yoksa gidip padişahın askerini yok yere düşmana kırdıralım mı?" dedi. Vidin Sinanı bunun üzerine, "Düşmanın top seslerinden atlarımızın tavlada tavlasını kırması dil değil de nedir? Artık bizim kulağımız top seslerini öğrendi." dedikten sonra atlanıp "Hey gönüllü gaziler; gaza erenlere mahsustur, avratların işi değildir." diyerek yürüyüverdi. Beylerbeyine, "Vidin Sinanı akıncılarla bindi düşman üzerine gitti." dediler. Beylerbeyi bu haberi işitince derhal onu takip etti. Sabah vakti kâfirlerin üzerine çikageldiler. Büyük davullar çalındı, tekbirler getirildi, düşman üzerine atıldılar. Kâfirler bu durumu görünce birbirini çığneyerek kaçmaya başladılar. Kral ise bütün ağırlıklarını bırakıp başını güçlükle kurtardı. Kâfirlerin çoğu suda boğuldı. Sözün kısası gaziler muratlarına erdiler, ganimetler aldılar.

Pek çok esir alındı. Bu sebepten Macar kâfirinin en seçkinini Edirne'de üç yüz akçeye sattılar. Allah'ın yardımıyla Müslümanlar sevinç ve neşeye boğuldu. Beri yanda ise başta Karamanoğlu olmak üzere, bütün kâfirler tasa içine düştüler, hepsi şaşırıp hüzünlendiler.

SORU.—Karamanoğlu neden şaşkınlık ve tasalıdır derler ise...

CEVAP.—Çünkü Karamanoğlu'nun Vilkoğlu'yla anlaşması vardır. Bir taraftan Macarlar, diğer yandan da Karamanoğlu yürüyecek ve Müslümanlar kıskaca alınacaktı.

Şiir

İslam gayreti olmalıdır gazilerde
Ki dil söylesin onu gaziler içinde.

Hünerdir din için çalışıp savaşmak, unutma
Dillerden düşmez, her zaman anarlar onu

Gaziler sorgusuz sulsız cennete girdi
Cevapladılar soruları şehit oldukları demde.

İslam kılıçını salladı her dem o gaziler,
Makam-ı Mahmud'da kabul edilir onların da dilekleri.

Bu savaş, Vidin Sinan'ı eliyle ve beylerbeyi Sinan Bey birlikte ile, hicretin sekiz yüz otuz yedisinde (M. 1434) oldu.

BÖLÜM 106

Karamanoğlu'nun kâfiri yardımcı bilip
Müslümanların üzerine yürümesi sebebi ile
Sultan Murad Han'ın Karaman'a sefere çıktığını anlatır.

Sultan Murad, "Karamanoğlu sözün nerede kaldı, anlaşmanın bu mu, niçin böyle bir işe giriştin?" dedi ve yürüyüp Akşehir'e ulaştı. Şehri aldı ve Konya'ya yürüdü, bu şehri de teslim ettiler. Sözün kısası Karaman'ın İçil'den başka bütün yerleri Osmanlıların eline geçti. Sultan Murad Varsak vilayetini baltacılarla elek elek edip Karamanoğlu'nu yakalamaya niyet etti. Bozkır'a vardılar.

Karamanoğlu Osmanlı'nın niyetinin başka olduğunu görürince hemen Mevlânâ Hamza'yı Sultan Murad'a gönderdi. Yalvarmalarla, "Yüce padişah benim küstahlığıma bakmasın, suçumu bu kez de bağışlasın. Yaptığım bu işlere pişman oldum. Ondan af umuyorum. Hamidili'nden vazgeçtim." dedi. Padişah bu haberi işitince, "Zaten bu vilayeti ona ben vermiştim. Simdiden sonra kardeşi İsa'ya veriyorum." dedi. İsa o zaman padişahın yanında idi. Sözün özü paşalar dilekte bulundular, suçunu affetti. Sonra Mevlânâ Şükrullah'ı Karamanoğlu'na gönderip "Her ne surette olursa olsun, artık düşmanlığı bırakacağına ve aralarında devamlı dostluk ve barışıklık olacağına dair yemin ettirdi. Sultan Murad Han bunun üzerine, Osmanlı'nın âdetlerinin hep adalet üzerine olması sebebiyle hiçbir kimsenin bir çöpüne bile dokunmadan geri döndü.

SORU.— Peki Konya'nın ve Karaman'ın zulmü kim etti?

CEVAP.— Buna sebep nedir anlatayım da ne zaman olduğunu işit.

Sultan Murad'ın Karaman'a ilk seferi, hicretin sekiz yüz otuz dokuzunda (M. 1435-36) gerçekleşti.

BÖLÜM 107

Sultan Murad'ın Karaman seferinden döndükten sonra neyle meşgul olduğunu anlatır.

İshak Bey, Vilkoğlu'nun hainliğini bundan önce padişaha bildirmiş idi. Karamanoğlu'nun olsun, Macarların olsun Osmanlıya karşı bütün faaliyetleri Vilkoğlu'nun şeytanlığı sebebiyle idi. Sultan Murad buna bağlı olarak Sırp ülkesini büsbütün ele geçirmek için büyük bir ordu topladı. Vilkoğlu bunu duyunca hemen tekrar sayısızarmağanlarla elçi gönderdi. Ayrıca, "Kızımın çeyizi yerli yerince hazırlanıp yerleştirildi. Adam göndererek cariyenizi de alın." dedi. Elçi gelip paşalarla buluştu, paşalar da durumu padişaha bildirip, "Hünkârm almak lazım." dediler. Padişah da, "Gereken ne ise yapilsın." dedi. Nihayet Üsküp'ten Ishak Bey'in hanımını, adamlarından Hadim Reyhan Ağa'yı, Özbek Ağa'yı gönderdiler. Bunnar yanlarında hayli adamla Üsküp'e vardılar. Sonra doğru Semendire'ye gittiler. Birkaç günlük yer kalmışa Vilkoğlu kâfir beylerinin hanımlarını karşılamaya gönderdi. Görülmek misafirlilikler oldu; dünürleri izzet ikramla ağırlayarak Semendire'ye getirdiler. Geldikten sonra da izzet ikramla ağırladılar. Kızın çeyiz hesabı yazılmıştı, defterini Özbek Ağa'ya verdiler. Vilkoğlu, "Bu çeyizi kızıma değil padişaha verdim. İsterse cariyesine, dilerse başka carielerine versin." demiş.

Sözün kısası Edirne'ye padişaha getirdiler. Geldikten sonra Sultan Edirne'de kendisi için düğün etmedi. Hatta, "Bir sipahi kâfirinin kızına düğün mü yapılır imiş?" dedi. Sonra da Vilkoğlu'nun dediği şekilde çeyizin durumunu padişaha bildirdiler. Padişah bu haberin duyulmasında, "Benim carielerime verecek bir şeyim yok mu ki onun kızının çeyizini diğerlerine vereyim." dedi. Hiçbir şeyini kabul etmedi ve tekrar kendine verdi. Az bir zaman yanında durdu. Ondan sonra Bursa'ya gönderdiler. İsfendiyar kızı Bursa'da idi. Padişah o zaman onu Edirne'ye getirtti.

Şiir

Görünmeyen nakışlarını insana göstermek için
Âlem yeniden çeşitli şekillerde göründü.

Bazen gündüz bazen de akşam göstererek
Onun fikri binlerce tedbiri boşça çıkardı.

Vezirler ne yapılacaksa padişaha bildirirler
O, "Aldırma boş ver, şimdi sus." der.

Eğer elime fırsat geçer bulursam düşmanım
Başını kesip konuşamaz hale getireceğim .

O beni zorlayıp üstüme de gelse
Bir yolunu bulup, ona neler yapacağım.

BÖLÜM 108

**Evreneoğlu Ali Bey'in Macaristan ülkesinin yollarını
görmeye gönderilmesi halini anlatıp bildirir.**

Bir gün padişah, Ali Bey'e, "Kullarımdan kim Macaristan vi-
layetinin yollarını iyi bilip öğrenmiştir?" der. Ali Bey bunun
üzerine, "Sultanım, ben kuluna buyurursan, gidip bütün
yollarını ve illerini Allah'ın izniyle görüp tekrar sultanımın
ayağı tozuna geleyim." cevabını verir. Padişah, "Rumeli'den
olanlar ve Anadolu da dahil hepsi birlikte geçsinler." deyin-
ce Ali Bey, "Bana akıncı kolların yeter. Sultanımın maddi
manevi yardım ise hepsinden ileridir." der. Padişah da,
"Şimdi öyle yap." deyince hemen akın için çağrı yapıılır. Sa-
yızız akıncı toplanır. Hep birlikte yürüyerek Dımışkar'dan
geçerek Macaristan'a girerler. Orada bir ay kadar kalıp yiyp
içtiler. Ancak düşmandan bir iz ve belirti görülmez. Akınlar
yapılıp ziyade ganimetler alırlar. "O kadar esir aldılar ki
esirler akıncılardan daha çoktu" deniyordu. Ayrıca cariye-
lerden başka, çok adam ve ganimetler ele geçer. Bin filori iki
bin filori ganimet alınır. Esirlerin sayısı belli değildir.

Sözün kısası Ali Bey ganimetle Edirne'ye geldi ve padi-
şaha, "Sultanım! Macaristan tarifi imkânsız bir ildir. Mu-

hakkak buraya gitmek gerek. Sonra öyle bir ülkenin beyinin kâfir olması hiç yakışık almıyor." dedi. Bu yeri o kadar vaspfedip övünce padişah geçmeye karar verdi.

Şiir

Yiğidin alameti hep dillerde dolaşır
Erin tercümanı da ayrı bir nişandır.

Onun nişanından durumu anlaşılır
Kendinde ne görünürse anlatılan da odur.

Kalabalık veya fert, ne gelmişse hepsi açık
Veya gizli söylemişstir. Sen bunları işit.

Her insan gücünün yettiği kadar iş yaptı,
Eli ulaştı yürüdü ve zamanını yaşadı.

O nevbet kime ulaştı da çalınmadı ve o kişi
Hayatında şüpheyeye yer vermedi.

BÖLÜM 109

**Sultan Mehmed'in oğlu Allah yolunda çarpışanların önderi
Sultan Murad Han'ın Macaristan vilayetine yöneldiğini
ve oraya nasıl ulaştığını bildirip anlatır.**

O Vilkoglu'na adam gönderip "Semendire'den gececeğim, begeneceğim şekilde hazırlık yap. Bir eksiklik ve kusur olmasın." dedi. Sonra Eflakoğlu Dirakola'ya da haber gönderdi ve "Çabukça askerini toplayıp seçkin yoldaşlarla gel, değilse ben senin üzerine varmaya üşenmem." dedi. Dirakola'ya haber gidince, "Devletli sultanim! Ben padişahımın atını ve itini tutup hizmet etmeye hazırlım." dedi. Padişah da büyük bir ordu toplayıp sürdü ve doğru Vidin'e vardi. Rumeli'nin bütün akıncıları Vidin'den geçip Macar iline yürüdüler. Birkaç parça hisar alarak da Zibin'e kadar gittiler.

Kırk beş gün Macar ilinde gezip dolaştilar, sonra da dönüp geldiler. Eflak vilayetinden çıktılar. Dirakola padişahının önünde kılavuzluk yapıyordu. Fakat öteden beri geliş sırasında dönme vaktinde bu taraftan Macaristan'a girer-

ken Lazoğlu'nun ordusu önden gidiyor ve kılavuz oluyordu. Dırakola pek çok hediyeler getirdi. Gaziler de ganimetle döndüler ve tekrar illerine gittiler. Hiçbir kâfir bunlara karşı gelmedi.

Şiir

Bunların yaptığı gaza, Allah'tan oldu.
Galibiyet, tek ve hakiki güç sahibinden oldu.

Bu ailenin işi gaza etmek bütün cihanda
Baban da, deden de hepsi Gök Alp'ten oldu.

Sofraları nimet dolu olduğu için han dendi bunlara,
İhsan, bağış ve cömertlik bunlardan oldu.

Murad Han'ım ben, Muhammed, Bayezidt Han,
Murat ve Orhan ve Osman'dan oldum

Ey Tanrım! Bu soya bağışladığın keremin,
Sonsuza dek sürmesi sayende oldu.

Bu sefer, Sultan Murad Han Gazi eliyle hicretin sekiz yüz kırkında (M. 1437) gerçekleştirildi.

BÖLÜM 110

Evreneoğlu İsa Bey'in Arnavut'ta ne olduğunu anlatır.

Padişah bir gün, "Kocacuk Hisarı'na sefere çıkalım." dedi. İsa Bey de önceden gönderip "Git akıncılarımı ganime boğ." dedi. İsa Bey Arnavut'a Künc illerine girdi. Sonra da akın başlattı, hücumlar yapıldı. Kâfirler yollarını kesip bağladılar. İskender adında bir er de bunların arasında idi. Bu Arnavut beyinin oğlu olup önceden padişahın iç oğlunu idi ve padişah Arnavut ilini ona timar vermişti. Sonradan sultani dinlemeyip başkaldırdı. İşte İsa Bey'le giden akıncıların yollarını bu İskender bağlamıştı.

Sözün kısası Müslümanlar yollarının tutulduğunu ve kâfirlerin her yanlarını alındıklarını görünce, ilk önce esirleri kılıçtan geçirdiler. Sonra da kâfirlerle savaşa başladılar. O ka-

dar çarpıştılar ki okları tükendi ve kılıçları eğrilip kütleşti. Gazilerin pek çoğu şehit oldu. Bu kadar şehit verilmekle birlikte pek çok il fetholundu.

Şiir

Şehitler rahmet şarabına kandılar
Sırat köprüsünü kuş gibi geçtüler.

Bu geçici dünyada eğlenip kalmadılar
Ebedi olan cennet saraylarına göctüler.

Yüce Allah'ın tecellisine kavuştular,
Bu görüş sebebiyle ömürlerinden geçtüler.

Bu fetih, hicretin sekiz yüz kırk altısında (M. 1442) gerçekleşti ve bu tarihte ikindi zamanı tam güneş tutulması oldu.

BÖLÜM 111

Mücahitlerin başbuğu Sultan Murad Han'ın
Belgrad'a gidip neler yaptığını anlatır.

Sultan Murad Han Macar ülkesini gezip görüp sağlık selamet ve kutlulukla tahtına geldikten sonra Belgrad'ı almayı düşündü. Çünkü burası Macar ilinin kapısıydı. Bu kez bu kapıya açmaya karar verdi. İslam ordusunu topladı ve Belgrad'ın üzerine düştü. Hisar'a cephede gidi oldular. Sava Nehri'ni geçip Biline'ye akın başlattılar. Çok ganimetlere kavuştular. Ganimetin çokluğundan bir çizmeye güzel bir cariye alınabilirdi.

O seferde ben de vardım. Yüz akçeye altı yedi yaşlarında bir oğlan satın aldım. Ata hizmet edebilecek bir esiri yüzelli akçeye verirlerdi. Akıncılardan bana da yedi erkek ve cariye düştü. Esirler askerden çoktu. Kısacası İslam'ın başlangıcından beri pek çok gaza yapıldı, bunun gibisi hiç görülmeli dediler. Gerçekten söyledikleri olmuştur. Ben de o seferde bir gün padişahın yüce huzuruna vardım. Bana esir verdi. Ben de, "Devletli sultanim! Bu esiri götürmek için at

lazım, bir de yolda bunlara harçlık gerek." dedim. Bana beş bin akçe ile iki at bağışladı. O seferde dokuz esirle Edirne'ye geldim. Ayrıca dört atım var idi. Esirleri üçer yüze ve ikişer yüze sattım.

Şiir

Gaziler Belgrad'da çok ganimet ele geçirdi,
İşte bağıınız bozuldu, ne bel kaldı ne ırgat.

Senin kabadayıların da çok gazi kırdı,
Dövün sen ey kral, şapkanı da çabuk at.

Senin güzellerin İslam'a geldi
Aşka ayna oldu onların güzelliği.

BÖLÜM 112

**Sultan Murad Han Gazi'nin Semendire'ye
ne sebebtenraigbet edip değer verdiği bildirir.**

Padişah Belgrad'dan geçtiği zaman Üsküp'e geldi. İshak Bey, "Ey Devletli sultanım! Vilkoğlu Semendire'de olduğu müddetçe bize Macarlar baş eğmez, Karaman da susmaz. Ayrıca Dirakola da münafiktir." dedi. Sultan Murad Han Gazi, "Hele bir sefere gidelim, yüce Tanrı kismet ederse onu da görürüz." dedi. Edirne'ye geldiler ve kişi burada geçirdiler. İlkbahar gelince Dirakola'yla Vilkoğlu'na adam gönderdiler ve kapıya çağrırdılar. Vilkoğlu kendi gelmeyip iki oğlunu gönderdi. Dirakola Vilkoğlu'nun böyle yaptığını görünce kendisi ve iki oğluyla devlet eşiğine geldi. Gelir gelmez Dirakola'yla iki oğlunu tuttular. Dirakola'yı Gelibolu hisarında iki oğlunu da Germiyan vilayetine Egrikös kalesında hapsettiler. Vilkoğlu'nun iki oğlunu ise Tokat kalesinde hapse koydular.

İshak Bey o yıl Mekke'ye gitmek için izin istedi. Padişah da yaz olunca Semendire'ye yöneldi. Vilkoğlu hisarlarını sağlamlaştırdı ve Macar vilayetine gitti. Padişah, "Sırp ilini vurunuz, kalelerini yıkıp halkını esir ediniz." diye buyur-

du. O zaman pek çok ganimet elde edildi. Dört yaşında bir oğlan Üsküp'te yirmi akçeye satıldı.

İshak Bey Mekke'den geldi. Daha Semendire alınmamıştı. Ben de Ishak Bey'le Mekke'de birlikte idim. Birgün padışah Ishak Bey'e kul gönderdi ve "Nike Öbrünk üzerine git ve onu kuşat." dediler. Germiyan sancağını da yanına verdiler. Germiyan sancağı Bey'i o zaman Timurtaşoğlu Umur Bey'in oğlu Osman Çelebi idi. Sonra Varna Savaşı'nda şehit oldu. Ben de o zaman Üsküp'e Ishak Bey'le Mekke'den birlikte gelmiştim. Zaman zaman bu savaşlarda da bulunurdum. Bir defasında Ishak Bey'in oğlu Kılıççı Togan'la eşkiyalığa bile gittim. Bir gün asker arasında bir dövüş başladı. O anda Ishak Bey atına bindi. Bunu gören gaziler de bindiler. Ansızın karşımızda bir alay kâfir belirdi. Ardından da başka alaylar çıktı. Yayasını önüne almış, atlısı ardında, kapkara pus gibi üzerimize yürüdü.

Beri yandan da İslam ordusu "Allahuekber!" diye tekbir getirdi. Bir anda yayanın üzerine at sürdüler. Yaya da devamlı ok attı. Gaziler bu oklara aldırmış etmeden üzerlerine hücum ettiler. Düşman atlısı durmayıp kaçtı. Yaya atların ayağı altında ezildi ve devamlı kırıldı. O derece kırımlı oldu ki gazilerin atları kâfir ölüleri üzerinde yürümeye başladı. Ishak bey bunun üzerine, "Hey Gaziler! Kirdığınız yeter, bundan sonra esir edin." dedi.

Vallahi ben kirdığımdan başka besini esir ettim. Üsküp'e getirdim ve hepsini dokuz yüz akçeye sattım. Sözün özü Semendire o yılda alındı. Bütün Sirp vilayeti ele geçti. Hisarlarına askerler yerleştirildiği gibi şehirlerine de kadılar tayin edildi. Sonra Semendire'de Cuma namazı kılındı ve bütün Sirp ülkesinin hâkimi Allah'ın verdiği üstünlükle Müslümanlar oldu.

Şiir

Ottalar dünyada hep küfrün karanlıklarını dağıtır.
Allah bunların her zaman böyle yapmalarını ister.

Kâfirlerin kahrını gidermeyi Tanrı bunlara nasip etti
Âlemi İslamiyet'in emirlerine göre düzenler Osmanlılar.

Yüce Tanrı rahmetine kavuşturdu bunları,
Eşiklerinde âlimler ve sultanlar kul olup bekler.

Bu fetih Sultan Murad Han Gazi tarafından hicretin sekiz yüz kırk birinde (M. 1437) gerçekleştirildi.

BÖLÜM 113

**Mücahitlerin önderi Gazi Sultan Murad Han,
Mora vilayetinin kapısı durumundaki
Germe hisarını nasıl fethetti. Bunu anlatır.**

Bir gün Sultan Murad Han Gazi, "Turahan'ı getirin." dedi. Gidip getirdiklerinde, padişah ona, "Mora'nın ağzı olan bu Germe hisarını nasıl almalı, bana haber ver." diye söyleyince, Turahan Bey, "Bu Germe hisarı sultanım bir acayıp kaledir. Germe dedikleri yer de bir denizden bir denize çekilmiştir. Sonra bu deniz bir vilayeti büsbütün kuşatmıştır. Yani bu vilayet bir adaya benzer. Kısacası, Germe hisarı kara tarafından bir kapı gibi oluşmuştur. Sonra bu Germe'ye beş yerde kale yapmışlardır. Ayrıca hisar için gerekli bütün hazırlıklar da yapılmıştır." dedi. Tekrar Turahan Bey, "Sultanım! O hisara varınca üç yerden savaş vermek gerektir." deyince, padişah, "Turahan benim gönlüm Mora vilayetine yürüyüp gaza etmek ister." dedi. Turahan Bey, "Nasıl olur devletli sultanum?" deyince padişah, "Şimdi çabuk hazırlık yapın da gidelim." dedi. Sözün kısası hazırlıklar tamamlanınca Turahan Bey'i sancağıyla önceden gönderdiler. Çünkü Germe Turahan Bey'in ucu idi. Turahanvardığı zaman padişah da peşinden gitti. Bakınca beş hisarın birbirine irtibatlı olduğunu gördüler. Hangisine hücum edilse hepsi ona yardıma geliyor.

Padişah beş hisar değil on hisarın hazırlığını yapmış idi. Bunlar hisarın üzerine varınca toplar kurup hisarlara attılar. Bu topun bile bakırını sancak sancak bölüştürerek getirmişlerdi. Bütün askerde kimde ne kadar bakır olduğunu bildiren yazı vardı. Buna göre toplar dökülüp kuruldu, atılıp savaş başladı. Kaleleri dövmeye başladılar ve kâfirleri gece

gündüz uyutmadılar. Denizi kesip hendek yapmışlar idi. Hendeği de doldurdular ve suyunu kuruttular. Kalelerini yıktılar. Yağma buyruldu. Ha deyince gaziler hisara akın ettiler. Kâfirlerini öldürüp akıncılara akın verdiler, sayısız esir alındı ve ganimetin de sınırı yoktu. O zaman iyi, güzel ve sevimli cariyeleri üçer yüz akçeye veriyorlardı. Hizmetçi olanların sayısı belli değildi. Altın gümüş tepsiler, şarap maşrapaları pek çok idi.

Sözün kısası gaziler ganimeye doyduklarından kıymette üstün malları almazlar, götürüp taşımaya erinip üsenirlerdi. İşte Mora vilayetinin Sultan Murad tarafından en evvel alınışı bu şekildedir. Fakir olup bitenleri anlatıp açıkladım. Yine de en iyisini Allah bilir.

Şair

Bu Osmanlı soyuna hidayet verilince
Ülke hazinesinin madenleri açıldı.

Mora vilayetini karanlıklar kaplamışken,
Birden güzellik ve kutluluk güneşin doğuverdi.

Bu Osmanoğullarının fethi hesaba gelmez
Ki Hak bunlara etmiştir işaret.

Bu fetih Sultan Murad Han Gazi tarafından, tarih olarak, hicretin sekiz yüz kırk ikisinden az zaman sonra sekiz yüz kırk üç yılı (M. 1439) başlarında gerçekleştirildi.

BÖLÜM 114

**Mezid Bey'den sonra Eflak'ta mağlup olan
Kula Şahin'in nasıl yenildiğini anlatıp bildirir.**

O zaman Kula Şahin Rumeli'nin beylerbeyisiydi. Bir gün padişaşa, "Devletli sultanım! O Yanko dedikleri martaloz, Mezid kuluna pek çok iş etti. Eğer buyurursan ben hizmetçin gidip Mezid Bey'in intikamını o kâfirden alayım." dedi. Padişah da, "Git!" dedi.

Anadolu ordusunun bazısını, Rumeli ordusunu ve akıncısını da alarak Eflak ülkesine geçti. Kendini şaraba, kebab ve yeyip içmeye verdi. Beyler, "Ne yapıyorsun? Hey beyim düşman var." dedikleri zaman, Kula Şahin sarhoş vaziyette, "O düşman benim börkümü görse birkaç günlük yol öte kaçar." cevabını verdi. Bu söz söylenilir söylenenmez birden bire Macar ordusu beliriverdi. Kula Şahin ağızındaki lokmasını yutmadan derhal at sırtına binip gerisin geri kaçtı. Beyler, "Ne yapıyorsun? Haydi gel düşmanı karşılayalım, ordumuz bari ayak altında kalıp perişan olmasın." dediler. Kula Şahin cevap olarak, "Bu gece dayanın, gece yarısı ben onların hakkından geleceğim." dedi. Akşam karanlık basınca düşman korkusu kalmadı. Börkünü düşmana bağıtladı. Üstelik, "Tuna yakın mıdır?" diye sorar.

Sözün kısası İslam ordusu orada bozuldu. Beri yandan Karamanoğlu dayısının İslam ordusunu bozduğunu işitip öğrenince çok sevindi. Yürüyüp Emirdağ'ının yaylalık yerlerini yağmalayıp talan etti. Müslümanların hanım ve çocuklarına sataşıp olmayacak işler yaptı. Sonra Beypazarı'na vardi. Onu ise ondan beter etti. Kisaca söylemek gerekirse, ayak bastığı yerlerde işlediği işleri kâfir etmez idi.

Şiir

Bu dem baht güneşin hangi burcтан doğdu?
Bak kâfirin baht güneşini galip etti.

Bak Karaman kâfire arka çıktı,
Yüzünü kara, kendini lanetlik etti...

O zaman kâfirliğine hükmetti İslam,
Ki İslam ülkesini yıktı ve gitti.

BÖLÜM 115

Karamanoğlu bu şekilde kötülüklerde bulununca,
Sultan Murad Han buna karşılık neler yaptı, onu bildirir.

Padişaha, Karamanoğlu'nun yeminini bozup Müslümanla-

rın hanım ve çocuklarına ilişip sataşarak İslamiyet'e uymayan fiil ve işlerde bulunduğu haberi gelince, derhal büyük bir ordu topladı. Sonra Rumeli'nin ne kadar kâfir askeri varsa kendine bağlı olanları yanına alıp Konya'ya geldi. Derhal yağma buyurdu. Karaman ülkesini öyle karıştırdılar, öyle karıştırdılar ki elek elek ettiler. Köylerini ve şehirlerini yıkıp talan ettiler. Karamanoğlu kaçıp Taş'ta inlere sığındı. O senenin babası belli olmayan sayısız oğlan ve kız doğdu.

Karamanoğlu tekrar hanımıyla veziri Sürur'u ikisini birlikte Murad Han'a elçiliğe gönderdi. Karamanoğlu hanımına, "Kardeşine git ve benim suçumu bağışlat." dedi. Onlar Murad Han'a gelerek yalvarmalar yakarmalar ve yaltaklanmalarda bulundular. Yer öptüler. Sonra, "Karamanoğlu kendine yakışanı yaptı, Allah yanında yüzünü kara eyledi. Şimdi lütfedip bağışla. Sen bunun gibi etme." dediler. Bunun üzerine padişah Sürur'a, "Şimdiden sonra bana ondan gelip dilek dilediğin, istekte bulunduğu beyine sen inanır mısın?" diye sorunca Sürur, "Sultanım önceki hatasında ben birlikte değildim. Bu hatasını da gönlüm kabul etmez. Buna sebep Turgutoglanlarıdır. 'Bir hata yaptım, artık bundan sonra olmaz' diyor. Ben kulunu inandırdı" cevabını verdi. Padişah bunun üzerine suçunu tekrar bağışladı ve dönüp gitti.

Şimdi ey sevgili insanlar! Bu Osmanlı'nın memleket vuruş zulmetmesinin sebebi Karamanoğlu İbrahim'in yüzünden oldu. Değilse ta bugüne kadar Osmanlı'dan kimsenin hakkına tecavüz etmek ve zulüm yapmak görülmeli.

Şiir

Karamanoğlu fitne ve fesada sebep oldu.

O din ve iman sahibi olsa bunlar olmazdı.

Fesattır hasetin ortaya çıkardığı şey,

Karaman'ın işi de hasettir bunu iyi bil.

BÖLÜM 116

Vylkoğlu'nun Sırp ülkesi elinden çıktıktan sonra
Yanko'nun önünden giderek İzladi Dervendi'ne
Macar ordusunu nasıl getirdiğini anlatır.

Semendire Vylkoğlu'nun elinden çıkışınca ve memlekete Müslümanlar dolup yerleşince bütün kâfirler bundan rahatsız oldular, Vylkoğlu gidip Macar'ın eteğine yaptı, beri yandan Karamanoğlu'nun elçisi Macarlara gelerek, "Sen o taraftan yürü, ben de beri yandan yürüyeyim. Rumeli senin, Anadolu da benim olsun, Vylkoğlu'na da kendi ülkesini verelim." dedi.

Sözün kısası Üngürüz'ün krala bağlı askerleri dışında bütün ordusunu Yanko'yla Vylkoğlu'nun yanına verdiler. Bunlar gelip İslam ülkesine girip İzladi Dervendi'ne kadar geldiler. Sultan Murad Han Gazi, orada bunlarla buluştu. Kâfirler İzladi Dervendi'nin içinde oturdular. Vylkoğlu Rumeli beylerini filoriyle engellediği için padişahın kâfir ordusuyla çarşımasına mani oldular. Kâfirler Dervend'de birkaç gün kaldı ve bir gece çekip gitti. O zamanda beylerbeyi Kasım Paşa idi. Onu düşmanın peşinden gönderdiler. Fakat kâfirler pusu kurmuşlar, bunları gafil avlayıp ortaya aldılar. Bolu sancacı beyi, Halil Paşa'nın kardeşini tuttular.

Sözün kısası Vylkoğlu'na vilayetini yine verdiler. Bunda rüşvetin rolü büyük oldu ve filori imdada yetişti. Vylkoğlu'nun iki oğlu Tokat'ta hapis idi. Bunların gözlerine mil çektiler ve babasına gönderdiler. Halil Paşa'nın kardeşini de Macarlardan satın aldılar. Ondan sonra Sultan Murad Edirne'ye geldi ve Halil Paşa'ya, "Ben oğlumu sağ iken tahta geçireceğim." dedi. Ayrıca, "Ben pek çok gaza edip Allah yolunda çarpıştım. Şimdi oğlumun nasıl padişah olacağını hayatımda görmek isterim." dedi. Hemen Manisa'dan Sultan Mehmed Gazi'yi getirtip tahta geçirdi.

Kâfirlerle çarşılmaya sebep olan Turahan Bey'i tutup Tokat'a Bidevî Çardağı'na gönderdi. Turahan Bey için, "Vylkoğlu'yla çok iyi dost olmuştur." deniliyordu. Onu tutup göndermeye sebep bunlar olmuştu. İşte bundan sonra Sul-

tan Murad kendi isteğiyle tahtını oğluna bıraktı ve Manisa'ya gitti. Halil Paşa'yı oğlunun yanında vezir bıraktı. Mevlânâ Husrev'i de kadiasker yaptı. Böylece her şey yerli yerince oldu ve tertip düzen sağlam şekilde kuruldu.

Şair

Oğullar babaya yürek yağıdır
Oğlun iyisi tasaları dağıtır.

Oğul babasının arkadaşı olup yerini tutunca
Babanın meyve veren, gönül açan bağıdır.

Oğul dua alıp bahti açılınca,
Babanın kuthluluğu ve yüz akıdır.

Eğer oğul uymazsa babasına
Resul'le kavgalı, Hakk'a da düşmandır.

BÖLÜM 117

**Sultan Murad'ın oğlunu tahta geçirip
Manisa'ya varıp otuructan sonra
hangi olayların meydana geldiğini anlatıp bildirir.**

Sultan Murad tahttan vazgeçip Manisa'da oturdu, oğlu da Edirne'de tahta geçti. Bunu işten Karamanoğlu çok sevindi. Bu haber Vîlkoğlu'na ulaşınca o da rahatladi. Sonra Karamanoğlu hemen Macaristan'a elçi gönderdi ve "Daha ne duruyorsunuz? İşte Osmanoğlu delirdi, tahtı bir oğlana verdi. Kendisi çalıp söyleyen avratlarla bağlar ve bahçeler arasında yiyp içip gezer. Ülkenin idaresinden elini çekti. Şimdi fırsat sizin ve bizimdir." dedi.

Ayrıca beri yanda Vîlkoğlu'na da haber gönderip çeşitli herzeler söyledi. Yankoyu da azdırıp, "Ne duruyorsunuz? Türkleri kırmak için bundan iyi fırsat bir daha elinize gitmez." dedi. Bu kral diye bahsettiğimiz Güvercinlik'e gelen kralın oğludur.

Yanko bunların önüne düştü. Belgrad'dan geçtiler, doğru Varna'ya yürüdüler. Memleketin halkı da Sultan Murad'a,

"Niçin susmuş, hareketsiz oturuyorsun? Kâfirler hücum edip yürüdü. Ülke harap olacak, bozulacak." dediler. Bu haberi işten Sultan Murad Han derhal Gelibolu'ya geldi ve kâfir gemilerinin boğazı tuttuğunu gördü. Kendisi için karşıya geçmenin güçlüğünden dolayı dönüp Kocaeli'nde Akçahisar'a geldi. Bu yandan Halil Paşa da padişahi karşıladı ve Akçahisar'ın karşısına kondu. Sultan Murad o yerden Rumeli'ne geçti. Bütün ordu toplandı. Padişah Allah'a sığınarak kâfirlerin üzerine hücum etti. Yollarını bağladı, Varna Dağı'nda çarpıştılar. Yanko Anadolu ordusuna karşı yürüdü. Anadolu beylerbeyisi şehit oldu. Ayrıca bazı sancak beyleri de şehitlik mertebesine ulaştı. Rumeli ordusu kenara çekilib geniş yere çıktılar. Padişah da kendi özel ordusuyla bir yere toplandı. Fakat bütün askerin bir yere toplanması için yerleri dar idi, her taraf dere tepe idi.

Kral padişahının yanında az bir kuvvetin kaldığını zannedip, "Gideyim Türk beyini tutayım." dedi. Derhal "höl, höl" diye yürüdü. Yeniçi ikiye yarılip yol verdi. Kral gelip ara yere sokulunca atının sinirini kestiler. Attan yıkıldı, atı da düştü. Koca Hızır başını kesip bayrak direğine geçirdi. Bunu gören gaziler hep bir ağızdan "Allahuekber!" diye tekbir getirdiler. Hükum başlatıp kâfirleri kırmaya başladılar. Kirilan kâfirin haddi hesabı yoktu. Arabalarını da aldılar. Kâfirler tekrar bir yere toplandılar. Onların da üzerilerine hücum ettiler ve kıldılar. Müslümanlar neşelenip sevindiler.

O sırada Azab Bey, Turahan Bey'i padişahtan istedî ve Tokat hapsinden çıkarttı. Etrafin beylerine elçiler gönderdiler. Hatta kâfir esirlerden de hediyeler gönderdiler. Mısır Sultanı'na Azab Bey'i gönderdiler ve yanında pek çok cebeli kâfir de gönderdiler. Murad Han Gazi kâfirleri bozguna uğratıp kıldıkta sonra doğru Edirne'ye geldi ve tahta geçip oturdu, oğlunu da Manisa'ya gönderdi. Kendisi Edirne'de kaldı.

Şiir

Osmanoğulları durmadan gazalar etti
Ülkenin kâfirlerini Müslüman etti.

Kaçanı bırakmadılar düşmanlardan,
Dileyene yalnızca verdiler aman.

Âlemler içinde gazi oldu bu sülale
Bu soya imrendi Süleyman bile.

Huriler, insanlar, cinler, vahşi hayvanlar, kuşlar
Cümlesi bu soya hizmetçi oldular.

Bunlar Muhammed ümmetinin seçkinleridir,
İmanı yücelten de bu soydan gelenlerdir.

Bu fetih Sultan Mehmed'in oğlu Sultan Murad Han Gazi tarafından hicretin sekiz yüz kırk yedisinde (M. 1443) gerçekleştirildi.

BÖLÜM 118

Sultan Murad'ın Arnavutluk'taki
Akçahisar'ı nasıl aldığına anlatır.

Sultan Murad Han Gazi, bir gün sohbet ederken Arnavut İskenderi'nin amcasıoğlu Hamza Bey geldi ve "Devletli sultanım! Arnavut ülkesinde bir kısım halk İskender'e düşman oldu. Eğer Sultanım ben kuluna buyursa, gidip Akçahisarı alıvereyim." dedi. Padişah, bunun üzerine paşalara bu haberini bildirdi. Paşalar, "Sultanım, kendinizin bizzat gitmesi daha iyidir." dediler. Padişah, "Sefer hazırlıkları yapılsın." emrini verdi. Paşalar da eksiksiz ve mükemmel olarak sefer hazırlıklarını tamamladılar. Hiç eksik gedik kalmadı. O seferde oğlu Sultan Mehmed'i de birlikte götürdü. Yürüyüp vardılar ve Akçahisar'ı kuşattılar. İki ay kadar savaş yapıldı. Sonunda suyunun bendini buldular ve suyunu dışarı saldılar. Susuzluktan çok bunalıdilar, bu sebepten hisar fethedildi. Arnavut ülkesinin büyük kısmını ele geçti.

Pek çok ganimet elde edildi. Vilayetin esirlerini tespit ettiler. Asker'e istirahat ve izin vermeyi düşünürken, Macar kâfirlerinin üstün silahlarla donatıldığı ve üzerlerine geldiği haberi Vidin tarafından ulaştı. Padişah derhal Sofya'ya

yürüdü, Rumeli askerine izin verdi. Sonra, "Anadolu'ya harçlıkçı gönderin, harçlık getirtin." dedi. Kendi Sofya'da kaldı. Bu fetih, tarih olarak hicretin sekiz yüz elli birinde (M. 1447) gerçekleşti.

BÖLÜM 119

**Macar kâfiri Kosova'ya gelerek
Sultan Murad Han Gazi'yle nasıl savaştı;
sonra o Macarlarla gelenler hangi hanları idi, onları anlatır.**

Sultan Murad Arnavut'taki Akçahisar'ı fethedince orduya izin verecek, kendisi de Edirne'ye gelecekti. Ancak Macar kâfirinin büyük bir orduya gelmekte ve öncülerinin Belgrad'dan geçmekte olduğu söylentileri geldi. Bunun üzerine Padişah, "Bu Vîlkoğlu'nun şeytanlığıdır." dedi. "Hele bu gelen kâfir beyleri kimlermiş, sorun öğrenin." deyince Martaloz Doğan'ı gönderdiler. Martaloz Doğan gidip gördü ve durumun hakikatini öğrenip geri padişaha geldi. "Devletli sultannı! O gelen kâfir beylerinin biri Lih Ban'dır ve biri Çih Ban'dır ve biri Lök Ban oğlu, biri de Sekületi Ban'dır. Bunlar Macar memleketinin büyük padişahlarıdır. Sonra bunların her biri krala eşdeğerde beylerdir. Onca fesadın kaynağı Yanko Hunyad'dır. Bunların önlerine düşüp getiren de odur.

Padişah bunların gerçek durumunu öğrenince yüce Tanrı'ya sığınıp tam bir tevekkülle Sofya'dan yürüdü. Tabii bütün ülkenin askerini toplamıştı. O seferde Karamanoğlu'ndan adamlar geldi. Gazaya asker gelince cebeliler gösterville. Yani askerin zırhlı birliklerini gördü ve her birini teker teker gözden geçirdi. Karamanoğlu'ndan gelen askerleri de görmek istedi. Oradan gelen askerin başına, "Sen de adamlarını getirip göster." dediler. O da zırhlı askerini gösterdi. Kaltak eğrililer, yırtmaç kürklüler, örmeç kuşaklılar, kabalak tülbentliler, üzengisinin kayışı ipten Turgutlu'nun birer bölüm at hırsızlarını toplayıp göndermiş olduğunu gördü. Sonra padişah Akçaylioğlu'na dönüp "Benim onun yardımına ihtiyacım yoktur. Allah'ın yardımı ile, amma bir se-

beple gönderdiği iyi olmuş. Benim ordumda bir maskara takımı eksik idi. Onun için göndermiştir." dedi. Ardından, "Hiç ümidi yok, ancak ondan şeytanlık etmemesini ve kendi halince olmasını isterim." dedi. Sonra baht açıklığıyla düşman üzerine yürüdü. Kurşunlu Kilise'ye vardığı zaman kâfirlerin doğruda Kosova'ya gittiklerini öğrendi. Ardından o da vardı. Cuma günü gün doğarken savaş başladı.

Padişah kâfir ordusunu görünce derhal atından indi. Ku-sursuz abdest aldı ve iki rekat hacet namazı kıldı. Yüzünü toprağa sürüp yüce Allah'a yalvardı ve istekte bulundu. "Ey her şeyin sahibi olan, güçlükleri gideren Tanrı! Sen-den dileğim, Muhammed ümmetini korumandır. Bir de bunlara kurtuluş ve zafer ver. Sonra benim günahlarım için bunları kâfirlerin elinde sıkıntılarla düşürme." dedi. Bu yal-variş ve yakarıştan sonra derhal gazaya niyet ederek atına bindi ve kâfirlerin üzerine hücum edip yürüdü. O gün eşi görülmek savaştı. Kâfirlerin pek çok sancağı alındı. O gece sabaha kadar çarpıştı. Cumartesi günü büyük savaş yapıldı. Pek çok bey şehit oldu. Ayrıca kâfirlerin de nice banları düşüp öldü. Sonra niceleri de tutulup esir alındı. Yanko kaçtı, Lök Ban kaçtı, oğluyla birlikte Sökület Ban düştü. Lih Ban esir olmuş, fakat kendini bildirmemiş. Son-ra satılı satılı kurtulmuş. Kâfirlerden geri kalanların ise kim- mi olmuş, kimisi de esir edilmiş.

Ben de o savaşta bir kâfir öldürdüm. Padişah bana ve Derviş Akbiyik'a birer at verdi. Çeh Ban'ı esir etmişler, pa-dişaha getirdiler. Padişah tercüman getirtti ve "Ben sizinle düşmanlık etmedim, siz benim memleketime saldırip üzereime niçin geldiniz?" diye sordu. O kâfir, "Gözümüze bu-nun gibi esirlik gözüktür imiş." cevabını verdi. Sonra, "An-cak padişaha söyleyecek birkaç sözüm var, eğer izin verir-se söyleyeyim." dedi. Padişah, "Söyle!" deyince, "Evvel sö-züm budur: Her yıl beş bin seçkin insanla padişahın hiz-metine geleyim. Ayrıca her birinin bağlı olduğu yerlerden meblağlar hasıl olan on şehir vereyim. Haraççın gelip haraç toplasın. Sonra ülkem her yerinde senin kanunun yürü-sün." dedi. Padişah dönerek, "Allah'ın yardımı yanında se-

nin bu söylediğin nesnelere benim hiç ihtiyacım yoktur, ne malina, ne kalene, ne de askerine." dedi. Ardından kâfir beyi, "Senin gibi gözü tok ve zengin bir padişahın üzerine gelene, bela yoluyla her ne yapılrsa yapılsın layiktir, hak etmiştir." deyince, padişah kılıçını çıkarıp celladin eline verdi ve "Bu kâfirin boynunu vur." dedi. Tekrar bu kâfir, "Devletli padişah beni sen öldür, senin elinde öleyim." dileğinde bulundu. Bunun üzerine padişah, muradının ne olduğunu bildi. Bunun muradı, 'beni adı büyük, şanlı şöhretli bir padişah kendi eliyle öldürdü' dedirtmek imiş. Padişah, çal diye, cellada işaret edince, cellat bir kerre çaldı ve başı top gibi yere düştü.

Bu Sultan Murad Han Gazi'nin Allah yolunda yaptığı savaşlar çoktur. Ben fakir, zamanımda olan her savaşını, hal ve hareketlerini kısa kısa anlattım. Böylece ambardan birkaç çeşit çeşni verdim. Onun savaşlarının hepsini teferruatıyla anlatsam, akıllar yok olur. Bu kadar anlattığuma sebep, onların ruhlarının hayır ve duayla anılmalarını istedigim içindir. Allah ona rahmet etsin. Bunun yanında bu Osmanoğulları'nın menkibelerini okuyup dinleyenden ve onların ruhlarına dua edenden yüce Tanrı hoşnut ve razı olsun. Peygamber de Arasat Meydanı'nda elinden tutsun. Ayrıca onun her duası ve her dileğini yüce Allah kabul etsin ve bütün ihtiyaçlarını gidersin. Bunu senden istiyorum ey âlemlerin sahibi olan Allah, sen duamı kabul buyur, ey elden tutanların en hayırlısı.

Bu gazaya en büyük savaş dediler. Sonra o savaşta bütün halk savaşa katıldı. Yüce Tanrı bu gazayı Osmanoğulları'na nasip etti. Böylece kıyamete kadar bu sülaleye hayır ve duaya sebep olacak. Ben fakir de, "Ey Allah'ım! Senin yüceliğin hakkı için ve sevgili peygamberin Muhammed aleyhis-selamdaki hürmetin için, bu eseri okuyana, dinleyene ve yazana rahmet et derim. Ey âlemlerin yaratıcısı! Sen duamı kabul et. Ayrıca bu savaşta Sultan Murad'ın oğlu Mehmed de birlikte idi. Yine de en iyisini yüce Allah bilir.

Şiir

İslam Dini'nin askeridir Osmanoğulları
Bütün padişahlar övüp anlatır bunları.

Bu soyun din kılıcı var elinde
Gani ve kusursuz Allah, gazayı bu soya verdi.

Bu soyun ihsanları bütün dünyayı sardı;
Bağışlarına kıyasla bir damladır deniz bile.

Âlemde erdem de bu soya verildi,
Kur'an ayeti bunlar için "mücahitler" dedi.

Âşikî, Yahya ve Selman'dan Âşık'a git, oradan Muhlis'e,
İlyas'a;

Soyunu söyle, senin delilin onlar.

Bu savaş da tarih olarak hicretin sekiz yüz elli ikisinde (M. 1448) Kosova'da Sultan Mehmed Han Gazi'nin oğlu Sultan Murad Han tarafından gerçekleştirildi.

Şiir

Gazalar etti gitti Gazi Hünkar,
Duramadı önünde hilekârlar, düzenbazlar.

Savaş deyince, başka padişahın adı anılmaz,
Onun yüceliğine hainler ulaşamaz.

Neye el atsa ona yardım eder Allah,
Her zaman yardımcsıdır zengin ve affedici Allah.

Günahı varsa batmıştır af denizine
Günahları örten yüce Tanrı ayıp bırakmadı onda.

BÖLÜM 120

**Sultan Murad Han Gazi'nin,
oğlu Sultan Mehmed'i ne şekilde evlendirdiğini
ve kimin kızını alivediğini anlatır.**

Sultan Murad Han Gazi, Kosova Muharebesi'nden kutluluk-

la gelip Edirne'de tahtına oturunca, Halil Paşa'ya, "Kızımın çeyizini yapıp çıkardım. Şimdi de oğlum Sultan Mehmed'i evlendirmek isterim. Ancak Dulkadiroğlu Süleyman'ın kızını almalıyım. Sonra o Türkmen bizimle doğruluk etmiştir." dedi. Halil Paşa da, "Sultanım, olsun, hem layiktir." dedi.

Derhal Amasya'dan Hızır Ağa'nın hanımını gönderdiler. Sürdü Elbistan'da [Albostan] Süleyman Bey'e vardi. Süleyman Bey'in beş kızı var idi. Beşini de huzruna getirtti. Hızır Ağa'nın hanımı kızları gördü ve beğendiği kızın eline yapıştı. İki gözlerinden öptü. Sonra yürüyüp geldi ve padişa-ha haber verdi. Süleyman Bey'in itaatini, kızının güzelliğini ve huyunu hulkunu anlattı. Sultan Murad da kabul etti. Sonra tekrar Hızır Bey'in hanımını ve Rum'un ileri gelenlerinin hanımları ve beyleri hep birlikte kız almak için gittiler.

Süleyman Bey gelenleri kendi karşıladı. Çok hürmet etti ve dünürlere yer gösterdi. Âdet ve ananeleri ne ise, o düen üzere törelerine göre her bir iş tamamlandı. Sonunda kızın elini Hızır Bey hanımının eline verdiler, kızı alıp doğru Edirne'ye getirdiler. Padişah kızın çeyizini görünce, "Benim töremde böyle değildir. Sonra bu azdır." dedi. Yeniden kiza, padişahlara layık çeyiz yaptı ve gelinin çeyizine ekledi. Etraftaki padişahları düğüne davet etti. Âlimler ve fakirler toplandı. Hadsiz hesapsız, sınırsız olan padişahın ihsan ve bağışları bütün insanlara yetişti.

Şiir

Padişah ihsanda bulunup cömertlik göstermeli
İrem bağı olur o zaman onun meskeni.

Mal, mülk ve hazineler gereğince harcanmalı,
Kimselere sormamalı, bu nasıl şeydir diye.

Bu hasletler bütün Osmanoğulları'nda var
Sana söylediğim gibi bu soyun özelliği bunlar.

Sonra bu dünyada maksat birkaç şeydir. Oğul evlendirmek, kız çıkarmak, bir de bu dünyadan ahirete yüz akıyla gitmektedir. Şimdi bu şeylerin hepsi Sultan Murad'a müyesser

oldu. Oğlunu evlendirdi, kız kardeşlerini çıkardı. Görülmeyecek düğünler yaptı. Onları da padişah çocuklarına, şehzadeler verdi. Sonu da hayır oldu. Oğlu da kendinden sonra, iyi heybet ve büyülüksahibi padişah oldu. Sonunun hayırlı olmasının alameti de budur. En doğrusunu bilen Allah'tır.

Şiir

Cihan sahrasına kim baktıysa
Satrancı nasıl oynarım diye düşündü orada.

Şahın önüne sürdü önce piyadeyi;
eli oyunda, gönlü kendini bilmez etti.

Fili ve veziri bağlamayı diledi,
Atı oynadı, hareketli taşlar bağlı kalınca.

Feleğin tasına atarak zarını
Vezirle aşmaya baktı oyunun açmasını.

Satranç tahtasını hoş döşenmiş sanırsın,
Oysa bin satranç ustağı geldi gitti cihana, unutma.

Bu satranç tahtasını zapt etmek istediler;
Düzenbaz felek onları şah-mat etti sonunda

Âşıkî, Osmanoğulları'nın menkibelerini yaz
Ki her köyü bir Bağdat etti bunlar.

Ey akıllı insan, aldanma dünyanın hilesine;
Nicesine tuzak kurup yendi onun hilesi.

SULTAN MEHMED DÖNEMİ*

Gel şimdi ey insan suretine girmiş tertemiz cevher
Ki senin için var olmuştur bu ülkeler, bu toprak

Senindir kâinatın feleklerinin meydanı
Eriş meydanına sen çabucak

* Bu başlık ve altındaki şiir, konu bütünlüğü göz önüne alınınca bir sonraki bölümün başında olmalıdır.

Acele et, atına bin de gel
Karaman saçmak ister başına toprak

Gel artık ey sevgili dost Sultan Mehmed
Karaman'ın gözüne bir mezar sürmesi çek

Karamanoğlu kuluçkaya yattı
Doğurdu karga, kuzgun ve çerçöp

Haramzadeler doğurdu da ad verdi
Değil bunların o nesepleri gerçek

Kimine Germiyan Aydin Teke der
Yalandır Menteşeli dişi erkek

Sultan Mehmed Gazi'nin oğlu Sultan Murad Han Gazi'nin saltanatı otuz bir yıl oldu ve anlattığım onun hallerine, sözlerine ve fiillerine ait olan bu gazalar ve maceraların hepsini ben Âşıkî Dervîş Ahmed bizzat gördüm, bildim ve kısaca bu menakıpta yazdım. Bunun sebebi, bu sultanın sözlerinin ve fiillerinin dille açıklanamaz olmasıdır.

Ondan sonra sıra oğlu Sultan Mehmed'e geldi. Hicretin sekiz yüz elli beşinde (M. 1451) ve Muharrem ayının başlarında Sultan Murad Han Allah'ın rahmetine kavuştu ve oğlu Sultan Mehmed, Muharrem ayının on altısında Perşembe günü tahta geçti.

BÖLÜM 121

Bu bölüm Sultan Murad'ın oğlu Sultan Mehmed'in tahta nasıl geçtiğini, Edirne'ye nasıl geldiğini ve daha önce nerede olduğunu bildirir.

Sultan Murad bir gün Ada'ya dolaşmaya gitmişti. Sarayına dönerken Ada köprüsünün başında bir dervişin oturduğunu gördü. Bu derviše yaklaştığında derviş, "Hey padişah Murad Han! Tövbe et ki ölüm vaktin yaklaştı. Bu geçici yokluk sarayı terk edip ebedi olan varlık sarayına gideceksin" dedi. Sultan Murad Han bu sözü işitince yanındaki Saruca Paşa'ya "Saruca! Sen şahit ol, bütün günahlarına tövbe ettim." dedi ve

aynı sözü diğer yanındaki İshak Paşa'ya da tekrarladı. Hünkâr Ishak'a bu dervişin nereden olduğunu sordu. İshak "Sultanım! Bursa'daki Emir Seyyid'in müridlerindendir." dedi.

Hünkâr döndü, sarayından içeri girdi ve atından indi. Başım ağrıyor, diyerek yattı. Hastalandı. Vasiyyetnamesini yazmış, Halil'i nazır, oğlu Sultan Mehmed'i vasi edinmişti. Üç gün hasta yattı, dördüncü gün oğluna adam gönderdiler.

Ölüsünü on üç gün sakladılar, paşalar öldüğünü kimseye bildirmediler. Yine divanlar topladılar, timarlar verdiler, hekimler de tedaviye devam eder gibi davrandılar, ilaçlar hazırlayıp verir göründüler. Vefatından on üç gün geçmişti ki Sultan Mehmed Edirne'ye geldi, tahta geçip oturdu. Halkın çoğu o zaman anladılar hünkârin olduğunu. Sultan vakit geçirmeden babasının ölümünü Bursa'ya gönderdi. İsfendiyar kızından bir küçükük kardeşi vardi, onu da makamına gönderdi. Yashılar yaslarını tamamladılar. Ondan sonra saltanat tahtında oturup hükmeye ve hükümet etmeye başladı.

Bir gün haber geldi; Karamanoğlu İbrahim'in karnı yarılmış neseli belli olmayan çocukların doğurmuş. Bu oğlanlardan birini Germiyanoğlu'nun yanına Kütahya'ya, birini Aydinoğlu iline, birini de Menteşeoglu iline göndermiş ve kendisi de Alayye'ye (Alaiye) yürümüştü. Sultan Mehmed bu haberi işitince hemen İshak Paşa'ya hilat giydirdi, Anadolu beylerbeyiliğini verdi ve onu gönderdi. Kendisi de ayrıca hareket etti, Bursa'ya vardi. Karamanoğlu'nun oğlanlarının hepsi kaçtılar tekrar analarının karnına girdiler.

Sultan Mehmed Han Gazi, hızlı bir şekilde Akşehir'i vila-yetiyle birlikte fethetti. Oradan ayrıldı, Konya'ya yöneldi. Karamanoğlu tekrar ağlayıp yalvarmaya başladı. "Günahlarımı tövbe! Yaptığım işlere pişman oldum" dedi ve paşalarla dudu kuşlarının içine altın koyarak gönderdi. O paşalar çok mahcup kişilerdi. Şeyhler, danişmendler ve paşalar, filorileri görünce utandılar. Utandıklarından dolayı gelip padişaha, "Sultanım! Atan da deden de bu Karaman vilayetine geldiler ve bu vilayetin bütünü fethettilerdi. Ama yine bunlara merhamet ettiler de vilayetlerini geri verdiler ve döndüler. Şimdi sultanım! Karamanoğlu kızını vermeyi ve

her seferinize de katılmayı teklif ediyor. Umulur ki sultani-mız dahi kendisine merhamet ede." dediler.

Sultan Mehmed bu sözü işittiğinde kabul edip Karamanoğlu'na vilayetini bıraktı ve kendi vilayetine saadetle döndü.

Şiir

Yine dünyaya güneş burcu doğdu
Görünür oldu yapılan işlerde alametler

Doğuya batıya karaya ve denize dola
Güneş gibi lütuf ve ihsanı ortaya çika

Kılıcından onun titreye dağlar
Bulutlar saklanır sislerin ardına kaçar

Arap, Acem, Bulgar ve Sind'e
Hüküm verir tez gelin divanıma diye

İtaat eder cümle cihan halkı
Bu şahın hükmü karşısında herkes aynı

İsyancılar kâfirleri kırar
Saray ve köşklerini virane kılar

Adaleti ve cömertliği iki dünyayı mamur eder
İşte şahların şahı dile geldi derler

BÖLÜM 122

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin
Karaman'dan dönüp geldikten sonra ne yaptığınu
ve ne şekilde bina yaptığını bildirir.**

Sultan Gelibolu'dan Rumeli'ne geçmek istedî. Kendisine "Devletli sultanım! Gelibolu Boğazı'ni kâfir gemileri kapat-tılar." dediler ve hünkârı Kocaeli'ne götürdüler. İstanbul'un üst yanında Boğaz'da Akçahisar'a (Anadolu Hisarı'nda) konakladılar. Kendisi de babasının geçtiği yerden Rumeli'ne geçti. Akçahisar'ın karşısında konakladı. Halil Paşa'ya "Lala! Burada bana bir hisar gereklidir." dedi. Emretti, hisarı yaptırdı. Hisar tamamlanınca Akçaylı Mehmed Bey'i

"Tez elden İstanbul'a git ve kuşat." diyerek gönderdi. Mehmed Bey geldi, şehrin kapısından adam yakaladı, köylerinin davarlarına el koyup götürdü.

Bu durum tekfura bildirildi. "Türk bizim gönlümüzü yaraladı, evimizi başımıza yıktı." dediler. Tekfur "Bunlarla komşuluk yapmamız, doğanla kuzgunun komşuluğuna benzer. Bu Türklerden bir kurtuluş çaresi varsa onu ancak Halil Paşa bilir. Ona yalvarmak, küçük balıklar göndermek gereklidir." dediler. Balığın karnını filoriyle doldurdular, Halil Paşa'ya gönderdiler. Tekfur'un Kerluka adında bir veziri vardı. O "Halil balığı yutar ama size faydası dokunmaz. Siz kendi başınızın çaresine bakın." dedi. Balığı Halil'e getirdiler. Halil Paşa balığın karnındakileri sandığa koydu. Kâfirlerin sözlerini dinledi, kalkıp hünkârin huzuruna çıktı. Kâfirler hakkında nice sözler söyledi. Hünkâr "Hey Lala! Bahar olsun görelim, Allah ne buyurursa onu yaparız" dedi. Aslında hisarın fethine çoktan beri hazırlanmaktadır. Hazırlıklar tamamlandığında bahar da gelmişti. Sultan "Bu yıl yaz İstanbul'da geçireceğim" dedi.

Geldiler, İstanbul hisarının üzerine kondular. Karadan ve denizden de gemilerle hisarı kuşattılar. Dört yüz parça gemi denizden geldi. Yetmiş parça gemi de Galata'nın üst yanından karadan yelkenlerini açtılar. Savaşçılar ayağa kalktılar, sancaklarını çözdüler, geldiler hisar dibinden denize girdiler. Deniz üzerine köprü yaptılar. Elli gün gece gündüz savaştılar. Elli birinci gün hünkâr yağma dedi, yağmaya izin verdi. Hüküm ettiler. Salı günü hisar fetholundu. Değerli ganimetler alındı. Altın, gümüş, mücevherler ve türlü kumaşlar pazara döküldü, satmaya başladılar. Kâfirlerini esir ettiler, güzellerini gaziler bağırlarına bastılar. Çarşamba günü Halil Paşa'yı, oğlanları ve kethudalarıyla birlikte hapsettiler. Bunların hikâyesi coktur fakat ben kısa tuttum. Zira Halil Paşa'ya ne yaptıklarının hikâyesi bilinmektedir.

Fethin ilk cuma günü Ayasofya'da Cuma namazını kıydılar. Sultan Mehmed Gazi adına İslam hutbesi okundu. O Sultan Murad Han Gazi oğludur, o da Sultan Bayezid Han Gazi oğludur, o da Hünkâr Murad Han Gazi oğludur ve o

dahi Orhan Han Gazi oğludur, o da Osman Gazi oğludur, o da Ertuğrul Han Gazi oğludur, o da Sultan Süleyman Şah Han Gazi oğludur. Kısacası bunlar Gök Alp neslidir ki o da Oğuz Han oğludur. Ve bunların soyunu neslini ilk bölümde yazıp açıklamışım. Ve bu fetih hicretin sekiz yüz elli yesidisinde (M. 1453) Sultan Mehmed Han Gazi eliyle oldu.

BÖLÜM 123

Bu bölüm İstanbul'un alınması ve harap olması sonrası tekrar nasıl mamur olduğunu bildirir.

Sultan Mehmed Han Gazi İstanbul'u fethettiğinde subaşılığını Süleyman Bey'e verdi ve bütün vilayetlerine "İsteyen gelsin. İstanbul'da evler, bağlar ve bahçeleri mülküyle veriyorum. Dileyen gelip alsin." diye haber gönderdi. Etraftan gelenlere evler verdiler. Bu şehir yine de bu şekilde fazlaca mamur olmadı. Ondan sonra padişah her vilayetin zenginlerinden de fakirlerinden de bu şehrə evler sürülmescine hükmetti. Her vilayetin kadılarına ve subaşlarına padişahın bu hükmüyle adam gönderdiler. Onlar da bu hüküm gereğince çok sayıda aileler sürüp İstanbul'a gönderdiler. Bu gelenlere İstanbul'da evler verdiler. Bu defa şehir mamur olmaya başladı. Ondan sonra bu verdikleri evler için kira (mukataa) koydular. Bu kira halka zor geldi. "Bizi güzel evlerimizden sürdürünüz, getirdiniz; bu kâfirlerin evlerine kira vermek için mi getirdiniz." dediler. Hatta bazıları avratlarını ve çocuklarını bırakıp şehirden kaçtı.

Sultan Mehmed'in Kula Şahin adında, atasından, dedesinden kalma bir adamı vardı. Padişaha "Hey devletli sultanım! Atan deden bunca memleketler fethettiler, hiç birisinde mukataa koymadılar. Bu iş sultani'na layık değildir." dedi. Padişah dahi onun bu sözünü kabul etti, mukataayı kaldırdı. Yeni bir hüküm verdi ve "Verdiğimiz her evi mülküyle verdim." dedi. Bundan sonra her ev verdiklerine mülkleri olarak tasarruf etmeleri için yazılı bir kağıt da verdiler. Bu şekilde şehir mamur olmaya başladı. Mescitler,

zaviyeler ve çeşitli mülkler yapmaya başladılar. Şehrin hali tekrar iyiliğe döndü.

Babası kâfir birisi, padişahın veziri ve yakını oldu. Bu vezirin babasının dostları olan İstanbul'un eski kâfirleri onun yanına gelip "Hey, ne yapıyorsun. Bu Türkler bu şehri tekrar mamur ettiler. Senin gayretin nerede. Senin atanın dedenin yurdunu ve bizim atalarımızın ve dedelerimizin yurtlarını bu Türkler aldılar. Gözlerimizin önünde dilediklerini yapıyorlar. Şimdi sen padişahın yakınınsın. Bir çare bul da bu halk, bu şehri imar etmeyi bırakınsınlar ve tekrar şehir bizim elimizde kalsın." dedi. Vezir de "Daha evvel koydukları şu mukataayı padişaha söyleyelim tekrar koyduralım. Halk da mülk yapmaktan el çeksinler. Şehir tekrar harabe haline dönsün. Sonunda bizim elimizde kalsın." dedi. Ondan sonra bir gün padişaha vardi. Bir münasebetle mukatabadan bahsetti. Padişahı razı etti, yeni bir iş çıkardı. Bu aldatıcı melun kâfire adı Müslüman birisini daha kattılar; o aldatıcı kâfir ne dediyse yazdılar, bu konuda hiç kimseye söz söylettirmediler.

SORU.— O vezirin kim olduğu sorulursa?

CEVAP.— İstanbul'da esir edilen kimselerden Rum Mehmed'dir. Onu daha sonra padişah it gibi boğdurdu.

SORU.— Sultan Mehmed Han Gazi İstanbul'da ne yaptırdı.

CEVAP.— Sekiz medrese, orta yerinde bir ulu cami ve cami-in karşısında yüksek bir imaret ve bir tarafında darüşşifa yaptırdı. Bu her birisinin medreselerin arkasında suhteler için bir tetimmesi de vardır. Bundan başka Hazret-i Eyyüb Ensarı üzerinde bir imaret, bir medrese, bir cami ve Hazret-i Eyyub Ensarı'nın üzerine yüksek bir türbe yaptırdı.

Şiir

Cihanı mamur eden hanların adaletidir

Eğer zulüm ederlerse kanlar dökülür

Hak bu han'ı bir sebep kıldı cihanda

Cümle insanların Hakk'a doğru gitmesine

Şeriatın nizamını han'ın elinde koydu
Bütün beyan ve kanunlar meşru olsun diye
Âşikî menakibini yaz Osmanoğlu'nun
Ki onde gelenler bu soya dua etsin.

Şiir

Kişinin ettiği kalmaz yanında
Bulur onu ya oğul ya kız tatlı canında
Meseldir bu sözüm denir ezelden
Yazılıdır cümle akıllıların divanlarında
Ne tasarlarsan bu halka kötülük
Bırakmaz bil Hak onu kimsenin canında

Bu sebepten halk İstanbul'un imaretinden kaçmaya başladılar.

Ne talihi var şu İstanbul'un
Ki hükmü aynı şekilde sürmez canda
Padişahın sözü birbirini tutmasa
Olur memleketi sürekli ziyanda
Özellikle bir de veziri kâfir olursa
Vezir zarar ister olur sürekli imanda

Bu şimdiki mukataanın olmasına Rum Mehmed sebep oldu.

BÖLÜM 124

**Bu bölüm İnez'in [Aynos] ne suretle fetholduğunu
ve fethin sebebini bildirir.**

Bir gün Fire'nin [Firecik] kadısı, vilayetinin halini bildirmek ve İnez kâfirleri yüzünden bu memleketin ne halde olduğunu söylemek için hünkâra geldi. Kadı padişahın elini öpmek için içeri girdi, el öptükten sonra padişaha şöyle söyledi, "Devletli sultanim! Bu Fire ve İpsala vilayetlerinin halle-

ri son derece üzüntü vericidir. Sebebi şudur. Enez kâfirleri Müslümanların esirlerini kullandırmazlar, Müslümanların esirleri sürekli kaçar Enez'e girerler. Sahibi ardınca gelince eğer o kişi bildik ve tanındık ise basit bir şey verirler gönderirler. Bildik birisi değil ise döverler, Müslümanlar esiri alamadan giderler ve hatta kâfirlerin kendisini dahi esir aldıları olur. Bu Enez daha evvel İstanbul'a bağlı idi. Zira halkı İstanbul tekfurunun kavmindendir. Padişah "Hak Teala bir çare verip düzeltir!" dedi.

Kadı gidince Hünkâr, adamı Has Yunus'u çağırkı, "Bre Yunus! Tez iskeleye var. Reislere haber ver, hemen on parça iyi gemiyi kullarım ve azab askeriyle donatın. İyi hazırlık yapın. Varın Enez'e onun limanına girin. Ancak oraya varincaya deðin bunu hiç kimseye bildirme. Ben de inşallah karadan İpsala'ya varırım." dedi.

Yunus Bey padişahın buyurduğu emre uyarak buyruğu yerine getirdi. Hemen Allah'a sıgnıp yürüdü, İnez'in limanına girdi. Padişah da bu taraftan yürüyüp askerle İpsala'ya ulaştı. Tekfur karadan ve denizden Türklerin geldiğini görünce yanındaki kâfirlere "Türk beni bile esir etmek istiyor." dedi. Hemen malını, karısını ve güzel kızını alıp hünkâra getirdi ve bütün askerlerini de birlikte, yanında getirdi. Padişah da tekfura ve askerlerine iyi dirilikler verdi. Şehrin boşalan evlerini etraftan gelen Müslümanlara verdi ve kalanlarını yerlerinde bıraktı. Nice kiliselerini mescit yaptı, çanlarını ve çanlıklarını bozdurdu. Şehrin karşısında Tanoz denilen bir hisar dahivardı, ada idi, onu da fethetti. Limoz derlerdi bir hisarı da vardı, onu da fethetti. Kısacası bütün İnez vilayetini fethetti.

Bu fethin tarihi sekiz yüz eði yedisi (M. 1453) ile sekiz yüz eði sekizi (M. 1454) arasında vaki oldu, Sultan Mehmed Han Gazi elinden.

Şiir

İnez'de İslam meşalesi hoş yandı
Gazi Han onu gördü ileriye atıldı

Kirayim Hak düşmanını, alayım diyarını
 Kaçınlar gazilerden serpuş gibi
 Âşıkî yaz menakibini o han'ın
 Ki vermiştir sana hisse ve çok altın

BÖLÜM 125

**Bu bölüm Niköpri'nin ne şekilde
 ve kimin eliyle fetholduguunu açıklar.**

Vilkoğlu adındaki despotun elindeydi. Despot ölünce İshak Bey oğlu Isa Bey padişaha haber gönderdi. Padişah da Isa Bey'e "Hak teâlâ verirse Sırbistan vilayetini İslam memleketi etmek isterim. Şimdi sen o vilayetin eskilerindensin, oraya ne şekilde varmak gereklidir, onu bana bildir." dedi. Isa Bey de "Devletli sultanım! Şimdi fırsatıdır. Nasıl gelirsen gel." dedi.

Padişah hemen İslam askerini topladı, gaza niyetiyle dedi ve yürüdü. Üsküp'ten berideki Karatonlu Dağı'nın öte yüzüne aştı. Isa Bey de oraya geldi ve padişahla buluştu. Padişah Isa Bey'i hisarı aman ile vermelerini istemesi için gönderdi. Isa Bey de vardi, hisarı dizdarından istedi. Dizdar "İsa Bey bizim dinimizde padişahına hain olmak yoktur" dedi. Isa Bey "Hey aptal! Padişahın öldü. Siz şimdi kime padişah dersiniz." deyince dizdar cevap olarak "Bosna kralının karısı, despotun kızıdır ve o kız şimdi bizim padişahımızdır." dedi. Isa Bey "Hey ahmak kâfirler! Hiç bilir misiniz, bu gelen Sultan Mehmed Han Gazi'dir. İstanbul'a neyilediğini görmediniz mi bari işitnediniz mi ki öylesine konuşuyorsunuz." deyince dizdar "Hele gelsin görelim." dedi. Ondan sonra padişah devletle gelip hisarın üzerine kondu. Hemen cenge başladilar. Beşinci günde hisar feth olundu. Hisarda Vilkoğlu'nun büyük miktarda gümüşünü buldular, padişahın hazinesine kattılar. Hisara Müslümanları koydular. Kâfirlerden güvendiklerini hisarda yerlerinde bırakıtlar, hisarda kalmalarına güvenmediklerine ise ne gerekiyorsa onu yaptılar.

Ondan sonra Tirebçe hisarına vardılar. Varır varmaz dış hisarı fethettiler. O hisarda dahi çok miktarda mal buldular, alıp padişahın hazinesine getirdiler. Ama o hisarın kulesi nice gün direndi, cenc etti. Sonunda bir gün onu da fethettiler, Hakk'ın yardımıyla. O hisarda dahi o kadar mal buldular ki haddini hesabını ancak Allah bilir.

Onun ilerisinde küçük bir hisar daha vardı. Ona Evrenozoğlu İsa Bey'i gönderdiler. Fakat Evranozoğlu İsa Bey varmadan kâfirler hisarı eteşe vermişler, kaçmışlar, hisar boş kalmış.

Hünkâr, İsa Bey'i gönderdikten sonra kendisi İzbeçen'den Kosova'da Gazi Hünkâr'ın şehit olduğu yere geldi. Burada Gazi Hünkâr'ın ve gazilerin ruhları için çok ihsanlar etti ve yemekler pişirtti. Yenildi ve dualar edildi.

Şiir

Bu han ki Hakk'ın lütfunu yoldaş edindi
Bütün halk bil ki onu baş edindi

Bu han'a düşman olan âlem içinde
Bela ve yılan zehrini aş edindi

Saadet tacını Hak bu han'a verdi
Hikmetin zuhuruna onu nakkaş edindi

Âşıkî yaz menakibini bu hanın
Ki kara ve denizi cümle mülk edindi

Ve bu fethin tarihi, Sultan Murad Han Gazi oğlu Sultan Mehmed Han Gazi elinde hicretin sekiz yüz elli sekizinde (M. 1454) vaki oldu.

BÖLÜM 126

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin
Belgrad'a ansızın saldırmasını,
orada neylediğini ve sonunda ne olduğunu bildirir.**

Sultan Mehmed Han Gazi İslam leşkerini topladı, gaza niyetiyle diyerek Belgrad'a yürüdü. Tuna Suyu'na dahi gemi-

ler yürüttü. İstanbul'u fethettiğinde bozdurduğu bakır at, vidalı haç ve çanlardan toplar döktürdü, Belgrad'a getirtti. O topları kurdular ve attilar. Cenge başladilar. Rumeli Beylerbeyi Dayı Karaca, hünkâra "Devletli sultanım! Ben kulu-na izin ver Tuna'nın öte yakasına geçeyim, hisarın karşısın-da yer alayım." dedi.

Bu düşünceye Rumeli'nin beyleri razı olmadılar. "Eğer Belgrad fetholursa bize tarla sürmek düşer. Zira başka yer-de düşmanımız kalmaz. Bu hisarı da alıp bir avuç kalan ka-firi de dağıtacak olursak halimiz sonra ne olur?" dediler ve hile düşündüler.

Sözün kısası, Belgrad'ı almak için beyler gayret göstermediler. Bir gün ansızın Karaca'nın geçmek istediği yerde, Tu-na'nın öte yakasında çok sayıda düşman askeri gördüler. Yanku melunu önlerine gelip kondu ve nehirden de çok sa-yıda gemiler getirdiler. Bu sefer cenk her iki taraf için de da-ha şiddetlendi.

Ansızın bir gün Karaca Bey metriste hisara top attırırken kendisinin bulunduğu metris tahtasına kaleden top geldi, metris tahtası onun üzerine düştü, şehit oldu. Gemiler de bu tarafta su yüzünde harp ediyorlardı. Beklenmedik bir anda gemilerin de nicesi yok oldu. Hünkâr "Hey gaziler! Saldırmak gerek." dedi ve hücum ettiler. Hünkârin kendi kulları yürüdü ama Rumelililer hain olup yürümediler. Kul hisara doğru yöneldi. Kâfirler hücumun bu tarafa doğru ol-duğunu görünce hepsi kulların üzerine hücum ettiler. Kul-ları geri döndürdüler ve nicelarını de şehit ettiler. Padişah ata atladı ve "Hey gaziler! Daha ne duruyorsunuz, ne eyli-yorsunuz?" deyip yürüdü. Garip yiğitler padişahla birlikte hücum ettiler, kâfiri tekrar hisara soktular ve çok sayıda kâfir öldürdüler. Bu defa gerçekten büyük bir cenk oldu. Hisarın alınmamasına Rumeli'nin hiyaneti sebep oldu. Padi-şah oradan götü, devletle tekrar memleketine döndü.

Şiir

İki leşker karşılaşa da arbede olsa
Kimine kılıç eriše kimine mızrak

Kimi kaçar nereye kimi kovalar bulunmaz
Er olan karşı koyar oka vuruşa

Gaziler doğru olur din yolunda
Salalar din kılıçını doğuya batıya

Bu gazanın tarihi hicretin sekiz yüz altmış birinde (M. 1456-57) vaki oldu. Bu tarihte iki büyük kuyrukluylardız doğdu, birisi batıdan ve birisi doğudan.

BÖLÜM 127

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin oğulları
Bayezid Han'la Mustafa Çelebi'yi nasıl sünnet ettirdiğini
ve o düğünün nerede olduğunu bildirir.**

Sultan Bayezid o sırada Amasya'da, Mustafa Çelebi de Manisa'da bulunuyorlardı. Bunlar Edirne'ye geldiler. Düğüne başlandı. Etrafa düğün için davetçiler gönderildi. Bütün sancak beyleri, her şehrin uluları ve önde gelenleri geldiler. Edirne'nin havalisini doldurdular. Bir nice günlük yollar düzgüne gelenlerden doldu. İzin verildi, padişahın otağı ve çadırlarını Ada'ya kurdular. Padişah da devletle Ada'ya geçti, otağına geçip oturdu.

Haber verildi, her tarafın halkı bölük bölük belirlenen vakitlerinde geldiler. İlk olarak vilayetin âlimleri davet olundu. Padişah da devletle saltanat tahtına geçip oturdu. Sağ tarafına Mevlânâ Fahreddin Fazıl, sol tarafına Mevlânâ Tuşî, karşısına da Mevlânâ Şükrullah Fazıl oturdu. Emrolundu hafızlar Allah'ın kelamını okudular. Bu oturan alimler, bu okunan ayetlerin tefsirini yaptılar. İlmi sohbetler yapıldı. Ondan sonra izin verildi, sesi güzel olan kimseler hoş ve parlak kasideler ve gazeller okudular. Padişaha layık sohbetler oldu. Tekrar izin verildi, sofralar çekildi, nimetler yenildi. Yemekten sonra yine güzel sesli kimseler kasideler ve gazeller okudular. Ondan sonra Kur'an okundu. Akabinde de şekerlemeler getirdiler. Her ilim ehlinin önüne sini koydular. Âlimlerin hizmetkârları, bu futaları şekerle doldur-

dular. Ben fakir de bir futa doldurup hizmetkârıma verdim. Ondan sonra padişah, bu azızlere ihsanlar etti, hilatler giydirdi. Bu padişahın saadet veren döneminde ve sultanatinun altında nice insanlar fakir geldi zengin gitti.

Şiir

Şah oğullarını sünnet ettiğinde
Erdemli insanlar izzetle geldi gitti
Türlü nimetler lezzetle yenildi
Ruhani gidalar akla yetti
O zaman Âşıkî çok şeker aldı
Nice kadı şeker hammalı oldu

İkinci gün fukara zümresi (dervişler) davet olundu, onlara dahi hürmetler gösterdiler. Padişahın ihsanları bunlara da gereğince ulaştı. Bunlara işaret edildi, kendi usullerince edeplerini ve saygılarını padişaha gösterdiler. Padişaha pek hoş geldi.

Üçüncü gün memleketin beyleri, devlet adamları davet olundu. Bunlarla da padişah töresince ve usulunce nice günler sohbetler ve eğlenceler oldu. Bir nice günlük yerkere değerli atlar hazırlayıp koşturdu, yarış ettirdiler. Çok sayıda ödüller verdiler. Kısacası bu yarışan atlardan hiçbirisini mahrum etmediler. Zira padişahlar böyle toplantıları kendisine layık olduğu gibi yapar ki kendi büyülüklüğü ve şevketi görülsün. Bu padişah da azametini olduğu gibi gösterdi.

Düğün eden görünür harcamasından
Ki sevgi ulaşsa sevdiği dostundan
Görüler mutlulukta dost biri birin
Ki ne harç olacak dünya varından
Şunlar kim cimrilikle düğün yaptı
Haberdar olmadı demektir namus ve hayadan
Âşıkî bu düğünü ki han yapmıştır
Niceler geldi hem Bağdat şehrinden

Bu mübarek düğünün tarihi hicretin sekiz yüz altmış birinde (M. 1456-57) Edirne'deki Meriç S'ndaki Ada'da vaki oldu.

BÖLÜM 128

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin
Mora vilayetine ne suretle vardığını
ve orada ne yaptığını ve nasıl fethettiğini açıklar.**

Bir gün Serez'den Ballubatra'ya (Balyabatra) bir kişi gitmiş. Zorla nice Müslüman kadınlarını kullandıklarını görmüş. Bu kişi gizlice bu kadınlara "Hey biçareler! Bu din asilerinin memleketlerine nasıl düştünüz ki bu kâfirlere böyle hizmet ediyorsunuz?" demiş. Bu kadınlar ağlayarak "Yalnız bizi esir düşmüş sanma. Bizim gibi daha niceleri esir olmuştur. Bizim halimizi Allah'tan gayrı kimse bilmez." demişler ve ağlamışlar.

O kişi oradan doğru Edirne'ye gelip padişahla buluştı ve o gördüğü Müslüman kadınların halini gördüğü gibi bildirdi. Padişah bu haberi işitince İslam gayreti kendisine galip oldu. Bütün İslam askerini topladı, gaza niyetiyle diyerek Mora vilayeti üzerine yürüdü. Doğru körfeze vardi, fethetti. Üzerine vardığı her hisarı Hak teâlâ bu Sultan Mehmed Gazi'ye müyesser etti. Mora vilayeti bütünüyle fetholundu ve bütün hisarlarının malını ve esirini alıp dilediğince kulantı. Gazilerinin hepsi zengin oldu. Daha sonra oradan Üsküp'e yöneldi.

Padişah Mora'ya sefer ettiği günlerde Mahmud Paşa'yı da Laz (Sırbistan) vilayetinin kalanını fethetmeye göndermişti. Mahmud Paşa yürüdü, Güvercinlik (Columbacz) hisarını, Sava'yı (Ressava), Gerüce'yı (Kuruca), Birancı' (Branikvac) ve daha nice hisarları aldı. O vilayeti bütünüyle fethetti. Sultan Murad'ın Belgrad üzerinde yaptırmış olduğu tahkimatı daha sağlamlaştırıldı. Oradan Yillüyurd'a (Yellüyurd) gitti, Mehmed Paşa da Üsküp'e varmıştı; orada hünkârla buluştu. Orada orduya izin vermek, terhis etmek istediler. Mah-

mud Paşa "Devletli sultanım! Macar kâfirinin yiğnağı var. Bu tarafa gelmektedir." dedi. Bu sırada Belgrad'dan Macarların büyük bir orduyla ilerlemekte olduğu bildirildi.

Bu haber gelince Anadolu askerine sancak sancak harçlıklar verildi. İslam ordusunun Polava'ya gitmesi ve bir miktar askerin de kâfirlerin hangi tarafa doğru hareket ettiğini öğrenmesi emrolundu. Padişah da harekete geçmeye hazırlanıyordu ki kâfir askerinin göründüğü haberi geldi. Allah yardım etmişti de Tahtalı'da çok sayıda gaziler bulunuyordu. Kâfirlerin bu gazilerden haberi yoktu. Kâfirler yağmamak için Tahtalı'ya hücum etti. Etrafa yağma için dağıldılar, birbirleriyle irtibatları koptu. O an gaziler Allah'a siğınıp tekbir getirdiler ve kâfirlerin büyük sancağı üzerine hücum ettiler. Kâfir orada İslam askerinin bulunduğu görence artık savaşma arzusu kalmadı. Kâfir askeri Allah'ın yardımıyla kırıldı. Allahuekber! Gaziler çok sayıda kâfir kırdı, nice büyük beylerini ve komutanlarını esir ettiler. Hünkâra önce kâfirlerin kırıldığı haberi geldi, bir iki gün sonra da kâfirlerin sancakları ve esir edilen beyleri ve komutanları getirildi. O kâfir askerinden pek azı kurtuldu. Daha sonra İslam ordusunun çoğuna izin verildi.

O zamanlar çift akçesi yirmi iki alınırdı, bu sefer uzak diyara olduğu için padişah sipahiye otuz iki verilmesini emretti. Şimdi otuz iki olarak alınması o zaman başlamıştır.

Fakir dahi o zamanlarda padişahın ihsanını umarak Üsküp'e gitmiştim. İhsanı fazlaıyla geldi. Hem o vakit Mevlânâ Gûrânî Arabistan'dan dönmüştü, kendisine Bursa kadılığını o sefer esnasında verdiler.

Şiir

Mehmed Han ki Hak yardımcısı oldu
Gazilerin cümlesi nimetlere gark oldu

Bu han ki kâfire kılıçını saldı
Dünyadaki bütün kâfirler şaşkına döndü
Bu han'ın heybeti tuttu cihanı,
Bu han bütün hanlardan daha fazla iyiliklerde bulundu

Onun gücünü ve salabetini işten sultanlar
Akılları gitti hepsi mecnun oldu

Doğu ve batı adaleti ve cömertliğiyle doldu
Menakabı Osmanoğulları'nın mevzun oldu

Bu han'a cihanda kim ki baş eğdi
Saadet buldu, bahtı uğurlu oldu

Âşıkî Osmanoğulları'na duacı
Dua ehli cihanda makbul oldu

Bu fethin ve gazanın tarihi, Sultan Mehmed Han Gazi ve kulu Mahmud Paşa'nın eliyle hicretin sekiz yüz altmış birinci yılının (M. 1457) sonunda vaki oldu.

BÖLÜM 129

Bu bölüm Mora vilayetinin kilitleri gibi olan Mesevri, Londura ve Yıldız'un ne şekilde fetholduguunu açıklar.

Mora'nın ağzında Sultan Murad Han'ın yıkmış olduğu Germe hisarı (Heksamilion) vardı. Kâfir askerleri deniz tarafından çıkararak o hisarları tekrar yaptı. O vilayetlerde olan Müslümanlar o hisarların içerisinde kaldı. Sultan Mehmed Gazi'ye bu haber gelince padişah Mahmud Paşa'yı hemen Rumeli askeriyle birlikte gönderdi. Mahmud Paşa harekete geçti ve Germe'nin üzerine gitti. Padişah da nice günden sonra Mahmud Paşa'nın ardına gitti. Mahmud Paşa Germe Hisarı'na yaklaştı. O zamanlar Mora'nın sancakbeyi Elvan Beyoğlu Sinan Bey idi. Körfez hisarında duruyordu. Mahmud Paşa'nın geldiğini işitince Müslümanlara haber verdi ve kendisi de hisardan çıkmak için hazırlığa başladı.

Germe'de olan kâfirlerin casusları vardı. Bu casuslar kâfirlere Türklerin çok büyük sayıda askerle geldiğini, sabahtan önce varacağını haber verdiler. Kâfirler kaçmak için harekete geçti. Sinan Bey de bulunduğu hisardan çıktı. Kâfirler Türklerin kendilerini kıracagını gördüler. Gemileri de-

nizde hazır bekliyordu. Gemilere binmeye hazırlanıp binmeye başladılar. Mahmud Paşa'ya kâfirlerin kaçmak üzere olduğu haberi geldi. Mahmud Paşa en seçkinlerinden bir-kaç yüz gazi seçti. Hükum edip saldırdılar. Henüz kâfirlerin son kısmı gemiye binerken baskın yaptılar. Hayli kâfiri canlı olarak yakaladılar. Mahmud Paşa orada padişah gelince-ye kadar bekledi. Padişahla buluşunca birlikte yürüdüler, Mesevri'yi, Londura'yı ve Yıldız hisarlarını fethettiler.

Kısacası, o seferde Mora'ya tabi altı hisar fetholundu. Bunlara Karluili ve bu fetholunan hisarların beylerine Karluoğluyanları derlerdi. O da padişaha geldi ve onun ömrünü de sona erdirdiler.

Oradan geldiler, Eğriboz bölgесine uğradılar, orayı halletiler.

Bu gazanın tarihi hicretin sekiz yüz altmış dördüdür (M. 1459-60). Bütün bu yerler Sultan Mehmed Han Gazi elinden fetholundu. Bu tarihten önce Bursa yandı, bir çok Müslümanlar, mallarıyla helak oldu.

BÖLÜM 130

Bu bölüm Semendire'nin (Semendria, Sandrew) ne şekilde fetholduguunu açıklar.

Padişah bütün heybetiyle İzvornik'a (Swornik) yöneldiğinde Bosna kralı, Semendire'ye hâkim olmuş idi. Bosna kralı padişah kendi üzerine ansızın gelir düşüncesiyle ve kendisinden de çok çekindiğinden ona bir adam gönderdi ve Semendire'yi vermeyi teklif etti. O sırada Mahmud Paşa'nın kardeşi Semendire'de idi. Semendire'yi bütünüyle ona emanet etmişlerdi, kral içinde bulunmuyordu. Kral, Mahmud Paşa'nın kardeşine de Semendire'yi Türk padişahına verdim, diyerek haber gönderdi. Mahmud Paşa kardeşiyle haberleşiyordu. Semendire'yi vermesine razı olmuştu. Bosna kralına o kadar söz söylemişlerdi ki sonunda kral da razi olmuştu. Sözün kısası Semendire'yi vermeye razı oldular. Mahmud Paşa'nın kardeşi krala "Semendire'yi Türk'e ver-

dim, demişsin. Veririm ama bütün içindekilerle veriyorum, tamam mı?" diye haber gönderdi. Kral da, "Ver!", dedi.

Bu tarafta Mahmud Paşa'nın kardeşi, Mahmud Paşa'ya "Adamınızı gönderin, Semendire'yi teslim alsun, hisarına adam koyun, tahkim edin." dedi. Hünkâr İzvornik'a varmadan gelen adamlarına Semendire'yi teslim ettiler. Semendire'yi zaptettikten sonra çanlarını yıktılar, mescidler yaptılar, içinde İslam hutbesi okundu.

Hak teâlânın yardımıyla Sultan Mehmed Han Gazi adına Sırbistan vilayeti bütünüyle fetholundu.

Şiir

Sırbistana bütünüyle İslam hükümetti
İsyankâr kâfirlerin hepsi kaçtı sazlıklara

İslamın şevketi o ilde yürüdü
Sırbistan'ın güzelleri başladı naza

Yovan'ın kızı beni seviyor der
Ki sevgisini gönüldeki sırra bağladı

Semendire'de yerleşti yeniçeri
Azablar akçe sayar oldu kaza

Han Mehmed madem ki Sırbistan'ı fethetti
Şimdi Âşıkî sen de tarihini yazsana!

Sekiz yüz altmış dört buna tarih
Sinop'a tut kulak, gelen avaza

Ve hem Amasra'ya han'ın arzusu var
Gide kış ki gemiler gelebilsin baharda

BÖLÜM 131

Bu bölüm Amasra'nın ne şekilde fetholduguunu açıklar.

Bu Amasra, Karadeniz kıyısında, Müslüman memleketi arasında kalmış bir hisardır. Padişahı Firenktir. Bütün Anadolu'nun kaçan esiri o hisara girerdi. Ayrıca bu Amasra kâ-

fırıları zaman zaman denizde korsanlık yaparlardı. Kendilerine sorulduğunda da başka memleketin gemileridir, derlerdi. Bunların durumlarını ve Müslümanlara ne gibi hareket ettiğini mücahitlerin sultani Sultan Mehmed Han Gazi'ye duyurdular.

Padişah "Mahmud! O hisar nasıl bir yerdedir ki benim atam ve dedem almadılar." dedi.

Mahmud Paşa "Devletlü sultanım! Bu hisarın şimdkiye kadar alınmamasına sebep Hak teâlânın hikmetinde bu hisarı da sizin fethedecek olmanızdır. Takdir-i ilahide böyle mu-kadder imiş." dedi.

Padişah "Mahmud! Hemen bunun hazırlığını yap da varalım Allah'ın takdirinde ne yazılmış ise onu görelim." dedi.

Mahmud Paşa da gemiler donattı. Seçkin askerleri toplayıp gemilere koydu, Amasra'ya gönderdi. Bu taraftan da padişah karadan yürüdü, Bolu'dan Amasra'ya indi.

Öte tarafta İsfendiyaroğlu İsmail Bey de Sinop'a indi. Padişahın Amasra'ya vardığını duyunca hünkâra iyi hediyeler gönderdi. Hünkâr Amasra'nın üzerine kondu. Gemiler de deniz tarafından gelip Amasra limanına girdiler, lenger saldılar, halatlarını bağladılar.

Amasra hisarının tekfuru gördü ki eğer satarsa cömert bir müşterisi var, satınazsa zorla alır. Yanındaki kâfirlere, arkadaşlarına "Ben bu hisarı bu gelen müşterilere minnetle vereyim. Yoksa karşılıksız alırlar, bizi de kırarlar. Karılarımızi, kızlarımızı esir ederler, bağırlarına basarlar. Oklarını kırıp yaylarını eğerler. Kendi kılıçlarımızla boyunlarını keserler de kılıçlarını boyunlarımıza asarlar. Bütün bu haller olmadan bu hisarı iyilikle vermek daha yerinde olur." dedi. Kâfirler tekfurun bu fikrini kabul edip begendiler. "Öyle et. Sana muhalefet etmeyeceğiz. Sen ne dersen biz ona boyun eğeceğiz." dediler. Tekfurun kendisini padişaha gönderdiler. Tekfur çıktı, hisarın kilidini nice kâfirler ile padişaha getirdi ve böylece hisarı teslim ettiler. Padişah da beşirli kâfirleri mallarıyla birlikte İstanbul'a gönderdi, kâfirlerden hiç birisini esir almadı.

İflakan ilinin ucunda padişahın bir hisarı vardı. Onun halkını bu Amasra'ya getirtti. Büyük bir kiliseyi cami yaptırdı. Onda Sultan Mehmed Gazi adına İslam hutbesi okundu. Ayrıca bir kadı tayin etti.

Şiir

Bu İslam bucağında küfür ve zulmet
Amasra olmuştı baştan başa zillet

Bir parçası kalmıştı ancak
Han onu götürre ki gelsin ona nöbet

Bu han karanlığa girse nurlandırır
Âşıkî Hakk'a şükür et ve cana minnet

Bu fethin tarihi hicretin sekiz yüz altmış dördüyle beşi (M. 1460-61) arasında vaki oldu. Hem bu fetihler Sultan Mehmed Gazi elinden oldu.

BÖLÜM 132

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi Sinop'u, Kastamonu'yu ve padişahıyla birlikte bütün vilayetini, Koyluhisarı ve Trabzon'u bir seferde hepsini ne şekilde fethettiğini bildirir.

Şiir

Padişahın kuvveti devletin ömrüne ömür kattığından beri
Uzatti devlet elini kanun ve nizam kılıcına

Bütün vilayeti yolu kapladı han
Gündüz güneş gibi gece de mah

Bu hana peygamberin mucizesi erişti
Çerisi evliyalardır yardımıcısı Allah

Gönülden mademki niyet kuşu uçtu
Erer maksuduna bir dayanakla ve sığınakla

Rum padişahı Sultan Mehmed, işittiği Uzun Hasan'ın hadiselerinin çözümüne meşgul oldu. Bu niyetle bir gün Mah-

mud Paşa'ya, "Benim hatırlımda birkaç niyetim vardır. Umarım Hak teâlâ bu ben zayıf kuluna onu da nasip eder. Biri Kastamonu ve Sinop'un bulunduğu İsfendiyar vilayeti, biri Koyluhisar birisi de Trabzon'dur. Bunlar benim huzurumu çok kaçırır, daima bunların hayali gözümden ve gönlümden gitmez durur." dedi.

Mahmud Paşa "Devletli sultanım! Allah'ın yardımımı, resulünün mucizeleri, evliyanın himmetiyle hemen o tarafa yönelik, bunların hepsi hasıl olur." dedi.

Hünkâr "Mahmud! Vaktidir, görelim bakalım bu konuda ne yaparsın." dedi.

Padişah gemiye girdi, Bursa'ya yöneldi. Gemi Mudanya'ya vardi. Oradan atla Bursa'ya vardi ve orada oturdu. Mahmud Paşa ise bu tarafta, İstanbul'da yüz parça gemi donattı, Sinop'a gönderdi.

Gemiler gitmeden İsmail Bey'e bir mektupla adam gönderdiler. Mektupta İsmail Bey'e "Trabzon'a gemiler gönderiyoruz. Kerem ve lütfedesiniz de padişahın hatırlı, dostluk ve sevginizi göstermek için onların ihtiyaçlarını karşılaysınız. Kaptana harcamak için akçe vermişizdir. Eğer yetişmeyecek olursa lütfedip, bakır ocağından padişah için belirlenen akçeden ne harcanması gerekiyorsa veresiniz. Azab askerleri edepsizlik edecek olurlarsa diğerlerine kötü örnek olmasın diye, haklarından gelesiniz. Ne şekilde cezalandırmak gerekirse öyle yapınız. Benim gönlüm sizlerden hoşnuttur." diye yazdı.

Gönderilen adam İsmail Bey'e gitti. Mahmud Paşa da Edirne'ye giderek Rumeli'nin askerini topladı; azabını, serohorunu hepsini alıp Bursa'ya getirdi. Anadolu beylerbeyisi de Anadolu askerini Sultanönü'ne (Sultan öyüüğü) toplayıp getirdi. Mahmud Paşa da Bursa ovasında vilayetin bütün azabı ve askeriyle kondu.

O sırada İsmail Bey'e bir adam daha gönderdiler. "Oğlun Hasan Bey seçkin askerlerle Ankara'ya gelsin ve orada benimle buluşsun." dedi. İsmail Bey, azab askerine daha evvel ulaşan mektupta emrolunduğu gibi davranmıştı. Oğlunu da buyurulduğu gibi gönderdi. Bu taraftan da Karamanoğlu

lu İbrahim Bey bir oğlunu askerle birlikte göndermişti. Padişah Ankara'ya geldiğinde bunlar da geldiler, padişahla Ankara'da buluştular.

Şiir

Gör insanoğlu ne tedbirler, hileler eder
Yani mülk edinmek için her âlemi

Sanır kalır kendisine mülkü
Kârı çektiğidir bunca gamı

Sonunda bir arşın yer onun mülküdür
Koyup gitti saltanatla sürdüğü zamanı

İsmail Bey, oğlu Hasan Bey Ankara'ya vardığında kendisini tutup kapıcılar çadırına koydular. Bu olmadan önce İsmail Bey'in kardeşi Kızıl Ahmed, padişahın yanında bulunuuyordu. Bolu sancağı onun timarıydı. Mahmud Paşa onun aklını çelmişti, devamlı kendisine "Hünkâr sana babanın vilayetini karşısıksız verdi." derdi. Bu şekilde berat dahi yazdırıp Kızıl Ahmed'e vermişti. Hasan Bey'i hapsedince Hasan'ın sancağını Kızıl Ahmed'e verdiler ve kendisini Kastamonu'ya gönderdiler. Ahmed Bey hemen yürüyüp Kastamonu'ya vardi. O vilayetin halkı bu gelenin kendi padişahlarının oğlu Kızıl Ahmed olduğunu görünce hepsi itaat edip boyun eğdiler.

İsmail, vilayetinin Kızıl Ahmed'e döndüğünü görünce döndü Sinop'a indi. Hünkâr da Kızıl Ahmed'in ardınca Kastamonu'ya vardi, oradan Sinop'a yürüdü. İsmail Bey Sinop'un üzerine vardığında hisarın kapısını kapattı. Hünkâr hisardan hayli geri kalmıştı. Kızıl Ahmed'le Mahmud Paşa ilerlediler hisarın yanında karargâh kurdular. Mahmud Paşa atına binerek hisarın dibine geldi, İsmail Bey'i çağırttı. İsmail Bey hisar burcunun üzerine geldi. Aşağıdan Mahmud Paşa İsmail Bey'e "Hey beyim! Niçin kaçarsın? Bu vilayetin bütün halkı Kızıl Ahmed'in geldiğini duydular. Bu vilayet onu bey tanidi. Gelen sipahilere kendi mülkü ve timarı yine verildi. Şimdi sen bu hisarda ne zamana kadar dayanabilirsin ki pa-

dişahla çekisiyorsun? Bu şehrin limanını dahi aldılar." dedi.

İsmail Bey Mahmud Paşa'ya "Ben padişahın beni ve oğlanlarımlı öldürmesinden korkuyorum." dedi. Mahmud Paşa "Haşa, padişahımızın böyle bir fikri yoktur." diye cevap verdi.

Sözün kısası Mahmud Paşa, İsmail Bey'i kendisine ait ne kadar mal varsa fazlasıyla vereceklerine ve kendi ne yeri isterse orayı timar vereceklerine inandırdı. İsmail Bey de inanıp ahitleşerek kabul etti. Paşa gelip hünkâra durumu bildirdi. Padişah da ordusuyla hareket edip hisarın karşısına yerleştı. İsmail Bey hisardan çıkış hünkârın elini öpmek istediyse de hünkâr "Sen benim büyük kardeşimsin. Uygun mudur ki benim elimi öpesin." dedi.

Sözün kısası, hünkâr hisara girdi ve ne muradı varsa onu elde etti. Ondan sonra İsmail Bey Dürekani'ye gitti. Padişah da Kastamonu ve Ayafni hisarlarına ve Sinop'a kendi kularından koydu. Bütün vilayetin askeri toplandı, Kızıl Ahmed'e kattılar.

SORU.— Hasan Bey, seferde kimin yanında yürüdü dersen,

CEVAP.— Hünkâr ona Bolu sancağını verdiğinden kendi sancağıyla sefere katıldı.

Şiir

Bir iki gün olan cihana kanma

Ziyandır sevgisi ziyana kalma

Senin adım filan söylenenir ancak

O ancak bir sözdür filana kanma

Yalandır iddiası, güler yüzüne

Söyledikleri sırif yalandır, sözüne kanma

Şiir

Bildin mi dünya insanlara neyledi ne etti

Güldü yüzüne bir iki gün aldattı gitti

O hirs ve hevesten onu sahralara saldı

Gaflet tuzağını kurmuş idi hemen onu tuttu

Girdi bu cihan bağına bir gül almak için
Hançer gibi dikenin gör canına battı

Her nesneyi kim kendinin sandı cihanda
Bir hayal imiş ancak, kalanı gitti

Âşıkî hayal atına binme cihanda
Kim bindi ise gör onu sonunda ne etti

BÖLÜM 133

**Bu bölüm İsmail Bey'in Dürekani'de (Devrekani)
kendine ait olan şeyleri alıp hazırlığını yaptıktan sonra
nereye gittiğini açıklar.**

Bütün malını ve oğlanlarıyla kızlarını kendi davarlarına yükletti, veziri Şehabettin Ağa'yı ve bütün kullarını yanına alıp Bursa vilayetinde Yenişehir'e geldi. Zira Yenişehir'i ve İnegöl'ü ve Yarhisar'ı istemiş, hünkâr da vermişti. İsmail Bey de Yenişehir'e gelip yerleşti.

SORU.— Bu Karamanoğlu Ankara'ya geldi demiştir, daha sonra hiç anılmadı. Kendisi nereye gitti?

CEVAP.— Hünkâra geldiğinde hünkâr ona hilat giydirdi, babasının yanına gönderdi. Bir daha Karaman şeytanlığı ortaya çıktı. Hünkâr Koyluhisar (Koyilhisar) vilayetine gelince Karamanoğlu, İsmail Bey'e adam gönderdi. "Hey tekfur kulu! Geri dön, Yenişehir'e gitme. Osmanoğlu'nun fırsatını bulduk. Bu taraftan biz hareket edelim. Osmanoğlu'nu araya alıp sıkıştırarak işini bitirelim. Ben sana yardımcı olurum. O taraftan da Hasan Bey'e haber gönderelim; o da hareket etsin. Sen de tekrar kendi vilayetine git." dedi.

CEVAP.— İsmail Bey Karamanoğlu'na "Bu senin sözün Müslümanlığa sızmaz. Bu söze münafıklık derler. Bir gazi padişah gazaya gidiyor. Bizim onu yolundan alikoymamız İslama uygun düşmez. Özellikle de kendi kalelerinde o padişahlarınulları oturuyorken ve hem memleketim, kendi kardeşim Ahmed'in elinde iken." dedi.

Bunun üzerine Karamanoğlu üzüldü ve şaşkına döndü.

Şiir

Dediler ahmak ve mecnundur o kişi
Ki iki şeye heves eder
Biri geçmiş ola giden gitmiştir
Biri gerçekleşmeyeceği durmaz umar

BÖLÜM 134

**Mehmed Han Gazi, Koyluhisar'ı ne şekilde fethetti
ve hem ne olmuş idi?**

Sultan Mehmed Koyluhisar'a varmadan onun bir Hüseyin Bey derler bir beyi var idi. Onu Uzun Hasan almadan, o Hüseyin Bey bir gün av için sahraya çıkmış idi. Ansızın Uzun Hasan bunu sahrada yakalamış, hisarına götürmüştür. Çaresiz Hüseyin Bey de hisarını teslim etmiş.

Hünkâr Uzun Hasan'ın Koyluhisar'ı aldığına işitince Rummeli Beylerbeyi Hamza Bey'e leşker verdi, azab askerini de gönderdi ve "Koyluhisar'ın üzerine var, hisarı fethetmek için gayretini göster." diye buyurdu. "Eğer fetholmayacak olursa vilayetteki köylerini vur, yık ve yak ki nice zamanlar mamur olmasın." dedi.

Hamza Bey bu buyruğu hünkârdan işitince leşker toplayıp hisarın üzerine vardı. Bir nice gün acayıp cenkler oldu. Sonunda gördüler ki hisar fetholmayacak, halk da oturmakta, hisarı bırakırlar, vilayeti talan ettiler. Azablar bir Ermeni köyüne vardılar; bir nice Ermeni karısıyla yaşlısını buldular, yağmaladılar. Bu karılarla yaşlılara nameşru işler yaptılar. Bu azab taifesi büyük suçlar işlerlermiş. Sonunda Ermeni keşşeri varırlar, Uzun Hasan'a şikayet ederler. "Evvelki beyimiz zamanında bunun gibi murdarlıklar olmazdı, hem padişahımız daha da zayıftı. Şimdi senin gibi azemetli padişah zamanında karılarımıza ve ihtiyarlarımıza bunun gibi kötü işler vaki oldu." dediler.

Vilayetin halkın vurduktan sora Hamza Bey kendi vilayetine döndü ve bu hadisenin üzerinden bir nice yıl geçti.

Sultan Mehmed Han Gazi, Sinop vilayetine varıp fethet-

tikten sonra Koyluhisar'ın üzerine hücum etti. Her taraftan toplar kuruldu. Birkaç top hisara isabet ettiğinde hisar halkın aklı şaştı. Hisarı teslim ettiler. Padişah emretti, hisarı zapt edip içine kendi askerlerinden koydular.

SORU.— Ey derviş! Bu azab askerleri bu gibi nameşru işleri niçin ettiler, bu Osmanoğlu'nun askerine yakışmaz, derlerse sen ne dersin?

CEVAP.— Bu Osmanoğlu'nun askeri kısım kısımdır. Yani o asker on iki sınıfıtır. Her biri bir kavme mahsustur. Bu azablar bir vilayete vardıklarında padişahın parasıyla oraya vardıklarından bunlara yasak yoktur. Bir yere vardıklarında padişahlarına hile ve kötülük eden kavme dileklerince kötülük yaparlar, Osmanoğlu'nun geldiği memleket padişaha boyun eğsin diye.

Şiir

Cihanda ne olmuştur ki onu
Göz görmemiş kulak işitmemiştir

Bir insan ki iyi kötü her şeyi işler
Ne olur o ki insan gelmemiştir

Kötülük eden hayvandan da aşağı denildi
“Daha da sapıkın”* mı olmamıştır

Ve hem bil bu azab ne güruchtür
Nice aylar yüzünü yıkamamıştır

BÖLÜM 135

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin Trabzon'a
ne şekilde vardığını ve nasıl fethettiğini açıklar.**

Padişah Koyluhisar'ı fethedince Erzincan tarafına yürüdü. Uzun Hasan, Çemişkezek Beyi Şeyh Kürt Hasan'ı anasıyla birlikte Sultan Mehmed Han'a elçi olarak gönderdi. Bulgar

* Kur'an-ı Kerim'in kâfirlerden bahseden A'râf suresi 179. ayetinden alınmadır.

Dağı yakınında padişahla buluştular. Annesi güzel hediye getirmiştir. Padişah hediyelerini kabul etti ve saygı gösterdi. Uzun Hasan'ın anası Sara Hatun'u ana edindi ve Kürt Şeyh Hasan'a baba dedi. Bu ikisini alıp Trabzon'a birlikte gitti. Bulgar Dağı'na çıktılar, Trabzon'a indiler. Padişah o dağın çoğunu yaya yürüdü.

Sözün kısası Trabzon'un üzerine indiler. Bu Uzun Hasan'ın anası beraberinde indi. Sara Hatun Sultan Mehmed'e döndü ve "Hey oğul! Bu Trabzon için bunca zahmetler neden çekersin?" dedi. Padişah da "Ana! Benim bu çektiğim zahmetler din yolundadır ki iman ve tasdik ettiğimiz kıymet gündünde utananlardan olmaya lâzımdır. Zira bizim elimizde İslâm kılıcı vardır. Eğer biz bu zahmetlere katlanmazsa bizde gazi demek layık olmaz." dedi.

Hisarın üzerine indiklerinde Sara Hatun Trabzon'u hünkâr dan istedî ve "Bu benim gelinime aittir." dedi. Hünkâr da bu na hiç cevap vermedi Sinop'taki gemiler gelinceye degein. Gemiler gelince karadan ve denizden harbe başladılar. Hisardan aman dilediler, ama aman verilmedi zorla fetholundu.

Trabzon alındığında padişaha layık olan şeyleri padişahın hazinesine kattılar, tekfurunu beylerini ve nice seçkin adamlarını gemilere koydular. Gaziler de vilayetin nice yerlerini yağmalamış ve ganimetler almışlardı. Bu hisardan alınan ganimetlerden Hasan Bey'in anasına dahi hayli nesneler verdi, onu saygıyla geri vilayetine gönderdiler.

Padişah daha önce fethettiği her hisarda yaptığı Trabzon'da da yaptı. İçinde mescit ve medrese yapıldı. Başka yerlerden Müslümanların evlerini sürüp getirdiler ve bu boş kalan kâfirlerin evlerini gelen müslümanlara mülküyle verdiler. Hisarı sağlamlaştırdılar.

Padişah ondan sonra gelip Sonsa'ya çıktı. Kızıl Ahmed'e Rumeli'nden timar verdi. Kastamonu vilayetini de kendi adamlarına verdi. Kızıl Ahmed hünkâr dan izin istedi. "Vara-yım Bolu'dan evimi toplayıp getireyim. Devletli hünkâr gelince hünkârla birlikte Rumeli'ne geçeyim." dedi. İzin verdi ler, Bolu'ya geldi. Sadece bir gün ve gece kaldı. Gece Karaman yoluna düştü. Karaman'a vardi. Karamanoğlu harçlık

verdi, ama kendisiyle görüşmedi. Oradan Uzun Hasan'a gitti. Onun yanında Sultan Bayezid zamanına kadar kaldı.

SORU.— Ya bu İsmail Bey'in Rumeli'ne geçmesine sebep ne idi?

CEVAP.— Kızıl Ahmed kaçınca padişah, İsmail Bey de kaçar diye tedbir aldı. Yenişehir'den Filibe'ye getirtilti. Ölünceye kadar Filibe'de huzurla yaşadı. Sonunda eceliyle sürekli yurduna (ahirete) ulaştı.

Şiir

Bir seferde üç vilayet fetheden sultan budur
Kainatta lütuf ve ihsan saçan sultan budur

Lütfun da kahrın da mazhari Hak bu hanı eyledi
Fetheden, iklimlere adalet eden sultan budur

Bil bu Osmanoğulları'nın her geleni daha üstün gelir
Bil bu devran içre üstün olan sultan budur

Bu fetihlerin ve maceraların tarihi Sultan Mehmed Han elinde hicretin sekiz yüz altmış beşinde (M. 1460-61) vaki oldu.

BÖLÜM 136

**Bu bölüm, Sultan Mehmed Han Gazi Eflak'a
ne suretle geçti ve orada neyilediğini açıklar.**

Şimdi ey aziz! Padişah İstanbul'a seferden döndüğünde Rumeli'ne bıraktıkları İshak Paşa da İstanbul'a döndü. Etraftan elçiler gelmeye başladı. Eflak Bey'inden elçi geldi. Elçisinin yanına elçi koşup gönderdiler. Eflak beyini kapıya çagırdılar. Elçivardı, mesajını Eflak beyine verdi.

Eflak beyi, varan elçiye "Bu benim vilayetimden emin değilim. Eğer memleketimden çıkar oraya varırsam Macarları getirirler bu vilayeti ona verirler. Padişahın dileğim uç (sınır) beylerinden birini su kenarına göndermesidir. O gelen uç beyi bu vilayeti beklesin, ben de devletli sultanımın eşigine yüz sürüyerek varayım." dedi.

Hünkâr bu söze güvenip üç beylerinden Çakırçıbaşı Hamza Bey'i hayli Müslümanla birlikte gönderdi. Çakırçıbaşı varıp Tuna kenarına yerleştı.

O zamanda Tuna donmuştu. Kış idi. Öte taraftan Eflak beyi de Tuna kenarına geldi, yerleştı. Bu taraftaki Müslümanlar kendi hallerinde ve gafil bir halde idi. Tuna da donmuştu. Eflak beyi olan o melun hile edermiş, maksadı padişahın kapısına gelmek değilmiş. Tam gece yarısı Hamza Bey'in üzerine baskın yaptı. Hamza Bey'i yakaladı, Müslümanlardan hayli insana da zarar verdi. Birkaç yerden de kâfirleri karşıya geçtiklererek o vilayete çok fazla zarar verdiler. Hamza Bey'in başını ve daha nice Müslümanların başını kesti, Macar kralına gönderdi ve "Ben Türklerle artık düşman oldum." dedi. Bütün kâfir beyleri bu kâfiri padişaha düşman bildiler.

Şiir

Ne hile etti Voyvoda Kazıklı
Necis ve murdar, lanet azıklı

Dirakulaoğlu o bedbaht mundar
Kırar demez masum mu suçlu mu

BÖLÜM 137

**Bu bölüm mücahitlerin sultانı,
Sultan Mehmed Han Gazi'nin Eflak'a ne şekilde geçtiğini
ve o vilayeti Kazıklı'nın kardeşine vermesini açıklar.**

Padişah, melun kâfirin bunun gibi hileleri olduğunu ve hile yaptığıni göründüğünde İslam askerini toplayarak gaza niyetiyle hücum etti. Tuna Suyu'nu geçip Eflak vilayetine girdi. Eflak vilayetinin halkı geldi, padişaha itaat edip boyun eğdiler. Kazıklı Voyvoda'nın nerede olduğu bilinmedi.

Padişah bir müddet Eflak vilayetinde yürüdü. Bir gece ansızın bir taraftan bir kalabalık belirdi. Padişahın gazi kulları hazırlıdı; bu gelenlerin gece baskını yapmak isteyen Kazıklı'nın askerleri olduğu görüldü. Gaziler kâfiri orduya yaklaşması için bıraktılar. Ordunun arasına girdiğinde ga-

ziler bu askerleri öyle kırdılar ki yarısı bile kurtulamadı. Sabaha kadar gazilerin kırması devam etti. Kazıklı Voyvoda başını zor kurtardı. Sabah olunca Ali Bey'i onu takip etmek için ardına gönderdiler. Kazıklı'yla birlikte gelen o vilayetin askerleri toplanıp gelerek padişahın ayağına düştüler ve kendilerini padişahın esiri olmaya teslim ettiler.

Bu Kazıklı'nın bir küçük kardeşi vardı, padişahın yanında hizmet ediyordu. Eflak vilayetinin beyliğini ona verdi, vilayetin diğer beylerini de ona yoldaş etti. Memleketten her ne muradı varsa aldı, devletle tahtına döndü.

Bu gazonın tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz altmış altısında (M. 1461-62) vaki oldu.

Şiir

Öyle bir sultan ki hükmüne âlemler girdi
Onu methodenler melekler, cinler ve insanlar

Bir kuru taşa baksa mücevher olur o taş
Bütün âlem mutluluk dolar gider gamlar

Ayağını bastığı yerler cennet gibi olmuştur
Nimetlere batar yüzünü gören muhtaçlar

Âşıkî Osmanoğulları'nın bağısı âleme doldu
Bir daha yaşanır mı o han devrindeki demler

BÖLÜM 138

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin
Eflak vilayetinden sonra hangi gazaya gittiğini açıklar.**

Edirne'ye geldiğinde askere dinlenmek için izin vermeden doğrudan Gelibolu'ya vardı ve "Tez elden İstanbul'un ve Gelibolu'nun gemilerini gazilerle donatın, Midilli'ye gidiyoruz." dedi.

O ay içinde gemiler hazırlandı, Midilli üzerine gaza niyetiyle yürüdü. Bu taraftan da karadan yürüdü. Ayazmand'a vardı, gemiler de ulaştı. Midilli hisarını kuşattılar. Toplar kuruldu. Büyük hücum ve savaşa başlandı. Kâfirler

hisardan Sultan Mehmed'i gördüklerinde akılları şaştı. Aman dilediler, kendilerine aman verildi.

Hisarın tekfuru dışarı çıktı, padişahın veziri Mahmud Paşa'yavardı. Tekfur "İşte bir başıma devletli han'ın ayağı toprağına yüz sürmeye geldim. Oğlum, kızım, karım ve mallarım; hepsini hisarda bıraktım. Padişahın muradından başka muradım kalmadı." dedi.

Mahmud Paşa da bu gelen tekfurun sözünü gelip hünkâra arz etti. Padişah, "Hemen o tekfuru bana getir." dedi.

Mahmud tekfuru getirdi. Tekfur padişahın tahtının ayağına baş koydu. Padişah da bu tekfura hilat giydirdi ve Mahmud Paşa'nın çadırı yanında bir çadır kurdurdu.

Padişah Mahmud Paşa'ya "Git, bu hisarın malını zaptet ve halkın kayda geçir. Askerini ve şehirlisini ve köylüsünü ve her kişinin elindeki parayı, altını ve kumaş gibi değerli şeylerini de kayda geçir." dedi.

Mahmud Paşa çadırına geldi, yazıcılar gönderdi. Padişahın emrini yerine getirdikten sonra geldi padişaha arz etti. Padişah da kendisine uygun gördüğü mal, esir ve diğer eşyalardan ne varsa aldı. Geri kalanlarını ise gazilere, fakirlere (dervişlere) bağışladı. Şehrin askerlerini dağıttı, şehir halkından dışarı çıkanıması gerekenleri çıkardı, güvendiklerini şehirde yerlerinde bıraktı. Şehre kadı tayin etti. Boş kalan kâfirlerin evlerini isteyerek gelen Müslümanlara mülküyle verdi. Nice kiliselerini mescit yaptı. Bir kuluna da sancak beyliğini verdi. Tekrar şehri vilayetle birlikte mamur etti ve devletle döndü.

Şiir

Yönelse bil bu han bu cihana
Ola her işi dünyada bir numune

Bir işaret etse diğer hanlara
El bağlayıp gelir hepsi divana

Başkaldıranların cümlesi yok oldu
Kâfirlerin hepsi erdi ziyana

Saadet nuru İslam doldu âlem
Çıkalıdan Han Mehmed ortaya

Âşıkî bu yazdığını menakıbin
Yakındır ki ere hepsi beyana
Okuyup dinleyenler ola hayran
Akıl sahipleri bu işe olur divane

Bu Eflak gazasının ve Midilli fethinin tarihi hicretin sekiz yüz altmış altısı (M. 1461-62) olup bu sefer yedi ay sürmüştür.

BÖLÜM 139

**Bu bölüm Bosna vilayetinin ne şekilde fetholduguunu
ve padişahın o fetihte ne yaptığıını açıklar.**

Semendire fetholduktan sonra padişah Bosna kralına adam gönderdi ve "Ya haraç ver ya da üzerine varırım." dedi. Bu adam geldi ve Bosna kralına padisahın yazılı hukmünü verdi. Kral bu yazıyı okudu, ne yazıldığını görünce yanındaki kâfirlere "Bu Türkü tutun, öldürün." dedi. Elçiyi tuttular, bağladılar. Kralın yanındaki bir vezir "Ne yaptın! Bosna vilayetini harap ediyorsun, kendine de yazık ediyorsun. Hele şimdi bu Türk'ü tuttun ya, bu yanlışın altından zor kalkarsın." dedi.

Sözün kısası, bu elçiyi öldürmeye cesaret edemediler. Bir nice gün hapsettiğten sonra serbest bıraktılar. Elçi geldi, gördüğü durumu söyledi. Padişah durumu öğrenince İslam gayreti kendisine galebe çaldı ve İslam askerini toplayıp gaza niyetiyle yürüdü. Bosna vilayetine girdi. Bosna kralı kaçtı. Bir sarp yerde hisar vardı, ona girip sığındı. Padişah da Yayıcsa (Yayca) adındaki hisarı kuşattı ve bekledi. Kralın bir hisara sığındığı haberi kendisine ulaşınca Mahmud Paşa'ya "Tez yürü, kralın üzerine var ve o hisarı kuşat." dedi.

Mahmud Paşa kralın bulunduğu hisara vardı ve krala "Bize bir adamını gönder, söyleyecek sözümüz var." dedi. Kralın gönderdiği adam Mahmud Paşa'ya "Ne buyuruyorsunuz?" dedi. Mahmud Paşa kraldan gelen bu adama "Senin kralın yanındaki işin ne?" diye sordu. Bu kâfir "Ben onun babasından yadigâr bir askeriym, ailesinin de mah-

remiyim." dedi. Mahmud Paşa "Madem sen bu kralın mahremisin, onun iyiliğini düşünüyor olman gerek. Bu gelen padişahın kim olduğunu bilir misiniz?" dedi. Bu kâfir "Bu gelen Türk padişahlarındandır." dedi. Paşa "Hâlâ tam anlamamışsin! Bu gelen padişah İstanbul'u, Trabzon'u, Middilli'yi, Sırbistan'ı, Mora'yı ve bunca padişahların vilayetlerini alıp kendi kullarına veren padişahı. Şimdi, aklınızı başınıza alın da nasihatimi kabul edin ki bu dünyada rahat edebilesiniz." dedi. Gelen kâfir "Sen şimdi ne dersen ben onu yapayım." dedi. Mahmud Paşa "Benim diyeceğim şu: Kral gelsin padişahın elini öpsün ve haraç vermeyi kabul etsin. Hisarların bazılarını padişaha versin. Padişah da o hisarlara kendi kullarını koysun da devletle kendi vilayetine dönsün. Eğer benim nasihatimi kabul ederse hem kendisi hem de vilayeti hakkında iyi olur. Aksi takdirde ne olacağı belliidir." dedi.

Sözün kısası, bu kâfiri Mahmud Paşa ikna etti. Kâfir geldi, krala paşanın sözlerini nakletti ve paşanın bu konuda ahit verdiği soyledi. Kral da söylenilenleri kabul etti. Kral zaten daha önce padişahla ilgili bilgi toplamıştı ve kendisi kâfese girmiş kuzgun gibi idi.

Sözün kısası kral, Mahmud Paşa'nın verdiği söze inandı, kâfirler de bu anlaşmaya razı oldu. Kral hisar kâfirleriyle birlikte hisardan çıktı. Gelip Mahmud Paşa'yla buluştı. Mahmud Paşa kralı teselli etmeye çok çalıştı.

Mahmud Paşa kralın önüne düşüp onu hünkâra götürdü. Mahmud'un kralla ahitleşmesinden padişah pek hoşnut olmadı. Bu işe incindi. Zira padişahın istediği bu hisarların hepsini kendi eliyle fethetmek idi. Bazı hisarların kralda kalması karışıklığa yol açabilirdi. Ayrıca akıncılar da istila ve harp için gelmişlerdi.

Hünkâr "Mahmud! Bu vilayet madem bu kadar kolaylıkla alınır imiş, o zaman niçin akıncıları bu vilayette akına gönderdin." dedi. Padişahın Mahmud Paşa'ya kırgınlığına ilk bu sebep oldu.

Ayrıca kralın bu vilayetine komşu vilayetlerden Kuvaci'linin kralı Kuvac'ın oğlu ve birçok ili olan Bafluili denilen

vilayetin kralının oğlu o sırada padişahın yanında bulunuyordu. Mahmud'un getirdiği kralı da diğer iki beyin oğullarıyla birlikte kapıcılar odasına koydular.

Padişah durumu âlimlere arz etti; bunların kanları ve malları helal midir değil midir? O seferde Mevlânâ Şeyh Ali Bestami adında aziz ve âlim bir kişi de bulunuyordu. "Ben sultan Bayezid-i Bestami neslindenim." diyen o kişiye Musanni-fek denirdi. O "Bunun gibi kâfirleri öldürmek gazadır." diye fetva verdi. Hem de krala ilk kılıcı o vurdu. Kralı öldürdüler, diğer iki kâfirin de işlerini kapıcılar odasında bitirdiler.

Bütün bu kâfirlerin hazinelarını padişaha getirdiler ve akıncılar da çok fazla ganimet elde etti. Öyle ki esir ve mal almamış hiçbirisi kalmadı. O vilayetteki hisarlarda ve şehirlerde buldukları hazinelerin hesabını ancak Allah bilir. Bu hisarların içine padişah kendi adamlarını koydu. İzveçay hisarında kralın küçük kardeşi bulundu.

Şiir

Mehmed Han ki Bosna vilayetini fethetti
O sırada Hersek ilini de almayı diledi

Arnavut'a İskenderiye dedi
Nice illere dahi himmet etti

Neye kim niyet etse gazi sultan
Daha varılmadan Hak onu kısmet etti

Bu han'ın talihi daim felekte
Ne burce erdi de şevket etti

Din yolunda gaza için Hak bu han'a
Mürüvvet edip de bağışlar verdi

Özellikle bu hanı gör ki âlem içre
Ne devran sürdürdü ve ne devre gitti

Bu fethin tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz altmış yedisinde (M. 1462-63) gerçekleşti.

BÖLÜM 140

Bu bölüm, öldükten sonra altı oğlu kalan Karamanoğlu'nun memleketine Uzun Hasan'ın ne şekilde geldiğini ve o memlekette ne yaptığıni ve hem Sultan Mehmed Han Gazi'nin de ne yaptığını, Karamanoğulları'nın ne olduğunu bildirir.

Yine bin türlü durum gösterdi âlem
Karmakarışık cihan hem de beni âdem

Ocaklar sönüp evler yıkıla
Ola Karaman memleketi gam yurdu

Ne acayip hali var cihanın
Bazen konuşturur insanı bazen de dilsiz eder

Bu takdirin kudretini gör âlem içinde
Hükmü geçerlidir, bütünüyle teslim olunur ona

Âşıkî yaz kısa bir menakîp
Ki akıl ibret alıp dili tutula

Karamanoğlu'nun altı oğlu kaldı, ama meyli büyük oğluna idi. Onun kendi yerine bey olmasını istiyordu. Hazinesini onun hükümettiği Silifke'de tutuyordu. Bu Karamanoğulları'nın hikâyesi uzundur. Pir Ahmed ismindeki oğlu ise Konya'da otururdu. Adı İshak olan o büyüğü İçil'de otururdu. Silifke'yi taht edindi. İki küçük oğlan kaçtı, Sultan Mehmed Han Gazi'ye sığındılar. İshak Bey ise Uzun Hasan'a sığındı, hayli malla elçi gönderdi. "Benim kardeşlerimi vilayetten çıkar. Sen buraya gelinceye kadar olan her göç için bin filori vereyim." dedi. Hasan bu sözü kabul etti. Erzincan'dan yürüdü, gelip Sivas'ı geçti. İshak Uzun Hasan'ın oraya geldiğini duyunca onu karşıladı, alıp Karaman vilayetine getirdi. Kardeşiyile karşılaştı. Harp ettiler. Pir Ahmed'i vilayetten çıkardılar. Uzun Hasan kendi vilayetine döndüğünde Pir Ahmed de kaçip Sultan Mehmed'in eteğine yapıştı. Ayrıca Uzun Hasan, Karamanoğlu vilayetinde çok kötülükler yapmıştır.

Sözün kısası, Karaman vilayetini yağmaladı, harap etti

sonra çıkışıp gitti. Kızıl Ahmed'i İshak'ın yanında bırakmıştı. İshak Sultan Mehmed'e Sarı Yakupoğlu'nu elçi gönderdi ve "Kardeşimin bu tarafa gelmesine engel ol, Akşehir'i sana vereyim." dedi. Hünkâr da Selver Çavuşoğlu Çavuşbaşı Ahmed'i elçi gönderdi ve "Çarşamba sınır olsun. Berisini bize ver, biz de senin kardeşini bırakmayalım." dedi. Ahmed varıp İshak'a bunu bildirdi. İshak bu teklifi kabul etmedi. Çavuş Ahmed, İshak'ın sözünü hünkâra bildirdi. Padişah da Adalya sancağı beyi Köse Hamza Bey'i ve Karahisar sancağı beyini ve daha başka beyleri Pir Ahmed'in yanına katarak gönderdi. Pir Ahmed Saykalan hisarını [Sıklanhisar] ve Kayseri'yi hünkâra vermişti, hünkâr buralara kendi askerlerini koydu. Kayseri vilayetinin askerini de yanlarına vermişlerdi. Ermenek'te İshak'la buluştular, harp ettiler ve İshak'ı ilden çıkardılar.

İshak bütün hazinesini alıp Uzun Hasan'a kaçtı. Bir oğluyla karısını Silifke'de bırakmıştı. Pir Ahmed de Karaman'a bey oldu. Silifke dışında İçil'i de zaptetti. Karamanoğlu İshak, Uzun Hasan'ın yanında eceliyle bir gün öldü. Bütün hazinesine Uzun Hasan sahip oldu.

Bu tarafta ise bey olan Pir Ahmed kuyruğunu sallamaya başladı. Yanında kapıcısı bulunan Yılgin Pazarcığı'nı [Ilgin havalisi] padişahtan istedi ve ahdini bozdu.

Şiir

Şaşılacak şey, pek çok insan sözünde durmaz
Sözlerinde durmayanlar hiç rahat olmaz

Hakk'ın ahit üzerinde hem uyarıları da var
İnanır mümin olan yine de timzaz

Münafiktir verdiği sözü bozan
Nifak eden kişi dünyada mümin olmaz

Desen Karaman'a gel ahdimizi tutalım
Ya öldürürseni ya memlekette bırakmaz

Âşıkî ahde vefa umma Karaman'dan
Zira bunlar ahit nedir bilmez

Bu Osmanlı Karamanlı gibi değil bunu bil
Yine sen bil ki Turgutoğlu adam olmaz

BÖLÜM 141

Bu bölüm Arnavut'a yönelen Sultan Mehmed Han Gazi'nin kime gittiğini ve orada neler yaptığıni açıklar.

Padişah İslam askerini topladıktan sonra Arnavut'a girip akıncılar saldı. Gaziler Arnavut vilayetine girdiğinde Arnavut'un bazı beyleri gelip itaat ettiler, bazıları ise ortadan kayboldular. Padişah orada, Arnavut'un ortasında bir hisar yaptırdı ve adını İlbasan [Elbasan] koydu. Bu hisara kâfirlerle gaza yapmaları için gaziler koydu.

Bu fethin tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz yetmişinde (M. 1465-66) gerçekleşti. Sultan Mehmed Han gazadan döndüğünde Rum Mehmed vezir oldu.

Şiir

Bir aceb Rum, vezir oldu yine
Şöyle kabul et hırsız girdi bu dine

Adını mümin koymuştu han onun
Fırsatını gözlerdi gönülde yine

Kini budur: Han İstanbul'u aldı
Yemez oldu bu Rum pinepişne

Bu vezir oldu, kâfirler gör ne eder
Zehir verir der ki eziyet et Müslüman'a

BÖLÜM 142

Bu bölüm padişahın Karamanoğlu Pir Ahmed'in ne yaptığından dolayı onun üzerine vardığını ve oraya varıp ne yaptığıni açıklar.

Karamanoğlu Pir Ahmed İstanbul'a geldiğinde hiçbir şekilde muhalefet yapmayacağı konusunda padişaha söz veril-

mişti. Dulkadiroğlu Şehsüvar da bu anlaşma yapılırken bulunuyormuş [aynı anlaşmayı Dulkadiroğlu da yapmış.] Sözleşme, padişah istediği vakit bunların hizmete hazır olmaları ve nereye emrolunur ise oraya gitmeleri hakkında imiş.

Padişahın niyeti Uzun Hasan'ın üzerine varmak idi. Zira Uzun Hasan'dan Osmanoğlu hanedanına karşı uygunsuz iki hareket olmuştu. Biri şu idi: Koyluhisar eskiden beri gazilere hizmet edegelmişti. Diğer ise şudur: Karaman aslında bunlara tabi idi. Özellikle Karaman vilayetinden sürüp çardığı bu gazi padişahın amcası oğlu idi. Uzun Hasan bunlara bu konuda hiç itibar etmedi; gelip bu vilayetleri yıktı, yağmaladı. Ne diliyorsa onu yaptı ve gitti. Uzun Hasan babası Ali Bey'le bu gazi padişaha bir ihtiyaçla gelip Sultan Murad Han'a hizmet etmişlerdi. Şimdi bu gibi kimselerin padişahlara böyle hareket etmeleri caiz değildir ve padişahların da bu konuda sıkı davranışları gereklidir. İşte Uzun Hasan'ın üzerine varmasına bu söylediğim sebep olmuş idi. Uzun Hasan küçük bir yıllandı. Padişahın da niyeti onu ejderha olmadan avlamak idi.

Şimdi, Karamanoğlu ve Şehsüvar bu ahitlerinde durmadılar, padişah da o tarafa yönelik Anadolu'ya geçti. Bunların karşısına çıkmalarını bekliyordu. Bunlar gelmediler. Padişah da Karaman'a yöneldi. Karaman oğlanları kaçtılar, Lârende'ye vardılar. Padişah doğru Konya'ya yöneldi. Gevele'yi fethetti. Yürüdü, Lârende'ye vardi. Pir Ahmed orada idi. Mahmud Paşa onun üzerine vardi. Birbirleriyle harp ettiler. Sonunda Pir Ahmed durmadı, kaçtı. Karaman sipahilerinden hayli adam tuttular, padişaha getirdiler. Padişah emretti, boyunlarını vurdular. Padişah Mahmud Paşa'ya "Turgutoglu'nun nerede olduğunu öğren ve üzerine git." dedi. Turgutlu Bulgar Dağı'na çıkmış idi. Mahmud Paşa bunların nerede olduğunu haberini aldı, hemen üzerlerine yürüdü. Bunlar Mahmud Paşa'nın geldiğini duyuncá kaçtılar. Tarsus'un öte yüzüne geçtiler. Mahmud Paşa da onların peşine düşüp takip etti, yakalayabildiğini yakaladı. Yakalanmayalar Tarsus vilayetine girdiler. Padişah Lârende'den ve Konya'dan evler, aileler sürülmesine hükmetti.

Sözün kısası, zanaat erbabından nice aileleri sürdürdüler. Rum

vezir padişaha "Hey devletli sultanım! Mahmud'un sürdüğü aileleri inceledim, çoğu fakirdir, zenginleri sürmedi. Hem az sayıda ev sürdürdü." deyince padişah da "Seni görevim o zaman, ne kadar sürülmek üzere ev yazacaksın." dedi.

Bu Rum vezir İstanbul'un intikamını almak arzusuyla ya-niyordu, Müslümanlara eziyet etmek hevesindeydi. Bu kez fırsat bulmuştu. Sözün kısası Lârende'den ve Konya'dan çok ev sürdürmekten maksadı Müslümanların evlerini yıkmak idi. Lârende'den o kadar çok aile yazdı ki Mevlânâ Hünkâr'ın oglanlarını, Emir Ali Çelebi'yi bile yazıp sürdürüler.

Sözün kısası, bu Rum Mehmed, padişahın emrinden daha fazla ev sürdürdü. Sonunda Karamanoğullarıyla ara düzelter gibi oldu. Padişah Konya'ya ve Gevele'ye ve feth olunan vilayetin diğer hisarlarına asker koyup sağlamlaştırdı. Ondan sonra gelip Kara Hisar'a indiler. Padişah emretti, Mahmud Paşa'nın çadırını ve otağını başına yıktırdı.* Cebhanesini padişahinkine kattılar.

Bu vezir Rum Mehmed'in ilk şeytanlığı, Mahmud Paşa gibi tedbir ehli bir veziri padişahın kapısından uzaklaştırdı. Zira Müslümanlara eza etmek ve onlardan intikam almak, İstanbul'un acısını çıkarmak istiyordu. Bu seferin başlarında kazasker olan Keblioğlu'nu da Rum Mehmed azlettirdi, Mevlânâ Vildan kazasker oldu.

Şiir

Sürüldü Mahmud Paşa kapıdan
Uzaklaştı o sevgili eşikten
Varıp Hasköyü'ne yerleşti
Kurtuldu sıkıntı ve hizmetten

Bu fethin ve maceranın tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz yetmiş ikisinde (M. 1467-68) gerçekleşti. Bundan sonra olan maceraların durumları da çoktur.

* Sadrazamların çadırları başlarına yıkılarak azledilmelerinin bu olayla başladığı ileri sürülrür.

BÖLÜM 143

Bu bölüm padişahın Eğriboz'a [Eğriboz] ne şekilde varıp onu fethettiğini ve Mahmud Paşa'yı ne yaptığını açıklar.

İlk önce Mahmud Paşa'ya Gelibolu sancağını verdi ve "Tez elden, gemileri hazırla. Uzakta yakında hiçbir gemi limanda kalmasın. Eğriboz gazasına gidiyorum. Hepsi hazırlanın. Sana haber gönderince hepsi seninle birlikte yürüsünler. İyice araştır, Eğriboz fethi için ne gerekiyorsa hazırlıklarını tamamla." dedi. Mahmud Paşa emri kabul edip ne gereklili ise onu tamamıyla kaydetti, hiçbir şeyi eksik bırakmadı ve padişaha bildirdi. Bu tarafta padişah da büyük bir ordu toplayıp karadan gaza niyetiyle yürüdü. Mahmud Paşa da gemilerle denizden yürüdü.

Sözün kısası, Eğriboz'un üzerine düştüler. Eğriboz'un önüne bir köprü döşediler. Padişah gelip karadan, Mahmud da denizden hisarı kuşattı. Padişah köprüden geçti büyük bir orduyla karadan kuşattı. Her tarafta toplar kuruldu. Harbe başlama emri verildi. Nice günler toplarla, oklarla acaib harpler oldu.

Bir gün aniden denizde kâfir gemileri görüldü. Eğriboz'a yardım etmek için gelmişlerdi. Gemideki kâfirler baktıklarında Eğriboz'u karadan ve denizden İslam askerinin kuşattığını ve cenc ettiklerini gördüler. Bunlar şaşkınlık vayette iken padişah emretti: "Hey gaziler! Hisarı yağmala yin." Gaziler hisara saldırdılar Mahmud Paşa tarafı ilk önce saldırdı. Kaleyi fethettiler. Üç gün gece ve gündüz iyi yağmalar oldu. Hisarı zap ettiler ve etrafında olan hisarları da zapt ettiler.

Eğriboz vilayetinin bütünü bir sancaklı il oldu. Şehrin kılıselerini mescit ettiler. İslam memleketinden gelen hatırlı Müslümanlara, kâfirlerden boşalan evleri mülküyle birlikte verdiler. Bir kadı tayin ettiler ve bir beye de sancağını verdiler. Allah'a hamdolsun, o memleket küfür yurdu iken İslam yurdu oldu.

Şiir

Öyle bir han ki aydınlatı âlemi
Besbelli görünür bahtının açıklığı

Viraneler mamure olur gelmesiyle onun
Yüzünü gören kurtulur gamdan

Bu han'ın devleti daima yüce olacaktır
Bunun kismetidir olacak her hayır

Bu neslindir kiyamet günü fazilet
Bu han'ın mahkumudur cümle millet

İlahi, kıyamete değin bu soy üzerine
Ere lütfun, inayetin de doğru yolu göstere

Bu fetih ve gazanın tarihi Sultanü'l-Mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi'nin elinden hicretin sekiz yüz yetmiş dördünde (M. 1469-70) gerçekleşti.

BÖLÜM 144

**Bu bölüm padişahın vilayetin bütününe
zapt etmeleri için asker ve gemi göndermesini açıklar.**

Padişah, veziri Rum Mehmed'i "Var, Karamanoğlu'nu o vi-layetten sürüp çıkar." diyerek gönderdi ve kendi kullarından ve Anadolu askerinden nice sancak da kattı. Rum Mehmed yürüdü, Lârende'ye vardi. Lârende'nin mescitlerini ve medreselerini yakıp yıktı, babasının evi imişçesine harap eyledi. Şehrin kadınını ve gencini soydurdu, çıplak bıraktı. O zalim, elinden gelen her şeyi yaptı, Müslümanlara bunun benzeri hakaretler yaptı. Lârende'den gidip Ereğli'ye vardi. Ereğli'nin de vilayetini ve köylerini harap ettirdi.

O vilayetin halkı "Bu vilayet Allah ve resulündür. Vilayetteki vakıflar konusunda niçin hiç çekinmezsın. Bu vilayet onun resulünün vakıflarıdır. Şimdi sen bunları harap ettin, Medine şehrinin fakirlerine bu vilayetten yardım gitmez olursa yarın inandığımız ve tasdik ettiğimiz kiyamet gününde Allah'ın peygamberinin huzuruna vardığın za-

man ne cevap verirsin?" dediler. Bunun gibi söz söyleyenleri o zalim Rum öldürdü. Tanrıdan korkmadı, peygamberinden utanmadı.

Ondan sonra Varsak vilayetinde Uyuz Bey denilen kişinin iline girdi. Karaman'dan aldığı haram malı, Uyuz Bey vilayetinde taş arasında döküp gitti. Varsak geldi, "Bu komşumuz Karamanlı'nın rızkıdır. Rum Mehmed bize getirdi. Bu Rum ne keremli kişi imiş." dediler ve ağızına söve söyle bu malı aldılar.*

Şiir

Fesad çok etti çarh gibi
Döküle kanlar ola çok ziyanı

Bu İslam ehli içinde dökülen kan
Nicelerin gide din ve imanları

Çok ola haraplık cihanda
Bu sözümde sakın düşme şüpheyeye

Yıkıldı Karaman bozuldu iller
Bürüdü âlemi zulmün dumanı

BÖLÜM 145

**Bu bölüm padişahın İshak Paşa'yı Karaman'a göndermesi
ve onun Karaman'da ne yaptığını açıklar.**

Padişah İshak Paşa'ya emretti "Var, Karamanoğlu'nu ilden çıkar. Bu uğursuz Rum orada hayli kötülükler etmiş. Sen şimdi Karaman'ın sadece fesat çıkaranlarını ilden çıkar." dedi. İshak Paşa da yürüdü, Lârende'ye gitti. Oradan İçil'e girdi. Karamanoğlu kaçtı, Uzun Hasan'a gitti. İshak Paşa Aksaray'a geldi. Padişah'tan "Aksaray'dan evler sürüp İstanbul'a gönderesin." diye emir geldi. İshak Paşa da Aksa-

* "Rum Mehmed, Karamanlılar'a daima yardım eden Varsaklar'ın üzerine yürümuş, bir bölümünü öldürmeyi başarmıştır. Fakat Varsak beylerinden Uyuz Bey'in pususuna düşerek mağlup olmuş ve Karaman'ı soyarak elde ettiği eşyayı bütünüyle onlara bırakmak zorunda kalmıştır.

ray'dan sürgün edip kendisiyle birlikte İstanbul'a getirdi. Bugün İstanbul'daki Aksaraylı mahallesi halkı, İshak Paşa'nın bu sürüp getirdiği kimselerdir.

BÖLÜM 146

Bu bölüm Gedik Ahmed'in Aleyye'yi (Alâiyye) ne şekilde fethettiğini anlatır.

Bundan önce Rum Mehmed'i göndermişlerdi. O gidip hiçbir şey yapmamıştı. Zira Alanya beyinin kız kardeşi, Rum Mehmed'in hatunu idi. Gedik Ahmed'in yanına padişah kapısından nice böyük kollar ve Anadolu askerinden nice yoldaşlar da kattılar. Gedik Ahmed yürüdü, Alanya vilayetine vardı. O vilayetin önde gelenlerinden hayli kişiler gelip Gedik Ahmed'e itaat ettiler, önüne düştüler beraberce Alanya hisarının üzerine vardılar.

O vakitler Alanya beyi, Lütfi Beyoğlu Kılıç Arslan idi. Gedik Ahmed'in geldiğini gördü. Gedik Ahmedvardığı gibi hemen toplar kurdurdu. Bu hisarın halkı topları görünce Kılıç Arslan Bey'e geldiler ve "Bu gelen asker Karamanoğlu gibi değildir. Bununla ceng etmenin yararı yoktur." dediler. Kılıç Arslan Bey "Müslümanlar! Hayırlısı ne ise siz yapın." dedi. Bu şehrın halkından Ahmed Paşa'ya adam göndermesi için işaret olundu. Bu gelen adama "Ahmed Paşa'dan soracağımız vardır, soralım. Görünecek yere gelsin." dediler. Ahmed Paşa da görünecek yere geldi. Yukarıdan "Bu şehri güzellikle veya kötülıkle aldın diyelim, bizim padişahımızı ne yaparsın?" dediler. "Eğer güzellikle verirseniz beyinize kendi vilayetinden daha iyi bir vilayeti padişahımdan alırım. Eğer zorla alırsam artık ne olacağını biliyorsunuz." dedi.

Sözün kısası, Ahmed Paşa gerektiği gibi bunların hatırlarını hoş etti, ne kendilerine ne de beylerine bir zarar gelmeyeceğine, hatta yararının dokunacağına inandırdı. Kılıç Arslan Bey de bu söze razı oldu. Hisardan çıktı, Ahmed Paşa'ya geldi ve hisarı teslim etti. Gedik Ahmed de hisarı ken-

di kullanımına aldı. İçindekilere Osmanlı kanunuyla muamele ederek hisarda bıraktı.

SORU.— Ya Alanya beyi ne oldu?

CEVAP.— Ahmed Paşa Alanya'yı "aman" ile alınca beyini bütün hazinesi ve akraballarıyla alıp padişaha getirdi. Kılıç Arslan Bey padişahın yüzünü görünce o an yüzünü yere koydu. Padişah "Korkma! Sana bir zararım dokunmaz. Hem sana kendi vilayetinden daha iyi timar vereceğim." dedi. O saat Gümülcine'yi timar verdi ve onun malından ve kumasından hiçbir şey almadı. Karısına ve çocuğuna bile çok şeyler bağışladı.

Sonunda Gümülcine'ye vardi; orada ne yaptı onu da açıklayalım.

Bu Gümülcine, deniz kenarına yakın bir yerdir. Deniz kenarına korsan gemileri gelip yağmalama yapmasınlar diye gözcüler koyarlardı. Bu Kılıç Arslan oraya vardığından beri gözcülüğü de sürekli kendisi ederdi. Çadırı deniz kenarına kurulmuştu. Bir gün ansızın deniz tarafını gözlerken denizden bir gemi sahile yaklaştı. Bu Kılıç Arslan Bey de o gemiye hücum edip cenceder gibi oldu. Atını tepti, kenar dan denize girdi. O gemide bir kayak hazır imiş. Gelip Kılıç Arslan Bey'i aldı, gemiye iletti. Kılıç Arslan Bey oğlunu ve karısını bıraktı, gitti. Şimdi karısının ve oğlunun durumu nasıl dersen, oğlu Allah rahmetine vardi; karısını da oğlunun yanına koydular.

Şiir

Bu dünya lezzeti bil zehirdendir

Seni yalanlarla avutandır

Eğer bin yıl yaşasan daim sağ olsan

Sonunda kemiklerini ezip ufalayandır

Kime sen iyilik ve kötülük kastedersen

O kasdın seni mezara iletendir

Onunla Hakk'a sen gideceksin

Kimin hakkı varsa onu istetendir

Bu fethin ve maceranın tarihi Sultan Mehmed Han Ga-zi'nin kulu Ahmed Paşa'nın elinde hicretin sekiz yüz yetmiş altısında (M. 1471-72) gerçekleşti.

BÖLÜM 147

Bu bölüm Ahmed Paşa'nın Silifke'yi ne şekilde fethettiğini ve orada vilayeti ne yaptığına açıklar.

Uzun Hasan'a kaçan Karamanoğlu İshak Bey'in kardeşi Pir Ahmed Mokan [Mevkan] Kalesi'ni almıştı. İshak Bey oğlunu Silifke Kalesi'ne koydu. Kendisi Uzun Hasan'a gittiğinde İshak Bey'in oğlu Sultan Mehmed'e haber gönderdi, "Silifke'yi sultanıma vereyim. Adamını gönder." Sultan Mehmed Han da onun sözüne güvenip Ahmed'i seçkin yoldaşlarla gönderdi. Gedik Ahmed yürüdü, İçil'e girdi. Doğru Silifke'nin üzerine vardi. İshak Bey'in oğlu hisardan çıkıp hisarı teslim etti. O sıralarda Karamanoğlu Kasım Bey, Uzun Hasan'ın yanında bulunuyordu. Uzun Hasan yanına asker katip onu gönderdi. Bu taraftan Gedik Ahmed, Silifke'yi alınca Mokan Hisarı'na yöneldi. Pir Ahmed karısı ve çocuğunu Mokan Hisarı'nda tutuyordu. İshak Bey'in bir küçük oğlu, Karamanoğlu Mehmed Bey ve onun güzel bir kızı da orada bulunuyordu. Gedik Ahmed hisara saldırdı ve hisarı kuvvet kullanarak aldı. Oradan Lülü'ye [Lüle'ye] gitti ve orayı da güç kullanarak aldı ve halkın kırkı.

Şiir

Ne işler yaptı gör fani cihanda
Dahası da var gizli olan görülmeyen

Sakın bu fani dünya için mağrur olma
Ki yarar sandığın olur ziyanda

Akıl ve irfan sahibi olanlar uymadı buna
Uyanların hepsi ise kalmıştır yabanda

Ne işte olursan ol unutma ölümü
Ki unutursan kaybedersin yolunu

Sarayda köşkte döşeklerde yatanlar
Gömüldü yattı çürük samanda

Bu maceranın tarihi hicretin sekiz yüz yetmiş yedisidir (M. 1472-73).

BÖLÜM 148

Bu taraftan Kasım, Uzun Hasan'ın verdiği askerlerle birlikte geldi Erzincan'da Rum padişahına haber gönderdiler, 'İzninizle Kılıç Arslan Bey'in oğlunu babasının yerine beylige geçirmeye Dulkadir iline gitmek istiyoruz.' dediler. O sırada beylerbeyi Hamza Bey Tokat'ta idi. Gelen adam ilk önce ona geldi. Hamza Bey de onların sözüne güvenip geçmelerine izin verdi. Sivas'tan bir nice konak yeri geçtikten sonra hızla yürüdüler ve sabah vakti Tokat'ın üzerine baskın yaptılar. Ansızın ve hiç beklenmeyen bir anda Tokat'ı yağmaladılar, şehri yakıp yıktılar, kâfircesine iş yaptılar. Müslümanların kadınlarına ve gençlerine gayrimeşru işler yaptılar. Bu yüz karalığıyla bazıları Uzun Hasan'a gitti, bazılarını da Karamanoğulları alıp kendi vilayetlerine yöneldiler.

O sıralar Sultan Mehmed Han Gazi'nin bir oğlu Sultan Mustafa, Konya'da idi. Sultan Mehmed oğlu Mustafa'ya haber gönderdi ve Karahisar'da beklemesini söyledi. Kendisi heybet ve ihtişamla hareket etti, İstanbul boğazından Anadolu'ya geçti. O sıralar Mahmud Paşa, Gelibolu sancاغı varidatına hâkimdi, tekrar onu devlet eşigine, İstanbul'a getirtti ve vezir yaptı. Bunlar Karaman'dan çıkarmak için hücum ettiler. Karamanoğulları Yusuf İmirza [Yusufça Mirza] adındaki beyle birlikte asker toplayıp Akşehir'e geldiler, Hamidili'ne girmek için yürüdüler. Sultan Mustafa, Karahisar'dan onların üzerine yürüdü ve asilerle buluştu. Büyük cenkler oldu. Uzun Hasan'ın gönderdiği beyi ki aynı zamanda onun amcasının oğludur, tutup boynuna ip geçirerek it sürüklər gibi sürüklədiler. Yine Karamanoğlu Pir Ahmed kaçtı, gitti. Gedik Ahmed onun karısını ve oğlunu İ-

tanbul'a getirdi. Kasım Bey yine İçil'e girdi ve orada konakladı. Silifke'yi aldı. Bu taraftan, Gedik Ahmed'i Sultan Mehmed tekrar gönderdi. Silifke'yi tekrar geri aldılar. Orayı gasp edenleri kıldılar. Kaleyi tekrar Sultan Mehmed'e ait kıldı. Gedik Ahmed İstanbul'a geldi. Sultan Mehmed'in hizmetine girdi ve Sultan Mehmed'in buyruklarını, bu buyrukların gereğini yerine getirmek için gözetmeye başladı.

Bu fetih Sultan Mehmed Han Gazi'nin veziri olan Gedik Ahmed'in elinden hicretin sekiz yüz yetmiş yedisinde (M. 1472-73) gerçekleşti.

BÖLÜM 149

Bu bölüm Sultanü'l-mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi'nin doğuya yönelmesini açıklar.

Uzun Hasan, Karamanoğlu Kasım'a asker vermiş, o asker de gelip Tokat'ı harap edip gitmişti. Sultan Mehmed Han Gazi'nin onun üzerine varması gereklidir. Sultan Mehmed Han Gazi, Mahmud Paşa, Ahmed Paşa ve Mustafa Paşa'yı topladı ve "Bu Uzun Hasan meselesindeki düşünce ve tedbirleriniz nedir?" diye sordu. Paşalar birbirlerinin yüzlerine bakıp sustular. Tekrar padişah "Niçin söylemiyorsunuz?" dedi. Mahmud Paşa "Devletli sultanım! Padişahımın akı hepimizin akından daha ileridedir. Bizim padişahın huzurunda ne gibi bir bilgimiz olabilir ki!" dedi. Tekrar padişah "Hele siz de fikrinizi bir söyleyin" dedi. Mahud Paşa "Devletli sultanım! Bu Uzun Hasan'ın ne iş yaptığı ve ne şekilde fitneler çıkardığını biliyoruz. Şimdi sultanım, onun yaptığı işe göre iş yapmak gereklidir. Devletli sultanım! Bu Uzun Hasan denilen kişi padişahımızın bir oğluna denk olacak kişi değildir, ancak yine de düşmandır. Bunun için iyice hazırlanmak gereklidir." dedi.

Bu taraftan da Ahmed Paşa "Devletli sultanım! Hele şimdi bir kulunu gönder. Akıncılarla varsın, onun memleketinin eleri uzandığı yerlerini vursunlar, yıksınlar, yaksınlar. Sonra padişahımız onun yapacağına göre hareket eder." dedi.

Padişah buyurdu, "Mihaloğlu Ali Bey'i gönderin. Varsın o vilayeti eli uzandığı yere dek vursun, yıksın, yaksın, esir alsin." dedi. Padişahın emrini yerine getirdiler. Ali Bey'i Rumeli'nin seçkin askeriyle gönderdiler. Ali Bey devardı Kemah ilini vurdu, Ermenilerini esir etti, büyük ganimetler elde edildi. Akıncıların hepsi ganimetler aldı. Bunun hikâyesi uzundur, ben kısa olarak anlattım.

Padişahımız büyük bir ordu topladı. İki oğlunu da seferde yanına aldı. Birisi Bayezid Han diğerisi Sultan Mustafa'dır. Yüz bin miktarında İslam askeri vardı. Kâfir askeri de çoktu. İhtişam ve heybetle yürüdü Sivas'a çıktı. Orada Uzun Hasan'la karşılaşırım düşüncesinde idi. Uzun Hasan Sivas'ta karşısına çıkmadı. Sultan oradan yürüyüp Akşehir'e ve Karahisar'a doğru hücum etti. Yine Uzun Hasan gözükmeyecekti. Padişahın veziri Mahmud Paşa, "Devletli sultanım! Önce bu Karahisar'ı alalım. Böyle yaparsak düşmanın geleceğini ve onunla hakaşacağımızı düşünüyorum." dedi.

Padişah "Mahmud! Ben hisarı ne yapayım. Ben düşmanımı bulmak için buraya geldim. Bana düşmanımı bulun!" dedi.

Padişah hücum edip Erzincan'a çıktı. Düşman yine gelmedi. Ancak padişahın önünde karakolu vardı, onde o yürüdü. Onlar ansızın bir alay düşmanla karşılaştılar. Hayli cenk ettiler. Sonunda düşman kırılıp kaçtı. Oradan yürüdüler, Tercan yöresine vardılar. Yine düşmanın hiçbir izine rastlamadılar.

Padişah Rumeli beylerbeyine "Murad! Sen Mahmud'la birlikte ilerle. Görün durum nedir?" dedi.

Hemen bu ikisi bir nice alayla birbirlerini gözleyerek yürüdüler. Fırat Suyu'nun kenarına vardılar. Mahmud Paşa "Murad Bey! Gel suyun ötesine geçmeyelim, gafil avlanmayalı. Düşmana göz göre göre yakayı kaptırmayalım." dedi. Murad Paşa bu sözü dinlemedi. "Mihaloğlu Ali Bey ilerledi, ya biz niçin duruyoruz." dedi.

Mahmud Paşa "Benim sözümü dinle kardeş! Düşman diyarında akıllı ve tedbirli olmak gereklidir. Düşmanı henüz sen görmemişsindir." dedi. Murad Bey bunun sözüne hiç kulak asmadı. Gözünü yumdu, Fırat Suyu'nun ötesine geçti. Mah-

mud Paşa sabredip durdu. Bir anda gördüler ki Ali Bey hückuma geçmiş geliyor. Mahmud Paşa dönmesini söyledi ama Murad suyu geçmişti artık. Mahmud onun ardınca yürümedi. Meğer düşmanın o tarafta pusuda bekleyen askeri varmış. Murad Paşa'nın askeri Mahmud Paşa'ya kaçtı. Mahmud Paşa da orduya kaçtı. Mihaloğlu Ali Bey de orduya kaçtı. Düşman Murad Paşa'yı ortaya aldı, görünmez oldu. Turhan Beyoğlu Ömer Bey, Hacı Bey, Fenarioğlu Ahmed Paşa ve hayli subaşilar esir düştü. Subaşları tutsak edip Bayburt'a gönderdiler. Bu üç beyi de yanlarında tutup sakladılar.

Şair

Çerinin başı ki akıllı olmaz
Ne kadar çok olsa düşmana durmaz

Akıl ve talihi yar olmayanın
Önünde dağlar olsa gözü görmez

Murad Paşa gözden kayboldu gitti
Hana bir kul dahi hiç eksik olmaz

BÖLÜM 150

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'ye bu hadise
vaki olduktan sonra askerin bir kısmının bozulması sonrası
padişahın neyle meşgul olduğunu açıklar.**

Oradan sabah vakti harekete geçip düşmanın belirdiği yere doğru yürüdüler. Hiçbir şekilde düşmandan haber alamadılar. Uzun Hasan bu hileyi yaptıktan sonra tekrar gözden kayboldu. Padişah Bayburt'a yöneldi. Oradan altı gün daha ileri gittiler.

Yedinci gün çarşamba günü idi. Tekrar ileriden düşman gözüktü; ama sarp, dereli tepeli bir yerde karşısından bir nice alay asker belirdi. Bunlar Mihaloğlu Ali Bey sandılar. Zira Ali Bey askerin ilerisinde yürüdü. Dikkatle bakınca Ali Bey olmadığını, aradıkları düşman olduğunu gördüler. Padişah her zaman hazır yürüdü. Alayları güzel düzmişlerdi. Dur-

madılar, üzerine yürüdüler, bu dereyi tepeyi kuş gibi geçtiler. Düşmanın karşısına geldiler. Padişahın şehzadeleri de kendi kollarında yürürlерdi. Sultan Mustafa koluna Uzun Hasan'ın bir oğlu Zeynel düştü. Sultan Bayezid koluna da Uzun Hasan'ın diğer oğlu Uğurlu Mehmed düştü.

Padişahın karşısında da Uzun Hasan'ın kendisi bulunuyordu. Her kolun karşısında başka bir kol vardı. Sultan Mehmed Han Gazi'ye Hak teâlâ yardım etti ve her zamanki gibi onun saadeti ve bahti daha üstün oldu. Her koldaki askerler birbirlerine hücum ettiler. Sultan Mustafa'nın kolundaki azab askerleri Zeynel'i tuttular, başını kestiler ve onun yanındaki beylerin de çوغunu kıldılar, nicelarını tuttular, esir ettiler. Çok silahlarına da el koydular. Sultan Bayezid Han kolundakiler Uğurlu Mehmed'i ele geçiremediler. Sultanü'l-Mücahidin Sultan Mehmed Han karşısındaki Uzun Hasan ise yeniçi askerini görünce "Bre hemen boz atı getirin ki o can kurtarandır." dedi. Hemen boz atı getirdiler. Kaçmaya hazırlandı. Hasan Bey boz ata bindi dere tepe aşip kaçmayı arzuladı. Gazileri görünce başlarında akılları kalmadı, düşman askerinin hepsi tövbe etmeye başladı. Karamanoğlu Ahmed, Uzun Hasan'ın yanında bulunuyordu. Daha evvel kaçmayı iyi öğrenmişti. Pir Ahmed yeniçeriyi görünce herkesten daha fazla kaçmaya heves etti. Uzun Hasan Tebriz'e gitmek istedî. Karamanoğlu eşlik etti, beraberce giderler mi giderler. Yeniçeriler bunların durumlarını görünce "Hey uğursuz hain Türkmenler! Ok atmadan ve kılıç sallamadan bu kaçmanın sebebi ne? Demek daha önce kirdığınız asker de sizler gibi korkak imiş" dediler. Uzun Hasan başını kurtardığına şükretti ve akrabalarına vasiyet etti ki artık Osmanoğulları'nın adlarını bile anmayalar. Oğlanları ve ailesi de bu sözü kabul edip nasihatı kulaklarına küpe yaptılar.

Şiir

Hasan kim kendini iyi asker sanındı
 Çağatay'da Acem'de mahir diye anılırdı
 Ve hem derdi: Çitak'la bulaşayım
 Çürük itikadına inanındı

Gelip Çitak bir görününce
Önünce kaçıp dolanırdı

Artık adını andırmaz Hasan, Çitağın
Çitak anılsa Hasan utanırıdı

Çitak Hasan'ın başına bir yumruk vurdu
Eğer kurtulursa bilin artık akıllanırıdı

SORU.— Bu Uzun Hasan'ın tutulan beylerinin büyükleri kimlerdi?

CEVAP.— Biri Ömer Bey'dir ki Ciğerli beylerinin ulularındandır. Emir Timur neslinden ve Kara Eylük kızı oğlanlarından iki kardeş. Bunların dışında üç bin kadar da tatsakaldılar. Öldürülenin hesabını ise Allah'tan başka kimse bilmek. Sözün kısası bu Uzun Hasan'ın başına gelen hiçbir padişahın başına gelmedi. Onun için karın ağrısına uğradı ve sonunda o sebepten öldü gitti.

SORU.— Ya bu mücahitler sultani bunu kahrettiğinden sonra ne yaptı?

CEVAP.— Dönüp gitti. İnsanlık gösterip onun memleketini yıkmadı, kendi memleketine yöneldi. Kemah'ın hisarı Karahisar'dan yolu geçiyordu. Bir heybet nazarıyla onu da fethetti. Oradan yürüdü, devletle İstanbul tahtına geldi. Şehre girer girmez Mahmud'u azleyledi ve vezirlikten aldı.

Şiir

Ne devran ki ne işler yapıldı
Mehmed Han'ın düşmanları sürüldü

Şevketi erince doğuya ve batıya
İsyankârlar kalmadı hepsi sürüldü

Bu soyun geleni önceden üstün oldu
Bu soya Hakk'ın hükmü böyle oldu

Bunlarda adalet ve bağış, lutuf ve ihsan
Bir araya geldi kıyamete kadar sürdürdü

Süreklidir bu haslet bil bu soyda
Mutluluklar bu soyda sürdürdü gitti

SORU.— Bu Uzun Hasan'ın aslı ne idi ki Gazi Han'a isyan edip düşmanlık gösterdi?

CEVAP.— Uzun Hasan, Bayındır Han soyundandır. Kendisi Turhan Beyoğlu'nu, Baranlı'dan İmirza Cihanşah'ı ve Çağatay'dan Ebu Said'i yendi ama Sultanü'l-Mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi'nin bir nazarına bile dayanamadı.

Bu maceranın tarihi hicretin sekiz yüz yetmiş sekiz yüz yetmiş sekizidir (M. 1473-74). Bu hadisede Sultan Mehmed Han ve oğulları Bayezid Han ve Sultan Mustafa birlikte bulundular, Uzun Hasan mağlub oldu, Sultan Mehmed galip oldu.

BÖLÜM 151

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin,
kulu Gedik Ahmed'i Kefe'nin fethine göndermesini,
onun Kefe'yi ne şekilde fethettiğini
ve orada daha hangi vilayetleri fethettiğini bildirir.**

Sultanü'l-mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi, Rum vilayetini tamamıyla fethedip hanları ve beyleri soyları soparıyla söküp attıktan sonra Karadeniz sahillerini de fethetmek istedi. Hem bu denizde olan yerlerde dahi kendi adına İslam hutbesi okunmasını istedi. Sultan Mehmed Han Gazi, kulu Gedik Ahmed'e "Tez elden iyi hazırlık yap. Seni gaza ya gönderiyyorum." dedi.

Ahmed vardı, üç yüz gemi hazırladı ve atlı yaya seçkin askerler topladı. Atları taşımak için at gemileri dahi aldı. Ahmed Paşa padişahın emirlerini yerine getirince gelip padişaha durumu bildirdi. Nereye gideceğini sormadı bile. El bağladı, padişahın önünde durdu.

Padişah "Ahmed! Senin hazırlığın tamamlandı mı?" dedi. Ahmed "Devletli sultanım! Benim hazırlığım padişahımın işaretti ve himmeti nazarıdır." dedi.

O sabah işaret verildi, davullar çalındı, sancaklar çözüldü, gemiler donandı. Gaziler gazaya niyet ettiler. Gemilerin lengerleri içeri alındı, palamarları çözüldü, yelkenleri açıldı. Yelkenlere rüzgâr dokununca gemiler hareket etti. Derya

yüzü İslam nuruyla doldu. Yetmiş bin kadar gazi gece gündüz gittiler ve Kefe limanına girdiler. Sahile çıkar çıkmaz metrisler ve toplar kuruldu.

Ahmed Paşa hazır bir vaziyette "Hey gazi yoldaşlar! İslam gayreıyla hareket edin ki bu Kefe İslam yurdu üzerinde etrafa hâkim durumda tehlikeli bir kaledir. Hak teâlânın yardımıyla bunu da İslam yurdu edelim." dedi. Gaziler tekbir getirip hûcüm ettiler. Büyük cenkler oldu. Gece ve gündüz kâfirle rahat vermediler.

Kâfirler bu gelen gazilerin amacının şehri alıp yıkmak ve silah zoruyla almak olduğunu ve bunu da yapabileceklerini gördüler. Müslümanların bu kararlılığını görünce tekfurlarına giderek "Bu gelen Türk'le ne yapacaksın?" dediler. Tekfur "Ya sizin fikriniz nedir?" diye sorunca kâfirler "Biz olsak bu hisarı iyilikle veririz." dediler. Tekfur niçin böyle dediklerini sorunca kâfirler "Çünkü Türkler bu hisarı zorla alırlarsa bizleri kırar, çocuklarımızı esir ederler, mallarımızı yağmalarlar, şehrımızı harap ederler. Şimdi böyle olmaktansa kolaylıkla, güzellikle verelim ki bizleri esir etmeye çalışmıştır." dediler. Tekfur "Eğer siz böyle derseniz ben de sizinleyim, size karşı çıkmam." dedi.

Üçüncü gün aman dilediler, Ahmed Paşa da aman verdi. Beşinci gün hisarın kapısını açtılar. Padişahın sancağı hisara girdi. Burçlarda nevbet-i sultanî çalındı. Müezzinler ezan* okudular. Çanlarını kaldırdılar, putlarını kırdılar. Büyüyük bir kiliseyi cuma mescidi yaptılar. Cuma günü cuma namazı kılındı ve Sultan Mehmed Han Gazi adına İslam hutbesi okundu. Ahmed Paşa gazilere hilat giydirdi. Âlimler ve dervişlere bağışlarda bulundu. Ahmed Paşa, yanına gelen tekfuru tuttu, hazinesine el koydu ve padişahın hazinesine kattı. Şehrin halkını sınıflandırarak kayda geçirdi. Zenginlerini, fakirlerini, mallarını, oğlanlarını, kızlarını, askerlerini ayrı ayrı kaydettiler. Bu halktan ve mallardan pa-

* Ezan şeair-i İslamdandır. Bir memleketin veya yerin İslam yurdu olduğu orada ezan okunması ile belgelenir.

dışaha layık olanları aldılar, yerinde bırakılması gerekenlerre dokunmadılar. Askerlerini sürüp evlerinden çıkardılar ve onların evlerini gazi'lere verdiler.

Bundan sonra birkaç parça gemi gönderdiler, etrafta olan hisarları fethettiler. Azak'ı Yabugermen'i deniz kenarında olan hisarları ve Çerkes vilayetine kadar olan vilayetleri fethettiler.

Ondan sonra Menküb'ün üzerine geldiler. Topları çıkardılar, kurmaya başladılar. Menküb'ün tekfuru Kefe'yi ve vilayetini feth eden kimselerin geldiğini görünce kalktı, Ahmed Paşa'ya hisarı teslim etmeye geldi. Bu hisarda tekfurun bir hisimi bulunuyordu. Hisarı vermeye razı olmadı. Hisarın kapısını kapattı ve cenge başladı. Hayli zaman harp ettiler. Bu tekfur ne kadar "Gelin bu hisarı teslim edin" dediyse de dinlemedi ve hatta onun karısını ve çocuğu dışarı çıkarmak istediler. Sonunda Ahmed Paşa bu hisarın cenkle ele geçeceğini görünce biraz asker bırakıp oradan ayrıldı.

Bir nice günden sonra hisarın etrafına konulan asker de hisarı bırakıp ayrıldı. Hisara yakın bir yerde pusuya yattılar. Kâfirler durumdan habersizdi. Türkün kaçtığını ve gitliğini zannettiler. Hisarın içine giren halk kalabalıktı. Darlıktan gayet zahmet çekiyorlardı. Türk askerinin çekiliip gitğini görünce hisar halkı hisardan çıkmaya başladılar. Pusuda olan İslam askeri durumu gözetlemekte idi. Hemen hisara girdiler. Menküb'ü de bu şekilde fethettiler. Kefe'ye ne yapıldı ise aynısı Menküb'e de yapıldı.

Fethettikleri her vilayetin beylerini ve askerlerini çıkarıp sürdüler, İstanbul'a getirdiler. Hazinelarını padişahın hazinebine kattılar. Kızlarını, kadınlarını padişahın kollarına verdiler. Kâfirlerin ömürlerini sona erdirdiler. Padişah kendi muradını gerçekleştirdi. Menküb'e bir kadı tayin etti. Kiliselerini mescit yaptılar. Padişah adına İslam hutbesi okundu. Bütün bunlar Hakk'ın yardımıyla oldu. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Şiir

Neler fethetti bu han'ın kulu Ahmed
Getirdi mallar ve nimetler han'a Ahmed

Yüzleri ay gibi olan nice güzellerin
Nicelerini hana getirdi Ahmed

Bu işler ki Ahmed Paşa yaptı
Neyi buyurduysa yaptı Ahmed

Bu Ahmed gediklerin eridir
Nice boşlukları kapattı, sağlamlaştırdı Ahmed

Bu fetih, Sultan Mehmed kulu Ahmed Paşa elinden hicre-tin sekiz yüz sekseninde (M. 1475-76) gerçekleşti.

BÖLÜM 152

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin
Karaboğdan gazasını nasıl yaptığınu
ve Karaboğdan tekfuruya ne yaptığını açıklar.**

Hak teâlânın bütün kâfir beylerinin vilayetlerini ve kendi-lerini verdiği padişah, Karaboğdan tekfurunu sarayına çâ-ğırttı ve haracını kendisinin getirmesini söylediler. "Eflak beyi gibi bize tabi olasın. Hem bizimle olan ilişkin nedir bi-lelim." dediler. Kâfir bu söyle hiç itibar etmedi ve iştirme-den geldi. Padişah da bir kulunu gönderdi. "Var o kâfirin vilayetine gir. İyice araştır. O kâfir seninle ne yapacak gö-reyim." dedi.

Gönderdiği adamı da padişahın kutlu emrini kabul edip yürüdü, o kâfirin vilayetine girdi. İhtiyatı ve tedbiri terk etmişlerdi, o diyarın yabancısıydılar ve hem de yollarını şaşırılmışlardı. Bu kâfirler gelip Müslümanlardan hayli kişi-yi şehit ve esir ettiler. Padişahın kulu olan paşa da gelip du-rumu bildirdi.

Padişah bu haberi işitince kendisini İslam gayreti bürüdü ve gönlünden nice tedbirler geçti. Vezirlerine "Tez hazırla-nın, hem büyük gazalar için hazırlanın! Seferim var." dedi. Padişah emreder etmez hazırlıklar tamamlandı. Sultanü'l-mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi, gaza niyetiyle İstanbul'dan çıkış yürüdü. Allah'ın yardımının eksik olmadığı

orduyla Tuna sahiline vardı. İstanbul'dan gelmeleri emrulen gemiler de Tuna sahiline varmıştı. Padişah gemilerle Tuna'yı geçti. Boğdan vilayetinin tekfurunu arayarak ilerledi. Boğdan memleketine girdi. O melun, askerini toplayıp sarp bir dağın arasına girmiştir. Atlı askerlerine de (kaçmaları ve) iyi harp etmeleri için yaya olarak harbe hazırlamalarını emretmiştir. Padişaha bunların niyetlerini ve tedbirlerini naklettiler. Padişah "Hey gaziler! İslâm için gayret etme zamanıdır. Saf saf olup alaylar bağlayın." dedi. Gaziler padişahın bu emrine uyup kâfir askerinin üzerine yürüdüler. Kâfir top atmaya başladı. Gaziler de gayret-i İslâmi yüreklerinde sağlamlaştılar yürüdüler kâfirin üzerine baskın çıktılar, kâfire göz açtırmadılar.

Şiir

Karıştılar birbirlerine cenk ederler
 Ama kâfire dağı dar ederler
 Emrolunca kılıç çekti gaziler
 Kâfirleri kırdı kan döktü gaziler
 Bir dolaş da gör, ne iş eder gaziler
 Kâfir askerini kırdı gaziler

Gaziler, kâfirler top atınca o top arabalarına saldırdılar, arabalarını bozdular. Kuşluk vaktinde kâfir askerlerinin önüne çıktılar. İki namaz arası vaktine [güneş batıncaya] deðin büyük harpler oldu. Sonunda Hak teâlânın yardımı gazilere fırsat verdi, kâfir askerini kırdılar. Kâfiri o derece kırdılar ki kestikleri başlardan minareler yaptılar. Pek çوغunu esir ettiler ve o vilayetin bütününde gazilerin ellerinin uzandığı hiçbir yeri mamur bırakmadılar, yıkıp yakıp harap ettiler. İki ay kadar gaziler Karabogdan vilayetinde gazalar etti. Mal ve nimetlerini, altın ve paralarını aldılar, yağma ettiler. Süru sürü at ve koyunlarını aldılar. Güzel kızlarını gaziler koyunlarına bastılar. Sonra tekrar sağlık ve selametlikle Sultan Mehmed Han'ın saadetli döneminde vilayetlerine döndüler.

Bu gazaların tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden hicretin sekiz yüz seksen birinde (M. 1476-77) gerçekleşti.

BÖLÜM 153

**Bu bölüm padişahın Karabogdan'ı mağlup ettikten sonra
dönüp Tuna kenarına gelmesini açıklar.**

Macar kâfirinin geldiği, Tuna kenarında, Müslüman memleketinin sınırında ve Semendire yanında hisarlar yaptıkları haberini ulaştı. İslam memleketini harap etmek için büyük hazırlıklar yapmışlardı. Padişah bu haberin işitince hemen oradan o hisarların üzerine yürüdü. Mevsim kış idi ve gayet sert geçiyordu. Vardı o hisarların üzerine indi. Yolun darlığından at yoldan çakamazdı. Karın derinliğini o kadardı ki atın üzengisinin bile üzerinde idi. Tuna suyu da sert bir şekilde buz tutmuş, donmuştu. İslam leşkeri geldi ve buz üstünde konakladı. Hisarlar da Tuna kenarında idi. Ordu durur durmaz padişah yağma emri verdi. O gün hücum oldu. Akşam vakti kâfirler aman dilediler. Aman verildi. Anlaşmayla hisarları teslim aldılar. Padişah kâfirlerin hatırları olanlarını yanında tuttu, hatırlı olmayanları serbest bıraktı. Varıp memleketine gitti. Yanında kalanları Anadolu'da hisarlara yerleştirdi, onlara timar verdi. Bunların bir kısmının hıyaneti görüldü. Bu gibi olanları sattılar. O hisarları da yaktılar, hiçbir iz bırakmadılar.

Bu fethin tarihi Sultan Mehmed Han Gazi elinden Karabogdan fethinden iki buçuk ay sonra gerçekleşmiştir.

BÖLÜM 154

**Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi'nin İskenderiye'ye*
nasıl vardığını, orada ne yaptığınu ve oraya gitmesinin
sebebinin ne olduğunu bildirir.**

Bir gün Padişah Edirne'de oturuyordu. Konuşulurken hangi vilayetin halkın padişaha itaat etmediği konusu açıldı.

* İskenderiye veya Arnavutluk İskenderiyesi olarak da eski Osmanlı kaynaklarında geçen bu şehir, Osmanlı vilayet merkezlerinden İşkodra'dır.

"Bu İskenderiye vilayetinin halkı dikbaşlıdır. Hiç kimseye itaat etmezler." dediler.

Padişah "O zaman onların askerleri çoktur ve kendileri de pek cesurdur?" dedi. Yanındakiler "Devletli sultanım! O İskenderiye halkın dikbaşılığının sebebi o hisarları sebebiyledir. O hisara güvenirler ve o hisar çok sağlamdır."

Padişah "O hisarın alınmasına bir çare yok mudur. Asker üzerine varamaz mı? Nasıl bir hisardır?" dedi.

"Devletli sultanım! Askerin üzerine saldırabilecegi bir yerdir. Fakat hisar çok sağlam bir hisardır. Alınmasında çok zorluk çekilir." dediler.

Padişah "O halde hazırlık yapın. İnşallah o hisar da fethedilenecektir." dedi.

Hemen padişahın bir kulunu İşkodra'ya gönderdiler. Vardi, İşkodra'ya hücum etti. Hayli cenkler olundu, ama fethedemedi.

Padişahın mübarek hatırlarından o hisarın hayali gitmezdi. Padişah Karabogdan gazasından İstanbul'a gelince İşkodra'nın hazırlığıyla meşgul oldu. Gedik Ahmed'e "Yürü, o hisara hücum et." dedi. Gedik bu emrin yerine getirilmesini biraz ihmal etti. Padişah onu Boğazkesen Hisarı'na (Rumeli hisarı) hapsetti. Kendisi İslam askerini topladı, gazaya niyet ederek yürüdü, o hisarın önüne geldi. Toplar kuruldu. Büyük cenkler oldu. Hisarın birçok yerlerini yıktılar, hücum ettiler. Fakat Hak nasip etmedi, alamadılar. Yeniçeriden, sipahiden hayli seçkin askerlerle hisarı kuşattılar. Vilayetin bütünü aldı, sadece hisar fethedilemedi. Padişah devletle tekrar tahtına döndü.

Sonunda bırakılan o asker, hisarı bunalttı. Hisarın içindeki kâfirler askerin başı olan gazilere haber gönderdiler, "Anlaşarak hisarı size verelim. Şu şartla ki gidenimiz gitsin, kalanımız kalsın. Bize zararınız dokunmasın." dediler. Gaziler de İstanbul'a padişaha haber gönderdiler ve kâfirlerin durumunu bildirdiler. Padişah da razı olup kabul etti. Hisar halkıyla sözleşilen hususlarda karara varıldı. Kâfirler hisarı verip teslim ettiler. Halkının gideni gitti, kendi isteğiyle kalanı kaldı. Nice kiliseleri mescit ettiler. Giden kâfirlerin evlerini orada kalan gazilere verdiler.

İşkodra kafir ülkesi iken elhamdülillah, Sultan Mehmed Han Gazi elinde İslam ülkesi oldu.

Şiir

Fetholdu görün İşkodra
Yakın hisarı odur karaya denize
Onu Hak verdi Gazi Şah Han'a
Umuttur ki done Frenk beriye

Bu fethin tarihi hicretin sekiz yüz seksen üçünde (M. 1478-79) gerçekleşti. Sultan Mehmed'in bütün gazası İşkodra'da tamamlandı. Ondan sonra geldi, adalet ve ihsanla meşgul oldu. İstanbul'un yaylalarında tarihin sekiz yüz seksen beşine (M. 1480-81) deðin gezindi.

BÖLÜM 155

Bu bölüm Sultanü'l-mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi'nin bu geçici konak yerinden o ebedi saraya varması ne şekilde oldu, onu bildirir. O sefer hicretin sekiz yüz seksen altısında Safer ayının 27. gününde (M. 27 Nisan 1481) cuma günü oldu.

İstanbul'dan hareket edip Anadolu vilayetine geçmek için denizi geçti. Birkaç konak yeri yürüdü. Anadolu'da Rebi-ulevvvel ayının dördüncü günü, perşembe günü Maltepe çayıryüzünde konakladı. Tam ikindi namazı vakti bu geçici yurdu terk edip ebedilik sarayına göctü.

Şiir

Ne zaman ki uçtu mekânsızlığa
Ne velvele düşer gör bu mekâna
Battığında can güneşi cihandan
Işıkların parıltısı söndü
Umarız Hakk'ın baþı arta
Nice mürted kâfir gele imana

BÖLÜM 156

Bu bölüm Sultan Mehmed Han Gazi Allah rahmetine kavuştuktan sonra kaç oğlu kaldığını bildirir.

İki oğulları kaldı. Birisi Ertana* hâkimi Sultan Bayezid Han'dır. Birisi de Yunan tahtında hâkim olan Sultan Cem idi.

SORU.— Ya Sultan Mehmed Gazi'ye ne yaptılar.

CEVAP.— Vezirleri, kazaskerleri Sultan Mehmed'in cenazesini o gece İstanbul'a getirdiler. Keklik Mustafa, babasının ölümünü haber vermek için Sultan Bayezid'e gitti. Bu Karamanlı vezir de kendisinin bir kulunu Karaman'a, Sultan Cem'e gönderdi. Kisacısı, bu sırada olan maceralar çoktur, ben özetledim. Keklik Mustafa, Sultan Bayezid'e haber gönderdi. "Sen sağ ol. Baban ahirete göctü." dedi. Bu haberri işitince Sultan Bayezid tahta, yani İstanbul'a yöneldi.

Şiir

Şükür tecelli etti devlet nuru

Yine Hakk'tan erişi cümle nimet

Yine gör Müslümanlar mutlu olacaklar

Ki Hak, Han Beyezid'e yardım etti

İlahi! Onun devletinin ömrünü ziyade et

Yardımından ona büyülüklük ulaşın

İlahi! Asilerini hakir kıl

Ki kuvvetli ola zatında heybet

İlahi! Devletin fırsatını artır

Ki Han Bayezid'dir ehl-i mürüvvet

Âşıkî yaz menakibini bu han'ın

Du ede veliler hem de himmet

Sultan Bayezid Han, Rebiulevvel ayının yirmi birinci gü-

* Sultan Bayezid'in, şehzadeliği sırasında Ertana sülaesinin devlet kurduğu Orta Anadolu'da, Amasya'da vali olarak bulunduğuuna işaret edilmiş olabilir. Sultan Cem ise devrin kaynaklarında Yunan tahtı olarak adlandırılan Karaman-Konya havâlisinde vali olarak bulunuyordu.

nü pazar günü idi, gelip sultanat tahtını mübarek vücutuya la şereflendirdi. Tahtı ve vilayetini mamur etti. Bu hicretin sekiz yüz seksen altısında, Rebiulevvel ayının yirmi birinci günü (M. 20 Mayıs 1481) idi.

BÖLÜM 157

Sultan Bayezid Han Gazi'nin tahta geçtiğini yazdın, ama kardeşi Cem'in ne olduğunu yazmadın?

CEVAP.— Açıklayayım, zaten bu bölüm de onu açıklar.

Sultan Cem'i Karaman'ın alçak adamları kandırdılar. Sultan Cem'i alıp Bursa'ya gelmek için yola çıktılar. Sultan Bayezid'e bu durum bildirildi. İki bin yeniçeri gönderdi. Deniz tarafından vardılar. Mudanya'dan Bursa'ya ulaştılar. Cem de onlarla aynı zamanda ulaştı. Bursa halkı Sultan Bayezid'in kendisinin de geleceğini umuyorlardı. Yeniçerilerin yalnız gelmesinden çekindiler. Zira yeniçerilerinbazısı İstanbul'da kendi adlarına yakışmayacak şeyler yapmışlardır. Ayrıca Sultan Cem de kendi padişahlarının oğlu idi. Onun için Cem'in tarafını tuttular. Ayrıca bundan önce yalancı müneccimlerin de bir yanlış kanaatleri vardı. Babasından sonra padişahlık Cem'indir, derlerdi. Bazı sözleri doğru gibi olmakla birlikte çoğulukla böyle olmazdı.

SORU.— Ya ne idi?

CEVAP.— Şöyle idi. Cem Osmanoğulları'nın asıl, ilk tahtına padişah olmalı idi. Geldi, Bursa'da dedikleri gibi de oldu. Bursa'da padişahlık da yaptı. Bu tarafta Sultan Bayezid Han'ın talihi ve devleti galip idi. O kadim Osmanoğulları'nın tahtını Sultan Bayezid Han'ın devleti fethetti. Cem'in sultanlığı ancak bu kadar sürdü. O yalancı müneccimlerin batılı kanaatleri de böylece tamam oldu. Karaman'ın alçak karakterli adamları da gayet üzgün ve mahzun oldular.

Şiir

Neyi kim takdir-i Hak yazdı
Onun kismetidir yazılın divanı

Madem hattı sağlam, katibi ustat
Erer menziline onun kervan başı

Talih talihsizlik ki yazılıa
Ortaya çıkan onun açıklaması

Dal gibi “devlet”te Cem’den daha üstündür
Bırak kaçın Cem'i, tutmayın siz onu

BÖLÜM 158

**Bu bölüm Sultan Cem'in, halası Selçuk Hatun
ve Mevlânâ Şükrullah oğlu Ahmed Çelebi'yi
Sultan Bayezid'e yalvarmaya göndermesini,
bundan sonra neler olduğunu açıklar.**

Bu tarafta Sultan Bayezid Han, Sultan Cem'in üzerine varmak için büyük bir orduyla İstanbul'dan Anadolu'ya geçti. Yolda Selçuk Hatun gelip Sultan Beyezid'le buluştı. Dileğini söyledi ve cevabını aldı. Mevlânâ Şükrullah oğlu bu cevabı Bursa'ya götürdü. Cevap Cem'i Bursa'dan çıkarttı, Yenişehir'e götürdü. Sultan Bayezid de Cem'in üzerine yürüdü. Karaman kargaları ve kuzgunları, Sultan Bayezid'in şahinlerini görünce dağıldılar, kaçtılar. Cem de Sultan Bayezid'in gücüne dayanamadı, başını alıp kaçtı. Padişahın kulları yeniçeriler erişip bütün gelen azab askerlerini kırdılar. Cem'in ordusunda bir hayli torlak ve ışık dervişleri de vardı, onları da kırdılar ve "Siz madem dervişiniz, bu padişahzadeler arasında ne ariyorsunuz?" dediler.

Sultan Cem, Yenişehir'den Konya'ya altı günde vardı. Anasını ve bazı cariyelerini alıp oradan doğru Mekke taraflına gitti. Sultan Bayezid de ilerledi, Karaman vilayetine girdi ve o vilayeti záp tetti. Bunun hikâyesi çoktur, ben özetledim. Sözün kısası, Sultan Bayezid Han Gazi tekrar şan ve şerefle İstanbul'a tahtına geldi, cülûs etti. En doğrusunu ancak Allah bilsin.

BÖLÜM 159

**Bu bölüm Sultan Cem'in Mekke'ye vardıktan sonra
ne yaptığıni ve Sultan Bayezid'in de
burada ne yaptığıni bildirir.**

Sultan Cem, haccını eda ettikten sonra Mekke'den ayrıldı ve Mısır'a gitti. Bu tarafta Gedik Ahmed Lârende'de bulunuyordu. Zira Karamanoğlu İçil'de idi, gelip karışıklık çıkarmaması için bekliyordu. Karaman fesatçıları gelecek olursa onları dağıtacaktı. Cem ise Mısır'a varmıştı. Sultan Cem, Karamanoğlu'nun yazmış olduğu sahte mektubuyla tekrar Anadolu'ya hareket etti. Sultan Bayezid onun bu hareketinden haberdar oldu. Büyük bir orduyla İstanbul'dan Anadolu'ya geçti. Sultan Cem anasını Mısır'da bıraktı. Kendisi, Adana'ya geldi. Karamanoğlu Kasım Bey Sultan Cem'i Adana'da karşıladı. Padişahın hain kulu Ankara sancağı beyi de Engürü'den kaçıp geldi. Cem'le buluştu. Cem Adana'dan Anadolu'ya yöneldi. Gedik Ahmed bunların halinden haberdar oldu ve Sultan Bayezid tarafına yöneldi. Bu konuda acayıp ve garaip haller vardır. Ben özetledim, yoksa hainler açığa çıkar.

Cem, Karamanoğlu'yla yürüdü, Ankara'ya geldiler. Bu taraftan Sultan Bayezid Han da yürüdü, doğru Ankara'ya hücum etti. Sultan Bayezid Han varmadan o Cem'e varan hain ve Amasya askerinden Ankara havalisine gönderilen keşif koluya karşılaşıştılar. Aman vermeyip köpek gibi tepelediler. Onunla birlikte gelen Karaman kuzgunlarının bir kısmını da kirdilar. Kurtulanları güç bela başlarını alıp kaçtı.

Bu taraftan Sultan Bayezid Han da devletle ilerledi, Ankara'ya vardi. Ankara'da birkaç gün istirahat ettiler. Cem, Karamanoğlu'yla kaçıp İçil'e girdi. Sultan Bayezid Han da Cem'in ardına tekrar Konya'ya geldi. Asker seçip burada bırakıltılar. Cem kaçarak deniz kıyısına ulaştı. Bir gemi buldu. Gemiye bindi ve denize açıldı. Nereye gittiği bilinmez. Bu konuda da garaip, acayıp hikâyeler çoktur. Ben özetledim.

Sultan Bayezid oradan hareket etti, devletle tekrar İstanbul'a geldi. Tarih hicretin sekiz yüz seksen yedisi (M. 1482-1483) idi.

Şiir

Düşman ki uzaklaşa, işi bitmiştir
Adı canlı ama aslında ölüdür
Gülmez onun canı ve gönlü
Haraptır bahçesi, gönlü solmuştur

BÖLÜM 160

**Bu bölüm Sultan Bayezid Han'ın,
Cem'i vilayetinden sürüp çıkardıktan sonra
Sultan Bayezid'in neyle meşgul olduğunu açıklar.**

Bayezid devletle İstanbul'a geldi, tahtına geçti, oturdu. Devlet erkânı sıra sıra oturdular. Oğlu Sultan Korkud'u Saruhan vilayetine, bir oğlu Şahinşah'ı Yunan tahtına, Konya'ya göndermeyi düşündüler. Bunlar yerli yerine gönderildikten sonra Padişah İstanbul'dan çıktı. Gaza niyetiyle Edirne'ye vardılar. Emretti, Anadolu ve Rumeli askerini Edirne yönüne topladılar. Padişah hazreti de gaza hazırlıklarıyla meşgul oldu. Padişah bu meşguliyette iken ansızın askerlerin başıbozuk, edep bilmeyenleri arasında uygunsuz hareketler oldu. Bu sebepten gaza ertelendi. Bu iki vilayetin beylerbeyine emretti kim "Varın, Tuna Suyu kenarında baba'm hazretlerinin Üngürüz kâfirinin elinden alıp yıktığı kâleleri tekrar yapın, mamur edin." dedi.

Padişahın emrine itaat ettiler, o sözü kabul ettiler. Bu kalelere Anadolu beylerbeyi askeri ve mimarıyla geldi. Bir kaleye de Rumeli beylerbeyisi askeri ve mimarıyla geldi. Bu hisarların etrafındaki gaziler gazaya meşgul oldular.

Sözün kısası, bu hisarlar yapıldı, tamamlandı. Padişahın emriyle hisarların hazırlıklarını da yaptılar ve içlerine seçkin askerler koydular. Şimdi bile o hisardakiler kâfirlerle gaza ediyorlar. Ondan sonra bütün işler tamamlandı, Allah'ın yardımını esirgemediği askere izin verildi, vilayetlere gittiler.

Şiir

Yapıldı kaleler Tuna Suyu'nda
 Ne soy soylar gazi, kâfir soyundan
 Soyunu soylar o kâfir kızlarının
 Mukadderdir gazilerde bu hudan
 Bulurlar mal, nimet, köle, cariye
 Çınar gibi yüce servi boyludan

BÖLÜM 161

Bu bölüm Sultanü'l-mücahidin Sultan Bayezid Han Gazi'nin, Karaboğdan vilayetine varıp orada neler fethettiğini bildirir.

Sultan Bayezid, gaza niyetiyle İstanbul'dan çıktı. Büyük bir orduyla karadan Karaboğdan vilayetine yöneldi. Deniz tarafindaki çok sayıdaki gemilerine yiyecek ve top, tüfek, ok ve diğer savaş araç gereçlerini hazırlayıp doldurdu. Bu gemileri Boğdan'a gönderdi. Bu taraftan kendisi de karadan ilerledi, Tuna Suyu'na vardi. Nehrin kenarında konakladı. Derya tarafından giden gemiler de gelip padişahın hizmetine yetişti. Tuna'yı geçti. Hisara saldırısı hazırlıklarını yapmışlardı. Gemilerden bu malzemeyi çkarıldılar. İlerlediler, Kili'nin üzerinde yürüdüler. Genel bir saldırısı için padişah emretti. Toplar atılmaya başlandı. Padişahın kulları ve diğer askerler her taraftan hepsi húcum ettiler. Bir nice gün iyi savaşlar oldu. Hisarı sıkıştırdılar. Kâfirler aman dilediler. Padişah onlara aman verdi. O hisarın emanetini üstlenen kişi geldi, padişahın veziriyle buluştu. Elini öptü ve "Biz de padişaha aitiz, hisar da. Onun esirleriyiz. Padişah'tan ne ferman olur ise biz ona boyun eğeceğiz." dedi. Hisarı teslim etti.

Padişahın İslam sancağı hisara girdi. Hisarda nevbet-i sultanî çalındı. Kâfirler İslam'a davet edildiler. Kiliselerini mescit ettiler. Gitmek isteyen kâfirlere izin verildi, ayrılmak istemeyenleri incitmediler. Saltanat usulüne layık ne ise onu yaptılar.

Birkaç gün orada kaldı, oradan devletle Akkerman'a yó-

neldi. Eflak askeri de kendi beyleriyle hizmete gelmişlerdi. Padişah hazreti emretti. Önce yürüdüler, bir nice gün su-suzluk çektiler. İlerlediler, Akkerman'a vardılar. Onu karan-dan ve denizden kuşattılar. Fakat bu Akkerman hisarının çok fazla hazırlığı ve silahı varmış. Öyle ki hesabını Al-lahtan başka kimse bilmez imiş. Otuz yıldır, hisarın etra-fındaki hendeği kazarlamış. Diğer hazırlıklarını da buna göre yapmış imişler. Sözün kısası, padişah emretti, büyük savaş oldu. Sonsuz cenkler yaptılar. Sonunda hisarın hen-deği padişahın kulları tarafından toprakla dolduruldu. Hi-sarı bunaltıltılar. Nihayet kâfirler aman dilediler ve hisarın kapısını açtılar.

Padişahın İslam sancağı bu hisara da girdi. Nevbet-i islâ-mî çalındı. Padişah buyurdu; eminler şehrə girdiler, hisar-dan çıkacak esirleri çıkardılar. Padişah çok sayıdaki askeri-ne bu esirlerden nicelerini ihsan etti ve nicelerini de İstanbul'a sürgün etti. Nicelerini de Anadolu'da Eski Biga'ya gönderdi. Nice kiliselerini mescit yaptılar. O sürgün olan kâfirlerin boş kalan evlerini gazilere verdiler. Kıpçak hanı da hizmet için gelmiş idi, harpte bulunmuştu, onlara da hayli bağışlar ve ihsanlar etti.

Bu Osmanoğulları'nın neslinin sonra geleni öncekinden daha bahtlı olarak gelmiştir. Buna delil şudur: Babalarının, dedelerinin alamadığı hisarları ve vilayetleri Hak teâlâ son-ra gelen oğullarına müyesser etmiştir.

Akkerman'a bir kadi tayin etti. Orada İslam hutbesi okun-du, cuma namazı kılındı. Sultan Bayezid Han adına bu iki şehirde hutbe okundu.

Bu fethin tarihi hicretin sekiz yüz seksen dokuzunda (M. 1484) Sultan Mehmed Gazi oğlu Sultan Bayezid Han Gazi elinden gerçekleşti.

Şiir

Şahin fethi olsun daim

Ömrü uzun devleti kaim

Şah pir görsün oğullarını sürekli

Bu duadır aynı düzen daim

Sen kabul et duamı ya Allah
Adağım olsun bir ay oruçlu olayım
Âşıkî yaz menakibini hanın
Demesinler sana gafil ve nadim
Kim okursa bu tarihi bir an
Gönlüne girmesin onun hiç gam

Bu menakibin tamamının tarihi hicretin sekiz yüz doksanında, Recep ayının yirmi altıncı gününde (M. 08.08.1485), Pazartesi gününde tamam oldu.

BÖLÜM 162

**Bu bölüm Adana, Tarsus, Sis Misis, Külek,
Valnakşan'ın (Alnakşan) kimlere ait olduğunu
ve buraları kimin fethettiğini ve Misis'in buralara
ne sebepten hükümettiğini bildirir.**

Osman Gazi'nin dedesi Süleyman Şah Gazi Rum'a geldiğinde Caber Kalesi önünde ne hadise olduğunu işittiniz. Göçer evler etrafa dağıldılar. Üçok'un oğlu Yüregir, Kusun Varsak, Kara Isa, Üzeyir, Gündüz, Kuş Timur ve bu altı kişi güçleriyle geldiler Çukurova'ya ki o zikredilen şehirler bu ovadadır ve o kaleler bu vilayetin dağlarındandır. Yüregir baş oldu, bunlara geldiler. Misis'i aldılar, Adana'yı aldılar, Tarsus'u aldılar. Bu şehirlerin kâfirleri Ermeni idi. Ermenilerden bu yerleri ahitle aldılar. Yüregir öldü, yerine oğlu Ramazan kaldı. Ramazan, Kusun'a Eserlef'i kışlak olarak, Külek'te Tekürbeli'ni yayla olarak verdi. Kara Isa'ya Mille'ni, Vennakşı kışlak, Bermüdek'i yayla olarak verdi. Kuş Timur'a Tarsus'u kışlak, Bulgar Dağı'ni yayla verdi. Üzeyir'e Pazar'ı, İskenderun'u kışlak, Çün [Çon, Çöz] Dağı'nu yayla verdi. Gündüz'e Misis'i kışlak, Sis Dağı'nu yayla verdi. Ramazan kendisi Adana'yı taht edindi. Kalanlar bunlara tabi oldular. Yaylalarda yazlarını, kışlaklarında kışları geçirdiler. Nice yıllar Ata Kosun Varsak yaylada Külek Kalesi'ni kendisine tabi kıydı, içindeki kâfi-

ri çıkarttı. Kara İsa da Alnakşan'ı tabi kıldı, kâfirini çıkartmadı. Ramazan Misis'i tabi kıldı, içindeki kâfiri çıkartmadı. Ramazan ölünce oğlu İbrahim ve nice oğlu kaldı.

Sözün kısası, bu söylediğimiz beyler ölünce çok oğulları kaldı. Her birisinin oğlu kendi yerinde baş çekti. Mısır'da Sultan Şeyhi ölünceye degen kendi başlarına beylik ettiler. Sultan ölünce Üzeyir'in bir oğlu kardeşlerinden kaçtı. Halep'e vardi. "Sultan himmet etsin, Üzeyir ilini sultana alıvereyim." dedi. Sultan Halep naibine emretti. Çok asker topladılar, Davud'la vardılar, Üzeyir ilini fethettiler. Onu Davud iline verdiler. Üzeyir ili Mısır'lı iline dahil oldu. Üzeyir ilini böldüler. Subaşılığı Üzeyir oğlanlarının kalanlarına verdiler. Ondan sonra Gündüzoglu'na il verdiler. Gündüzoglanları'ndan birkaçı kaçtı, Mısır'a vardi. Ayas Kalesi'ni Mısır'a verdiler. Mısır'lı kaleye asker koydu. Ticaret limanı edindi. Ondan sonra Ramazanlı'ya memleket verdiler. Ramazanlı'dan İbrahim Bey kaçtı, Mısır'a vardi. Mısır'lı ona asker verdi. Geldi, Adana'yı aldı. Oraya kardeşlerini bıraktı. Sis Kalesi'ni Mısır'lı'ya verdi. Mısır'lı kaleye asker yerleştirdi. Kuş Timur oğlu Tarsus'u Mısır'lı'ya verdi. Mısır'lı da evvelki bey oğlanlarını birbiri arda azletti. Birine rüşvet mukabili beylik verdi. Bu rüşvet sebebiyle beyleri yoksul oldu, vilayetleri harap oldu. Sonunda Külek'i de askere verdiler.

BÖLÜM 163

Bu bölüm şimdiki fethe sebebin ne olduğunu açıklar.

Mısır'lı, bu Çukurova'yı zulümle harap etmişti. Sultanü'l-mücahidin Sultan Bayezid Han Karaman vilayetini birden fethedince o vilayetin zayıflarının feryadı bu gazi padişahın mübarek kulağına ulaşmıştı. Padişah da merhamet gölgesinin o vilayetin zayıflarına ulaşmasını diledi.

Şiir

İşik gönderir güneş cihana
Ama bir ışık da olur nişane

Parıldayan nurudur tutar cihanı
Olmuştur şimdi eserleri ortada
Bu hanın eli batiya doğuya ulaştı
Âşikî başla yazmaya ve anlatmaya

Padişah bir kuluna o mazlumları o zalimlerden kurtarmasını emretti. O kişi de emre uyup Niğde'den hücum edip Adana'nın üstüne vardı. O zalimlerin hepsi dağılıp kaçtılar. O mazlumlar han'ın kulunu iyi karşıladılar. Adana'dan Külek Kalesi'ne kadar Valnakşan Kalesi'nin halkıyla Milen Kalesi'nin halkı, ayrıca Tarsus'un ayanları padişahın kulunu karşıladılar ve kalelerini teslim ettiler. Padişahın sancığının gölgesi altına girdiler ve Kuş Timurlu, Kusunlu ve Kara İsa-li padişahın kuluna itaat ettiler.

Şiir

Zalimden kurtardı mazlumu han
Dualar etti bütün iman ehli

Bu han'ın İsa nefesi gibi olan hükümnü bil
Bu memleket ölmüştü buldu hayat

Mısırlı rüşvetle çıktı iller
Bu han ihsanıyla bir zerre koymaz viran

Bayezid Han devri neye benzer
Peygamberler içre san geldi Süleyman

Zamanın cinleri hep hapsedildi
Sultanlar bu han'dan diler aman

Okunsun hutbesi Kâbe'de ya Rab
Bu kanuna göre düzülsün tertip erkân

Âşikî'nin duası han'a her an
Ola ömrü uzun çok süre devran

Bu fethin tarihi hicretin sekiz yüz doksanında, Cemaziyelû-lâ ayının (M. Mayıs 1485) başlarında Sultan Bayezid Han'ın Karagöz [Mehmed Paşa] isimli bir kulu elinden gerçekleşti.

BÖLÜM 164

Bu bölüm Rumeli beylerbeyisi Ali Bey'in
Karaboğdan vilayetine gazaya gitmesine
neyin sebep olduğunu, o vilayette kimin olduğunu
ve ne suretle oraya varıp ne yaptığını açıklar.

Sultanü'l-mücahidin Sultan Bayezid Han Gazi, Kili ve Akkerman vilayetini fethettikten sonra o vilayetin bazı münafık kâfirleri gönülden itaat etmemişlerdi. Karaboğdanoğlu'na hisarın alınmasına hazırlık yapması için haber gönderdiler. Karaboğdanoğlu merdivenler yaptırdı, asker topladı ve gemilere doldurdu. Geceleyin su tarafından hisarın dibine geldiler. Hisarın içindeki kâfirler de bekliyorlardı. Hisarı bekleyen gözcuları münafık kâfirler öldürdü.

Sözün kısası, hisara geceleyin merdivenleri dayadılar. Bazı gaziler durumu fark ettiler, ama kâfirler hisara çıkışına kadar beklediler. Kâfirler hisara çıkışına Allahu ekber, diyecek kılıçlarına sarıldılar. Sabaha degein düşmanı kıldılar. Karaboğdanoğlu başını zor kurtardı. Yanındaki kâfirlerin niceşini esir ettiler, padişahın huzuruna gönderdiler. Padişah da sultanatına layık ne ise onu yaptı.

Şiir

Hilesi kâfire gör ne edecek
Yıkılıp evleri ilden gidecek

Oğul, kız ve maldan ayrılacak
Ne getirdi başına kötü olacak

Sonunda han bir kuluna emretti, "Var o kâfirin memleketine gir ve fethet. Zira onlar geceleyin hisarı almaya gelmiş. Sen ise oraya gündüz açıkça var ve hem o kâfirlerle karşılaşmaya çalış. Allah'ın yardımıyla onunla hakaş ve hakkından gel. Eğer kâfirle karşılaşmayacak olursan o zaman vilayetlerini yık, yak ve harap eyle, adamlarını esir et." O da padişahın emrine uyup gitmeye niyet etti.

Şiir

Hemen Ali kuşandı silah
 Belinde Zülfikar bindiği Burak
 Allah'ın yardımı onunladır
 Peygamberin mucizesi ona kandil
 Veliler hazır oldular duaya
 Ali gönüllerde yer edindi
 Yürüttü himmetiyle Gazi Sultan
 Demez gideceği yere yakın veya uzak
 Gazaya gitti bu himmet eri gör
 Timarı ya Şam olmalı ya da Irak

Ali Bey gaza niyetiyle yürüdü. Tuna Suyu'nu geçti, Eflak vilayetine girdi. Eflak beyleri ve sipahileri toplanıp itaat edip geldiler, Ali Bey'le birlikte yürüdüler.

Şaban ayının yirmi beşinci günü Boğdan vilayetine geldiler. Boğdan vilayetinin nice beyleri ve askerleri itaat edip boyun eğdiler. Ama Karaboğdanoğlu ortadan kayboldu, nereye gittiği bilinmedi. Nice günler dağlar, dereler ve sahralarda aramadık yer bırakmadılar. Karaboğdanoğlu'nun izine rastlayamadılar.

Sonunda onun askerlerinden birisini ele geçirdiler. Karaboğdanoğlu'nun nerede olduğunu sordular. Kaçip Leh vilayetine girdiğini öğrediler. Beylerbeyi de gazilere o vilayette saldırmalarını emretti. Gaziler her tarafı talan ettiler. Çok fazla ganimetler elde ettiler. Gaziler altın, gümüş ve çeşitli kumaşlar aldılar, ayrıca çok fazla güzeller esir ettiler. Dört ayaklı davarları sürüp götürmeyi az para getirir diyerek istemediler. Beylerbeyi Boğdan'ın payitahtını yaktı ve köşle riyle sarayılarını harap eyledi. Başka şehirlerini ve köylerini de yaktı ve yaktı, gazileri ganimetlerle zengin etti. Sonra yüz akiyla padişahın hizmetine tekrar döndü.

SORU.— Bu Karaboğdanoğlu nasıl bir kâfîrdir ki bu durumlar başına geldi.

Şiirle cevap:

Kralın memleketini basmıştı
Süleyman Bey onun yayını gevşetmişti

Hem Eflak'ı da korkutmuştu
Nice kere memleketini ürkütmüştu

Sultan Mehmed'le de çarşıştı
İyi vuruştu ama askeri kırıldı

Kendi başını zor kurtardı düşmanınandan
Bu kâfirdir nice askeri dağıtan

Bayezid Han'ın heybeti onu kaçırdı
Onu Leh beyinin ülkesine gönderdi

Âşıkî yaz bu han'ın şevketini
Kulu Ali'de olan himmetini

Bu han'ın himmeti her kulunadır
Fakat bu kul yoldaş edinmiş himmeti

Karaman'da odur Varsağı kıran
Vidin'de Macar'a kılıç vuran

Üçüncü mertebede devletin talihi açıldı
Ziyade oldu Hakk'ın nimeti

Nice yüz bin kulu var devlet sahibi
Fakat Ali'nin üstündür eli

Bu gazanın tarihi hicretin sekiz yüz doksanında Sultan Bayezid Han kulu Ali Bey'in elinden gerçekleşti.

BÖLÜM 165

Sultan Bayezid Han Gazi'nin Hasleti ve Eserleri

Amasya'da bir büyük medrese ve bir imaret yaptı. Osmancık'ta Kızılca Irmak (Kızılırmak) Suyu'nun üzerine bir büyük köprü yaptı. Tokat'ta bir imaret, Edirne'de bir büyük medrese ve yine büyük imaretle bir hastane ve Tunca Su-

yu'nun üzerine bir büyük köprü yaptı. Hem o vilayet adalı ve bağışlarıyla doldu. O Rum vezirinin bozduğu gelenekleri Osmanlı kanunu (nizamı ve töresi) üzerine tekrar fazlaıyla iade etti. Gelen fakir zengin gider oldu. O nesli belli olmayan vezirin bozduğu vakıfları ve mülkleri tekrar sahiplerine verdi. Bu sultanat ve şevketin gölgesinin saadeti insanların yaşadığı her mekâni doldurdu. Etraftan devletin merkezine diğer padişahların elçileri gelmeye başladı. Macar padişahından iki elçi geldi. Ayrıca Leh vilayeti padişahından, Eflak, Frenk padişahlarından, Tatar hanından, Çerkes beylerinden, Mısır sultanından, Hindistan padişahından elçiler geldi. Bunların hepsi padişahın huzuruna aynı vakitte geldiler. Sultan Bayezid Han'ın bağışlarını alıp vatanlarına döndüler.

Şiir

Cihana Hak halife etti han'ı
 Cihanın bütün padişahları önünde el bağlamış
 Hilafet tahtı üzere gazilerin han'ı
 Aydınlatmakta iman mülkünü
 Mehmed Han oğlu Bayezid Han
 Giderdi dünyadan şek ve şüpheyi
 Arap, Acem, Hint ve Bulgar
 Boyun egenidir bu zamanın halkları
 Söylenildi türlü diller âlem içre
 Fakat Âşıkî'dir menakîp tercümanı

BÖLÜM 166

Bu bölüm Osmanoğulları'nın yüce eşliğinde bulunan vezirlerin adlarını ve eserlerini açıklar.

İlk vezir Hayreddin Paşa, Orhan zamanında Bilecik kadısıydı. Akyaya'yı Orhan Gazi ona yazdırdı. O zamanlarda yaya olmak için, bizi yaya yazın diyerek iyi atlar hediye edildi. Sonunda İznik kadısı oldu. Gazi Hünkâr'ın kardeşi

Süleyman Paşa Allah'ın rahmetine varınca Gazi Hünkâr Rumeli'ne geçmeye niyet etti; o zaman Hayreddin'i kazas-ker edindi. Rumeli'ne onunla birlikte geçti. Şimdiki yeniçeriyi de Hayreddin ortaya çıkarmıştır. Kazaskerlikten vezirliğe geçti. Kendisine Hayrettin Paşa denilmiştir. Zira padışahu sürekli hayra yönlendirirdi. Fakire, zengine, ilim ehline Osmanoğulları'nın kapısında hürmet gösterilmesi onunla başladı. Sonunda İznik'te bir cami ve imaret yaptı ve Allah'ın rahmetine kavuştu.

Kendisinin üç oğlu kaldı. Biri Ali Paşa, biri İbrahim Paşa ve birisi de İlyas Paşa'dır.

Ali Paşa, Bayezid Hünkâr'a kazaskerlik ve vezirlik yaptı. Eserleri: Şimdi kadıların ücret almalarını o başlatmıştır. Tafsiliyi yukarıda vermiştim. Bursa'da bir imaret yaptı. Allah'ın rahmetine vardi. Ali Paşa hem Emir Süleyman'a da vezir olmuştı. Kardeşi İbrahim Paşa, Sultan Mehmed Amasya'da iken kazasker olmuştı. Bursa'ya gelince vezir oldu. Hem o da kardeşi ve babasının izinde yürüdü. Ondan sonra Sultan Murad'a da dahi vezir oldu. İznik'te bir imaret yaptı. Allah'ın rahmetine vardi.

Onun oğlu Halil Paşa, Sultan Murad'a ve Sultan Murad Han oğlu Sultan Mehmed Han Gazi'ye de vezir oldu. Sonunda İznik'te bir imaret yaptı ve Bursa'da Emir Seyyid'e bir misafirhane yaptı. Sonunda mazlum olarak şehit oldu. Allah'ın rahmetine vardi. Kendisinin iki oğlu kazasker olmuştur ki birisi Süleyman Çelebi diğeri İbrahim Çelebi'dir.

Hasan Çelebi'nin eserleri: Bursa'da bir kervansaray yaptı ve gelirinin yarısını Medine-i Resul'e vakfetti.

Bayezid Paşa'nın eserleri: Amasya'da bir imaret, Bursa'da bir medrese yaptı. Allah'ın rahmetine vardi.

Hacı Halil Paşa'nın eserleri: Tamac'ta bir zaviye, Gümüş'te bir medrese yaptı. Allah'ın rahmetine vardi.

Karaca Paşa'nın eserleri: Yenişehir civarında bir zaviye yaptı.

Hacı İvaz Paşa'nın eserleri: Osmanoğulları'nın kapısındaki paşalar, sinilerle şölen çekmeyi ondan gördüler. Hem başka memleketlerdeki hüner ehlini o Anadolu'ya getirmiştir. Kazova'da bir medrese ve bir zaviye ile Bursa'da bir

mescit ve bir medrese yaptı. Vakıflarından Kâbe'deki fakirlere pay ayırttı. Her yıl bu belirlenen miktarı gönderirler.

Mehmed Ağa'nın eserleri: Osmancık'ta bir imaret yaptı.

Fazlullah Paşa'nın eserleri: Edirne'de seyyidlere mahsus bir imaret yaptı.

Sarica Paşa'nın eserleri: Gelibolu'da bir imaret yaptı.

İshak Paşa'nın eserleri: Eynegöl'de (İnegöl) bir imaret ve bir medrese yaptı. İstanbul'da bir mescit ve Selânik'te bir Cuma mescidi yaptı.

Kula Şahin'in eserleri: Filibe'de bir imaret ve bir medrese yaptı.

Tuturmezikoğlu Kasım Paşa: Edirne'de sofilere has bir bina ve Karahisar'da bir Cuma mescidi yaptı.

Zağanos Paşa'nın eserleri: Balıkesir'de bir imaret ve bir medrese yaptı.

Kemal Paşa'nın eserleri: İstanbul'da ölünce üstüne bir türbe yaptılar.

Veliyüddinoğlu Ahmed Paşa'nın eserleri: Güzellerin gözlerini, kaşlarını, zülülerini ve benlerini sürekli methetti ve bu hal üzere öldü.

Mustafa Paşa'nın eserleri: Ermeni Pazarı'nda bir imaret yaptı. Sonunda bir iftirayla şehit oldu.

Gedik Ahmed Paşa'nın eserleri: Karahisar'da bir imaret ve bir medrese yaptı. Sonunda padişah için umduğu şey kendi başına geldi.

Mahmud Paşa'nın eserleri: İstanbul'da bir imaret ve yanında bir medrese ile Sofya'da bir Cuma mescidi yaptı. Vakıflarının cümlesinden Medine-i Resul'ün fakirlerine, âlimlerine, peygamber mescidinin kapıcılarına ve kandil yakanlarına yılda bin filori belirledi. Her yıl gönderirler ve bu meblağ ulaşır. Ayrıca Medine-i Resul'de, Resulullah'ın ruhu için her gün bir hatim okunur.

Mesih Paşa'nın eserleri: Gelibolu'da bir Cuma mescidi yaptı.

Fayik Paşa'nın eserleri: Henüz eser bırakmak niyetindedir.

Nişancı İbrahim Paşa'nın eserleri: Edirne'de bir medrese yaptı.

Rum Mehmed'in eserleri: Osmanoğulları'nın kapısında o vezir oluncaya degein süregelen adetlerin bazısını o kestirdi. Üsküdar'da bir imaret yaptı. Sonunda başka vezirler için umduğu şey kendi başına geldi.

Hâkim Yakup'un eserleri: Osmanlı memleketinin bütünlünde iştilmedik ve görülmedik bidatları o ortaya çıkardı. Onun zamanına degein padişahların özel işlerini fesat çıkarıcı olduklarını söyleyerek Yahudilere vermezlerdi. Hâkim Yakup vezir olunca ne kadar aç y Yahudi varsa padişahın işlerine karıştılar. Latife: Hâkim Yakup bir gün Cuma mescidine varmış, İstanbul Yahudileri çok üzülmüşler.

Sinan Paşa'nın eserleri: Vezirlikten azl edilince yine ilme yöneldi.

Manisa Çelebisi'nin eserleri: İstanbul'da mescit yaptı. Saruhan ilinde bir kasabaya su götürdü.

Nışancı Paşa'nın eserleri: Nesli belli değildir. Allah'ın kullarının malına, kanına ve ırzına el uzatmıştır. Nerede uygunsuz işler varsa onun icadıdır. Osmanlı memleketinde İslam hukukuna uygun vakıfları ve mülklerin hepsinin şartlarını bozdu. Gelirlerini padişahın hazinesine getirdi. Sorana da "Bunlar mensuhtur (hükümü kalkmıştır)." dedi. Bazısını da tımar olarak verdi. Ben kendisine "Şer'i Muhammedî ile olan vakıflar ve mülkler nasıl mensuh olur (hükümü ortadan kalkar) Hazret-i Muhammed, peygamberlerin sonucusudur. Ondan sonra bir peygamber daha gelmemiştir ki onun şeriatını mensuh etsin." dedim. Bana cevaben "Sana ait olan neyini aldılar ki böyle konuşuyorsun." dedi.

Kasım Paşa'nın eserleri: Hatunu Alanya beyi kızının maılıyla İstanbul'da bir Cuma mescidi yaptı. Öldüğü vakit başsız defnettiler.

Cezerî Kasım Paşa'nın eserleri: İstanbul'da bir mescit ve muallimhane yaptı. Edirne'de bir Cuma mescidi, Bursa'da bir medrese ve Kefe ile Çerkes vilayetindeki Taman'da da birer Cuma mescidi yaptı.

Davud Paşa'nın eserleri: İstanbul'da bir imaret ve bir cami yaptı, içinde Cuma namazı kılındı. Ayrıca bir tatlı, güzel su da getirdi.

Hızır Ağaoğlu Mehmed Paşa'nın eserleri: Amasya'da bir imaret yaptı.

Fenarioğlu Ahmed Paşa'nın eserleri: O da henüz eser bırakmak niyetindedir.

Bu zamana deðin bunlar vaki oldu.

Şiir

Hani bunlar ki suret baþlamış ortaya çökmışlardı
Bunlardan nice gülenler ağlamışlardı

Bunlar mülk kendilerinin oldu sanırlardı
Yalan hayale gönül bağlamışlardı

Bunlar gitti dünyada ancak hayalleri kaldı
Bu hayaller nice canlar daðlamıştı

Aþıkî bu menakibi ki yazdırın
Niceler buna tarih bağlamıştı

BÖLÜM 167

SORU.— Ey dervîş! Bu Osmanoğlu'nun büyük medreseler ve imaretler yapmalarından muratları memleketi mi yoksa ahiretlerini mi mamur etmektir?

CEVAP.— Ahiretlerini mamur etmektir. Hem vezirlerin imaretlerinden de anlanan odur ki bunların da niyetleri padişahlarının niyetlerine tabidir.

Eğer bu yaptıkları imaretlerde bu niyetlerinin eseri bazen görünür bazen görünmez, sebebi nedir, dersen...

CEVAP.— Bunların hayır veya şerrine âlimlerle dervîşler sebep olur. Zira vezirler âlimlerle dervîslere tabidirler.

Şimdi, bu Osmanoğlu kerametleri zahir olan insanlardır. Bu padişahlardan zahir olan her şey bunların vezirlerinde de zuhur eder. Bu padişahların yanında olan bu vezirler bunların mahremleridir ve bu vezirlerin de kendilerine mahrem birer kethüdası vardır. Bu kethudalar âlimler, dervîşler, sıradan insanlar ve cahillerin sohbetlerinde bulunur ve her ne iþitirlerse gelirler vezirlere naklederler.

Bu kethüdalarınbazısı yanlışı doğru sanırlar, gelirler pa-

şalara haber verirler. Yanlışın doğru olduğu üzerinde ısrar ederler. Bu sebepten de âlemde nizam bozulur. Yine bu sebepten Osmanoğulları'nın imaretlerinde kavga ve çekişme eksik olmaz. Aslında bu imaretleri yapanın muradi, ahiret hayrını, yani iyilik ve güzelliğini elde etmektedir. Bu niyetle bir emin kişiye imaretin işlerine bakma vazifesini verir. O da kalkar kendi gönlünde iş işler, gelen misafirin bazısına yemek verir, bazısına vermez, bazısını da bu imaretlere almazlar. Buna sebep de senin işin gücün vardır veya bu şehirde başka bir imarette kalıyorumsun derler. Kısacası, bu imaretlerin hizmetkârları bunların kalmasına izin vermezler. Böyle olunca da hayır sahiplerinin hayrına engel olmuş olurlar. Kısacası, bu hale vezirler muttali olunca padişahın emriyle hayır sahibinin hayrının devamı için bir müfettiş gönderirler. O da gelip misafirin yemeklerini keser, ocağın külüünü satar, imaretin ekmeğini küçültür, hizmet edenlerin nafakasını keser ve halktan alması gerekenden fazlasını alır. Bu şekilde gelirleri artırır, gelir padişahın hazinesine koyar. Halbuki padişahlar bu hayratları ahiret için etmişlerdir.

Şiir

Garazsız söyleyen Hak kelamını
Kişiler var almaz onun selamını

Adı cahil olur yahut günahkâr
Sözün hepsini hak söylediğî için

Müzevir olsa dinler sözünü
Ederler ya kadı ya da imam

Ümittir ki Han Bayezid zamanında
Bula bu âlem şeriat nizamını

Âşıkî açıkla hayır erbabını
Ki vereker misafirin yemeğini

BÖLÜM 168

Şimdi ey azizler! Bu Osmaoğulları'nın kılıcı İslam kılıcidır.

Bunlar gibi padişahların vezirlerinde de gayretullah gereklidir ki padişahların hayırları kat kat olsun. Bu vezirlerin yanlarına gelen âlimler veya dervişler dünya kelamını ederler. Ahiret kelamı ettiğlerinde de yine maksatları dünyalıktır. Şimdi bu paşalar da bizim bu halimizi görünce "Bizlerle bunların farkı nedir?" derler. Ey dervişler! Bu söylediğim sözlerle aslında kendi durumumdan haber veriyorum.

Şiir

Paşaların derdi kumaş veya filori
 Gözetirler ne zaman alacaklar öbürünü
 Eğer güzel bir cariye gelse veya oğlan
 Hemen onun gizli huy ve yaştısı ortaya çıkar
 Kapı görevlileri gelenin elini gözetir
 Bulaşır ellerine dünya kırı
 Âşıkî armağanı bil duadır
 Ulaşır cümle dünyaya nuru

BÖLÜM 169

Osmanlı padişahlarının hasletleri

Osman Gazi Han'ın hasleti her ayda bir kere yemek pişirtip fakirlere yedirmek ve giysiler giydirmek, ayrıca dul kadınlara sadaka vermekti.

Orhan Gazi'nin babası, ayda bir yemekler pişirttiği fakirlerin gelmesi ve her gün yemekler yemesi için imaretler yaptı. O imaretlerde kalanların yemeksiz bırakılmamasını sağladı. Fazlaca sevdiği dervişlere zaviyeler yaptırdı. Nitekim Geyikli Baba üzerine bir Cuma mescidi ve zaviye yaptırdı.

Oğlu Hünkâr Gazi'nin hasleti; o da babası gibi imaretler yaptı ve fazlaca sevdiği dervişler için zaviyeler yaptırdı. Cuma günleri bulunduğu şehirlerde Cuma namazından sonra fakirlere sadaka olarak akçeler dağıtı.

Oğlu Bayezid Han'ın hasleti; o da babası ve dedesinin

yaptığı imaretlerden fazla imaret yaptı. Her Cuma günü bulunduğu şehirde sadaka dağıtırdı.

Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi de imaretler yaptı ve Mekke'yle Medine'ye sadakalar gönderdi.

Sultan Murad'ın hasleti; o da imaretler yaptı ve her yıl Kuds-i Şerif, Halilürrahman, Medine-i Resul ve Kâbe'ye (Mekkelilere) sadaka olarak dağıtılması için üç bin beş yüz filori gönderirdi. Her yıl kendisinin âdeti bulunduğu şehirde bin filori seyyidlere kendi mübarek eliyle paylaştırmıştı. Yine babası ve dedesinin sadaka dağıttığı her şehirde bu da fazlasıyla dağıtırdı. Ankara taraflarında Balık Hisarı denilen bir nice köyü Mekke için vakfetti ki buralardan hayatı miktarda meblağlar toplanır.

Şimdi, bu Osmanoğulları'nın hasleti iyidir ve hep iyi olmuş gelmiştir.

Hikâye: Sultan Murad-ı Gazi'ye vezir olan Fazlullah Paşa'ya padişah, her yıl Mekke'ye gönderilen sadakanın yine gönderileceği vakit gelince "Fazlullah! O filorileri yine Halilürrahman'a, Kuds-i Şerif'e, Kâbe'ye ve Medine'ye gönder. Mevlânâ Yiğen hacca gitmeye niyet etmiş. O parayı alsin her sene gelecek hacıları beklemekte olan Resulullah'ın şehri Medine fakirlerine dağıtın." dedi.

Hazinede filori bulunmadı, Halil Paşa'dan ödünç aldılar. Padişah "Halil! Sakın rüşvet parası verme." dedi. Halil Paşa "Devletli sultanım! Atamdan miras kalan filoridir." dedi. Fazlullah padişahın zaman zaman helal mala ihtiyacı olduğunu gördüğünden "Devletli sultanım! Padişahlara hazine gereklidir. Eğer sultanım buyurursa hazine toplayayım." dedi. Padişah "Nasıl toplayacaksın?" diye sorunca Fazlullah "Bu vilayetin halkında çok mal vardır. Padişahların zaman zaman bir şekilde alması caizdir." Sultan Murad Gazi "Fazlullah! Nasıl bu sözü söylersin. Bizim vilayetimizde üç helal lokma vardır ki onlar başka vilayetlerde yoktur. Birisi madenler, birisi kâfirden alınan haraç vergisi, birisi de gazalardan elde edilen maldır. Hem bizim askerimiz gazi ler ordusudur. Bunlara helal lokma gereklidir. Askerine ha-

ram lokma yediren padişahın askeri haramı olur. Haramının harpte direnci olmaz, ne olacağı da malumdur.” dedi. Kısacası Fazlullah'ın azline bu sözü sebep oldu.

Şiir

Ne han ki uzata zulüm elini memlekete
Ölünce varmaya rahmete

Şunlar ki dünyayı put edindi
Gönül bağlamıştır bir çöplü kila

Şu kim benzer oturmuş viran bir evde
Habersizdir üstüne duvar yıkılacak

Âşıkî ver öğdü kendine
Unutma bütün eklemlerin parçalanacak

BÖLÜM 170

Bu bölüm bu padişahların topladıkları malların sonunda ne olduğunu açıklar.

Merhum Yıldırım Hünkâr mal topladı, memleketin işleri kaldı. Akçeler toplayıp hazineye koyardı. Memlekette ke-satlık oldu. Sonunda o malı bedbaht Timur yedi. Memleket ise ayak altında kaldı.

Bağdat padişahı Sultan Ahmed hazine topladı. Topladıkları malları sandıklara koydurdu, gece vakti Dicle'ye bıraktırdı. Irmağın dibine indirdi. Bu işi yapanları da kimseye dememeleri için öldürdü. Sonunda o mal suda kaldı. Kendisi de soyu sopusyla öldü gitti.

Şiir

İster ki dünyasını suya koya
Nice susuzları suda helak ede

Mal sevgisi onu dinden çıkardı
Yüzü kara günah yükünü götürre

Biri de Horasan padişahı Mirza Şah idi. Çok mal topladı ve o da sonunda bunlar gibi telef oldu.

Rum padişahlarından Karamanoğlu İbrahim Bey de mal topladı. Sonunda ne olduğunu iştiniz.

Şimdi ey dervişler! Mal odur ki hayra sarf oluna. Padişahların dostu odur ki karnı tok ola ve doğru ola. Sağlam ordu ona derler ki tok ola ve kalabalık ola, açlık derdi olmaya.

Şiir

Ne güzel mal ki hayır işine harcayasin
Ondan her işine veresin

Ne şekilde onu topladin sen
Çıkarıldın eşiğe bakan gözü bile
Âşikî mal deme senden kalana
Ya ceza ya hesap gele başına

Ariflerden birisine "Padişaha hazine gerekli midir?" diye sordular. Arif cevap verdi: "Bir asıl hazine vardır ki o gereklidir." "O ne hazinesidir?" diye yine sorduklarında "Halkın hayır duaları padişahlara hazinedir." cevabını verdi.

Hangi han ki dünyadan adaletle gitti
O ahirette bile tahta gitti
Fanilik mülkünde adaletli sultan oldu
Bakilik mülküne sevgili ve tertemiz halde gitti

SORU.— Ey derviş! Bu menaklılarını özetlediğin Osmanoğulları'nın zamanında âlim-i rabbaniler (manevi halleri yüksek âlimler) ve dervişlerle salih insanlar yok mudur ki onları hiç anmadın?

CEVAP.— Vardır. Ertuğrul zamanında Baba İlyas Divane vardı. Anadolu'ya Ertuğrul'la birlikte gelmişlerdi. Koçum Seydi vardi. Kendisi Baba İlyas'ın halifesiydi. Bunlar kerametleri açık olan ve duaları makbul dervişlerdi. Oğlu Osman Gazi zamanında âlimlerden Tursun Fakih vardi. Dervişlerden Baba Muhlis ve Osman Gazi'nin kayınbabası Edebali vardi. Bunlar da duaları makbul dervişlerdi. Oğlu Orhan Gazi zamanında âlimlerden Davud-ı Kayserî, Taced-

din-i Kürdî ve dervişlerden Âşık Paşam Hazreti vardı. Ge-yikli Baba, Yunus Emre, Şeyh Tapduk Emre, Ahi Evren, Karaca Ahmed Sultan da Gazi Hünkâr zamanında bulunular. Bunlar da kerametleri açıkça ortada olan ve duaları kabul edilen dervişlerdir.

Oğlu Gazi Hünkâr zamanında bu azizlerinbazısıhayatta idi. Âlimlerden Koca Efendi ortaya çıktı ki onun oğlunun oğlu Acem memleketinde Kadızade-i Rumî denilmekle meşhur olmuştu. Dervişlerden Abdal Murad, Musa Baba ve Pir Ahmet Cesterî... Bunların hepsi kerameti açıkça ortada olan kişilerdi.

Yıldırım Bayezid zamanında âlimlerden Mevlânâ Şemseddin-i Fenarî ve Mevlânâ Kutbeddin-i İznikî, Şeyh Yar Ali Horasanî ve Şeyh Cezerî Sirozî ve dervişlerden Şeyh Hamid ve Şeyh Fahreddin Mudurnî... Bunlar da kerametleri açıkça ortada olan dervişlerdi.

Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi zamanında bu dervişlerin bazısı hayatta idi. Âlimlerden Mevlânâ Hayreddin-i Herevî, Mevlânâ Fahreddin, Seyyid Mehmed-i Buharî ve Rum'dan Şeyh Hacı Bayram vaki oldu. Bunlar da duaları kabul olan dervişlerdi.

Oğlu Sultan Murad-ı Gazi zamanında bu dervişlerinbazısıhayatta idi. Âlimlerden Mevlânâ Şerefeddin-i Kırımı, Mevlânâ Hayreddin-i Kırımı Anadolu'ya geldi. Ayrıca Mevlânâ Ahmed-i Gûranî Mısır'dan ders-i âm(lık) yapıp geldi ve Anadolu'da pek saygın bir müftü oldu. Dervişlerden Akşemseddin ve Şeyh Abdurrahim-i Rûmî ve Akbıyık vaki oldu.

Oğlu Sultan Mehmed-i Gazi devrinde bu dervişlerinbazısıhayatta idi. Âlimlerden Mevlânâ Hüsrev vardi. Mevlânâ Yigan devrin müftüsü oldu. Dervişlerden Şeyh Abdül latif-i Makdisî ve Zeynî neslinden ve Şeyh Hâfi'nin tarikat silsilesinden Gümüşoğlu geldi. Halvetilerden duası makbul olan Mevlânâ Alaeddin geldi. Mevlânâ Mehmed Zîrek, Hızır Bey Çelebi ve Hocazade ve bunların emsali dervişler pek çoktur. Bunların hepsi duası makbul olan kişilerdi.

Şiir

Ne devran oldu Han Mehmed'in devrani
Ki ruh ve can verdi Mehmed Anadolu'ya

Onun devletinin zamanında
Ziyade oldu Muhammed'in dini

Bu Osmanoğulları'nın başta gelenidir
Durumu, yedinci padişahı Mehmed

Sekizinci olarak çağrıldı Bayezid Han
Yedi yer mamur etti an, Mehmed

SORU.— Ey derviş! Bu Anadolu memleketinin dervişleri-
âlimlerinden bahsettin ama Hacı Bektaş Sultan'ı niye anma-
dın?

CEVAP.— Bu andığım dervişler Osmanoğlu vilayetinde
olanlardır. Bu Hacı Bektaş hiçbir padişahla birlikte bulun-
madı. Bundan dolayı ondan bahsetmedim. Hacı Bektaş Ho-
rasan'dan gelmişti. Menteş adında bir kardeşi vardı. Ber-
berce kalkıp geldiler. Doğru Sivas'a, oradan da Baba İlyas'a
geldiler. Kırşehir'e vardılar ve oradan da Kayseri'ye gel-
diler. Kardeşi Menteş, Kayseri'den yine Sivas'avardı. Eceli-
nin orada geleceği yazılı imiş, onu şehit ettiler.

Bunların hikâyeleri çoktur, ama hepsi de bilgim dahilin-
dedir. Hacı Bektaş Kayseri'den Karayol'a (Karaöyük) geldi.
Mezarı şimdî oradadır.

Rum'a gelen dört grup insan vardır. Biri Gaziyan-ı Rum
(Anadolu Gazileri), biri Ahiyan-ı Rum (Anadolu Ahileri), bi-
ri Abdalân-ı Rum (Anadolu Abdalları) ve birisi de Baciyân-
ı Rum'dur (Anadolu Bacıları). Hacı Bektaş Sultan bunların
içinde Baciyân-ı Rum'u tercih etti ki o da Hatun Ana'dır.
Onu kız edindi, keşiflerini ve kerametlerini ona gösterdi ve
ona teslim etti. Kendisi Allah'ın rahmetine vardi.

SORU.— Bu Hacı Bektaş'ın bunca müridi ve muhibbi var-
dır, bunların biatları ve silsileleri nereden gelir.

CEVAP.— Hacı Bektaş, sırrını, keşif ve kerametlerini, her
nesi var ise Hatun Ana'ya emanet etti. Kendisi meczup bir
derviş idi; şeyhlik ve müridlikten uzaktı.

Abdal Musa derler bir derviş vardı. Hatun Ana'nın mübəbbi idi. O zamanlarda şeyhlik ve müridlik fazla yoktu, tarikat silsilesi de bulunmuyordu. Hatun Ana onun (Hacı Bektaş'ın?) üzerine bir mezar yaptı. Geldi Abdal Musa bir nice gün burada kaldı. Orhan devri geldiğinde gazalara katıldı.

SORU.— Bu Bektaşiler yeniçerilerin başındaki tac Hacı Bektaş'ın tacıdır, derler.

CEVAP.— Yalandır. Bu börk Bilecik'te Orhan zamanında zahir oldu. Yukarıdaki bölümde açıkladıydım. Ancak Bektaşilerin giyimesini sebep Abdal Musa'dır. Orhan zamanında gazaya geldi ve bu yeniçerilerin arasında onlarla birlikte sefere katıldı. Bir yeniçeriden eski bir börk istedi. Yeniçeri de başındaki külahını çıkardı, bunun başına giydirdi. Abdal Musa memleketine geldiğinde o börk başındaydı. "Bu başındaki de nedir?" diye sordular. O "Buna elef (elif börk) derler." dedi. Allah'a yemin olsun ki bunların başındaki taclarının aslı budur.

SORU.— Bu Resul Çelebi'nin oğlu Hacı Bektaşoğlu Mahmud Çelebi'nin müritlerinden ilim sahibi kimse var mıdır?

CEVAP.— Vardır! Afyonkeşlik, halkalar takmak, topnak, tiplak [?] ve şeytanî âdetler çoktur. Bu halk onun şeytani, Rahmanî mi olduğunu bilmezler. Her kim Hacı Bektaş, Osmanoğulları'ndan birisi ile görüştü derse, bilin ki yalandır.

Şiir

Ömrün bin yıl olsa da aldanma sakın

Bu cihan fitne dolu felek de gaddar

Nasıl aldanır akıllı olan bu fani dünyaya

Ömür tomarı dürüstü tamam oldu defter

Ecel yeli eser çok şefkatlidir

Hayallerini kırıp ümit bırakmaz

Ne zor bir dönemde bulunuyorsun Âşıkî sen

Geçer sonbahar asker gaziyi basar

Bu maceranın [?] tarihi hicretin sekiz yüz altmış birinde (M. 1456-57) Sultan Mehmed Han Gazi devrinde gerçekleşti.

EK*

BÖLÜM 171

Bu bölüm bu maceralardan sonra ne olduğunu anlatır.

Sultan Mehmed Gazi, Trabzon gazası niyetiyle Anadolu'ya geçti. Neye niyet ettiyse Hak teâlâ onu ona müyesser eyledi. Her memlekette okunan hutbe ve basılan sikke kendi adına oldu. Devletle tekrar tahtına döndü. Her tarafın padişahlarından tahta geçişini kutlamak için elçiler geldi, ama Mısır sultanından elçi gelmedi. Âdet, muhabbet terk edildi.

Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de budur. İlk sevgi gösteren sultan oldu. O Karaman'a gelen beylerbeyi sultan oldu. Bu Çerkes taifesi bunu kabullenemediler. Bu sebepten elçi gönderilmedi. Padişah da buna bir parça üzüldü. Hoşkadem, Mısır'a sultan olunca padişah da ona tahta geçişini tebrik için elçi göndermedi. Halbuki âdet gönderilmesiydi. İki taraftan da âdet terk olundu ve muhabbet kesilmeye başladı. Mısır Sultanı Hoşkadem her tarafa düşmanlık yapmaya başladı. Dulkadiroğlu, Mekkî'ye fedai gönderdi. Fedai geldi, Elbistan'ın cuma mescidinde kalmaya başladı. Gündüz oruç tutar, geceleyin de gece namazı kıladı. Sonunda bir fırsatını buldu, Mekki Aslan Bey'i cuma mescidine öldürdü.

Bu Mısır sultani Hoşkadem'in yanında Mekki Aslan'ın Budak Bey adında bir kardeşi bulunuyordu. Onu Mekki Aslan'ın yerine gönderdi. Bu Dulkadir beylerine hoş gelmedi. Mekki Aslan'ın Şahsüvar Bey adında bir kardeşi daha vardı. O da padişahın yanında bulunuyordu. Dulkadir beyleri Şahsüvar'a haber gönderdiler. "Gel, meinleketi sana verelim. Mısır'dan gelen Budak'ın bey olmasını istemiyoruz." dediler. Şahsüvar da padişahtan izin aldı, vardı. Budak'ı vilayetten sürüp çıkardı. Onun yerine kendisi geçti. Budak da vardı,

* Bundan sonraki kısımlar kronolojik sıra gözetmemektedir. Ayrıca gerek içeriği gereklse üslubu da daha sonra eklenmiş intibârı verdiğinde Ek başlığı altında değerlendirilmiştir.

Şam'a geçti. Mısır sultani "Rum padişahı benimle düşman ol-du." dedi. Aralarındaki düşmanlığın bir sebebi de budur.

Şiir

Karşılaştı birbirleriyle iki sultan
Gör şimdi ne yapacak takdiri Allah'ın

Bahaneler olur ama mesele görünmez
Asıl bahane kişiye nefis ve şeytan

Bahane iki göründü cihanda
Birisi cehennem yoludur birisi cennet

Bu maceraların tarihi hicretin sekiz yüz altmış ikisisinde (M. 1457-58) Sultan Mehmed Gazi zamanında gerçekleşti.

Bundan sonra nice yıl gizlice ve üstü örtülü bir şekilde ilişki kuruldu. Birbirlerine elçi göndermediler. Şahsüvar Mısır'a düşman oldu. Mısır padişahı Şahsüvar'ın üzerine defalarca asker gönderdi. Fakat her varan Mısır askeri kırıldı.

Mısırlı Şahsüvar'la harp ettiği dönemde padişahın katından bir âlim ve fazıl kişi Mekke'ye gitti. Yoldaki su kuyularını harap bir vaziyette gördü. Bu sebepten dolayı hacilar çok zahmet çekiyorlardı. Mekke'den döndüğünde padişaha o kuyuların harap olduğunu bildirdi. Padişah "O kuyuları imar etmek için vakıflar koyalım. Orada yaşayan Araplara kuyuları suyla doldurmaları için bu vakıflardan para versinler." dedi. Bu gayret üzerine padişah nice önemli kişileri o kuyuları mamur etmeleri için hazırlattı ve o kuyulara harcanması için fazlasıyla filori verdi. Mısır beylerine de bir mektup yazdı ve "Saltanat naipleri ve Mısır hâkimleri! Bu gönderdiğim kimselere kuyuların imarı için yardım ediniz." dedi. Fakat ne bu beylere hediye ne de durumu bildirmek için Mısır sultanına elçi göndermişti. Karamanoğlu padişahın bu işinden haberdar olunca kendisi Mısır'a bir yalan söyleyen bir elçi gönderdi. "Osmanoğlu su kuyuları bahanesiyle Mekke sultanına yüklerle filori gönderdi. Osmanoğlu sana düşman oldu." dedi. Mısırlı da bu yalan sözlere inandı. O kuyuları yapmaya gelen kişileri tahlük ettiler,

kendilerine hitaben yazılmış resmi yazıları bile kabul etmediler. Kuyuların yapılmasına izin vermediler. "Osmanoğullarının bir düşündüğü hile vardır ki gelip bizim memleketimizde bu imar işini yapıyor. Biz o işi yapmaktan aciz miyiz ki o gelip bize yardım etsin." dediler. O kişileri hakaretle Mısır'dan sürdüler. Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de bu oldu. Duruma padişah üzüldü.

Bu maceranın tarihi Sultan Mehmed zamanında hicretin sekiz yüz altmış üçünde (M. 1458-59) gerçekleşti.

BÖLÜM 172

Bu bölüm Mısır sultanının Şâhsüvar üzerine tekrar asker göndermesini anlatır

Ordular karşılaştığında Şam naibi Mısır sultanına isyan etti, Şahsüvar'ın tarafına geçti. Mısır askeri geri çekildi ve yenildi. Misirlı bu hali görünce "Şam naibinin Şahsüvar tarafına geçmesi de Şahsüvar'ın Mısır'a galip olması da Osmanoğlu'ndandır" dediler. Hemen harekete geçtiler. Önce o su kuyularının yapılmasını engelleyen kişileri öldürdüler. Sonra da padişaha özür dileyen bir mektup yazarak "Sizi hayırlardan alıkoyanları öldürdüük. Bizim sizinle muhabbetimiz ezelî ve ebedidir." dediler.

Bir elçiyle bu özür mektubuyla birlikte iyi hediyeler de gönderdiler. Elçi Sultan Mehmed'e geldiğinde padişah onların özürlerini kabul etti. Kendisi de nice yıl geçmiş olsa da tahta geçişini kutlamak için Misırlıya önemli bir kişiyi elçi gönderdi. Fakat Mısır sultanına yazdıkları mektubu eskisi gibi yazmadılar.

SORU.— Daha önce nasıl yazmak âdetti?

CEVAP.— "Sultan-ı Haremeyn (Mekke ve Medine sultani) babam" diye yazılırdı. Şimdi "Hâdim-i Haremeyn (Mekke ve Medine hizmetkarı), kardeşim Mısır sultani" diye yazdır.

Kısacası, elçi Mısır'a vardı. Fakat Mısır beyleri daha önceki gibi elçiyi karşılaşmaya çıkmadılar. Sadece çavuş geldi, elçiyi konak yerine getirdi. Kapıya geldiklerinde elçiyi attan

indirdiler. Elçi kapıdan girdiğinde avluda bütün Mısır beylerinin at üzerinde durduğunu gördü. Elçi bunlara itibar etmedi. Selam vermeden ve çarığını çıkarmadan geçti oturdu. Bu Mısır beyleri bunun üzerine bir söz söylemeden çekip gittiler. Çavuş bu beylere niçin selam vermediğini ve çarığını niçin çıkardığını elçiye sorunca elçi "Yayanın atıyla selam vermesi sünnet değildir.* Hem çarığımı çıkarmayışımın sebebi de sizin beni gelenek üzere ağırlamadığınızdan dolayı muhtemeldir belki kaldırırsınız, diye çıkarmadım." dedi. O gece yattı. Sabah elçiyi sultanını huzuruna götürdüler. Elçi âdet üzere diz çöktü, mektubunu sundu. Elçiye çavuşlar yer öp, dediler. Elçi "Ben yer öpmeye gelmedim. Sadece padişahımdan sultana selam getirdim." dedi. Elçiyi küçümseüler, hakaretle söz söylediler. Elçi de gelince bütün olup bittiği padişaha haber verdi. Padişah bu harekete üzüldü. Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de bu oldu.

Bu macera hicretin sekiz yüz altmış dördünde (M. 1459-60) gerçekleşti.

BÖLÜM 173

**Bu bölüm Mısır'dan elçinin
ne şekilde geldiğini ve gittiğini açıklar.**

Rum padişahının elçisi döndükten sonra Mısır padişahı da iyi hediyelerle bir elçi gönderdi. Elçi hediyelerini ve mektubunu sundu. Kapıcıbaşı mektubu aldı, okumadılar. Padişah elçiye "Benim seni ayakta karşılamam dedenin hürmetinedir, Hoşkadem için değil! Mısır tahtı gibi bir şerefe kanun gelenek bilmeyen kimselerin hükmütesi yazık değil mi?" dedi. Elçiye gereken saygıyı gösterdiler, fazlaşıyla mallar ve kendi padişahlığına layık hediyeler verdiler. Elçi Mısır'a geldiğinde ne gördü ve işitti ise haber verdi. Mısır beyleri padişaha fedai gönderip öldürmek üzerinde anlaştılar. Pa-

* Elçi Hz. Muhammed'in "Atlı yayaya selam verir." hadisine işaret etmektedir.

dişah durumun farkına vardı. Fedailer geldiğinde tuttular, padişaha getirdiler. Padişah bunlara sordu ve maksatlarının ne olduğunu öğrendi. Onları cezalandırmadı ve Mısır'a geri gönderdi. Fakat kalbindeki düşmanlık arttı. Bu şekilde nice vakit durum devam etti. Sonunda Çerkez beyleri o beylerine zehir verdiler ve öldürdüler.

Bu hadise hicretin sekiz yüz altmış beşinde (M. 1460-61) gerçekleşti.

BÖLÜM 174

Bu bölüm Kayıtbay'ın Mısır'a sultan olmasını açıklar.

Padişah da tahta geçişini kutlamak için elçi göndermedi. Mısır sultani Şahsüvar'ın üzerine asker gönderdi. Şahsüvar Mısır leşkerini yendi, binlercesini tuttu, öldürdü. Sonunda Şahsüvar'a sığınmış olan Mısır naibi "Beni gönder. Seni Mısır sultaniyla barıştırıym." dedi. Kendisini bıraktılar. Aslında bunun hikâyesi uzundur.

Şahsüvar'ın galip gelmesi padişahın kuvvetiyle idi. Sonunda Mısırlı, Şahsüvar'ın karşısında aciz kaldı. Nice kaleleri ve şehirlerini Şahsüvar harap etti. Mısır sultani, padişaha elçi gönderdi. Şahsüvar'ın bütün memleketi senin olsun. Ama ona yardım etme." dedi. Padişah da kabul etti. Mısır sultani Şahsüvar'ın yanındaki Türkmen beylerine de keselerle filoriler gönderdi ve "Rum padişahı da bizimle bir oldu. Şahsüvar'a artık yardım etmez." dedi. Türkmen beyleri Şahsüvar'a ihanet ettiler. Mısır sultani asker gönderdi. Şahsüvar'ın yanındaki Türkmen beyleri kendisini terk ettiler, Mısır askerine katıldılar. Şahsüvar kaçtı, Zamanlı hisarına sığındı. Mısır leşkeri hisarı kuşattı. Şahsüvar'ı bir hile ile hisardan çıkardılar. Boynuna zincir taktılar, üç kardeşiyle birlikte Mısır'a gönderdiler. Babüssüveyl'e üzerinde çengele asarak öldürdüler. Memleketini de Budak Bey'e verdiler.

Padişah haber gönderdi ve "Hani verdığın söz! Şahsüvar'ın memleketini bana vermen gerekiyordu." dedi. Cevap

verdiler. "Ne demişsek dedik. Bu şekilde düşmana hile ettiğim." Padişah buna da üzüldü. Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de bu oldu.

Şiir

Yine bir türlü şekil aldı âlem
Lakin neler tasrarlar bilmez âdem
Görünüşüne aldanır kendini kuvvetli bilir
Gerçekte kötüden de kötü bir durumdadır

Bu macera Sultan Mehmed Han Gazi zamanında hicretin sekiz yüz altmış dokuzunda (M. 1464-65) gerçekleşti.

BÖLÜM 175

Bu bölüm Şahsüvar öldükten sonra ne olduğunu açıklar.

Şahsüvar öldükten sonra Budak Bey tekrar bey oldu. Onun Alaeddinle isimli bir kardeşi, padişahın yanında bulunuyordu. Bu da Türkmen beyliğine heves etti. Padişahın izin ve yardım istedi. Padişah da oğlunun kapıcılığıyla daha başka nice asker verdi. Bunlar vardılar, Budak'la karşılaştılar. Alaeddinle'nin yanındaki Türkmen beyleri ihanet ettiler, Türkmen beyine kaçtılar. Alaeddinle mağlup oldu. Askerin bir kısmı dağıldı. Padişahın göndermiş olduğu kapıcılıyla askerleri(ni kendisine sığındıkları) Sis'in naibi tuttu, öldürdü ve başlarını Mısır'a gönderdi. Mısır sultani de Çerkezlere emretti, o başları meydana götürüp top ederek çevgân oyunu* oynadılar. Padişah durumu işitince "Benim kullanının Türkmeninden kaçıp onlara sığınması ne şaşırtıcı!" dedi. Aralarındaki düşmanlığa bir sebep de buydu ve münafıkça dostlukla münafıkça düşmanlığı elden bırakmadılar.

* Ucu eğri uzunca bir sopa ve topla at sırtında oynanan bir oyun.

Şiir

Cihanda dostluk düşmanlık olur
Fakat sonunda hep pişmanlık olur
İlginç bir yerdir insan hem güler hem ağlar
Bazen sağlık bazen hastalık olur
Bu dünyanın kuruluşu böyle oldu
Başı sonunu beklemez sürgün olur
Âşıkî yaz menakîp et temaşa
Deme eğri veya doğru olur

Bu macera Sultan Mehmed-i Gazi devrinde hicretin sekiz yüz seksen üçünde (M. 1478-79) gerçekleşti.

BÖLÜM 176

Bu bölüm bundan sonra ne olduğunu açıklar.

Padişah bu işe bağlanıp kalmadı; nice yıldan sonra tahta geçişini kutlamak için Kayıtbay'a iyi hediyelerle çavuşbaşını elçi gönderdi. Elçi Mısır'a vardığında yine âdet ve gelenek gereği hürmet etmediler. Elçi durumdan şikayetçi olarak geldi, padişaha durum bildirdi. Padişah buna üzüldü. Daha sonra Mısır sultانı da bu elçinin ardından muhtesibini elçi olarak gönderdi. Bu muhtesibin elçi olarak gelmesi padişahın hoşuna gitmedi. Zira muhtesip karşılık pazarın büyüğündür. Kendisi gibi ulu padişahlara muhtesip göndermek karşısındaki kişiyi hafife almak demektir. Sultan Mehmed Gazi bu harekete de üzüldü. Bu yine düşmanlığa bir sebep oldu.

Şiir

Kişilik bilmeye insan olmak gerektir
Ve hem onun Allah'a yönelmesi gerektir
Ne bilsin mücevheri pula satanlar
Ki Çerkestir ona alıcı olmak gerektir
Âşıkî hanlara oldu duacı
Gönül mamur etmek için han olmak gerektir

Bu elçinin geliş hicretin sekiz yüz seksen dördündünde (M. 1479-80) gerçekleşti.

Sultanü'l-mücahidin Mehmed Han Gazi Allah'ın rahmetine vardi. Oğlu Bayezid Han sekiz yüz seksen altı (M. 1481-82) tarihinde padişah oldu.

BÖLÜM 177

Sultan Bayezid Han Gazi Dönemi

Sultan Mehmed, Allah'ın rahmetine vardi. İki oğlu kaldı. Birisi Sultan Bayezid ve biri Cem Sultan. Sultan Bayezid tahta geçti, padişah oldu. Cem Sultan kaçtı, Mısır'a gitti. Mısır sultانı ona itibar göstermedi. Mekke'ye gitti. Mısırlı Kâbe'de kalmasına izin vermedi. Cem de başını alıp kâfir memleketine gitti. Sultan Bayezid "Bu Mısırlı ne tuhaf! Babamla dostluk etmediler. Benimle de düşmanlığa başladılar. Üstelik kardeşim onların yüzünden kâfire esir olacak." dedi.

Mısırlı, Alâeddevle'nin üzerine defalarca asker gönderdi. Her seferinde Mısır leşkerini Alâeddevle kırdı. Sonunda Mısır'dan büyük bir ordu çıkardı. Hükmettiği yerlerin hepsinden asker topladı, nice bin öşrü Arap'a verdi, hepsini Alâeddevle'nin üzerine gönderdi. Alâeddevle de padişahın eteğine yaptı. "Devletli sultanım! Ben kuluna himmet eyle. Banana bir sancak asker ver. Ben sana Arap memleketini fethede yim, senin olsun. Benim istediğim sadece onların şerrinden emin olmaktır." dedi. Sultan Bayezid bu Alâeddevle'nin sözüne güvendi. Bir sancak asker verdi. Horman hisarının civarında konakladılar. Arap askeri karşılara geldi. Sabah-tan akşamda degein büyük bir harp oldu. Halep beyinin başını kestiler. Ulu hacibini, Rumkale beyini, Bere beyini, Antep beyini ve daha nice beylerini tutsak ettiler. Sultan Bayezid'e gönderdiler. Arapların ok atan baş parmaklarını kestiler, bıraktılar. Mısır'dan gelen sultanın asıl askerleri ise çarpışmadılar, Malatya yoluna doğru gittiler. Alâeddevle bu sancak beyine "Ne duruyorsun! Bu Mısır sultanını askerleri bizim avımızdır." dedi. Ardına düştüler. Mısır askerleri derbende

pusu kurmuşlardı. Alâeddevle pusuyu duydu, ama haber vermeden kaçtı. Bu sancak beyi gafil bir anında yakalandı, harp etmeye başladilar. Sancak beyi mağlup oldu. Ordularını ise Alâeddevle'nin Türkmenleri yağmaladı.

Şiir

Düşmana karşı çıkmak için er olmak gerekir
Hem adını sakınan komutan gerekir

Dinin şerefini iyice korumalı
Lütuf ve yardıma mazhar olması gerekir

İslam kandili o gazi han'a
O Türkmen ne yaptı, bilmek gerekir

Bu macera Sultan Bayezid devrinde hicretin sekiz yüz seksen yedisinde (M. 1482-83) gerçekleşti.

BÖLÜM 178

Bu maceradan sonra ne oldu?

Rum tarafından Karaman Beylerbeyi yürüdü. Külek hisarını, Analakşan hisarını, Mozalan hisarını, Barsbeyte hisarını, Adana, Tarsus ve dört hisarı daha ki bunlar kâfir elinde olup Müslümanların hisarlara girmesine izin vermezlerdi, bütün bu hisarları fethettiler. Bu hisarlara bir Müslüman uğrasa ondan haraç alırlardı. Söz söylemek isteyeni döverler, dine söverlerdi. Kiliselerinde çanlar çalar, hiçbir Müslüman'a haraç vermezlerdi.

Karagöz Bey o hisarları fethettiğini padişaha bildirdi. Padişah emretti, kâfirleri hisarlardan çıkardılar, kiliseleri mescit yaptılar, kâfirlerin evlerine Müslümanları oturttular. Karagöz Bey o hisarları sağlamlaştırdı, sonra padişahın hizmetine geldi.

Bunun tarihi hicretin sekiz yüz seksen yedisidir (M. 1482-83).

BÖLÜM 179

Bu bölüm bunlardan sonra ne olduğunu açıklar.

Mısır sultanına "Rum padişahının degersiz bir kulu geldi, bu kadar yeri zapt etti." dediler. Mısır sultanı asker gönderdi. Asker Halep'e geldi. Padişaşa Mısır sultanının asker topladığını, Halep'e vardığını ve o almış oldukları hisarları geri almak istediğini söylediler. O sıralar padişahtan Mısır'a elçi gelmişti. Elçiyle gönderilen mektupta "O kulumun fethettiği hisarı almak benim muradım değildi. Ancak Karaman vilayetini Hak teâlâ bana müyesser etti. Fakat Varsak vilayeti isyankârlık, Turgutoğlu haramilik ediyor; yolları kesip Karaman'a rahatlık vermiyorlar." deniliyordu.

Mısır sultanı bu söze güvenmedi. Turgutoğlu ve Varsak beylerine çok fazla mal gönderdi ve "Karaman'ı rahatsız etmeye devam edin. Size yardım için asker de vereyim" dedi. Bu taraftan padişah da "Gidin, o kulumun fethettiği hisarları bekleyin." diyerek bir sancak asker gönderdi. O beyler Adana'ya geldiler. Kimse karşılara çıkmadı. Yürüdüler, oradan Mis'e vardılar. Cihan Suyu'nun kenarında Gündüzoglu Mehmed Bey, Üzeyiroğlu Mekki Bey, Ramazanoğlu Ömer Bey ve daha nice Varsak beyleriyle karşılaştılar ve büyük harpler yaptılar. Gündüzoglu'nun başını kestiler. Ramazanoğlu'nu tutsak edip padişaha gönderdiler. Dönüşü, Adana'ya gelerek dinlenmeye çekildiler.

Bu durum Halep'te olan askere malum oldu. Bunlar da Mısır sultanına haber gönderdiler. "Biz Rum padişahının askerine karşı duramayız. Bize yardım gönder." dediler. Mısır sultanı da büyük bir ordu topladı. Bunun için hazinerler döktü. Bu ordu Halep'teki askeriyle buluştu. Padişah da Anadolu beyerbeyine haber gönderdi ve "Çok sayıda sancak asker toplayın. Varın, Adana'da olan kullarima yardım edin." dedi. Beyerbeyi de asker topladı. Ereğli'ye vardı, orada konakladı. Yeme içme ve sohbetle meşgul oldular. Sekiz aydır Halep'te olan Mısırlının askeri padişahın askerinin rahat bir halde eğlenceyle meşgul olduğunu öğrenince yürüdüler, Bakraz Dağı'nı aştılar. Cihan Suyu'nun

kenarına geldiler. Suya köprü yaptılar. Ayas hisarında toplar döktüler, yiyeceklerini hazırladılar, toplarını çektirdiler. Adana köprüsünün başına geldiler. Adana'da olan askere düşmanın geldiği haberi ulaştı. Musa Bey'le Mustafa Bey'in başlarını kestiler. Ferhad'ın haberi olunca atına bindi. Atta duramadı, düştü. Onun da başını kestiler. Ele geçen askeri kıldılar. Bazısını iplere dizdiler, Halep'e ve Mısır'a gönderdiler. Adana hisarının önüne geldiler. Askerlerinin etrafına hendek kazdılar, kuşattılar. Hisara toplar kurdular ve cenge başladılar.

Şiir

Şunlar ki düşmandan gafil oldu
Verir başlarını muratsız, aldanır oldu

Atına düşman biner evi yıkılır
Düşmanlar mutlu dostlar memnun oldu

Âşıkî Allah'ın işi şaşırtıcıdır
Aslında hepsi malum oldu

Bunun tarihi hicretin sekiz yüz doksanı, Safer ayının başlarıdır (M. Şubat 1485).

BÖLÜM 180

Bu bölüm padişaha hisar bekleyen askerlerinin gaflet anlarında kırıldığı haberinin gelişini açıklar

Padişah "Askerin kırılması veya kırmasında şaşılacak bir şey yoktur." dedi. Anadolu beylerbeyisi Hersekoglu Ahmed Paşa'ya "Tez elden varın, o hisarda bekleyen kullarına yardım edin." diyerek emretti. Bunlar da yürüdüler, Adana'ya geldiler. Askerin çoğu yaya idi, azıkları ve hazırlıkları yok idi. Açı açık bir halde düşmana karşı durdular. Hisar halkı hisardan çıktı, düşmanın toplarını bozdular.

Şiir

Âşıkî söyle menakîp burada kalsın
 Yazayım bu hanlı da andığımızdan
 Mehmed Han oğlu Bayezid Han
 Diyeyim gazalarını bildiğimden
 İlahi Osmanoğlu nesli hak
 Kalalar kıyamete değin hükm-i mutlak
 Her kim bu duaya amin derse
 Ede her korkudan Hak onu emin

BÖLÜM 181

SORU.— Ey derviş! Bu Osmanoğulları'nın tarihlerini ve menakiplarını yazdın, ama ömürlerini ve saltanat müddetlerini bilir misin?

CEVAP.— Elbette bilirim. Tarihlerin aslında gördümüdü.

Osman Gazi'nin ömrü altmış dokuz yıl oldu. Otuz beş yaşında Karacahisar'ı fethetti. Yirmi altı yıl Osman Gazi dediler. Vefatına sebep; ayağındaki zahmet bahane oldu. Allah'ın rahmetine vardi.

Bunun oğlu Orhan Gazi'nin ömrü seksen iki yıl oldu. Babasının vefatında kırk beş yaşında idi. Babasının vefatından sonra otuz sekiz yıl adına hutbe okundu. Üç yıl da babasının yanında almak vermek, yani hüküm ve hükümet onundu. Onun da vefatına sebep ayağındaki zahmet idi. Allah'ın rahmetine vardi.

Bunun oğlu Murad Han Gazi'nin ömrü altmış sekiz yıl oldu. Babasının vefatında otuz yedi yaşında idi. Bunun da otuz bir yıl adına hutbe okundu. Sırp kralıyla yapılan harpte şehit olarak vefat etti. Allah'ın rahmetine vardi.

Bunun oğlu kendisine Yıldırım Han da denilen Bayezid Han'dır. Bunun ömrü de altmış yıl oldu. Babasının vefatında kırk dört yaşında idi. Bunun da on altı yıl adına hutbe okundu. Vefatına sebep Timur'la yapılan savaş oldu.

Bunun oğlu Mehmed Gazi'nin ömrü kırk sekiz yıldır. Ba-

basının vefatında on sekiz yaşında idi. Bunun da yirmi bir yıl adına hutbe okundu; bir müddet Amasya vilayetinde sonra cümle memlekette hükümettiği sürece okunan hutbesi tam yirmi bir yıl sürdü. Bunun da vefatına sebep Edirne'de ishal olmasıdır. Doktorlar çare bulamadılar. Allah'ın rahmetinevardı.

Bunun oğlu Murad Han Gazi'nin ömrü kırk dokuz yıl oldu. Babasının vefatında on sekiz yaşında idi. Otuz bir yıl adına hutbe okundu. Bunun da vefatına sebep bir gün çıktıığı gezintiden dönerken başının ağrısızdı. Birkaç gün başı zahmet etti kendisine. Sonra Allah'ın rahmetinevardı.

Bunun oğlu Sultan Mehmed Han Gazi'nin ömrü 51 yıldır. Babasının vefatında 17 yaşında idi. Kendi adına 30 yıl hutbe okundu. Vefatına sebep ayağındaki zahmetti. Doktorlar tedavisinde aciz kaldılar. Sonunda doktorlar toplandılar, görüş birliğiyle ayağından kan aldılar. Zahmet daha da arttı. Acısını hafifletmek için şerbet verdiler. Allah'ın rahmetinevardı.

Şiir

Tabipler şerbeti verdi han'a
O han içti şerbeti kana kana

Ciğerini doğradı şerbet o hanlıñ
İçince inletti yana yana

Dedi niçin kıydı bana hekimler
Boyadılar ciğerimi kana

Fayda vermedi tabibin şerbeti
Tedavileri bütünüyle uğradı ziyana

Doktorlar han'a çok kusurlar etti
Budur doğru söz düşme şüpheye

Dua et Âşikî bu han hakkında
Ki rahmet nuruna canı boyana

İlahi nesli kalsın kıyamete deigin
Özellikle de benzeri olmayan Han Bayezid'e

İlahi cümle oğlunu yaşlı görsün
 Oğlunun oğlanları da gelsin divanına
 Diyenler bu dua hakkında amin
 Cihan afetlerinden olsun emin

BÖLÜM 182

**Bu bölüm Sultan Bayezid Han'ın kardeşi
 Sultan Cem sonunda ne oldu onu anlatır.**

Mısır'a gitti. Mısır'dan Mekke'ye gitti. Mekke'den tekrar Mısır'a geldi. Mısır'dan kâfir memleketine gitti. Frenk beylerine vardi. Frenk'te bulunuyorken kardeşi Sultan Bayezid, Frenk beylerine para gönderdi. Kâfir beylerinin reisi Papa ile kâfirler toplanıp Sultan Cem'i İslam memleketine göndermeyi istediler. Şöyle düşündüler. İki durum söz konusu olabilir. Babasının memleketine ya sahip olur veya olamaz. Eğer olacak olursa tekrar bizim üzerimize asker toplayıp gelir. Eğer olmazsa bizim itibarımızı zedeler. Bunca kâfir beyleri toplandı, yine de kırıldı, derler. Sonunda onu öldürmek istediler. Başını zehirli usturayla tıraş ettiler. Başı ve bütün gövdesi şitti, ilaç fayda vermedi. Allah'ın rahmetine vardi. Öldükten sonra kâfirler tabutu kurşunlayıp tabut içinde kadit ettiler. Şehit olduğunu Sultan Bayezid'e bildirdiler. Sultan yas tuttu. Bütün âlimler ve salih insanlar bu yasa iştirak ettiler. Âlimlere, dervişlere ve seyyidlere çok fazla akçeler dağıtı. Ruhu için dualar ettiler. Ondan sonra Sultan Bayezid, Sultan Cem'in tabutunu getirtmek istedi. Kâfirler vermek istemeyip "Bizim diyarımızda da Osman neslinden bir kimsenin bulunmasını istiyoruz." dediler. Sonunda Sultan Bayezid gayret edip adamlar gönderip tabutu getirtti. Tabut gelirken seyyidlər, âlimler ve fazıl insanlar karsılıdilar. Tazim ve hürmetle getirip Bursa'da kardeşi Sultan Bayezid türbesine koydular.

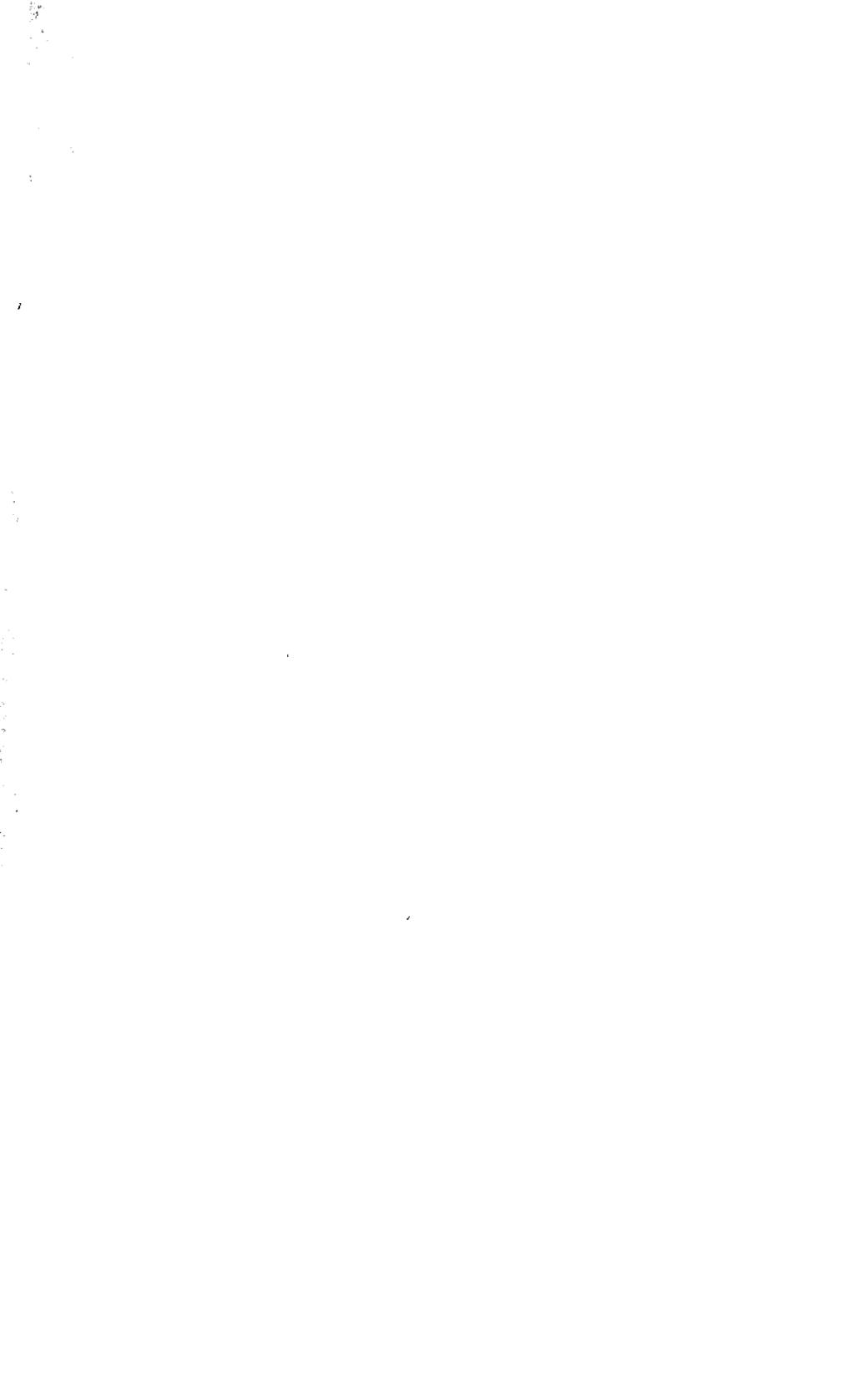
Bu vakıa hicretin dokuz yüz dördünde (M. 1533-34) gerçekleşti.

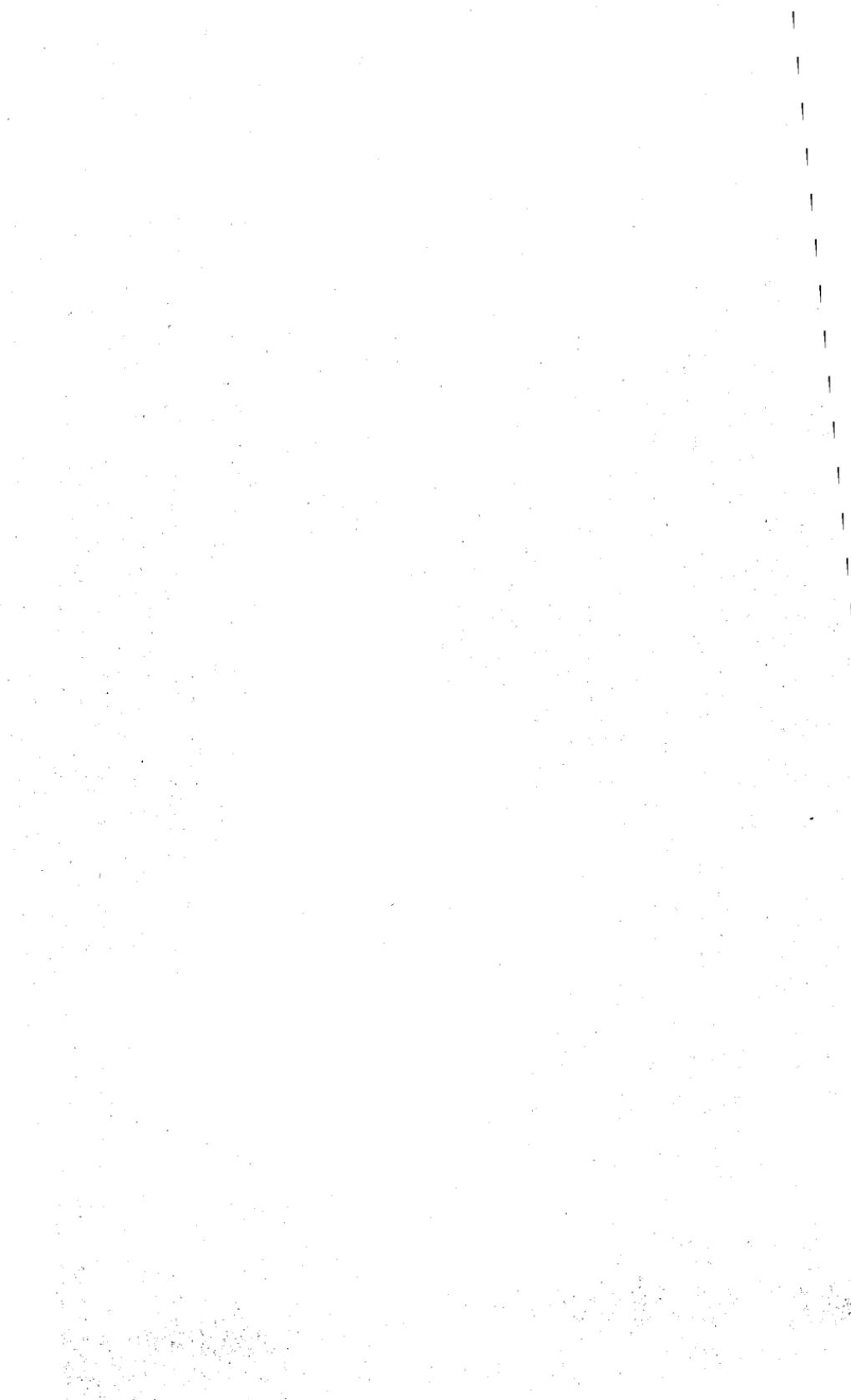
BÖLÜM 183

Bu bölüm Sultan Bayezid'in hasletlerini ve onun zamanındaki âlimleri ve dervişleri açıklar.

İlk olarak âlimlerden Hocazade vardır. Mevlânâ Alâeddin Azebi ve Seyyidzade Seyyid Hamideddin, Mevlânâ Kesteli, Hatibzade, Mağnisazade ve Hüsamzade; bunlar hep fazıl kişilerdi. Dervişlerden Şeyh Mustafazade-i Karamanî ve Şeyh İlâhi Simavî vardı. Bunların benzeri pek çok dervişler de vardı.

Sultan Bayezid, Edirne'de bir imaret yaptı. Her yıl üç bin beş yüz filori Mekke'ye, Kuds-i Şerif'e, Halilürrahman'a, Medine-i Resul'e ve Mekke'ye gönderirdi. Kendi mübarek eliyle seyyidlere bin filori dağıtmak âdeti vardı. Geldiği şehirde babası, anası gibi fakirlere akçe dağıtırdı. Allah rahmet etsin.

[2] HÂZÂ MENÂKIB U TEVÂRÎH-İ ÂL-İ OSMÂN

Bismillahirrahmanirrahîm

El-Hamdü li'llâhi'llezî en'ame 'aleynâ ve hedânâ li'l-İslâmi ve ce'alenâ min ümmeti habîbihi Muhammed 'aleyhi's-salâtu ve's-selâm.

İy 'azîz fakîr ki Dervîş Ahmed 'Âşikî'yam ibni Şeyh Yahyâ ve ibni Şeyh Selmân ve ibni sultânü'l-me'âlî 'Âşık Paşa'yam ve ibni mûrşidü'l-âfâk Muhlis Paşa ve ibni kutbu'd-devrân Baba İlyâs halîfe-i seyyid-i Ebu'l-Vefâ nevvârallahu kubûrahum.

Fakîr dahı gûşe-i ferâgatda teslîm-i rızâ künçinde fenâ ve sabır hirkasın geyüp oturmuş-ıdum Kostantiniyye'de ve du'â sofrası-y-ilan mütenâ'im olmuş-ıdum. Nâgâh bir cemâ'at 'azîzlerden 'Âl-i Osmân'uñ tevârîhinden ve menâkıbindan zîkr itdiler. Fakîrden dahı sü'âl itdiler. Fakîr dahı cêvâb virdüm. Orhan Gâzi'nüñ imâmi Îshâk Fakîh oğlu Yahşı Fakî'dan kim ol tâ Sultân Bâyezîd Han'a gelince bu menâkıbı ol Yahşı Fakî'dan yazılmış buldum kim ol Yahşı Fakî Orhan Gâzi'nüñ imâmini oglıdır ve fakîr dahı ba'zı [hâllar]ından ve kâllerinden ve menâkıbalarından ihtisâr idüp kalem diline virdüm. Kalem dahı safha-yı sahrâda beyâz kalbe söyledi. Fakîr dahı kim işittüm, cân kulagını ol nagmeye tutdum. Gönlüm dahı hayretde kaldı. Hemân-dem eyitdüm kim

Nazm

Allahu 'Alîm ü Hayy u Kâdir

Sâni'ü sanâyi' hâzır u nâzır

İy yoklıkdan iden bu varı izhâr

Birligine hem itdüren ikrâr

İnsâni iden fakîr ü sultân

Hükmine viren delîl ü bürhân

İy 'aybı görüp setr iden Hak
Gaffâr-ı zünûb Hâkim-i mutlak

Göñül gözine cemâli göster
Bir kulam u ben za'îf ü kemter

'Ömrüm ki bu dem irişdi hadde
Heştâd u şes bu yıl u sedde

Gördüm bu cihân gazâsını çok
Gelmez hisâba aňılmazı yok

Devrümde olanı defter itdüm
Oguz'dan olan Gök Alp'a gitdüm

Yazdum menâkib-ı Âl-i 'Osmân
Guzât-ı kâmil ü han u sultân [3]

Didüm ki diyem neseb ü neslin
Kim aňlayasın bu hanlar aslin

Neden oldu ani beyân ideyüm
Bu gâzileri ki 'ayân ideyüm

Hem sultanatını vü şevketini
Diňle ki diyem ü heybetini

Kandan yörüyüp ne ile vardı
Vardığı ili ya neçe aldı

Ne itdi ol ile ol han u şâhlar
Kim oldu cihânda pâdişâhlar

Ma'lûm ideyin biňde birin
Aňla ki ne dir bu 'ışk pîrin

Kim neseb ü neslüm bu âl-ila togdı
Hem toganumuz bu âlı gördü

Zâhir ü bâtin du'âcilaruz
Hizmet işiginde nâcîlerüz

Nesl ü nesebüme Âl-i 'Osmân
'Âşikî diyüp iderler ihsân

'Âşiklaruz kadîm du'âci
Bil du'â olur güneh ilâci

Evvel bu âle du'â idelüm
Andan menâkîbı zikr idelüm

Hem du'âm ola kabûl-i mutlak
Zâhir olına çü şems-i işrâk

Feth-i kelâm-ı bâb-ı evvel
Esmâ-yı neseb olına i'lâl

BÂB [1]

Esâmî-i Nesl-i Âl-i ‘Osmân

‘Osmân Gâzi ibn Ertoñrl Gâzi ibn Süleymân Şâh Gâzi ibn Kayaalp ibn Kızıl Boga ibn Bayintur ibn Aykolug ibn Togar ibn Kaynitur ibn Sunkur ibn Bakuyı ibn Sugar ibn Toktemür ibn Basuk ibn Gök Alp ibn Oguz ibn Karahan ibn Aykulruk ibn Tozak ibn Karahan ibn Baysub ibn Kamarı ibn Kızıl Boga ibn Baybus ibn Togar ibn Sevinç ibn Çarboga ibn Kurtılmış ibn Karaca ibn Amudi ibn Karalu Oqlan ibn Süleymân Şâh ibn Karahul ibn Korluga ibn Yantemür ibn Turtmiş ibn Çin ibn Maçın ibn Yafes ibn Nûh Nebî aleyhisselâm.[4]

BÂB [2]

‘Osmân Gâzi’önü neseb ü nesli ne vilâyetden geldiler,
gelmelerine sebeb ne oldu ve pâdişâhlığa sebeb ne oldu
ve bu Rûm vilâyetine ne sebeb-ilen geldiler anı beyân ider.

‘Osmân Gâzi kim dedesi Süleymân Şâh Gâzi’dir, en evvel bu Rûm vilâyetine ol gelmişdir. Gelmege sebeb budur kim Âl-i ‘Abbâs zamânından tâ Süleymân Şâh zamânına degin nesl-i celî [‘Arab] gâlib-idi nesl-i Yafis üzerine. Rûm dahi maglûb-idi ve ‘Acem dahi maglûb-idi nesl-i Yafes oldukları sebebden. ‘Acem pâdişâhları gayretlendiler kim bize ‘Arab gâlib oldu didiler. Yafes neslinden göcer evi kendülere sened idindiler. Ol sebebden ‘Arab’a gâlib oldilar. ‘Arab kim maglûb oldu, vilâyet-i kâfir temerrüd itdiler ve hem bu göcer ev-

lü halkdan 'Acem' ihtarâz itdiler. Tedbîr itdiler. Süleymân Şâh Gâzi'yi ilerü çekdiler kim ol göcer evün ulularından idi. Elli biñ mikdârı Türkmân ve Tatar evin koşdilar; "Varuñ Rûm'a gazâ idüñ." didiler. Süleymân Şâh dahi kabûl itdi. Geldi Erzurum'dan dahi Erzincan'a indi ve Erzincan'dan Rûm vilâyetine girdiler. Bir niçe yıl yörüdiler. Etrâfları feth itdiler.

Süleymân Şâh Gâzi haylı bahâdurlıklar itdi. Bu Rûm'uñ taglarından ve derelerinden incindiler. Göcer evlerüñ tavarı dereden ve depeden incinür oldı. Gine Türkistân'a 'azm itdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Haleb'e çıktılar, Ca'ber Kal'ası'nuñ öñine vardılar ve ol arada Furat ırmağı öñlerine geldi. Geçmek istediler. Süleymân Şâh Gâzi'ye eyitdiler: "Hanum! Biz bu suyu niçe geçelüm?" didiler. Süleymân Şâh dahi atın suya depdi. Öni yar-ımış; at sürçdi, Süleymân Şâh suya düşdi. Ecel mukadder-ımış, Allah'uñ rahmetine kavuşdı. Sudan çıktılar Ca'ber Kal'ası'nuñ öñinde defn itdiler. Şimdiki hînde aña "Mezâr-ı Türk" dirler. Ve hem ol kal'aya dahi gine o nesilden Dûger dirler bir tâyife vardur ol kal'aya şimdi dahi anlar hükm iderler. Eyle olsa bu göcer halk etrâfa tagıldılar. Ba'zısı beriyeye gitdiler. Şimdiki hâlda anlara Şam Türkmâni dirler. Ba'zısı gine Rûm'a döndiler; kimi Tatar ve kimi Türkmân'dur. Şimdiki hînde bu Rûm'da olan Tatar ve Türkmân o tâyifedendür. Ve ba'zısı Süleymân Şâh'uñ üç ogluna uydlar kim biri Sunkur Tigin'dür ve biri dahi Küntogdî'dur ve biri Ertoñril Gâzi'dür ve bu üç kardaş geldükleri yola döndiler. Furat'uñ başından Pasin ovasına ve Sürmelü Çukuri'na vardılar. Ertoñrul ol arada kaldı. Kardaşları ile gitmedi ve dört yüz mikdârı göcer ev-ile kaldı. Ol iki kardaşları gine asıl vatanlarına gitdiler. Ertoñrul ol aralıkda bir niçe müddet turdi, yaymasını yayladı ve kışasını kışladı. Bir niçe zamândan sonra Sultân 'Alâ'addîn dahi vilâyet-i Rûm'a teveccûh itdi. Kismet olduğu kadar feth olındı. Pâdişâh oldı. Bunuñ tafsili çokdur, fakîr ihtisâr itdüm; anuñ-ıçun kim Âl-i 'Osmân menâkibini beyân idem.

Ertoñrul Gâzi işitti kim Âl-i Selçuk neslinden Sultân 'Alâ'addîn 'Acem'den Rûm'a gelüp pâdişâh oldı. Ertoñrul

eydür: "Bize dahı vâcib oldu kim erüñ kadri bilinür vilâyete varavuz ve hem biz dahı gazâ idevüz." didi. Ertoñrul Gâzinüñ üç oglı var-idi. [5] Biri 'Osmân biri Gündüz ve biri Saru Yati. Aña, Savci dahı dirlerdi. Bunlar dahı Rûm'a teveccûh itdiler, geldiler, hisn-1 [?] Musûl vilâyetine irdiler. Ertoñrul Gâzi'nuñ Rûm'a gelmesine bir nice rivâyet vardur. Esahh bu fakîr zikr itdögündür.

Ve bir oğlu Saru Yati'yi Sultân 'Alâ'addîn'e gönderdi kim didi kim: "Bize dahı yurt gösterüñ, varalum gazâ idelüm." didi. Atasunuñ habarın Sultân 'Alâ'addîn'e getürdü. Sultân dahı gâyetde ferahnâk oldu, bunlaruñ gelmesine. Ve ol hînde Karacahisâr teküri ve Bilecük teküri sultâna mutî' olup harâc virürlerdi. Ol iki hisâruñ aralığı vilâyeti kim Sögüt'dür, bunlara yurt gösterdiler kışlayıçun. Ve Domaniç tagını ve İrmeni Bili'nuñ tagını bunlara yayla virdiler. Saru Yati atasınavardı bu habarı virdi. Ertoñrul dahı kabûl itdi. Yörüdi Engürü'ye geldiler, yurtlarında sâkin oldılar. Ertoñrul Gâzi zamânında ceng ü cidâl olmadı. Yaylalaruñ yayladılar, kışlalaruñ kışladılar. Ve ol zamânda Sâhibüñ [Şabin] Karahisâr'uñ vilâyetinde Germiyân Babası Alişarvardı ve hem Çavudur [Çavdar] dirler-idi, bir Tatar dahı var-idi. Bu Karahisâr vilâyeti ile Bilecük vilâyetini gâh gâh gelürler ururlar,uşandururlar-idi. Bu Ertoñrul Gâzi gelmesiyle ol kâfirlerüñ vilâyeti emîn olmuş-idi Tatarlardan. Bir gün Ertoñrul Gâzi, Allah rahmetinevardı. Sögüt'de 'Osmân Gâzi[yi] atasunuñ yirine givirdiler. Hemân ki 'Osmân Gâzi atası yirine kim turdı yakın konşı kâfirler-ile gâyet müdârâya başladı ve Germiyânlu-y-ilan 'adâvete başladı. Anuñ-içün kim bu geldükleri vilâyetüñ kâfirleri Germiyânlu'dan incinürlerdi. Ve 'Osmân Gâzi dahı ırak yırlerden av itmege başladı; gâh gice-y-ile ve gündüz varmag-ila. Kendünüñ yanına hayli adamlar dirildiler.

Nazm

Kuşandı dîn kılıçın bile 'Osmân
Ki ikrâr itdüre her dile 'Osmân

İde İslâm'ı izhâr 'âlem içre
İde rûşen cihânda nûrı 'Osmân

Çü küfr ü zulmeti Rûm'ı alupdur
Diler kim 'âlemi nûr ide 'Osmân

Açıldı fursat-ı İslâm kapusı
O kilde kim miftâh oldu 'Osmân

Muhammed ümmetinüñ serveridür
Olupdur mu'cize mazhari 'Osmân

BÂB [3]

**Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi etrâfa gicede gündüzde
gâh gâh yörümege başladı.**

Aya Nikola dirlerdi bir kâfir var-idi. Ya'ni Eynegöl'de 'Osman' yaylaya ve kişlaya gitdükleri vaktin bunlaruñ [6] göçin uçandururdu. 'Osmân Gâzi Bilecük tekürine bundan şikâyet itdi ve Bilecük tekürine eyitdi: "Sizden dileğümüz budur kim bizüm yükçügezlerümüzi yaylaya gitdüğümüzde size emânet koyalum." Ol dahı kabûl itdi ve her vaktin 'Osmân Gâzi kim yaylaya gitdükde kamu esbâblarını öküzlere yükledülerdi, bir niçe hatun kişiyle götürülerdi, varurlar kal'ada korlardı. Kaçan kim yayladan gelseler peynir, hali, kilim ve kuzular armagan iledürlerdi, emânetlerin girü alurlardı giderlerdi. Ve bu kâfirler bunlara gâyet i'timâd idüp tururlardı ve illâ Eynegöl kâfirleri 'Osmân Gâzi'den ihtirâz iderlerdi ve bunlar dahı anlardan ihtirâz iderlerdi.

Meger bir gün İrmeni Bili'nden 'Osmân Gâzi yitmiş kişiy-ilen geldi kim Eynegöl'i giceleyin ura. Bu kâfirlerüñ câsûsı var-ımış, kâfirlere bildürdi. Kâfirler dahı pusı kodilar. Aratun dirler-idi 'Osmân Gâzi'nüñ bir martalozi var-idi. Geldi habar bildürdi kim "Bil dükendügi yirde pusı kodilar." Gâziler dahı Hakk'a sigındılar. Togrı pusuya yöründiler. Cemî'isi piyâde-y-idi. Kâfirler çog-idi. 'Azîm ceng oldı. 'Osmân'uñ karâsında Saru Yatu'nuñ oğlu şehîd oldı kim ol Bay Hoca'dur. İrmeni Bili'nüñ dükendügi yirde Hamza Beg kö-

yinüñ nevâhisindedür ve hem ziyâretinüñ yanında bir hârâbca kervânsarây dahı vardur. Oradan döndiler girü geldi, 'Osmân Gâzi yaylaya gitdi.

Nazm

Budur gazâ-yı evvel 'Osmân aña
Diyem ikincisin işid ü taña

Gelür yurdına ider çok niyâzi
Ki gayret şevkini cânuma bagla

Dir iy ma'bûd ki İslâm kuvvetin vir
Özine dir ki miskîn 'Osmân agla

BÂB [4]

**Anı beyân ider ki 'Osmân Gâzi niçe düş gördü
ve kime habar virdi ve ta'bîri ne oldu, anı beyân ider.**

'Osmân Gâzi niyâz itdi ve bir lahma agladı. Uyku gâlib oldu, yatdı, râhat oldu. Görür kim kendülerinüñ aralarında bir 'azîz şeyh varındı. Hayli kerâmeti zâhir olmuşdu ve cemî'i halkuñ mu'tekadî idi. Dervîş-idi. Ve illâ dervîşlik bâtinindaya-ıdı. Dünyâsı, ni'meti, tavarı çog-ıdı. Sâhib-çırak u 'alem idi. Dâyim müsâfirhânesi âyendededen ve revendeden hâlî olmazdı. Ve 'Osmân Gâzi dahı gâh gâh gelürdü, bu 'azîze konuk olurdu. 'Osmân Gâzi kim uyudu, düshinde görür kim bu 'azîzüñ koynından bir ay togar, gelür 'Osmân Gâzi'nuñ koynına girür. Bu ay kim 'Osmân Gâzi'nuñ koynına girdüğü demde göbeginden bir ağaç biter, kölgesi 'âlemi tutar. Kölgesinüñ altında taglar var ve hem taguñ dibinden sular çıkar. Ve bu çikan sulardan kim içer ve kim bagçalar suvarur ve kim çeşmeler akıdır. Andan uyhudan uyandı, sürdi geldi, şeyhe habar virdi. Şeyh eydür: "Ogul 'Osmân Gâzi, saña müştilik olsun kim Hak ta'âlâ saña ve neslüne padışahlîk [7] virdi, mübârek olsun." didi. "Ve benüm kızum Malhun senüñ halâluñ oldu." dir ve hemân-dem nikâh idüp kızını 'Osmân Gâzi'ye virdi.

Nazm

Dir oglum nusret ü fursat senüñdür
Hidâyet menzili ni'met senüñdür

Saña virildi baht düşmesün taht
Ezelî tâ ebed devlet senüñdür

Senüñ neslünde 'âlem râhat ola
Du'âlar neslüne erden senüñdür

Yana çıraklıruñuz 'âlem içre
Döşene sofralar da'vet senüñdür

İki cihânda hayırla añılmak
Nesâb u nesl-ile bürhân senüñdür

Çü Hak'dan irdi saña baht u devlet
Cihân içre olan devrân senüñdür

Süleymân-ı zamânuñ menba'ısın
Ki ins ü cinne hem fermân senüñdür

Şeyh Edebali kim 'Osmân Gâzi'nüñ düşini ta'bîr itdi ve pâdişâhlığı kendüye ve neseb ü nesline muştıladı; yanında Şeyh'üñ bir mûridi var-idi, adına Dervîş Tururoglu [Durdi-oglu] dirler-idi. O dervîş eydür: "İy 'Osmân Gâzi! Hak ta'âlâ saña pâdişâhlık virdi bize dahı şükrâne gerek." didi. 'Osmân Gâzi eydür: "Her ne vakt kim pâdişâh olam saña bir şehir vireyüm." didi. Dervîş eydür: "Bize şu köycügez yiter, şehirden vazgeldük." dir. 'Osmân Gâzi kabûl itdi. Dervîş eydür: "Bize mektûb vir imdi." 'Osmân Gâzi eydür: "Ben mektûbu yazabilür miyin ki benden mektûb istersin." didi. 'Osmân Gâzi eydür: "Uşda bir kılıcum var atamdan ve dedemden kalmışdur, anı saña vireyüm. Ve bir maşraba dahı var, anı dahı saña vireyüm. Bile senüñ elüñde olsunlar ve bu nişânı saklasunlar. Ve eger Hak ta'âlâ beni bu hizmete kabûl idecek olursa, benüm neseb ü neslüm dahı bu 'alâmeti göreler kabûl ideler." Şimdiki hînde o kılıç o dervîşüñ nesli elindedür. 'Osmân Gâzi pâdişâhuñ neslinden o kılıcı kim gördüler dervîslere ihsânlar itdiler ve o kılıcuñ eski kınınu tekrâr yeñilediler.

Edebali yüz yigirmi bis yaşadı ve iki ‘avrat aldı. Biri yigitliginde ve biri pîrliginde. Ve evvelki hatununuñ kızını Osmân'a virdi ve pîrliginde aldu¤ı hatun Taceddîn-i Kürdî kizi-y-idi. Hareddîn paçanak oldu. Bu menâkibi Edebali o¤lu Mahmûd Paşa'dan iştidüm. Sultân Murâd'unbabası Sultân Muhammed zamânında ve hem ol Mahmûd Paşa yüz ya¤ından ziyâde yaşamış-idi.

BÂB [5]

**Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi'nüñ kayınatası
düsi ta'bîr itdükden soñra ne zâhir oldu ve neye meşgûl oldu,
anı bildürür.**

Hemân-dem bu ta'bîri kim iştidi def'î himmet kılıcını göñli-nüñ biline muhkem bagla¤ı. Bir gice sürdi Eynegöl'evardı. Yanında “Kulaça” dirlerdi bir hisârcuk var-idi; anı [8] yagmaladı, oda urdı. Hem ol gice kâfirlerini kırdı. Sabâh kim olicak vilâyetüñ kâfirleri cem' oldılar, Karacahisâr tekürine habar göndürdiler kim: “Ya ne turursın kim seni ve neslüñi esîr iderler ve hem bu vilâyeti bizüm elümüzdən alurlar, hârâb iderler. Kendüler hôd yir su dutar Türk degüller kim biz dahi anuñ-la mu'âmele ide-y-idük.” didiler. “İmdi bunları bu vilâyetden çikarmasavuz veyahud bunları kırmasavuz ahir peşimânlık fâyide virmez.” didiler. Anuñ dahi bir karındaşı var-idi, adına Kalanoz dirler-idi. Ana 'azîm leşker koþdı, Eynegöl kâfirleri-y-ile cem' oldılar. 'Osmân Gâzi dahi gâzileri cem' itdi. İkizce'ye geldi. Tomalîç Bili'n aşdukları yirde ograþdilar. Gâyetde 'azîm ceng oldu. 'Osmân Gâzi'nüñ karındaşı Saru Yati'yi anda şehîd itdiler. Ol yirde bir çam agacı vardur şimdiki hînde, aña Kandillü Çam dirler. Vakit vakıt anda bir şu'le görürler. Ve ol Kalanoz didükleri kâfir dahi düşdi. 'Osmân Gâzi'ye habar virdiler kim: “Ol kâfir düşdi.” didiler. 'Osmân Gâzi eydür: “Evvel anuñ karnını yaruñ dahi it gibi eşüñ, gömüñ.” dir. Her ne kim didiyse anı itdiler. Bu sebebden ol yirüñ adı “Îteşeni” kaldı. Saru Yati'yi dahi götürdüler, Sögüt'de atasunuñ yanında defn itdiler.

Nazm

Gazâ kim itdiler Allahu ekber
Didiler her nefes Allahu ekber

Salındı seyf-i İslâm kâfir üzere
Urıldı nevbet-i Allahu ekber

Kılıçlar kölgesinde cennet-i Hak
Resûl'den bu habar Allahu ekber

Bozıldı çâñ çânlıklar kilîse
Makâm oldu dîne Allahu ekber

Ve bu gazânuñ târîhi hicretüñ altı yüz seksen bisînde vâ-kı' olındı.

BÂB [6]

**Anı bildürür kim Sultân 'Alâ'addîn işitdi kim
bu kâfirler müsülmânlar-ıla ne iş itdi.**

İmdi Sultân Alâ'addîn tahkîk habar bildi kim 'Osmân Gâzi'nuñ üzerine kâfirler galaba leşker ile varmışlar ve karın-daşı Saru Yatı'yı şehîd itmişler. Her kangı kâfirün leşkerivardıysa bildürdiler. Sultân dahı eyitmiş kim: "Ma'lûm oldı kim Karacahisâr teküri bizüm-ile yağı olmuş." didi. "Ve hem o Germiyânoglu garîbleri sevmezdi, ekseri o kâfirlerüñhareketi anuñ ihmâlindendür ben hôd bilürin." didi. Emr itdi, "Tîz leşker cem' olınsun." dir, kim "Ol kâfirler bunuñ gibî hareket iderler. Veyâ gayret-i İslâm bizde yok midur?" Leşker-i azîm cem' olındı. Hûcûm itdiler, Karacahisâr'uñ üzerine düşdiler. İşitdi 'Osmân [9] Gâzi dahı geldi. O da bir tarafdan cenge meşgûl oldı. Bir iki gün ceng olnca feryâdçılar geldiler kim sultâna eyitdiler: "Bayıncar Tatar geldi, Eregli'yi aldı yıkdı ve halkını kırdı ve şehrinı oda urdu." didiler. Sultân Alâ'addîn dahı 'Osmân Gâzi'yi okıdı, getürdü. Hisâr-ıçun getürdükleri yarakları cemî'isini virdi kim eydür: "Oğul 'Osmân Gâzi, sende sa'âdet nişânları çokdur. Saña ve neslüne 'âlemde mukâbil olıcı yokdur, benüm

du'âm Allah'uñ inâyeti ve evliyânuñ himmeti ve Muhammed'üñ mu'cizâtı senüñ-ile biledür" didi. Ve kendüsi dö-nüp vilâyetine gitdi. Hemân sultân kim gitdi 'Osmân Gâzi dahı birkaç gün sabr itdi. Âhir hisârı yagma itdi, feth olındı. Tekürini dahı tutdı, gâzileri ganî itdi. Şehrüñ evlerini gâzi-lere ve gayriya virdi. Anı İslâm şehri itdi.

Nazm

Şular kim ni'meti Hak'dan alupdur
O ni'met ehline ni'met tolupdur

Yi yidür ni'meti iy merd-i kâmil
Ne itseñ bil senüñlen ol kalupdur

Cihâna her gelen kismet-ilendür
Yiten ü hem biten kim er olupdur

Bu fethüñ târîhi hicretüñ altı yüz seksen yidisinde vâkı' olındı.

BÂB [7]

**Sultân Alâ'addîn vilâyetine varup
Tatar-ila ne'yaledügin bildürür.**

Sultân Alâ'addîn dahı gör ne'yledi. Hemân ol aradan Ereg-li'ye teveccüh itdi. Tatar dahı bildi kim sultân kendünüñ üzerine gelür, karşıladı. Biga öyüğünde bulışdilar. İki gün gice gündüz cenk olındı. Âhirü'l-emir Tatar leşkeri şikest oldı. Tatarı söyle kıldılar kim bî-hadd ü bî-kiyâs; ammâ ekerinde tutup hayalarını kesdiler, derisin birbirine dikdiler, keçelere kapladılar, hayvanlara atıldılar; ad-ıçun. Simdiki hînde dahı ol yazınuñ adına "Taşak Yazısı" dirler.

Nazm

Cihânda her kişi kim ad komışdur
Ya acı ya şîrîn kim dad komışdur

Nişândur söylenür dilde vü ilde
Sûreti bozılur bünyâd komışdur

Gider kendüsi ad kalur cihânda
Adına söylenür falan komışdur
Ínanuñ bu söze vallâh ki direm
Kara-durur yüzü kim yalan komışdur

Bu Karacahisâr'uñ fethi târîhi hicretüñ altı yüz seksen yi-disinde vâki olındı 'Osmân Gâzi elinden. [10]

BÂB [8]

'Osmân Gâzi hisârı aldugündan soñra Sultân Alâ'addîn'e ne götürdü ve sultândan aña ne geldi anı beyân ider.

'Osmân Gâzi kim hisârı alicak tekürini tutdı, hayli tuhfe ve teberrickler-ilen karındaşı oğlu Aktemür ile sultâna götürdü. Aktemür dahı bunları alup sultân 'Alâ'addîn'e götürdü. Sultânuñ dahı ferahlığı ziyâde oldu. Aktemür'e mübâlaga 'atâlar itdi. 'Osmân Gâzi'ye dahı sancak esbâbiyla eyü atlar ve gazâ yarakları bile virdi. Aktemür dahı kim sancağı getürdü, ikindi vakti-y-idi, hemâne nevbet uruldu. 'Osmân Gâzi ayagın turdu nevbet urulınca. Tâ şimdiye degin Âl-i 'Osmân seferde nevbet ursalar ayagın tururlar.

SÜ'ÂL. — Gayrı pâdişâhlarda bu âdet yokdur, ya bu Âl-i 'Osmân'da nedendür?

CEVÂB. — İki ma'nî-yi hâs vardur. Biri budur kim bunlar gâzilerdir, nevbet kim urulur, i'lâm-ı gazâdur, "Gazâya hâzır olun" dimesek olur. Bunlar dahı "Allah rızâsı-y-içün gazâya hâzırız" diyü ayagın tururlar. Ve biri dahı bunlar sâhib-çırak ve sâhib-sofra ve sâhib-'alemdür ve sâhib-simâtlardur kim 'âlem halkına ni'metler yidüreler. Nitekim Halîlü'r-Rahmândaki bu 'âdetdür. İkindi vaktinda nevbet ururlar kim halk gelüp ta'âm yiyecek. İmdi bu Âl-i 'Osmân her ne kim iderler, be-kânûn-ı edeb iderler.

Nazm

İşitdük kânûn-ı 'Osmân kim var
Budur 'adli vü bezli şen iden yâr

Bularuñ kölgesinde uçdı hümâ
 Şikârdur bunlara her murg-ı sunkar
 Cihân halkına farz oldı ideler
 Du'âlar cümle halkuñ bil kim iy yâr
 Gerekdür kuvvet ü hem 'akl u tedbîr
 Muvâfîk olına bil 'ilm ü takdîr
 Gerekdür yâr u hemdem-i münâsib
 Gerek yigit ola vü ger ola pîr

BÂB [9]

Anuñ beyânındadur kim 'Osmân Gâzi tedbîr itdi kim
 yâr u yoldaş kimi idine ve anuñ nevâhisinde kimler vardur,
 anlaruñ-ila niçe zindegânî ide.

Karındaşı Gündüz'i okıdı. Eydür: "Sen ne dirsın kim biz bu vilâyetleri nice feth idevüz ve ne sûret-ilen yörüyevüz kim leşker cem' olına." didi. Karındaşı eydür: "Nevâhimüzde olan vilâyetleri uralum bozalum." dir. 'Osmân Gâzi eydür: "Bu re'yde fesâd vardur; anuñ-ıçun kim bu nevâhilerümüzzi yıkup bozarsavuz, bu şehrümüz kim Karahisâr'dur [Karakahisâr], ma'mûr olmaz. Evvel re'y ü tedbîr budur kim konşilarumuz-ila müdârâ dôstliklarım idevüz." Nitekim Bilecük teküri-y-ilen dâyimâ dostlık [11] iderlerdi. Yaylaya gitseler emânetlerini dahı Bilecük hisârında korlardi. Kaçan gelseler tulumla peynirler, karın-ila kaymak katıkları, eyü halilar ve kilimler göndürülerdi. Ammâ er kişi-y-ile gönürmelerdi, hatun kişiler-ile götürülerdi. Anlar dahı 'Osmân Gâzi'ye gäyetde i'timâd iderlerdi.

Hirmenkaya begi Köse Mihâl var-ıdı, anuñ-ila dahı gäyetde dôstliklar iderlerdi. Ve hîç vech-ile bunlaruñ arasında bir gün hâl u kâl vâkı' olmadı. Ammâ Germiyanoglu-y-ila gâh gâh 'Osmân halkı ceng iderlerdi. Ve bu kâfirler dahı gäyetde ferah olurlardı kim: "Germiyanoglu-y-ilan 'Osmân'uñ 'adâveti vardur." dirlerdi. Bundan soñra 'Osmân Gâzi dahı Eskişehir'de Hamâm yoresinde bâzâr turgurdi.

Etrâfuñ kâfirleri dahi gelürler maslahatların görülerdi. Gâh gâh Germiyân halkı dahi gelürlerdi. Bir gün Bilecük'den bâzârcı kâfirler gelmişler ve hem Germiyân'dan dahi gelmişler. Bu Bilecük'de kâfirler eyü bardak düberler. Bâzâra yük-ilen satmaga getürmişler. Germiyânlu'nuñ bîrisi bir bardağın almış, nesne virmemiş. Bu kâfirler gelüp 'Osmân Gâzi'ye şikâyet itmiş. 'Osmân Gâzi dahi ol bardağı alan kişiyi getürmiş, belki doğmuş, dahi kâfirün hakkını alıvirmış. Be-gâyet yasak itmiş, "Hergiz Bilecük kâfirlerini incitmeyeler." Bunlara 'adl gösterdi. Tâ şol hadde vardı kim Bilecük kâfirlerinüñ 'avrataları dahi Eskişehir'üñ bâzârında gelürler, bâzâr idüp maksûdlarını görüp giderlerdi emn ü emân-ila. Bu Bilecük'üñ kâfirleri dahi 'Osmân Gâzi'ye gâyetde i'timâd itmişlerdi kim "Bu Türk bizüm-ile eyü togrılık ider." dirlerdi.

Nazm

Hîle it düşmene tâ kim vire el
 Ki fursat bulasın zînhâr basın al

 Yidür ni'met içür şeker şarâbin
 Ko key ola aña bulasın meçâl

 Velî gâfil yörime itmesin al
 Ki peşmân fâyde virmez olsa melâl

BÂB [10]

**Hîrmenkaya kâfirleri 'Osmân Gâzi-y-ilen
 ne vech-ile âşinâ oldılar ve ne'yalediler, anı bildürür.**

'Osmân Gâzi kim sancığı begi olup at bindi, Köse Mihâl dâyım anuñ-ila bile olurdu. Ekser bu gâzilerüñ hidmetkârları Hîrmenkaya kâfirleri-y-idi. Bir gün 'Osmân Gâzi Mihâl'e eydür: "Tarakçı Yiñicesi'ne segirdim idelüm dirüz, sen ne dirsins?" Mihâl eydür: "Hanum! İmdi Sorkun üzerinden Sarukaya'dan, Biştâş'dan geçelüm kim Sakaryı [Sakarya] suyını gecebilevüz ve hem dahi gâziler bize ol tarafdan

gelürler.“ dedi. “Ve Mudurnı vilâyetini dahı urmaga kolaydur.“ dedi. “ Ve hem ol vilâyet ma’mûrdur. Samsa Çavuş dahı ol vilâyete yakın olur ve aña dahı i'lâm idelüm.“ dedi kim “Bir fursat olduğu yirde bize bildüre.“ Ve hem anuñ bigi [12] itdiler. Vardılar, Biştaş’uñ tekyesine kondılar. Şeyhi-ne sordılar: “Su geçüp virür mi?” Şeyh eydür: “Gâzilere ge-çüddür, Allah fazlı-y-la.“ Atları yemin kesüp bindiler, su kenârına vardılar. Samsa Çavuş’ı sunuñ kenârında buldılar. Hâzır ve müheyyâ oldu. Bu gâzileri togrı Sorkun üzeri-ne iletdi ve ol vilâyetüñ kâfirleri Samsa Çavuş-ila âşinâ ol-mışlardı. Hemîn ki anı gördiler ve bu ‘askeri gördiler mutî’ ve münkâd oldılar. Erleri ve ‘avratlari’ karşı geldiler. Aralarında bir mute’ayyince kâfir var-ıdı. Anı okıdılar, gel-di ‘Osmân Gâzi’ye ‘ahd ü peymân itdiler kim Samsa Çavuş ne dirse anı kabûl ideler.

SÜ’ÂL.— “Samsa Çavuş ne kişidür?”

CEVÂB.— “Bir kişidür kim anuñ da hayli cemâ’ati var ve hem yoldaşliga yarar bir kardeþi dahı var, adına Sülemeþ dirler. Ve ol vakt kim Ertoñrul [Erdunrıl] Gâzi Sögüd’e gel-di. Bunlar dahı anuñ-ıla bile gelmişlerdi. Ol aralılda tur-madılar. Eynegöl kâfirleri incindiði sebebden vardılar, Mudurnı [Muturnı] vilâyetinde karâr itdiler. Anuñ kâfirle-riyle müdârâ idüp otururlardı. Ve ol sebebden ‘Osmân Gâzi’ ol vilâyeti bunlara ismarladı ve ol aradan ‘Osmân Gâzi’ segirdim itdi. Göynük vilâyetine vardılar, Tarakçı Yeñicesi vilâyetin dahı urdılar. Geldiler Gül-Falanoz’a [Göl-Fla-noz’al] çıktılar. Yine Hirmenkaya’dan Karakahisâr’a çıktı-lar. Mihâl öñlerince kılaguz-ıdı. Ammâ esir almadılar, mâl ganîmet çok aldılar. Anuñ-ıçun esîr almadılar, halkı ken-dülere tâbi’ itmek-icün.

Nazm

Sebeb-i ‘Osmân’dan toydı vü guzât
 Kimi altun gümüş aldı kimi at
 Kimi begendiði kızlardan aldı
 Gâzilerüñ-idi ol demde fursat

Gāziler cem' oldu 'Osmân'a niyyet
Ki dâyim artar oldu fazl u ni'met
Sa'âdet güneşi togdı ezelden
Nazar idüñ gāziler oldu mir'ât

Çün kim 'Osmân Gāzi bunçilayın gazâlar itmege başladı,
etrâfuñ kâfirleri ihtirâz ider oldilar. 'Osmân Gāzi Bilecük
kâfirlerine gâyetde hürmet ider. Sordilar kim: "Bu Bilecük
kâfirlerinüñ nice hurmeti var senüñ yanuñda?" dirler. Eyit-
di kim: "Konşularumuzdur. Biz bu vilâyete garîb geldük,
bunlar bizi hôş tutdilar. İmdi bize dahı vâcibdür kim bunla-
ra hurmet idevüz." didi.

Nazm

Vâcibdür dôstlik itmek konşı-y-ilan
Sakın kim konşını olmaya yılan

Kime kim dôstlik itseñ it hazer sen [13]
Hazersüzdür başı yollarda kalan

Hâssa kim kâfir olsa dôst idinmez
Dilinde dîni bâtil kavlı yalan

BÂB [11]

Anı beyân ider kim Köse Mihâl düğün ider.
Kızını Gül Falanozoglu'nuñ begine virür.

Mübâlaga ağır yarak görüd ki adlu düğün eyleye. Düğün
esbâbi tamâm oldı. Etrâfuñ kâfirlerine ve tekûrlerine okuyıcılar
göndürdü. Ve hem 'Osmân'ı dahı okudu ve hem tekûrlere
dahı habar gönderdi kim: "Gelüñ, bu Türk ile âşinâ
oluñ kim bunuñ şerrinden emîn olasız." didi. Va'de olındı-
gı gün geldiler. Düğüne mübâlaga saçular getürdiler. 'Os-
mân Gāzi cemi'isinden soñra geldi. Eyü halilar ve kilimler
ve sürüy-y-ile koyunlar getürdiler. Ve illâ 'Osmân Gāzi'nüñ sa-
çusunu gâyetde begendiler. El-hâsil üç gün düğün oldı. Ve
bu tekûrler 'Osmân Gāzi'nüñ keremine hayrân kaldılar. Ve

illâ fursat bulımaزلar kim karvayalar. Bilecük tekürine ‘Osmân Gâzi mahabbetler gösterdi. Ve evvelden bunuñ-la gâ-yibâne âşinâlıkları var-idi. Ve illâ müvâcehe birbirin görme-mışlardı. Zîrâ ‘Osmân Gâzi yaylaya gitseler cemî’ emânetlerini Bilecük hisârında korladı ve ol sebebden âşinâ olmuş-lardı. Bilecük teküri dahi düğün itmege niyyet idi.

Nazm

Mihâl kim düğün itdi gör ne itdi
Gâziler şevketine bünyâd itdi

Düğüne nice tekürler ki geldi
Kamusı ‘Osmân-ıçun tedbîr itdi

*Kimi didi ki tîz buni dutalum
Bilecük teküri bir tedbîr itdi*

Kim ya’nî düğün idüp karvayalar
Muhâlif tedbîri kendüyi tutdı

BÂB [12]

**Bilecük tekürinüñ düğün itdügin bildürür kim
ol dahi Yarhisâr tekürinüñ kızın alsa gerek.**

Ol dahi Mihâl’i okıdı. Tanışık itdiler. Cemî’ düğünüñ esbâbin tamâm itdiler. Ol bu etrâfuñ tekürlerine okıcılar gönderdi. Ammâ ‘Osmân Gâzi’ye dahi okuyıcı varmadın, Bilecük tekürine süri-y-ile koyunlar gönderdi ve eyitdi kim: “Karında-şum buni düzüne hidmet idenlere yidürsin.” didi. “Înşâallah ben dahi vardugum vaktin saçımı iledem” didi. “V’eger ka-rındaşuma lâyık saçum yog-ısa baña lâyıkin iledem.” [14] di-di. El-hâsil-ı kelâm bunlar okımadın gönderdüridür. Anuñ-ıçun kim Mihâl düğününde va’deler itmişlerdi. Tekür dahi Mihâl’ı ‘Osmân Gâzi’ye okuyıcılığa gönderdi ve hayli altın gümüş avadanlığın bile gönderdi. Ve Mihâl dahi gelicek ‘Osmân Gâzi’ye bu tekürlerüñ ittifâkların ve murâdları ne-y-idügün bildürdi. “Gâfil deprenme.” didi ve düzüne okudi.

‘Osmân Gâzi dahi Mihâl’e okuyıcılık hayli nesne virdi.

'Osmân Gâzi dahı eydür: "Mihâl Beg karîdaşum teküre benden selâm idesin. Üşde şimdi biz dahı yaylaya göçsevüz gerek. Ve hem kayınanam ve hatunum dahı karîdaşumuñ anası-y-la bilişmek isterler. İmdi karîdaşum hôd bilür kim Germiyânoglu bizüm-ile ne hâldadur? Kerem itsünler dâyi-mâ zahmetümüz çekegelmişlerdür. Bu yylliga dahı çeksünler. Anamuñ ve benüm havâyiclerümüzü gine hisâra göndürelüm." didi. Mihal 'Osmân Gâzi'nûn bu habarın gelüp teküre habar virdi. Tekür dahı gâyet sevindi, cân-la sözini kabûl itdi. Mihal'i gine göndürdü. Bir güne va'de olındı kim 'Osmân Gâzi dahı anda vara ve hem didi kim; "Bizüm hatunlarumuz sahrâya ögrenmişlerdür. Bilecük tar yıldır, dügüni anda itmesünler." didi. Bu sözü dahı tekür kabûl itdi. Düğünü Çakırbînarı'nda eyledi. Ve hem va'de-i sahîhde 'Osmân Gâzi dahı öküzlerini yükletdürdi. Hemîşe ileden hatunlara virdi. [Ve keçeler arasına bir niçe adamlar bile sardılar.] Sûrdiler ahşam karañusında hisâra girdiler. Bir iki katar öküz kim hisâra girdi. Keçe yüklerinden adamlar yalnız kılıçla dökildi. Defî kapucuları paraladılar. Hisârda hôd adam az kalmışdı, ekseri düğüne gitmişlerdi. Hisâr feth olındı.

Geldük bu tarafda 'Osmân Gâzi dahı görelüm ne'yler. Ve bir niçe gâzileri baş bezleriyle 'avrat tonına koydu. Teküre habar göndürdü. Eydür: "Bunları ayruca bir yirde kondursunlar ki hatunlarumuz andagi tekürleri görüp utanmasunlar." Tekür bu söze gâyetde ferah oldu. Eydür: "Türkün eri 'avrati âsânlığ-ila eyü elüme girdi." dir. Ayru yir hâzır itdürdü. 'Osmân Gâzi dahı öküzleri getürenler-ile şöyle kavl itmişdi: Anlar hisâra girdiği sâ'atda 'Osmân dahı teküre geley-idi ve hem ol dahı ahşamın geldi. Ya'ni hatunlarımı dahı âşikâra getürmezler. Tekür dahı karşuladı, ta'zîm-ilən kondurdu. Dahı tekür odasına varmadın hemân-dem 'Osmân bindi Mihal dahı bile bindi. Tekür'e "Hay Türk kaçdı." didiler. Tekür dahı serhoşça-y-idi. Bindi, ol dahı Türkün ardına düştü. 'Osmân Gâzi geldi Kaldurayık [Kaldırık] dirler bir dere var, Bilecük'e yakın yirde. Anda gelicek turdu. Tekür dahı ol araya kim irdi, bogazı ele virdi. 'Osmân Gâzi tekürün başını kesdirdi, döndi 'ale's-sabâh Yarhisâr'a indi.

Tekürini tutdu, gelini dahi tutdular. Düğüne gelen halkuñ ekserini esîr itdiler. Tizcek Turkut Alp'ı Eynegöl'e [İnegöl] saldılar kim: "Ayanikola kim Eynegöl teküridür işidüp kaçmasun." didiler. Turkut Alp dahi irdi. Eynegöl'i çevürdi. 'Osmân Gâzi dahi her ne kim aldilar Bilecük'e getürdiler, mesâlih ne-y-ise gördiler. [15] Andan Eynegöl'e geldiler. Hemâm ki geldügi gibi yagma itdi. [didi ?] Gâziler izin istediler, "hay" diyince hisâra girdiler, tekürini pâre pâre itdiler. İrkeğini kırdılar, dışisini esîr itdiler. Anuñ-ıçun ki çok Müsülmânlar kırılıp şehîd olmaga bu kâfirler sebeb olmuş-ıdı.

Nazım

Gör imdi hîle-i 'Osmân ne itdi
Baş oynadı vü hem çok başlar ütdi

Kâfirler oña duzaklar düzerdi
Bu çapük ayagın karvadı tutdu

Kâfirler kazdı kuyı Gâzi düşeler [2b]
Kâfirler düşdi gâziler dürişdi

Karañu kâfirüñ gözin büridi
Gâziler nûrı 'Osmân'a buluşdı

BÂB [13]

**Ol gelini kim tutdilar Yarhisâr tekürinüñ kızı-y-ıdı
anı kime virdiler ve hem ol kimdir? Bu bâb anı bildürür.**

'Osmân Gâzi anı oğlu Orhan'a virdi kim anuñ adına Lülüfer Hatun dimişler-idi. Orhan Gâzi dahi ol zamânda yigit olmuş-ıdı ve bir oğlu dahi var-ıdı kim anı göç üzerinde koyup tururdu ve bu dört pâre hisârları kim aldilar ammâ vilâyetlerinde 'adl ü dâd itdiler ve cemî'i köyleri yirlü yırlerine gelüp mütemekkin oldılar. Vaktları kâfir zamânından dahi eyü oldı [3a] belki. Gayrı vilâyetlerden dahi adamlar gelmeye başladı bundagılaruñ râhatlıkların işidüp. El-hâsil-ı kâlâm 'Osmân Gâzi düğün eyleyüp ol kızı kendü oğlu Orhan Gâzi'ye virmek istedi, hem eyle itdi.

Bu Lülüfer Hatun ol hatundur kim Kapluca Kapusına yakın yirde Bursa hisârı dibinde tekyesi vardur ve hem Ülüfer suyunuñ köprüsini ol hatun yapdurmışdur ve ol suya vech-i tesmiye ol köpri olup-durur ve hem Murâd Han-ı Gâzi anuñ oglıdır. Ve hem Süleymân Paşa dahı anuñ oglıdır. Bu ikisi-nuñ atası Orhan Gâzi'dür. Hatun kim vefat idicek Orhan Gâzi'yen Bursa hisârında bile defn itdiler, vallahu a'lem.

Nazım [3b]

Zihî devlet ki Hatun buldu Hak'dan
 Ki burcından belürdi gün şafakdan
 O burcdan kim tulû' itdi Murâd Han
 Süleymân Paşa çıktı hem nikâbdan
 Selâtîn 'ankâlar Hatun togurdu
 Cihân rûşen nûr oldu ol çırakdan [16]
 Cihâna toldı 'anber müşk ü bûlar
 'Araklar kim belürdi gül varakdan
 Cevâhir ma'dini çün zâhir oldu
 Tâlibler cem' olur yakın ırakdan
 'Âşikî yazdı ma'din-i menâkîb
 Bunuñ üstâdını buldumđı çokdan [4a]
 Aldı 'Osmân Bilecük'i hey yâr
 Yarhisâr'ı içinde her ne ki var
 Milk ü mâlin tasarruf itdi kamu
 Nasîb itdi 'inâyet-i Gaffâr
 Şular kim haraca mutî' degüldür
 İşleri pür hîle vü mekkâr
 Gâzi 'Osmân ki itdi hîle buña
 Bilür-idi ki bular-ıdı gaddâr
 Gâzi 'Osmân ne itdiyse hak itdi
 Yine ider kâfirlere tekrâr

Velehu eydan

Alındı Eynegöl kırıldı kâfir
Gâziler mâl u ni'met aldı vâfir [4b]

Harâb itdiler ol küfrüñ diyârin
Getürdiler yirine nûr-ı zâhir

Gör imdi 'âleme kim geldi 'Osmân
Neyi kim tutdı âsân itdi Kâdir

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ altı yüz toksan tokuzında vâ-ki' oldu.

BÂB [14]

Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi evvel Cum'a namazını
nirde bünyâd itdi ve her feth itdigi şehrde ne sûret-ile oldu.

Kaçan kim Karacahisâr'ı aldı, şehrüñ evleri boş kaldı ve Germiyân vilâyetinden hayli adamlar geldiler. 'Osmân Gâzi'den evler dilediler. 'Osmân Gâzi dahı gelenlere boş evlerden virdi ve [5a] sehel zamânda şehrüñ evleri memlû olup şe-hir ma'mûr oldu. Ve kiliselerin mescid itdiler ve pazar dahı bünyâd itdi. Ve bu şehr halkı ittifâk itdiler kim "Cum'a na-mazın kilalum ve hem bir kâdî dahı dileyelüm." didiler.

Anda Tursun Fakih dirlerdi bir 'azîz kişi var-ıdı ve ol halka imâmlık iderdi. Bular hâlların aña söylediler. Ol dahı geldi [17] 'Osmân Gâzi'nüñ kayınatası Edebâlî'ya söyledi. Bu sözi söyleyiyorurken 'Osmân Gâzi çıkışındı. Sordı, bularuñ mu-râdlarını bildi. 'Osmân Gâzi eydür: "Her ne kim size gereklidür anı eyle idüñ." dir. Tursun Fakî eydür: "Hanum! Bu işe sultândan icâzet ve izin gerekdir." dir. 'Osmân Gâzi eydür: "Bu şehrî ben hôd kendü [5b] kılıcum-ila aldum. Sultânuñ bunda ne dahlı var kim andan izin alam." didi. "Aña sultân-lik viren Tañrı baña dahı gazâ-y-ila hanlık virdi." didi. "Ve eger minneti şol sancag-ısa ben hôd dahı sancak götürüp küf-fâr-ila ograşmadum." dir. "Ve eger ol ben Âl-i Selçuk neslin-denven dirse, ben hôd Gök Alp ogluyin; dirin. Ve eger bu vi-

lâyete ben anlardan öñdin geldüm dirse, benüm dedem Süleymân Şâh dedem hôd andan evvel gelüp turur.” didi. ‘Osmanâ Gâzi’den bu haberleri işidicek bu halk râzi oldılar. Hemân-dem kâdılığı ve hitâbeti Tursun Fakı ‘azîze virdi. Evvel Cum'a hutbesi Karacahisâr'da okundi, ammâ bayram hutbesi Eskişehir'de okundi ve bayram namâzı da anda kılındı.

Nazm [6a]

Okundi hutbe kim Gâzi 'Osmân
Ertoñrul oğlu Gâzi han 'Osmân

Temerrûd ehli kâfirler kırandur
O mü'min leşkerine han 'Osmân

Ki 'adli bezli hep tutdı cihâni
'Atâsı sâyesi ni'metlü 'Osmân

Harâb iden putı puthâneleri
'Îmâret dîn-i İslâm itdi 'Osmân

Münâdîler nidâ ider salâdur
Sa'âdet bahş ider dir geldi 'Osmân

Kuruldu devleti çetri ezelden
Ebed bâkî kalur bil nesl-i 'Osmân

Evvel târîh-i hutbe-i 'Osmân hicretüñ altı yüz sekzen [6b] sekizinde vâkı olındı.

BÂB [15]

Bu bâb 'Osmân Gâzi'nüñ kânûnu ahkâmın bildürür.

Çün kim kâdî ve sübaşı nasb olundı ve Pazar dahı turdı ve hutbe dahı kendü adına okundi, bu kez bu halk kânûn isterler. Germiyân'dan bir kişi geldi. Eydür: “Bu pazaruñ bacını baña satuñ.” dir. Bu kavm eyitdiler: “İmdi hana var.” didiler. Ol kişi sürdi 'Osmân Gâzi'ye geldi, sözünü söyledi, eyitdi: “Hanum! Bu bâzâruñ bacını baña sat.” didi. 'Osmân Gâzi eydür: [18] “Bac nedür?” Ol kişi eydür: “Bâzâra her ne

kim gelse ben andan akça alurın.” dir. Osmân Gâzi eydür: “Bire kişi senüñ bu bâzârda gelenlerde alimuñ mı var kim bunlardan akça istersin?” Ol kişi eydür: “Hanum! Bu töredür, [7a] ve ‘âdetdür. Cemî’ vilâyetlerde vardur kim pâdişâhlar aldılar.” didi. ‘Osmân Gâzi eydür: “Tañrı buyrugı ve peygâmber kavlı midur veya ol begler kendülerinden mi itdiler?” didi. Bu kişi eydür: “Töredür hanum evvelden kalmışdur.” didi. ‘Osmân Gâzi gâyetde gazaba geldi. Eydür: “Bire kişi kim kazana, kendünüñ mülki olur. Ben mâl anuñ mâlinda ne kodum ki baña akça vir diyem? Bire kişi! Yöri git! Baña bu sözi söyleme kim saña ziyânum deger.” didi. Ve bu halk eyitdiler kim “Hanum! Bu bâzârı bekleyenlere nesne gerek; ‘âdetdür, bir nesnecük vireler.” didiler. ‘Osmân Gâzi: “Çün kim imdi siz eyle dirsiz, her kişi kim bir yük getüre sata iki akça virsün.” didi. “Ve her kim ki [7b] satmasa hîç nesne virmesün.” didi. “Ve her kişi kim bu kânûnum boza Allah anuñ dînin ve dünyâsin bozsun.” didi. “Ve dahı her kime kim bir timâr virdüm anuñ elinden sebebsüz almayalar.” didi. “Ve hem öldüğü vaktin oglına vireler, eger küçük dahı kalursa vireler. Hıdmetkârları sefer vaktında onuñ üçün sefere varalar tâ ol oglan sefere yarıyınça. Ve her kim bu kânûnı dahı bozarsa Allah andan râzi olmasun. Ve eger benüm neslüme bu kânûndan gayrı bir kânûn dahı koduracak olurlasa idenden ve itdürenden Al-lahu ta’âla râzi olmasun.” didi.

Nazm

Bu resme kodı kânûni ‘Osmân
 Ki şâkir ola andan Ganî Sübhân [8a]
 Didi sultân ki Hak’dur milk anuñdur
 Anuñdur virmek ü almag u dîvân
 Arada biz bahâne olduk ancak
 Bahâneden göründi halka bürhân
 Cihâna di gelen kim bâkî kaldı
 Kanı ol kim didi hanam ya sultân

Niçe gemileri gark itdi deryâ
Adı 'unsur nihâyetsüz bu 'ummân
Belürmez iz kârubânlar yitüpdür
Hemân bir ad kodı gitdi Süleymân
Sakın kim aduñ añup sögmesünler
Dilerseñ rahmet ide saña Gufrân
Cihânda çok nişân kodı gelenler [8b]
Nişânı 'adlı bedli kodı 'Osmân [19]

BÂB [16]

Anı beyân ider kim bu feth itdürü vilâyetlerüñ tîmârların
kimlere virdi.

Karacahisâr sancağı kim aña İnöñi dirler, oğlu Orhan'a virdi
ve sübaşılığını karındaşı Gündüz'e virdi. Yarhisâr'ı Hasan
Alp'a virdi. Bu dahı bir yarar yoldaş-ıdı, kendü-y-ile bile gel-
miş-idi. Eynegöl'i Turkut Alp'a virdi. Şimdiki hînde dahı adı
añulur ol 'azîzüñ. Eynegöl yöresinde köyleri var kim aña
Turkutili dirler. Ve kayınatası Edebali'ya Bilecük'ün hâsilin
tîmâr virdi. Ve hem hatununu atası-y-ila Bilecük'de bile kodı,
kendü Yiñişehir'e vardi. Yanında olan gâzilere evler yapdurdı.
Anda turaklandı. Anuñ adını Yiñişehir kodılar. [9a] Ve bir
oğlu kim Alâ'addîn Paşa'dur. Anı yanında kodı, ammâ 'Os-
mân Gâzi oğlu Orhan-ila dört yaña segirdim iderlerdi. Hattâ
İznik'e dahı inerlerdi ve Köprihisâr'a dahı bir niçe kerre var-
dılardı. Anı soñragı def'ada yagma-y-ila feth itdiler. Andan
soñra Marmara vilâyetine vardılar. Kâfirleri itâ'at-ila gelüp
mutî' oldılar. 'Osmân Gâzi dahı girü yirlü yirinde kodı. Hîç
birin incitmedi. Girü Yiñişehir'e geldiler, birkaç gün gâziler
atların diñlendürdüler. Andan soñra İznik vilâyetine segir-
dim itdiler. Şehrüñ kapusın yapdurdılar. Bir niçe gün eyü
sultânî cenkler itdiler. Hisâruñ üzerine er kodılar. Ammâ vi-
lâyeti tapdı, vilâyetini tîmâr erlerine tûnâr virdiler. Kendüler
girü Yiñişehir'e [9b] geldiler. Anda karâr itdiler.

BÂB [17]

Anı beyân ider kim Bursa teküri ve bir niçe tekürler;
Edrenos [Adranos] Teküri, Bedenos [Bidnos, Bednos] teküri,
Kestel teküri, Kite teküri, bular cemî'si ittifâk idüp
bir oldilar.

Eyitdiler kim: “Bu Türk’ün üzerine varalum tâ anı ol aradan götürelüm, hîc adın sanın komayalum. Götürelüm kim anuñ şerrinden emîn olavuz.” didiler. Bu kâfirler ‘azîm leşker cem’ itdiler, yöridiler ‘Osmân Gâzi’nüñ üzerine. Bu tarafda ‘Osmân Gâzi dahı işitdi kim küffâr cem’ olup kendünuñ üzerine geldügin. Hemân-dem Hak ta’âlâya sığınup bîtekellüf karşı yöridi. “Niyet-i gazâ.” didi. Hâzır olan gâzilerden Koyunhisârı’nda küffâr-ila buluşdilar, hemân cenge bünyâd itdiler. Ceng [10a] ide Dinboz'a geldiler. Anda gelicek küffâr taga arka virdi turdu. Be-gâyet azîm kırkun oldu. Vasfin Allah bile. ‘Osmân Gâzi’nüñ dahı karândaşı oğlu Gündüz’ün oğlu Aytogdî'yı şehîd itdiler. Dinboz'da Koyunhisârı'na gider yolda, yoluñ üzerinde yatur. Mezârina taş çevürüp tururlar. Ol vilâyetde at yankulansa anuñ mezârina iledürler, üç kez tolandururlar. Hak ta’âlâ şifâ virür.

Andan soñra kâfir sindi, Edrenos teküri kaçdı, Kestel teküri düşdi, Bursa teküri hisâra girdi, Kite teküri ‘Osmân Gâzi’nüñ mukâbelesinde-y idi, ol dahı kaçdı. ‘Osmân Gâzi dahıardin sürdi. Tekür varup Ulubat'a düşdi. Osmân Gâzi vardi, Ulubat [10b] köprisinden geçdi, kondı köpri başında. Habar götürdü kim tekürine: “Zebûnumı virüñ ve il-lâ virmeyecek olursañ Gölbaşı'ndan tolanurın vilâyetünü harâb iderin.” dir. Ulubat teküri eydür: “İmdi ‘ahd idelüm, senden ve senüñ neslüñden hîc birisi bu köpriden geçmeye yeler, zebûnuñ saña virelüm.” didi. ‘Osmân Gâzi kabûl itdi. Ol zamândan tâ bugüne degin Âl-i ‘Osmân Ulubat köprisinden geçmediler. Ammâ sudan kayig-ilan geçerlerdi. ‘Osmân Gâzi zebûnunu alup getürdi. Kite hisârina karşı paraladilar. [20] Hisâri dahı aldilar içine er kodilar, vilâyetini dahı zapt itdiler.

Nazm

Şunu kim aldı yaptı yıkdı 'Osmân
Kime kahr u kime lutf bakdı 'Osmân [11a]

Harâb idüp 'imâret itmek işi
Bu resme dürlü mi'mâr kopdi 'Osmân

BÂB [18]

Anı beyân ider kim Bursa hisâruñ üzerine
'Osmân Gâzi ne vech-ile havâle yaptı.

'Osmân Gâzi gördü kim bu hisâr ceng ile alınmaz, buña sabr gerek. Vardı bu hisâra havale yapmaga tedbîr itdi. Kapluca tarafına hisâra karşı bir hisâr yapdurdı. Karındaşı oğlu Aktemür'i anda kodı. Ol be-gäyet bahâdur er-idi ve bile hayli yarar yoldaşlardan dahı bile kodı. Ve bir hisâr dahı tag tarafına yapdurdı. Balabancuk dirlerdi, bir bahâdur kuli vardı, bu hisâra dahı anı kodı. Bu iki hisârı bir yılda yaptı. Ammâ köylerini emn ü [11b] emân-ilan ma'mûr itdi. Ve illâ hisârdan kâfirlere barmagın çkartmaz olup tururlardı.

Nazm

Balaban karga uçurmaz kaladan
Baras teküri kaçmadı belâdan

Temür hôd gice gündüz râhat itmez
Belâya ogradı kâfir 'anâdan

Bu iki tarafдан gâziler vilâyeti zabit itdiler. Bir niçe yıl hisâra râhatlık virmediler. Bunlar bu arada mahbûs tursunlar bu tarafda görelüm 'Osmân Gâzi dahı neye meşgûldur.

BÂB [19]

'Osmân Gâzi kim Yiñişehir'e geldi etrâfuñ kâfirleri kim geldiler bunuñ-ila ograşdır. Anlaruñ cemî'isiniñ vilâyetlerini zabit itdiler, 'adl u insâf-ila ma'mûr itdi. Gâziler key ferahnâk

oldilar. Her birisine köyler ve yirler virdi. Her kişi mikdarlu mikdarınca ri'âyet itdi. 'Osmân Gâzi'nün yanındagi gâziler kuvvetlendiler, dâyimâ gazâ itmek ister oldilar.

Nazm

Gazâ kim 'Osmân itdi iy karîndaş [21]
Saçıldı kanlar u kesildi çok baş

Ol Aytogdî kim anda şehîd oldu
Bile öldi niçe hem iş ü yoldaş

Daranos [Diranos] tekürin tutdilar anda
Anuñ üzre dahı çok oldu savaş

Baras tekür hisâra kaçdı girdi
Ve hem Kite teküri oldu kallâş

Bozıldı hisârı alındı mâlı
Tekür dahı oldu cimri kallâş

Cihânda her kişi kim ad komışdur
Yanında acı şîrîn dad komışdur

Kodı 'Osmân gazâyı 'adl u bezli
Neseb ü nesline du'â komışdur

'Âşikî bu menâkîb yazmagına
Îmâmî Orhan oglından komışdur

BÂB [20]

Anı beyân ider kim Mektece ve Akhisâr ve Geyve
ve Leblebüci hisârı ve Çadurlu bunlar
ne vech-ile alındugın bildürür.

Gâziler gördiler; her tarafa kim yöridiler, mansur ve muzafer oldilar, bir gün geldiler 'Osmân Gâzi'ye eyitdiler: "Hanumuz! Elhamdülillah kim kâfir maglûbdur ve ehl-i İslâm gâlibdür. Hassa kim bir senüñ gibi hanumuz var, gayretlü. Bize şimdiden soňra oturmak câyiz degüldür." didiler. 'Osmân Gâzi eyitdi: "Mihal'ı okiyalum, İslâm'a da'vet idelüm, anı Müsülmân idelüm. Andan soňra her nereye kim dirse-

ñüz Allah emri-y-ile varalum.” didi. Ve eger Müsülmân ol-maz-ısa evvel anuñ vilâyetini uralum, bozalum.” didi. He-mân-dem Mihal'a adam gönderdiler: “Ulu seferümüz var-dur, tiz gelmek ardından ol kim biz hâzır olup tururuz.” di-diler. Mihal kim bu habarı işitti ‘ale’t-ta’cîl maslahatın gö-rüp geldi. Eyü atlar ve latîf kılıçlar ve gayrihi peşkeşler çek-di. Hemân kim el öpdi. Eydür: “Hanum! Beni şimdien girü Müsülmân idüñ.” didi. Hemân-dem îmân ‘arz itdiler. Cân u dil-ile İslâm'ı kabûl itdi. Ve ol bâtil dîni terk idüp hâlis ve muhlis Müsülmân oldu. Ve ‘alemlü tegele hil'at geyürdiler. Ogh Orhan Gâzi'ye koşdilar. Karacahisâr'da oğlı-y-ila bile kodilar ve hem bir Gâzi dahı var-idi, adına Saltuk Alp dir-ler-idi. Anı dahı bile kodilar. Ve bir oglını anası-y-ila Bile-cük'de kodı. Kendü Hakk'a sigındı, yöridi, togru Leblebuci Hisârı'na vardı. Teküri itâ'at-ila karşı geldi, gine yirinde kodı. Ve o kâfirün bir oğlu var-idi. Oglını bile aldı. Togru Lefke'ye vardılar. Çadurlu teküri, Lefke teküri mutî' olup karşı geldiler ve memleketlerin teslîm itdiler. Kendüler [22] ‘Osmân Gâzi'nüñ yanında yarar nökerler oldilar. Andan soñra Samsa Çavuş geldi. Eydür: “Hanum! Baña vir bu vilâyeti kim bunlar girü yağrı olmasunlar” ‘Osmân Gâzi ey-dür: “Vilâyetüñ ba ’zisini virmezin.” dir. Zirâ bunları vilâye-tinden çıkarmazın.” Ve Lefke'nüñ yanında dere agzında Ye-ñişehir suyuñ kenârında bir hisârcuk vardı, anı Samsa Çâ-vuş'a virdi. Şimdi dahı oranuñ adına Çavuşköyi dirler. An-dan sürüp Mekece'ye vardılar. Ol dahı itâ'at-ilan geldiler. Teküri dahı Akhisâr'a bile geldi. Akhisâr teküri leşker cem' itmiş karşı geldi. Gâyetde ceng-i ‘azîm itdiler. Âhir sinup kaçdı, hisârına girmedî. Gâziler hisârı yagma itdiler. Teküri kaçdı Karaçepîş hisârına girdi. Ol hisâr Sakarı [Sakarya ?] kenârında dere içinde Sarpcâhisâr'dur. Birkaç gün yörüdü-ler, döndiler, Geyve'ye vardılar. Kâfiri hisârı boş komış git-miş. Koru Deresi dirler, anda biçene olmuş oturmuş. ‘Os-mân Gâzi'ye bildürdiler. Eydür ki: “Hey ne turursız.” didi ve yöridiler, biçeneyi buldilar tarfatü'l-ayn içinde hemân koyıldılar. Aralarında tekürin tutdilar. ‘Osmân Gâzi'ye ge-türdiler. Mâl u ganîmetlerin aldılar. Andan Tekürpiñarı'na

geldiler, ani dahı aldılar. Bir aydan artucak ol vilâyetde turdilar. Mutî' olan yirleri tîmâr erine virdiler ve halkını emn ü emân-lainandurdilar. Vilâyeti tamâm mukarrer itdiler. Tâ şimdiye degin mukarrerdür.

Nazm

Gök Alp'uñ nesli 'Osmân gör ne kopdı
Du'â aldı velîden vâlî kopdı

Âvâzı çıktı kılıcuñ cihânda
Sadâsından kâfirde gavgâ kopdı

Kaçan kim depreneydi Gâzi 'Osmân
Sanasın yıldırım gürledi kopdı

Kamu düşmân kuş oluban kaçarlar
Bilürler avlayıcı sunkur kopdı

Hevâyı seyr ider 'arşdan yokaru
Muhammed mi'râcından bile kopdı

Ve bu feth-i gazânuñ târîhi hicretüñ yidiyüz dördinde vâki' oldu ki İslâm Mihal didiler.

BÂB [21]

Anı beyân ider kim Orhan Gâzi Karacahisâr'da-y-iken
Germiyân'dan Tatar Çavdar gelüp
Karacahisâr'uñ bâzârına segirtücken bildürür.

Ve hem şimdiki hînde anlardan dahı vardur. Anlara Çavdarlu dirler. Ol vilâyetde 'Osmân Gâzi kim Lefke gazâsına gitdüğinde bu Çavdar Tatar Karacahisâr'uñ bâzârına segirtmiş, Orhan Gâzi'ye dahı habar itmişler, "Tatar bâzârı urdu." diyü. Orhan Gâzi dahı Eskişehir'de at na'lladı-yorurmuş. Hemân ki bu habarı işidicek bindi ve sürdi. Oynaşhisârî dirler bir virânca [23] hisâr vardur taglar arasında. Tatar-ila ol arada buluşdı, gözin açdurmayup Tatar'ı karvadı, alduğunu döktürdü. Hayli Tatarlar dahı bile tutdilar. Karacahisâr'a getürdi, atası gelince sakladı. 'Osmân Gâzi kim gel-

di Çavdar Tatar'uñ oglını bile tutmuşlardı, getürdiler. 'Os-mân Gâzi göricek eydür: "Ogul! Konşudur bu zâlim ve hem Müsülmândur. Kendüye and virelüm ve hem begine dahi bile, bunu koyivirelüm varsun vilâyetine gitsün." didi. Ve hem anuñ gibi itdiler. Ol zamândan tâ Yıldırım zamânına degin ara yirde hiçbir vech-ile 'adâvet olinmadı.

BÂB [22]

**Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi oğlu Orhan'ı
Akyazı'ya ve Kocaili'ne ne sûret-ilen götürdü.
Anı bildürür.**

Bir gün 'Osmân Gâzi eydür: "Ogul Orhan! Bu Tatar'a gerçi and virdük ve illâ bunlaruñ tatarlığı gitmez. Gel sen var bu gâziler-ile Karaçepüş'e ve Karatikin'e. Hak ta'âlâ saña fetih vire diyü umarın." didi. Orhan Gâzi eydür: "Hanum! Her ne kim sen buyursañ ben anı kabûl iderin." didi. Akça Koca'yı, Koñur Alp'ı, Gâzi Abdurrahman'ı ve Köse Mihal'ı, bu dört 'azîzi, buña yarar yoldaşdur diyü, bile koşdu. Ve eyitdi: "Gâziler! Ha görem sizi ki dîn yolında niçe deprenürsiz." didi. Orhan Gâzi'nüñ ibtidâ yaluñuz seferi bu-durur.

Nazm

Bu Gâzi Orhan Han bindi ata
Sîfâtı mazhar oldu 'ayn-ı zâta

Tecellî burcı Ahmed'den görindi
Göñül gözinde gözle mir'âta

Bu nûr-ı İslâm'a burc oldu Orhan
Âyine düşdi vü bil iki sifâta

Cünkim atasından du'â ve himmet kılıçını biline muhkem kuşandı, sefer-i niyyet-i gazâ itdi. Ol togrı Karaçepüş'e yönüridi kim aña 'Osmân Gâzi dahi varmış-ıdı. Bir konak yir kaldı kim hisâra varalar; ol arada gâzileri üç bölüm itdiler. Bir bölüm varup hisâr üzerine düşdi kim Orhan kendü bile-yidi. Ve bir bölüm dahi gice-y-ile hisâruñ ötesine geçdi. Ve

bir bölüğü dahı hisâruñ yanında bir dereye girdiler. Orhan Gâzi bu hisâra ceng ider gibi oldu.

Birkaç gün kim ceng itdiler. Hisâra zebunlik gösterdi. Gördiler ceng iderken hemân dönüben kaçdilar. Kâfir hisârdan çıktılar, Türküñ kaçdugın görüb. Hisâr öñinde bir Türk buluban tutdilar, hisâruñ tekürine getürdiler. Sordı kim: "Dahı Türk var mıdur?" Türk eydür: "Yokdur, hemân vari kaçup gitdi." Tekür bu sözi işidicek be-gäyet ferahnâk [24] oldı, câsûs gönderdi. Geldiler gördiler hiç Türk kalmamış gitmiş. Tekür bu habarı bilicek hisâr kapusin açdı. Eytidi: "Varayum Türküñ ardını basayum Türk zebünümüş, dereden çıkartmayın." didi. Bindi vü sürdi. Hisâr yanındagi pusu kapuyı aldı. Yokarıdagı duran Türk dahı gözükdi. Tekür eytidi: "Dahı Türk var-ımış." didi. Döndi hisâr öñindegi duran Türkçe dahı kendüyi urdu. Bogazı ele virdi. Tutdilar hisâra karşı getürdiler. Hisârı aldilar, malın gâzilere virdiler, sipâhisin çıkardilar, teküri aldilar. Aşaga yanında Absuyı dirler bir hisâr dahı var-ıdı, aña getürdiler. Anı dahı 'ahd-ilen aldilar ve bu iki hisâra er koyup muhkem berkitdiler. Ve Koñur Alp'a Karaçepüş'i virdiler, ve Akça Koca'ya Absuyı'nı virdiler. Orhan Gâzi döndi, teküri aldı bile gitdi. Sipâhilerin dahı bile Akhisâr'a getürdi. Vilâyeti kâfirlerini emn ü emân-ila yırinde kodı. Amma Koñur Alp dahı gâh gâh çıkar Akyazı'ya segirdürdü. Akça Koca'yı dahı Ayan göli'nüñ suyu akdugu Bişköpri'de bir burguşuk var-ıdı; ol arada turaklandı. Ve ol arada orman arasında olan ile segirdürdü.

El-hâsil-ı kelâm Orhan Gâzi kim bu uci berkitdi ve bu tutsak kâfirleri atası 'Osmân Gâzi'ye gönderdi. Yörüdi kendü Karatikin üzerine düşdi. Hisâruñ begine habar gönderdi kim: "Bu hisâruñ baña vir, gine seni hisârunda koyayın, hemîn ad benüm olsun." didi. "Benüm garazum İznik'dür." didi. Kâfi-re bu söz hayli güç geldi, virmedi. Orhan Gâzi dahı eydür: "Gâziler İslâm gayretidür yörimek gerek kim bu hisârı yagma idevüz." didi. "Hakkuñ emri-y-ile"

Nazım

Didi Orhan ki yagmadur bu kal'a
Dürişün kim ide bu kal'a kal'a

Çü kal'a kıl 'ala fursat bizümdür
Revâdur gâziler dürişe kal'a

Hemân-dem yıkıldılar kal'a kapusin
Bozıldı sanki Hayber adlu kal'a

Cemî'i mâlini gâziler aldı
Ganîmet kenzi-y-imış bil bu kal'a

Tekürin tutdilar kızını bile
Melek menziline beñzedi kal'a

Esîr ü hûb u nâzük nâzenînler
Gâzileri neye irürdi kal'a

Teküri ki tutdilar paraladılar ve kızını hayli mâl-ila Orhan Gâzi atasına gönderdi. [25] Ve bu alınan esîrleri Orhan Gâzi satun aldı. Gine hisârda kodı, 'ahd ü peymânlık berkitdi. Samsa Çavuş'ı hisâruñ içinde kodı, gine Orhan Gâzi Yeñi-şehir'e atasına geldi. Ve ol Karaçepüş'e dahı adam gönderdiler. Ve Karatikin'e dahı adam gönderdiler. Ol dahı İznik'e havâle gibi oldu. Gâh gâh varurlardı, İznik'ün bagçaların harâb iderlerdi.

El-hâsil-ı kelâm İznik'e râhatlık virmez oldılar. Ve bir tarafdan Koñur Alp Akyazı'ya meşguldı ve bir tarafdan Akaçça Koca İznikmîd tarafına meşgûl-ıdı. Ve bu uçlar be-gâyet işlenür oldı. Ve bu gâziler şöyle dürişürler kim fethleri mu-karrer olına. Giceler uyku uyumazlar, gündüz at arkasından inmezlerdi; kâyim tururlardı.

Nazım

Koñur Alp kılıcı Bolı'ya saldı
Velî Akyazı'da Düzbatâr'ı aldı

Uzunca Bil'de kâfire bulandı
İki gün iki gice hoş dürişdi

Oradan kâfiri döndürdi kogdu
 Koñur Alp döndi Düzbatâr'a geldi
 Akova'ya segirdür oldu Koca
 Gâzi Rahmân yaturmaz halkı gice
 Çıkar İstanbul'uñ kâfiri dem dem
 Kırar bunları gâziler iy hoca

Bu uçlarda bular dürişdiler kim bu iklîmleri Müsülmânlık
 ideler; zamân-ila kendülerüñ adı añila.

BÂB [23]

'Osmân Gâzi oglı Orhan'ı Bursa'ya götürür kim
 ve Bursa ne sûret-ile feth olunur, anı bildürür.

Ve şöyle işitdiler kim Bursa hisârınıñ kâfirleri açıldan gâ-
 yetde buñalup tururlar. Bir bahâne isterler kim hisârı vireler.
 'Âciz kalmışlardur ve illâ gayretlenürler, pâdişâhdan gayrı
 kimseneye virmezler. 'Osmân Gâzi eydür Orhan'a: "Ogul!
 Sen evüñ etrafına var kim ol kâfirüñ atası Dinboz gazâsında
 benüm Bay Hocam'uñ düşmesine sebeb ol oldı." didi. Gine
 Köse Mihal'ı ve Turkut Alp'ı buña yoldaş koşdı. Ve dahi bir
 azîz var-ıdı. Aña Şeyh Mahmûd dirlerdi. Anı ve hem Edeba-
 li'nuñ karîndaşı oglı Ahi Hasan'ı bile diledi. Togrı Atranoz'a
 çıktılar. Teküri işitti kim Türk gelürmiş, kaçdı Alata [Elete ?]
 tagına çıktı. Hisâri boş kodı. Orhan Gâzi yayan olup gâziler-
 leardin bile sürdi, taga ardînca vardi. Anuñ-ila bile kaçan il
 karşı geldiler, tapdilar. Teküri kaçdı. Kaçup giderken [26] bir
 kayadan uçdı, para para oldı. Atranoz'uñ kal'asını bozdular,
 halkına istimâlet virüp emn ü emân-ila yirlü yirine kodilar.
 Orhan Gâzi kim bu temennâyı itdi, göçdi togrı Bursa'ya gel-
 di. Bînarbaşı'nda suyuñ ardına kondı.

Nazın

Gör imdi ne'yleyiser Gâzi Orhan
 O himmet alpi vü o bahr-i 'ummân

Hareket itse kâfir mahv olurdu
Turamaz karşuya Rüstem-i Destân

Çü kal'ayı ki Bursa anı gördü
Bu Orhan'a ol oldu bâg u bostân

Ne ceng itdi ne cidâl itdi anda
Yarılımadı baş u dökülmedi kan

Asân aldı vü Bursa'yı ol Gâzi
Menâkibi ki yazdum oldı bürhân

Derhâl Orhan Gâzi Mihal'ı gönderdi. Baras teküre "Hisâri vir." didi. Baras tekür eyitdi: "İmdi 'ahd idelüm kimse-nün bize zararı irişmeye." didi. "Hisâri virelüm." didi. Mihal gelüp bu habarı Orhan Gâzi'ye bildürdi. "Bu 'ahdi Orhan dahı kabûl itdi. Tekür gine habar gönderdi. Baña birkaç yarar adam göndürsin, bu hisârdan çikan kâfiri Türk incitmesün." didi. Mihal eydür: "Ol adamlara buyursun kim geleler." didi. Tekür eydür: " Ne kim maslahat görürsen ben vireyüm." didi. Mihal otuz biñ filoriye sulh itdi. Baras tekür cân-ıla kabûl itdi.

Nazm

Nakîd gönderdi tekür-i Baras
Kim vire hisârı hem ola halâs

Hazineyi kodı Baras kim gider
Kuşandı bir ip ü hem geydi palas

Kodı gitdi tekür hisârı eydür
Yirümde idüñüz iy Türkler celes

El-hâsil-ı kelâm, hemîn ki tekür hisârdan çıktı, kapular galaba oldı ve her tarafından Müsülmânlar girmeye başladılar. [12a]

Ahî Hasan burca tırmaşdı ve bir niçeler dahı bile tırmandı. Baras teküre adamlar koşmuşlardı kim Gemleyüg'e [Gemlik'e] iltelerdi. İletdiler andan İstanbul'a gönderdiler. Bu tarafda hisâruñ dahı bâki kalan halkını emn ü emân itdi-

ler, kimsenüñ bir çöpini aldurmadılar. Baras tekürün hazırlenesini Orhan Gâzi, gâzilere bahş itdürüp üleştürdü, kimse mahrûm kalmadı. Hayli mübâлага mâl bulındı, cemî'isini virdi. Gâziler gâyetde ganî oldılar. Tekürün bir vezîri varındı. Saroz dirler-idi, [27] ol gitmedi. Ve hem bu hisâr virilmege sebeb ol Saroz olmuş-idi, anuñ dahi mübâлага çok mâlî varındı. Ol dahi kendü ihtiyârı-y-ila hayli mübâлага mâl getürdü. Orhan Gâzi anı dahi gâzilere îsâr eyledi. [12b] Ve illâ hayli kırılmış kâfirler bulıldılar. Orhan Gâzi bu vezîre sordı kim: "Bu hisârı virmeye neden buñaldoñuz." didi. Saroz eydür: "Bir niçe sebeb vardur buñalmamuza ve hisârı virdügümüze." didi. "Biri budur kim sizüñ devletüñüz yevmenfe-yevmen ziyâde oldı, gördük ve bizüm şom devletümüz dutup mün'akis oldı. Tahkîk bildük, sizüñ devletüñüz artdı. Ve bir dahi bu kim babañ üzerümüze havâle yaptı gitdi. Anuñ devleti köylerümüzü dahi zabit itdi. Size mutî' ve münkâd oldılar ve bizi hîc añmazlar." didi. "Niçe añsunlar, râhat oldılar. Sizüñ arkañuzda biz dahi anı tamâm bildük, biz dahi ol râhatliga heves itdük. Ve bir dahi bu kim tekürümüz [13a] mâl yigdi, mâl fâyide virmedi. Anuñ-icun kim mâl virmeye nesne bulamadı. Vaktıyla alacak nesneyi almadı, ihtiyâcumuz oldugu vaktin satıcı bulunmadı. Bu hisâr bize habs oldı. Ve bir dahi bu kim pâdişâh zebûn ola vilâyet tîz harâb olurmuş. Ve bir dahi bu kim yaramaza uyduk kim Kite teküri-y-idi. Ve bir dahi bu kim 'âlemüñ tebeddülâtı eksüksü olmaz. İmdi bu tebeddülât bizde vâki' oldı." Orhan sordı kim: "Ya bu kirkun neden olmuşdur." didi. Cevâb virdi kim: "Ekseri açılıkdan kırılmışdur." didi.

Nazım

Veger Hak'dan ola fazl u 'inâyet
Olur her maksûduñ makbûl gâyet

Neye sunsañ saña âsân gelür ol [13b]
Senüñ yardumcuñ olur cümle millet

'Inâyet buldı Hak'dan Âl-i 'Osmân
Zebûndur, kim ide, buña 'adâvet

Baras tekür zebûn Orhan elinde
Yaraşur teküre kim çeka zillet

Elin al Âl-i ‘Osmân’uñ İlâhî
Ki devletleri kala tâ kıyâmet

Muzaffer mansûr olsun leşker-i han
Ki bu âldür olan ehl-i meveddet

Bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz yigirmi altısında vâki‘
olundı Orhan Gâzi elinden.

SÜ’ÂL.— “Bu fetihler kim olundı ‘Osmân Gâzi hayâtda
mudi?”

CEVÂB.— Esahh kavl budur kim ‘Osmân hayâtda-y-ıdı.
Zîrâ ki [14a] oglını bu seferlere atası göndermiş-idi.

SÜ’ÂL.— “Ya ‘Osmân Gâzi kendü neçün bile varmadı?”

CEVÂB.— Anuñ-ıçun kim Orhan Gâzi’nuñ dahi iki oğlu var-
ındı ve bunı kasd iderdi kim “Orhan Gâzi benüm zamânumda
şevket bulsun.” dir-idi. Ve hem ekser ‘Osmân’uñ ayagında
zahmet vâkı‘ olmuş-idi, varmamaga sebeb ol-ıdı. [28]

Nazm

Şular kim oğlu mukbil olmak ister
Gel imdi ata oğla yoli göster

Ogul dahı ala senden nasîhat
Ger alsa nasîhat olmaya kemter

Şular kim almadı pendi atadan
Olan oldur bu halk içinde ebter

BÂB [24]

‘Osmân Gâzi oğlu Orhan’a [14b] vasiyyet itdügin beyân ider.

Evvel didi kim: “Ogul Orhan! Ben olduğum vaktin beni
Bursa’da şol Gümüşlü Kubbe altında koyasın.” didi. Ve da-
hı didi kim: “Saña bir kimesne Tañrı ta’âlâ buyurmadığı
sözler söylese sen ol sözi kim Tañrı buyurmamışdur anı ka-

bûl itmeyesin.” dedi. “Veger sen bilmezseñ Tañrı ta’âlâ ‘il-min bilen kişiye sor bil.” dedi.

Nazın

‘Îbâret bilmegüñ faydası n’oldı
Hemîn bil söz dütér âdemî oldı

Gerek söz bil gerek bilme karındaş
Asıl göñüldeki niyyetüñ oldı

Ve bir dahı “Saña mutî olup hidmet idenleri hôş dut.” Ve bir dahı “Nökerlerüñe dâyim in’âm ve ihsân it kim [15a] se-nüñ ihsânuñ anlaruñ hâlinuñ duzagıdur.” dedi.

BÂB [25]

**Bu tarafda Koñur Alp ve Gâzi Rahmân
ve Akça Koca hâlları n’oldı anları beyân ider.**

Koñur Alp Akyazı’ya ve Koñrapa ilini ve Bolı’yı ve Mutur-nı’yı ve ol vilâyetleri tamâm müsahhar ve mukarrer itdi ve kendüye döndürdü ve girü Karaçepiş’e ve Absuyı’na geldi ve Gâzi Rahmân’ı anda koyup kendüsü gine gitdi. Bu tarafda Akça Koca dahı Kandırı’ya ve Îrmen’e erler kodı berkitdi. Maksudi Samandıra’ya varmak oldu.

El-hâsil-ı kelâm bunlar kim gice ve gündüz küffâr-ıla işleri gâh cenc ü gazâ-y-ıdı ve gâh müdârâ itmek oldı. Nâgâh bir gün Samandıra tekürinüñ oghı oldı. Bunuñ meyyiti üzereküffâr cem’ olmuşlar. Gâziler dahı fursat [15b] gözlerlerdi. Fursat buldilar, küffâr hisâr öñinde-y-iken gâfilin kâfirleri basmak düşdiler. Kirdilar ve tekürini tutdilar. Samandıra hisârı bu vech-ile feth olındı. Tekürü alup Aydos hisârına ilettiler. “Gelüñ bu tekürü aluñ, hisâruñuzu bize virüñ.” dildiler. Bu hisâr kâfirleri eyitdiler: “Varuñ başını kesüñ dahı etini bişürüñ yiñ.” didiler. Âhir bu tekür eyitmiş: “Beni İstanbol’a iledüñ anda [29] satuñ” dimiş. Orhan Gâzi’ye habar gönderdiler kim bu teküri öldürelüm mi yohsa salatum mı?

Orhan Gâzi eyitmiş: "Satuñ gâzilere harçlık olsun." didi. İstanbul'a habar gönderdiler. Anlar dahi eyitmişler: "Ne adam satun aluruz ve ne adam sataruz." demişler. Cem' olmuş hazır leskerleri var-ımiş gönderdiler, gelüp gâziler-ilen buluşdilar. [16a] 'Acâyib ulu ceng itdiler, çok kırkun oldu. Âhir Hak ta'âlâ fursat virdi, kâfiri sıdlar.

El-hâsil-ı kelâm Samandıra tekürini İznikmid teküri satun aldı. Akça Koca gelüp Samandıra'yı hisâr idindi. İstanbul teküri-y-ile ve Aydos teküri-y-ile dâyîmâ cenkler iderdi. Ve her vakt gâziler Akça Koca-y-ila at arkasından inmezler-idi. Zîrâ kim İstanbul tekürinüñ cengi eksük degüldi. Anuñ-içün bu Aydos hisârından Türki sürmek isterler-idi. Akça Koca etrâfuñ köylerini mukarrer itmiş-idi emn ü emân-ilan ve 'ahd-ilan.

BÂB [26]

Aydos hisârı ne vech-ilen feth olundı, anı beyân ider.

Meger tekürinüñ bir kızı var-ıdı. Nâgâh bir gice Hazret-i Resûl'i aleyhisselâmi ol kız vâkı'asında [16b] görümiş. Ne görümiş? Görür kim kendüyi bir deriñ çukura düşmiş. Bu hâlda-y-iken nâgâh bir hûb sûretlü ve latîf sîretlü kişi gelür bu kızı çukurdan çıkarur. Bunuñ geydügi libâsların da-hı egninden çıkarur, yabana atar. Bunuñ endâmını yur, dahi harîr geyecekler getürüp geydürüür. Bundan soñra kız beliñleyü uyanur, fîkr ider. Bu gördüğü düşे 'acâyibe kalur ve illâ bu gördüğü düşindeki kişinüñ hayâli kızuñ 'aklinı alur. Gice ve gündüz hayâli gözinden ve gönlinden gitmez, tahayyürde kalur.

Nazm

Anuñ kim cân gözü ol dôstı gördü
Hemîn-dem görüdi varın dôsta virdi

Göñül şehrinde ol dôst kaldı ancak
Fikir tagıldı 'aklin yile virdi [17a]

Ta'accüb itmeñ ani iy 'azîzler
 Anı kim görmedi cân gözü gördü
 Âşıkî 'ışka ma'nî iki vardur
 Biri zâhir biri dôst ma'nî oldı

Çünkü kız bu düşi gördü, kendüye eydür: "Benüm hâlum ne oldı kim beni bu çukurdan çıkardı. Gayrı geyerek geydürdi ve hem turdugum yirden ırdı. Ma'lûm oldı kim benüm hâlum bir nev'a dahı dönse gerekdür." didi. Dâ-yim bu hâli fikr idüp yörürken bir gün nâgâh Türk geldi bu hisâra ceng itdi. Hisâr erleri kâfirler dahı cenge başladılar. Bunlar bu hâlda-y-iken bu kız eydür: "Ben dahı varayum ceng ideyüm." diyü turdi, geldivardı bârûya çıktı. Bedenden taşraya bakdı, nâgâh gördü kim ol düshinde [17ba] gördüğü 'azîz kişi bu leşkerün serveri ve ulusidur. [30] Kız eydür: "Hay ma'lûm oldı hâl ne-y-imış. Fi'l-hâl dönüp evlerine geldi. Rumca bir mektûb yazdı, düşün mâcerâsin dahı bile yazdı ve dahı eyitdi kim "Göçün varuñ gidüñ hisâr üzerinden." Bir gice ta'yîn itdi ve didi kim: "Gâyet i'timâd itdüğünüz kişilerden gönderüñ, fulân gice gelsünler ben hisârı size alivireyüm." didi. Bu mektûbü dürüp bir taşa berkitdi ceng ider gibi oldı, ol taşı dahı atdı. İttifâk taş gelüp Gâzi Rahmân'uñ öñine düshdi. Gâzi Rahmân gördü bir taş üzerine mektûb berkitmişler. Hemân taşı mektûb-ila alup Akça Koca'ya ilettdi. Bir Rumca mektûb okur kişi buldular. Mektûbdagı habarı bildiler. Akça Koca eyitdi: "Gâziler bu yolda kimdir kim [18a] baş oynaya ve bir ad ide, bir nişân koya, ben dahı anuñ-ila bile olam." didi. İlerü geldi. Gâzi Rahmân eydür: "Ben hôd uş hâzırám." didi. Koñur Alp eydür: "Buña bir hâl dahı idelüm." Sordilar kim: "Nedür ol?" Eyitdi: "Yanında oturduğumuz hisârı oda uralum." didi. Kabûl itdi-ler, hemân sâ'at gelüp oda urdılar. Andan soñra göçüp gitdiler. Bu Aydos hisârınıñ kâfirleri be-gâyet şâdkâm oldılar. Tena"umlar itmege başladılar. Bu tarafda kizuñ dahı va'de itdugi gice oldı. Hemân ol gice Gâzi Rahmân bir niçe yarar gâziler-ile kizuñ didiği yire hâzır oldılar. Kız

hôd o va'de itdükleri yirde bunlara intizâr-ıdı. Çunkim kız Gâzi Rahmân'ı gördü tîzcek bedene ip bagladı, ipüñ ucın aşağı sarkıtdı. [18b] Ol server Gâzi Rahmân bî-tekel-lüf fi'l-hâl ipe yapışdı. Şol 'ankebût misâl ipi divşürüp tarfatü'l-'ayn içinde hisâra çıktı, kız-ila buluşdı. İkisi hisâruñ kapusuna iriştiler. Kapuciyı Gâzi Rahmân paraladı. Hemân dem kapuyı açdilar, bile kendü-y-ile gelen gâzileri içeri aldilar, togrı tekürüñ sarayına vardılar. Tekür dahi giceden ferah olup sohbet itmiş-idi. Serhôş yatur-ıdı. Ol pelidüñ bogazın ele aldılar. Sabâh olnça Akça Koca dahi irişdi. Hisârı zapt itdiler bu vech-ile.

Nazın

Samandıra'yı yakdı iş erleri gör
Ne işler itdürüür bu iş eri gör

Döküp kanlar u başlar oynadılar [19a]
Bu gâziler olan serverleri gör

Cihâna togrı geldi togrı gitdi
Şol ok gibi turan togrıları gör

Nireye ok varursa mecrûh ider
Ol okı atan u server yayı gör

Atan atdur an gayret-i erdür
Olerde olan mazharları gör

BÂB [27]

Anı beyân ider kim teküri kız-ila ne'ylediler?

Cün kim Allah fazlı-y-ila hisâr kim feth olındı, teküri kız-ila Gâzi Rahmân'a virdiler, buları alup Orhan Gâzi'ye ilede. [31] Cün kim Gâzi Rahmân anları alup geldi Yiñişehir'e, Orhan'ı anda buldu [19b] habar ne-y-isé i'lâm itdi. Teküri malı-y-ila ve kızı-y-ila Orhan'a teslîm itdi. Orhan Gâzi dahi kızı Gâzi Rahmân'a virdi. Bile getürdüğü mâldan dahi hayli nesne virdi.

Ve bu zamânda bir Karaca Rahmân dahi söylenür. Ol da-

hı ol Gâzi Rahmân'uñ neslindendür. Ol İstanbul'a dahı çok işler idüp tururdu. Şol kadar olup tururdu kim anuñ zamâ-nında oglançuklar aglasalar İstanbul'da anaları korkudüp eydülerdi kim: "Aglamañ kim uşda Karaca Rahmân gel-iyorur." dirler-idi.

Hey 'azîzler, vallahi bu menâkîbî kim fakîr yazdum ce-mî'sine 'ilmüm irişüp turur, andan yazdum. Siz sanmañuz kim güzâfin yazdum.

Nazır

Bu 'ömür seksen altı olduğında
Bâyezîd Han Bogdan'a agdugında
Çözüp sancakları kösler çalındı [20a]
Gönilüp devletilen gitdüğinde
Hücûm-ı devleti tutdı cihâni
Turup İstanbul'dan çıktıgında
Menâkîb yazmaga defter çekardum
Beyân itdüm nişânın buldugumda
Yidi hutbe sekiz han Bâyezîd'de
O cum'a gün gazâya gitdüğinde
Kalem tutdum menâkîbî ki yazdum
Kulak tut sen Âşıkî didüğinde

BÂB [28]

Anı beyân ider kim gâziler bu tarafda neye meşgûl oldılar.

Ve hem Orhan Gâzi'nüñ atası Allah rahmetine vâsil oldı ve dahı dedesi Edebalı kızından bir ay öndin [20b] Allah rahmetine vâsil oldı, ikisinin dahı Bilecük hisârında kodılar. Am-mâ 'Osmân Gâzi üç aydan sonra Allah rahmetine vâsil oldı. Sögüt'de vefât itdi. Emânete kodılar, zîrâ ol hînde Orhan Gâzi Bursa'da-yıdı. Habar bildürdiler, hamân-dem gelüp yitişdi ve atasınıñ vasiyyetin yirine getürdü. Bursa'ya götürüp 'Osmân Gâzi vasiyyet itdiği Gümüşlü Kubbe'nüñ içi-

de kodi. Ammâ kayınatasını ve hatunu Malhun'ı 'Osmân kendü eliyle defn eyledi.

Nazm

Gönüldi bir sefere dahı anlar
 Mücerred yalnuñuz kim geye tonlar
 Atı var bindüğü sekiz ayaklu
 Öñince çavuşı dir gayrı onlar [21a]
 Uzak sefer-turur yakında gelmez
 Geçer niçe yıl u gündüz ü dünler
 Yoluñdur menzilüñ gör kanda irer
 Âşıkî kim öñünçe gitdi anlar

BÂB [29]

**Anı beyân ider kim 'Osmân Gâzi Allah rahmetine
 kavuşdugündan soñra Orhan Gâzi neye meşgûl oldu.**

Orhan Gâzi gördü kim atasını bu fenâ sarâyını terk idüp ol bekâ sarayına rihlet itdi. Karındaşı Alâ'addîn Paşa-y-la bir araya geldiler, emr-i hâl ne-y-ise gördiler. Ol zamânda bir Ahî Hasan var-ıdı kim anuñ tekyesi de var, Bursa hisârında Beg sarâyına yakın yirde. Ve dahı ol zamânda olan 'azîzler bilece cem' [21b] oldilar. 'Osmân'uñ mâlı var mı yok mı teftîş itdiler kim mîrâs olına. Gördiler kim bu iki karındaş arasında hemîn bu feth olınan vilâyet görünür. Ancak altun ve akça ve hazîne yok. Hemân 'Osmân Gâzi'nüñ bir sırtak tegelesi var ve bir yançığı ve tuzlagı ve kaşuklığı ve bir sokman edügi ve bir niçe eyü atları ve birkaç sürü-y-ile koyunları var.

Şimdiki hînde Bursa nevâhisinde yörenen beglik koyun kim var yörür asıl ol koyundandur ve birkaç ögrek yundları dahı var-ıdı. Sultanöñi'nde. Bir niçe çift eyer depüngisi dahı bulındı. Bu mezkûrâtdan gayrı nesne bulunmadı. Orhan Gâzi karındaşına eydür: "Siz ne dirsiz?" Karındaşı Alâ'addîn Paşa [22a] eydür: "Bu vilâyet Hakk'uñdur, buña bir çobanlık itmege pâdişâh gerek. [32] Bu vilâyetüñ ve

re'âyânuñ hâlini göre ve gözede. Ve bu işi başara ve pâdişâhlık itmege esbâb dahı gerek. İmdi esbâb oldur kim bu yundlar pâdişâhuñ ola ve bu koyunlar dahı bile ola. Zîrâ şular esbâbdur. İmdi bizüm mîrâs idecek nemüz var kim kismet idevüz." didi. Orhan Gâzi karındaşı Alâ'addîn Paşa'ya eydür: "Gel imdi ol çoban sen ol." didi. Döndi Alâ'addîn Paşa eydür: "Karındaş! Atamuzuñ du'âsı ve himmeti senüñ-iledür. Anuñ-ıçun kim kendü hâl-i hayâtında bu 'askeri saña koşmuş-idi. İmdi bu çopanlık dahı se-nüñdür." didi ve hem bu cem' olan 'azîzler dahı bu sözi kabûl idüp müvecceh [22b] gördiler. Döndi Orhan Gâzi dahı eydür: "Karındaş! İmdi sen baña paşa ol." didi. Bu sözi Alâ'addîn Paşa kabûl itmedi. Eytidi: "Kite ovasında Kodura [Fodura] dirler bir köy vardur, anı baña vir." didi. Orhan bu sözi kabûl idüp ol köyi aña virdi. Ve Alâ'addîn Paşa dahı Kükürtlü'de bir tekye yaptı. Ve kapluca kapusin içeri girdük yirde Bursa'da bir mescid yaptı ve bir mescid dahı hisâr içinde yaptı. Yanında sâkin oldu, tâ bu zamâna degin evlâdından var-idi.

Nazm

Bular birlige bitdi oñdı işler
 Safâlar sürdiler çok yaz u kişalar
 Dürişdiler nizâm-ı İslâm-ıçun [23a]
 Akitdilar kan u kesildi başlar
 Niçe zahm urdilar uruldiłar hem
 Niçeler dir ki kanı kardaşlar
 Esir satuban u hem almadilar
 Olinmadı esîr-ıçün savaşlar

Velehu eydan

Cihân hôd gelmeg ü gitmek-icündür
 Ne yapsañ 'âkîbet yıkmag-ıçundur
 Karâr itmez gelüp sûret olanlar
 Togan gün hem gice batmag-ıçundur

Bu sûret kölgesine kalma zînhâr
Senüñle oyunı utmag-ıçundur
'Amel kim sen idersin iy karındaş
Ya tamu ola ya uçmag-ıçundur [23b]
İkisinden fârig ol Hakk'a dön kim
Yaradılmış Hak'a tapmag-ıçundur

Velehu eydan [33]

Nasîhat aldı Orhan kardâşından
Du'âlar aldı iş ü yoldaşından
Dahı aldı du'â cümle velîden
Du'âlar ister Orhan cümlesinden
Mîrâsdur du'â almak Âl-i 'Osmân
Fâriglardur bu halkuñ dünyesinden
Âşık Paşa du'â Orhan'a itdi
Bile Gök Alp nesli cümlesinden

BÂB [30]

Anı beyân ider kim Orhan pâdişâh olduğundan sonra
neye meşgûl [24a] oldu.

Karâsında virdüğü köyi mukarrer itdi. Bu esnâda Akça Koca dünyadan sefer idüp ol bâkı sarâya nakl itdi. Kandırı nevâhisinde bir tagda mezâri andadur. Ve andan soñra Koñur Alp dahı anuñ gibi oldı. Orhan Gâzi o bucaguñ sancagını oglı Süleymân Paşa'ya virdi. İnöñi sancagını oglı Mu-râd Han-ı Gâzi'ye virdi kim ol kişi oglı-y-idi. Orhan Gâzi kendüsi 'asker-i mansûrını alup İznikmid'e vardi. Anuñ-icun kim Gâzi Rahmân geldüğinde bu cem'i kazîyyeleri aña bildürmiş-idi kim İznikmid'i ne suret-ile alalar-ıdı?

Kaçan kim leşker cem' oldı togrı Bursa'dan Yiñişehir'e çi-kup andan Geyve'ye indilerdi. [24b] Oglı Süleymân Paşa'yı Absuyı'nda buldular, Ayan gölinüñ kenârı. Aydos'da olan gâziler dahı gelüp Orhan'ı karşıladilar. Anuñ sâhibi bir ha-

tun-ıdı. İstanbul tekürine ta'alluki var-ıdı ve adına Yalakonya dirler-idi. Yalakovası'nuñ sâhibi-y-idi. Deredeki hisâr dahı anuñ-ıdı ve hem bir karındaşı var-ıdı, Kalayun dirler-idi. Yokaru sırtdagı hisâr anuñ-ıdı. Şimdiki hînde Türk aña Koyunhisârı dir.

Bunlaruñ hisârınıñ üzerine Türk kim vardı, ceng iderken Yalakoya'nuñ gögsine ok tokundi, sesmedi, öldi.

Orhan Gâzi geldi İznikmid'üñ üzerine kondı. Hisâruñ sâhibi hatun eydür: "Ben bu Türk-ile ceng itmezin." dir. "Anuñ-ıçun kim eger bunlar bizden öldürürse, ölen gitdi zâyi' oldu. Yirinde [25a] kalandâ fâyide ne ve ger biz bunlardan öldürürsevüz bunlaruñ-la kan düşmanı oluruz, kiyâmete degin ceng itmek gerekdir." didi. Bu hatunuñ bir yarar adamı var-ıdı. Anı götürdü kim 'ahd idelüm bize ziyânuñuz tokunmaya, hisârı size virelüm." didi. Orhan Gâzi dahı bu sözü kabûl eyledi, ol 'avrat her nesi var-ısa ala, dahı hisârı teslîm ide. Hatun girü habar götürdü kim: "Ben gice çkarın ve illa beni Türklerden bekletsün." didi ve hem anuñ gibi itdiler ve "Her kâfirüñ ki ihtiyârı var gitmege ya turmaga, ihtiyârı kendü elinde olsun." didiler. İskeleye gemiler getürdiler, esbâbların murâdlarınca toldurdular. [34] Orhan Gâzi eydür: "Sakınıuñ bu kâfirlerüñ bir çöpi gitmesün kim biz 'ahdümüzde hâyin olmazuz." didi. [25b] Ne kim 'ahd olundı 'ahdi yirine getürdiler. Andan soñra Orhan Gâzi dahı hisâra girdi ve o gâziler kim Aydos'da olurlardı cemî'isi İznikmid'e geldiler, sâkin oldılar. Orhan Gâzi oğlu Süleymân Paşa'yı İznikmid'e getürdü. Kelîseleri mescidler itdi ve bir kelîseyi dahı medrese itdi. El-ân şimdî dahı medreresi vardur.

Karamürsel dirler-idi bir bahâdur er var-ıdı ol kenârı aña virdiler ve vilâyetini tîmâr üleşdûrdiler, Tîmâr erlerini ke-nâra getürdiler kim İstanbul'dan gemi çıkışup vilâyeti incidüp ta'addî itmesünler diyü ve Yalakova'yı dahı tîmâra virdiler ve bu Akça Koca-y-la olan gâzileri bu vilâyete cem' itdiler. Araman [Ermen] bazarını Yahşılı'ya virdiler. Kandırı vilâyetini Akbaş'a virdiler. İmdi bunlaruñ [26a] neslinden şimdî dahı vardur. Fazlullah Kâdî kim Geñibozâ'da [Gegibüze] tekeyesi vardur, ol Akça Koca'nuñ neslin-

dendür ve Kocaili'nüñ ve Koñrapa'nuñ ve Bolu vilâyeti-nüñ bu cemî'isinüñ fethinüñ aslı ve hakîkatı budur kim fa-kîr şerh itdüm.

Nazm

Niçeler bu cihâna geldi gitdi
Benüm didi yalan da'vîler itdi

Unuduldı adı añılmaz oldu
Yirini bir dahı yalançı tutdı

Sakın benüm diyüben da'vî itme
Ki magrûr 'âkîbet peşîman gitdi

BÂB [31]

Anı beyân ider kim o ne geydi ve ne ihdâs itdi.

Orhan Gâzi pâdişâh oldukdan soñra kim o atası zamânında olmamış-idi. [26b] Orhan Gâzi zamânında olundı.

Nazm

Bu âdem düzdi 'âlemde düzenler
Bilür misin niçün düzdi düzenler

Ya kendü güvene ya gayra ola
Bu niyyetlen düzen düzgün düzenler

Ne düzseñ eseri kala cihânda
Velî âsârı budur kani düzenler

Orhan Gâzi'ye karîndaşı 'Alâ'addin Paşa eydür kim: "Hanum! Bihamdillahi ve'l-minne kim seni pâdişâh gördüm. İmdi senüñ dahı bir gün leşkerüñ yevmen-fe-yevmen ziyâde olsa gerekdir. Sen de 'askerüñde bir nişân ko kim gayrı askerde ol nesne olmasun." didi. Orhan Gâzi eydür: "Karîndaş, her ne kim sen idersin ben anı [27a] kabûl iderin." didi. "İmdi etrâfdagı beglerüñ börkleri [35] kızıldur. Senüñ kulla-runuñ börkleri ag olsun." didi. Bilecük'de ak börk bükdiler. Orhan Gâzi geydi ve kendünüñ tevâbi'i bile geydiler. Soñ-

ra Orhan Gâzi başladı leşkeri çogaltmak diledi kim ol vilâ-yetden ola. Kardaşı eydür: "Anı kâdılara tanış." didi. Ol zamânda Çandarlu Karaca Halil Bilecük'de kâdî-y-idi ve kâdılığı aña 'Osmân Gâzi virmiş-idi. Ve Orhan Gâzi zamânında dahı İznik'e kâdî oldı ve dahı İznik'den soñra Bursa'ya kâdî oldı. Orhan oglı Gâzi Hünkâr zamânında kâdî-asker oldı ve hem vezîr oldı ve beglerbegi dahı oldı ve bâki tafsî-lâtları aşağı bâblarda gelse [27b] gerek inşa'allahu ta'âlâ.

Ve hem Edebalı'nuñ dahı kavmi-y-idi, aña danişdı. Ol eydür: "İlden çıkaruñ." didi. Ol vakt adamlaruñ çogi kâdiya rişvet virdi kim: "Beni yayaya yazduruñ." diyü ve hem anlara dahı ak börk geyürdiler.

SÜ'ÂL.— Ya anuñ adına yaya neçün didiler?

CEVÂB.— Sultân Muhammed oglı Sultân Murâd Han zamânında sefere giderken bir yaya bir it enügin ogurlamış. Enük issi enügini bulmış, yayaya eyitmiş: "Enügi sen mi togurduñ kim ogurlarsın. Bire enük yaya!" diyüben sögmiş. Hayli bâri gavgâ dahı olmuş. Zirâ vech-i tesmiye enük yaya dimege ol sebebden olmuş hemân vech-i tesmiye enük ogurladığı olmuş-idi.

Ve dahı burma dülbend Orhan Gâzi [28a] zamânında tasnîf olındı. Dîvâna gelicek beglerüñ burma dülbendi olmasa ta'yîb iderlerdi, eydülerdi kim: "Dîvâna geldüñ kanı burma dülbendüñ." dirlerdi.

Nazm

Cihân her lahza bir nev'a görünür

Hayâl ehli o nev'aya sevinür

Sanur budur kim ol maksûd olanlar

Ya açar setrini yâhûd bürinür

Cihânda hill ü hürmet böyle geçdi

Kimi it gibi talar kim korinur

Ammâ dîvânda burma dülbend geyürlerdi. Kaçan kim sefere gitseler börk geyürler-idi ve börk altına dahı şevgûle geyürlerdi.

SÜ'ĀL.— Şevgüle nedür?

CEVĀB.— Şevgüle bir takyedür kim öñi kısa ardi uzun içine deri [28b] kaplarlar-ıdı.

Ve bu Âl-i 'Osmân'da garâyibler çokdur. Fakîr ihtisâr idüp tururin. Anuñ-ıçun kim ol zamânda iktidâ anı iderdi ve bu zamânda 'âdet bunı getürdi. Bu zamân-ı evvelde üstâdâne taraklar ve hurmetlü sakallar olurdu. Nâgâh pâdişâh hism idicek sakalın kesüp merkebe bindürürler-idi. Şimdiki zamânda kendülerüñ 'âdeti eşek oldı, binüp yönürler. Sakalların hôd kendü ihtiyârlarıylan keserler ve bu sakal kîrmaguñ 'âdeti kadîm Firenkden kalmış-turur ve Firenk'den cünüb ışıklar almış-durur. Husûsâ kim şimdiki hînde mübâh oldı. 'Avratlar saçların keser oldilar ve erler dahı sakalların keserler.

BÂB [32]

**Bu bâb anı beyân ider kim [29a] İznik
ne sûret-ilen alındı ve ne vech-ilen feth olındı**

Ve evvel Karatikin'i almışlardı. Bu İznik'e ol havâle gibiydi. Anuñ-ıçun bu Karatikin hisârı içinde olan gâziler [36] dâyi-mâ İznik'üñ kapuların açdurmad olmışlar-ıdı. Ve be-gâyet açıldan buñalmışlar-ıdı, zîrâ dâyiiresinde olan vilâyetüñ köylerini zabt idüp tîmâr erlerine virmişler-idi ve hîç bi-vechin mine'l-vücûh bu köylerüñ kâfirleri bunlardan incinmezler-idi, râhat olmışlar-ıdı. İncinmedükleri ecilden hisâr halkına zevâde virmezlerdi. Vakt olurdu kim Mûsûlmânlar-ıla gelüp bile hisâra cenc dahı iderler-idi. Çağırıp İznik halkına eydülerdi kim: "Gelüñ iy dermândeler siz dahı râhat oluñ kim biz râhat olduk." dirler-idi. Ve şehrin halkı hatta şol kadar [29b] olmış-ıdı kim göle balık avlamaga çıkmaz olmışlar-ıdı ve içeri hisârdagı halkdan ba'zı kâfirler gâzilere habar gönderdiler ve dirlerdi kim: "Açılıdan gâyetde buñalduk." dirler-idi. Ol zamânda hôd etrâfi cemî Türk almış-ıdı, tîmâr erleri elinde tasarruf olnurdu.

Elhâsil-ı kelâm Orhan Gâzi'ye kâfirlerüñ hâllerini bildür-

diler. Bir gün devlet-ile kendüsi dahi İznik'ün üzerine geldi. Kâfirler Orhan Gâzi'nün geldügin göricek gâyet bunalmuşlar-ıdı. Bir i'timâd itdükleri kâfiri Orhan Gâzi'ye gönüldürdiler kim: "İmdi bizüm-ile 'ahd ü emân idüñ kim bizi kırmayasız; gidenümüz gide ve turanumuz tura, biz dahi hisârı size teslîm idelüm." didiler. Orhan Gâzi dahi bunlaruñ 'ahdlerini kabûl itdi. Anuñ-ıçun [30a] "Mürüvvet edfal gazâdur." dir-idi. Ve hem bu mürüvvet niçesine sebeb olup İslâm dinine girürler. Ve tekürini İstanbul kapusundan çikardılar. Hemân tekürün kendü halkı gitdi bile ve sipâhisi-nüñ ekseri gitmedi. Şehir halkı hôd hîc biri gitmedi. Orhan Gâzi teküre adamlar koşdu, gemiye dek ilettiler. Murâdi kankı tarafda-y-ısa gitdi. Tekür kapudan çikdugi gibi Orhan Gâzi bu tarafda Yiñişehir kapusundan içeri girdi. Kapunuñ iç yanında bir bagça var-ıdı, Ebkülos [İkülos] dirler-idi, be-gâyet hûb mahbûb makâm-ıdı. Orhan Gâzi'yi togri ol bagçaya ilettiler. Bu şehrüñ kâfirleri dahi cumhûr-ıla karşılayup geldiler. Ke'ennehu pâdişâhları öldi, oglını tahta [30a] geçirür gibi vâki' oldu ve illâ çok hatunlar geldiler. Orhan Gâzi sordı kim: "Bunlaruñ erleri kanı?" Eyitdiler kim: "Kirildi, kimi cenkde ve kimisi açılıkdan." Ve illâ içlerinde be-gâyet hûb dil-ârâ mahbûbeleri var-ıdı ve hem çog-ıdı. Orhan Gâzi gâzilere emr itdi kim: "Bu tul avratları halâlliga Tañrı buyrugıyla aluñ." didi. Ve hem buyurdığı gibi itdiler. Şehrüñ dahi 'âlî evleri var-ıdı, evlenen gâzilere bîle virdiler. Hâzır müheyŷâ 'avrat ve hem evler ola, kim ola kim anı kabûl itmeye? Meger kim gâyet ebleh ola.

Nazm

Hirâmân geldiler mahbûbe Rûmlar
Gâziler göñli yandı sanki mumlar

Kaçan kim bâgça içre geldi bunlar [31a]
Gâziler didi melektdür ola bunlar

Yañagı gülgûn la'lîn dudaklar
O sîmîn sâk ol bîh zenahlar

Melek envârlu kızlar geldi cânlar
Ki gördü kulu oldu göñül ü cânlar

Çemen üzre çü servi seyr iderler [37]
Göñüller kölgeye düşüp giderler

Hayâli kölgesi cân göñlüm aldı
Mu'anber zülfî bûyi 'aklum aldı

Nazarlar atar u gamzelü kızlar
Fidâ olur gören yigid ü pîrler

Dimâqlar mest ider o müşk-bûlar
'Akıllar sayd ider o rûmî hûblar [31b]

Urumca söyler bize nâzlar eyler
Sanasın ney çalar çeng ü saz eyler

Bu resme gâziler bunları gördü
Han Orhan bunları guzzâta virdi

Bile evler mükellef nakd u cinsler
Virildi gâzilere oldu ünsler

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz otuz birinde vâki' olundı, Orhan Gâzi elinden.

BÂB [33]

Anı beyân ider kim Orhan Gâzi İznik'de ne'yledi
ve kimüñ ile musâhabet itdi.

Andan soñra bir ulu kelîseyi cum'a mescidi itdi ve bir manusdırı medrese itdi. Yiñişehir kapusunu çikdugı yirde bir 'imâret yaptı. Yanında Hacı [32a] Hasan dirler-idi bir 'azîz var-idi. Kendüsi Edebali'nuñ mürîdi-y-idi. Şeyhligini aña virdi ve nesli ve nesebi tâ bugüne degin anlaruñ elindedür. 'Îmâretüñ kim kapusı açıldı, ta'âm kim bişdi Orhan Gâzi ol ta'âmı kendü mübârek eli-y-ilen üleştürdi ve çıragın dahı evvel gice kendü yakdı ve medreseyi dahı Mevlânâ Dâvud-ı Kayserî dirler-idi, aña virdi ve andan soñra Tâced-

dîn-i Kurd'e virdi ve Konya'da Sirâcü'ddîn-i Urmevî'nüñ şâkirdi-yidi ve hitâbetini Karahoca'ya virdiler ve İznik'i taht idindi. Bir niçe zamân anda zevka meşgûl oldu.

Nazm

Okundi hutbe-i Orhan-ı Gâzi
O 'Osmân bin Toñrul nesli gâzi [32b]

Şerî'at gögine gül bunlar oldu
Çü togdı şems-i tâb Orhan-ı Gâzi

Gazâ-y-ıçun ki ak börk ol geyüpdür
Yüzi ag işi sag Orhan-ı Gâzi [38]

Ne geyse yaraşur Orhan-ı Gâzi
Âşık Paşa zamanındaydı gâzi

BÂB [34]

Anı beyân ider kim İznik feth olındıgından soñra
Orhan Gâzi neye meşgûl oldu ve tîmârları kîmlere virdi,
anı bildürür.

İznikmid'i oğlu Süleymân Paşa'ya kim virmiş-idi; anı Yiñice'ye ve Göynük ve Mudurnı'ya havâle itmiş-idi. Ve bir oğlını dahi kim Murâd Han-ı Gâzi'dür, Bursa sancagını aña virdi. Adını Beg sancağı kodı. [33a] Ve Karahisâr'ı [Karaca-hisâr'] 'ammusı oğlu Gündüz'e virdi. Orhan Gâzi kendüsü cemî'i vilâyetine nâzır oldu. Oğlu Süleymân Paşa'yı Tarakçı Yiñicesi'ne gönderdi. Ve ol vilâyetler cemî'i Orhan Gâzi'nüñ 'adlini işitmışler-idi. Ve hem her vilâyeti kim aldılar aña 'adl ü dâd itdiler. Alınmayan vilâyetler dahi anlaruñ ne'yledüklerini bilüp işitmışler-idi. Süleymân Paşa kim Tarakçı Yiñicesi'ne vardi, hisâri ihtiyârlarıyla virdiler, 'ahd-ilan ve emân-ilan. Ve Göynük'i dahi hemçünâñ ve Mudurnı'yı dahi hemçünâñ virdiler. Bu Süleymân Paşa dahi ol kadar 'adl ü dâd itdi kim cemî'i ol vilâyetüñ halkı eydürlerdi kim: "N'olaydı evvelden de bunlar bize hâkim olalardı." dirler-idi. Ve niçe köyler bu Türk halkını [33b] gördiler, Mü-

sülmân oldılar ve ol vilâyetde ne kadar kim milkler vardur,
cemî'i Süleymân Paşa virdügi karâr üzre turur.

BÂB [35]

**Orhan Gâzi Karası vilâyetini feth itmege
ne sebeb oldu anı beyân ider.**

Ol zamânda Karasioglu İclân Beg [Aclan Beg] var-ıdı. Ol zamanda Allah rahmetine vâsil oldı. Bir oğlu anuñ Orhan yanına gelmiş-idi. Adına Tursun Beg dirler-idi. Ve bir oğlu da hı atası yanında-y-ıdı. Bu atası yanındagi oglunu vilâyet halkı anı istemediler. Bu Orhan Gâzi yanında olan ogluna habar gönderdüler. Hacı İlbegi dirler-idi, Karasioglu'nuñ bir vezîri var-ıdı. Andan vilâyetüñ a'yânlarından habarlar bile gelmiş-idi. İttifâkları-y-la bunda Orhan [34a] yanında olan oglana bu habar gelicek Orhan Gâzi'ye eydür: "Hanum! Gelüñ varalum vilâyete gidelüm. Balikesri ve Bergama ve Edremid cemî'i nevâhisiyle sizüñ olsun. Kızılca Tuzla ve Mahram'ı ol tarafı baña sadaka it." dir. Orhan Gâzi dahı Ulubat'ı feth idüp gine tekürini içinde komışlar-ıdı. İmdi togrı Gölbaşı'ndan yürüdi, Bilüyük'i [Yelyüz'i] aldı ve dahı Ablayund'ı aldı. Andan Kirmasti'ya yürüdü.

Anuñ sâhibi ol zamânda bir 'avrat-ıdı. Urumca adına Kalamestorya [Klasemtorya] dirler-idi ve bir kardeþası dahı var-ıdı. Mihalcı dirler-idi. Orhan Gâzi kim ol vilâyete yöriyicek bu 'avrat kardeþi-y-ilan karşı geldiler. Mübâlagâ pîşkeşler getürdüler. Orhan Gâzi gine [34b] yirlü yirinde mukarrer itdi. Ve Ulubat tekürin tutdilar kim ol kâfir 'ahdine turmamışdı. Ulubat tekürin aman virmeyüp hemân işin bitürdiler.

Nazırı

'Azîz Hak 'ahd idüpdür âdem-ilen
Sözüm dahı benüm hem âdemî-len [39]

Didi cennet virem size sözüm tut
Sakın yörime İblîs yalan-ilan

Hak'uñ va'desi 'ahd oldu i cânum
Melek ü hayvân u hem âdemî-len

Bu âdem 'ahdî bil kim andan almış
Budur ahdüñ yolu her âdemî-len

BÂB [36]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Karası'de Orhan Gâzi ne'yledi.

Çünkim bunlar Balıkesri'ye vardılar, andağı oglan kaçdı Birgama hisârına girdi. [35a] Üzerine vardılar. Orhan Gâzi yanındagi olan karındaşıvardı kim hisârda olan karındaşıyla söyleşe. Hisâra yakın varıacak gâfilin ok-ılan urdilar. Sesmedi düştü, öldü. Bu iş Orhan Gâzi'ye gâyetde güç geldi, didi kim: "Bunlar bî-tekellüf bunuñ gibi iş itdiler." Hemân Orhan Gâzi dahi çağırıldı kim: "Bu il vilâyet bilmiş oluñ emn ü aman-ılan şimdi girü Orhan Gâzi'nüñdür." diyü hükm olındı. Bu sözü işitdükleri gibi bu vilâyetüñ halkı cemî'i müti' ve münkâd oldılar. Vilâyetüñ kadîmîleri geldiler, tîmârlu tîmârına mukarrer nâmeler aldılar. Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz otuz bisinde vâkı' olundı Orhan Gâzi elinden; vallahu a'lem.

Nazm [35b]

Sürüldi tedbîri Karası gitdi
Yazıldı defteri Orhan'ı tutdı

Bu çarhuñ ferzini atdı Karası
Çün Orhan şâhi sürdi mât itdi

Cihânda kende pîle kaldı tolaşdı
Ecel atın binüp kemendin atdı

Dürüldi Karası defteri yandi
Yiñi defter ki Gâzi kâtib itdi

BÂB [37]

Anı beyân ider kim Orhan Gâzi bu vilâyeti feth itdi,
tîmârlarını kimlere virdi
ve ol hisârdağı oglanuñ hâli ve ahvâli n'oldı.

Ve çün kim Hak ta'âlâ vilâyet-i Karasi'de hutbeyi ve sikkeyi Orhan Gâzi'ye kim müyesser [36a] eyledi ve pâdişâh oldu, Karasioglu dahı Bergama hisârından 'ahd-ile çıktı. Bursa'ya gönderdiler. İki yıl anda 'ömür sürdi, âhirü'l-emr bir gün yumurçak çıktı, Allah emrine vardi. Ulu oğlu Süleymân Paşa'yı okudu, getürdi. Karasi ilini aña mansib virdi, kendüsi girü devlet-ile [40] Bursa'ya geldi; tahta geçüp karâr itdi.

Nazın

Gine bir yiñi cilve kıldı 'âlem
Ki hüsni zîbâ ola bunda âdem

Tecellî eyledi nûr-ı sa'âdet
Beşâret yazdı safha üzre aklem

Velîler toldı vilâyet-i Karasi
Sanasın kim Cüneyd yâ İbni Edhem [36b]

BÂB [38]

Anı beyân ider kim Süleymân Paşa bu vilâyetde ne'yledi
ve neye meşgûl oldu.

Ammâ bu tarafda evvel görelüm Orhan Gâzi Bursa'da neye meşgûl-idi? Devlet-ilen kim Bursa'ya geldiğinden sonra evvel 'imâret yaptı ve vilâyetüñ dervîşlerini teftîş itmege başladı. Eynegöl yöresinde, Keşîş Tagı arasında bir niçe dervîşler gelüp anda makâm tutmışlar. Aralarında bir dervîş var-mış. Bu dervîşlerden ayrılp varur gâh gâh tagda geyicekler-ile yörürmiş. Ve ol Turkut Alp aña mahabbet itmiş, gâh gâh anuñ-la musâhabet idermiş. Turkut Alp dahı ol zamanda pîr olmuş-idi.

Orhan Gâzi'nüñ dervîşlere teftîş itdiugin işidicek [37a] Or-

han Gâzi'ye habar gönderdi kim: "Benüm köylerüm yanında bir niçe dervîş gelüp mukîm olmuşlardur. Aralarında birisi hayli mübârek kişidür." didi. Orhan Gâzi isidicek eydür: ""Acab kimüñ mûrîdlerindendür, tîz varuñ kendüden soruñ" didi. Gelüp sordilar. Dervîş eydür: "Baba İlyâs mûrîdiyin ve Seyyid Ebu'l-Vefâ tarîkîndanın." didi. Gelüp Orhan'a habar virdiler. Emr itdi kim: "Varuñ dervîşı getürün." didi. Geldiler dervîşı da'vet itdiler, gelmedi. Ammâ habar ismarladı kim: "Sakınıñ kim ol han dahi gelmesün." didi. Geldiler Orhan Gâzi'ye habar virdiler. Orhan Gâzi tekrâr gine adam gönderdi: "Neçün gelmez ve beni dahi niçün komaz anda varmaga." [37b] Ol dervîş cevâb virdi kim: "Bu dervîşler göz ehilleri olurlar, gözedürler dahi vaktinda varurlar kim tâ du'âları makbûl olma."

Bundan soñra bir gün bir kavak agacını kopardı, omuzına götürüp togrı Bursa'nuñ hisârına geldi. Havlı kapusunuñ iç yanında bu kavak agacını dikmege başladı. Girdiler hana habar virdiler: "Ol dervîş geldi bir kavak agacını bile getürdi, kapuda dikeyorur." didiler. Orhan çkdı gördü kim agacı dikmiş. Dahi han söylemedin hana eydür: "Teberrükümüz oldukça dur, dervîşlerüñ du'âsı saña ve neslüñe makbûldur." didi. Hemân-dem du'â itdi, turmadı döndi girü mekânına gitdi. Ol kavak agacı şimdiki hînde [38a] saray kapusunuñ içinde gäyetde böyümişdür. Her gelen pâdişâhlar ol agacuñ kurusunu giderürler. Ve andan soñra Orhan Gâzi dahi ol dervîşüñ ardinca mekânına vardı. Dervîşe eydür: "Dervîş! Bu Eynegöl nevâhisi senüñ olsun." didi. Dervîş eydür: "Bu mûlk ü mâm [41] Hakk'uñdur, ehline virür. Biz anuñ ehli degülüz." dir. Sordilar: "Ya ehli kimlerdür?" Dervîş eytidi: "Hak ta'âlâ dünyâ milkini sizüñ gibi hanlara ismarladı ve malı dahi mu'âmele ehline ismarladı kim kullarum birbiriyle mesâlinin göreler ve bizlere gün yiñi ve nasîb olan rîzk dahi yiñi." didi.

Orhan Gâzi eydür: "Dervîş n'ola benüm sözümi kabûl itseñ." Dervîş eydür: "Şol karşuda turan depecükden berü turan [38b] yircügez dervîşlerüñ havlusı olsun." didi. Orhan Gâzi dahi bu sözü kabûl itdi, du'â aldı dervîşden. Girü mekânına gitdi.

Nazm

Ümîdüm du'âdur ehl-i du'âdan
 Du'âdur bize emr olan Hudâ'dan
 Mü'essirdür niçe nefes cihânda
 Du'âdur evliyâdan enbiyâdan
 Didi Hak kim dileñ makbûl ideyin
 Bu kavlı umdî cânûm ol nidâdan

Orhan Gâzi ol dervîşüñ üzerine kubbe yapdurdı ve yanında tekye yapıvirdi ve bir câmi' dahı yapdı. Şimdiki vaktde üzerinde ihyâ olnup biş vaktda pâdişâhlara du'âlar [39a] iderler ve dâyim añarlar. Ve zâviyesinüñ adına Giyük Baba Zâviyesi dirler.

Geldük bu tarafda Süleymân Paşa'nuñ dahi Karasi vilâyetinde hâli ve ahvâli n'oldı ve ne'yledi ve kimlerüñ-ile musâhabet itdi anı beyân idelüm.

Meger bir gün Süleymân Paşa dahi Karasi vilâyetini seyr iderken Aydincuk'da Temâşâlig'a vardi. Gördi bu Temâşâlig'i kim bir 'acâyb garâyb binâlar temâşâ idüp birez tefekküre vardi. Turdu ve hiç kimesneye kelâm eylemedi. Ece Beg dirleridi bir begâyet dilîr bir 'azîz var-idi. Hayli dilîrlерden aňulurdu aldı vü yörüdü. Eydür: "Hanum! Ne 'acab, key fîkî ü firâsetüñüz vardur ola mı?" didi. Süleymân Paşa eydür: "Na'am, bir deryâyı geçmege fîkî ü firâset iderin, şöyle geçsem ki [39b] ammâ kâfirler tuymasa." dir. Ece Beg ve Gâzi Fâzıl eydürler: "Biz ikimüz geçelüm, buyurursaň hanum!" didiler. Süleymân Paşa eydür: "Ne yirden geçersiz?" Anlar eyitdiler: "Hanum bunda yırılar vardur kim geçmege yakınlığı vardur."

Andan sürdiler ol yire vardılar kim adına Virançâ Hisâr dirler. Görecük [Görecek] aşağı yanında deryâ kenârında, cemî'inüñ makâbelesinde. Derhâl Ece Beg ile Gâzi Fâzıl bir sal bagladılar, bindiler. Gece-y-ile Çimbini [Cimbini] Hisârı'nuñ nevâhisine çıktılar. Baglarınıñ arasında gezerlerken bir kâfir elliñe girdi ve anı getürüp sala koydilar. 'Ale's-sabâh bu tarafa geçdiler. Kâfiri Süleymân Paşa'ya getürdiler. Süleymân Paşa bu kâfiri hil'atlayup ganî eyledi. Andan

bu kâfire eyitdi: "Hîç sizüñ [40a] hisâruñuza girmeye yir var mıdur kim küffâr tuymadın içine girevüz, bizi kimesne görmeye." didi. Bu kâfir eydür: "Ben sizi şöyle iledeyüm kimse görmedin hisâra koyayum." didi.

Hemân-dem birkaç sallar dahi bagladılar. Süleymân Paşa bir yitmiş seksen mikdârı yarar güzîde erler aldı, sala binüp giceyle öte yakaya geçdiler. Bu kâfir bunları giceyle togru Çimbini Hisârı'nuñ bir terslik dökecek yiri var-ıdı, anda getürdü. Gâziler hemân ol terslikden hisâra girdiler. Bu hisârdagi kâfirlerüñ ekseri taşra baglarında ve hîrmenlerindeydi. Ol hînde hîrmen vaktleri-y-ıdı.

El-hâsil-ı kelâm hisârı aldilar, ammâ kâfirleriniaslâ incitmediler. Belki kâfirlerine ihsânlar itdiler, ammâ içinden birkaç [40b] bellüce kâfirlerin tutdilar. Bu hisâruñ limonında gemiler var-ıdı, ol gemilere koydilar. Karşuda turan leşkere iletildiler. El-hâsil-ı kelâm ol gün iki yüzden ziyâde adam berü yakaya geçürdiler. Ece Beg hisâruñ atlarından bindi Bolayır yanında Akçalimon dirlerdi anda hayli gemiler var-ıdı. Ol gemileri oda urup yakdı. Andan sürdi girü hisârına geldi. Bu Cimbünük hisârında olan gemileri hifz itdiler. Turmadın leşkeri bu tarafa geçürdiler; ekserini leşkerüñ yanlarına getürdiler ve bunda olan kâfirleri hîç incitmediler. İstîmâlet virüp emn ü emân *buldilar*. Hatunlarını ve kendülerini be-gâyet hôş tutdilar. Ve bu kâfirlerüñ gemîcilerini gemiye koydilar. Kendüler üzerine turup hayli barı adam da-hı [41a] geçürdiler. İki biñden ziyâde adam cem' olındı.

El-hâsil-ı kelâm bu Çimbini Hisârı kâfirleri bu gâziler-ilen müttefik oldilar, yöründiler. Bir gice Ayaşolonya [Ayaşlon-ya] dirler-idi bir hisâr vardi, anı dahi aldilar. Ehli İslâm elinde hisâr dahi iki oldı ve bunun halkını dahi istimâletteldiler. Ve bu iki hisârı muhkem berkitdiler ve hayli adamlar dahi Aydincık'dan gemi-y-ile geldiler. Süleymân Paşa eydür: "Bu hisârlardan sipâhî olan kâfirlerüñ evlerin çıkaruñ, Karası iline iledüñ kim bunlardan âhir bir mazarrat işisme-ye." Ve hem eyle itdiler, bir iki ay bu hisârları muhkem berkitdiler ve her yirden turmadın hâtırı olanı getürdiler.

Bir gün Geliboli'nuñ kâfirleri cem' oldilar, tedbîr itdiler

bunlaruñ üzerine gelmege. [41b] Bu gāziler dahi anları karşuladılar, mübâlaga muhkem ograş oldı. Hakk'uñ 'avn u 'inâyeti-y ile kâfirleri siyup kırdılar. Kapusın yapdurdılar hisâruñ. Ya'kûb Ece'ye Gâzi Fâzıl'ı yoldaş koşdılar. Bunları Gelibolı'ya havâle itdiler. Gice gündüz bunlar Gelibolı kâfirlerine huzûr virmez oldılar. İskelesine dahi gemiler getürmez oldılar kim Gelibolu'nuñ ucunda bu iki gâziye hayli yarar gâzi yoldaşlar bile koşdılar kim Gelibolı'yı uç idinüp Bolayır'da sâkin olmuşlar-idi.

Nazm

Gâziler geçdi kâfir milkine hôş

Niçe kâfir sarâyın itdiler boş

Çün Rûm iline kim geçdi Süleymân

Gâziler ibrikı hep oldı mevcûş [42a]

Gümiş altın çog oldı ellerinde

Melâmet gitdi oldı cümle bî-hûş

Bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz elli sekizinde vâkı' oldı. [43]

BÂB [39]

Anı beyân ider kim Süleymân Paşa Rûmiline geçicek
ne tedbîr itdi ve neye meşgûl oldı ve ne re'y fikr itdi.

Bu tarafda atası Orhan Gâzi'ye habar gönderdi kim: "Devletlü hanumuñ himmetinde ve Hak ta'âlânuñ inâyetinde ve Muhammed mu'cizâtında Rumili feth olınmakligına sebeb olındı. Küffâruñ gâyet zebûnluğunu vardur. İmdi şöyle ma'lûm olına kim hazretüñüze bu tarafda feth olunan hisârlara komag-ıçun ve vilâyetlerine ma'mûr olmaga ehl-i İslâm'dan hayli adam gerek. [42b] Bu feth olunan hisârlara koyavuz ve dahi yarar gâzi yoldaşlardan dahi göndüresiz." didi. Orhan Gâzi bu habarı işidicek gâyet ferah oldı. Bu Karası vilâyetine hayli göçer 'Arab evleri gelmişler-idi. Hemân-dem buyurdu;

anları sürüp Rumili'ne geçürdiler. Bir zamân Geliboli nevâhi-sinde sâkin oldılar. Süleymân Paşa da hîz yörenüp Tekürtağı'nuñ kenârına vardı. Buldugı hisârlarunuñ kimin mudârâ-y-ilan ve kimin yagma-y-ilan aldı. Odgöñlek [Od Gönelek] hisârını uç idindi. Andan Hayrabolu vilâyetine yöridiler. Ammâ yevmen-fe-yevmen bu tarafda Karası vilâyetinüñ halkı da hîz gelür oldılar ve gelenleri yurt tutup gazâya meşgûl oldılar.

El-hâsil-1 kelâm ehl-i İslâm [43a] hayli arkalandı ve kuvvet tutdı Hak ta'âlâ inâyetinde. Her kangı tarafa yörenüp ikdâm itseler küffâr öñlerine turmaz oldı, 'asker-i İslâm mansûr oldı.

Nazın

Süleymân geldi dünyâya Süleymân
Ki kâfir divlerine virmez amân

Bırakdı velvele küffâr iline
Ki Türk'üñ oldı bugün devr-i zamân

Şu dîv kurtla Süleymân elinden
Gelüp Süleymân'a getüre îmân

V'egerni cümle 'ömür habsde kaldı
Hemân dîvligidür kendüye kalan

BÂB [40]

Anı beyân ider kim Koñurhisârı'nı ne sûret-ile aldılar.

Bu Koñurhisârı'nuñ [43b] tekürine Kalakonya dirler-idi. Hayli bahâdur mel'ûn-idi. Türk kim Rumili'ne geçdi, ol kâfir hîç at arkasından inmedi ve bu tarafda kim Ya'kûb Ece Geliboli'yi hisâr idüp egirdürler-idi, ol kâfir bulara dâyim igvâ virürdü. Gâh gâh bunlardan adam da hîz alur-idi. Bir gün Süleymân Paşa gâzileri mütenebbih itdi ve birkaç yarar martalozlar var-idi. Bu kâfiri cüst-ü-cû itdiler. Girü kim hisârından çıktı. Niyyeti bu kim girü vara, Geliboli yöresinden adam karvaya. Süleymân Paşa'ya habar oldı. Kâfirüñ hisârınıñ etrâfinı bagladılar. Kâfir dönüp hisârına kaçıcak avlayalar. Ve bir niçe yirlerde da hîz pusular kodılar. Vardı

bu [44a] kâfir Türkden bir adam tutdu, girü döndi kim hisârına [44] gide. Bu tarafından Gâzi Fâzıl bu kâfirün ardına düştü. Kâfir kaçarak geldi kim hisârına gire, bogazı ele virdi. Hayli kâfirler dahı bilesince var-ıdı. Anları kılıçdan geçirildiler. Tekürini tutup hisâra karşı getürdiler, gösterdiler. Tekürün hod hisârda hîc ta'allukâti yog-ımiş kim hisârı virmeyeydi. Hemân hisâr halkı hisârı Süleymân Paşa'ya virdiler. Hemân amân virmeyüp tekürün başını kesdiler. Ve şol nesne kim pâdişâha yarar-ıdı. Anı pâdişâh tarafına aldılar ve ol kim gâzilere lâyık-ıdı gâzilere üleşdürdüler. Ve hisârda Hacı İlbegi kodılar.

Ve bu tarafda Geliboli teküri gördü kim her tarafını Türk aldı. Kendü dahı 'ahd-ilan [44b] virdi. Bu mezkûrâtuñ fethi tamâm bir yılda oldu.

Andan soñra Ya'kûb Ece'ye ol vilâyeti mansib virdiler. Ve ol vilâyet Müsülmânlık oldu. Gâzi Fâzıl'a dahı bile virdiler. Şimdiki hînde Gâzi Fâzıl Ece Ovası'nuñ beri ucunda yatur. Mezâri ma'lûm yirdeðür ve hem Ya'kûb Ece'nuñ dahı mezârı andadur, Rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsi'aten.

Nazm

Kapu kim açdı Mûfettihü'l-evvâb
 Fâzıl u hem Ece oldı aña bâb
 Ki Rum oldı sarây u hem hazîne
 Gerekdür kim Süleymân koya bevvâb

BÂB [41]

**Anı beyân ider kim Gâzi Evrenez Hacı İlbeg ile ne'ylediler
 ve hem Süleymân Paşa [45a] dahı ne'yledi.**

Hacı İlbegi'ye kim Kogri'yi [Konur'ı] virdiler. Gâzi Evrenez'i aña yarar yoldaþdur, diyü koþdilar. Vilâyet-i Dimetoka'yı ve gayri vilâyetleri çalup çarpmaga kodılar. Kogri nevâhisine gelürler-idi. Bu tarafda Süleymân Paşa dahı Hayraboli vilâyetini ve Çorlu vilâyetini kapar kazar-ıdı. Girü Geliboli'ya gelür-idi. Bir gün av iderken ok-ıla bir canavar ölü-

dürdiler. Bu canavar kaşdı, Süleymân Paşa ardına düştü. Nâgâh atınınuñ ayagı bir delüge geçdi. At düştü, Süleymân Paşa Allah emrine vardi. Ve bu efâlüñ târîhi hicretüñ yidi yüz elli sekizinde vâki' oldu. Ve ba'zılar dirler kim: "Orhan Gâzi ['nin ölümü] dahı ol yilda vâki' oldu." dirler. Ammâ [45b] esahh kavl budur kim oglı Süleymân Paşa iki ay öñdin vefât itdi.

Nazm

Cihân bir köhne yir geçmişe yoldur
 'Ömür de tîz geçer sanki o yıldır
 Benem diyü bu yirde da'vî itme
 Yalan söz söyleyen aña bu dildür
 Öni aglar soñi aglar nazar kıl
 Bu aglamaga di ne kâl u kîldür
 Süleymân u Dâvud geçdi kamular
 Unıduldı işi ne-y-ile bildür [45]

BÂB [42]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi'nüñ karındaşı
 Allah rahmetine vardugından soñra ol neye meşgûl oldu.

Murâd Han [46a] yörüdü Rumili'ne 'azn itdi. Togrı Bursa'ya geldi. 'Azîm leşker cem' itdi, vilâyet-i Karası'den ve kendü vilâyetinden. Ol hînde Çandırлу Halîl Bilecük kâdısı-y-ıdı ve İznik'a dahı kâdı olmuş-ıdı. Ve Bursa kâdısı dahı olmuş-ıdı ve kendü-y-ile hem dahı gäyet âşinâ olmuş-ıdı. Anı Kâdî-'asker idindi. Lalası Şahin'i bilesine aldı. Mübâllaga 'asker cem' idüp Geliboli'dan geçti, Banatoz [Bantoz] hisârına yördi. Küffâriaslâ ceng itmedi. Hisârı teslîm ittiler. Kâfirlerini girü yirinde kodı. Andan togrı Çorlu hisârına vardi. Anuñ kâfirleri mutî' olmadılar. Hemân "yagma" didi, kâfirleri hayli ceng ittiler. Âhirü'l-emr tekürle rinüñ gözine ok tokundı, zebûn oldılar. Gâziler dahı def'i [46b] hisâra koyıldılar. Mübâllaga toyumluklar oldı. Hisârı dahı yıldılar.

Andan Misini hisârına vardılar. Teküri karşı geldi, bir oglını bile getürdi. Hisârınıñ kilidin dahi bile getürdi. Sultan Murâd Han-ı Gâzi dahi hisâruñ üzerine vardi kondı. Teküri dahi mübâlaga pîşkeşler çekdi. Han dahi cemî'isini gâzilere virdi. Andan soñra Bîrgaz'a [Burgus] vardılar. Kâfirleri kaçup gitmiş, hisâr boş kalmış. Hisârı gâziler dahi oda yakdılar, harâb eylediler.

Nazm

'Acabdur bu cihânda 'akl-ı insân
Kimi kâmil ü râhat kimi noksân

Bularda lutf u hiddetdür karışmış [47a]
Câhile hiddeti tîz oldı bûrhân

Şuña kim fazl-ı Hak yoldaş olupdur
Tecellî eyledi göñlinde îmân

Yaramaz tîzlik itmek her kişiye
Ki alpuñ sabrı olur aña âsân

Yiri var sabr u tîzligüñ karındaş
Anuñ ehlini bul kim gide gümân

BÂB [43]

Anı beyân ider ki Hacı İlbegi-y-ile Gâzi Evrenez ne'yulediler ve neye meşgûl oldılar.

Hacı İlbegi Meriç kenârında bir kiçicük bîrguzcuk var-ıdı, anı feth itdi. Gündüz ol hisârcuga girürdi, kaçan kim gice olsa gâziler-ile at arkasına gelürler-idi. Tâ sabâh [47b] olnca, etrâfuñ kâfirlerine râhatlık virmeyüp incidürler-idi. Meger bir gice Dimetoka teküri çıkmış kim bu Hacı İlbegi'yi karavya. Hacı İlbegi hôd bunı gâziler-ilen casuslamış-ımış. Teküri gâfil itdi, nâzüklig-ilen bogazın ele aldı. Hemâن hisâra yönridi. Ve hem hisâra yakın gelmişler-idi. Hisâruñ dibine vardılar, tekürlerini tutgun gösterdiler ve 'ahd itdiler kim bunı öldürmeyecek. Oglı, [46] kızı ve 'avrati-y-ila koyivireler. Her kangı tarafa dilerse vara gide. Bu habarı işitdiler, hisâr hal-

ki hemân girü muhkem ‘ahd-ila virdiler hisârı. Bu tarîk-ila Hacı İlbegi Dimetoka hisârını feth itdi. Ve bu tarafda Gâzi Evrenez [Evrenüz] dahi Kişan [48a] hisârını almış-ıdı. Ve İpsala'yı dögüp-yorurdu.

Nazm

Zî hôş dem devlet-i guzzât açıldı
Bulara fazl-ı Hak rahmet saçıldı

Yöneldükleri yön bil Hakk'a togri
Veger çok tag u taş biller geçildi

Cihet-i dünyâ 'ukbî cümle ma'mûr
Ne menzile ki Hak guzzât geçirürdü

Veger İlbeg veger Evrân-ı Gâzi
Du'â bunlara bil makbûl geçildi

BÂB [44]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi
Bırgoz'dan Eski'ye geldi.

Anuñ dahi hisârını boş buldu ve bu bir iki üç pâre hisârı kim feth itdi. Bu boş kalan hisârlarunu kâfirleri Edrene'ye [48b] gelüp cem' olmuşlar. Han dahi lalası Şahin'e 'asker virdi Edrene'ye gönderdi. Hemîn oradan lala yörüdü, Edrene'ye gitdi. Küffâr dahi bu tarafдан işidüp lalanuñ gelecegin, 'azîm leşker-ilən karşuladılar. Ceng olundı, Hak ta'âlâ lalaya fursat virdi, küffârı münhezim eyledi. Kaçup kâfirler Edrene hisârine koyuldu. Bu tarafda hana dahi başlar göndürdiler ve küffâruñ münhezim oldugın bildürdiler. Hacı İlbegi ve Gâzi Evrenez hanuñ gelüp öñine düsdiler, Edrene'ye getürdiler. Ol hînde Meriç be-gâyet taşup turıldı. Edrene teküri gice-y-ile bir kayığa girdi kaçdı, İnez'e [Enüz] gitdi. Çünküm sabâh oldu hâl [49a] ne-y-isə tuyuldu. Şehrüñ kapusun açdilar, hisârı teslîm itdiler, şehr feth olundı. 'Âdetce şehrüñ tasarrufın itdiler.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz almış birinde vâkı'

olundı. Sultân Murad Han-ı Gâzi elinden kim ol Orhan Gâzi Han oglıdır.

Nazm

Bu fethi kim fütûh itdi Murâd Han
Kopan nesli ki kopdı oldı hakan

Bu nesli Hak mu'în itdi îmâna
Ki İslâm zâhir oldı dökile kan

Muhammed ümmetinde bil bu hanlar
Vîrân iklîmlere bunlar ola cân

Bu âlüñ sevgüsi hayât-ı cândur
Bu âlı sevmeyendür ehl-i ziyân [49b], [47]

BÂB [45]

**Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi Edrene'de
neye meşgûl oldı.**

Çünkim devlet-ile han Edrene tahtına oturdu, lalası Şahin'e Zagra tarafına ve Filibe tarafına akın virdi. Evrenez Gâzi dahıvardı, İpsala'yı feth itdi. Bunlar yirlü yirinde üç begleri oldılar. Bir gün Kara Rüstêm dirler-imış bir dânişmend geldi, vilâyet-i Karaman'dan. Çandırлу Halîl kim kâdi-'asker idi. Aña geldi kim ol Rüstêm eydür: "Efendi bunca hanlık mâli niçün zâyi' idersiz." didi. Kâdi-'asker eydür: "Ol niçe mâldur kim zâyi' olunur." didi. Rüstêm eydür: "İşbu eşîrler kim bu gâziler tutar alurlar satarlar. Tañrı buyrugunda budur kim bunlaruñ [50a] bişde biri hanuñdur." didi. "Niçün alınmaya?" didi. Bu habarı bundan işidicek vardı bu sözü kâdi-'asker hâna 'arz eyledi. Han dahı eydür: "Eger Tañrı buyrugunda varısa idüñ." didi. Kara Rüstêm'i okudılar. Eyitdiler: "Mevlânâ! Han buyurdu kim Tañrı buyrugisa eyle idüñ didi." didiler. Vardı kendüsü Gelibolı'da oturdu. Her eşîrden yigirmi biş akeça aldı. Ve bu ihdâs ol iki dânişmendüñ tedbîri-yidi. Biri Çandırлу Halîl ve biri Karamanlu Kara Rüstêm'dür. Ve bu tarafta Gâzi Evrenez'e dahı ısmarladılar. "Akınıñdan çikan

esîrüñün bişde birin al.” didiler. “Han-ıçun anuñ kim esiri biş olmayacak olursa her esîrden yiğirmi biş akçasın al” didiler. Ve bu tertîb [50b] üzerine Evrenez dahi bir kâdî nasb itdi ve hayli oglanlar cem’ olundi, hana getürdiler. Halîl Paşa eydür: “Bunları Türkçe virelüm Türkçe ögrensünler, soñra Türkçe bilicek getürelüm yiñičeri olsun.” didi ve hem anuñ bigi eylediler. Yevmen-fe-yevmen bu vech-ile yiñičeri ziyâde olmaga başladı. Bu vech-ile tamâm Müsülmân oldu. Bunları Türkler bir niçe yıllar kullandugından soñra andan kapuya getürdiler. Ak börk geyürdiler. Adını ezel çeri iken yiñičeri kodılar. Bunun zamânında vâkı’ olındı.

Nazm

Gereklidür yiñičeri kapuda
Ki hanı gözleyeler her tapuda

Bular mâl oglıdır hanlarına bil
Irakdur gayrı çeri bil ha bu da [51a]

BÂB [46]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi Bursa’ya teveccûh itdi ve anda varup ne’yledi?

Lala’ya Rumili’nüñ beglerbegiligin virdi ve Evrenez’e dahi bu uçlaruñ begligin virdi. İlbegi Allah emrine vardi. Han andan yörüdü Geliboli’ya geldi, Halîl’e paşalık virdi. Halîl ki vezîr oldu; adına Hayreddîn didi. Geliboli’yi geçdiler, Biga tarafına geldiler. Murâd Han-ı Gâzi eyitdi: “Allahu ta’âlâ bunu dahi bize vire.” didi. Turdilar, Bursa’ya geldiler, bir kişi Bur-sa’da karâr itdiler. Lala dahi bu tarafda Zagra ilini ve Eski’yi feth itdi. Evrenez dahi bu tarafda Gümülcine’yi feth itdi. [48]

BÂB [47]

Anı beyân ider kim Biga ne sûret-ilen feth olındı. [51b]

Nâgâh bir gün Murâd Han-ı Gâzi işitti kim bu tarafda Sîrf kâfirleri leşker cem’ itmişler, Edrene’ye gelmek isterler-

imiş. Han dahı işidicek bu habarı ‘asker cem’ idüp yörüdi. Biga yanına geldi. Gāzilere eydür: “Hay gāziler! Bu kāfirleri feth idelüm, eger Allahu ta’ālā virürse.” didi. “Bundan soñra andağı kāfirlere varavuz.” didi. Bu gāziler dahı hanuñ sözini “Bi’r-re’si ve’l-ayn” didiler. Ve hem Geliboli’ya haber gönderdiler: “Ne kadar hāzır gemi var-ısa göndürün. Bu yakaya gelsün hāzır olsun.” didiler. “Biz varınca” Ve hem Aydincık gemilerine dahı gelsün,” didiler.

Elhāsil-ı kelām hayli bārī gemiler geldi. Bu gemilere dahı adam koydular yöriderler. [52a] “Kurudan ve deñizden yagmadur.” didiler. Hūcūm itdiler. Def’i feth olundı. İçinde olan kāfirüñ horyādını kirdilar, dişilerin ve oglancukların esir itdiler. Gāziler ganîmete gark oldılar ve ba’de kiliselein mescidler itdiler ve evlerin dahı Müsülmânlar meskenler idindiler.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz ve altmış altısında vâkı’ olundı.

Ve bu kavm kim anda mesken tutup karâr itmişler-idi. Hayli zamân turup zindegânîler içinde oldilar. Nâgâh bir gice kāfirler girü Biga’yi ogurladilar. Kāfirler hayli bedbahtılıklar itdiler ve Biga’yi yıkup bozdilar. Geldiler, şimdiki Biga’yi anuñ yirine kurdilar.

BÂB [48]

Edrene’ye Sırf [52b] geldügin beyân ider.

Sırf kāfirleri cem’ oldılar. Sürdiler, Edrene’ye yakın geldiler. Şâhin Lala dahı hāzır olan gāziler-ile karşıuladı. Ahşam karañusunda tavlunbâz kakdı, Hak ta’ālā’ya sığınup küffâruñ üzerrine yörüdü. Hemîn kim küffâr tavlunbaz ürin işidicek, kāfirler biribirine tokundi. Atları boşanup ürkdi. Kāfir hemâñ giçce karañusunda biribirin kirdi. Meric kenârında-y-ıdı, ekseri suya dökilüp kırıldı. Andan sehel kāfir kurtuldı. Ve ba’zisin ardına düşüp yolda gāziler kirdilar. Gāziler şimdî ol yirüñ adına Sırf Sındugı dirler. Kāfirler helâk olundı [53a] gitdi.

Han dahı işitdi kim küffâr münhezim oldu. Döndi han gi-

rü devlet-ile Bursa'ya geldi ogulların sünnet itdi. Yiñiše-hir'de bir ‘imâret yaptı ve bir dervîş var-ıdı. Adına Postîn-pûş dirler-idi, aña bir zâviye yapivirdi. Ve Bilecük'de bir Cum'a mescidi yaptı ve kendüye Bursa hisârında sarâyı kapusunda bir câmî’ yaptı ve Kapluca'da bir ‘imâret üzerinde bir medrese yaptı.

BÂB [49]

**Murâd Han-ı Gâzi Germiyânoglu-y-ilan
düñür ne sûretle oldilar, anı beyân ider.**

Bu Germiyânoglu kendüyi gördü kim gâyetde pîr oldu. Oğlu Ya’kûb Beg’i okıldı, yanına getürdi. Eytidi: “Ogul, dilerseñ kim bu vilâyet sizüñ elüñüzde kala, Osmânlu-y-ila [53b] birlik idüñ.” didi. Ve “Bu kızumuñ birini anuñ oğlu Bâyezîd’e virüñ.” didi. Hemân İshâk Fakı’yı ilçe gönderdiler. Sürdi Murâd Han-ı Gâzi’ye geldi. Eyü atlar pîşkeş getürdi. Ol zamânda altın gümüş az-ıdı. Toñuzlu’dâ ‘alemlü ak bizler olurdu. Hil’at yirine anı geydürürlər-idi. Sirtak tegele dikerler-idi. Alaşehir’üñ kızıl ivledisin sincef iderler-idi. Hil’at anı geydürürlər-idi. [49] İshâk Fakı kim geldi Toñuzlu’nuñ ol bizlerinden dahi bile pîşkeş getürmiş-idi. Ve hem eyitdi: “Kızumuz aluñ oğluñ Bâyezîd Han’a. Ve kızumuz-ila bile birkaç pâre hisâr bile virelüm cihâzına tuta.” Murâd Han-ı Gâzi anı kabûl itdi. Biri Kütâhiyye’yi ve Simav’ı ve Egri-göz’i ve Tavşanlu’yı, bu birkaç pâre hisârları kızına [54a] Germiyânoglu cihâz virdi. Kavl ü karâr olundi.

BÂB [50]

**Murâd Han-ı Gâzi oğlunu everüp düğün bünyâdın
ve kızı alivirdügin beyân ider.**

Ol Germiyânoglu’nuñ kızı didügümüz Sultân Hatun’dur kim oğlu Yıldırım Han'a alivirür. Çunkim düğünüñ esbâbi bî-kusûr müheyŷâ ve müretteb oldu, andan soñra etrâfuñ

beglerine okuyıcılar göndürdiler. Karamanoglu'na ve Hamîdoglu'na ve Menteşeoglu'na ve Saruhanoglu'na ve Kastamoni'da İsfendiyâr'a ve Mısır sultânına bunlarıñ cemî'isine okuyıcı götürüp okıdilar. Ve dahı kendü vilâyetlerinde olan sancak beglerinden okudilar ve Evrenez Gâzi'yi dahı okudilar. Bundan soñra dügüne bünyâd itdiler ve etrâfuñ beglerinden [54b] dahı ilçiler-ile saçılıklar dahı gelmege başladı. Eyü atlar ve katarlar-ıla develer ve envâ' dürlü 'acâyibler ve garâyibler getürdiler ve her gelen kişi getürdügini 'âdet üzerine pîşkeşlerin çekdiler ve mertebesine göre oturdular. Ve Mısır sultânunuñ dahı ilçisi geldi. Ol dahı getürdüğü tuhfelerini çekdi. Anuñ ilçisine cemî'i ilçilerüñ üsti yani na ilçi-yi Mısır'ı da'vet itdiler, oturdu. Bunlarıñ tamâm olup oturduktan soñra 'icâzet oldu. Kendü sancağı begleri dahı geldiler. Mertebelü mertebelerince pîşkeşlerin 'arz itdiler. Andan soñra Evrenez Gâzi'nüñ dahı pîşkeşleri ilerü geldi. Evvel yüz kul ve yüz kız oglan câriye. Ammâ onar oglanuñ elinde on gümüş tepsi, [55a] içi tolu filori ve onunuñ dahı elinde on altın tepsi, içi tolu istevret [?] ve seksemi elinde gümüş maşrabalar ve mevcûş ibriklar.

El-hâsil-ı kelâm bu kollarun hîc birinüñ elleri boş degülidi. Ve bu etrâfdan gelen ilçiler bunı göricek bu Evrenez Gâzi'nüñ getürdüğü pîşkeşlere hayrân u mütehayyir kaldılar kim bu hanuñ bir kuli bunuñ gibi ni'metler-ile geldi. Ve dahı Murâd Han-ı Gâzi dahı gör kim ne kılsa gerekdir. Bu Evrenez getürdüğü kulları ve câriyeleri bu etrafdan gelen ilçilere üleştürdü. Ve bu altın gümüş avadanlıklarından bile virdi. Ve bu etrâfuñ ilçileri getürdüğü yahşı atları cemî'isin kendünüñ kuli Evrenez'e virdi. Ve getürdüğü filorinüñ dahı ba'zisin Evrenez'e virdi. Bâkisini [55b] 'ulemâya ve fukarâya üleştürdü ve kendüye hîc nesne alicomadı ve niçe müflis geldiler ganî olup gitdiler. Hana du'âlar itdiler.

Nazm

Bu düğün kim Murâd Han itdi kardaş
Yayıldı sofralar döküldi çok aş

Bir ay yinildi tamâm dürlü ni'met
Fakîr ü ganî vü hem yidi evbâş [50]

'Alemlü hil'atin çok geydiler halk
Tonandı hep yalınçak rind ü kallâş

Kazan kaynadı çok koyun bişürdü
Öküz kebâbin ister oldu ferrâş

'Atâlar eyledi altın u akça
Hocalar gibi oldu cimri kulmâş [56a]

Rızâ buldu kamu bu halk-ı 'âlem
Melûl gitmedi halk olmadı savaş

Düğün kim eyledi o Gâzi Hünkâr
Yük-idi Âşikî bil sükkeri baş

Du'â itdüm o demden bu güne dek
Ölinçe iderem du'ayı yoldaş

BÂB [51]

**Anı beyân ider kim gelin götürmege kimleri göndürdiler
ve andan dahi kimler geldi.**

Bu tarafdan erenlerden Bursa kâdısı Koca Efendi ve kapukullarından emîr-'alem Aksunkur Aga kim anuñ evlâdından dahi şimdi vardur. Çavuşbaşı Süle Çavuş oğlu Temür Han Çavuş ve kapukullarından dahi biñ yarar sipâhî bile göndürdiler. [56b] Ve hatunlardan kâdınıñ hatunu ve Bâyezîd Han'uñ dadusu ve Aksunkur'uñ hatunu bile.

El-hâsil-ı kelâm bir iki biñ mikdârı adam gitdi. Sûrdiler Kütâhiyye'ye vardılar. Ve hem Germiyânoglu dahi düğünü Kütâhiyye'de itmiş-idi. İzzet-ile düñürleri kondurdılar. Bunlara hürmet-ile eyü ağırlıklar itdiler ve ol konalga getürenlere bunlar dahi anlarıñ göñüllerin hôş ri'âyet itdiler. İş tamâm oldu. Kızı Aksunkur'uñ hatuni-y-ila Bâyezîd Han'uñ dadusuna ismarladılar. Germiyânoglu dahi çasnîgîrbaşı Paşacuk Aga'yı gelinüñ atın yitmege bile göndürdü ve hatunuñ yinge eyledi ve ol va'de idüp kızına virdüğü hisârlara

bunlar dahi erler kodilar. Gelini alup Bursa'ya getürdiler. [57a] Paşacuk Aga'yı Bâyezîd Hünkâr kayınatasından dilek itdi alkodi. Kendü çâşnigîrbaşı idindi. Anuñ oğlu Elvân Beg dahi çâşnigîr-başı oldu. Ve Elvân Beg'ün oglanlarını üçi dahi çâşnigîrbaşları oldılar. Neseb ü nesl-ile 'Osmân kapusında mukarreb oldılar.

Nazin

Cihân şâdîye gama yurd olupdur
Niçe hakanlara cihân gülüpdür [51]

Gelüp devrân sürenler 'âlem içre
Hemân arzûları hayâl kalupdur

Cihân halkı tamâm murâd mı buldı
Nedür ol kim murâdı olmayupdur

Togar aglar ölüür aglar töredür [57b]
Bu devrân böylece bil düzilüpdür

Gülerem sanur ol yañlış habardur
Ne gülmek var melâle irmeyüpdür

Bu düğünüñ ve Kütâhiyye'nüñ virildiği târîhi, hicretüñ yidi yüz seksen içinde vâkı' olundi.

BÂB [52]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Hamîd'i
Murâd Han-ı Gâzi ne sûret-ilen feth itdi

Ve ol düğünde kim Hamîdoglu'nuñ ilçisi kim gelmiş-idi anuñ-ila bir va'de olnmış-ıdı kim Hamîdoglu Hüseyin Beg vilâyetini Murâd Han-ı Gâzi'ye sata-y-ıdı. İmdi ol ahdüñ üzerine Murâd Han-ı Gâzi yöridi, Kütâhiyye'ye çıktı. Hamîdoglu dahi bildi kim kendüye gelür, adam gönderdi eyitti kim: "Ben ol 'ahduñ [58a] üzerine tururın." Akşehr'i ve Begşehri'ni ve Seydişehri'ni ve Yalvacı' ve Karaagacı' ve Is-partı'yı şer'i mektûb-ila satu bâzâr itdiler. Aldı, Murâd Han dahi adamların gönderdi. Satun aldugı vilâyeti zabt itdi ve

hisârlarına kendü kulların kodı ve nevâhisin dahi kendü berâti-y-ilan tîmâr virdi.

Ve bu fethüñ târihi hicretüñ yidi yüz seksen üçi-y-len dör-di arasında vâkı' olundi.

BÂB [53]

**Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi leşker cem' itdi,
o leşker-ile ne'yledi.**

Murâd Han-ı Gâzi asker-i 'azîm cem' idüp Rumili'ne 'azm itdi. Çunkim leşkeri alup Geliboli'dan geçdi togri Migalkara'ya [Mugalkara, Megalgarla] vardi. Bu tarafda Gâzi Evrenmez'le Lala Şâhin dahi Rumili'nün leşkeriyle geldiler. Evrenmez'i Şâhin'e koşdilar, yöridiler Fire [58b] üzerine vardılar. Defî Fire'yi feth itdiler. Bu tarafda Murâd Han-ı Gâzi dahi geldi, Çatalca Hisârı'nuñ üzerine düştü. Kâfirleri itâ'at itdiler ve harâca mutî' oldılar. Andan soñra Şâhin'e habarlandırdı. Geldi hünkâra kavuşdı. Andan soñra İncûgüz'ün üzerinde Polanya [Pulunya] dirler bir hisâr vardur, Türk aña Tañrı Yıkdu¤ı dirler. Murâd Han-ı Gâzi anuñ üzerine vardi. Ol vilâyetüñ halkı kaçup aña girmişler-idi. Bir niçe gün hayli bâri ceng itdiler, alınmadı. Âhir göçüp gitdiler. Han eyitdi: "Meger buni Tañrı yıka." didi. Andan vardılar Devletlü Kabaagaç didükleri yire kondılar. Murâd Han dahi bir kaba agaca arkasın [59a] virdi, oturdu. Bir lahzadan soñra adamlar geldi [52] biribirî ardınca kim: "Hanum! Hak ta'âlâ kudretiyle ol hisâr yıkıldı, zîr-ü-zeber oldu." Han dahi Şâhin'i gönderdü. Vardı, mübâlagâ mâl getürdü; altın ve gümüş tepsiler ve filoriler ve nakd akçalar bile getürdü. Ve halkın girü istimâlet-ile yirinde kodılar. Hayli altın gümüş tas dahi buldular. Gâziler başlarına geydiler. Üsküf ol zamânda bünyâd oldu ve hem ol ağaç kim han arkasın virmiş idi. Han eyitdi: "Bu ağaç Devletlü Kabaagaç'dur." didi. Ol agaca vech-i tesmiye hanuñ sözü olup-turur. Ve ol ağaç şîmdi dahi turur, ammâ kütük olmuşdur. Yanında bir kuyu dahi var-durur.

Nazm [59b]

Nefesdür pâdişâhlardan nişâne
Nefesdür hükm iden handan dîvâna

Nefesdür kim tulû' eder agızman
Habarlar söyledür hem tercümâna

Nefesdür kim du'â togar agızman
Kabûl olur murâd virür revâne

Nefesden yazılıur dürlü ma'ânî
Nefesden añlanur gelür beyâna

Mübârek nefesi hanuñ ne oldı
Kabûl olur murâd virür revâne

Bozar kal'aları söyler zamâne
Nefes itse Murâd Han-ı zamâne

BÂB [54]

Ani beyân ider kim pâdişâh kim Edrene'ye varacak ne'yledi.

Vezîri Hayreddîn Paşa'ya emr itdi: "Varuñ Evrenez-ile ol vilâyetleri feth idüñ" didi. Evrenez dahı Gümülcine'yi uç idinüp otururdu. Burı'yı [Büre], İskete'yı, Marula'yı [Marul-ya] bunları [60a] feth itmiş-idi. Haracını hana dâyim gönderdi ve gayrisine segirdürlerdi. Ve Delü Balaban'ı Sirez'ün [Serüz] üzerinde komışlardı, hisâr idüp otururdu. Şâhin ki vardı Kavala'yı, Dırama'yı, Zihne'yı, Sirez'i ve bu vilâyetleri ferdâ 'ahd-ilen aldılar ve ol kim kânûn-ı pâdişâhlıkdur, ne-y-ise itdiler ve hana göndürmelüsini göndürdüler, gâzilere virmelüsini virdiler. Andan soñra Karafirye'ye vardılar. Ol dahı cemî'i nevâhisıyla feth olundı ve vilâyetlerini tîmâr erlerine üleştürdüler. Ve dahı kâfirlerine harâc ta'yîn itdiler. Andan devlet-ile girü hana geldiler. Evrenez Gâzi'ye bu kez Sirez'i uç virdiler.

Nazm

Paşâdur Hayreddîn feth itdi iklîm
Dölendi râhat oldı bil her iklîm [60b], [53]

Bu Âl-i 'Osmân'a hôş hizmet itdi
Begendi hizmetini il ü iklîm

 Paşa oldı kabûl çün han yanında
Ki lâzımdur kabûl ide her iklîm

 Bilindi Hayreddîn kim ol vezîrdür
Düzildi tertîb ü bahşîş her iklîm

 Bu tertîb tasnîfin Hayreddîn itdi
Kabûl itdi anı bil cümle iklîm

 Niçe yirlerde rişvet kapu açar
Bu şimdi tertîbe bagladı iklîm

 Vezîrde tertîb ü erkân gerekdür
Ki hayr-ı dîne kuşana her iklîm

BÂB [55]

**Anı beyân ider kim Şâhin [61a] Lala ölicek
beglerbegiligin kime virdiler. Kara Temür Paşa'ya virdiler.
Ol dahı neye meşgûl oldu ve ibtidâ ne tarafa götürdüler
ve nireye vardı anı bildürür.**

Çün beglerbegilik virildükden soñra evvel Saruhan ili'ne
göndürdiler. Anda göcer il var-ıdı, anları sürdi, Sirez'e ilet-
di. Andan soñra vilâyet-i Arnavud'a ve Manasdır'a yönel-
di. Ammâ hayli 'askeri var-ıdı. Vardığı gibi Manasdır mu-
tî' oldu, harâc vaz' itdiler. Andan geldiler, Selanik tarafın ur-
dilar, tâ Karluili'ne varınca.

Ve bu fethüñ târîhi yidi yüz seksen yidisinde vâkı' olun-
dü. Anı dahı beyân ideyüm.

Nazm

Bu çarh bir dahı devrân itmek ister
N'idiser ma'ni-y-ilen bize göster [61b]

 Kılıçlar çalına kanlar dökile
Süñüler ola leşker içre nişter

Gāziler şehîd ola kâfir kırila
Hani şehîd ide bir hâyin ebter
Döne bu ‘âlümüñ tâli’i bu dem
Neler ide göresiz size ahter

BÂB [56]

Anı beyân ider kim Murâd Han-ı Gâzi Laz kıraklı-y-ıla
ne sûret-ilenograşdı.

Evvel Laz kendü hana ilçi gönderdi: “Gel Kösova'da bulışalum ve illâ sen dahi oglanlarını bile getür.” didi ve “Benüm bir oglum var ben dahi bile getürürün.” didi. “Hele gel bulışalum, [54] ya ceng idevüz ya sulh idevüz ve illâ Hakk'uñ takdîrinde her ne-y-ise hôş görelüm.” didi. Ve illâ [62a] hana mübâлага armaganlar göndermiş-idi. Ve mektûbında: “Karındaşum han” diyü yazmış-idi. Ve dahi mektûbında dimiş-idi kim: “Eyü muhkem yarag-ıla gelesin.” dimiş-idi. “Ben dahi seni eyü yarag-ıla karşuların.” didi. Murâd Han-ı Gâzi iki oglunu bile almış-idi. Biri Bâyezîd Han-ıdı kim, anuñ elinde Kütâhiyye-y-ıdı ve Hamîdili sancagi-y-ıdı, anuñ-ıdı. Ve biri dahi Ya'kûb Çelebi idi. Elinde Karasi sancagi-y-ıdı. Murâd Han-ı Gâzi emr itdi kim: “Cemî'i vilâyetinüñ begleri eyü leşkerler cem' ideler, hâzır olalar kim geleler.”

Nazm

Çözüldi sancak çalındı kösler
Bu begler birbirin gör niçe gözler
Yöründiler gazâya niyyet idüp [62b]
Bulışmada vü oldı şimdi sözler
Gāziler kıldı at üzre namâzı
O han itdi Hak-ıla çok niyâzı
Didi Hakkâ dîn-i İslâm senüñdür
İtâ'at hazrete togrı benümdür

Veger ben bahr-ı 'isyân-ıla garkam
'Înâyet lutfı hem ihsân senüñdür

Niyâz itdi vü küffâra buluşdı
İki 'asker biri birle turuşdı

Küffâr kim İslâm leşkerin gördiler hemân-dem kendüle-
rin togrultdilar yöründiler. Sag tarafda Bâyezîd Han tururdu
ve sol tarafda Ya'kûb Çelebi turdu. Gâziler dahi tekbîr idüp
küffâra karşı yöründiler. [54]

Beyne's-selâteyn olinca muhkem ceng olındı. Sag koldan
Bâyezîd ve sol koldan Ya'kûb Çelebi eyü cenkler itdiler. Laz
dahi Ya'kûb Çelebi tarafında vâkı' oldu. Ve ol tarafuñ kâfir
leşkeri sindi ve bu tarafdan hana karşı Mileş Kübile [Miloş
Küpile, Miloş Kobile] dirlerdi bir kâfir varıldı. Sünisin ardi-
na süriyü ve şapkası elinde hana karşı yörindi. Gâziler arkû-
rı vardılar. Ol kâfir eydür: "Gidüñ, ben el öpmege geldüm
ve hem beşârete dahi geldüm." Laz'ı oğlı-y-ila tutdilar: "Uş-
da getiriyorurlar." didi. Gâziler fârig oldılar. Hemân kim
hana yakın gelicek ol la'în gönderini çevürdü, hanı sançdı.
Tizcek hanuñ üzerine çadır kurdılar. Bâyezîd'i sancag di-
binde kodılar.

Bu tarafda hôd Ya'kûb Çelebi küffârı sımış-ıdı. Gelüp
Ya'kûb Çelebi'ye eyitdiler: "Gel seni babañ ister." didiler.
Hemân kim çadıra geldüğü gibi anı babası gibi itdiler. Laz'ı
oğlı-y-ilan getürdiler anları dahi hâllü hâlîna yitürdiler. Ol
gice leşker arasında be-gâyet ıztırâb oldu. Sabâh kim oldu bu
halk [55] Bâyezîd Han'ı pâdışâhlîga kabûl itdiler. Gelüp tah-
tına cülûs itdi. Göçüp taraf-ı Edrene'ye teveccûh itdiler.

Ve bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ yidi yüz toksan birinde
vâkı' oldu.

Nazın

Yine bir şeklär-i şîve tutdı âlem
Teferruc ider anı 'âkîl âdem

Hevâlar yili esdi 'âlem üzre
Niçe nutk u nâtıklar oldu ebkem

Temâşâgâha geldi Âşikî gör [63a]
İder sun'ı temâşâ olur ebkem

Ya Sâni' sun'ına mazhar ne itdi
Bu cem'iyyete mazhar oldu âdem

BÂB [57]

**Anı beyân ider kim Bâyezîd Han
tahta cülûs itdükdén sonra ne'yledi.**

Cün cülûs itdi Bâyezîd Han emr-ile Laz vilâyetine Kiratova ma'dinini nevâhisiyle ve cemî'i ma'dinleri bile Üsküb'e Paşa Yigit Beg'i gönderdiler kim ol Îshâk Beg'ün efendisidür. Ve hem atası gibidür. Anı gönderdiler. Ve Vidin'e Firiz Beg'i gönderdiler. El-hâsil-ı kelâm Laz vilâyetinüñ ekserin tasarruf itdiler. Âhir devlet-ile Edrene'ye geldiler.

Gâzi Murâd Han'un hôd meyyitin Bursa'ya göndermişler-idi. Bâyezîd Han Rumili'nde-y-iken Karamanoglu harâmîlik itmiş-idi. Evrenez'i girü Sirez'de kodilar, vardığı gibi Vüdene'yi [Vodana] [63b] aldı ve Çifroz'ı [Çetroz] da aldı. Ve bu tarafda Firiz Beg Vidin'den geçdi, İflak'a segirdim itdi. Hayli mübâлага toyum geldi ve vilâyet-i Bosna'ya dahı Paşa Yigit Beg meşgûl oldu. Bâyezîd Han'a Edrene'de otururken hayli esîrlер ve mübâлага meblaglar getürdiler.andan soñra Bâyezîd Han dahı Bursa'ya geldi. Binâ-yı hayrâta meşgûl oldu. Câmi' yaptı, mukâbelesinde medrese ve bir bîmârhâne ve zâviye-yi Ebu Îshâkiyye yaptı. Ammâ Kara Temürtaş'ı Edrene'de komışlardı. Zîrâ ol vakt beglerbegi-yidi. Aña habar gönderdiler, ol dahı Bursa'ya geldi.

Nazım

Laz'uñ ma'dinlerin zabit itdi insân
Ki harc ide anı bir han-ı sultân

Kâfir kim hükm iderdi ma'din üzere
Anuñ hâkimi oldu şimdî bir han

O kenzi Hak yolına harc ider kim
 Bâyezîd Han'dur ol erbâb-ı ihsân
 Yaraşur Âl-i 'Osmân 'adl ü bezle
 Bu âlı böyle sevdi Ganî Sübhân [56]

BÂB [58]

**Bâyezîd Han Alaşehir'e varup
 ne sûret-ilən feth itdügin beyân ider.**

Bu Alaşehir hisârı vilâyeti ol vakt İslâm arasında kalmış-ıdı ve pâdişâhı kâfir idi. Aydinoğlu'ylan mudârâ-y-la zindigâ-nî iderler-idi. Hemân Bâyezîd Han: "Niyyet-i gazâ" didi. Alaşehir'e yördi. Henüz dahı vilâyetine varmadın yolda çagirdup yasak itdi: "Kimsenüñ zulm-la bir çöpini almayalar ve her kim bu yasağı [64b] kabûl itmeye mazlemesi kendü boynuna; siyâsete mustahik olur." didiler.

Hemân kim hanvardı kâfirler şehriniñ kapuların yapdilar. Cenge bünyâd itdiler. Han dahı şehri "yagma" buyurdu. Kûffâr işidüp amân diledi. 'Ahd-ilen feth olundı. Kâ-nûn-ı pâdişâhîk ne-y-ise itdiler. Aydinoglu dahı itâ'at-ilan geldi. Vilâyetinüñ ba'zını kendüye virdiler. Hisârlarına kollar kodılar. Hutbe ve sikke Bâyezîd Han'uñ adına oldı. Tîmârlaruñ dahı berâtını Bâyezîd Han adına nişân uruldu. Aydinoglu Ayasulug'da-y-ıdı. Tire'ye getürdiler. Ayasulug'ı kendü kulına virdi. Ammâ Aydinoglu'nuñ vakıflarınıñ tasarrufunu kendü elinde kodılar. Ol dahı râzi oldu kim ecel gelince [65a] vilâyetden çıkmaya 'ahd ü peymân bunuñ üzerine muhkem olundi. Ve andan Bâyezîd Han Saruhanili'ne yörüdü. Ol dahı bu sûret-ilən feth olundı. Sehel zamân geçdi ol pâdişâhlar Allah rahmetine vardılar. Saruhan Vilâyeti'ni Karası vilâyetine zamm itdi. İkisin dahı oğlu Ertoñrul'a virdi. Andan soñra Menteşe vilâyetine yörüdü. Menteşeoglu kaçırdı, Temür'e gitdi. Anuñ vilâyetinüñ sipâhîsinüñ beglerinüñ ba'zısı hâycin olmuş-ıdı. Cemî'isi Bâyezîd Han'a döndiler. Gine tîmârlu tîmârlarını sipahîlerine mukarrer itdi.

SÜ'ÂL.— Bâyezîd Han kim bu vilâyetleri feth itdi, kahr-ila mı veya 'adl-ila mı itdi?

CEVÂB.— Cemî'isini 'adl-ila itdi, [65b] zîrâ evvelki begleri zulm-ila incitmiş-idi. Bâyezîd Han hem vilâyete varıacak halkı karşı geldiler. Anuñ 'adlı berekâtında ve ba'zı begleri dahı gelüp mutî' ve münkâd olmuşlar-ıdı.

Ve bu fethüñ târîhi dahı hicretüñ yidi yüz toksan ikisinde vâkı' oldu.

Nazm

Ne vakt eksildi 'âlem intikâli
Meger olmaya halkuñ kîl ü kâli

Bu halkuñ kîl u kâli eksük olmaz
Husûsâ beglerüñ çokdur cidâli

Bular âdem yeyen yurda benüm dir
Bu yurd aç kurt gibi virmez mecâli

'Ömür gaflet atına bindi gitdi
Konagında hâzır bulur eceli [66a]

'Âşıkî dile Hak' dan kim virile
Bu Âl-i 'Osmân'a ol Hak cemâli [57]

BÂB [59]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han evvel İstanbul'a varmasına sebeb ne oldu ve hem anda ne'yledi.

Bursa'dan 'azîm leşker-ilen yörüdü, Gelibolu'ya geldi. Geçdi, andan Edrene'yevardı. Niyyet itdi kim Üngürüz vilayetine gazâ ide. Bu tarafdan İstanbul'uñ bir câsûsin tutdilar, elinde mektûb dahı var-ıdı. Üngürüz'e vara habar ide ki: "Türk senüñ üzeriñe varyiyor." diye. Câsûsi kim tutdilar, hana getürdiler. Câsûs dahı togri habar virdi kim: "Benden öndin dahı adam göndürmişler idi." didi. Beglerbegi Kara Temürtaş eydür: "Hey devletlü sultânum! [66b] Vâcîb budur kim evvel İstanbul'a düşesin. Bu İstanbul'uñ

teküri gâyet müfsid kâfirdür ve hem bu vilâyetünüzüñ arasında bu kâfir şehri ne'üler. Allah oñarup müyesser iderse Alaşehr'i feth itdûñ, bunu dahi feth itmeñ gerek." didi. Han dahi bu sözi işidicek kabûl itdi.

Gelüp İstanbul'uñ üzerine düsdiler. Deñizden ve kuridan kuşatdilar ve kuru tarafından bir niçe yirdeñ mancılıklar kurdilar. Ve ol zamânda top igen bilmezler-idi. Ve bu topuñ kesreti Sultân Murâd oglı Sultân Muhammed Han-ı Gâzi zamanında olundi.

El-hâsil İstanbul'uñ hisârını buñaltmışlar-idi. Bir gün nâgâh habar geldi kim: "Üngürüz Tuna'yı geçdi." didiler. "Togru Sofya'ya yöridi." didiler. [67a] Hünkâr dahi mancınıkları oda urdı, yöridi. Alacahisâr nevâhisinde buluşdı. Küffâr İslâm leşkerini kim gördü, leşkerini iki bölüm itdiler. Leşker-i İslâm'ı anda araya alalar. Bunlardan öñdin leşker-i İslâm dahi iki bölüm olmuş-idi. Han dahi pusuda durmuş-idi. Gâziler húcüm itdi, küffâruñ üzerine yöridiler. Ol bir bölüm kâfir bu yöriyiş iden gâzileri ortaya aldılar, hemân geldükleri gibi. Busuda han dahi hâzır-idi. Küffâr leşkerinüñ üzerrine yöridi. Küffâr dahi görü kim İslâm leşkeri busuda dahi var-ımış, ürkdi, kaçmaga yüz tutdu. Öñindeki gâziler kralı basdilar. Hak ta'âlânuñ fazl u 'inâyeti-y-ile ol küffâr leşkerini şöyle kırdılar kim kırmakdan osanup esîr itdiler. [67b]

Kara Temürtaşoglu var-idi, aña Umur Beg dirler-idi. Bu gazâyı fakîre ol habar virdi. "Bizüm kendü halkumuz içinde esîr iki biñden ziyâde-y-idi." dir. El-hâsil-ı kelâm Rumiî'nüñ ve Anatoli halkunuñ hiç esîrsüz kimsesi kalmamış idi. Gâziler gâyetde toyum olmuşlar-idi, ve ol vakt Üngürüz'üñ kralı bir sehel kâfir-ile kaçup kurtuldu. Başın dahi güc-ile kurtarılmış-idi.

Nazm

Gazâyı Bâyezîd Han bunda itdi
Kalan kâfirlerüñ hep ödi sitdi

Vilâyet-i Bosna Laz hem virdi harâc
Ve Arnavud'a bil çok gâzi gitdi

Didi İflak'a tîz gel çâkerüm ol [68a]
Gine İstanbul'a bir niyyet itdi

Bu gazânuñ târîhi hicretüñ yidi yüz toksan içinde vâki' oldu, Bâyezîd Han elinden. [58]

BÂB [60]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han
İstanbul'a tekrâr gelicek ne'yledi.

Cünkim 'azîm leşker cem' itdi, girü İstanbul'uñ üzerine geldi. Kocaili'nden Yoras'a [Yoros] çıktı. Dahi Yahşı Beg'i gönderdi. Şili hisârına vardi. 'Ahd ü emân-ila anı aldı. Han kendüsü lâvü leşker-ilen Yoras'dan geçdi. Andan Bogazkesen'üñ üstü yanında bir hisâr yaptı. Aña Gözelce Hisâr diller. Hisâr kim tamâm oldu, içine er koydu, muhkem berkitdi. Andan soñra İstanbul tekürine habar gönderdi kim: "Tîzcek hisâruñi [68b] boşat, baña vir. Ve illâ hâzır bâş ki uş üzerinde otururın." didi. İstanbul teküri bu habarı işidicek tîzcek yüz balık ilçi gönderdi. Bagır bagarsığı yirine altun gümüş toldurmuşlar-ıdı. 'Ali Paşa ve gayrı paşalara bile gelmiş-idi. Paşa dahı sandug-ila kise-y-ile balıklara karşı vardı. Zîrâ nice varmasun gâyet hürmetlü ilcidür gelen ve hem sulh u maslahata gelmişdür. Söz kesen ve dil tutandur getürdükleri. Tîzcek 'Ali Paşa dahi hünkâra varup buluşdı, gâyet temelluklar itdi. İstanbul tekürinden el-hâsil-ı kelâm ne dirse didi, hünkârı râzi eyledi kim İstanbul içinde hünkâruñ kâdısı otura ve bir mahalle mescidi ola ve yılda on iki biñi [69a] filori hünkâra vire. Ve bu tarîk üzerine sulh olundı. Vardilar Tarakçı Hisârı ve Göyinük [Göynük] hisârı halkını sürüp İstanbul'a getürdi. Bir tarafında ol mahalleyi itdi ve ol mescidi yaptı ve kâdı nasb itdi. Dâyim meşâlih-i Müsülmânları ol kâdı görürdi. Ammâ kâfir Müsülmâna hükm idemezdi.

Bâyezîd Han'a kim Temür vartası vâki' olicak tekür ol mahalleyi sürdi İstanbul'dan ve ol mescidi yıkıldı. Simdiki

demde ol halkdan dahı Tekürtagi'nda bir köy vardur. Aña Göynüklü dirler.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ yidi yüz toksan üçü-y ile dördi arasında vâkı olundı, Sultân Bâyezîd Han elinden. Va'llâ-hu a'lem.

Nazm [69b]

Bu çarh kim çezginür pür gamze eyler
Kimin Rüstem kimini Hamza eyler

Tolanur her sâ'at biñ nahş baglar
Başından tâcın alur gamze eyler

Kiminüñ ihtiyârin komaz elden
Hevâlar sahrasında pervâz eyler

Kimi cân u göñül virür cemâle
Sâhib-cemâl cefâ-y-ila nâz eyler

Kimi dün gün dürişür mankır ister
Yüler saçın sakal basın taz eyler

Kamu bir ata oglıdır bu âdem
Ya ne'yçün gavgâların dirâz eyler [59]

BÂB [61]

Anı beyân ider kim bundan soñra [70a]

Bâyezîd Han neye meşgûl oldu.

Yörüdü Nigeboli'yi ve Sillisire'yi [Siliştire, Silistre] feth itdi. Andan döndi Mora tarafına gitdi. Karafirye'ye gelicek kendi oturdu ve dört tarafa akıncılar salivirdi. Yıkıldılar ve bozup harâb itdiler. Mübâлага fetihler ve toyumluklar olundı. Soñra Karafirye'de bir 'imâret yaptı ve andan Edrene'ye geldi. Anda da bir 'imâret yaptı.

Nazm

Göñülde biñ hayâl kim arzu soylar
Kimi sûret bulur hem dili söyler

Kimi elden gelür dil söyleyincek
Sebeb olur sürülür il ü boylar

Çıkarur halkı ilinden soyından
Melûl olur yasa döner o toylar [70b]

BÂB [62]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han dispot-ila ne'yledi.

Laz kim gidicek vilâyetine Bâyezîd Han benümdür, didi ve Vilakoglu dahi Bâyezîd Han'a ilçe gönderdi, mübâlaga ar-
magânlar-ila. Ve hem: "Taht dahi mübârek olsun." didi. Ve
hem atası agzından bir mektûb yazdı. Atasınıñ bir mahbû-
be kızkarındaşı var-idi. Lazuñ kendü kızı-y-idi, Bâyezîd
Han'a virmeye 'ahd itmişler-idi. Bâyezîd Han'a mektûbda
eyitdi: "Şimden girü karavaşunu al, varsun hizmet itsün."
didi. Bâyezîd Han'a ilçe gönderdi, gelüp habarı getürdi.
Bunlar dahi cevâblandurdı kim: "Göndürüñ gelsün." didi-
ler. Anlar dahi kızı gönderdiler. Geldi Bâyezîd Han'a bulış-
dı. Maksûd ne-y-ise hâsil [71a] oldu. Andan soñra kendü
'âdetlerinçe hizmet ne-y-ise itti. Eyitdi: "Devletlü handan
dilerem kim kızkarındaşum halâyikuña Semendire'yi sada-
ka it." didi. Han dahi bunuñ dilegin kabûl itti. Gögerçin-
lik'i bile virdi ammâ Nigeobrı'nu [Nigeboli] virmediler. Bu
kavl ü karâr üzerine mukarrer olundi; tâ Temür vartasına
degin. Bâyezîd Han sohbet esbâbını Laz kızından öğrendi,
'Ali Paşa mu'âveneti-y-ile.

Nazm

Şarâb u hem kebâb meclis kuruldu
Kâfir kızı gelüp kadeh sürüldü

'Ali Paşa didi han anı gözle
Ki ne meclis bu sohbetde olundi

Şarâb içmegine Han Bâyezîd'üñ
'Ali Paşa kâfir kızı bulundu [71b], [60]

Buña dek Âl-i ‘Osmân içmediler
N’ola ‘Osmân kâfirler çok olundı

Bir latife: Bu Âl-i ‘Osmânîler bir sâdik soydur. Hîç bunlardan nâ-meşrû’ hareket olmamış-idi. ‘Ulemâ bir nesneyi kim günâhdur diye, bu Âl-i ‘Osmân andan kaçarlar-idi. Orhan zamânında Gâzi Murâd Han zamânında ‘ulemâ var-idi ve illâ müfsidler degüller-idi; tâ Çandırлу Halîl’e gelince. Kaçan kim Çandırлу Halil geldi, Türk Rüstem geldi, mevlânâ didiler. Andan sonra hemân anlar hîleye karışdırdılar. Halîl’ün oglı ‘Ali Paşa kim vezîr oldu. Dânişmend dahı anuñ zamânında çok oldı. Bu Âl-i ‘Osmân bir sulp kavm-idi, anlar kim geldiler fetvâyi hîle itdiler ve takvâyı [72a] götürdüler. İşbu vilâyetde kim eski akçaya kimse satı ve bâzâr itmeye ve hem gayrı vilâyete dahı gitmeye; bu nesne ‘Ali Paşa zamânında oldu.

Bu ‘Ali Paşa bir zevvâk kişi-y-idi, ekser müreibbîleri de zevvâk oldılar ve kâdilaruñ fesâdları zâhir oldu. Bir gün Bâyezîd Han eyitdi: “Kâdiları getürüñ.” didi. Hayli fesâda mübâşir kâdilar tutup götürdüler. Yiñişehir’de Bâyezîd Han bir eve koydurdı. Bâyezîd Han eyitdi: “Varuñ ol eve od uruñ, içinde kâdilar bile yansun.” didi. ‘Ali Paşa hayrân u ‘âciz kaldı bunlaruñ kurtulmasında. Meger Han’uñ bir nedîmi var-idi. Adına Mashara ‘Arab dirler-idi. ‘Ali Paşa anı kıgirdı, aña eydür: “Eger şol kâdiları handan kurtaracak [72b] olursañ saña çok mal vireyüm.” didi. Andan Mashara ‘Arab sürdi, han huzûrına geldi. Eydür: “Hanum, beni İstanbul’a ilçilige gönüdür.” dir. Han eydür: “Bire devletsüz, anda İstanbul’da ne’ylersin?” dir. Arab eydür: “Varayum tekürden keşîşler dileyelüm.” dir. Han eydür: “Bire keşîşleri ne’ylersin?” dir. Arab dahı eydür: “Hanum, kâdiları kíralum keşîşler kâdi olsun.” dir. Han eydür: “Bire it ‘Arab! Kâdılığı keşîşlere virin-ce kendü kullaruma virsemne!” dir. ‘Arab eydür: “Senüñ ullarunuñ okumiş degüllerdir, bu keşîşler hôd okuyup niçe yıllar zahmet çekmişlerdir.” Bâyezîd Han eydür: “Ya bire ‘Arab iş niçe olur?” ‘Arab eyitdi: [73a] “Hanum! Anı pâdişâhlar bilür ve anlaruñ hallarunu ve kâllarunu ve efâllarunu.” didi. Andan Bâyezîd Han ‘Ali Paşa’yı kıgurtdı, han eydür: “

'Ali, bu kâdilar hep okumuşlar mıdur?' 'Ali Paşa eydür: "Ya sultânum, okumayan kişi kâdî mı olur?" Han eydür: "Ya çün okumuşlardır, niçün yaramazlıklar iderler." dir. 'Ali Paşa eydür: "Sultân! Bunlarıñ düşelügi azdur." Simdiki zamânda kim kâdilar resm alurlar biñde yigirmi akça, ol nesne 'Ali Paşa himmetidür, anuñ-içun anı bünyâd itdi kim kâdilara düşelük çog ola. Paşalarla kâdî-'askeri hôş göreler.

Nazm

Cihân hükmi v'eger hanlar elinde
Velî kulpı dânişmendler dilinde [73b]

Takar kulpuna biñ hîle ipini
Kurar tuzak Müsülmânlar yolında
Hâssa kim sûfî dânişmend ola
Neler düzer bu hanlarıñ ilinde

El-hâsil-ı kelâm, Âl-i 'Osmân' uñ günâh itmesine evvel sebeb 'Ali Paşa olmuşdur. Zîrâ anuñ yanına hîle ider ve hîle bilür 'Arab [Bazı nüshalarda: 'Acem] dânişmendleri [61] çok gelür giderdi. Dânişmend kim azsa ışık olur, ışık kim azsa şeytân olur.

BÂB [63]

Anı beyân ider kim Bâyezîd Han Karamanoglu'y-ila ne'yledi.

Ol vakt kim Hamîdili'ni urmuş-ıdı, tekrâr girü geldi. Han ki Bursa'ya geldi Hamîd [74a] ili vilâyetinüñ halkı şikâyete geldiler kim eyitdiler: "Hanum! Karamanoglu bizüm hâlümüzi gâyetde za'if idüp-durur. Bize gâyet zulmî var-durur." didiler. Bâyezîd Han dahi gayrete gelüp eyitdi kim: "Hak ta'âlâ 'avn u 'inâyeti olursa varayım inşâallah anı insâfa getüreym." didi. Hemân-dem emr itdi, leşker-i mansûr cem' itdi; yürüdü, Tekeili'nden Karaman'a çıktı. Anda nâgâh Hakk'uñ emri-y-ile Germiyânoglu Ya'kûb Beg'i ve vezîri Hisâr Beg'i ve sübaşını bunları tutdu. Muhkem bend-ile İpsala hisârında mahbûs itdi. Andan kendü togrı Karaman'a yürüdü. Kara-

manoglu kaçup taşa girdi. Bâyezîd Han dahi vardi, Konya'nuñ üzerine kondı. Şehrüñ [74b] kapularını yapdilar. Ol hînde hîrmen vakti-y-idi. Konya'nuñ meydânında arpa ve bugday çâçları çıkışup yiğilup tururdı. Leşker halkı hisâra varup çağırdılar ve eyitdiler. "Hey hisâr halkı gelüñ bize arpa ve saman satuñ, atlارumuza yidürelüm." didiler. Anlar dahi bir niçe adamlar gönderdiler. "Gör bunlaruñ sözleri gerçek midür?" diyü. Adamları geldiler. Bu sözü hana didiler. Han bir iki kul gönderdi eyitdi: "Sakinuñ kimseye zulm itmesünler, arpa issi kendü insâfinca satsun." didi. Arpaların kim satdılar, han adam koşdu ol kişileri hisâra iletdiler. Şehrüñ halkı bunlardan bu 'ahdi göricek hemân şehrüñ kapusin açdilar, hisâr feth olundi. Etrafdagi şehirlere dahi habar vardı kim: "Bu gelen pâdişâh be-gäyet âdildür ve Müsülmânlaruñ rızkına ve mâlinâ tama'ı yokdur." Bu 'âdil habarın kalanı hisârlarunuñ halkı işidicek ol şehirlüden adamlar geldi. Hana: "Gelüñ şehirlere [75a] tîmâr idüñ." didiler. Aksaray'ı ve Nigde'yi ve Kayseri'yi virdiler ve Develü'nüñ Karahisâr'ı virdiler ve bunlaruñ cemî'in nevâhiyle bile teslîm itdiler.

Bu ahvâli göricek Karamanoglu çâr-u-nâçâr ilçi gönderdi. Eyitdi kim: "Her ne kim şimdiye degin oldı-y-isa benüm bu günâ huma kalmayup 'afv idesiz." didi. Âhirü'l-emr sulh olundi. Çihârşenbih [Çarşanba] Suyı'ndan had olındı. Ötesi Karamanoglu'nuñ ola ve berisi hünkâruñ oldu. Hünkâr dahi kendü kulların kodı, döndi devlet ile. Andan hünkâr Burسا'ya geldi, oturdu.

Nazım

Velîdür her ne han kim 'âdil olsa
Degül 'ayîb cihân aña kul olsa [75b]

Süleymân 'adl idüp tutdı cihâni
Süleymân mislidür han 'âdil olsa [62]

Göñül şehri 'adâvetden yıkılur
'Adâvet hem bozar il ma'mûr olsa
'Âşikî koma göñlünde 'adâvet
Bozar imânuñ ger bir kıl olsa

BÂB [64]

**Anı beyân ider kim Sultân Bâyezîd Han
Kastamoni'ya ne sûret-ile vardugın beyân ider.**

Bir gün Bursa'dan devlet-ile çıktı, togru Taraklı Borlu'ya vardi. Anı vardukda feth itti. Andan yörüdü Kastamonu'ya vardi. İsfendiyâr Sınab'a kaçdı girdi. *Andan* Bâyezîd Han'a ilçi gönderdi. Eytidi kim: "Benüm handan ümidiüm bu idi kim [76a] beni bir hidmete kabûl ideydi. Ve illâ kerem ü lutf idüp bu oturdugum yircügezi baña sadaka it-sün." didi. Bâyezîd Han dahi bu sözü kabûl itti. Kırk Yol'dan aşagasın sinur itdiler, İsfendiyâr'a virdiler. Bâki vilâyetini Bâyezîd Han tasarruf itti. Andan dönüp Bâyezîd Han Bursa'ya geldi.

Bu fethüñ târîhi hicretüñ yedi yüz toksan yedisiyle sekizinci-nüñ arasında vâkı' olundı Bâyezîd Han elinden.

Nazm

Ne fi'l ider bu dem bu çarh-ı gerdân
Karaman kara taşda sergerdân

Bâyezîd aldı ilin virdi kula
Âvâre oldı sipâhî vü merdân [76b]

Silifke siyle vardi göz yaşından
Cigerler kana gark mahv oldı gamdan

Ne vardur bunda varlık bir nefesdür
Bu varlıguñ ki seni itdi giryân

BÂB [65]

**Anı beyân ider kim Bâyezîd Han
Amasiyye'yi ve Sivas'ı ne sûret ile feth itdi.**

Bu Amasiyye'yi Bâyezîd Han'a kendü sâhibi virdi. Ve ol hînde kim Kâdî Burhâneddin Amasiyye'nüñ sâhibini incitmiş-idi. Bâyezîd Han'uñ tasarrufında iken Kâdî Burhâned-

dîn Allah rahmetine vâsil oldu. Anuñ oğlu küçicek kaldı ve bir kızını Dulkâdiroglı Nasreddîn Beg'e gönderdiler. [77a] Anuñ-ıçun kim vilâyetüñ a'yânları Bâyezîd Han'a adam gönderdilerdi, gel diyü. Bâyezîd Han dahi sürdi Sivaz'a geldi. Vilâyetüñ a'yânları karşı geldiler. Kânûn-ı pâdişâhlik ne ise olunup yerine geldi. Bâyezîd Han dahi Sivaz'ı oğlu Emir Süleymân'a virdi. Andan yörüdü Erzincan'a vardi. Begi Taharten itâ'at-ılan karşı geldi, kendüyi giri [63] han dahi yerinde mukarrer kıldı. 'Avratını, oğlunu ve kızını Bursa'ya gönderdi. Andan yörüdü, Divrigi aldı. Malatiyye'ye vardi, Malatiyye'yi ve Derevende'yi [Derende] ve Bihsîni'yi, bunları dahi feth etti. El-hâsil-ı kelâm ol vilâyeti cümle feth etti. Andan döndi, turmadı Bursa'ya geldi ve Taharten'i giri Erzincan'a gönderdi ve horandasını alıkodı.

Nazm

Neden dostluk umarsın bu işikden
Ayırasın beni sevdük işimden [77b]

Benüm râhatum olmaya cihânda
Ki yollar gözleyem yaz u kuşumdan

Ogul kız 'avratum benden cüdâdur
Ya lezzet mi bulam ben cünbüşümden

Sebeb sen olasın bu furkatuma
Ne togrulik umarsın bu tuşumdan

Bâyezîd dostlık umma Tahartin'den
Ki eydür sen ayırduñ yoldaşumdan

Diger nazm

Cihân bir nev'a sûret tutmamışdur
Cihânlan oynayanlar utmamışdur

Ne zâhir itmedi bu suffa-i yeng
Kim anı kara toprak itmemiştir

Bu fethüñ târîhi hicretüñ yedi yüz toksan sekizinde [78a] vâkı' olmuşdur.

BÂB [66]

**Anı beyân ider kim Saruhan Beglü Filibe yöresine
ne vech-ile düşdi ve anlar sürülüp anda varmasına
sebeb ne oldu, anı bildürür.**

Bu Saruhan ilinüñ góçer halkı var-idi. Menemen ovasında kışlarlar-idi ve ol ıklımde tuz yasığı var-idi. Anlar ol yasığı tutmazlar-idi. Buni Bâyezîd Han'a bildürdiler. Han dahı oğlı Ertoñurıl'a habar gönderdi kim: "Ol góçer evleri ne kadar var-ısa oñat zabit idüp yarar kullarına ısmarlayasın. Dahı Filibe yöresine getüreler, göndüresin. 'Ale't-ta'cıl tutasın, bir dürlü dahi itmeyesin." didi. Ertoñurul dahi atasunuñ emrini kabûl idüp buyurdugündan ziyâde zabit itmiş-idi. Bir eksük-süz ol góçer evleri gönderdi, Filibe yöresine getürüp kondurdular. Simdiki [78b] demde anda Filibe'de Sarhan Beglü kim dirler, anlardandur. Ve bu Paşa Yigit Beg didükleri anlaruñ ulusiydi. Ol zamânda anlaruña bile gelmişler-idi. [64]

Nazın

Kânûndur pâdişâhlar sürgün ide
Ki ya'nî bir dahi il ma'mûr ide

V'eger halk incinür evvel seferde
Bu Tañrı takdîridür dahi n'ide

Gözetsüñ takdîri hôş mutî' olsa
Olur râhat ki ol nasîbüm ide

SÜ'ÂL.— Bâyezîd Han kim Malatiyye'yi aldı kimlerden aldı?

CEVÂB.— Malatiyye'yi Türkman'dan aldı ve Divrigi Kürt'den aldı, Gürün'den berü ve Behisni'yi Türkman'dan aldı. Bunlar dahi kadîm pâdişâhlar degül-idi. Ertana'dan sonra bunlaruñ ol vilâyet ellerine [79a] girmiş-idi hükm itdiler. Kaçan kim Bâyezîd Han ol vilâyetleri alicak ol begler vardı, 'Araba kaçdı, kısıldı. Kaçan Bâyezîd Han Temür vartasi na vâkı' olicak Mısır sultâni sebeb-ilen girü yırlı yirine vardılar ve ol vaktdan berü Mısırlı bunlara hükm ider oldılar.

SÜ'ÂL.— Ya ol Rûm vilâyetinden Bâyezîd Han'dan kaçup gidenlerüñ hâlları n'oldı ve ahvâlları neye irdi?

CEVÂB.— Ba'zları Temür'e vardılar. Taharten ve Germiyânoglu ve Düzme Aydinoglu ve Menteşeoglu ve İsfendiyâr'uñ ilçe bile Temür'e vardılar. Ammâ bunlaruñ her birisi bir nev'-ile varmış-ıdı. Germiyânoglu İblisi hisârından habsden vezîri-len kaçdı. Ayucilar, *maymuncilara* uydi, Temür'evardı. Menteşeoglu saçın sakalın yoldurup [79b] işih olupvardı. Aydinoglu çercilik idevardı. Ve İsfendiyâr'uñ ilçisiylen Taharten nöker olup bilevardı. Bunlar Temür'e kim vardılar, hâlların 'arz itdiler ve hem Temür'e yalvardılar ve eyitdiler: "İy sâhib-kirân! Bize merhamet it kim gâyet mazlûmlaruz." didiler. Ammâ ekser muharrik iden Taharten'ile Germiyânoglu-y-ıdı. Zîrâ biri habsden çukup varmış-ıdı ve biri oglu ve kız ve 'avratdan ayrılup varmış-ıdı. İmdi bunlaruñ sözleri müfid oldı ve tahrîke bunlar sebeb oldı.

Nazm

Şikâyet ta'n idüben itmedüñ sen
Sebeb olduñ helâk oldı niçe ten

Bozulmak bünyâd itdüñ Temür'e
Niçe günehsüzler terk itdi evtan

Diger nazm

Didiler mâl alupdur yok kiyâsı [80a]
N'ola kim ehlümüzuñ gide yası

Ogul kız kavm u kardaş ilden ayru
Bulimaz halkumuz giye palâsı

Unıtdılar kamu varlıklarını
Dilerler Tañrı'dan bir baş halâsı [65]

Didiler biz günâh itmedük aña
Degüldür bir kılımuz aña 'âsî

Komadı bir kara pul elümüzde
Gedâyîler virür bize yiyesi

Didiler derdümüz üküş vefâ yok
Yüzümüz kalmadı hâlî diyesi

Diger, bu da nazm

Gine biñ dürlü defter zâhir oldu
Anuñ takdîri ne yazdı, âhir oldu [80b]

Döşendi 'âleme zulm u dalâlet
Muti'ler cümle halka zâhir oldu

Karışdı murdâr u mismil seçilmez
Yimege it Çagatay hâzır oldu

Tokundi taş taşı bu halk kaçarlar
Öküzler yüklemeye katur oldu

Aluk bulmaz götürre bir kişi kim
Veger bulsa bir eski hâsır oldu

Temür mel'ûn tekebbürlük idelen
Niçe altın gümüş ad bakır oldu

SÜ'ÂL.— [!]

CEVÂB.— Temür bu gelen beglere eydür: "Hay begler! İmdi bu Yıldurum Han hôd bir gaži handur. Siz dirsiz kim bizüm günâhumuz yokdur. İmdi hanlar hôd sebebsüz kimseyi incitmezler." dir ve hem [81a] sebebleri dahı bir niçe nev'adur. Biri budur kim sizden yarmak diledi ola ve biri dahı "Gelün baña tapu kuluñ." dir ola. Ve biri dahı bu ki "Ben gazâya varanda baña ceri virüñ." dir ola. "İmdi sizler didüklerüm birin kilmasaňuz töre budur kim sizleri incideler. İmdi ne bile kim bu sizüñ sözüñüz yalan veya gerçek bolgay. Ve eger gerçek olursaňuz hanlara bunuñ gibi hållar lâyik degüldür ve eger siz yalan olasız sizlere dahı lâyik olmaya kim hanlara töhmet itgeysiz. Hele bârî evvel ilçi göndüreyüm göreyüm, ol han dahı nedür dir ne cevâb göndürür." didi.

Bu tarafdan Germiyânoglu ilçi göndüreyüm didügen işidi-cek fi'l-hâl eydür: "Hanum bu bizüm [81b] hâlumuz iki nes-neden hâlî degüldür: Ya gerçek olavuz sözümüzde veya yalan olavuz. Eger gerçek olursavuz mürüvvet, ihsân senüñ-

dür. Ve eger yalan olursavuz pâdişâhlara hôd feth-i vilâyetler âdetdür.” didi. Pes “Germiyânoglu’nuñ sözine ilçi gerek-dür.” didiler. İlçi yarağı olındı kim göndüre-y-idi.

Temür işitti kim Sultân Ahmed ve Kara Yûsuf Şâm’uñ habsinden halâs bulup kaçmışlar, Yıldırım Han'a varmışlar. Temür dahı bu habarı işidicek ilçiyi göndürmedi, te'hîr itdi. Tâ şuña degin kim bu beglerüñ hâllarını bile kim ol Yıldırım Han'uñ yanında tururlar mı turmazlar mı? Anlar dahı sehel vakt turdilar. Eglenmediler, andan gitdiler. Andan soñra dahı Temür ilçisini göndürdiler. Yıldırım Bâyezîd Han'a [82a] vardi.

SÜ'ÂL.— Ya ol begler anda-y-iken Temür ilçisin niçün götürmedi?

CEVÂB.— Temür eyle sanurdı kim ol begler varalar Yıldırım Han'ı [66] kendünüñ üzerine getüreler-idi. Gördi kim kendünüñ tasavvuru degül-imış, hemân sâ'at ilçi götürdü.

Bir gün ilçe Yıldırım Han'a gelüp mektûbını virdi ve armagânların çekdi. Han dahı mektûbına ve armagânlarına aslâ iltifât itmedi ve kendü bir darblu cevâbnâme yazdı. Temür'üñ ilçisi eline virdi, götürdü. İlçe gidicek Bâyezîd Han vezîrlерine eydür: “Tîzcek yarag idüñ kim Temür'üñ üzerine giderin ve ani vilâyetinden çıkartmazın.” didi. Paşalar eydür: “Devletlü sultânum ne hâcet kim leşkerümüze zahmet çekdürüvüz. Koyalum gelsün [82b] vilâyete girsün. Şöyle kíralum anları kim kendülerüñ vilâyetlerine haberlarını girü biz götürrelüm.” Begler bu re'y-i tedbîr-i müvecceheyi görüp begendiler. Revâ gördiler ve Bâyezîd Han'ı kendü re'yine komadılar. Hemân-dem leşkerler cem'ine meşgûl oldılar. Temür andan kopup yörüdü. Bâyezîd Han dahı Vil-koglu'na [Vilkoglu, Vulukoglu]: “Gel!” didi ve kendünüñ Rûmili leşkerini cem' itdi. Hâzır ve müheyŷâ oldılar. Bu tarafdan Temür dahı sürdi, Sivaz'a geldi. Cenge başladı. Lagim-ila bârûlarını yıldı, hisârı aldı. Cebr-ile halkını esîr itdi.

Bunlara kim bu hâl vâkı' oldu, Mısır leşkeri dahı Haleb'e geldi. Temür bu habarı işidicek hemân Temür Şâm'a tevec-cüh itdi. Yörüdü Temür Haleb'e vardi. Haleb yanında Mec-nûn Tabak yazısında [83a] ograşdılar. Leşker-i Mısır Temür'e

mukâbil olmadı, inünhezim oldu, Türkman hıyanâtlığı sebebinden. Andan sonra sultân dahi kaçup Mîr'a gitdi. Temür Haleb'e vardi. Halk hisâri virmedi, ceng oldu. Mübâlaga adamlar kırıldı. Âhirü'l-emir zulm-ila aldı. Zulmî kemâlinda itdi. Temür a'zamü'l-eşîrrâ-y-ıdı. Andan Hama'ya vardi, anı dahi Haleb'den biter eyledi. Andan Hamus'a vardi, anda mezârlar gördü. Sordı kim: "Bu ne mezârlardur?" eyitdiler: "Resûlüñ sallallahu 'aleyhi vesellem ashâblarındandur. Biri Hâlid bin Veli'dür ve bu vilâyeti feth idendür ve biri Ka'bulahbâr'dur ve biri dahi 'Amr bin Ümeyye'dür. Bu mezârlar kim görürsin cemî'i Hazret-i Resûl'üñ ashâblarından-dur." [83b] Bunları işidicek Hamus'uñ halkını esîr itnedi ve illâ halkına mâm-ı emân saldı. Bî-hisâb mâm aldı. Andan Ba'lbek'e vardi, anı dahi yagma itdi. Andan sürdi Şâm'a var-di. Hisârını yapdilar. Bir niçe günler mübâlaga cenkler olundı. Tarafeynden çok adamlar kırıldı. Âhirü'l-emir şehrini yagma itdürdi. Ve dahi Yezîd'üñ kabrini buldurdı, sünükle-rin çıkardup yakdurdı ve kabrine necis toldurdu. Ekser Şâm'a kahri Yezîd ol şehre yakın yatdugündan ötürü-y-idi.

Andan sürdi girü Karabag'a geldi. Kişi anda kışladı. He-mân kim yaz olicak Rum tarafına müteveccih oldu. Evvel Erzincan'a geldi. İsfendiyâr karşılık vardi; bile [84a] geldi, Te-mür ile Sarıkamuş'a degin. Bir gice sivîşdi, Temür'den des-tûr almadin girü Kastamonu'ya geldi. Andan Temür dahi Engüri'ye togruldu.

Bu tarafda [67] Bâyezîd Han dahi evvelki tedbîrlerinüñ üzerine tururlardı. Kendü vilâyetinden gayri vilâyetlerden yazılı leşkerini çıkara ve hem serahor dahi sürdürdiler, çıkar-dılar. Tâ İstanbul'dan dahi bile çıktı. Bu Rûm vilâyetinde serahor Bâyezîd Han ihdâs itdi, vezîrleri mübâşereti-y-len. Ve hem Bâyezîd Han üç oğlunu bile almış-ıdı. Biri Emir Sü-leymân, Aydin ili sancığı ve Karasi sancığı ve Saruhan san-cağı bile. Ve biri Mustafâ'dur. Hamidili sancığı ve Tekeili sancağı bile. Ve biri [84b] dahi Sultân Muhammed-idi. Ama-siyye'de cemî'i Rûm leşkeri bile. Bu leşkerleri mecmû'ı cem' itdiler Tatarı ve gayri leşkeri kendü-y-ile bile yöründiler.

Anlar ve bunlar dahi Engüri'ye vardılar. Temür-i bedbaht

pençenbe gün sabâh geldi kondı. Ve Bâyezîd Han ikindin kondı, biribirine karşı kondılar. Bu tarafda Temür öñine handek kesdürüd. İrtesi Cum'a gün oldı, oturdılar. Cum'a namâzi kılındı iki tarafda. Andan soñra Sultân Bâyezîd sancakların çözdi, kösleri çalındı, sâf-ber-sâf alaylar baglandı. Hemîn ki mukâbil oldılar. Tatar hâyin oldı, begleri Tahartten yanına vardi. Ve Germiyân leşkeri hâyin oldı, Germiyânoglu yanına vardi. El-hâsil-ı kelâm her [85a] vilâyetüñ leşkeri kendü beglerine döndiler, hâyin oldılar kim her birinüñ begleri anda Temür yanına varmışlar-ıdı. Vilkoglu küffâr çerisiyle 'acâyib cengler itdiler. Ol dahi ceng iderek gördü kim her taraf kolaylu kolayına gitdiler, Vilkoglu dahi çekildi bir tarafa gitdi. Ve Bâyezîd Han'uñ oğlu Mustafâ dahi atından ayrıldı belürsüz oldı ve Emir Süleymân'ı dahi paşalar alup ara yirden çıktılar, bir tarafa gitdiler. Sultân Muhammed dahi Amasiyye leşkerini alup togı Amasiyye tarafına çekildi. Hemân Bâyezîd Han kendü kapusı kuli-yilan kaldi.

Solak Karaca dirler-idi Bâyezîd Han'uñ bir kuli var-ıdı. Ol eydür: "Hey Bâyezîd Han! Kani ol güvendügüñ ogullaruñ? [85b] Ya kani ol güvendügüñ sancaguñ begleri veyahud kani ol serhoş vezîrlerüñ? Ne gökçek yoldaşlıklar itdiler!" di-di. "Ol cem' itdüğün mâlı harc itmedüñ, oglancuklarum rız-kıdur didüñ." Çunkim bu sözi Bâyezîd Han işidicek katı acıdı: "Bak, baña minnet idüp nükte de mi idersiz?" di-di. Atını depdi kuluñ arasından taşra çıktı. Bilesince birkaç yaya oglanı ve bir niçe solaklar vardılar. Çagatay'uñ alayların biribirine urdılar. Germiyânoglu bunı gördü. Çagırup eyit-di: "Hey bu ceng iden Bâyezîd Han kendüsider." di-di. Ne turursız fursatdur fi'l-hâl mübâлага adamlar irdiler. Atınuñ dört yanından sarımsıldılar. [86a] Tuttılar Temür'e getürdiler. Ammâ atından indürmediler.

Temür dahi gördü çagirdı, eydür: "Hey, atından düşür-meñ." di-di. "Benüm koltuguma girün." dir. Zîrâ ol vakt çadırda-y-ıdı. Koltuguna girdiler: "Hanum ata bin." didiler. Temür eydür: "Hay kaltaklar ben at binüp nireye varayum. Pâdişâhlar hareket itmek câyiz deguldür." dir. Yörüyi çadır

kapusuna geldi, Bâyezîd Han'ı dahı ta'zîm-ilen atdan indürdiler. Temûr karşı vardi, görüşdüler. Andan soñra ikisi bir halinuñ üzerinde oturdular. [68] Temûr çağırtdı kim: "Leşker imdi girü konsun, ceng itmesünler." didi. Ve illâ her kişi kendünüñ kazancına segirdürdi. Haram halâl dimezler-idi, divşürürler-idi.

Nazm [86b]

İki kötrüm sebeb oldu fesâda
Ve hem İblîs safâ virür fesâda

Hased odına yandı Rûm u Şâm gör
Ne işler işledür oldu şurada

Vegerçi bu o Sâni' masnû'ıdur
Sebeb bu iki köträmdür burada

Bularuñ uydugı nefs-i hevâdur
Âşıkî sen var uyma bu garaza

SÜ'ÂL.— İy dervîş sen hôd ol cengde cismüñde bile degüldüñ ya bu kissayı kimden nakl idersin?

CEVÂB.— Bursa'nuñ bir nâyibi var-ıdı. Adını Koca Nâyib dirler-idi. Ol kişi Bâyezîd Han'uñ hâs solaklarından-ımış. Ol vakt kim ol hanı [87a] tutdilar, anda bile-y-ımış. Bâyezîd Han kim Akşehir'de Allah rahmetine vâsil olacak anda dahı bile-y-ımış. Bunları fakîr andan teftîş idüp sordum: "Bâyezîd Hanı niçe saklarlardı diyü." Ol eydür: "Temûr bir taht-ı revân düzdürmiş-idi. Kafes gibi iki at arasında berkitmişlerdi. Her vakt kim Temûr gösterdi, Bâyezîd Han'ı ol taht-ı revân-ıla kendünüñ öñince yörüdürdi ve konsalar kendü çadırı öñinde kondururdu." didi. Ol Koca Nâyib didüğüm ki dirin Amasiyye'ye Sultân Muhammed'e vardi. Sultân Muhammed dahı aña Amasiyye hisârınıñ dizdarlığın virmiş-idi. Kaçan ki pîr olıcak Sultân Murâd anı Bursa'ya getürtdi. Bursa nâyibligin virdi. Fakîr ki andan nakl itdüm ve anuñ hikâyetinüñ ekserin dimedüm. [87b] Anuñ-ıçun kim söz tavîl olur.

Nazm

Kâfir itmez Temür itdürü işi
 Ki neler çekdi irkek-ile dişi
 Şerî'at ehlini turmaz kırardı
 Bilinmez ne-y-idi tutdugi tuşı
 Hânekâh mescid ü medrese yıkıldı
 Geçürdü Aydin ilinde o kişi
 Temür'üñ zulmü çokdur 'âlem içre
 Ne ola görmedi zulmini kişi
 Ayağı basdugi iller yıkıldı
 Yigidüñ kocanuñ kalmadı dişi [69]

Ve andan sonra Temür her vilâyeti beglü begine virdi. Vilâyet-i 'Osmân'ı Tatar'a virdi. Bâyezîd Han [88a] bunu işitti, ammâ Temür gâh gâh göç üzerinde giderken Bâyezîd Han'a gelür selâm virürdü. Bir gün Bâyezîd Han dahı Temür'e eydür: "Temür Beg senden bir dilegüm vardur." dir. Temür eydür: "Söyle nedür dilegûñ kabûl iderin." dir. Bâyezîd Han eydür: "Gel kerem it, dilek iderin, Tatar'ı bu vilâyetde koma, al bile git." dir. Temür eydür: "Eyle olsun kabûl itdüm sözüñi." dir. "Kaçan kim Semerkand'a varam gitrü bu vilâyetüne seni göndürsem gerek. İmdi ol vakt Tatar seni vilâyetüne getüre." dir. Çunkim Bâyezîd Han Semerkand'a gidicegin işidicek acıdı, kendü mesâlhini gördü. Kaçan kim Temür göçdi, kendü vilâyetine teveccûh itdi, Tataruñ cemî'isini sürdi ve Kırşehir'i ve Sivrihisâr'ı ve Beg [88b] Bâzârı'nı Karamanoglu'na virdi ve dahı Kastamonu, Kangırı'yı ve Kal'acug'ı girü İslfendiyâr'a virdi.

Bâyezîd Han ölmüş-idi, ammâ Temür umardı kim Bâyezîd Han'uñ oglanlarından birisi kendüye gele-y-idi kim Bâyezîd Han'uñ elini aña mukarrer ide-y-idi. Gördi kim anuñ oglanlarından birisi gelmedi. Zîrâ anuñ-ıçun kim Karamanoglu'na virmiş-idi. Ve hem Karaman vilâyetinden çıktı gitdi.

Ve bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz dördünde vâkı' olundi.

BÂB [67]

**Anı beyân ider kim Bâyezîd Han kim Allah rahmetine vardi,
kaç oglu kaldı ve hem ol kalan oglanlar ne'ylediler.**

Bâyezîd Han'uñ altı oğlu kalmışdı. Beşi ma'lûm [89a] ve biri nâ-ma'lûm-ıdı. Zîrâ biri Temür cenginde nâbedîd olmuşdı. Oglanlarınıñ biri Emir Süleymân, ikinci Muhammed, üçüncü 'Isâ, dördüncü Mûsâ, beşinci Kâsim. Amma bu Kâsim ol hînde kiçicük-idi. Sarayda olur-ıdı. Ve ol nâbedîd olanuñ adı Mustafâ-y-ıdı. Emîr Süleymân'ı 'Ali Paşa ve Eynebeg Sübaşı ve Hasan Aga Rûmili'ne alup gitmege tedbîr itdiler. Ve Sultân Muhammed girü Amasiyye'ye gitdi. 'Isâ ve Mûsâ, Bursa vilâyetinde ve Karası ilinde biribirin kovupyorurlar-ıdı. Âhir Mûsî 'Isâ'yı giderdi. Kendü gelüp Bursa'da oturdu. Bu tarafdan Emîr Süleymân da Bursa'ya togruldı geldi. Mûsî kaçup Karaman'a gitdi. Emîr Süleymân'uñ bir kızkarındaşı kim [89b] adı Fâtima Hatun'dur ve kişi karındaşı kim Kâsim'dur, anları İstanbul'da rehin kodı kim barışa, hîç yağılık itmeye. Âhirü'l-emir Emîr Süleymân girü Rûmili'ne geçdi. Bunuñ târîhi hicretün sekiz yüz bisînde vâkı' olundi.

Ve Emîr Süleymân'uñ tahta geçdüğini Amasiyye'de Sultân Muhammed işidicek ilçi gönderdi. Didi kim: "Emre'm sag olsun atamuz gitdi-y-ise. Emre'm bize ata yirine-dür." didi. İki at pîşkeş gönderdi. Emîr Süleymân aña bir niçe oğlan ve câriyeler gönderdi. Ve andan soñra dahı Karamanoglu'na ilçi gönderdi. "Karındaşum Mûsîyi koyivirme kim ben sizüñ-ile gäyetde dôstluk ideyin." didi. Mûsî bildi kim Karamanoglu barışdı, Karaman'dan kaçup Îsfendiyâr'a vardi. Emîr Süleymân [90a] ol hînde Bursa'da otururdu. İşitti kim Mûsî Îsfendiyâr'a vardi üzerine teveccüh itdi. Yörüdü, Göynük yanında bir su kenârında kondı. Yaz-ıdı, kış oldı. Anda kışladı ve ol menzilden göçmedi. Ol makâmuñ adına Beg Kavagı dirler. Anuñ-içün kim Emîr Süleymân ol kavak agacı dibinde dâyim sohbet iderdi. Hîç sohbetden hâlî olmaz-ıdı. Gäyet hûb, müşerref makâm-ıdı ve ol aradan Îsfendiyâr-ilan dahı barışdilar. Andan göçüp İznik'e geldiler. İznik'de girü sohbete meşgûl oldu, 'Ali Paşa'nuñ minnet

şarabı-y-ilan. Îsfendiyâr dahi Mûsî'yi Sinab'dan gemiye ko-yup İflag'a gönderdi. Ol vakt İflag'uñ beginüñ adına Mirço [Mircü] dirler-idi. Bu tarafda [90b] Emir Süleymân işitti kim Mûsî Rûmili'ne geçti, sürdi Emir Süleymân dahi Edrene'yevardı, [70] girü sohbete meşgûl oldu. Bu Rûmili'nüñ begleri dahi işidüp bildi kim Mûsî İflag'a geldi, habar gönderdiler: "Tîz gel kim karındaşunuñ beglikden safâsı yokdur. Gice ve gündüz sohbet itmekden eli degmez." Çunkim Mûsî bu habarı işidicek sürdi Sillisürim'e geldi. Andan Rûmili'ne. Rûmili'nüñ dahi tovicaları ve tîmâr erleri cemî'i Mûsî'yevardılar. Ol dahi togrı Edrene'ye sürdi geldi. Emir Süleymân'a habar geldi kim: "Ne turursın, karındaşuñ Mûsîirişdi." didiler. Ve: "Rumili aña döndi." didiler. Emir Süleymân mahmûr yatardı, güç-ile kaldurdılar. Eydür kim: "Benüm memleketümde anuñ ne hükümi vardur." dir. [91a] Buhabarı söyleyince "Hay uş Mûsîirişdi." didiler. Emir Süleymân tizcek binüp kaçdı, bir köye irişti, ol köyde Allah rahmetine väsil oldı. Soñra ol köylüyü mecmû'ı köy-ile bile Mûsî oda urdı kim: "Siz benüm karadaşımı niçün öldürdüñüz?" didi.

Nazm

Gurûrı mansibuñ yoldan çıkardı
Sevinüp alduguñ elden çıkardı

Ne itdüñ halka kim yüzin gevürdi
Sevenler cümle gönülden çıkardı

Şarâb u çeng ü çagana vü hem saz
Musâhibüñ olar başdan çıkardı

Çunkim Mûsî Rûmili'nde tahta geçti oturdu, bunuñ târîhi sekiz yüz on üçinde-y-idi, karâdaşı [91b] Emir Süleymân'dan soñra.

BÂB [68]

Rumili tamâm Mûsî'nün elinde olup zabit idi ve tîmâr erlerî ve sancak begleri tamâm bî-kusûr gelüp itâ'at itdiler. Nevâhideki kâfir begleri girü 'âsî oldilar ve bu tarafda Amasiyye'de Sultân Muhammed işitti kim Emir Süleymân Allah rahmetine vardi ve Mûsî Rûmili'nde tahta geçüp oturmuş. Sultân Muhammed dahi sürdi Bursa'ya geldi. Bursa kavmi dahi istikbâl idüp tahta geçdi, oturdu. Cemî'i Emir Süleymân hükm ittiği yire bu dahi hükm itdi. Emir Süleymân Amasiyye'ye hükm itmedi. Bu hôd evvelden hükm itmiş idi ol dahi elinde.

Geldük bu tarafda Mûsî'nüñ re'y ü tedbîri nedür görelüm. Kör Şahmelik'i vezîr idindi. Mihaloglu Muhammed Beg'i Rûmili'ne beglerbegi itdi ve Simavna kâdısı oglunu kâdiasker idindi. Ve kendünüñ kuli 'Azab Big'i emîr-i [92a] 'alem idindi. Her bir sancağı kendünüñ kollarına virdi. Emir Süleymân'uñ dahi bir oğlu ve bir kızı var-ıdı, kaçup İstanbul'a girdiler. Vidin 'âsî olmuş-ıdı. Yörüdü, bunlaruñ her birin zabit itmege başladı. Vardı Perivedin'i [Pirevidin] aldı ve yanında Matara'yı [Matarı]dahi aldı. Andan Laz vilâyetine yörüdü. Köpürlü'yi aldı ve hem Ohcabolu'yı [Ogcabolı] aldı. Turmadın akinsız ider oldu. Gâh gâh İstanbul'a dahi se-girdür oldu, kapusın yapdurdı. Andan gelüp Silivri'ye düşdi. Bunuñ-ilan ceng ideyorurken bu Kör [71] Şahmelik nâzüklüg-ilen kaçdı. İstanbul'a girdi. Mûsî bundan hîle tuyup hayli vehme vardi. Andan göçüp Edrene'ye vardi. İntizar oldı kim bu çarh ne sûret göstere.

Nazm [92b]

Mûsî'nüñ fikri budur kim tuta cümle 'âlemi
Takdîri Hak'dur iden tedbîri ko sen âdemî

Mâlikü'l-mülkdür o mülkin düziben ü hem bozan
Bir kulına virmedi Hak işbu cümle 'âlemi

Sultân Muhammed [Mûsî'nüñ ?] tahta geçmesinüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz on altısında vâkı' olundı.

BÂB [69]

Anuñ beyânındadur kim Sultân Muhammed bin Bâyezîd Han
diler kim kardeþası Mûsî-y-ilan buliþa.

Bu vilâyetleri çekiseler. Devlet her kankısunuñ ise
Hak ta’âlâ emri-y-ile bu memlekete ol hâkim ola.

Sultân Muhammed vezîri Bâyezîd Paşa’ya eydür: “Rumi-li’ne geçmege tedâruk idüñ.” didi. Bu Şahmelik vezîr Mûsî’den kaçup İstanbul’a girdiği vaktin soñra Sultân Muhammed katına gelmiş-idi. Bâyezîd [93a] Paşa eydür: “Sultânum, Şahmelik Beg’i okiyalum, gelsün görelüm. Ol dahi bu bâbda ne dir.” didi. Okudilar geldi, aña eyitdiler: “Rumi-li’ne geçmek isterüz, tedbîr nedür?” didiler. Şahmelik vezir eydür: “Teküre ilçi göndürmek gerek kim andan gayri yir- den geçmege çâre yokdur.” didi. “Zîrâ kim Geliboli şîmdi Mûsî’nuñ elindedür.” didi. Hemân-dem Geñiboza [Gegibü-ze] kâdısı Fazlullah’ı İstanbul'a ilçi göndürdiler. Anuñ-icun kim İstanbul teküri evvelden aña i’timâd idüptururdu. Zîrâ konþı-y-ıdı, bilürdi. Çunkim Fazlullah teküre geldi habar ne-y-ise olundi. ‘Ahd ü peymân itdiler. Geldi hünkâra mak- sûd habarın virdi. İş murâdca oldı. Hünkâr devlet-ilen Bur- sa’dan göçdi, yörüdü geldi Yoras'a [Yoros] kondı. Ol vakt du’âcî fakîr köyde kaldum. Orhan’uñ [93b] imâmi ogle Yah- şı Fakîh evinde hasta oldum Geyve’de; anda kaldum. Me- nâkîb-i Âl-i Osmân’ı tâ Yıldırım Han'a gelince ol imâm og- lından nakl itdüm kim habar virürin.

Ammâ Sultân Muhammed Yoras'a kondukdan soñra Îstanbol teküri de çok gemiler gönderdi. Sultân Muhammed'i ‘askeri-y-ile tamâm Rûmili’ne geçirürdiler. Bu tarafda Mûsî dahi işitti kim Sultân Muhammed Rûmili’ne geçdigin ken- dünün üzerine yöründügin. Edrene'den kalkdi Laz vilâyeti- ne yakınvardı. Bu tarafda Sultân Muhammed dahi varup İncügez'e kondı. Evrenezoglu ‘Ali Beg anda karşı geldi. An- dan kalkdilar yöridiler. Giderken yolda Mihaloglu Yahşı karşı geldi. Bu Mihal hôd ol vakt Mûsî’nuñ beglerbegisi-y- idi. Oğlunu kendü [94a] göndermiş-idi.

El-hâsil-ı kelâm Sultân Muhammed Edrene'ye varınca ce-

mî'i begler yanına geldiler. Mûsî'nüñ yanında hemân akiñcî kaldı. Ancak Semekov'da [Samakov, Samaku] ograş oldu. Mûsî sinup kaçdı. Bir yirde atı çamura çökdi. Kendünüñ bir kuli var-idi, Derzi Saruca dirler-idi. Mûsî'nüñ atunuñ siñirin çaldı, Mûsî'yi tutdı. Sultân Muhammed'e getürdi. Ahşamın çadırda maslahat ne-y-ise [72] gördüler, yirine kodılar. Ol giçce Bursa'ya dedesi yanına göndürdüler. Mihal'ı dahi tutdular, Tokat'da Bidevî Çardag'a göndürdüler. SımaVuna kâdısı oglını dahi oglı-y-la kızı-y-la İznik'e göndürdüler. Sultân Muhammed ayda biñ akça 'ulûfe itdi ve Mûsî'nüñ kuli 'Azab Beg kaçdı İflak'a gitdi. Rûmili tamâm Sultân Muhammed'e feth oldu [94b] ve etrâfuñ beglerine ilçiler göndürdüler.

Nazm

Kadîmden töredür kardaşa kıymak
Ata vü anayı gussalu komak

Kâbil kim Hâbil'e kıydı ezelden
'Âdet oldı ki hanlar buña uymak

Îsâ vü yâ Mûsâ Emîr Süleymân
İşidüñ bu töre ehlidür ahmak

Fenâ olur cihân-ıçun ne zahmet
Cihânda adını kanluya dakmak

BÂB [70]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed
Rumili'nde karındaşı Mûsî-y-ilan meşgûl-iken
bu tarafda Karamanoglu Bursa'ya geldügin bildürür.**

Çunkim Karamanoglu hûcûm idüp yöridi Sivri [95a] hisâr'a geldi. Anuñ-ıçun kim kendü elinde-y-idi dört yanın yıka boza haramılıklar ide Bursa'ya geldi. Hacı İvaz Paşa dahi Bursa'nuñ sübaşısıydı. Karamanoglu dahi gelmedin şehrüñ halkın okudu, getürdi. Eytidi: "Müsülmânlar! Pâdişâhumuz Rûmili'nde. Karamanoglu geliyorur üzerümüze. Hisâr yarağı olan kişi hisâra girsün." didi. "Ve anuñ kim yarağı, hisâr

yarağı yokdur, hisârda mahbus olmasun, kendü başı yara-
gın görsin.” dedi. Ve hem bu halk dahı anuñ gibi itdiler.

Çünkim Karamanoglu Bursa’ya geldi hemâr şehri oda ur-
du, hisâra ceng itmege başladı. Mübâlaga cenkler olundi.
Âhir diledi kim Biñarbaşı suyından kim hisâruñ taşra ya-
nında [95b] göl olmuşdur. Diledi kim ol gölüñ suyını kurıda-
lar ve Bursa kapusunuñ Zindan Kapusunuñ taşrasından la-
kım urdı kim gölüñ suyını çekeler dahı hisâr yanındagi de-
reye akıdalar. Bunu Hacı İvaz Paşa tuydi, çıktı; lakımcıları
kirdi. Karamanoglu’nuñ ol ümidini kesdi. Otuz bir gün
cenk olundi. Ammâ gâh gâh hisâr halkı dahı hisârdan çıkar-
di. Hayli adamlar alurlar-ıdı, getürüler dahı Karamanog-
lu’na karşı hisârdan aşağı bogazından aşağı asakorlar-ıdı.
Bunlar bu cenkde-y-iken nâgâh bir gün kapluca ‘imâretine
Mûsî’nuñ ölüsi geldi. Karamanoglu varup Mûsî’nuñ ölüsini
gördi. Hemâr ol gice [73] kuyruk göte kisup kaçıdı. Kirmas-
tı yolindan [96a] tolandi kara agrı katı renc yidi. Hamîdi-
li’nden geçdi, kendü harâbasına vardi.

Ve bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz on tokuzında
vâkı’ olundi. Andan soñra Karamanoglu’nuñ kâdi-askeri
Karamürsel eyitdi: “Gel berü begüm, ben du’âcuñı göndür,
varayum Osmânoglu’yla seni barışdurayum.” dedi. Ol ey-
dür. “Hay ne sözdür! Barışmazvan! Ol benüm üzerinde ge-
lürse ben anuñ-ila haklaşur kişiyyin.” dedi. Bu sözi kabûl it-
medi, kendü bilisine yörindi.

Nazım

‘Adû kim gelse gitse olsa magbûn
Ola hâli, olma şâdî olma mahzûn

Anuñ bahti karalığı yiter pes
Senüñ tâli’üni Hak itdi meymûn [96b]

Yüzi göñli Karaman’uñ karadur
Karañulukda kaldı zâr u mecnûn

BÂB [71]

Anı beyân ider kim Emîr Süleymân Allah rahmetine vardi
oglunu kim İstanbul'a iledüptururdu.
Anuñ oglı ahvâlin bildürür.

Sultân Muhammed kim koşup Mûsî-y-ilen yörürken İstanbul'uñ teküri Emir Süleymân'ı kabûl itmezlendi. Ya'ni kim Sultân Muhammed ile 'ahd ü peymâni var-ıdı. Anuñ-içün oglanı kabûl itmedüm dimek ister. Oğlan dahi İflak'dan çı-kup gitmek istedî. Karın Ovası'nuñ akıncıları oglanuñ yanına varmak istediler ve yanına dahı vardılar. Eyitdiler kim: "Gel berü biz senüñ-ile bile oluruz." didiler. Oğlanı Yanbolı'ya ilettiler. Sultân [97a] Muhammed'e habar itdiler. Bu habarı işidicek hûcûm idüp yörindi. Bu oğlan yanında olan akıncılar Sultân Muhammed geldügin işidicek kaçup tagıldılar. Oğlanuñ bir lalası var-ıdı Derzibaşı Zaganoz dirlerdi. Ol Zaganoz oğlanı tutup Sultân Muhammed'e getürdü. Sultân Muhammed dahi oğlanuñ gönlü gözini açdı, bu dünya gözini örtti. Bursa'ya gönderdi. Kendü dahi ardınca Bursa'ya vardi. Emîr Süleymân'uñ bir kızı dahi var-ıdı. Bursa'da anı bir sancak begine virdi ve oğlana dahi timâr virdi. Geyve yöresinde Akhisâr dirlerdi. Anuñ nevâhisinde Çardak köyi dirlerdi bir kâfir köyin virmişler-idi. Her vakt kim Sultân [97b] Muhammed Bursa'ya gelse Emir Süleymân'uñ oğlunu getürdü, çok nesne 'atâlar iderdi. Karındaşum oglıdır dir-idi. Dâyim hoşça görüp gönülcüğün ele alur-ıdı. Ve kızkarındaşına dahi hayli 'atâlar ider-idi. [74]

Nazm

Elüñe her ne girse kismetüñdür
Veger râhat vegerni mihnetüñdür

Dime kim ola oglum tuta yirüm
Nasîb olmasa ancak niyyetüñdür

Demünde fursatuñı sen geçirme
Yile virme bu 'ömür ni'metüñdür

BÂB [72]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed bin Bâyezîd Han
karındaşı Mûsî'yi kim giderdi
[98a] andan soñra neye meşgûl oldu.

Çünkim Karamanoglu bunuñ gibi mühmel hareket itdüğini işidicek Sultân Muhammed sürdi Bursa'ya geldi. Evvel İsfendiyâr'a ilçi gönderdi. Eytidi: "Ya sen gel veya oglanlaruñdan birini 'asker-i mansûruma görür. Ve illâ hâzır ol kim uşda üzerine varurın." didi. İsfendiyâr bu habarı işidicek hemîn oğlu Kâsim Beg'i gelen ilçiyile bile gönderdi ve Sultân Muhammed bu tarafda Germiyânoglu'na da ilçi gönderdi. Eytidi: "Karamanoglu ki benüm vilâyetüme bedbahtlık itdüğini gördün. Ben anuñ üzerine yörürin, sen dahi benüm-ile dostlığını göstermek gereksin. Ben anuñ üzerine inşaallah Seydîgâzî'den togrı çiksam gerek. [98b] Sen dahi 'asker-i mansûruma vilâyetünden azık göndüresin. Ve illâ hâzır ol kim saña da varurın." didi. Germiyânoglu eyitdi: "Azığ-ıçun ne minnet, hizmete ben dahi yüz süriyü bile varayın." didi. Hem eyle itdi ve mübâлага azıklar gönderdi. Ta hünkâr ol memlekete varup gelince Germiyânoglu'nuñ sürgünü eksük olmadı; turmadın dâyimvardı.

Nazm

Eyüdür dostluk itmek hanlar-ilan
Müdârâ yâ mahabbet anlar-ilan

Ve bâri her cihetden söz kabûl it
Kulaguñ dinç ola hem varuñ-ilan

BÂB [73]

Çünkim Sultân Muhammed mübâлага leşker cem' itdi,
andan togrı vilâyet-i Karaman'a teveccûh [99a] itdi.
Anda varup ne'yledi. Anı beyân ider.

Bursa'dan çıktı, sürdi Akşehr'e vardı. Vardığı gibi Ahşehr'i virdiler. Andan Konya'ya teveccûh itdi. Bu tarafдан

Karamanoglu gelüp karşıuladı. Konya ovasında ograş itdiler. Karamanoglu Muhammed Beg'i tutdilar ve büyük [75] oğlu Mustafa'yı tutdilar. Andan sulu itdiler. Akşehir'i ve Seydişehir'i ve Oklug'i ve Kırşehir'i ve Begşehir'i ve Sivrihisar'ı ve Cemaze Hisarı'nı [Çamardı Hisarı'nı] ve Nigde'yi bu zikr olunan hisârları virdi. Tamâm sulu itdiler. Sultan Muhammed Karamanoglu'nu hil'atladi ve sancak virdi. Tavla-y-ilan atlar ve katırlar ve develer virdi, gönüldürdü. Hemîn ki ɔrdunuñ öte ucına çıkacak at [99b] oglanlarınuñ otarıturduğu atların ellerinden aldı ve eyitdi: " 'Os-mânoglu-y-ilan 'adâvetüm tâ kıyâmete degin bâkîdur." dedi. Ziyâde bezbahtılıklar dahı itdi.

Nazm

Karaman'da bulunmaz togru bir yâr
 Velîler çok bile kolmâş u ayyâr
 İder kavl ü karâr u 'ahd ü peymân
 İçer andlar yalan çok ider inkâr
 Begi vü kâdîsi şeyh ü müderris
 Hîledür işleri hep câru mekkâr
 Kazana koysa kaynatsaň bizümle
 İlliği yaga dir karmaşa zînhâr
 Diyesin mü'min-iseň dôst olalum
 Cevâbîdur benem mü'mîne gaddâr [100a]
 Hâsa kim Âl-i 'Osmân'dan olasın
 Dahı ziyâde olur sıfatı cebbâr
 Tekebbür ü fuzûldur bil Karaman
 Anuñçun kahr idüpdür anı Kahhâr

BÂB [74]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed-i Gâzi
İbni Bâyezîd Han Bursa'ya gelüp
ve andan soñra İflak'a 'azın itdügini bildürür.**

Etrâfuñ leşkerlerini cem' itdi. Ve Karamanoglu dahı leşker gönderdi, İsfendiyâr dahı oğlu Kâsim'ı gönderdi. Çünkü sultân Muhammed devlet-ilən yöridi, Tuna kenârına geldi, kendüsi anda turdi. Yirgögi'yi yaptı. Ammâ akincılar koyrvirdi. Mübâlagâ toyum geldiler. Andan soñra İflak'uñ begi ilçi-y-ilen haracın gönderdi. İtâ'at-ı küllî [100b] itdi ve dahı oglanların kapuya hizmete gönderdi. Andan döndi devlet-ilən Sultân Muhammed Bursa'ya geldi.

İsfendiyâroglu Kâsim Beg hünkâra eydür: "Ben gitmezin." dir. "Sultânum kapusunda hizmet iderin." dir. Andan hünkâr dahı İsfendiyâr'a ilçi gönderdi. "Karındaşum! Kâsim eydür, baña vilâyetüñden tîmâr sadaka it, dir. Ben dahı vireyüm." didi. "Ammâ sen dahı Tosya'yı ve Kankırı'yı ve Kal'acugı vir." didi. İsfendiyâr Beg dahı hünkâruñ vezîri Bâyezîd Paşa'ya, Vâ'iz Muhammed dirler-idi bir azîz vardı, anı paşaaya gönderdi kim: "Kerem lutf idesiz, hünkâr hazretinden dilek idesiz kim benüm dirligüm bu Kastamonu-y-ila Bakır [76]. Küresi'nden-durur. İmdi Kenkırı'yı ve Kal'acugı' ve Tosya'yı nevâhisi-y-ilen [101a] bile virdüm, lutf idüp kabûl itsünler ve ben bunları hünkâr hazretine virürin, Kâsim'a virmezin." didi. "Anuñ-ıçun kim ol bedbahtdur." didi. Hünkâra bunları 'arz itdiler. Hünkâr kabûl idüp girü Kâsim'a sadaka itdi. Kâsim ta ölinceye degin atasına varmadı, ta ölinceye degin Âl-i 'Osmân'uñ 'atebe-i âliyele-rinde oldu, ayruk getmedi.

Nazım

Nedür bu fitneyi gör çarh-ı gaddâr
İdinmez ata oglın kendüye yâr

Hevâ yili cefâ burcından eser
Yíkar milkini esbâb-ıla deyyâr

Bu bir iki nefes virüp alanlar
Sor âhir hâlini ol niçe tuyar [101b]

Şunu bilmez ki soñi n'olisardur
Binüp 'ömr atına turmaz ha çapar

Atı yorulur u kendü yorulmaz
Bogazını alur bir iki Tatar

Kanı milk ü kanı mansib kanı câh
Bozuldu tavlası vü gitdi katar

BÂB [75]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed bin Bâyezîd Han
Samsun'ı ne sûret-ile aldı.

Sultân Muhammed'ün oğlu Murâd Han Amasiyye'de olurken Kâfir Samsun'ı oda yakdı. Kâfirleri şehri bırakdilar gemiye girüp kaçdilar. Sultân Murâd'a habar oldu. "Kâfir Samsun'ı yakdı" didiler. Rûm beglerbegisini, Baçaroglu Hamza Beg'i gönderdiler. Vardı, Kâfir Samsun'ı zapt etti. Sultân Muhammed'e habar [102a] gönderdiler. "Kâfir Samsuni'ni alup zapt idüñ, Müsülmân Samsuni'ni almaga kolay oldu." Bu habarı Sultân Muhammed işidicek dahi húcüm idüp yörüdü. Ammâ Baçaroglu Hamza Beg hisârdan getmedi. Müsülmân Samsuni-y-ila her gün cenge başladı. Bu tarafdan Sultân Muhammed dahi gelüp Marzuvan'a [Merzifon] çıktı. Andan yörüdü Samsun'a indi. Hisâr içinde İsfendiyâr'uñ oğlu Hızır Beg-idi. Sultân Muhammed varacak Hızır Beg kal'ayı teslîm etti. Baçaroglu Hamza Beg sordu İsfendiyâroğlu Hızır Beg'e: "Cenk itmeden hünkâra niçün virdüñüz şehrünü?" didi. Hızır Beg eyitdi: "Bizüm şehrümüzüñ zindegânesi bu kâfir şehriyle-y-idi. Çünkü kâfir şehri harâb oldu ve sizüñ elüñüze girdi, şimdi girü bize bunda râhatlık yokdur." [102b] didi. "Sizüñ-ile bizüm dostlugumuz ördeg-ile kaz konşuligina beñzer." Sultân Muhammed Hızır Beg'e hil'atlar ve ni'metler virdi. "Ve eger yanumda durursañ saña yahşı tîmâr vireyüm." [77] didi. Ol Hızır Beg

eyitdi: "Karındaşum Kâsim yanuñdadur, ben anuñ-ılan bir yirde turmazın." didi. Anda hünkâr yanında turmaga ihtiyâr itmedi, vardı atasına getdi.

Nazm

Tebeddül olmag-ıçun oldu 'âlem
Tebeddül soñi bâkî oldu âdem

Cihânda 'ârifân yurt tutmamışdur
Benüm dimeg-ile kuruldu nizâm

Nizâm ki gaflete ma'den-i hâsdur
Olupdur ma'den-i akluña erkâm [103a]

Bu gaflet tedbîrinden geçmedüñ sen
'Âşikî hâlüñ-ile yöri epsem

BÂB [76]

Sultân Muhammed kim Samsun'ı aldı, Bursa'ya giderken İskilib'e ogradı. Anda ne gördü ve ne'yledi, anı beyân ider.

İskilib'e gelicek anda mübâlagâ Tatar evlerin gördü. Sordı kim: "Hay bu evler ne evlerdir ve kimündür?" didi. Eyitdiler: "Minnet Beg' ündür." didiler. Ve eyitdiler: "Tatar Samakavoglı [Samakaroglu] düğün eyledi, anuñ düğünine vardi." didiler. Sultân Muhammed döndi, Bâyezîd Paşa'ya eydür: "Temûr bu vilâyetden Tatarı alup gitdi didilerdi, ya bu vilâyetde bunlaruñ begleri düğün eyler, biribirine varurlar gelürler-imış. Benüm seferümde bile bulunmazlar. Bunları [103b] sürüp Rûmîli'ne geçirnek gerek." didi. Minnet Beg'i okutdu, andan sonra bunlaruñ cemî'isin sürüp Filibe yöresine geçirildiler. Konuş hisârinuñ yanına yurd gösterdiler. Minnetoglu Muhammed Beg Konuş'da bir 'imâret yaptı ve bir kârbânsaray yaptı, yirlenüp anda kaldılar. Ol arayı makâm idindiler, oturdılar.

Nazm

Tatar bulmaz-ıdı ayran içeydi
Dere vü taga hem konup geçeydi

Yanında büzme yançugi vü çakmak
Bulımaz kav ki çakmagın çakaydı

Sürüldi geldi akın begi oldı
Kâfir kızın gözedür kim kapaydı

Didiler Minnetoglu Gâzi olmuş [104a]
Gazâ yolunda bulsa cân ataydı

BÂB [77]

Anı beyân ider kim Simavna kâdısı oglunuñ kethüdâsı
kâdî-'asker-iken Börklüce [78] Mustafâ Karaburun'a varup
ne'yledügin bildürür.

Simavna kâdısı oğlu kim İznik'e geldi, Mustafâ dahı Aydın iline vardi. Andan Karaburun'a vardi. Ol vilâyetde hayli murâyılıklar itdi. Aydın ili vilâyetinin ekserin kendüye döndürdi ve hem bir nev'a tertîb ü âyin eyledi. El-hâsil-i ke-lâm şol hadde vardi kim kendüyi bile teşbîh-i nebî vü velî didürdü. Riyâda şol mertebeye vardi. Bu tarafda Simavna kâdısı oğlu buna işidicek, kim Börklüce bunuñ gibi terakkîdedür, bu dahı bir gün İznik'den kaçdı; sürdi İsfendiyâr'a vardi. Andan deñiz kenârına [104b] inüp gemiye bindi. İflak'a geçdi ve bunda gelüp ağaç deñizine girdi. Ve illâ Börklüce-y-ile ittifâkı bileydi.

Sultân Muhammed dahı Bâyezîd Paşa'yı ve oğlu Murâd Han'ı bile götürdü. Karaburun'da vardılar, Börklüce-y-ile buluşdular. Mübâlaga ceng olundı. Tarafeyinden hayli adamlar kırıldı. Âhirü'l-emir ceng arasında Börklüce'yi paraladılar. Ol vilâyeti bi-temâmihi zabit itdiler. Giderek adamların dahı giderdiler. Vilâyetini beg kollarına tîmârlar virdiler. Andan Bâyezîd Paşa girü Ma'nisa'ya geldi Torlak Ho Kêmâl'i anda buldular. Anı dahı bir mûrîdi-y-ile bile asakodilar.

Bu tarafda Sultân Muhammed dahı sürdi Sirez'e vardi ki Selânik'e düşe. Ve bu tarafda Simavna kâdısı oğlu kim [105a] ağaç deñizine girmiş-idi, birkaç bedbaht sofaları götürdü vilâyetlere kim: "Gelün baña şimden girü pâdişâhlık be-

nümdür, baña virildi.” didi. “Taht baña musahhardur. Şimden girü sancak isteyen gelsün, sübaşılık isteyen gelsün ve tîmâr isteyenler gelsün.” didi. “Ve her maksûdi olanlar gel-sün.” dir. “Şimdi girü ben hurûc itsem gerek. Bu vilâyetde halîfe benem.”. Ve Mustafâ, Aydin ilinde hurûc itdi. “Ol da-hı benüm hizmetkârumdur.” didi. Bu şimdiki sofılar dahi: “Biz dervîşlerüz, Hak-ıçun.” dirler. Bular dervîş degüller-dür. “Bir gün şeyhümüz hurûc ider, biz da-hı vardur kim begler oluruz.” diyüp eydürler, dimâgları fesâda varmışdur.

Nazm [105b]

Hak'a tâlib cihânda az kişi var
Sofılar kamusı hôd lût umar

 Kılur namâz Vedûd dir yalvarur çok
Varur beg kapusına tîmâr umar

 Başında dal u ya künbed geyüpdür
Ma'ânî söyleseñ dir kanı himâr

 İlâhî saña sığindum bu hâldan
Bu gaflet uyhusından cânum uyar

 Diyesin sûfi Tañrı'yı hâzır bil
Cevâbı dir ki Tañrı şeyhe uyar

 Diyesin sûfî kâfir olduñ aña
Yakîn îmân kor o küfre uyan er [79]

BÂB [78]

**Simavna Kâdısı oglı ve ahvâlı [106a] neye yitişdi,
anı beyân ider.**

Agaç deñizinde tururak hadem ve haşem hayli şevket hâ-sil eyledi. Anuñ-ıçun kim sancaklar ve sübaşılıklar adadı ve haylı tovícalar dahi yanına cem' oldı ve tîmâr erleri da-hı kim Mûsî yanında kâdî-'asker-iken Simavuna kâdısıoglu tîmâr alivirdiği adamlar yanına cem' oldılar. Ammâ bu varan halklar bakaturlılar kim bunuñ içinde hîç hayır yok.

Heman-dem Simavna Kâdısıoğlu'nu tutdular. Sirez'de Sultan Muhammed'e getürdüler. Sultan Muhammed yanında olurdu, Mevlânâ Haydar dirler-idi 'Acem'den yiñile gelmiş bir dânişmend var-idi. Aña sordular kim: "Bunuñ ahvâlı niçedür ve bunuñ hakkında ne dirsün?" didiler. "Bu dânişmend kişidür." [106b] didiler. Mevlânâ Haydar eydür: "Bunuñ kanı helâldur ve mâlı harâmdur." didi. İletdiler, bâzâr içinde beyne'n-nâs bir dükkân öñinde bogazından berdâr itdiler. Öldükden soñra birkaç cünüb mürîdleri indürdiler, varup bir yirde mezâr itdiler.

Nazm

Dânişmend beglik ister gör asıldı
 Çürük ok atdı hem yayı yasıldı
 Hevâ-yı nefş anı başdan çekardı
 Uzun sanuları kırdı kısıldı
 Dilerdi ceng ideydi pâdişâhlan
 Dahı ograşmadın sindi basıldı
 İki oglun kodı İznik'de gitdi
 Yanında çok sûfî başı kesildi [107a]

SÜ'ÂL.— İmân-ila mı gitdi veya ne?

CEVÂB.— Allah bilür; ancak hayatında ve mevtinde bilmezüz kim i'tikâdi nenuñ üzerine-y-idi ve bilmezüz kim cânnin dahı ol i'tikâd üzerine mi virdi.

Nazm

Çürük sôfî dili Allah'ı söyler
 Göñülde altın u akçayı soylar
 Gâyet eyüsi dir olsa pilav çok
 Çalıcılar bigi ol toyı soylar
 Yalançı sôfîler çok kopdu şimdî
 Uyup delülere soyını soylar
 Kimi dir şeyhümüz sultân olısar
 İnanur aña uyar zankı soylar

BÂB [79]

Anı beyân ider kim Sultân [107b] Muhammed
Bursa'da 'imâret yaptı, aña birkaç pâre
kâfir köylerin istedi kim vakf ide.
Bulduğ köyleri ne sûret-ilən buldu, anı bildürür.

Halk eyitdi Sultân Muhammed'e: "Bu deñiz kenârında hayli kâfir köyleri vardur. Müsülmân vilâyeti içinde olurlar ve illâ İstanbul'uñ dirilürler." Bu habarı Sultân Muhammed işidicek üzerine 'asker gönderdi. Köyüñ birisi Geñiboza'dan öte Herek'dür [Hereke]. Kâfiri gördü kim üzerlerine 'asker-i İslâm geliyorur, hisâri bırakdı, İstanbul'a kaçdı. Ve biri dahı Eski Geñiboza'dur. Ol hayli ceng itdi. Anı yagma itdiler, aldılar. Andan soñra evlerini Müsülmânlara virdiler. Biri dahı [108a] Tarucilar'dur. Ol 'ahd-ilən itâ'at itdi. Anı dahı 'imârete vakf itdi. Ve biri dahı Pendik'dür. Kâfiri kaçup İstanbul'a gitdi. Ve biri dahı Kartal'dur. Anuñ dahı kâfiri kaçup İstanbul'a gitdi. El-hâsil-i kelâm bu deñiz kenârında olan hisârcuklar kim vardur, şimdiye dek gâh kâfire dönerdi ve gâh Müsülmânlara dönerdi; tâ Murâd Han oğlu Muhammed'e gelinceye degin.

Ve Sultân Muhammed kim Bâyezîd Han oglıdır bunuñ saltanatınıñ tamâm olması hicretüñ sekiz yüz yigirmi dör-dinde vâkı'olundı, vallahu a'lem.

Nazm

Cihân kimseye vefâ itmemişdür
 Di kimdir kim gele ya gitmemişdür [108b]
 Hisârda köşki mutabbak yapanlar
 Kodı köşki gider san yapmamışdur
 Benem sultân benem hakan diyenler
 Yalan da'vî-y-ilen mi gitmemişdür
 Gelen geçer konan göcer 'Âşikî
 Du'âsı makbûl olan geçmemişdür

BÂB [80]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han
kim Bâyezîd Han oglıdır, 'âlem-i fenâdan bekâ sarayına
intikâl itdügi vaktin ogulları ve kızları kaç kaldı
ve pâdişâh kim oldu ve kendünün vefâtı dahı
ne sûret-ilən oldu, anları bildürür.**

Sultân Muhammed'ün dört oğlu ve yidi kızı kaldı. Kendünün vefâtı Edrene'de [109a] oldu. Hemân ki baş yasduga kodı, vezîrlerini cem' itdi, eyitdi: "Tizcek ulu oğlum Murâd'ı getürürün." didi. Hemân ol sâ'at çâşnîgîrbaşı Elvân Big'i götürdüler. Eyitdi: "Ben hôd bu döşekden kalkmazın ve Murâd Han gelmedin ölürin, memleket biribirine tokınmadın tedâruk idün. Benüm vefâtumu tuyurmayasız, tâ Murâd Han gelince." didi. Vezîri Hacı İvaz Paşa ve Bâyezîd Paşa ve İbrahîm Paşa bir yire cem' oldılar eyitdiler: "Eger hâl bir dürlü olursa niçe itmek gerekdir." didiler. Hacı İvaz Paşa eydür: "Gelüñ kuli maslahata göndürelüm, kapu birez yiynilsün. An dan soñra tedâruk ne-y-ise idevüz." [109b] didiler. Derhâl dîvân itdiler ve eyitdiler kim "Pâdişâhumuz İzmiroğlu'nun üzerine gider. Pâdişâh eydür: 'Kulum olanlar varsun Anatoli beglerbegisi birle Biga'da buluşunlar' didi, 'ale't-ta'cîl çı kuñ." didiler. Ve hem 'ulûfelerin virdiler ve Anatoli beglerbegisine de habar götürdüler. "Tizcek leşkeri Biga'ya cem' idesin." didiler. Hemân kuli turkîmadılar, götürdüler, [81] gitdi. Ammâ kapuda her gün dîvân iderler, sancak ve tîmâr virürler alurlar ve masâlihlar görürler ve illâ hakîmler dahi girürler çıkarlar ve paşalara hakîmler devâ-y-îçün her birisi bir dürlü otlar isterler kim hünkâra ya'nî 'ilâc iderler. Ammâ bu tarafa turmadın ulak [110a] götürdüler kim çâşnîgîrbaşı Elvân Beg'e vardugun maslahatı tut didilerdi.

Bir gün silihdârlar galebe itdiler paşalarunuñ üzerine: "Pâdişâhumuz kani? N'oldı, çıkmaz ?" didiler. Paşalar eyitdiler: "Bu hakîmler komazlar çıkmaga." didiler. Agalar dahi eyitdiler: "Elbette girürüz pâdişâhumuzu görürüz." didiler. Hacı İvaz Paşa eydür: "İmdi bugün sabr idün irte çıkaralum, gelün görün." didi. Gûrdüzen dirler-idi 'Acem'den gelmiş

bir hakîm var-ıdı. Yildurum Han'uñ hekimi-y-idi. Vardı bir tasnîf itdi, meyyitüñ arkasına bir oglan oturtdı. Hakîm bir san'at-ıla nesne düzdi ol oglan meyyitüñ elin hareket itdü-rür. Meyvit kendü eli-ylen kendünüñ sakalın [110b] sigar. Hakîm paşalarla gelüp dülbendin yire urdı, eydûr: "Komaz-sız kim pâdişâh hôş ola. Bizüm buncadan berü çalışdugu-muzı zâyi" idersiz." didi ve paşalar dahı eydûrler agalara. Eydûr: "Hele ümîdümüz vardur Allah'dan kim Hak ta'âlâ saglik vire." didi. Agalar dahı gördiler, pâdişâh kendü eli-ylen sakalın sigadugin gördiler, varup kendü hållarına git-diler. Girü paşalar ve hakîmler pâdişâhuñ koltuguna girdi-ler, saraya ilettiler.

Nazm

Gine biñ dürlü sûret dutdı 'âlem
 Kariş muriş olıvardur bu âdem
 Yeñi sözler diyiserdür bu diller [111a]
 Yiñi defter yazısardur bu kalem
 Düzildi geldi vü şâdî melâmet
 Ki her ferah yanında yoldaşı gam
 Cihân nakşını nakkâş böyle yazdı
 Nitekim dün ü gündüz olmadı kem
 İrinece ol Murâd Han murâda
 Niçe nutk u nâtiıklar oldı ebkem

BÂB [81]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd ne sûret-ilen gelüp
 pâdişâh oldı ve karındaşları dahı n'oldı? Anları bildürür.**

Sultân Muhammed'üñ meyyitini kırk bir gün sakladılar ve ol zikr olınan mâcerâlarla. Çünkü Sultân Murâd Han gel-di Bursa'ya, [111b] tahta oturdu ve hutbe-i pâdişâhî kendü adına okundi ve Sultân Muhammed'üñ meyyitini Bursa'ya getürdüler. Hemîn ki meyyit zâhir oldı, 'âlemde şûr u şer fit-neler dahı yayılmaga başladı. Bu tarafdan İzmiroğlu [82]

deprendi ve ol tarafından Menteşeoglu deprendi ve etrafuñ begleri deprenmege başladı. Yir yirin her birine ilçiler gönderdiler, teselli itdiler ve begler dahı sâkin oldilar.

Nazm

Yine nagmâyı âgâz itdi bu saz
Nevâ vü zengüle rehâvî şehnâz

Giderdi perdeyi 'âlem yüzinden
Bu köhne nev 'arûs gör ne ider nâz [112a]

Cihân kim inkılâb atına bindi
Hareket kamusı oldı servâz

'Ayân olmak diler bil şûr u şerler
Tavuklar şahinem dir ister o kaz

Açıldı sahrâ var oldı sarâylar
Yıkıldı kapular bozuldı dîvâr

BÂB [82]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd kim Bursa'da tahta geçdi,
bu tarafda Rûmili'nde ne zâhir oldu.**

Selânik'de bir Düzme var-ıdı kim: "Ben Bâyezîd Han oğlu Mustafâ'yam." dirdi. Selânik'den çıkışup Vardar Yiñicesi'ne yürüdü. Evrenez oglanlarınıñ ba'zısı anuñ yanına vardılar. *Andan Sirez'e vardı, hisârin virdiler, Edrene'ye vardı, anı dahı virdiler.* [112b] Mâ-hasal-ı kelâm cemî' Rûmili aña döndiler. Ol Yiñice'deyken bu tarafda Anatolî'da Sultân Murâd'a habar geldi. Begler Bâyezîd Paşa'ya eyitdiler: "Rumili'nüñ beglerbegisi sensin. Şimdiye degin balını sen yidüñ, arusın dahı sen söyündür." didiler. Hemân Bâyezîd Paşa dahı yörüdi, Geliboli'ya geldi. Anda habar geldi kim: "Nireye gidersin Rûmili hep aña döndi." didiler. Bu dahı sürdi, Edrene'yevardı, elin öpdi, girü evvelki mertebesi makâmında turdı, mukarrer oldu. Bunuñ ardından İzmiroğlu Cüneyd Beg geldi. Aña dahı vezîrlik virdiler. İz-

miroğlu tedbîri-y ile Rûmili'nüň yayasını müsellem itdiler. Ba'zisini ba'zina harçlıkçı itdiler. Şimdiki zamânda çeriye giden kişiye ellişer akça [113a] harçlık virürler, andan kaldı. Ve hem 'azab çağrırdı. Geliboli'nuň gemilerini berkitdi ve ne kadar kim tuvucalar var-ısa cemî'isini kıgirdi, getürdi. El-hâsil-ı kelâm Rûmili'nde sipâhî adınlı kimse komadı, göz yumdı, Edrene'den çıktı. Sazludere'ye kondı. Bâyezîd Paşa'yı anda şehid itdi. Bunlaruň fikri bu-y-ıdı kim Bursa'ya varalar. [83]

Nazm

Fikirlü tedbîrüň ko takdîrde bak
 Ki kudret göstere 'ilminden ol Hak
 Okiyup aňlamaduň 'ilm-i Hak'dan
 Fenâdan aňladuň mı ders ü sebak
 Sen umduguň bu kapuda bulinmaz
 'Abesdür kapu kakduguň o tak tak
 Var İzmiroğlu söz sazına uyma [113b]
 Dimeyeler kaçan Mustafâ'ya bak

BÂB [83]

**Anı beyân ider kim Bursa'da olan paşalar dahı
 ne mesâlih görürler ve ne re'y ü tedbîr iderler.**

İştdiler kim uşda Düzme üzerlerine geliyorur, paşalar dahı bis oldı. İbrahim Paşa, Hacı İvaz Paşa ve dahı Temürtaş oglanlarınıň üçi dahı paşa oldı. Birinüň adı Umur ve biri Oruç ve biri 'Ali. Bunlar şöyle ittifâk itdiler kim Mihaloglu Muhammed Beg'i Tokat habsinden çıkaralar, Sultân Murâd'a getüreler ve hem anuň gibi itdiler. Hemân habsden kim çikardılar. Geldi bizüm Elvan Çelebüm Tekyesi'ne ogradı. Ol vakt fakîri aldı bile gitdi. Ulubat köprisini Sultân Murâd kesmiş-idi, köprinüň başında otururlar-ıdı. [114a] Düzme dahı geldi, köprinün öte başına kondı. Sultân Murâd'uň vezirleri her biri birer mesâlih boyunlarına aldılar. Hacı İvaz

Paşa'yı Gölbaşı'nda kodilar. "Mustafâ nâgâh ol tarafdan geçmesün." didiler. Düzme-y-ilen Sultân Murâdleşkeri biribirin gözleyüp tururlarken Mihaloglu Muhammed Beg Tokat habsinden çıkışup geldi, su kenârına irişti. Evvel sözi bu aldı kim: "Bire Türk Turhan, bire hâyin!" diyü çağırıldı. Andan sonra Kömlüoglu'na çağırıldı ve Evrenezoglanları'na çağırıldı. Cemî'i Rûmilinlü su kenârına geldiler. Ba'zısı selâm dahı virdiler ve hem söz ve kelâm itdiler kim eyitdiler: "Mihaloglu Muhammed Beg dahı diriymiş." didiler.

BÂB [84]

Anı beyân ider kim Hacı İvaz Paşa

[114b] Mustafâ'ya ne sûret-ilen mektûb yazup gönderdi.

Ol vakt Muhammed Beg Rûmili'nüñ begleri-y-ilen söyleşdügen Düzme Mustafâ dahı kendüsü işmiş idi. Bu tarafda Hacı İvaz Paşa bir mektûb yazdı. Mektûb içinde Düzme Mustafâ'ya şöyle didi kim: "Sultânnum bilmiş ola kim Rûmili'nüñ tuvucaları ve begleri ittifâk itdiler kim fulân gice Murâd Gölbaşı'ndan tolana. Anlar dahı sultânumu tutup ele vi-reler. Bu vech-ilen bir nice dürlü dahıdürûg-âmiz keleciler dahı yazdı ve yalandan yemînler itdi. Mektûbı dürüp göndermiş idi. [84] Ve hem ol giceyi ta'yîn itmiş idi kim Hacı İvaz kendüsü ol didiği yirdenvardı. Sultân Murâd devlet-ile [115a] didi, tekbîr getürdiler ve nekkâraları çaldılar. Dahı Mustafâ'nuñ üzerine yöridiler.

Mustafâ hô mektûb-ı tezvîre i'timâd itmiş idi. Hemân atına güç-ile bindi kaçdı. İzmir dahı mektûba muttalı olmuş idi. Ol dahı eydür: "Kaçmak gerek." didi ve kaçtı. Ammâ Evrenezli ve Tuvucalar kaçmadılar ve Türk Turhan dahı kaçmadı. Hacı İvaz Paşa Mustafâ'nuñ ardından varmadı. Hemân çadırına kondı, tizcek köprüyi düzdiler. Cemî 'as-ker geçüp anuñ ordusuna kondılar. Hacı İvaz Paşa bir aha-duñ bir kılın kesdürmedi. Bu kaçmayan begler ve tuvucular Sultân Murâd'uñ gelüp elin öpdiler. Ammâ İbrahîm Paşa eydür: "Cemî'isin bunlaruñ kırmak câyızdır." dir-idi. Hacı

İvaz eydürdi [115b] "Kırmak câyz degüldür." dir-idi. Anuñ-ıçun kim bunları İzmiroğlu fesâda virdi. Zîrâ anuñ gibi bir beg kişi Düzme'yi bekledi; bunlar hôd ne bilürlerdi. Anuñ düzme-y-idügin bilmedüklerinden döndiler.

Nazm

Karındaş bil yalan dibi yakıncak
Fesâdî görünür togri bakıncak

Yalandur sini ileden cahîme
Bilinür ol yalan dilden çıkışınca

Bilindi Düzme Mustafâ yalani
Açıldı 'avrati İzmir kaçıncak

Yalana tanuk oldı İzmiroğlu
Bilindi kuyrugın kısup kaçıncak

Ve bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yigirmi [116a] bisinde vâkı' olundı.

BÂB [85]

**Anı beyân ider kim Mustafâ kim kaçdı n'oldı
ve Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı ne'yledi? Anı beyân ider.**

Bu tarafda Düzme Mustafâ kaçarak Biga suyına geldi. Geçmesini başarımıadı, geldi, Biga kâdısına çok filori virdi. Kâdi dahı geçid gösterdi. Bir biş on adam-ıla geçdi, ammâ cemî'i agrugı bırakmış-ıdı. Andan üçüncü gün olinca Geliboli'yi geçdi, oturdu, vardi. Anda Geliboli'da ne kadar gemiler var-ısa karaya çekdürdi. Yasak itdi kim bir gemi beriden öteye geçmeye ve kenârları dahı bekletdi. Bu tarafdan Sultân Murâd dahı ardından göçüp yürüdi, Biga'ya geldi. Sultân Murâd'a haber virdiler kim kâdi geçid gösterivirdügin Mustafâ'ya. Sultân Murâd dahı kâdiyi [116b] geçid başına bogazından asako-dilar. Andan soñra sürdi Lapsekü'ye indi, kondı.

Nazm

Öñümde iki deryâ sed olupdur
Biri hayret birisi âb olupdur

Bu hayret yavlak aldı bini benden
Meded-gîrüm hemîn Allah olupdur [85]

Murâd-bahşsin murâdin vir Murâd'uň
Ümîdüm yâ İlâh saña kalupdur

Elin tut ben yetîmüň yâ İlâhî
Dile maksûduňı Murâd olupdur

BÂB [86]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd Rûmili'ne
ne sûret-ilen geçdi.**

Bu Geliboli'da bir 'ameldâr var-ıdı, Tahâretsüz Hatîb dirleridi., [117a] ol İbrahim Paşa'nuň mürebâsı-y-ıdı. Bu tarafda Sultân Murâd kim tururdu, ammâ Ece Ovası'nda bir kâfir gemisi bulundu. Bu 'ameldâr ol gemiyi kâfir-ilen mu'âmele ider gibi oldu. On bis biň filoriye kavl itdi kim Murâd Han'ı kapusı halkı-y-ilan Ece Ovası'na geçüre. Tamâm kavl ü karârı berkitdiler. Kumburun'dan 'ameldâr bir kişi yüzdürdi, gece-y-ile geçti. İbrâhîm Paşa'nuň çadırını buldu, geminüň habarını virdi ve her ne kim habar ne-y-ise bildürdi. Ve gemeniden dahı bir kayık göndürmişler kim kendülerüň kandalıkların dahı bildüreler diyü. El-hâsil-ı kelâm biribirini bildiler. Tekrâr girü paşalar-ılan kavl u karâr itdiler. Giceylen sabâha degin hayli bârî adam geçürdiler. Ol gice paşalar ve Murâd Han dahı bile geçti. [117b]

Mustafâ'ya habâr irişdi kim: "Murâd Han Ece Ovası'ndan berü Rûmili'ne geçdi." didiler. Hemân işitdükleyn Mustafâ at arkasına geldi ceng ider gibi oldu, Bolayır yolunu eline aldı yöriyivirdi. Bu tarafda Murâd Han'ı Geliboli halkı karşuladı, ta'zîm-ile şehrę getürdiler. Mustafâ'nuň ahvâlini dahı Sultân Murâd'a bildürdiler. Murâd Han dahı turmadı leşker-ilen ardına düştü. Mustafâ Edrene'yevardı. Edrene

halkı iştidiler kim Murâd Han bunuñ ‘akabınca geliyorur, Mustafâ’ya mukayyed olmadılar, herîf dahi tüydi, Edrene’den çıkış kaçdı. Sultân Murâd Han dahi ma’an irişdi. Mustafâ’yı kovdılar; Kızılagaç Yeñicesi’nde ardından irüp [118a] tutdular. Girü Edrene’ye getürdüler, hisâr burcından aşağı asakodılar. Halk min-külliyye temâşâ itdiler.

Nazm

Yalançı düzмелereñ işi bitdi
Dili dönmez anı bir kişi tutdı

Didi bir hôr hakîr u kaltabansın
Buzagu ipini boynına takdı

Sürüp yayan getürdi han öñine
Anı begdür diyenler cümle bakdı

Didi bir sözüm var hana diyeyin
Hemân-dem cellâd agız yire kakdı

Kodilar bir niçe gün kim asıldı
Soñuci bir ışık delüge dıkçı [86]

BÂB [87]

**Anı beyân ider kim pâdişâh kim [118b] Edrene’de oturdı.
Etrâfuñ kâfir beglerine ilçiler göndürdüler, anı bildürür.**

Vilkoglu’na ilçilige Niş Togan’ın göndürdüler. Ol dahi Sultân Murâd’da bir ilçe götürdü, gazâ-nâme ve hem taht kutlulu-yı. Ve dahi didi kim kendü ilcisine: “Sultân Murâd’dan dile, Sofya’dan berüsün baña virsün ve ben dahi anuñ hâsilinden ziyâde nesneler göndüreyim.” didi. İlçe gelüp Sultân Murâd’da bu haberleri nakl idüp bildürdü. Paşalar eyitdiler: “Kabûl itdük.” didiler. Vilkoglu mübâlaga armaganlar görürmiş-idi ve hem: “Kızum dahi vireyüm.” didi. Vilkoglu-ylan ‘ahd ü karâr olundi.

Bu tarafda İstanbul tekürine dahi Geñiboza kâdısı Fazlul-lah’ı ilçe göndürdüler. Zîrâ ol evvelden tekür-ile konşydi.

Tekürüñ aña i'timâdı var-ıdı. Tekür eydür: "Mevlânâ Kâdî! [119a] Vilkoglu'na bunca yirler virdüñüz, baña dahı Vize'den berüsün virüñ." didi. "Sizüñ-ile dôstlik idelüm." didi. Kâdî eydür: "Çorlu'dan hadd u sinur olundı, İncügez'i dahı bile virdiler." didi, 'ahd olundı.

Nazm

Paşalar bunçlayın tedbîr itdi
Velî ne kim olur bil takdîr itdi

Konuldı Evrenezoglu ucında
Buyurdu han aña kim akın itdi

Dahı İflak temerrûd itse katı
Firîz Beg dahı İflak'a yas itdi

Hemîşe İflak işi egrilikdür
Firîz anuñ-ıçun çok akın itdi

BÂB [88]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd [119b] Düzme'yi
bir tarafa itdükden soñra bu tarafda karîndaşı ne'yledi.

Bu Sultân Murâd'uñ bir kiçicük karîndaşı var-ıdı. Anuñ adı dahı Mustafâ-y-ıdı. Atası aña Hamîdili'ni virmiş-idi. Ve hem Germiyânoglu aña oglu dimişdi ve hem oglu idinmişdi. Sultân Murâd kim Düzme'yi kova Rûmili'ne geçicek bu tarafda Mustafâ'yı dahı kaldurdılar, tahrîk itdiler. Dımagını fesâda virdiler. Germiyânoglu dahı leşker koşdı. Ve Karamanoglu dahı Turkutlu'dan hayli erler koşdı. Mustafâ dahı hûcûm idüp yörindi, Bursa'ya geldi.

Bursa'nuñ 'azîzleri işittiler kim Mustafâ geliyorur, tizcek şehirlüden hayli akça cem' itdiler ve yüz para kumaş dahı bile aldılar, şehrûñ ahularından [120a] [87] Ahî Ya'kûb ve Ahî Kadem'i götürdüler. Mustafâ dahı gelüp fidyeye kondı. Bu ahilar begüñ lalasına, kim Şarâbdâr İlyâs'dur, aña vardılar, eyitdiler kim: "Bu dahı pâdişâhumuz oglıdır ve illâ karîndaşı geldi hisârı berkitdi. İmdi kerem idüñ atasınıñ

memleketini bu yâd leşkere yıkdurmañ, revâ degüldür.” didiler. “Ve hem şehrê dahı getürmeñ” didi. “Şâyet ola kim şehri harâb ideler veyâhûd şehri nâgâh uralar zîrâ bilûrsiz kim Karaman bunluñ-ila evvelden müdde’idür.” didiler. Ahilar eyitdiler: “Kerem lutf idüñ bunluñ ne-y-isé dahisîn siz bilûrsiz, eyle idüñ.” didiler. Şarâbdâr İlyâs bu sözi gâyet müvecceh görüp kabûl itdi. Zîrâ söz kesen dahı anuñ eline yitdi. Meblagı alup bagrına basdı.

Andan göcüp togri İznik’e [120b] yöridi. O zamânda İznik ma’mûr-idi. Vardılar anda İznik’de İbrahîm Paşa’nuñ sarayına kondılar. Etrâfdan gelüp tîmâr isteyene tîmâr virdiler. Hükm ü hükûmât itdiler. Hayli bari mesâlihlar gördüler. Bu hâl-ila bunda Mustafâ meşgûl-iken bu tarafdan kazîyyeyi işidüp Sultân Murâd’uñ paşaları sultânuñ lalasına mahfî habar gönderdiler. Didiler kim: “Saña hünkâr Anatoli beglerbegiligin virdi.” Ve berâtin dahı bile gönderdiler ve eyitdiler kim: “Cehd eyle oglanı egleyigör, tâ biz anda varınca.” didiler. Ve hem Şarâbdâr İlyâs nice emr itdilerse ol dahı eyle itdi.

Nazm

Begüñ kim ola yanındagi hâyin
Hiyânetle geçüre yılın ayın

Diye kim fursatın bulam bunuñ ben [121a]
Ki yüzin düşüre karvaya pâyın

Diler kim tutiban elin ayagın
Uşada okların u siya yayın

Cihânuñ kende pîlin oynayanlar
Bunuñ bigi kodi erkân u âyin

Ferâgat emr-i Hak erkân u dînden
Diler kendüyi ide dünyâ bayın

Şarâbdâr İlyâs ol hâyinlik itdi
Giderdi Mustafâ’nuñ hûy u hâyin

BÂB [89]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd karîndaşı Mustafâ'ya
ne sûret-ile buluşdı ve âhir anı ne'yledi.**

Bu tarafda Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim Edrene'den çıktı, tokuzinci günde İznik'e yitişti. Karîndaşı [121b] Mustafâ o hînde hamâmda-y-ıdı. Köse Mihaloglu Muhammed Beg leşker-ile hisârı kuşatdı. Kendüsi yalı kapusuna sürdi *geldi*. Şehir halkı [88] dahı kapuyu açıldılar. Ya'ni kim ceng ideler. Mihaloglu Muhammed Beg kapudan içeri girince Taceddînoglu kapunuñ iç yanında hâzır-ıdı. Mihaloglu'nu gönder-ile sançdı, atın-dan yıldı. Bir dahı yatıldığı yerde tekrâr sançdı tâ yüreginde. Mihaloglu'nuñ kulları dahı Taceddînoglu'na kılıç üzürdiler, pare pare itdiler.

Bunlar bunda cenkde-y-iken Şarâbdâr İlyâs Mustafâ'yı hemâñ kucagina aldı, at üzerinde-y-iken Mustafâ eydür: "Hay lala! Beni niçün tutarsın." didi. Ol eydür: "Seni karîndaşunuña iledürin." dir. Mustafâ eydür: "Beni karîdaşuma [122a] iltme kim karîdaşum baña kiyar." didi. Şarâbdâr İlyâs sâkit oldu, Mustafâ'yı hünkâra karşı ilet-di. Hemâñ gördüğü gibi karîndaşı dahı cellâda buyurdu. Cellâd dahı aman virmeyüp buyrugı yirine yürüdü. Bursa'ya anı dahı atası yanına götürdüler. Bursa halkı dahı kânûn-ı şer'-ilen defn itdiler. Du'âlar idüp döndiler, mesâlihlerine gitdiler.

Nazm

Yine bir dahı nakş bagladı 'aklı
Getürdi fikrine hem niçe naklı

 Aradan götürür mihr ü mahabbet
Düze bir dahı düzen boza sekli

 Kiyar işi vü dostı kardaşına
Dimez Hak'dan ne ola baña bezli [122b]

 Günâh didükleri gelmez ögine
İdinür hôş temessük hâl-i cehli

Nizâm-ı âleme dir bu sebebdür
 Kabâhat görmez özine o fi'li
 Nazar itseñ bu fi'lüñ fâ'iline
 Ezelden şöyle yazmış bunı Mevlî
 Cihân müzd ü günâh-ılan yapıldı
 Îkisinüñ dahı ehli tapıldı
 Kuruldı bu cihân hayme-i hâlî
 Yine tizcek o haymeler dürüldi
 Velî hayme kuran kâyimmakâmdur
 Hezârân hayme kuruldı bozıldı
 Bu eyvân kim görürsin iy karındaş [123a]
 Kamu bir sâni'üñ sun'ı göründi

SÜ'ÂL.— Şarâbdâr İlyâs'a eyitdiler kim: "Mustafâ efendiñ oglı degil midi kim tutup anı öldürmege virdüñ?"

CEVÂB.— Eydür: "Gerçi sûretâ ben günâhkâr [89] oldum ve illâ bu ikisi bir vilâyetde olsalar zarar-ı 'âm olmak lâzım gelürdi. Ve bir dahı budur kim böyle itdüğümden ben efen-düm oglına yaramaz varmadum. Zîrâ bu fenâ dünyânuñ murdârina bulaşmadın sebeb oldum, anı şehîd itdiler. Ve hem cemî' re'âyâ râhat oldilar. Ve bir dahı bizden öñdin ge-lenler dahı bu kânûni komışlar."

BÂB [90]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd karındaşın
 bir yaña itdükden soñra neye meşgûl oldu.**

Sultân Murâd kendüye eydür: "Adûlarumu kahr itdüm, ve-zîrlerüm biş olmuşlardur. Bunlaruñ dahı bir niçesin [123b] gi-deyerin." didi. Birisin Germiyânoglu'na ilçilige gönderdi kim ol Kara Temürtaş oglı Umur Beg'dür. Birine dahı beglerbegilik virdi kim anuñ karındaşı Oruç Beg-idi. Bir karındaşına dahı Saruhanili'ni virdiler, adı 'Ali Beg idi. Hemân ikisi kal-di. Biri İbrahîm Paşa ve biri Hacı İvaz Paşa ve lalası Yörguç'e

Amasiyye'yi virdiler. Pâdişâh dahı oturup: "Kendü mesâli-hum göreyüm." diyince habar geldi kim "Îsfendiyâr Taraklı Borlu'nuñ üzerine geldi." diyü feryâdçular geldiler.

Nazm

Didi kim göz yumup gitmek gerekdür
Gelen hôş gelmeyene hem dilekdir

Çün işdür başa düşdi ne'yleyelüm
Hak'uñ lutfı bize muhkem direkdir [124a]

Tur imdi Îsfendiyâr ben varayum
Mukâbil olmaga erde yürekdir

Babam u dedem-ilen çok çalışduñ
Hele şimdi beni görmeñ gerekdir

BÂB [91]

Sultân Murâd Îsfendiyâr-ila nice bulışdı
ve anuñ-ila ne'yledi, anı beyân ider.

Sultân çünkim bu sözleri didi ve sürdi Yeñişehir'e vardi. Îsfendiyâroğlu Kâsim Beg dahı Sultân Murâd'a gelmiş-idi. İznik'e geldiği vaktin Kâsim Beg dahı bile gitdi. Bolı'ya çıktılar. Îsfendiyârlu iştidiler kim begleri oğlu Kâsim Beg biledür, hayli adamlar kaçup Kâsim'a geldiler.

El-hâsil-i kelâm Borlu'nuñ üzerinde bulışdilar. Eyü cenkler mübâлага olundı. Îsfendiyârludan [124b] hayli adamlar tutdilar. Leşker-i Îsfendiyâr münhezim oldu. Îsfendiyâr dahı kendisi çomak darbin yidi, kaçdı Sinab'a düşdi. Sultân Murâd dahı sürdi Kastamonı'ya vardi, vilâyetini zabit itdi. Bakır Küresi'n dahı işletdi. Îsfendiyâr gördü kim Murâd'uñ devleti [90] dâyîmâ terakkide, kiçi oğlu Murâd'ı Murâd Han'a ilçi gönderdi. Eytidi: "Ogul Murâd Han, atañ dedeñ baña ihsânlar idegelmişlerdir. İmdi sen hod mürüvvet issi Murâd Han'sın. Benüm bu küstâhliguma kalma, kerem ve lutf eyle, baña mürüvvet it sen dahı. Ve hem kızum dahı vireyüm ve her yıl 'asker-i mansûruña varayum, hizmet şerâ-

yitin yirine getüreyin.” dedi. Ve hem paşalara dahı kızıl filori [125a] ilçi gönderdi.

Ve ol kızıl filori ‘acab nesnedür. Adamuñ yüzin kizardur ve udlu kişilerdür, kişiyi kendü hâlna komaz. Paşalar dahı el-hâsil utandılar. Hünkâr-ıla sulh u salahiyyete meşgûl oldılar. Hünkârı râzi itdiler. Andan döndiler girü Bursa’ya geldiler.

Nazm

Nazar it nakş-ı ‘âlemde neler var
 Hayâl ü mekr ü hem çok fitneler var
 Çü gaflet bâğı ziynet eyleyüpdür
 Şîrîn ü telh ü dürlü meyveler var
 Biri da’vî ider bostân benümdür
 Yalancı dellâl u pür şîveler var
 Unutma ‘Âşıkî yaz bir menâkib
 İşâretdür sözümde kimyâlar var [125b]

BÂB [92]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd İznik’e karândaşıyla
 bulışmaga geldükde İflakoglu Dirakola ne’yledi?**

Ol vakt Sillisre’den geçüp hayli bedbahaklılar eyledi. Ammâ gâziler dahı eksük komadılar. Mübâlaga kırdılar-ıdı. Ve illâ bu kâfirlerüñ münâfîkliginiñ nifâkı eksük olmazdı. Gelüp hünkâra habar virdiler. Hünkâr eyitdi: “Hele şîmdi sefere gideyorurın. Ol mel’ûn her ne iş iderse yanına kalmaya.” dedi. Allah’uñ ‘inâyetinde ve Mustafâ’nuñ mu’cizâtında ve evliyânuñ himmetinde ben sebeb olam, anlaruñ mesâlıhin görem.” dedi. Ve “Hem şîmdi kulum Firiz gâziler-ilen fursat bulduğunda geçsün vilâyetini ursun.” dedi. “Yıkup yak-sun ilini ve halkını esîr eylesün.” dedi. Ol hînde zîrâ kendü [126a] İsfendiyâr üzerine varmış-ıdı ve anda bulunmuş-ıdı. Vakit kim İsfendiyâr’dan dönüp geldiği gibi bu tarafda Drakola sürdi kapuya geldi ve iki oğlunu bile getürdü. Devlet işiginde ogullarını hizmet itmege kodı. Kendüsi hünkârdan

hil'at ve burma dülbend geydi, harâca mutî' oldu. Girü vilâ-yetine gitdi, kîl u kâlı kalmadı.

Nazm

Dırakola mutî' oldu bu hana
 Dilemez kim boyana kendü kana [91]
 Ezel itdugi bedbahtlığa peşîmân
 Özîn mücrim bilüp geldi dîvâna
 Suçin 'afv itdi anuñ bil Murâd Han
 Mutî' ider cihânı bu yigâne [126b]

BÂB [93]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi
 Dırakola'y-ila müsâlahâ itdüğinden soñra neye meşgûl oldu?

Hemân andan soñra Murâd Han Arnavud'a yörüdü. Evvel Evrenezoglu'nu aña havâle itdi. İki tarafdan uç oldu. Gâziler gazâya meşgûl oldılar. Kendü devlet-ile düğün yaragına Bursa'ya geldi. Düğün esbâbi müheyyâ olundı. Gelin getürmege erenlerden çâşnîgîrbaşı Elvân Beg'i ve kapukullarından hayli bâri bile kollar koşdu ve iki hâdim bile koşdu. Biri Şerefeddîn Paşa ve biri Reyhân Paşa. Ve hatunlardan Haci Halîl Paşa hatunu ve Sultân Muhammed dadısı Dadu Hatun ve Meric Böle [Merih Bula] ve Paşa Kirecem. Bu, Germiyânoglu Ya'kûb [127a] Beg'üñ hatuni-y-idi. Aña hünkâr, Şah Ana dir idi. Bunlar kim Bursa'dan çıkışup sürdiler, Kastamonı'ya vardılar, kondılar. Ammâ İsfendiyâr düğünü Dürekâni'de itmiş idi. Varan düñür halkını Kastamonı'da ağırladılar. Andan soñra kızı teslîm itdiler, Dâdû Hatun-ila Paşa Kirecye. Bunlar dahı kızı alup döndiler. Bursa'ya hünkâra getürdiler. Hünkâr dahı Bursa'da düğüne meşgûl iken Vilkoglu, İshâk Beg'üñ bir oğlunu –aña Paşa Beg dirler idi ve hem lakabı Delü Paşa-y-idi– anı Vilkoglu tutdı bir hisârda mahbûs itdi. Bu habar hünkâra geldi, hemân hünkâr dahı ol tarafa teveccüh itdi. Anuñ masâlihâsına meşgûl oldu.

Nazm [127b]

Gerekdür Laz mahbûbı gele çok
 Ola gâzilerüñ göñli gözü tok
 Niköpri vü Semendire iline
 Vilâyet Arnavûd'a terkümüz yok
 Gâzi Murâd Han ide gazâlar
 Kırıla Üngürüz tutila Izvornuk

SÜ'ÂL.— Sultân Murâd ol iki kiçicük er karîdaşını ve kızları ne'yledi?

CEVÂB.— Ol iki karîdaşı Tokat'da habs itmiş idi. Getürt-di, göñli gözlerini açdı. Bursa'da 'ulûfe eyledi, oturdılar, anaları bile-y-idi. Birinüñ adı Mahmûd ve birinüñ adı Yûsuf. Kızlaruñ üçünü üç Karamanogulları'na virdi. Birin İbrahim'e ve birin Ala'addîn'e ve birini 'Isâ'ya ve ikisinin dahı İsfendiyâr [128a] ogullarına, birin İbrâhîm'e ve birin Kâsim'a ve birin dahı [92] Anatoli beglerbegisi Karaca Beg'e virmiþdi kim ol Varna ograþında şehîd olmuş-idi. Birin dahı İbrâhîm Paşa oglına virdi kim ol kızı Mekke'de vefât itdi, vallahu a'lem.

Nazm

Kime şâdî kime gam yurdı 'âlem
 Ki bir dem biñ şîve gösterdi 'âlem
 Misâl-i gice gündüz kim senüñlen
 Tolaþup devr ider n'isterdi 'âlem
 Bu dünyâ 'âlem-i kevn i fesâd bil
 Bu tavra böyle bünyâd oldu 'âlem

BÂB [94]

Anı beyân ider kim Aydin ili ne sûret-ile alındı
 ve İzmiroglu Cüneyd Beg ol dahı [128b] nesl-i Aydîn'dur.
 Anlaruñ n'oldugunu bildürür.

Temürtaş oğlu Oruç Beg ol Anatoli'nuñ beglerbegisi-y-idi. Anı Aydin iline göndürdüler kim Aydin ilini hâyılardan

arıtlaya ve ol vilâyetüñ halkı râhat olalar; zîrâ kim Ayasulug ve Tire navâhisi-y-ilen Âl-i ‘Osmân’uñ tasarrufında olinmiş-idi. Ve illâ ki İzmiroğlu sebebi-y-ilen ekseri ol hal-kuñ alacalığı eksük degül idi ve hem Aydînoglu ‘Îsâ Beg’uñ oglı var-idi. Kapuda tîmâr yir-idi ve anuñ dâyimâ sözi bu-y-idi kim: “İzmiroğlu gitmeyince vilâyet sizüñ olmaz.” diridi. Ve hem Aydîn ili ol zamânda hünkâruñ bir kuli var-idi Yahşı Beg dirler-idi, aña virmişler-idi. Ahyânen İzmiroğlu-y-ila ol gâh gâhograşurdu. Bir gün Yahşı Beg’uñ [129a] karin-daşım İzmiroğlu tutdi. Aman virmeyüp öldürdü. Beglerbegi Oruç Beg’i Yahşı’ya bile koşup İzmiroğlu’nuñ üzerine göndürdüler. Bunlar kim andavardı, İzmiroğlu bunlaruñ-ila karşı gelüp ograşmadı. Vardı kal’ası İpsila’ya girdi. Bunlar dahı varup vilâyetüñ ba’zisini kendülere döndürdüler. Tîmâr erlerine virdiler, andan dönüp gitdiler. Ve illâ İzmiroğlu’nuñ dâyim fesâdi eksük olmazdı.

Nazm

Zamândur dürlü devrân-ila geçdi
Gehî şâdî gehî giryânla geçdi

 Şâdîsidür yalan giryâni girçek
Bu gaflet ehli hep yalanla geçdi [93]

 Gice gündüz ha turmaz tartışurlar
Melâlet ata binüp yile geçdi. [129b]

 Benüm didükleri hay bunda kaldı
Hayâli cânuñ-ila bile geçdi

 Âşıkî yaz menâkib Âl-i ‘Osmân
Yidi ceddüñ bu âl-ilan bile geçdi

BÂB [95]

Anı beyân ider kim âhirü'l-emir İzmiroğlu'ni
ne sûret-ilen ele getürdiler ve hem n'oldı?

Sultân Murâd bir gün paşalarına eydür: “Şol İzmiroğlu niçe bir hâyinlik itse tursa gerekdir.” Eydür kim: “Muham-

med’üñ pâk rûhi-y-ıçun anuñ mesâlıhını görüp yohsa ben sizüñ maslahatuñuzu görürin.” dir. Paşalar eydür: “Sultânum Oruç Beg kuluñ ölüpturur. Şimdi beglerbegiligi Hamza Beg kuluña virüp ve ol Oruç Beg dâyim sohbete ve te-na“uma meşgûl-ıdı ve her yire ki [130a] varsa düşman gider-mege meşgûl olmaz-ıdı.” didiler. Ammâ bu Hamza Beg kuluñ gayretlü kimsedür, anı aña i'lâm idelüm. Allah inâyetinde ve sultân devletinde düşmâni gidere.” didiler. Tizcek beglerbegi Hamza Beg'e mektûb-ıla habar gönderdiler kim: “Sen ve hem Yahşı Beg ve Saruhan Sancığı, Bursa Sancığı biledür kim ol Beg Sancığı'dur; İzmiroğlu'nun üzerine varuñ. Beher hâl buluşuñ, zinhâr kâhillik itmeñ. Tizcek varmak ardinca oluñ.” didiler.

Leşker cem' olundi, yöründiler. İblisi [İpsili] hisârınıñ nevâhisine vardilar. İzmiroğlu dahı leşkerin cem'i divşürüp geldi. Bunlaruñ-ılan bulışdı. Eyü ceng olundi. İzmiroğlu'nun oğlu kim [130b] o, Kurt Hasan'dur, leşkerüñ bir tarafını hemân götürdü. Kovdu ardinca gitdi. İzmiroğlu Cüneyd yanında leşker az kaldı. Hamza Beg hûcûm idüp Cüneyd'üñ üzerine sürdi. Cüneyd dermânde cünüb-imiş, yunmaga hisârına kaçdı gitdi. Oğlu dahı döndi kim bâkica kalmışları tagıda âsanlık-ila. Fi'l-hâl bogazı ele virdi. Sürdüler hisâr üzerine vardilar. Hayli zamân hisârı egirtdiler. El-hâsil-ı kelâm 'ahd-ilen Cüneyd Beg'i hisârdan çıkardilar ve eyitdiler kim: “Seni hünkâra göndürelüm.” didiler. Geldi Hamza Beg çadırına girdi. Gördi oğlu dahı anda otururdu. Hemân Yahşı Beg yirinden turugeldi. Cüneyd'üñ karvaryup yakasına yapışdı. Kendü çadırına ilettdi. Cellâd getürtti, oglunu [131a] Cüneyd Beg'e karşı bogazlatdı ve andan sonra Cüneyd'üñ dahı başını kesdürdi. İkisinüñ dahı hisâra karşı başlarını gösterdi. Hisâr halkı dahı Cüneyd ile oğlinuñ başların göricek çâr-u-nâçâr olup hisârı bunlara teslîm itdiler. [94]

Nazım

Cüneyd'üñ defterini yırtdı Hamza
Hisârin aldı 'ömürin yıkdı Hamza

Anuñ Kurd oglını bil tavuk itdi
Anı bir dilküye bogdurdı Hamza

Murâd Han hâyını düzmeye vardi
Anuñdur kanını kim dökdi Hamza

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yigirmi sekizinde ya, yigirmi tokuzında dahı dirler. Zîrâ anuñ-ıçun [131b] kim Menteşeoglu ili bundan öndin feth olındı. İkisin bile anuñ-ıçun yigirmi tokuzında dinildi.

BÂB [96]

**Anı beyân ider kim Menteşeoglanları
atalarından soñra n'oldılar.**

Menteşeoglu Ya'kûb Beg bir gün âhirete nakl itdi. İki oğlu kaldı. Biri İlyâs Beg ve biri Mahmûd Beg. Ammâ bu Mahmûd Beg beg olmadı. İlyâs Beg beg oldu. Ol dahı Allah rahmetine vardi. Anuñ dahı iki oğlu kaldı. Hünkâr kapusunda kulluk iderler idi. Bunlar işittiler kim ataları ölmüş, defterleri dürülmüş, bundaiki oğlunu Tokad'a göndürdüler. Bivedî Çardağı tîmâr virdiler. Birisi Veys Beg ve biri Ahmed Beg idi. Ve Menteşe vilâyetini Balaban Paşa'ya tîmâr virdiler. Vardı tîmârına gitdi.

Nazm [132a]

Veys Ahmed Beg tîmârin gör el ayak baglu demürde
Balaban mülke hüküm ider göñül var kürk-i sammurda

Bular begzâdeler diler halâs olmak bu zindândan
Dahı añmaz-ıduk mansib alursa gün bu 'ömürde

Yalançı şîvelü 'âlem bize gaflet ipin dakdı
'Akîbet zindân içinde hâlümüz oldı bu sırda

Bu Menteşeogulları Tokat hisârında iki yıl tamâm mahbûs oldılar. Kış kışladılar ve yaz yazladılar. Girü bir kış dahı geldi, tedâruk itdiler. Kış yaragın görmege odun aldılar

ve altlarına dökmege girü kuru otluk getürtdiler kim altlarına döşek idineler. Ol otluk getürene eyitdiler kim: "Bu azdur, bir çuval dahi getürün." didiler. Vardi ol ot getüren bu kez bir çuval çürüük otluk getürdi. [132b] Begenmediler, getüren kişiye girü virdiler. Alup gitdi. Kapuci sordı kim bu oti girü niçün alur gidersin. Veys Beg eydür: "Bu eski otlukdur. Kokar, girü issine alup giderin." dir. Vardı bir harar dahi getürdi. Otlığı dökdi. Ahmed Beg kendüsü çuvala girdi. Çevre yanına çuvaluñ otluk dikdi. Çuvalı arkasına urdi. Sokrani kakiyu eydür: "Canuma geçdi bunlaruñ elinden" diyürek kapuya geldi ve "Bunlara bazarlıkların begendüri-mezin bir kuru otluğu dahi begenmezler. 'Aceb Osmânoglu bunları saklayup n'ider, öldürtsene ki." diyü söyleyü Ahmed Beg'i hisârdan çıkardı. Evvelden hôd ittifâk-ila atlar hazırlayup tururlardı. Hemân-dem çuvaldan çukup at arkasına geldi, yola revân olup gitdi. [133a]

Ol zamân Karaöylük yaylasından dönmiş idi, kişlaya gelmiş idi. Leylü ve'n- nehâr turmadı, aña degin gitdiler. Bu tarafda sabâh oldu. Gelüp kapuyı açdilar. Habse bakdilar, Veys Beg'i buldilar, Ahmed Beg'i bulmadilar. Habarın bilüp hünkâra haber gönderdiler. Veys Beg'üñ yiri boş kaldı. Zindancı dahi dutsa beklemekden kurtuldu. Ahmed Beg dahi Karaöylük'e vardi. Anda turmadı, Misr'a vardi. Anda Mısır'da da turmadı, vilâyetine 'azm itdi. Andan sonra dahi 'Acem'e çıktı gitdi.

Nazm

Neler görü cihânda miskîn insân
Neyi kim kismet itmiş aña Sübhân

Çekegeldi cihândan dürlü mihnât
Belâyi müşkil itdi aña nisyân [133b]

Velîkin pâdişâhlar mihneti çok
Çekerler sanki bu gurbetde mihmân

Adı beg kendüsü müflis olupdur
'Abesdür gördüğü 'askeri dîvân

Şuña degmez tutalar baglayalar
İderler 'ömürinüñ varını noksân

BÂB [97]

**Anı beyân ider kim Karamanoglu Mehmed Beg
Adalya'da hisâra düşüp ceng itdügen bildürür.**

Ammâ ol vakt hünkâr Rûmili'ne geçmiş idi. Gazâya meşgûl idi. Bu tarafda Karamanoglu Muhammed Beg sürdi, Adalya'nuñ üzerine düsgü. Ceng itmege başladı. Ceng iderken bir gün kazâ-yı âsumânî be-hüküm-i Rabbanî Muhammed Beg'i top-ilan urdilar. Pâre pâre [134a] oldu. Pârelerini divşürrüp sanduka koydilar Karaman'a teberrük iletdiler. Anuñ üç oğlu kaldı. İbrâhim ve Îsâ ve Alâ'addîn. Bunlaruñ üçi dahi sürdürdiler Sultân Murâd'a geldiler. Muhammed'üñ bir karîndaşı var-ıdı Bengî 'Ali Beg dirler-idi. Diledi kim tahta gece-y-idi. Bu halk iki taraf oldu ba'zısı anı kabûl itmediler. Âhirü'l-emir Sultân Murâd Han İbrâhîm'e sancak virüp kılıç kuşatdı. Bu iki karîndaşını yanında alikodı. İbrâhîm dahi babası Hamîdili'nden ne aldı-y-ısa Sultân Murâd'a girü virdi ve Oklig'ı dahi bile virdi. 'Ahd ü peymân üzerine [96] hayatı zamân turdilar. Ke-ennehu bu iki iklîm birlik olur gibi oldi. Hamidili'nüñ vilâyetini Sultân Murâd dahi Şarâbdâr [134b] İlyâs'a ol vilâyeti mansıb virdi, vallahu a'lem.

BÂB [98]

**Anı beyân ider kim vilâyet-i Amasiyye'de ve Tokat'da
Kızılkocaoglanları Yörgüt-ilen ne'yledi
ve aralarında ne vâkı'aları geçdi ve ne süretle geçüpturur.**

Bu Amasiyye ve Tokat vilâyetinüñ dâyim ol Kızılkocaoglanları Türkmeninden râhatlıkları yog-ıdı. Bir şehirden bir şehrle yolcular gidemezlerdi galaba olmayınca. Ve hem git-dükleri vaktin dahi anlaruñ harâmzâdalıkları eksük olmaz-ıdı. Bir gün Yörgüt bunlara bir hîle itdi. Hünkâr agzından bir ilçi düzdi. Mübâlaqa armagânlar-ila dört karâsında bîle mektûb inşa itdi ve eyitdi kim: "Lalam Yörgüt-ilen varuñ yoldaşlık idüñ. Alparslan cengini uruñ. Andan togru [135a] Artukova'ya gelüñ, sizüñ tîmâruñuz olsun." didi. Ve hem

Yörgüç'ün bir kuli dahi hünkâruñ ilçisi-y ile bile geldiler. Kızılkocaoglanlarını Çorumlu vilâyetinde buldular. Yörgüç'ün ilçisi Yörgüç mektubın virdi ve hünkârdan gelen ilçinüñ habarın virdi. 'Akabinca hünkâr ilçisi dahi geldi. Ol dahi armagânların çekdi ve mektûbin virdi. Bunlar dahi şâd oldilar, sevindiler. Anlar dahi mektûbi açup okidilar ve ne kadar kim Türkman harâm-zâdası var-ısa cem' oldilar. Kızılkocaoglanlarınuñ dört karîndaşı dahi bir yire bile vardilar. İlci yanlarında-y iken dört yüz kişi cem' oldilar. Ammâ Türkmenüñ gâyet bahâdur ve yarar yoldaşları-y idi. [135b]

İç ara bu dört karîndaş ittifâk itdiler kim Yörgüç Paşa bunlara karşı gelecek olursa kılıç koyalar, bunları kiralalar ve an dan sonra memleketi dahi uralar, girüp dönüp yörüyivereler. Bu ittifâk-ila yöridiler. Gelüp Merzuvan Ovası'nda kondilar. Ol gice anda yatdilar. Yörgüç bunlara gelmedi karşulayu. Bunlar sordilar kim: "Yörgüç kanı, niçün gelmedi?" Eytidiler: "Gäyetde hôş degüldür." didiler. Bunlar vardilar, Ama siyye'ye girmelü oldilar. Yörgüç'ün oğlu karşı geldi. Melûl-sûret: "Ma'zûr tutasız." didi. "Babam hoşırank degüldür. Înşâ-allah hôş olnca siz dahi şehrde birkaç gün diñlenüñ, sizüñ ile yiyeşim içelüm. Babam hoş olnca belki sizüñ ile ben bile gidem, siz yitersiz; eger babam hôş olmazsa da. Ve leşkerüñ [136a] vari Sunsa'dadur, cem' olup hâzirdur, andadur." didi.

Bunları ta'zîm-ile iledüp kondurdilar. Bu dörd karîndaşı ayrıca bir âlî makâma kondurdilar. Ni'metleri bî-nihâye hâzır itmişler-idi ve yükler-ile süciler bile hâzır olmuşlar idi. Bunlara ilettiler. Andan soñra gayrı yârânların dahi bölük bölük perâkende kondurdilar. Cemî'sine ni'metler ve şarâblar hazırlanmış-idi, virdiler. Bunlar dahi yimege içmege meşgûl oldilar. Çunkim gice oldı süci başlarına çikup 'akılları zâyil oldı, hâb-ı gaflet bunları aldı, basîretleri baglandı, uyhuya meşgûl oldilar; evvel ol dört karîndaşı bir yiriden karvadilar ve hem adamlar hazırlayup tururlar-idi. Bunlaruñ dört yüzin [136b] [97] dahi tutdilar. Cemî'sin soyup elleri ardlarına baglu cemî'sini bir bir zindâna getürdiler. Tütün itdiler. Zindanuñ kapusin berkitdiler, tütünden bogulup cümlesi kırıldılar. Birisi kurtılmadı, öldi ve helâk

oldı. Ol dört karındaşunuñ dahı başını kesdiler. Ol diyâr bunlaruñ şerrinden emîn oldılar.

Nazm

Şarâb içdi bu Türkman serhoş oldu

Evinde 'avrati olan boş oldu

Yidi içdi döküldi yatdı Türkman

Kazâya ogradı her ki tuş oldu

Didiler Yörgüç'üñ konuklığıdır

Anuñ ni'meti kahr u mâr şış oldu

Kızılkocalular iller yikardı

Yıkıldı 'ömür kaygulu kiş oldu [137a]

Tagıldı illere 'avrat u eri

Sorar birbirine kim ne iş oldu

Kanı bu dört beg oğlu hanlarumuz

Kırıldı çerimüz nuht savaş oldu

Yörgüç kim Türkmanları kondukları yirde baglatdıgı vaktin "Bunlaruñ işini bitürün ve 'ömürlerini mahv idüñ." diyü buyurdu vü kendüsi bindi Türkmanlaruñ evlerine revân oldı. Anlar Çorumlu yöresine konmuşlar-ıdı. Üzerlerine basarak düşdi ve andan anda kalmış hayli Türkman dahı kırdı ve cemî'i tavarlarını rûzlarını yagma itdürdi. Şol hadde vardı kim Çorumlu'da bir koyun bir akçaya satıldı. 'Avratları ve oglanları hîzân oldılar, vilâyetlere düşüp gedâylar oldılar. [137b] Ve ol zamândan tâ bu güne degin evvelki gibi Türkman harâm-zâdalık idemez oldılar. Yörgüç'e "Bunlardan günâh var mıdur?" diyü sordılar kim: "Ne kadar şerri var-ıdı ola bunlaruñ, böyle kırdılar??" didiler.

Nazm

Gerekdür düşmene kim ola tedbîr

İdegör tedbîri sen itme taksîr

Ki tedbîr Hak sebeb kodı arada

Velî dikkat gerekdür oña tefkîr

CEVÂB*.— Ol zamânda Dulkadiroğlu Hasan Beg var-ıdı ve bir dahı Karaöylük [Karayülük] oğlu Hâbil var-ıdı. Ve Kızılıkocaoglanları anlara gâh gâh habar götürürdü: “Gelüñ bu vilâyete bir kez hareket idüñ.” dirler idi. Ve hâtırları [98] ne dilerlerse işlerler-idi. [138a] El-hâsil-ı kelâm kim bu Kızılıkocalu’yı böyle idicek ol zamândan tâ bugüne dek ol vilâyet emn ü emân içindedür.

Nazım

Bu âdem hayra şerre mazhar oldu
Cihân ma’mûr vîrân âdemlen oldu

Benüm senüñ diyen ol âdemîler
Benüm didüğü bu anlar ne oldu

Ve bu kârhânedede çok iş olupdur
İşî hôd söylenenür işçi ne olur

BÂB [99]

**Anı beyân ider kim Haydar Beg
ol Kocakayası’nuñ sâhibi-y-idi, anuñ ahvâlı n’oldı?**

Bu Osmañcuk nevâhisinde Zeytûn’da bir hisâr vardur ki aña Kocakayası dirler. Ol hisâr Haydar Beg’üñ elinde-y-idi. Gâyetde sarp hisârdur. [138b] Ol Haydar Beg ol hisâra yüz yıllık kadar azık kayd itmiş-idi. Hîç hisârından taşra çıkmaz-ıdı. Bir oğlu var-ıdı, adına Kâsim Beg dirler-idi. Gâh gâh anı dört yaña beglere armagânlar-ıla götürürdü. Ammâ kendisi hisârdan taşra çıkmaz-ıdı. Çok sa’y iderler-idi anı ele getürmege, ele getürmediler. Bir gün oğlu eydür: “Baba! Bu beglere ki beni götürürsin ve beni tutarlarsa sen nic’idersin?” Babası eydür: “Ogul ben seni Allah’a ismarladum. Ben bu hisârumdan ölmeyince çıkmazın, pîrligüm vaktında kimseye hizmet idemezin.” dir-idi.

Ammâ Yörguç bu hisârı almaga haylı meşgûl-ıdı ve bu hi-

* Metinde “süâl” bulunmamaktadır. Diğer neşirlerde de yoktur.

sârda bir kişi olurdu Tayfur Çelebi dirler-idi. Ve ol dâyim dir idi ki: "Ben Elvân Çelebi oglanlarındanın." dirdi. Ol [139a] hisârda bir 'avrat alup anda mukîm olmuş-idi. Ve bu hisâruñ sâhibi Haydar Beg aña mahabbet itmiş-idi. Belki oglından dahı yigrek severdi. Yörgüç bu Tayfur'a çok nesne virmekle kendüye döndürmiş-idi. Ve bir gice Tayfur hisâruñ zahire oldugu hazîneye od bırakdı. Cemî'i hisâruñ azığı yandi. Yörgüç bunı tuydı, hemân-dem sürdi hisâruñ üzerine vardi. Hisâra taşradan azık koydurmagâ mecâl komadı. İçerüden Haydar Beg eydür: "Yörgüç, ben n'olacagum oldum, Hak ta'âlâdan dilerin ki senüñ dahı soñuñ benden biter olsun." didi. Kendü ihtiyârı-y-ila hisârı virdi. Bu habarı Yörgüç hünkâra bildürdi. Hünkâr dahı Haydar Beg'e yahşı tîmârlar virdi, tâ öлince yidi. Ve Yörgüç dahı hisârı [139b] tasarruf itdi. İçine kul kodı, tâ şimdiye degin hisâr 'Osmân neslinüñ taht-ı yedlerindedür.

Nazm

Ne assı eyleyiser sanu sanmak
 Şuña degmez hazîneñ oda yanmak [99]
 İşüñ sen sıdk-la vir Hakk'a kim ol
 Kim ola muhkem meyli o sunmak
 Kaçan kim sen idesin 'akluñ-ilan
 Danışmasaň diyeler saña ahmak

BÂB [100]

Anı beyân ider kim Alparslan cengini
 ol zamân Yörgüç Paşa ne vech-ile tasarruf itdi.

Bir gün Yörgüç Paşa düğün eyledi, Alparslanoglu'nı düğüne okudu. Bunu Arslanoglu tuydı kim Yörgüç'üñ hilesi vardır, kendüye tîzcek habar gönderdi. [140a] Yörgüç'e didi kim: "Maksûduñuz bu midur kim benüm bu elümdeki ormanları almak istersiz. İmdi gelüñ tîmâr idüñ. Ben dahı yüz süriyü devletlü hünkâruñ işigine varayın. Hünkâr sag ol-

sun, ümîddür kim baña ziyâdesi-y-ile dirlik ide.” didi. Ve hem Yörgüç’ün dahı hevesi bu-y-ıdı kim âhirü'l-emr anuñ üzerine dahı varaydı.

Mâ-hasal-ı kelâm Alparslanoglu Yörgüç'e habar gönderdi: “Sen gelme ben varurın.” didi ve hem eglenmedi geldi. Yörgüç dahı tutdu hünkâra gönderdi. Bursa'ya dutsaq geldi. Bursa hisârında bir evde mahbûs itdiler. Bir niçe zamân anda oldu. Bu tarafda evi horandasını dahı Yörgüç Amasye'ye götürdü, bekletti. Alparslanoglu dahı bir gice kendüyi [140b] bekleyen kişiyi berk bagladı. Evvelden kaçmak tedârükin itmişidi. İp-ile kendü hisârdan aşağı indi. Atları hâzır itmişlerdi, bindi ve gitdi. İki yıldan soñra girü kendüsi hünkâra geldi. Hünkâr dahı aña Rûmili'nde eyü tîmâr virdi ve horandasın dahı yanına getürdiler, alup tîmârına gitdi.

Nazm

O re'yi tedbîri gör ne olur tuş
Ne takdîr iş ider sen ol hâmûş

Kaçan kim sen ü benlik ola hâlüñ
Belâ gelür ü başuña sensin hôş

'Âşıkî yaz menâkib 'ibret olsun
Kaçan kondı budaga uçmadı kuş

Bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz otuz birinde vakı' ol-dı, Yörgüç Paşa elinden, vallahu a'lem bi's-savâb. [141a]

BÂB [101]

Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi
Ergine köprisini yapacak ne sûret-ilən yaptı. Anı bildürür.

Bu Ergine köprüsinüñ yiri evvel ormanlık idi. Çamur ve çö-kek-idi ve harâmîler turagi-y-ıdı. Hîc vakt olmayayadı kim anda harâmîler adam öldürmeye-y-ıdı. Sultân Murâd Han-ı Gâzi hazîne-y-ile meblaglar harc itdi. Ol ormanları kirdür-di, pâk itdürdi. [100] *Ol arada bir 'âlî binâ-y-ila köpri yapdurdı.*

Ve köprinüñ iki başını ma'mûr itdi ve şehri yaptı. Câmi' ve 'imâret eyledi. Hamâm ve bâzârlar yapdurdı ve 'imâretinde gelen giden müsâfirlere ziyâfetler iderler ve ni'metler bisûrûp yidürürler. Ol vaktin kim 'imâret yörüdü, Sultân Murâd kendisi Edrene'den 'ulemâyı ve fukarâyı aldı; ol 'imârete vardı. Bir niçe gün [141b] ziyâfetler itdi, filoriler ve akçalar üleştürdi. Evvel ta'âm bişdugi gün kendisi mübarek eli-yilen fukarâya virdi ve çragın kendü yakdı ve yapan mi'mârina hil'at geyürdi ve 'atâlar itdi ve çiftlikler virdi. Ol şehrüñ halkını cemî' 'avârizdan mu'âf ve müsellem itdi.

BÂB [102]

**Germiyânoglu Ya'kûb Beg kendü vilâyetinden gelüp
Sultân Murâd'a itâ'at itdügen beyân ider.**

Sultân Murâd Gâzi Edrene'de bir gün oturup sohbet iderken habar geldi kim "Germiyânoglu birez adam-ılan vilâyetinden çıktı sultânuñ hizmetine gelür." didiler. Hünkâr Bursa'ya ulak gönderdi ve: "Eger Germiyânoglu'nuñ geldüğü tahkîk-ısa şehrî halkı karşı çıksunlar [142a] ve eyü ta'zîm idesiz." didi. "Ve baña dahı girü habar bildüresiz." didi. Ve hem Germiyânoglu dahı geldi. Pâdişâh ne buyurdu-y-ısa emri yirine getürdiler. Germiyânoglu dahı pâdişâhlaruñ ziyyaretlerine varup ziyâret itdi. Hayli meblaglar üleştürdi. Emîr Seyyid hazreti ol vakt hayatda-y-ıdı. Anuñ dahı *evine* vardi elin öpdi. Ve Manastır'da Orhan Gâzi'nuñ ve 'Osmân Gâzi'nuñ mezârlarına girdi, anları dahı ziyâret etti. Anlarda dahı 'ulemâya ve fukarâya 'atâlar itdi. Âhirü'l-emr sürdi Edrene'ye vardi. Ol Ergine köprisinden geçüp kondı. Bu tarafdan hünkâr dahı beglerin ve paşaların istikbâle gönderdi. Âhir ta'zîm-ile getürdiler. Edrene'de kondurdular. Sabâh [142b] gelüp paşalar öñine düsdiler. Hünkâr hazretine ilettiler. Hünkâr dahı pâdişâhlığına göre hôş ta'zîmler itdiler. Hil'atlar geyürdi. Üçinci gün girü vilayetine gönderdi. Mübâlaga 'atâlar ve ihsânlar eyledi. Ol dahı vardi, vilâyetinde bir yıl mikdârı diri oldı. Allah rahmetine vâsil oldı ve mem-

leketini Sultân Murâd'a vasiyyet itdi. Germiyân bu vechilen feth olundi Sultân Murâd'a.

BÂB [103]

Anı beyân ider kim Yörgüç bu tarafda bunuñ gibi işler itdi ve bu tarafda hünkâr neye meşgûl oldu, anı bildürür.

Sultân Murâd Gâzi kim uçları birer bahâdur erlere ismarladı, İshâk Beg'e dahı Laz Uci'ni ismarlamış-idi. Her [143a] kaçan kim İshâk Beg akın itmek istese Vilkoglu şeytânlık iderdi kim akın iñen toyum çıkmaz-idi. Hünkâra İshâk Beg habar gönderdi, Vilkoglu'nuñ itdügi kazîyyeyi bildürdi. Hünkâr dahı her ne ki Vilkoglu'na virmiş-idi, girü [101] elinden alup hünkâr tasarruf itdi. Ya'nî kendü kullarına virdi. Vilkoglu dahı habardâr oldu kim hünkâr kendüye ulaşsa gerekdir. Fi'l-hâl ilçi gönderdi ve eyitdi kim: "Devletlü sultânum! Kızumu dahı câriyalığa kabûl it kim Bâyezîd dedeñ dahı bizden kız almış-idi." didi. Dahı ve hem mübâlagâ meblag-ı 'azîm göndermiş-idi. Paşalar dahı hünkârı râzı eylediler. Alacahisâr'dan tâ kendü vilâyetine ulaşincaya dek hünkâra girü teslim itdi ve kendü vilâyetine dahı mâl [143b] ta'yîn itdi kim her yıl göndüre ve bu 'ahd üzerine turdilar. Akını Bosna vilâyetine togrutdilar ve dahı Vilkoglu Üngürüz'i dahı boynına aldı kim bu Müsülmânliga zararı tokunmaya. Sultân Murâd Gâzi dahı tasavvur itdi kim: "Bu kâfirüñ kavl ü karârı dürüstdür. Vilâyet-i Laz'ı feth it-düm." sandı fârig oldı. "Zîrâ kim cemî' Laz vilâyeti harâca mutî' oldilar." didi. Ve ba'zı vilâyetden varur haraççı haraç dahı divşürürdü. Ve bu fethüñ târîhi dahı hicretüñ sekiz yüz otuz birinde vâkı'olundi, Murâd Han-ı Gâzi elinden kim ol vilâyet-i Laz'dur.

Nazm

Sakın kim kâfirüñ 'ahdine inanma
Yile arkañı virüp muhkem sanma

Akar su dîvâr olmaz iy karındaş
Ya kólge yasduk olmaz sen tayanma

Velî kâfirüñ iki nesnesin al
Biri kızın biri mâlin osanma

BÂB [104]

Anı beyân ider kim Selânik ne sûret-ilən feth olundi.

Bir gün Sultân Murâd Han-ı Gâzi vezîrlerine eydür: "Şol Selânik diyen şehr uzak mûdur, ya yakın mûdur?" didi; sordı. Vezîrler eyitdi: "Sultânum Sirez'den öte hünkâr göçine dört göçdür." didiler. Hünkâr eydür: "Ya neçün turursız, tizcek sefer yaragın görün." Hemân toplar ve mancılıklar yaragın gördüler ve Geliboli'dan gemiler dahı getürtdiler ve "niyyet-i gaza" diyü çağrıtdılar, yöründüler. Selânik'e togrı varup üzerrine [143b] düşdüler. Etrâfdan da hayli bari gâziler cem' oldılar. Cenge başladılar. Bir niçe gün eyü cenk olundi. Âhirü'l-emir hünkâr eydür: "Hay paşalar! Bu hisârı almasına tedbîr ve tedârük idün." didi. Evrenmezoglu 'Ali Beg didi: "Devletlü sultânum! Bu hisâr cengi hayli müşkildür. Sultânum bunu yagma itmek gerek kim bu alına." didi. Sultân Murâd Han-ı Gâzi eydür: "Bire hisâr yagmadur gâziler!" didi. Allahu eker, çunkim yagma habarın gâziler işidicek her tarafından [102] nerdübânlar getürdiler, yöründüler, göz açdurmadılar. Def'i tarfetü'l-ayn içinde hisâra koyuldular feth oldu. Mâl-i ganîmete gark oldılar. Kâfirlerini esîr itdiler. Acâyib toyumluklar oldu. Şehrüñ [144a] evleri hâlî kaldı. İhtiyârı olup kalan evlerini milklige virdiler. Ve Vardar Yiñicesi'nüñ halkını sürüp anda getürdiler. *Selânik içinde sâkin itdiler.*

El-hâsil-ı kelâm dârû'l-küfri dârû'l-İslâm itdiler. Şehr kim alındı tamâm mukarrer olduandan soñra sultânü'l-müçâhidîn Sultân Murâd Han-ı Gâzi eydür: "Hey gâziler! Bundan ulu ni'met olmaz-ımiş ki gâziler hisâr yagma iderler. Ehli-i şırkı cebr ile İslâm'a getüreler. İmdi gâyetde ben bu gazâyı sevdüm. Însâallah sizüñ ile ben şimdi girü bu gazâyı ide-remler." didi.

Nazm

Murâd Han kim Selânik aldı n’itdi
 Mora’ya Üngürüz’e niyyet etdi.
 Paşalara buyurdu turmañuz tîz
 Hak’uñ fazlı velîler himmet itdi [144b]
 Kâfirler maglûb u makhûr cihânda
 Bil İslâm ehli cümle milki tutdı
 Yörimek vaktidur tîz yöriyelüm
 Gâzi erenler uş öñümce gitdi
 Baña dirler Murâd turma gazâ it
 Muhammed mu’ciziyle yardım itdi

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz otuz üçünde vâ-
 krı’olundı Sultân Murâd Han-ı Gâzi elinde.

BÂB [105]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi
 kim Selânik gazâsından soñra diledi kim Üngürüz’e sefer ide.**

Anuñ-ıçun kim bu Üngürüz’üñ harâmisi gâh gâh Vidin ne-
 vâhisinden geçerdi. Hayli bedbahtlikler iderdi. Nâgâh bu
 tarafından Karamanoglu İbrahim Beg’üñ habarı [145a] geldi
 kim Hamîdili’nde Begşehri’ne düşdi” didiler. Ve hem şehri
 dahı aldı ve sancığı begi Şarâbdâr İlyâs Beg’i dahı tutdı.” di-
 diler. Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı diledi kim Karaman’a
 teveccüh ide. Bu tarafından Üngürüz dahı yörüdü. Karaman-
 ıla Vilkoglu’nuñ ve Üngürüz’üñ hôd ittifâkları var-ımış.
 Anun-ıçuñ kim iki tarafından yöründiler. Sultân Murâd Han-ı
 Gâzi dahı gördü kim hâl böyledür, turdu gitmedi. Tâ kim gö-
 re Üngürüz ne’yler ve neye gelür. Üngürüz dahı geldi Gö-
 gerçinlik’üñ üzerine düşdi, toplar kurdı, atmaga başladı.

Hünkâr dahı Rûmili beglerbegisi Sinân Beg’i Üngürüz’e
 karşı götürdü. Vardilar öylelik yol mikdâri [103] yirde
 kondılar. Vidin Sinâni [Vidinli Sinan] [145b] dirler idi, Vi-

din'üñ sancağı begi-y-idi, ol dahi bile varmış-idi. Bir iki gün anda oturdılar. Bir gün bu Vidin Sinâni eydür: "Hay begler! Biz hünkâra hâyinlerüz." dir. Beglerbegi bu sözü işidicek kâkıdı. Eydür: "Bu söz ne sözdür kim söylersin." didi. Vidin Sinâni eydür: "Ya biz togrı miyuz, düşmân şurada pâdişâ-humuzuñ hisârı üzerine düşüp dögeturur. Biz timmazuz, epsem otururuz." dir. Beglerbegi eydür: "Bura senüñ ucuñdur, bize bir dil tutup getürmezsin kim biz dahı aña göre te-dârük idevüz." didi. "Ya varalum bî-tekellüf hünkâruñ les-kerini yok yire düşmana kirduralum." didi. Vidin Sinâni eydür: "Dil degül midür uş düşmanuñ topı âvâzından atlارumuz tavılada tavlasın kirar." didi. Bizüm hôd kulagu-muz [146a] top âvâzını ögrendi." dir.

Hemân bu kelâmdan soñra Vidin Sinâni at arkasına geldi. Çağırdı. Eydür: "Hay göñüllü gâziler! Gazâ erenlerüñdür. 'Avratlaruñ degüldür.' didi, yörüyivirdi. 'Adûdan yaña Beglerbegine habar virdiler kim "Vidin Sinâni akıncılar-ilan bindi, düşmân üzerine gitdi." didiler. Beglerbegi bu habarı işidicek hemân ardınca geçdi. 'Ale's-sabâh küffâruñ üzerine çikageldiler. Hemîn kim bir kezden tavlunbâz urup tekbîr getürdiler. Düşmân üzerine yörüyiş itdiler. Küffâr bu hâli göricek biribirin basarak kaçmaga yüz tutdu. Kiral dahi cemî'i agrugunu döküp basın güc-ile kurtardı. Ve küffâruñ ekseri suya boguldu.

El-hâsil-ı kelâm gâziler gâyetde toyum [146b] oldılar. Ol ka-dar esirler tutdılar kim hatta Edrene'de Üngürüz kâfirinüñ gâyet eyüsini üçer yüz akçaya virdiler. Hak ta'âlâ fazlı-y-ila ehl-i İslâm şâd u hurrem oldılar. Bu tarafda Karamanoğlu ve cemî' küffârlar melûl ve mahzûn ve magbûn oldılar.

SÜ'ÂL.— Karamanoğlu ne-y-içün mahzûndur ve magbûn-dur, diseler.

CEVÂB.— Anuñ-ıçun kim Karamanoğlu'yla Vîlkoglu'nuñ ittifâkı var-ıdı kim Üngürüz bu tarafdan yöriye ve Karamanoğlu dahi ol tarafдан yöriyedi.

Nazm

Gerekdür gayret İslâm gâzilerde
Ki söyleye dil anı gâzilerde

Hünerdür gayret-i dîn sakla anı
Añalar dâyim anı dillerde [147a]

Gâziler sorusuz cennete girdi
Soru virdi şehîd olduğu demde
Gâziler seyf-i İslâm saldı her dem
Makâm-ı Mahmûd togrı yazılıarda

Ve bu mâcerâ-yı gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz otuz
yidisinde vâkı' olundı Vidin Sinâni elinden ve beglerbegi
Sinân Beg bile-y-idi; [104] vallahu a'lem.

BÂB [106]

Karamanoglu, kâfiri mu'în idindi. Ehl-i İslâmuñ
üzerine yöründüegin bu tarafda Sultân Murad Han-ı Gâzi dahı
Karaman'a ne sûret-ilən vardi, anı beyân ider.

Sultân Murâd eydür: "Karamanoglu 'ahdüñ kanı kim bunuñ
gibi iş itdüñ." didi ve yörüdü. Akşehr'e [147b] çıktı. Anı aldı,
Konya'ya vardi, anı dahı virdiler. El-hâsil-ı kelâm Kara-
man'uñ İçil'den gayrisini cemî' hep tâbi' oldılar. Geldiler ve
Sultân Murâd şöyle kasd itdi kim baltacılar süre vilâyet-i
Varsağı elek elek idüp Karamanoglu'nu ele getüreler. Vardı-
lar Bozkır'a çıktılar. Karamanoglu gördü kim bu Osmânlı-
nuñ kasdları özgedür. Tîzcek Mevlânâ Hamza'yı göndürdüler
Sultân Murâd'a. Ve eyitdi kim: "Tazarru'lar hün-
kâr hazreti girü benüm bu küstâhliguma kalmasun benüm
suçunu bu kez dahı 'afv itsün." didi ve hem: "İtdügüm işe
peşîmânâm. Hünkârdan ümîddür kim 'afv umaram." didi.
"Ve hem Hamîdili'nden dahı el çekdüm." didi. Çünküm
hünkâr bu habarı işidicek eydür: "Bu vilâyeti hôd [148a] aña
ben virdüm idi. Simdiden soñra karındaşı 'Îsâ'ya virürin."
dir. 'Îsâ ol vakt hünkâr yanında olurdu.

El-hâsil-ı kelâm paşalar dilek itdiler. Suçunu 'afv itdi.
Hünkâr dahı Mevlânâ Şükrüllah'ı gönderdi. Vardi Kara-
manoglu'na yemîn itdürüdî kim: "Simdiden girü bi-vechin

mine'l-vücûh şimdén girü dahı yağılık itmeye, barışıklık ola, aralarında 'adâvet olmaya. Sultân Murâd Han dahı Karaman vilâyetinden bir ahad çöpi zulm-ila aldurmâdi ve almadı. Bu Âl-i Osmân'uñ 'âdetleri 'adl ü dâd üzerinedür.

SÜ'ÂL.— Ya Konya'nuñ ve Larende'nüñ zulmünü kim itdi?

CEVÂB.— Sebeb ne'ydügin habar vireyüm işid ve hem ne zamânda [148b] olmuşdur. Sultân Murâd'uñ Karaman'a evvel seferinüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz otuz tokuzında vâkı' oldı.

BÂB [107]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd kim
Karaman seferinden geldi, neye meşgûl oldu.**

Bundan evvel İshâk Beg Vilkoglu'nuñ hiyânetini hünkâra bildürmiş-idi kim Karamanoglu'nuñ hareketi ve Üngürüz'üñ hareketi cem'i Vilkoglu'nuñ şeytâneti olmuş-idi. Hünkâr dahı bunuñ bu harâzmâdalığın tamâm bilmiş-idi. Ol sebebden Sultân Murâd Han 'azîm leşker cem' itdi; Laz vilâyetini cümleten zabt ide. Vilkoglu buni tuydı, def'î tek-râr girü ilçi gönderdi, mübâlagâ armagânlar dahı bile gönderdi ve hem didi kim: "Kızumuñ [149a] cihâzı tamâm müretteb oldı. Adam götürün câriyeñizi aluñ." didi. İlçi geldi paşalar-ila buluşdı. Paşalar hünkâra bildürdiler. Paşalar eyitdiler: "Sultânum almak gerek." Hünkâr eyitdi: "Tedâruki ne-y-ise idüñ." didi. Andan soñra Üsküb'den İshâk [105] Beg'üñ hatunını gönderdiler ve kapudan Hadım Reyhan Aga'yı gönderdiler ve Özbek Aga'yı gönderdiler. Bular hayli adam-ila Üsküb'e vardılar. Andan togru Semendire'ye gitdiler. Birkaç günlük yir kalıcak Vilkoglu kâfir beglerinüñ hatunlarını karşı gönderdi. 'Acâyb konukluklar itdiler düñürlere. Be-gäyet eyü ta'zîm-ile Semendire'ye getürdiler. Ve hem geldükden soñra 'acâyb agırlıklar itdiler. Kizuñ cihâzı hisâbını yazmışlar, defterini [149b] Özbek Aga'ya virdiler. Vilkoglu eyitmiş kim: "Bu cihâzı kızuma virmedüm, hünkâr hazretine virdüm. Dilerse bu câriyesine virsün ve dilerse gayrı câriyesine virsün." dimiş.

El-hâsil-ı kelâm kızı alup *Edrene'ye* hünkâra getürdiler. Geldükden sonra hünkâr *Edrene*'de düğün itmedi. "Bir sî-pâhî kâfirüñ kızına dahı ne düğün gerek." didi. Ve dahı cihâzuñ kaziyyesin bildürdiler hünkâra kim Vîlkoglu dimış idi. Hünkâr bu habarı işidicek eydür: "Benüm câriyelerüme virecek nesnem yok midur kim anuñ kızınıñ cihâzını gayrı câriyelerüme virem." didi. Hîç bir nesnesin kabûl itmedi. Girü cihâzını kendüye virdi. Bir sehel zamân yanında turdu. Andan soñra [150a] Bursa'ya göndürdiler ve İsfendiyâr kızı Bursa'da-yıdı. Hünkâr ol zamân anı *Edrene*'ye getürtdi.

Nazm

Yine bir dürlü sûret tutdı 'âlem
 Ki bâtin nakşını göstere âdem
 Hezârân tedbîri bagladı fikri
 Kimin gündüz ide kimini ahşam
 Vezîrler tedbîri hana ider 'arz
 Velî han dir ki tınma şimdi epsem
 Ki fursat el vire düşmâni bulam
 Kesem başını dilin idem ebkem
 İdem aña elüme gire fursat
 N'ola itsün baña ol dürlü ibrâm

BÂB [108]

Anı beyân ider kim [150b] Evrenmezoglu 'Ali Beg'üñ Üngürüz vilâyetinüñ yolların görmege götürüldüğün bildürür.

Bir gün Hünkâr 'Ali Beg'e eydür: "Kullarumdan kim ola kim Üngürüz vilâyetinüñ yollarını eyuce bilür ola?" dir. 'Ali Beg eydür: "Sultânum! Ben kuluña buyurursañ geçeyüm cemî'i yollarını ve dahı illerini göreyüm. Înşâallah devletlü sultânumuñ girü ayagı tozına geleyüm." didi. Hünkâr eydür: "Rumilînlü ve Anatoli [leşkeri] bile geçsün." didi. 'Ali Beg eydür: "Hemân baña akıncı kullaruñ [106] yiter. Sultâ-

numuñ himmeti cemî'isinden artugırakdur." dir. Hünkâr eydür: "Eyle it imdi." dir. Hemân ol zamân akın çağrırdılar. Mübâlaga akıncı cem' olundi, yöründiler. Dümşkar'dan geçüp Üngürüz vilâyetine girdiler. Bir ay mikdârı [151a] agnalar, yidiler, içdiler. Hîç düşmândan eser belürmedi ve gâyetde toyumluklar olundi. Şol kadar esîr almışlar-ıdı kim, "Esîr akıncıdan çok artukdur." dirler-idi. Ve karataraş [karataraş] dahi şöyle oldu kim adamlar oldu kim eline biñ filori ve iki bin filori toyum olmuş, adamlar iñen çog-ıdı.

El-hâsil-i kelâm 'Ali Beg söyle toyum geldi kim Edrene'ye hünkâra vardi. Eytidi: "Devletlü sultânum! Üngürüz'e geçmek gerek kim Üngürüz bir vilâyetdür kim sultânuma lâyık. Hayf degül midür kim anuñ gibi vilâyetüñ begi kâfir ola." Şol kadar vasp itdi kim hünkâr geçmege ragbet oldu.

Nazm

Hemîşe söylenen erüñ nişâni
Nişân olur erüñ hem tercümâni [151b]

Nişânından anuñ hâli 'ayândur
Ne olsa 'ayna oldur hem beyâni

Cihâna cüz' yâ kül her kim gelüpdür
İşid söylendi mahfî vü 'ayâni

Bilüñ kim her kişi mikdârin itdi
Yitişdi sürdi bu devr-i zamâni

Kime degdi o nevbet çalmadı ol
Geçürmedi zamânından gümâni

BÂB [109]

Anı beyân ider kim sultânü'l-mücâhidîn
Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim ol Sultân Muhammed Han
oglîdur, Üngürüz vilâyetine 'azm itdügen
ve anda ne sûret-ile vardugın bildürür.

Evvel Vilkoglu'na adam gönderdi. Eytidi kim: "Üngürüz'e Semendire'den geçiserin. [152a] Oñad yarak göresin, kusûr ol-

maya." Ve andan sonra İflakoglu Dırakola'ya habar gönderdi: "Tizcek lehetüni cem' idesin; eyü yarar yoldaşlar-ıla gelisin. Yohsa ben senüñ üzerüne varmaga üşenmezin." dedi. Dırakola'ya bu habar varacak eydür: "Devletlü han! Ben hâzırıam sultânumuñ atın ve itin yitmege." dedi. Andan hünkâr hazreti dahi 'azîm 'asker cem' idüp sürdi. Togru Vidin'e vardı. Cem' Rûmili'nüñ akıncısı bile Vidin'den geçdiler, yörüdüller Üngürüz iline. Bir niçe pâre hisârlar aldılar. *Tâ Zibin'e dek vardılar.* Kırk beş gün vilâyet-i Üngürüz'de gezüp agnadılar ve andan sonra dönüp geldiler, vilâyet-i İflak'dan çıktılar. Dırakola, hünkâr öñince kulaguz olmuş-idi, *bile çıktı,* ötedin [152b]berü gelişe. Ammâ bu tarafdan Üngürüz'e girmede Lazoglu'nuñ lehetleri öñce kulaguz-idi. Dırakola [107] mübâlagâ pîşkeşler çekdiler. Gâziler dahi ganîmet-ilen geldiler. Girü vilâyetlerine çıktılar. Hîç bir kâfir bunlara karşı gelmedi.

Nazım

Gazâ kim bunlar itdi hakdan oldu
 'Înâyet Hâkim-i mutlakdan oldu
 Bu âlündür gazavât bil cihânda
 Atañ u hem dedeñ Gök Alp'dan oldu
 Bulara han didiler hôni boldur
 'Atâ vü hem kerem bunlardan oldu
 Murâd Hanam Muhammed Bâyezîd Han
 Murâd u Orhan u 'Osmân'dan oldu [153a]
 İlâhî fazl u ihsânuñ bu âle
 Mü'ebbed it 'atâsı senden oldu

Bu gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz kırkında vâkı' oldu,
 Sultân Murâd Han elinden.

BÂB [110]

Anı beyân ider kim Evrenezoglu 'Isâ Beg Arnavud'da n'oldı.

Hünkâr bir gün eydür: "Kocacuk Hisârı'na sefer idelüm."

didi. 'Isâ Beg'i öñice gönderdi. Didi kim: "Var akıncılarumu toyurd." didi. 'Isâ Begvardı Arnavud'a künc illerine girdi. Andan soñra akın koyivirdi. Segirdüm oldu. Anda hôd küffâr hâzır-ımiş yolların hemân bagladilar. İskender adlu bir er var-ıdı. Ol Arnavud Begi'nün oglı-y-ıdı. Asılda hünkâruñ [153b] iç oglanydı. Hünkâr ol vilâyeti aña tîmâr virmış idi. Soñra hünkâra 'âsî olmuş-ıdı. Ve ol 'Isâ Beg-ile varan akıncılaruñ yolunu ol İskender baglamış-ıdı.

El-hâsil-ı kelâm bu Müsülmânlar gördiler kim yollar baglanmış ve küffâr yolların alup tururlar. Ol gâziler dahı evvel esîre kılıç koydilar, kirdilar. Andan soñra dönüp küffâr-ıla şol kadar gazâ itdiler kim oklar dükenüp kılıçlar çöngeldi. Gâzilerüñ ekseri şehîd oldilar. Ve illâ hayli vilâyetler dahı feth olundi, ve egerçi gâzilerden dahı şehîd oldilar-ısa da.

Nazm

Şarâb-ı rahmet içdi bil şehîdler
Sîrâti kuş gibi geçdi şehîdler [154a]

Fenâ mülkinde karâr itmediler
Bekâ sarâyına göçdi şehîdler [108]

Tecellîyi o zât bunlaruñ oldu
Anuñçun 'ömrini biçdi şehîdler

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz kırk altısında vâki' olundı. Ve bu târîhde 'asır vaktında gün tamâm tutıldı.

BÂB [111]

Anı beyân ider kim sultânü'l-mücâhidîn
Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim Biligrad'a varup ne'yledi.

Sultân kim Üngürüz vilâyetini seyr idüp devlet-ile tahtna gel-dükden soñra 'azm-i Biligrad itdi. Zîrâ *Belgrad*; bildi kim Üngürüz vilâyetinüñ kapusidur. Bu kez kasd itdi kim ol kapuyı aça. Leşker-i İslâm'ı cem' itdi. [154b] Andan yörüdi gelüp Biligrad'uñ üzerine düşdi. Hisâra ceng ider gibi oldilar. Sava'yı

geçdiler, Biline'ye akın saldılar. Gâziler şöyle toyum geldiler kim bir çizmeye bir nefis câriye virürler-idi. Fakîr dahi ol seferde bile-y-idüm, yüz akçaya altı yidi yaşar bir oglan satun aldum. Ata hizmet idebilür esîri yüz elli akçaya virürlerdi. Akıncılardan fakîre dahi yidi kul ve câriye hâsil oldu ve dahi şol kandardı kim leşker göcse esîrûñ galebesi leşkerden ziyâde-y-idi.

El-hâsil-ı kelâm şöyle vasf olundı kim, “İslâm bünyâdi zâhir olaldan berü kim gâziler gazâ iderler, buncılayın gazâ dahi hîc vâkı’ olmadı.” didiler. Ve hem [155a] dahi didükleri beyâni vâkı’-idi. Fakîr dahi ol seferde bir gün hünkâr hazretine vardum. Fakîre esir buyurdu. Ben eyitdüm kim: “Devletlü sultânum! Bu esîri götürmege at gerek.” didüm. “Ve yolda bunlara harçlık gerekdir.” didüm. Baña beş biñ akça ve iki at ‘atâ itdi. Tokuz baş esîr ilen ol sefer Edrene’ye geldüm ve hem dört atum var-idi. Esîrleri üçer yüze ve ikişer yüze satdum.

Nazm

Gâziler toyum oldı var Biligrat
Bozuldı bâguñuz ne bil ne ırgad

Senüñ horyâdlaruñ hep gâzi kirdi
Dögün sen iy kiral şapkañı tîz at

Senüñ mahbûblaruñ İslâm'a geldi [155b]
Olaruñ hüsnî oldı 'ışka mir'ât

BÂB [112]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi
Semendire'ye ne vech-ile ragbet ider.**

Kaçan kim Biligrad'dan geçdi, togrı Üsküb'e geldi. İshâk Beg eydür: “Hey Devletlü sultânum! Mâdamki Vîlkoglu Semendire’de ola, ne Karaman epsem olur ve ne Üngürüz bize mutî’ olur.” didi. Ve hem Dirakola dahi münâfikdur.” didi. Murâd Han-ı Gâzi eydür: “Hele bu sefere varalum Hak ta’âlâ nasîb iderse anı [109] dahi görevüz.” didi. Edrene'ye geldiler, ol kış kışladılar.

Hemân kim yaz oldı Dirakola'ya ve Vilkoglı'na adam göndürdiler, kapuya kıgıldır. Vilkoglı [156a] kendü gelmedi, iki oglını gönderdi ve Dirakola gördü kim Vilkoglı bunuñ gibi itdi, Dirakola kendü iki oğlı-y-ila bile devlet işigine geldi. Hemân geldüğü gibi Dirakola'yı tutdilar ve iki oglunu bile tutdilar. Dirakola'yı Geliboli hisârında habse kodılar ve iki oğlunu Germiyân vilâyetinde Egrikös [Egrigöz] Hisârı'nda habs itdiler. Vilkoglı'nuñ iki oğlunu Tokat kal'asında habs itdiler.

İshâk Beg ol yıl Mekke'ye destûr diledi. Hünkâr dahi yaz olicak vardı Semendire'ye düşdi. Vilkoglı hisârların berkitdi. Kendü Üngürüz vilâyetine gitdi. Hünkâr buyurdu kim: "Laz ilini uruñ, kal'alarını yikuñ, halkını esîr idüñ." didi. Ol vakt şöyle toyumlıklar oldu kim dört yaşında [156b] oglanı Üsküb'de yigirmi akçaya satdilar. Ishâk Beg Mekke'den geldi. Henüz Semendire dahi alınmamış idi. Fakîr Ishâk Beg-ile Mekke'den bile geldüm. Bir gün hünkârdan Ishâk Beg'e kul geldi kim "Nike Öbrünk [Nige Obran] üzerine var; anı hisâr it." didiler. Germiyân sancagını aña yoldaş koşdilar. Ve Germiyân sancağı begi ol zamânda Temürtaşoğlu Umur Begoglu Osmân Çelebi'yi ki ol Varna gazâsında şehîd oldu. Fakîr dahi ol zamânda Üsküb'e Ishâk Beg-ile Mekke'den bile gelmişdüm. Gâh gâh bu mâcerâlarda bile bulunurdum. Ve bir def'a dahi Ishâk Beg'üñ oğlu Paşa Beg-ile Kılıçcısı Togan-ila harâmîlige bile varmış-idum.

Bir gün 'asker içinde bir gavgâ belürdü. Ishâk Beg ol sâ'at at arkasına [157a] geldi. Cemî'i gâziler dahi bile bindiler. Nâgâh gördük karşudan bir alay küffâr çïka ve anuñ ardından bir niçe alay dahi çıkışgeldi. Yayasin öñine tutmuş ve atlusu ardına turdu. Kapkara pus olup üzerümüze yörüdü. Bu tarafdan dahi ehl-i İslâm leşkeri dahi tekbîr getürdiler, bir kezden. Hemân yayanuñ üzerine at saldılar. Yayaya turmadın ok serpdiler. Gâziler anlaruñ okların eslemedi. Hûcûm itdiler. Üzerlerine sürdiler. Atlusı arasında turmadı, dahi kaçdilar. Yayayı at ayagi altında pâymâl itdiler, kirdilar. Şöyledir kirkun oldu kim gâzilerüñ atları kâfirlerüñ ölüsi üzerrinde yörüler-idi. Ishâk Beg çağırtdı kim "Hey gâziler! Yiter kirduñuz, esîr idüñ, imden girü." didi. [157b]

Vallahi fakîr kirdugumdan gayrı bişin esîr itdüm, Üsküb'e getürdüm. Bişini tokuz yüz akçaya virdüm. El-hâsil-i kelâm ol yılda Semendire dahi feth olundi. Cemî'i Laz vilâyeti bile *feth olındı* ve hisârlarına kullar kodilar ve şehirlerinde kâdilar nasb itdiler ve Semendire'de Cum'a namâzi kılındı ve cemî'i Laz vilâyetinin hâkimi ehl-i İslâm oldu, Hak ta'âlâ fazlı-y-ila.

Nazm [110]

Zulmet-i kûfri *cihânda hep bozar* 'Osmânîler
Hak ta'âlâ bunları dâyim bu ihsânda diler

Kahrı kâfirden gidermek Hak buña itdi nasîb
Hem nizâm-ı şer'i gör kim ne düzer 'Osmânîler

Hak ta'âlâ bunları rahmete mazhar eyledi
Îşiginde kul olupdur 'âlim ü sultânlar [158a]

Bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz kırk birinde vâkı' olundi, Sultân Murâd Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [113]

Anı beyân ider kim Mora vilâyetinin kapusı Germe Hisârı'n sultânü'l-mücâhidîn Sultân Murâd Han-ı Gâzi anı ne sûret-ile feth ider.

Bir gün Sultân Murâd Han-ı Gâzi eydür: "Turahan'ı [Durhan, Durhan] getürün." dir. Vardılar getürdiler. Sultân Murâd aña eydür: "Bu Germe Hisârı'ı kim Mora'nuñ agzı-dur anı ne sûret-ile almak gerek, baña habar vir." didi. Turahan Beg eydür: "Bu Germe Hisârı sultânnum bir garîb hisârdur. Bu Germe didükleri bir deñizden bir deñize çekilmişdir ve bu deñiz dahi bir vilâyeti tamâm çevre tolanmışdur. Ke-ennehu bu vilâyet bir ada gibidür. Şöyle vâkı' olmuşdur. [158b] Ve bu Germe Hisârı aña kurudan kapu gibi vâkı' olmuşdur. Ve bu Germe'ye biş yirde hisâr yapmışlardır. Ve hem her hisâruñ mübâlaga yarakların dahi görmiş-

lerdür. Döndi girü Turahan Beg eydür: "Sultânum! Ol hisâra varıçak üç yirden savaş virmek gerekdir her birisine." Hünkâr eydür: "Turahan! Benüm hâtırum şöyle diler kim ol Mora vilâyetine 'azm idüp gazâ idem.' didi. Turahan Beg eydür: "N'ola devletlü sultânum." dir. Hünkâr eydür: "İmdi tiz yarak görün gidelüm." didi.

El-hâsil-i kelâm, yarak gördüler ve Turahan Beg'i sancağı ile öñlece gönderdiler. Zîrâ kim Germe Turahan Beg'üñ uci-yidi. Hemîn ki Turahanvardı, hünkâr dahi ardınca bile [159a] vardi. Gördiler kim biş hisâr birbirine havâledür. Her kankısına kim yoris olna bunlar birbirine yardım ider. Hünkâr hazreti hôd biş hisâr degül on hisâruñ yaragını görmiş-idi.

İmdi bunlar hisâruñ üzerine vardılar. Toplar kurdılar, hisârlara atıldılar ve illâ bu topuñ bakırın götürdüler. Sancak sancak evvelden ülesdürülmüş-idi. Cemî' leskerde bakır kayd olmuş-idi. Toplar dökülüp hâzır oldu ve atmaga kuruldu.

Cenge başladılar ve hisârları dögdüler. Gice gündüz kâfirleri uyutmadılar. Deñizi kesüp hendek itmiş-idi, hendegi tol-durdılar, suyını kurutdılar, hisârlarını yıkdılar. "Yagma" buyruldu. Ha diyince gâziler hisâra koyuldılar. Kâfirini kırdılar ve akıncılara akın virdiler. [159b] Bî-nihâyet esîr getürdiler. Şol kadar toyumluklar [111] oldu. Anda dahi kim eyü mahbûbe câriyeleri üçer yüz akçaya virürler-idi. Karataraşa hôd hisâba gelmezdi. Altun gümüş tepsiler ve mevcûş maşrabalar iñen çog-idi. El-hâsil-i kelâm gâziler söyle toyum oldılar kim oranı bir çuhayı almazlar-idi, götürmeden üsenürler-idi. Bu Mora vilâyetiñ evvel fethi Sultân Murâd Han elinden budur kim fakîr şerh itdüm, vallahu a'lem.

Nazm

Açıldı ma'din-i genc-i vilâyet
 Ki Âl-i 'Osmân'a oldu hidâyet

Vilâyet-i Mora zulmetde-y-iken
 Sa'âdet günü dogdu hôş beşâret [160a]

Bu Âl-i 'Osmân'uñ fethi hisâbsuz
 Ki Hak bulara itmişdür işâret

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz kirk ikisinden sehel geçmiş-idi kim vâkı' oldu, Sultân Murâd Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [114]

Anı beyân ider kim Kula Şâhin kim Mezîd Beg'den soñra münhezim oldu. İflak'da ol ne sûret-ile oldu. Anı bildürür.

Bu Kula Şâhin ol vakt Rûmili'nüñ beglerbegisi-y-idi. Bir gün hünkâra eydür: "Devletlü sultânum!" dir. "Ol Yanko diyen martaloz, Mezîd kuluña hayli iş itdi. Eger buyurursañ ben kuluñ varayın Mezîd Beg'üñ intikâmin ol kâfirden alayın." didi. Hünkâr dahı "Var!" didi. Anadolu leşkeri-nüñ ba'zısını Rûmili [160b] leşkerini ve akıncısını bile aldı yörüdü, İflak Vilâyeti'ne geçdi. Şarâba ve kebâba te-na"uma meşgûl oldu. Begler eyitdiler: "Ne'ylersin hey begüm! Düşman vardur." didiler. Kula Şâhin serhoşla eydür: Ol düşman benüm börkümi görürse birkaç günlük yol añaru kaçar." didi.

Bu kelâm olinurken nâgâh Üngürüz leşkeri belürdi. Kula Şâhin agzındagi lokmasın henûz yimedîn derhâl at arkasına geldi kîçina dönüp hemân kaçdı. Begler eyitdiler: "Ne'ylersin hay gel düşmâna karşı varalum, ordumuz bâri ayag altında kalmasun." didiler. Kula Şâhin eydür: "Bu gi-ce katlanuñ, dün yarısında ben anlaruñ hakından gelem." didi. Ahşam karañusı olicak düşman kayısı kalmadı. [161a] Börkün düşmana bağışladı. Sorar ki: "Tuna yakın midur?"

El-hâsil-ı kelâm leşker-i İslâm anda münhezim oldu ve bu tarafdan Karamanoglu işitti kim tayısi ehl-i İslâm leşkerin simîş, be-gäyet ferahnâk oldu. Yörüdü, Emirtağ'nuñ yaylaya gelen ilini urdu. Mûsûlmânlarınuñ 'avratını ve oglanlarına fesâdlar itdürdi. Andan sürdi Begbazarı'na vardi. Anı dahı andan biter eyledi. [112] El-hâsil-ı kelâm ayagi basdugı yırlerde işlediği işleri kâfir dahı ol vech-ile itmez-idi.

Nazm

Bu dem tālī' ne burcdn tulū' itdi
Ki kâfir tālī'ini gâlib itdi

Mu'în oldu Karaman kâfire gör
Yüzi kara özini magbûn itdi [161b]

O demde küfrine hükm itdi İslâm
Ki İslâm ilini yıkdı vü gitdi

BÂB [115]

Karamanoglu kim bunuñ gibi hadesler itdi,
Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı aña ne'yledi. Anı beyân ider.

Hünkâra habar geldi kim Karamanoglu 'ahdını girü sidi, Müsülmânlarınuñ 'avratın ve oglanın zâlimlara nâ-meşrû' işler itdürdi. Bu habaruñ hakîkatını bilicek hünkâr dahı hemân 'asker-i 'azîm cem' itdi ve hem Rûmili'nüñ ne kadar kâfir leşkeri var-ısa kendüye tâbi' anları bile alup sürdi, Konya'ya çıktı. Hemân yagma buyurdu. Şöyle urdilar vilâyet-i Karaman'ı kim elek elek itdiler. Köylerini ve şehirlerini harâb itdiler. Karamanoglu kaçup [162a] Taş'a girdi ve ol yıl niçe er oglan ve kızlar togdı mechûlü'n-neseb. Girü Karamanoglu'nun hatunu ve vezîri Sürûr'ı ikisini Murâd Han'a gönderdi. Karamanoglu ilçilige geldi. Karamanoglu hatununa eyitdi: "Var karındaşuñdan benüm suçumu dile, girü." didi. Anlar dahı Murâd Han'a gelüp çog tazarru'lar ve meskenetler itdiler ve didiler kim: "Karamanoglu kendüye lâyığın işledi. Hak ta'âla hazretinde yüzini kara eyledi. İmdi kerem ve lutf eyle mürûvvet ehlişen bunuñ gibi itme." didi. Andan hünkâr Sürûr'a eyitdi: "Şimden girü sen ol begüñe inanur misin kim baña andan geldüñ, dilek idersin." didi. Sürûr eydür: "Sultânum evvelki hatâsında ben bile degüldüm ve hem bu hatâsında [162b] rızâm yog-ıdı. Bu iş Turkutoglanları'ndan oldı." didi. Hele sözü budur kim eydür: "Bir hatâdur itdüm, artuk böyle itmezem." dir. "Ben kuluñu inandurdı." dir. Hünkâr dahı girü suçunu 'afv itdi, döndi gitdi.

İmdi 'azîzler bu Osmânlı'nuñ zulm itmesinüñ sebebi Karamanoglu İbrahim'üñ sebebindeñ olmış-idi, yohsa tâ bugüne degin Osmânlı'dan kimsenüñ hakkına zulm itmek gelmemiş-idi.

Nazm

Fesâda kim sebeb olsa Karaman
O bilmez ne olur dîn ü ya îmân [113]

Fesâd olur hasedden mahlûk içre
Haseddür bil Karaman işi hemân

BÂB [116]

Vilkoglu'nuñ Laz vilâyeti elinden gitdükden soñra
Yanko'nuñ öñine düşüp [163a] Izladı Dervendi'ne
ne sûret-ile Üngürüz leşkerini getürdügin beyân ider.

Kaçan kim Semendire Vilkoglu'nuñ elinden çıkışacak, anuñ içine ehl-i İslâm tolicak cemî-i küffâr karın agrısına ogradılar. Vilkoglu vardi, Üngürüz etegine yapışdı ve hem bu tarafdan Karamanoglu'nuñ ilçisi vardi Üngürüz'e eyitdi: "Sen añarudan yörü ben berüden yöreniyüm. Rûmili senüñ olsun ve Anatoli benüm olsun ve dahı Vilkoglu'na dahı vilâyetin alıvirelüm." didi. El-hâsil-ı kelâm Üngürüz'üñ kıraldan gayrısı cemî'i leşkeri Yanko-y-ilan Vilkoglu'na koşdilar. Bunlar gelüp İslâm vilâyetine girdiler. Tâ Izladı Dervendi'ne degin geldiler. Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı ol arada [163b] karşılaşup buluştu. *Ammâ kâfir* Izladı Dervendi'nuñ içinde oturdu. Vilkoglu Rûmili beglerini filori-y-ile konukladı. Hünkârı kâfir-ile ograşmaga komadılar. Küffâr birkaç gün oturdu. Küffâr hemân bir gice göçüp gitdi. Ol vakt beglerbegi Kâsim Paşa-y-idi. Anı küffâruñ ardından gönderdi. Kâfirüñ hôd bususı var-ımış. Bunları gâfilla ortaya aldılar. Halîl Paşa'nuñ karâsındañ anda tutdular. Ol Boli sancağı begi-y-idi. El-hâsil-ı kelâm Vilkoglu'na gine vilâyetin virmege filori himmet eyledi, virdiler. Vilkoglu'nuñ iki oğlu kim Tokat habsinde-y-idi. Anlaruñ gözlerine demür sürme

çekdiler, atasına götürdüler. Halîl Paşa'nuñ karıdaşını dahı [164a] Üngürüz'den satun aldılar.

Andan sonra Sultân Murâd Han-ı Gâzi dahı Edrene'ye geldi. Halîl Paşa'ya eydür: "Ben oglumı gözüm öñinde tahta geçirürün." dir. Ben hayli gazâ seferlerin itdüm. İmdi benüm oglum dahı benüm hayatumda göreyin ne sûret-ilen pâdişâh olur." didi. Hemân oglını Ma'nisa'dan getürtdi kim ol Sultân Muhammed-i Gâzi'dür, tahta geçürdü.

Turahan Beg'i tutdı, Tokad'a Bidevî Çardagi'na gönderdi. Anuñ-ıçun kim ekser küffâr ograşmaga Turahan sebeb olmuş-idi. Ve hem didiler kim: "Turahan Vilkoglu-y-ila gâyetde dostlardur." dimişler-idi. Anı tutmaga sebeb bunlar olmuş-idi. Ve andan Sultân Murâd kendüsi ihtiyâr-y-ila tahtını oglına virdi. [164b] Kendü Ma'nisa'ya vardi. Halîl Paşa'yı oglunuñ yanında vezîr-i a'zam kodı. Mevlânâ Hüsrev'i kâdî-'asker itdi oglına ve girü kalan tertîb yirlü yirinde.

Nazın

Ogullar ataya yürek yağıdır
Oguluñ eyüsü gussa tagıdır [114]

Ogul kim atanuñ hemsâzı ola
Safâlu bâğı bostân u bâgidur

Ogul kim mukbil olup du'â alsa
Atanuñ devleti yüzü agıdır

Her ogul kim ol uymaz atasına
Resûl'e müdde'î Hakk'a yağıdır

BÂB [117]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han oglını tahta geçirüp
kendü Ma'nisa'ya varup [165a] oturdugündan sonra
neler zâhir oldu, anı bildürür.**

Sultân Murâd kim ferâgat-ila vardı Ma'nisa'da oturdu. Oğlu Edrene'de tahta geçdi. Karamanoglu işitti, gâyetde ferah oldı. Vilkoglu'na bu habar varıcak işidüp ol mel'ûn dahı ferah

oldı. Andan sonra Karamanoglu tîz Üngürüz'e ilci gönderdi kim: "Ne turursız, uşda 'Osmânoglu delü oldı, tahtını bir oglana virdi. Kendü çalıcı 'avratalar-ila baglar ve bahçalar bucagında yiyp içüp yörür. Vilâyetden elin çekdi. İmdi fursat senündür ve bizümdür." Ve bu tarafda Vilkoglu'na daha habar gönderdi. Ne beñzer aña kim herzeler söyledi. Kendüye Yanko'yı kırалı azdurdı. Eyitdi kim: "Ne turursız, Türkçe bundan yig fursat elüñüze girmez." didi. Bu kiral [165b] ol kiraluñ oglıdır kim Gögerçinlik'e gelmiş idi.

Yanko bunlaruñ öñine düşdi Biligrad'dan geçdiler, togrı Varna'ya yörüdüler. Sultân Murâd Han-ı Gâzi'ye dahi memleket halkı eyitdiler: "Ne-y-içün epsem turursın, küffâr hûcûm idüp yörüdü, vilâyeti harâb idüp bozayorur." didiler. Andan bu habarı işidicek Sultân Murâd Han-ı Gâzi sürdi Gelibolu'ya geldi. Küffâr gemileri gördü kim Gelibolu boğazını baglamış. Gördi Rûmili'ne geçmesi müte'azzir. Andan döndi Kocaili'nde Akçahisâr'a geldi. Bu tarafdan Halîl Paşa dahi hünkârı karşılayı geldi. Akçahisâr'uñ mukâbele-sine kondı, oturdu.

Hünkâr ol aradan Rûmili'ne geçdi. Leşkerüñ varı cem' olundı. Andan Hak ta'âlâya sigındı [166a] Küffâruñ üzerine hûcûm idüp yörüdü. Kâfire karşı vardı. Yollarını bagladı. Varna tagında ograşdilar. Yanko Anatoli leşkerine karşı yörüdü. Anatoli beglerbegisi şehîd oldı ve dahi niçe sancak begleri dahi şehîd oldılar. Rûmili leşkeri kenâra urdı. Giñ yi-re çıktılar. Hünkâr dahi kendü kapusı-y-ila bir yire cem' oldı. Ammâ mecmû' leşker cem' olmaga yırıleri tar-ıdı. Dere depe-y-idi. Kiral gördü hünkâr yanında adam cem'iyyeti az gözükdü. Kiral eyitdi: "Varayum Türk begini tutayum." didi. Hemân "höl höl! diyü yörüdü. Yeñiceri iki [115] yarıldilar yol virdiler. Kiral geldi aralığa girdi. Atın siñirlediler, atdan yıkıldı, atı bile düşdi. Koca Hızır başın kesdi [166b] göndere dikdiler. Gâziler bunı göricek bir kezden tekbir getürdiler, hûcûm idüp küffâri kırmaga başladılar. Mübâlagâ kâfirler kıldılar. Arabalarını aldılar bir yire küffâr girü cem' oldı. Anuñ dahi üzerine vardılar. Anları dahi kıldılar.

Ehl-i İslâm şâd u hurrem oldılar. Azab Beg Turahan Beg'i

ol hînde hünkârdan dilek itdi. Tokat hisârınıñ habinden çıkardı, hünkâr âzâd itdi. Etrâfuñ beglerine ilçiler göndürdiler. Tutsak kâfirlerden bile armagân göndürdiler ve Mîsîr sultânına Azab Beg'i göndürdiler ve hayli cebelü kâfirler bile göndürdiler. Murâd Han-ı Gâzi hemîn küffârı sıdı, togru Edrene'ye geldi. Gine tahtına geçdi oturivardı. [167a] Oğlunu girü Ma'nisa'ya göndürdi, kendü Edrene'de mütemekkin oldu.

Nazm

Gazâlar kim idüpdür Âl-i 'Osmân
Vilâyet kâfirin itdi Müsülmân

Kaçanı komadılar yağılarda
Dileyene dahı virdiler amân

Bu âl kim 'âlem içre gâzi oldu
Bu âlüñ müştakı oldu Süleymân

Hûrî vü ins ü cinnî vahş u tayrı
Bu âle oldılar cümlesi fermân

Muhammed ümmetinüñ hâslaridur
Bu âldür kim ider i'lân-ı îmân

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz kırk yidisinde vâkı' olundı Sultân Muhammed oğlu [167b] Sultân Murâd Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [118]

Arnavud'dağı Akçahisâr'ı Sultân Murâd Han-ı Gâzi ne sûret-ilən aldı, anı beyân ider.

Sultân Murâd Han-ı Gâzi bir gün oturup sohbet iderken Arnavud İskenderi'nüñ 'ammusioğlu Hamza Beg geldi. Eydür: "Devletlü sultânım! Arnavud vilâyetinüñ ba'zısı İskender'e yağdı oldı. Eger sultânım ben kulına buyurursa varayum Akçahisâr'ı sultânuma alivireyüm." didi. Hünkâr da-hı paşalara bunuñ habarın didi. Paşalar eyitdiler: "Sultâ-

num! Kendüñüz varmak dahı yigdür.” didiler. Hemân hün-kâr: “Sefer yaragın görün.” didi. Paşalar dahı sefer yaragın kâmil ve mükemmel gördüler, bî-kusûr, hîç eksük kalmadı. Ol seferde oğlu Sultân [168a] Muhammed’i bile alup gitdi. Vardılar Akçahisâr’uñ üzerine düsdiler. İki ay mikdârı eyü ceng [116] olundi. Âhirü'l-emir suyinuñ hazînesin buldilar. Suyin yabana saldılar. Susuzlıktan be-gâyet buñaldılar, ol sebebeden hisâr feth olundi. Vilâyet-i Arnavud'uñ ekseri bile feth oldu. Ve eyü toyumluklar oldu. Vilâyetüñ esîrlerin çikardılar. Andan soñra niyyet itdiler kim çeriye destûr vireler. Bu tarafda Vidin’den habar geldi ki: “Üngürüz kâfiri galaba yarag-ila geleyorur.” didiler. Hünkâr dahı hemân togru Sofya’ya yörüdü. Rûmili çerisine destûr virdi ve “Anatoli’ya harçlıkçı götürüp, harçlık getürdüñ.” didi. Sofya’da kendü oturdu.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz elli birinde [168b] vâkı’ oldu.

BÂB [119]

Üngürüz kâfiri Kösova’ya gelüp Sultân Murâd Han-ı Gâzi-y-ile niçe ograşdı ve hem ol Üngürüz ile bile gelenler niçe banlar-ıdı, anları beyân ider.

Sultân Murâd kim Arnavud’da Akçahisâr kim feth itdi, leşkere destûr vire, andan soñra kim Edrene’ye geleyidi. Habar geldi kim: “Üngürüz kâfiri ‘azîm leşker cem’ idüp uç geleyorur. Ve Biligrad’dan öni geçeyorur.” didiler.

Şöyle kim; “Nefîr-i ‘âm” didiler. Hünkâr eydür: “Bu da Vil-koglu’nuñ şeytânetidür.” dir. “Hele bu gelen kâfir beglerini soruñ görün kimlerdir? dir. Martaloz Togan’ı götürdüler,vardı gördü ve hakîkatların bilüp girüp hünkâra geldi. Eydür: “Devletlü sultânum! Ol gelen banlaruñ biri Lih bandur ve bir Çih bandur [169a] ve biri dahı Lökbanoglu ve biri Sekületi [Sögület] bandur. Bunlar Üngürüz vilâyetlerinüñ ulu pâdişâhlarıdur ve her biri kırala mânenâdı banlardur. Ve illâ menba’-ı fesâd Yanko Hunyad’dur. Bunlaruñ öñlerine düşüp getüren

oldur. Çunkim hünkâr anlaruñ hakîkatini bildi, hemân tevekkül-i külli Hak ta'âlâya sığınup togri Sofya'dan yörüdü. Ammâ cemî'i vilâyetün 'askerin cem' itmiş-idi.

Ol seferde Karamanoglu'ndan adamlar geldi. Gazâya tamâm leşker gelicek cebe 'arz olundi. Ya'nî leşkerinüñ cebelüsün gördü ve bir bir gözden geçürdü. Diledi kim Karamanoglu'ndan geleni dahı göre. Andan gelen leşkerün begine eyitdiler: "Sen dahı getür adamlaruñ göster." didiler. Ol dahı cebelüsini 'arz itdi. Kaltak eyerlüler, [169b] yırtmaç kürklüler, örmeç kuşatlular, kabalak dülbendlüler, özengüsi kayışı ipden Turkutlu'nuñ birer bölük at ogralarını divşü-rüp göndürmiş.

Akçaylu ogluna dönüp hünkâr eydür: "Benüm anuñ yar-dımına ihtiyâcum yokdur, Hak ta'âlâ 'inâyetinde. Ammâ min-vechin göndürdüğü eyü varmış. Benüm çerime bir mashara eksük-idi, anuñ-içun göndürmişdür." didi. "Ve andan hîç umum yokdur, velî andan şunu isterin kim şey-tânlık itmesün, hemân kendü hâlinde olsun." didi. Andan soñra devlet-ile düşmân üzerine yörüdü. Kurşunlu Kilise'ye vardi. Anda küffârdan habar bildi kim küffâr togri Kösova'ya çıktı. Ardınca göçdi, Cum'a günü gün togdugu gibi kâfir ile buluşdı. [170a]

Hünkâr kim kâfir leşkerini göricek derhâl atından indi. Arı abdest alup iki rek'at namaz kıldı ve yüzin topraga sür-di. Hak ta'âlâya niyâz itdi ve eyitdi: "İy Bârî Hudâ! Yâ İlâ-hî! Senden dilerem kim bu ümmet-i Muhammed'i sen sak-la ve bunlara sen nusret vir. Ve benüm günâhumçun bunla-rı küffâr elinde sen zebûn itdürme." didi. Kaçan kim niyâz-dan fârig olicak hemân-dem "Niyyet-i gazâ" diyüben bindi, küffâruñ üzerine húcüm idüp yörüdü. Ol gün 'acâyib eyü ceng olundi. Küffâruñ niçe sancağı alındı. Ol gice girü irte-ye degin ceng olundi. Cum'aertesi girü ceng-i 'azîm olundi. Niçe begler şehîd oldılar ve küffâruñ dahı niçe banları düş-di öldi ve niçeleri dahı [170b] tutuldı, esîr oldı. Yanko kaçdı ve Lök ban kaçdı. Oğlı-y-ilan Sökület ban düşdi. Lih ban esîr olmuş, ammâ kendüni bildürmemiş. Soñra satılı satılı kurtılmış. Bâki küffâr, kimi kırıldılar ve kimi esir oldılar.

Fakîr dahı anda bir kâfir depeledüm. Hünkâr fakîre bir eyü at virdi ve dervîş Akbîyîk'a dahı virdi. Ammâ Çih banı esîr itmişler. Hünkâra getürdiler. Hünkâr direğümen getürtdi. Sordı kim: "Ben hôd sizüñ-ile düşmanlık itmedüm, siz benüm vilâyetüme ve üzerüme neden geldünüz?" didi. Ol kâfir eydür: "Gözümüze bunuñ gibi esirlik gözükür-imiş." didi. "Ve illâ pâdişâha birkaç sözüm var söyleye-yüm." didi. "Eger destûr virürse." dir. Hünkâr eydür: "Söyle" dir. [171a] "Evvel sözüm budur kim her yıl biş biñ yarar nöker-ilen hünkâruñ kullugına geleyüm." didi. "Ve dahı on pâre hisâr vireyüm. Her birinüñ vilâyetinden çok meblaglar hâsil olsun." didi. "Ve gayri vilâyetüme dahı haraccuñ gel-sün harâc divşürsin." didi. "Ve cemî' memleketümde senüñ kânunuñ yörisün." didi.

Döndi hünkâr eydür: "Allah 'inâyetinde senüñ bu söyledü-gün nesnelere benüm hîç ihtiyâcum yok-durur." dir. "Ne maluña ve ne hôd kal'aña ve ne leşkerüñe." didi. Ve bu kâfir eydür: "Senüñ gibi ganî padişâhuñ üzerine gelene her ne kim itseler belâ yolından lâyıkdur." didi. Hünkâr kendü kılıcını çekardı cellâduñ eline virdi: "Bu kâfirüñ boynunu ur." didi. Giri bu kâfir eydür: "Devletlü padişâh! N'ola ben senüñ [171b] elüñde olsem." dir. Hünkâr sordı, bunuñ murâdi ne'y-idüigin bildi. Bunuñ murâdi ol-ımış, "Beni bir ulu adlu padişâh kendü eliyle öldürdi." didürmek-imiş. Hünkâr cellâda işâret itdi, "çal" diyü. Bir kerre cellâd çaldı, galtân yire düştü.

Bu Sultân Murâd Han-ı Gâzi'ñüñ gazâları çok olmuşdur ve her gazâsını *ve fi'lini* zamanında kim olmuşdur, fakîr ihti-sâr itdüm. Ke-ennehu anbârdan bir kaç çâşni virdüm. Anuñ cümle-i gazâsı beyânında 'akıllar zâyil olur. Maksûd bu ka-dar dahı itdüğüme sebeb anlaruñ rûhına hayr-ila du'â ol-sun diyü zikr itdüm. Allah aña rahmet itsün kim bu Âl-i 'Osmân'uñ menâkibini okiyana ve diñleyene ve anlaruñ rûhlarına du'â eyleyene Hak ta'âlâ [172a] hazreti ol kişiden râzı ve hôşnûd olsun ve Hazret-i Resûl 'arsa-i 'arasâtda şe-fî'i olsun. Ve dahı anuñ her du'âsı ve hâceti Hak ta'âlâ haz-retinde kabûl u makbûl olsun. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn ve yâ hayre'n-nâsırîn.

Ve bu gazâya gazâ-yı ekber didiler ve hem dahı ol gazâda nefîr-i 'âmin oldıldı. Hak ta'âlâ bu gazâyı Âl-i 'Osmân'a müyesser itdi kim tâ kiyâmete degin bu âle hayır du'alar sebeb olına.

Bu fakîr eydürem kim: Yâ İlâhî 'izzetüñ hakkı ve habîbüñ [118] Muhammed'deki hürmetüñ hakkı, bu menâkibi okiyana ve diñleyene ve yazana rahmet it." dirin. Yâ İlâhe'l-'âlemîn! Du'âmî sen kabûl it. Âmîn Yâ rabbe'l-'âlemîn. Ve bu gazâda Sultân Murâd oğlu Muhammed de bileyidi, vallahu a'lem.

Nazm [172b]

Siyâc-ı dîn-i İslâm Âl-i 'Osmân
Bularuñ meddâhidur cümle sultân

Bu âlüñ dîn kılıcı var elinde
Gazâ bu âle virdi Ganî Sübhân

Bu âlüñ ihsânu tutdı cihânu
'Atâsı bahrında katredür 'ummân

Bu âlündür fazîlet 'âlem içre
Mucâhidün didi âyât-ı Kur'ân

Âşıkî Yahyâ Selmân 'Âşık'a var
Ki Muhlis İlyâs u hem vire bürhân

Ve bu gazânuñ fetih târîhi hicretüñ sekiz yüz elli ikisinde vâkı' olundi, Kösova'da Sultân Murâd Han elinde kim o Sultân Muhammed Han-ı Gâzi oglıdır.

Nazm

Gazâlar itdi gitdi Gâzi Hünkâr
Mukâbil olmadı zincâr [?] u mekkâr

Gazâvatda bil ol sâhib-kırândur
Zafer bulmaz anuñ kadrine gaddâr

Ne tutdı Hak aña nusret viripdür
Mu'înîdür anuñ bil Ganî Gaffâr

Günâhı magfiretde gark olupdur
Komadı ‘aybin anuñ Ganî Settâr

BÂB [120]

**Anı beyân ider kim Sultân Murâd Han-ı Gâzi oglı
Sultân Muhammed Han’ı
ne sûret-ilen everdi ve kimüñ kızın alivirdi.**

Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim Kösova gazâsına devlet-ile geldi, Edrene’ye geçti, tahtına oturdu; Halîl Paşa’ya eydür: **[173b]** “Kizumı cihâzladum, çekardum. İmdi dilerem kim oğlum Sultân Muhammed’i dahı everem ve illâ dilerin kim Dulkâdiroğlu Süleymân’uñ kızın alam.” didi. “Ve hem ol Türkman bizüm-ile hayli togruluk ider.” didi. Halîl Paşa da eydür: “Sultânum n’ola hem lâyikdurdur.” didi. Hemân-dem Amasiyye’den Hızır Aga’nuñ hatunın göndürdüler. Sürdi Elbüstân’dâ [Albüstân] Süleymân Beg’e vardi.

Ol Süleymân Beg’uñ dahı bisâkızı var-ıdı. **[119]** Bişini dahı özine getürdü. *Hızır Aga hatunu kızları göricek* begendüğü kızuñ eline yapıştı, iki gözlerinden öpdi. Andan sürdi geldi hünkâra habar virdi. Süleymân Beg’uñ itâ’atını ve kızunuñ hüsnini ve hulkını didi. Sultân Murâd dahı kabûl itdi. Ve ba’de tekrâr Hızır Beg’uñ hatununu ve Rûmuñ **[174a]** ‘ayânlarımnuñ hatununu göndürdüler. Ve Rûmuñ ‘ayân beglerinden bile vardılar kız almaga. Süleymân Beg kendü karşı geldi. ‘Azîm hürmet-ile düñürleri kondurdu. Erkân u kavâ’idleri ne-y-ise tertîblerince törelerini itdi. Âhirül-emir kızuñ elini Hızır Beg hatununuñ eline virdiler. Alup kızı togru Edrene’ye getürdüler. Hünkâr gelininuñ cihâzını gördü eydür: “Benüm töremde *bu degildür, hem azdur.*” didi. Hünkâr kendüsi kıza bir cihâz itdi kim pâdişâhlara lâyik. Gelinuñ cihâzına zamm itdi ve düğün itdi. Etrâfuñ pâdişâhların düğüne okıldı. ‘Ulemâ ve fukarâ cem’ olundi. Pâdişâhdan ‘atâlar bî-hadd ü bî-kiyâs, cemî’-i halka ‘âmmeten yitişdi.

Nazm

Pâdişâhdan gerek 'atâ vü kerem
Meskeni dahi ola bâg-i İrem [174b]

Harc ola milk ü mât hazîneler
Sormaya kimseneye n'oldı direm

Bu hisâl cümle Âl-i 'Osmân'da
Mahsûsdur bu âle saña direm

Ve bu 'âlemde de maksûd olınan birkaç nesnedür: Ogul evermek ve kız çıkarmak ve dünyâdan âhirete yüz suyla gitmekdir. İmdi bu nesne Sultân Murâd'a müyesser oldı. Ogul everdi ve kız karîndaşların dahi çekardı. 'Âlî düğünler itdi. Anları dahi pâdişâhzâdelere virdi. Âhirü'l-emir 'âkîbeti dahi hayr oldı ve oğlu dahi kendüden soñra eyü 'azametlü pâdişâh oldı. 'Âkîbet hayatınuñ 'alâmeti dahi budur; vallahu a'lem bi's-savâb.

Nazm [175a]

Cihân nat'ına her kim nazar itdi
Hayâl oynamagina fikir itdi

Şehüñ öñine evvel sürdi baydak
Eli oyında göñlin hayrân itdi

Diledi baglaya fîlbend ü ferzin
Zi-ruhlar baglu kaldı tarh at itdi

Gözetdi mansibalar ferzîn-ile
Felek tasına kim mühresin atdı

Bu nat'ı kim görürsin hôş döşenmiş [120]
Hezârân şatranc-bâz geldi gitdi

Dilediler bu nat'ı zabit ideler
Cühûd-hânede anı şâh mât itdi

'Âşıkî yaz menâkîb-i Âl-i 'Osmân
Ki bunlar her köyi bir Bagdad itdi

Gel iy 'âkil cihân alına kalma
Ki ali niçelere alın itdi

DEVR-İ SULTÂN MUHAMMED

Gel imdi ey musavver gevher-i pâk
 Ki senüñ-çün olupdur hıitta-i hâk

Senüñdür meydân-ı eflâk-i âlem
 İriş meydânuna sen cüstü çâlâk

Sebük-bâr oliban atuña bin gel
 Karaman saçmak ister başına hâk

Gel ahîr sen i yâr Sultân Muhammed [15b]
 Karaman gözine bir kuhl-i gûr çek

Karamanoglu yumurda basupdi
 Togurdu karga kuzgun hâr u hâşâk

Harâm-zâlar togurdu ad virdi
 Degül bunlar o neseblerde gerçek

Kimine Germiyân Aydîn Teke dir
 Yalandur Menteşelü dişi irkek

Sultân Murâd Han-ı Gâzi kim ol Sultân Muhammed Han-ı Gâzi oglıdır, anuñ devr-i sultanatı otuz bir yıl oldu. Ve bu gazâlar ve bu mâcerâlar cemî'i anuñ hâlinüñ, kâlinüñ, ef'âli-nüñ; bu ben Âşıkî Dervîş Ahmed her birini gördüm ve bili-düm ve ihtisar itdüm bu menâkibda yazdım. Ve ol sebeb-den ihtisâr itdüm kim bunuñ ef'âlinüñ, [176a] akvâlinüñ dil-ilen şerh-i hâlları beyân olmaz. Andan soñra nevbet oğlu Sultân Muhammed'e degdi. Buña târîh hicretüñ sekiz yüz elli bisinde ve Muharrem ayınıñ gurresinde Sultân Murâd Han Allah rahmetine vardi; ve oğlu Sultân Muhammed tahta geçdi ve hem ol dahi Muharremüñ on altinci gününde ve günlerde pençenbeh gün. [121]

BÂB [121]

**Beyân ider kim Sultân Muhammed
kim ol Sultân Murâd Han-ı Gâzi oglıdır;
Edrene'de tahta ne sûret-ile geçdi ve nice geldi
ve öñdin kanda olurdu, anları bildürür.**

Sultân Murâd Han bir gün Ada'ya seyrâna varmış-ıdı, sey-rândan döndi. Sarâyına gelürken gördü Ada köprisinüñ başında bir dervîş turur. [176b] Bu dervîşe yakın gelicek Sultân Murâd Han, dervîş eydür: "Hey Murâd Han pâdişâh! Tev-be it kim va'deň yakın kalmışdur. Fenâ sarâyını terk idüp ol bekâ sarâyına gidisersin." Sultân Murâd Han hemân kim dervîşden bu habarı işidicek hünkâruñ Saruca Paşa yanında-y-ıdı, eydür: "Saruca sen tanug ol, ben cemî' günâhuma tevbe itdüm." dir. Bir yanında dahi İshâk Paşa-y-ıdı, döndi aña dahi eydür: "Sen tanug ol. Ben cemî' günâhlaruma tevbe itdüm." dir. Hünkâr İshâk'a eydür: "Şol dervîşi bilür misin kandandur." İshâk eydür: "Sultânum! Bursa'da Emîr Seyyid'üñ mûrîdlerindendür." didi.

Hünkâr kim geldi sarâyından içeri girdi, atından indi, he-mân "Başum agrır." didi ve yatdı. Hasta oldı. [177b] Ammâ vasiyyet-nâmesin yazmış-ıdı. Halîl'i nâzır itmişdi. Oğlu Sultân Muhammed'i vâsî idinmiş-ıdı. Üç gün yatdı, dördüncü gün oğluna adam gönderdiler.

On üç gün meyyitini sakladılar. Paşalar meyyitini kimse-neye bildürmediler. Dîvânlar itdiler, tîmârlar virdiler ve da-hı hekîmler mu'âlece sûretin itdiler ve şerbetler düzüp gi-rüp virdiler. Vefâtına on üç gün olıcak oğlu Sultân Muham-med Edrene'ye geldi devlet-ile tahta geçüp oturdu. Ekser halk andan bildiler hünkâruñ Allah emrine vâsil oldugın. Hemân-dem atasunuñ meyyitini Bursa'ya gönderdi. Ve bir kiçicük karındaşı var-ıdı, İsfendiyâr kızından; anı dahi ma-kâmına gönderdi. Andan soñra yaslularuñ yasin çıkardı. Andan soñra [178a] kendü dahi serîr-i saltanatda oturup ni-zâm-ı hükme ve hükûmete başladı.

Nâgâh bir gün habar geldi kim Karamanoglu İbrâhîm'üñ karnı yarıldı, harâm-zâde oglanlar togurdu. Germiyânoglu

didüğine bir oglını koşdı; Kütâhiyye'ye gönderdi. Ve birin dahı Aydinoglu iline gönderdi. Ve biri dahı Menteşeoglu'dur didi, anı dahı ol vilâyete gönderdi. Kendü 'Aleyye'ye yörüdü. Sultân Muhammed kim bu habarı işidicek def'i Îshâk Paşa'yı hil'atlâdi, Anatoli beglerbegligin virdi. Îshâk Paşa'yı gönderdi. Ve Sultân Muhammed dahı devlet atna binüp sürdi, Bursa'ya vardi. Karamanoglu togurdugı harâm-zâde oglanlar cemî'isi kaçdilar, anaları karnına [178b] girdiler.

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi girdi, *yöridi*, Akşehr'e çıktı. Akşehr'i feth itdi, vilâyeti bile feth oldu. Hünkâr andan göçdi, Konya'ya teveccûh itdi. Karamanoglu İbrahîm girü aglayup yalvarmaga başladı. "Günâhlaruma tevbe." didi. "Ve itdüğüm işlerüme peşîmân oldum." didi ve paşalara dahı tutu filorisin gönderdi. Ve ol paşalar gâyet udlu kişilerdir. Şeyhler, dânişmendler ve paşalar anuñ yüzin görücek utanurlar. Utandukları sebebden paşalar hünkâra gelüp eyitdiler: "Sultânum! Atañ ve dedeñ bu Karaman vilâyetine geldiler, bu vilâyeti cemî' feth itdiler ve kendüleri tutdilar girü bulara merhamet itdiler, vilâyetlerini bunlara girü virdiler. Kendüler [179a] vilâyetlerine kendüler gitdiler. İmdi sultânum Karamanoglu eydür ki [122] "Kızum vireyüm ve her yıl seferine bile varayum." diyüp eydür. İmdi ümîddür kim sultânum dahı merhamet ide." didiler.

Bu kelâmi Sultân Muhammed paşalarından işidicek kabûl idüp girü Karamanoglu'na vilâyetini mukarrer itdi. Döndi kendü vilâyetine teveccûh idüp devlet-ile gitdi.

Nazm

Gine bir kurs-ı gün togdı cihana
Musavver oldı ef'âlde nişâna

Tola garba vü şarka berre bahra
Ola güneş gibi lütfî 'ayâna

Kılıcından anuñ ditreye taglar
Bulutlar kaça gireler tumana [179b]

'Arab 'Acem Bulgar Sind'e
Vire hükmi ki tîz gelüñ dîvâna

Mutî' ola cihan mahlûkı düpdüz
Bu şâhuñ hükmine kamu yigâne

Temerrûd ehli kâfiri kîra ol
Îde sarâyaların köşkin vîrâne

Dü kevni 'adl ü bedli ma'mûr ide
Diyeler şâhinşâh geldi beyâna

BÂB [122]

Anı beyân ider ki Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
kim Karaman'dan dönüp geldiğinden soñra ne'yledi,
ne sûret-ilən binâ itdi, anı bildürür.

Diledi kim Geliboli'dan Rûmili'ne geçe, eyitdiler: "Devletlü sultânum! Geliboli bogazını küffâr gemileri [180a] bagladı." didiler. Hünkâri ol aralık Kocaili'ne getürdiler. İstanbul'uñ üsti yanında bogazda Akçahisâr'a kondılar. Atası geçdiği yirden Rûmili'ne geçdi. Akçahisâr'uñ karşısına kondı. Halîl Paşa'ya eydür: "Lâlâ! Bunda bana bir hisâr gerekdir." Ol arada hemân buyurup hisârı yapdurdı. Temâm oldu. Akçaylu Muhammed Beg'i gönderdi kim: "Tîz İstanbul'uñ var, kapusin yapdur." diyü buyurdu. Muhammed Beg geldi, şehrûñ kapusından adam karvadı, köylerinüñ tavarlarını sürdi.

Teküre habar oldu kim: "Türk bizüm gönlümüzi yırtdı, evümüzü başumuza yıkdı." didiler. Tekür eydür: "Bunlaruñ konşulugî bizümle togan-ila karga konşılığına beñzer [180b] oldu." dir. Tekür eydür: "Eger bu Türkden bize kurtılmaga çâre olursa dostumuz Halîl Paşa'dan [123] olur. Girü aña yalvarmak gerekdir." didiler. "İmdi girü Halîl Paşa'ya balıçıklar göndermek gerekdir." didiler. Balığın karnın filorile tol-durdular. Halîl Paşa'ya getürdiler. Tekürün bir vezîri vardı; Kirluka dirlerdi. Ol eydür: "Hey! Halîl balığı yudar size dermânı tokınmaz" dir. "Aña sizüñ çareñüz kayısı kalmaz." didi. "Siz kendü başuñuz yaragın görün." didi. Balığı Halîl'e getürdiler. Halîl Paşa balığuñ karnını sanduga koydı. Kâfirlerüñ sözini kabûl idüp turdu, hünkâra geldi. Ol kâfir-

ler hakkında niçe sözler söyledi. Hünkâr eydür: " Hey lâlâ! Yaz olsun görelüm [181a] kim Allah ne buyurursa anı işleye-vüz." didi. Hisâruñ fethi yaragina çokdan meşgûl olup tururlardi. Yarak kim temâm olundi; yaz dahı oldı. Sultân Muhammed eydür: "Bu yıl İstanbul'ı yayların." dir.

Geldiler İstanbul hisârinuñ üzerine kondilar. Kurudan ve gemiler-ilen deñizden tolayı kuşatdilar. Dört yüz pâre gemi deñizden vardı ve yetmiş pâre gemi Kalata'nuñ üsti yanından kurudan yilkenin açdilar. Savaşçilar ayagın turdilar. Sancakların çözüdüler, geldiler hisâr dibinden deñize girdiler. Deñiz üzerine köprü yapdilar. Elli gün gice ve gündüz ceng itdiler. Hemân elli birinci gün hünkâr "Yagma!" didi. Hemân yörüyüş itdiler. Sişenbeh gün hisâr feth [181b] olındı. Eyü toyumluklar oldı. Altun gümüş ve cevherler ve envâ' kumaşlar bâzâra gelüp döküldi; satmaga başladilar. Kâfirlerini esir itdiler ve mahbûbelerin bagırlarına basıldılar. Ce-hârşenbeh gün Halîl Paşa-yila oglanlarını ve kethudâlarını bile hisârı beklemege kodilar. Bunlaruñ hikâyeti çokdur ve illâ fakîr ihtisâr itdüm, anuñcun kim bunuñ kissası ma'lûmdur kim Halîl Paşa'yı ne'ylediler.

Fethüñ evvel cum'a günü Ayasofya'da cum'a namâzin kildilar. Hutbe-i İslâm okundi Sultân Muhammed-i Gâzi adına kim ol Sultân Murâd Han-ı Gâzi oglıdır ve ol dahı Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi oglıdır ve ol dahı Murâd [182a] Hünkâr-ı Gâzi Han oglıdır ve ol dahı Orhan Gâzi Han oglıdır ve ol dahı Osmân Gâzi oglıdır ve ol dahı Ertoñrul Gâzi Han oglıdır ve ol dahı Sultân Süleymân Şâh-ı Gâzi Han oglıdır. El-hâsil-ı kelâm bunlar Gök Alp neslidür kim ol Oguz Han oglıdır. Ve bunlaruñ neseb ü neslini hôd evvel bâbda yazup beyân itmüşdüm.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz elli yidisinde vâki' olundı kim ol Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'dür.

BÂB [123]

Anı beyân ider kim bu İstanbul ki alındı şehr harâb olundi;
girü ne sûret-ilen ma'mûr olundi, anı bildürür.

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi kim İstanbul'ı feth itdi sübaşılığını kuli Süleymân Beg'e virdi [182b] ve cemî' vilâyetlerine kullar gönderdi [124] kim: "Hâtırı olan gelsün, İstanbul'da evler, bâğlar ve bâğçeler milklige virdüm, gelüp tutsun." diidi. Ve etrafdan her kim ki geldi-y-ise evlerden virdiler. Bu şehr bu vech-ile hayli ma'mûr olmadı. Andan soñra pâdişâh hükm itdi kim her vilâyetden agniyâlardan ve fukarâlardan evler süreler. Her vilâyetüñ kâdilarına ve sübaşilarına hükm-ile kullar gönderdiler, anlar dahı hükm mûcebince mübâlaga evler sürüp İstanbul'a getürdiler. Ve bu gelen halka dahı evlerden virdiler. Bu kez bu şehir ma'mûr olmaga sûret tutdu. Ve andan soñra bu halâyiqa virdükleri evlere mukâta'a vaz' itdiler. Bu nesne bu halka güç geldi. Eyitdiler kim: "Bizi latîf emlâklerümüzden sürdürünüz getürdünüz; bu küffârlaruñ [183a] evlerine kiri virmek-içün mi getürdünüz." didiler. Ve ba'zı dahı 'avratın ve oglanın biragup kaçı gitdi.

Kula Şâhin dirlerdi, Sultân Muhammed'üñ atasından dedesinden kalmış bir kuli var-ıdı. Pâdişâha eydür: "Hey devletlü sultânum! Atân dedeñ bunca memleketler feth itdiler, hiç birinden mukâta'a vaz' itmediler. Sultânuma lâyık degüldür." diidi. Pâdişâh dahı anuñ bu sözün kabûl itdi, mukâta'a bagışladı. Yine yiñi hüküm buyurdu: "Her ev ki virüsiz milklige virdüm." diidi. Andan soñra her virilen evlere mektûb virdiler, milkiyyete tasarruf itdiler. Bu vech-ile olicak şehr dahı ma'mûr olmaga başladı ve 'imâret yüz tutdu. Mescid yapmaga başladılar ve kimi zâviyeler ve kimi milkler [183b] yapdılar ve bu şehrüñ hâli girü eylüge muttasif oldı.

Pâdişâha bir vezîr geldi kim ol bir kâfirüñ oglıydı, pâdişâha gâyetde mukarreb oldu. Ve bu İstanbul'uñ eski kâfirleri bu vezîrüñ atası dostlarıdı, yanına girdiler kim: "Hey ne'ylersin." didiler. "Bu Türkler girü bu şehrî ma'mûr itdiler." didiler. "Bu senüñ gayretüñ kanı! Atañ dedeñ yurdunu ve bizüm atalarumuz dedelerümüz yurdlarını ve yurdalaru-

muzı bu Türkler aldılar, gözlerümüze karşı tasarruf iderler. İmdi sen hôd pâdişâhuñ mukarrebisin.” didiler. “Cehd eyle kim bu halka bir re'y ü tedi'bîr-ile kim bu halk bu şehrüñ ‘imâretinden el çekeler ve girü evvelki gibi bu şehr bizüm elümüzde kala.” didiler. Vezîr dahi eydür: [184a] “Buña şol mukâta'a evvelde komışlardı, anı pâdişâha diyüp girü koduralum.” didi kim “Bu halk dahi milkler yapmaktan el çekeler. Bu şehr o sebeble girü harâba vara. Âhir girü bizüm tâ'ifemüz elinde kala.” didi. Andan soñra bir gün sürdi pâdişâha vardı. Bir münâsebet-ile mukâta'ayı girü añdı. Pâdişâhi râzi eyledi, ihdâs itdi. Bu mugvî mel'ûn kâfirlerün biri siyle bir adı Müsülmân dahi koşdilar ve ol mugvî kâfir ne didi-y-ise yazdilar, hîç bir vech-ile kimseyi söyletmediler.

SÜ'ÂL.— Eger sorarlarsa bu vezîr kim?

CEVÂB.— İstanbul esîri Rûm Muhammed'dür kim soñra anı pâdişâh it gibi bogdurdı.

SÜ'ÂL.— Sultân Muhammed Han-ı Gâzi İstanbul'da ne yapdurdı?

CEVÂB.— [184b] Sekiz medrese, orta yirinde bir ulu câmi' ve câmi' mukâbelisinde bir 'âlî 'imâret ve bir tarafında dârûş-şifâ ve bu medreseler arasında her birinüñ bir tetimmesi dahi vardur; sühteyân-içün. Ve bundan gayrı Hazret-i Eyyûb Ensârî üzerinde bir 'imâret ve bir medrese ve bir câmi', üzerine Hazret-i Eyûb Ensârî'nüñ bir 'âlî türbe yapdurdı. [125]

Nazım

Cihani ma'mûr iden 'adl-i hanlar
Ve'ger zulm itse hem dökile kanlar

Sebeb kodı bu hanı Hak cihana
Ki Hakk'a togrı gide cümle cânlar

Şerî'atüñ nizâmi han elinde
Kodı Hak kim ola şer'î beyânlar [185a]

Dîn ü dünyâñı ma'mûr olmaga bil
Sebedür şer'i tuta cümle hanlar

Âşıkî yaz menâkib Âl-i Osmân
Ki bu âle du'â ide 'ayânlar

Ve-lehu

Ne kim ider kişi kalmaz yanında
Bulur ya oglu ya kız tatlu cânında

Meseldür bu sözüm dinür ezelden
Yazılur cümle 'âkil dîvânında

Ne sanursın bu halka sen yavuzluk
Komaz bil Hak anı kimse cânında

Bu sebebden bu halk İstanbul'uñ 'imâretinden kaçmaga başladılar.

Ne tâli' tutdı İstanbul cihanda [185b]
Ki hükümi ber-karâr olmaz bu cânda

Televvün olsa pâdişâh sözinde
Olur memleketi dâyim ziyânda

Husûsâ kim kâfir ola vezîri
Zarar ister olur dâyim îmânda

Bu şimdiki mukâta'a olmasına Rûm Muhammed sebeb oldu.

BÂB [124]

**Anı beyân ider kim İnez
ne sûret-ilən fetholındı ve sebeb ne oldı.**

Bir gün Fire'nüñ [Firecik] kâdısı hünkâra gelmişdi kim vilâyetinüñ hâlini bildüre; İnez kâfirlerinden bu vilâyet ne hâldedür. Ol kâdı pâdişâha el öpmege girdi. El öpdükden soñra pâdişâha eydür: "Devletlü sultânum! Bu Fire vilâyetinüñ ve İpsala vilâyetinüñ hâlları be-gäyet mükedderdür; bu sebebden kim İnez kâfirleri Müsülmânlığıñ esârini kullandurmaz. Müsülmânlarıñ esârı dâyim kaçarlar, İnez'e girür. İssi ardınca varıcak eger dâyim görüp bildükleri adam olursa bir sehel nesne virürler ve illâ dögerler, giderler ve kendüyi dahi vakt olur esâr iderler. [186a] Ve bu İnez hôz evvelden İstanbul'a ta'allukdur. Zîrâ İstanbul tekürinüñ kavmidür."

Pâdişâh dahı eydür: "Mevlânâ! Hak te'âlâ oñara." dir.

Hemîn ki kâdî gitdi, hünkâr kuli Hâs Yûnus'ı okutdı, getürdi. Eydür: "Bre Yûnus! [126] Tîz iskeleye var. Re'îslere habar eyle, 'ale't-tâ'cîl on pâre yarar kadırغا tonaduñ. Kulum-ilan ve hem hâzır olan 'azab-ila ve eyü yarak görün dahı va-rûñ İnez'e, anuñ limonuna girüñ, ve illâ ol araya varmayınca bu habarı kimseye bildürme." didi. "Uş ben dahı kurudan in-shâAllah varurın İpsala'ya inerin." didi.

Yûnus Beg pâdişâh buyurdığı emre imtisâl idüp buyrugı yirine getürdi. Hemân Allah'a siginup yörüdü, İnez'üñ limonuna girdi. Pâdişâh dahı bu [186b] tarafdan yöriyüp 'asker-ile İpsala'ya vardi. Tekür dahı gördü kim kurudan ve deryâdan Türk geldi, yanndagi kâfirlere eydür: "Beni dahı Türk esîr itmek diler." didi. Fi'l-hâl mâlini ve 'avratını ve bir mahbûbe kuzunu dahı aldı togri hünkâra getürdi ve cemî'i sipâhîlerini bile alup geldi. Pâdişâh dahı teküre ve sipâhîlerine eyü dirlikler itdi. Şehrüñ hâlî kalan evlerini etrâfdan gelen Müsülmânlarla virdi ve girü kâfirlerinüñ oturanlarını mukarrer itdi. Ve nice kiliseleri mescidler itdi ve çâñlarını ve çâñlıklarını bozdurdu. Ve şehrün karşısında bir hisâr dahı var-ıdı; Tanoz dirlerdi, ada-y-ıdı. Anı dahı feth itdi. Limoz dirlerdi, bir dahı var-ıdı. Anı dahı feth [187a] itdi. Ve cemî'i İnez vilâyetini zapt itdi.

Ve bu fethüñ târîhi sekiz yüz elli yidisîyle sekizi arasında vâki' oldu Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde.

Nazm

İnez'de yandı çırak-ı İslâm hôş

Gâzi Han gördü anı kıldı hurûş

Kıram Hak düşmenin alam diyârın

Kaçalar gâzilerden hemçü ser-pûş

Âşıkî yaz menâkibini hanuñ

Ki virmışdır saña çok zer ve mevçûş

BÂB [125]

**Anı beyân ider kim Niköpri
ne sûret-ilən feth olundı ve hem kimüñ elinde-y-idi.**

Vilkoglu [187b] dispot elinde-y-idi. Despot ölicek İshâk Beg oğlu Îsâ Beg habar gönderdi. Pâdişâh dahı Îsâ Beg'e eydür: "Laz vilâyetini girü ehl-i İslâm itmek dilerin kim eger Hak te'âlâ virürse. İmdi sen ol vilâyetüñ kadîmisin. Aña ne sûret-ilən varmak gerekdir; anı baña bildür." didi. Îsâ Beg dahı cevâp gönderdi kim: "Devletlü sultânum! Fursatuñdur, her ne vech-ile gelürseñz gelüñ." didi.

Hemân-dem pâdişâh İslâm leşkerin cem' itdi; niyyet-i ga-zA, didi ve yörüdü. Üsküp'den berü Kara Tonlu tagındanvardı, öte yüze aşdı. Îsâ Beg dahı anda gelüp hünkâr-ila buluşdı. Andan pâdişâh Îsâ Beg'e gönderdi kim: "Var bu hisârı emn ü emân-ila dile görelüm ne dirler." Îsâ Beg dahıvardı [188a] hisârı dizdârından diledi. Dizdâr eydür: "Îsâ Beg bizüm dînimizde pâdişâhına hâyin olmak yokdur." dir. Îsâ Beg eydür: "Hey ebleh! Pâdişâhuñ hôd oldu." didi. "Ya siz şimdî kime pâdişâh dirsiz?" didi. Cevâb-ı dizdâreydür: "Bosna kralınıñ 'avrati despotuñ kızıdır ve ol kız bizüm pâdişâhumuzdur." didi. Îsâ Beg eydür: "Hey bre ahmak kâfirler! Hîc bilür misiz, bu gelen Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'dür. İstanbul'ı görmedünüzse bari işitmediñüz mi kim ne'yledi? Neyi gerekse söylersiz." didi. Dizdar eydür: "Hele gelsün görelüm." didi. Andan soñra devlet-ilən pâdişâh dahı gelüp hisâruñ üzerine kondı. Hemân cenge başladılar. [188b] Bişinci günde hisâr feth olundı. Vilkoglu'nuñ mübâlaga gümüşin buldular hisârda. Pâdişâhuñ hazînesine getürdiler. Hisâra Müsülmânlar kodilar ve bu hisâruñ kâfirlerinüñ i'timâd itdüklerin de yirinde kodilar ve i'timâd itmediklerin hisârda mesâlih ne vech-ile olursa gördüler, kayd itdiler.

Andan Tirebçe hisârına vardılar. Hemân-dem vardukları gibi taş hisârı feth olundi. Anda dahı mübâlaga mâl buldular. Alup pâdişâhuñ hazînesine getürdiler. Ammâ ol hisâruñ kulesi bir nice gün ceng itdi. Âhir bir gün anı dahı feth

itdiler, Hakk'uñ ‘avnilen. Ol kadar mâl buldilar ol hisârda dahı haddin ve hisâbin Allah bilür ancak.

Ve andan öte bir hisârcuk dahı [189a] vardı. Aña Evrenezoglu Îsâ Beg'i gönderdiler. Ol aradan Evrenezoglu Îsâ Beg varmadın kâfirler hisârı oda yakmışlar, kendüleri kaçup gitmişler, hisâr boş kalmış.

Hünkâr kim Îsâ Beg'i gönderdi, kendü İzbeçen'den Kösova'da Gâzi Hünkâr şehîd olduğu yurda geldi. Ol bunda çok ‘atâlar itdi ve ni’metler bisürtti, anuñ rûhi-çün ve gâziler rûhiyçün yinildi ve du’âlar olundi.

Nazm

Bu han kim fazl-ı Hak yoldaş idindi
Kamu halk bil anı kim baş idindi

Bu hana düşmân olan ‘âlem içre
Belâ vü zehr-ü mârı aş idindi [189b]

Bu hanuñ nesline kim du’â itmez
Başına bil külâhin taş idindi

Se’âdet tâcın urdı Hak bu hana
Zuhûr-ı hikmete nakkâş idindi

Âşıkî yaz menâkibini bu hanun
Ki berr ü bahri cümle bahş idindi

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz elli sekizinde vâki' olundi; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde kim ol Sultân Murâd Han-ı Gâzi oglıdır.

BÂB [128] [126]

Beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
Biligrad'a düşdi ve anda n'eyledi
ve âhir n'oldı, anı bildürür.

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi lesker-i İslâmî cem' [190a] itdi; “Niyyet-i gazâ” diyü Biligrad'a yörüdü ve Tuna suyına dahı gemiler yörütdi. İstanbul'dan bozdurdugı bakır atı ve

dalu [vidalı ?] haçı ve dahi çañlarını kim bozmıştı, toplar dökdürdü, Biligrad'a ilettiler. Ol topları kurdılar ve atıldılar, cenge başladılar. Tayî Karaca Rûmili beglerbegisi-di, hünkâra eydür: "Devletlü sultânum! Ben kuluña destûr vir, Tuna'yı öte geçeyüm." dir. "Hisâruñ karşısunda oturayum." dir.

Bu tedbîre Rûmili'nuñ cemî begleri râzi olmadılar; anuñçün kim eger Biligrad feth olinacak olursa bize çift sürmek lâzım gelür." didiler. "Zîra gayrı yirde düşmânumuz kalmaz." didiler. "Ve bu hisârı alup bir avuç kâfiri tagidacak [190b] olursavuz hâlümüz n'olur" didiler, hîleler itdiler.

El-hâsıl-ı kelâm Biligrad'ı almaga beglerüñ himmeti, *safâlari* olunmadı. Nâgâh bir gün gördüler kim Karaca geçmek istedüğü yire mübâлага küffâr leşkeri çekdi, Yanko mel'ûn öñlerince gelüp kondı ve su yüzinden mübâлага gemiler dahi getürdiler. Bu kez ceng dahi ziyâde olnımaga başladı tarafeyinden.

Nâgâh bir gün Karaca Beg meterisde hisâra top atdurıyo-rurken kendülerüñ meterisi tahtasına hisârdan bir pirankı gelüp tokındı. Meteris tahtası düştü, Karaca Beg'e tokındı, şehîd oldu.

Gemiler de bu tarafda su yüzinden ceng iderlerdi. Nâgâh gemilerüñ dahi bir niçesi helâk oldu. Hünkâr eydür: "Hey gâziler! Yörimek gerek!" diyü yöreniyş itdiler. Hünkâruñ kendü [191a] kulları yörüdü. Rûmililü hâyin olup yörimediler. Kul hisâra kuyuldı. Kâfirler görüdi kim yöreniyş bu taraf-dandur, cemî küffâr kuluñ üzerine yöridiler. Kulları girü kişiâna döndürdiler ve niçelerini şehîd itdiler. Pâdişâh dahi at arkasına geldi. Eydür: "Hey gâziler! Dahi ne turalum ve ne'ylersiz." diyüben hemân küffâr üzerine yörüdü. Garîb yi-gitler pâdişâh-ıla bile depdiler, küffâruñ ardını girü hisâra koydilar ve mübâlagâ kâfirler kirdilar. Ve ol def'ada gâyet 'azîm ceng olundı. Ve hisâruñ alınmamasına Rûmili'nuñ hi-yâneti zâhir oldu. Pâdişâh ol aradan göçdi, devlet-ilen girü vilâyetine teveccûh itdi.

Nazm [191b]

İki leşker durişüp olsa ‘arbe
Kime kılıç irer kimine harbe

Kimi kaçar anı kovar bulunmaz
Er olan karşı varur oka darba

Gâziler togrı olur dîn yolında
Salalar dîn kılıcın şarka garba

Ve bu gazânûn târîhi hicretüñ sekiz yüz almış birinde vâ-
ki’ olundi. Ve bu târîhde iki ‘azîm kuyruklu yıldızlar togdı;
birisi garbda ve birisi şarkda vâki’ oldı.

BÂB [129] [127]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
kim ogullarını ne sûret-ilən sünnet itdi;
biri Bâyezîd Han’dur ve biri Mustafâ [192a] Çelebi’dür,
ve hem ol düğün kanda olundi.

Sultân Bâyezîd Amasiyye’de olurdu; anı dahı getürdü. Ve Mustafâ Çelebi Ma’nisa’da olurdu; anı dahı getürdü. Bunla-ruñ cemî’isi Edrene’ye geldiler. Düğüne bünyâd uruldu. Et-râfa okuyıcılar gönderildi ve cemî’i sancak begleri geldiler ve her şehrüñ uluları ve a’yânları geldiler, Edrene’nuñ ne-vâhisine toldılar ve bir nice günlük yollar leşker oldu düğü-
ne gelenlerden. Destûr oldı, pâdişâhuñ otakların ve hayme-lerin Ada’ya kurdılar. Pâdişâh dahı devlet-ilən Ada’ya geç-di, otagında oturdu.

Habar oldı, her tarafuñ halkı tâyife tâyife vaktulu [*vakitlu*] vakti-y-ila geldiler. Evvel ‘ulemâ-i vilâyet da’vet olundi. Pâ-
dişâh dahı devlet-ile serîr-i [192b] –Sultân Muhammed [?]-
saltanata geçüp oturdu. Sağ tarafına Mevlânâ Fahreddîn Fâ-
zil oturdu ve sol tarafına Mevlânâ Tûsî Fâzil oturdu ve pâdi-
şâhuñ mukâbelesinde Mevlânâ Şükrullah-ı Fâzil oturdu.
Emr olındı; huffâz Kelâm-ı Mecîd-i Rabbânî okudılar. Bu
oturan ‘ulemâ bu okunan âyetlerüñ tefsîrlerin itdiler. İlmi

sohbetler olundi. Andan soñra destûr olundi hôş-hanlara; latîf ve garrâ medihler ve gazeller okundi. Pâdişâha lâyık sohbetler olundi. Ve andan soñra destûr oldı; somâtlar çekildi, ni'metler iftâr olundi. Ta'âmdan soñra gine hôş-hanlar okudilar. Andan soñra Kurân okundi. [193a] Ve 'akabince şeker âletlerin getürdiler, her ehl-i 'ilmüñ öñine sini kodilar. Bu 'ulemânuñ hidmetkârları fotalar toldurdilar. Fakîr dahı bir fota toldurup hidmetkâruma virdüm. Andan soñra pâdişâh bu 'azîzlere ihsânlar ve hil'atler buyurdu. Niçeler fakîr geldi ganî gitdi bu pâdişâhuñ eyyâm-ı devletinde ve nizâm-ı saltanatında.

Nazm

Bu dem kim şâh ogulları sünnet itdi
 Fâzillar 'izzet-ile geldi gitdi
 Yinildi dürlü ni'met lezzet-ile
 Gidâ-yı rûhanîler 'akla gitdi
 O demde Âşikî çok şeker aldı [193b]
 Niçe kâdi şeker hammâlı oldu

Ve ikincisi gün fukarâ tâ'ifesi da'vet olundi, anlara dahı ta'zîmler oldı. [130] Pâdişâhuñ 'atâları hâlli hâlince bunlara dahı yitişdi ve bunlara dahı işâret olundi; kânûn-ı fukârâ üzerine edeblerin gösterdiler pâdişâha. Bunlar dahı be-gâyet hôş geldi.

Ve üçüncü gün ümerâ-yı vilâyet da'vet olundi. Ve hem bunlara dahı kânûn-ı pâdişâhâne niçe günler sohbetler ve 'işret olundi. Bir niçe günlük yirler yayar atlar yarag idüp segirtdiler, mübâlagâ ögdüller virdiler. El-hâsil-ı kelâm bu segirden atlardan hîç biri mahrûm komadilar.

Anuñçün kim her pâdişâh bir cem'iyyet kim ider kendüye lâyigâna göstermek-içün ider *kim* kendü 'azameti şevketini [194a] göreler. Ve bu pâdişâh dahı 'azametini temâm gösterdi.

Dügün iden görünür mikdârından
 Ki mahabbet ire sevdük yârinden

Görürler şâdide dost biri birin
Ki ne harç olısar dünyâ varndan

Şular kim hisset-ile düğün itdi
Habardâr olmadı nâmûs 'ârindan

'Âşikî bu düğün kim han idüpdür
Niçeler geldi hem Bagdad şarından

Ve bu mübârek düğünüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış
birinde vâki' olundi; Edrene'de, Meriç suyuñ arasında,
Ada'da.

BÂB [128]

Beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
Mora vilâyetine [194b] ne sûret-ilevardı
ve hem anda n'eyledi ve nice feth olundi.

Meger bir *gün* Sirez'den bir kişi Ballubatra'ya [Balyabadra-Patros] varmış; gorse kim bir niçe Müsülmânlar 'avratını ol kâfirler kullanurlar ve illâ be-gâyet zecr iderler. Mahfîce bu kişi sorar bu 'avratlara kim: "Hey bîçâreler! Bu dîn 'âsîleri-nüñ vilâyetine ne sûret-ile düşdüñüz kim bu kâfirlere böyle hidmet idersiz." dimiş. Bu 'avratlar aglaşuban eyitmişler: "Hey kişi hemân bizi sanma. Nice bizüm gibi bîçâreler dahı esîr olmuşdur." dimişler. "Ve bizüm hâlümüzi Allah bilür. Andan gayrı kimsene bilmez." dimişler *ve dahi aglamışlar*.

Ol aradan ol kişi togri Edrene'ye gelüp pâdişâha buluşdı. Ve ol gördüğü Müsülmân 'avratlarınıñ hâllarını bildürdi. Ve o gâh gördüğü gibi aslı-y-ila [195a] habar virdi. Pâdişâh bu haberî işidicek gayret-i İslâm galebe itdi. Cemî'i 'asker-i İslâmi cem' itdi. "Niyyet-i gazâ", diyüp Mora vilâyetine yörüdü. Togri körfeze vardı, feth itdi. Ve her hisâruñ kim üzerine vardı Hak te'âlâ anı bu Sultân Muhammed-i Gâzi'ye müyesser itdi. Ve ol vilâyet-i Mora temâm feth olundi ve cemî'i hisârlarınıñ [131] mâlini ve esîrini aldı, tasarruf itdi ve gâzileri-nüñ cemî'isini ganî itdi. Âhir andan Üsküb'e teveccûh itdi.

Amma pâdişâh kim Mora'ya teveccüh itdürü眼 eyyâmlarda Mahmûd Paşa'yı dahı Laz vilâyetinüñ bâkisin feth itmege göndermiş-idi. Mahmûd Paşa dahı yörüdü, Gügercinlik hisârını ve Sava'yı [Ressava] **[195b]** ve Görüce'yı [Kuruca] ve Biran'ı [Branikvac] ve bir nice hisârları dahı bile aldı. Ol vilâyeti temâm feth itdi. Ve Biligrat'uñ üzerindeki havâle'yi kim Sultân Murâd yapdurmış-idi, anı Mahmûd Paşa meremmet idüp muhkem itdi. Ve andan yörüdü, Yilliyurd'a vardi. *Andan yörüdü. Mahmûd Paşa dahı Üsküb'e vardi.* Anda hünkâr-ila buluşdı. Anda dilediler kim 'asker-i mansûra destûr vireler. Mahmûd Paşa eyitdi kim: "Devletlü sultânum! Üngürüz kâfirinüñ cem'iyyeti vardur, dirler. Bu tarafa togruldı gelür." dirler. Bunlar bu tedârikde-y-iken habar geldi kim: " Biligrat'dan Üngürüz mübâlaga leşker-ile geçeyorur." didiler.

Bu habarı işidicek Anatoli 'askerine sancak sancak *ziyâde* harçlıklar **[196a]** virdi. Emr olundı kim leşker-i İslâm dahı Polava'ya çıkışlar ve hem ba'zı leşker varup göreler kim küffâr kankı tarafa deprenür. Pâdişâh dahı hâzır ve müheyŷâ oldı kim göçe-y-idi. Habar geldi pâdişâha kim: "Uşda küffâr leşkeri geldi." didiler; ve illâ Hakkuñ 'inâyetinde Tahtalı'da hayli gâziler hâzır bulundılar. Küffâr bu gâzilerden gâfildi. Tahtalı'ya kâfir segirdim itdi kim şehrini yagma ideler. Küffâr leşkeri etrâfa yagmaya tagıldı ve perâkende oldı. Hemândem gâziler dahı Allah'a sıginup tekbir getürdiler. Bu kâfirlerüñ ulu sancağı üzerine hücüm itdiler. Kâfir leşkeri gördüler kim bunda ehl-i İslâm leşkeri var-ımış, savaşmak **[196b]** kayısı kalmadı. Küffâr leşkeri sindi Hak Teâlâ 'inâyetinde, Allahu ekber! Dahı gâziler mübâlaga kâfirler kırdılar, bir niçe ulu banlar dahı tutdılar. hünkâra ulak geldi kim küffâr sindi ve 'akabince bir iki günden soñra küffâruñ sancakların ve anda tutılan banları getürdiler. Ve ol küffâr leşkerinden sehel kâfir kurtuldı. Ekseri *leşker-i İslâma* destûr virdiler.

Ve hem ol zamânda re'âyadan çift akçasın yigirmi iki alunındı, ol seferde uzak olmagın emr itdi pâdişâh sipâhîye, otuz ikişer aluñ, didi. Bu şimdiki otuz ikişer alınan akça ol zamânda bünyâz olundi.

Fakîr dahı ol zamânda kim Üsküb'e **[197a]** varmış-ığum

pâdişâhuñ ihsânın uma; ihsân dahi yitişdi ma'a ziyâdetin.
Ve hem ol vakit Mevlânâ Gûrânî 'Arabistân'dan tekrâr gel-
miş-idi, Bursa kâdiligi aña ol seferde virdiler.

Nazm

Muhammed Han ki Hak mu'în oldu
Gâziler cümlesi mün'im oldu

Bu han kim kâfire saldı kılıçın [132]
Kamu kâfir cihanda magbûn oldu

Bu hanuñ heybeti tutdı cihani
Bu han kamu handan key muhsin oldu

Salâbetin işiden hep selâtîn
Tagıldı 'aklı bunlar mecnûn oldu

Çü toldı şarka garba 'adli bedli [197b]
Menâkib Âl-i 'Osmân mevzûn oldu

Bu hana kim mutî' oldu cihanda
Se'âdet buldu tâli' meymûn oldu

Âşıkî Âl-i 'Osmâna du'âcî
Du'â ehli cihanda makbûl oldu

Ve bu fethüñ ve gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış
birinüñ âhirinde vâki' olundi; Sultân Muhammed Han-ı
Gâzi elinde ve kuli Mahmûd Paşa elinde.

BÂB [129]

Anı beyân ider kim Mesevri ve Londura ve Yıldız;
bular ne sûret-ile feth olundi
kim bunlar Mora vilâyetinüñ kilîdleridür.

Ve Mora agzında kim Germe hisârı var-ıdı, anı Sultân Mu-
râd Han yıkmış-ıdı. Ol hisârlar üzerine deñiz tarafından
[198a] kâfir leskeri geldi, ol hisârını girüp yaptı. Ol alınan vi-
lâyetde olan Müsülmânlar ol hisârlarunuñ içeriü vilâyetinde
kaldılar. Sultân Muhammed-i Gâzi'ye habar geldi kim:

"Küffâr Germe hisârlarını deryâ tarafından gemilerlen gelüp yaptı. Müsülmânlar iç yüzde kaldılar, didi. Hemân pâdişâh dahı Mahmûd Paşa'yı tîzcek gönderdi Rûmili leşke-ri-y-ilen. Mahmûd Paşa dahı togruldı Germe'nün üzerine gitdi. Pâdişâh dahı bir nice eyyâmdan soñra Mahmûd'uñ ardinca göçüp gitdi. Mahmûd yöridi, Germe hisârına yakın vardı. Ol zamânda Mora'nuñ sancağı begi Elvân Begoglu Si-nân Beg-idi. Körfez hisârına girüp otururdu. İşitti kim Mahmûd Paşa geliyorur-ımiş Müsülmânlarla [198b] dahı habar itdi, kendü dahı hisârdan harekete başladı.

Ve bu Germe'de olan kâfirlerüñ casusları var-ıdı. Gelüp casus kâfirlere habar virdiler kim uç Türk mübâлага leşkerile geliyorur. Bu sabâh öni bunda yitişür, didi. Küffâr kaçmak hareketine başladı. Sinân Beg dahı hisârdan çıktı. Kâfirler bildiler kim Türk kendülerin kırsa gerekdir. Gördiler hâl böyledür. Gemileri deñiz kenârında hâzırkı, gemilere koyuldular ve kimi koyulmak yaragında. Bu tarafda Mahmûd Paşa'ya dahı habar yitişdi kim: "Küffâr kaçdı gemilerin kolaylayuyorurlar." didiler. Mahmûd Paşa birkaç yüz yarar gâziler seçdi, gâyet üründisin. Yortum idüp segirdim itdiler. [199a], [132] Henüz küffâruñ ardı gemiye giri yörükken basak düşdiler. Hayli kâfirler ali kodilar ve diri tutdilar. Mahmûd Paşa ol arada turdu ta pâdişâh gelince. Çunkim pâdişâh birle bulışıcak ol aradan yöründiler, Mesevriye'yi ve Londura'yı ve Yıldız hisârını feth itdiler.

El-hâsil-ı kelâm, ol seferde altı pâre hisâr feth olundı ve bu hisârlar Mora'ya tâbi'-idi ve illâ anlara Karluili dirler-idi. Ve hem bu feth olunan hisârlaruñ beglerine Karluoglanları dirler-idi. Ve ol dahı pâdişâha gelmiş-idi. Anuñ dahı 'ömrini temâm itdiler.

Andan geldiler Agriboz [Eğriboz] nevâhisine ugradılar. Aña dahı bir rakam çekdiler.

Ve bu gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış dördinde vâki' [199b] olundı. Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinden feth olundı. Ve bu târîhden öndince Bursa oda yandı; çok Müsülmânlar helâk oldılar mâllarılan.

BÂB [130]

**Anı beyân ider kim Semendire [Semendria, Sandrew]
ne sûret-ile feth olundi.**

Çünkü pâdişâh devlet-ilen İzvornig'a [Swornik] teveccüh itdi, Bosna kralı ol demde Semendire'ye hâkim olmuş-idi. Kîral-ı Bosna şöyle tasavvur itdi kim pâdişâh kendü üzerine gelür diyü; gâyetde ihtirâzından nâgâh üzerine gelmesün, diyü adam gönderdi kim: "Semendire'yi pâdişâha virdüm." didi. Ve hem ol zamânda Mahmûd Paşa'nuñ karâsında Semendire'nüñ içinde olurdu. Semendire'yi cemî'i aña ısmarlamışlar-idi ve kiral içinde olmaz-idi. Mahmûd Paşa karâsında adam gönderdi **[200a]** kim Semendire'yi Türk pâdişâhîna virdüm, didi. Bu tarafda Mahmûd Paşa hôd karâsında dâyim birbirile adam gönderüp haberlaşıurlardı. Semendire'yi virmesine râzi olmuş-idi. Âhir Bosna kiralına ol kadar sözler dimişlerdi kim kiral dahı işidüp râzi olmuş-idi.

El-hâsil-ı kelâm, Semendire'yi virmeye râzi oldilar. Mahmûd Paşa'nuñ karâsında kırala habar gönderdi kim "Semendire'yi Türk'e virdüm, dimişsin. Virürin ammâ mecmû'u esbâbin bile virürin." didi. Kiral dahı "Vir!" didi.

Bu tarafda hemâñ Mahmûd Paşa[nuñ] karâsında, habar gönderdi karâsında Mahmûd Paşa'ya kim: "Adamuñuz gönderüñ gelsün. Semendire'yi zabit idüñ ve hisârına adam koñ, berkidüñ." didi. Hünkâr İzvornug'a [İzvornik, Swornik] varmadın **[200b]** Semendire hisârına varan adamlarına Semendire'yi teslim itdiler. Çünkü Semendire'yi zabit itdükden soñra çâñlarını yıkıldılar ve kelimelerini mescidler itdiler, içinde hutbe-i İslâm okundi Sultân Muhammed-i Gâzi Han adına. Vilâyet-i Lâz temâm feth olundi, Hak te'âlânuñ 'avn ü 'inâyeteile.

Nazm

Temâmet İslâm hükm itdi Lâza
Temerrûd kâfiri hep kaçdı saza
Yöridi şevket-i İslâm o ilde
Lâzuñ mahbûbları başladı nâza

Devoyko yovanoc moya lübim dir [134]

Ki lübim bagladı göñülde râza

Semendire'de kondı yiñiceri

'Azablar akça sayar oldı kaza

Çü Lazi zabit itdi Han Muhammed

Sen imdi 'Âşikî târîhi yaz a

Sekiz yüz altmış dört buña târîh

Sinâba tut kulak gelen âvâza

Ve hem Amasrıya han himmeti var

Gide kış kim gemiler ire yaza

BÂB [131]

Anı beyân ider kim Amasrı ne sûret-ilen feth olundi.

Bu Amasrı Karadeñiz kenârında ehl-i İslâm arasında bir hisârdur ve pâdişâhı Firendür ve bu cemî'i Anatoli'nuñ kim esîri kaçsa ol hisârda girürlerdi. Ve hem bu Amasrı kâfirleri dahı gâh gâh deñiz yüzinden [201b] çıkışup harâmîlik iderleridi. Ve kâfirlere kim sorsalar eydürler-idi kim: "Gayrı vilâyetüñ gemisidür." dirlerdi. Ve bunlaruñ hâli ve kâli sultânü'l-mücâhidîn Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nuñ kulagına yitişdûrdiler kim bu kâfirler Müsülmânlarla bu nuñ gibi hareket iderler-imiş. Pâdişâh eydür: "Mahmûd! Ol hisâr ne yirdedür kim anı benüm atam, dedelerüm almâdilar." dir.

Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânûm! Bunuñ alınmadığına sebeb bu ola kim Hak te'âlânuñ hikmetinde, bu hisârı dahı sultânûm feth ide. Takdîr-i ilâhîde böyle mukadder olmuş ola." dir.

Pâdişâh eydür: "Mahmûd tîzcek tedârükin it kim varalum, Allah takdîrinde her ne kim müyesser oldı-y-ise anı dahı kim [202a] görelüm." dir.

Mahmûd Paşa dahı gemiler tonatdı, yarar yoldaşları cem' idüp gemilere koydu, Amasrı'ya gönderdi. Bu tarafdan pâdişâh dahı kurudan yörüdü, Bolu'dan vardı, Amasrı'ya indi.

Öte tarafda İsfendiyaroglu İsmâ'îl Beg dahı Sınab'a indi, gitdi. Âhir işitti kim pâdişâh Amasrı'ya varmış İsmâ'îl Beg dahı hünkâra eyü pişkeşler gönderdi ve hünkâr dahı Amasrı'nuñ üzerinde otururdu. Gemiler dahı deryâ tarafından gelüp Amasrı'nuñ limonına girdiler, lenger saldılar ve balamar çıkardılar, bagladılar.

Amasrı hisârınıñ teküri gördü kim müsterî be-gâyet kerimdir eger satsa; [202b] satmasa da cebrî alur. Tekür yanındagi kâfirlere eydür, yoldaşlara eydür: "Ben bu hisârı bu gelen müsterilere virürin minnet-ile, yoh-isa müft alular ve bizi dahı kırarlar." didi. "Avratlarumuzu, kızlarumuzu dahı esîr iderler." didi. "Ve bagırlarına basarlar." didi. "Ve oklarumuzu uvadurlar ve yaylarumuzu yasarlar." didi. "Ve kendü kılıçlarumuzla kendü boyunlarumuzu keserler." didi. "Ve kılıçlarını bizüm boyunlarumuza asarlar." didi. "Bu hâller bizlere olmadın bu hisârı eylük-ilen virmek yegrekdir." didi. Kabûl idüp kâfirler râyı begendiler, "Eyle it." didiler. "Bizüm saña muhâlefetümüz yokdur. Sen ne dirseñ biz aña mutî' ve münkâduz." didiler. Tekürini kendüsi pâdişâha gönderdiler. [203a], [135] Hisâruñ kilîdini bile getürdi ve bir niçe mu'ayyen kâfirler dahı bile çıktılar, hisârı teslîm itdiler. Pâdişâh dahı bu mu'ayyen kâfirleri İstanbul'a gönderdi ve mâllarını bile virdi ve bu kâfirlerden hîç birisin esîr itmedi.

Ifligan [İflakan-Eflakan] ilinüñ ucunda pâdişâhuñ bir hisârı var-ıdı. Anuñ halkını bunda Amasrı'ya getürdi. Bir 'âlî kelise'yi câmi' itdi. Hutbe-i İslâm anda dahı okundi Sultân Muhammed Gâzi adına ve hem bir kâdî nasb itdi.

Nazm

Bu İslâm bucagında küfr i zulmet
Amasrı olmuş-ıdı dâr-ı zillet

Velî bir burka'ı kalmışdı ancak [203b]
Getüre han anı kim dege nevbet

Bu han zulmete varsa nûr ider bil
'Âşikî Hakka şûkr it câna minnet

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış dört ile bişi arasında vâki' olundı ve hem bu fetihler Sultân Muhammed Gâzi elinde olundi.

BÂB [132]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
Sınab'ı ve Kastamonu'yı ve cemî'i vilâyetini pâdişâhı-y-ila
ve Koylı Hisâr'ı ve Tarabuzon'ı bir seferde
mecmû'ını ne sûret-ile feth itdi bunları, anı bildürür.**

Nazm

Olaldan 'ömr-i devlet kuvvet-i şâh
Uzatdı devlet eli kabza-i râh [204a]

Cemî'i ili yoli kapladı han
Güneş gibi o gündüz gice çü mâh

Bu han mu'ciz-i Ahmed'e irişdi
Çerisi evliyâlar mu'ín Allah

Göñülden çünkü niyyet itdi pervâz
İrer maksûdına bâ-püşt ü penâh

Uzun Hasan'dan ol işitdüğün hadesleri pâdişâh-ı Rûm ki Sultân Muhammed'dür, olaruñ def'ine meşgûl oldu. Bu niyyet-içün bir gün Mahmûd'a eydür: "Bu benüm hâtırumda birkaç niyyetlerüm vardur. Anı umaram kim Hak te'âlâ bu ben za'ife anı dahı nasîb ide." didi. "Biri bu kim şol İsfendiyar vilâyetini kim Kastamonı [204b] ve Sinab'dur ve biri dahı Koylı Hisâr'dur ve biri dahı Tarabuzon; bunlar benüm be-gâyet huzûrum giderür ve dâyimâ bunlaruñ hayâli gözümde ve gönlümde müntekîş olup turur." didi.

Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânum! Allah'uñ 'inâ-yetinde ve Resûl'üñ mu'cizâtında ve evliyânuñ himmetinde hemîn sultânum ol tarafa teveccûh itsün. Bunlaruñ cemî'isi hâsil olur." didi. [136]

Hünkâr eydür: "Mahmûd! Demidür, göreyüm kim ne'ylersin bu bâbda." didi.

Hemân-dem pâdişâh gemiye girdi, Bursa'ya müteveccih oldu. Gemi Mudanya'ya vardi. Anda ata binüp devlet-ile sürdi Bursa'ya vardi. Anda oturdu. Mahmûd Paşa bunda İstanbul'da yüz pâre gemi tonatdı [205a] Sinab'a götürdü.

Dahi gemiler gitmedin İsmâ'îl Beg'e kul götürdüler kim bir mektûb-ila şöyle dirler kim mektûb içinde İsmâ'îl Beg'e kim: "Tarabuzon'a gemiler göndeririz. Kerem lutf idesiz anı, pâdişâh hâtırı-çün ve dostluk ve mahabbet izhâr itmek-içün anları ū maslahatlarını göriviresiz. Ve hem kapudana harc akçasın virüp tururuz. Eger kifâyet itmeyicek olursa, kerem lutf idesiz, pâdişâh Bakır Küresi'nden ta'yîn olnan akçaya andan harç ne-y-ise idesiz. Ve dahi 'azablar edeb-süzlük idecek olursa anları ū hakkından gelesiz kim kalanı anı görüp edebsüzlik itmeyeler. Her ne vech-ile olursa [205b] siyâset idesiz. Benüm hâtırum sizlere hôşdur." diyü kulu ūeline bir mektûb virüp götürdüler.

Kul İsmâ'îl Beg'e gitdi. Mahmûd Paşa Edrene'ye vardi. Rûmili'nüñ 'askerini cem' itdi ve 'azabını, serehorunu mecmû' alup Bursa'ya getürdi. Ve Anatoli Beglerbegisi de Anatoli 'askerini Sultânöñi'ne [Sultân öyügü] cem' itdi, hâzır ve müheyŷâ oldı. Mahmûd Paşa dahi Bursa ovasına kondı. Ve cem'i vilâyetleri ū 'azabı ve 'askerile.

Ol aradan tekrâr İsmâ'îl Beg'e bir kul dahi götürdüler kim: "Oglu ū Hasan Beg'i yarar yoldaşlar-ila Engûri'ye gön-deresin gele, anda benümle buluşa." didi. Ve hem İsmâ'îl Beg'e dahi her ne kim ol evvelden [206a] varan mektûb-ila emr olunmuş-idi; 'azab leşkerine anı dahi itmişdi. Ve oglı dahi ol buyurdukları gibi götürdü. Ve bu tarafdan Karamanoglu İbrâhîm Beg bir oglına dahi leşker koşdu, götürdü. Pâdişâh Engûri'ye varınca bunlar dahi gelüp Engûri'de buluşdilar.

Nazm

Gör ne tedbîr hîle ider âdemî
 Ya'nî kim milk idine her 'âlemi
 Sanur kalur kendüye mülki hemîn
 Assı oldur kim çeker bunca gamı

'Akibet bir arşun yir mülkidür
Kodı gitdi saltanat-ilan demi

İsmâ'îl Beg oğlu Hasan Beg kim Engüri'ye geldi, [206b] hemâن tutup kapucular çadırına kodılar. Ve bu fi'li itmedin İsmâ'îl Beg'üñ karındaşı Kızıl Ahmed, pâdişâh katında olurdu, Bolı sancağı anuñ tîmârı-y-ıdı, Mahmûd Paşa anuñ 'akhn ogurlamış-ıdı, aña dâyim eydürdü: "Hünkâr saña atañ vilâyetini sadaka itdi." dirdi. Bu vech-ile berât dahı yazdurup Kızıl Ahmed'e virüp tururdı. Hemâñ ol vakit kim Hasan Beg'i tutdilar, Hasan'uñ sancagını Kızıl Ahmed'e virdiler. Togrı ol aradan Kastomonu'ya göndürdüler. Ahmed Beg yortup Kastamonu'ya vardi. Ol vilâyetüñ halkı dahı bildiler kim bu geilen Kızıl Ahmed'dür, kendü pâdişâhlarunuñ oglıdır; Kastamonu'nuñ halkı cemî mutî' [137] ve münkâd oldılar.

İsmâ'îl dahı gördü kim vilâyet Kızıl Ahmed'e [207a] döndi, sürdi Sinab'a indi. Hünkâr dahı Kızıl Ahmed'üñ ardından Kastamonu'ya vardi. Andan Sinab'a yörüdü, Sinab'uñ üzerine inüp kondı. Hisâruñ kapusun yapdurdı. Ammâ hünkâr hisâr-dan hayli girü konmuş-ıdı. Kızıl Ahmed ve Mahmûd Paşa sürdiler hisâruñ üzerine kondılar. Mahmûd Paşa bindi, hisâr dibine yakın vardi. İsmâ'îl Beg'i kıgırtdı, baru üzerine geldi. Mahmûd Paşa aşagadan eydür İsmâ'îl Beg'e: "Hey begüm! Niçün kaçarsın kim bu vilâyetüñ halkı cemî'i işittiler kim geilen Kızıl Ahmed'dür, bu vilâyet anı beglediler ve her sipâhî kim geldi girü *milkinde ve tîmârında mukarrer oldı*. İmdi sen bu bir hisâr-ila ne kadar turasın kim pâdişâh-ila münâza'a [207b] idesin." dir. "Ve bu şehrüñ limonunu dahı elüñden aldılar."

İsmâ'îl Beg dahı Mahmûd Paşa'ya eydür: "Ben pâdişâh-dan korkarın kim beni ve benüm oglancuklarumu helâk ide, dirin." didi.

Mahmûd Paşa eydür: "Hâşâ kim pâdişâhumuzuñ bunuñ gibi fikri ola." didi.

El-hâsil-ı kelâm, Mahmûd Paşa İsmâ'îl Beg'i inandırdı ve hem kendünüñ hâslarından ne kadar mâl hâsil olursa dahı ziyâde tîmârlar vireler ve kendü ne yiri dilerse ol arada tîmâr vireler. İsmâ'îl Beg dahı inanup 'ahd u peymân-ila ka-

bûl itdi. Paşa gelüp hünkâra habar ne-y-ise bildürdi. Pâdişâh dahı göçüp geldi, hisâra karşı kondı. İsmâ'îl Beg hisâr-dan çıktı, hünkâra *geldi*, elin öpmek istedî. [208a] Hünkâr eydür: "Sen benüm ulu karındaşumsın. Revâ midur kim elüm öpesin." didi, öpmege komadî.

El-hâsil-ı kelâm, hünkâr hisâra girdi ve her ne kim murâdîdur anı tahsîl itdi. Andan soñra İsmâ'îl Beg dahı Dürekâni'ye vardi. Ve cemî' ta'allukâtını getürdi ve oğlu Hasan Beg'i hünkâr-la gönderdi. Pâdişâh dahı Kastomonı hisâri-na ve Ayafni hisârı-na ve Sinab'a dahı hünkâr kendü kulla-rından kodı. Ve cemî' vilâyetün 'askeri cem' olundı, Kızıl Ahmed'e koşdular.

SÜ'ÂL.— Hasan Beg seferde kimüñ-ile yörüdi dirseñ,

CEVÂB.— Hünkâr aña Bolı sancagını virdi, kendü sanca-gila yörüdü.

Nazîn

Bir iki gün olan cihana kalma
Ziyândur sevgüsü ziyâna kalma [208b]

Senüñ aduñ fûlân söylenür ancak
Hemîn bir sözdür ol fûlâna kalma

Yalandur da'vâsı güler yüzüne
Şîvesi pûr yalandur sözine kalma

Velehu eydan

Bildüñ mi cihân kimselere ne'yledi nitdi
Güldi yüzine bir iki gün aldadı yitdi [138]

Uçurdı anı sahrâya o hirs u hevesden
Gaflet tuzagın kurmuş-ıdı tîz anı tutdı

Girdi bu cihân bâğına kim bir gulin ala
Hançer gibi dikenî gör cânına batdı

Her nesneyi kim kendünүñ o sandı cihânda
Kim sanu-ımiş ancak anuñ gayrısı gitdi

'Âşıkî hayâl atna sen binme cihanda
Kim bindi-y-ise gör anı kim âhiri n'itdi [209a]

BÂB [133]

Anı beyân ider kim İsmâ'îl Beg Dürekani'de
esbâbını cem' itdükden soñra ne yire vardi.

Ve cemî'i mâlini ve oglanlarını ve kızlarını kendü tavarlarına yükletdi, vezîri Şehâbeddin Aga'yı bile aldı ve cemî'i kullarını bile alup Bursa vilâyetinde Yiñişehir'e geldi. Zîrâ hünkârdan Yiñişehir'i ve Eynegöli ve Yarhisâr'ı dilemiş-idi, hünkâr dahı virmiş-idi. İsmâ'îl Beg dahı Yiñişehir'e gelüp mütemekkin olmuş-idi.

SÜ'ÂL.— Bu Karamanoglu Engüri'ye geldi dimişdün. Hîç añılmadı, dirseñ ya kancarу gitdi?

CEVÂB.— Ol vakt kim hünkâra geldi, hünkâr anı hil'atledi, girü atasına gönderdi.

Bir dahı şeytânët-i Karaman [209b] beyân ider. Hünkâr Koylıhisâr vilâyetine varıacak Karamanoglu, İsmâ'îl Beg'e adam gönderdi kim: "Dön hey tekür kuli! Yinişehir'e varma." didi kim "Osmânoglu'nun fursatın bulduk." didi. "Bu tarafdan biz hareket idelüm. 'Osmânoglu ara yirden götürrelüm. Ben saña mu'în.' didi. Ol tarafdan dahı Hasan Beg'e habar gönderelüm. O da hareket itsün." didi. "Girü sen de vilâyetüne var." didi.

CEVÂB.— İsmâ'îl Beg eydür Karamanoglu'na: "Bu senüñ sözüñ Müsülmânliga sigar söz degüldür. Bu söze münâfîlik dirler. Bir gâzi pâdişâh gazâya gideyorur. Biz anı yoldan komak İslâma düşer iş degüldür. Hâssa kim hôd kal'alarında ol [209b] pâdişâhuñulları dahı oturuyorurken ve hem memleket dahı karındaşum Ahmed elindedür."

Bu tarafda Karamanoglu melûl, magbûn oldu.

Nazm

Didiler ahmak u mecnûndur ol er

İki nesneyi kim ol heves ider

Biri geçmiş ola giden ho gitdi

Biri muhâl olanı turmaz umar

BÂB [134]**Muhammed Han-ı Gâzi Koylîhisâr'ı
ne sûret-ile feth itdi ve hem n'olmuş-idi.**

Sultân Muhammed Koylîhisâr'a varmadın anuñ bir begi var-idi; Hüseyin Beg dirler-idi. Anı Uzun Hasan almadın ol Hüseyin Beg bir gün avlayu sahrâya çıkışmış-idi. [210b] Nâgâh Uzun Hasan bunı sahrâda karvamış, hisârına götürmiş. Nâçar Hüseyin Beg dahı [139] hisârını teslîm eylemiş.

Hünkâr işitmiş kim Uzun Hasan Koylîhisâr'ı almış, hünkâr dahı Rûmili Beglerbegisi Hamza Beg'e buyurmuş, leşker virmiş ve ilden ‘azab dahı sürüp “Koylîhisâr'uñ üzerine var, cehd eyle kim hisârı feth idesin.” didi. “Ve eger feth olmayacak olursa vilâyatındagı köylerini urasın, yıkasın, yakasın; ta kim niçe zamânlar ma'mûr olmaga yaramaya.”

Bu buyrugi hünkârdan Hamza Beg işidicek Hamza Beg dahı leşker cem' idüp hisâruñ üzerine vardi. Bir nice gün ‘acâyib cenkler olundı. Âhirü'l-emr gördüler kim hisâr feth [211ab] olunmaz, ammâ il oturur, hisârı kodilar hemân vilâyetini talan itdiler. Nâgâh bir niçe ‘azablar bir İrmeni köyine varurlar, bir niçe İrmeni karısını ve kocasını bulurlar, yagmalarlar. Bu karılar-ilan kocalara nâ-meşrû’ iş işlerler. Bu ‘azab tâ'ifesi gâyet mühmellikler eyler. Âhir bu İrmeni keşîşleri varurlar, Uzun Hasan'a şikâyet iderler kim: “Evvelki begümüz zamânında bunuñ gibi murdârlıklar bize vâki' olmayıdi; ve hem pâdişâh humuz dahı za'if-idi. İmdi senüñ gibi ‘azametlü pâdişâh zamânında karilarumuza ve kocalarumuza bunuñ gibi mühmel hâller vâki' oldu.” İli urdukdan sonra Hamza Beg kendü vilâyetlerine geldi ve bu kissanuñ [211b] üzerine bir niçe yıl geçdi.

Sultân Muhammed Han-ı Gâzi Sinab'a vilâyetine varup feth itdükden sonra vardi, Koylîhisâr'uñ üzerine düştü. Her tarafından toplar kurdu. Birkaç top kim hisâra tokındı, hemândem hisâr halkunuñ ‘aklı şaşdı. Hisârı teslîm itdiler. Pâdişâh emr itdi, hisârı zabit idüp içine kendünüñ kulların kodi.

SÜ'ÂL.— Diseler kim iy dervîş! Bu ‘azablar bunuñ gibi nâ-meşrû’ hareketi n'içün itdiler. Bu Âl-i ‘Osmân leşkerine lâyık degül-idi.

CEVÂB.— Bu Âl-i ‘Osmânuñ leşkeri gürûh gürûhdur. Ya'nî on iki sınıf leşkerdir. Her gürûhi bir kavme mahsûsdur. Bu ‘azab tâ’ifesi her vilâyete kim varsalar bunlara yasak yokdur; anuñçün kim bunlar pâdişâhuñ ‘ulûfesi-y-ile varurlar. Her yire kim varsalar kendü pâdişâhlarına hile ve bedbahtlık iden kavmleri kendü murâddalarınca incidürler, ta kim Âl-i ‘Osmân vardığı iklîm pâdişâha mutî’ ve *münkâd* olalar.

Nazm

Cihânda ne ola kim olmamışdur
 Yu kulak işidüp göz görmemişdür
 Bu insân kim ider hayr u şerden
 Ne ola ol kim insân gelmemişdür
 Yavuzı idenü hayvândan ednâ
 Dinildi “bel adall” mı olmamışdur
 Ve hem bil bu ‘azab kim ne gürûhdur
 Niçe aylar yüzini yumamışdur [212b], [140]

BÂB [135]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
Tarabuzon'a ne sûret-ilən vardi ve hem ne vech-ile feth itdi.

Kaçan kim Koylîhisâr'ı feth idicek Erzincan tarafına yörüdü, bu tarafdan Uzun Hasan dahi kendü anasını ve Çimişkezek Beg'i Şeyh Kürt Hasan'ı anasına koşup Sultân Muhammed Han'a gönderdi ilçilige. Bulgar tagı yanına kim vardılar, anda buluşdılar. Be-gäyet yahşı armagan getürdi. Pâdişâh dahi armaganların aldı. Be-gäyet eyü ta'zîmler itdi. Ve Uzun Hasan anası Sara Hatun'ı ana idindi ve Kürt Şeyh Hasan'a baba didi. Bu ikisin alup Tarabuzon'a bile gitdi, Bulgar tagına kim çıktılar, Tarabuzon'a iner oldılar. [213a] Pâdişâh ol taguñ ekserin piyâde yörüdü.

El-hâsil-ı kelâm, vardılar Tarabuzon üzerine indiler. Bu Uzun Hasan'uñ anasını bile alup indi. Döndi Sultân Muhammed'e Sara Hatun, eydür: “Hey ogl! Bir Tarabuzon-

çün bunca zahmetler niçün çekersin.” dedi. Pâdişâh cevâb virdi kim “Ana! Bu ben çekdüğüm zahmetler dîn yolınadur kim yarın kiyâmet gününde -âmennâ bihi ve tasaddaknâ-hacil olanlardan olmayavuz. Zîrâ bizüm elümüzde İslâm kılıcı vardur ve ger biz bu zahmetleri ihtiyâr itmesevüz bize gâzi dimek lâyık olmaz.” dedi.

Hisâruñ üzerine kim indiler Hatun Tarabuzon’ı hünkârdan dilek itdi kim: “Bu benüm gelinüme ta’allukdur.” dedi. Hün-kâr dahi bunlara hîç bir vech-ilen [213b] cevâb virmedi ta deñizden Sinab’dağı gemiler gelince. Hemân kim gemiler gelüp yitişdi, cenge başladilar. Kurudan ve deñizden ceng olundi. Hisârdan emân dilediler ve illâ darb-ı dest-ile feth olundi.

Cünkim Tarabuzon alındı, şol kim pâdişâha lâyık nesne-dür, anı pâdişâh hazînesine getürdiler. Tekürini, beglerini ve niçe yarar adamlarını gemilere koymalar. Ve gâziler dahi vilâyetinüñ niçe yirlerini urmuşlar-ıdı, o gâziler dahi toyum olmuşlardı. Bu hisârdan çikan teberricklerden Hasan Beg’üñ anasına dahi hayli nesneler virdiler, anı ta’zîm-ilen girü vi-lâyetine gönderdiler.

Pâdişâh evvelden kânûn kim idegelmiş-idi her hisâra, bu Tarabuzon’a [214a] dahi anuñ gibi itdiler. İçinde mescid ve medrese olundi. Ehl-i İslâm evlerin sürüp getürdiler; bu kâfirlerüñ hâli kalan evlerini gelen Müsülmânlarla milklige virdiler. Hisârı muhkem berkitdiler.

Andan pâdişâh dahi gelüp Sonsa’ya [Sunisa] çıktı. Kızıl Ahmed’e Rûmili’nde tîmâr virdi. Kastomonı vilâyetini pâdişâh kendü kollarına virdi. Kızıl Ahmed destûr diledi hünkâr-dan: “Varayum Boli’dan evümi divşürüp hâzır ideyin. Dev-letlü hünkâr gelince hünkâr-ıla Rûmili’ne bile geçeyüm.” dedi. Destûr virdiler. Boli’ya geldi. Hemân gün gicesile kaldı. Dünle Karaman yolunu eline aldı; sürdi, vardi, Karaman’a çıktı. Karaman [214b] oğlu harçlık virdi. Ammâ kendüyi kabûl itmedi. Andan vardi, Uzun Hasan’a [141] gitdi. Anuñ yanında niçe zamânlar oldu, tâ devr-i Sultân Bâyezîd gelince.

SÜ’ÂL.— Ya bu İsmâ’îl Beg Rûmili’ne geçmesine sebeb ne oldu?

CEVÂB.— Kızıl Ahmed kim kaçdı, pâdişâh bunu dahi kaça

diyü ihtiyât itdi, Yiñişehir'den göçürüp Filibe'ye getürtdi, ta ölince huzûr-ıla Filibe'de mütemekkin oldı. Âhir ecel-i mü-semmâsila dâru'l-bekâya vâsil oldı.

Nazm

Bir seferde üç vilâyet feth iden sultân budur
Kâyinâtda lutf u ihsân bedl iden sultân budur

Mazhar-ı lütfî vü kahrı Hak bu hanı eyledi
Feth iden iklîmlere 'adli iden sultân budur [215a]

Bil bu Âl-i 'Osmân içre her gelen artuk gelür
Bil bu devrân içre kim artuk olan sultân budur

Bu fetihlerün ve bu mâcerâlaruñ târîhi hicretüñ sekiz yüz
altmış bisinde vâki' oldı, Sultân Muhammed Han elinde.

BÂB [136]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
İflâk'a ne sûret-ile geçdi ve hem anda n'eyledi.

İmdi iy 'azîz! Ol dem kim seferden geldi İstanbul'a, bu tarafda İshâk Paşa'yı dahi Rûmili'ne komışlar-ıdı, İshâk Paşa dahi soñra İstanbul'a geldi. Etrâfuñ ilçileri gelmege başla-dı. İflâk beginden ilçe geldi. İlçisine ilçe koşdilar. İflak begini kapiya kıgirdilar. İlçevardı, risâletini İflak begine yitiş-dürdü. Varan ilçiye cevâb [215b] virdi kim: "Bu benüm vilâ-yetüm baña togrı degüllerdir. Eger ben memleketümden çıkışup anda varursam Üngürüz'i getürüler, bu vilâyeti aña virürler. Ve illâ pâdişâhdan ümîzüm budur kim uç begle-rinden birini berü su kenârına göndüre. Ol gelen uç begi bu vilâyeti bekleye, ben devletlü sultânumuñ işigine yüz süri-yüvaram." didi.

Hünkâr da bunuñ sözine i'timâd idüp uçbeglerinden Çakircibaşı Hamza Beg'i gönderdi; hayli Mûsûlmânlar-ıla bi-le Çakircibaşı varup Tuna kenârına kondı.

Ol hînde Tuna doñmış-ıdı. Zîrâ kim kış-ıdı. Öte tarafdan

İflak Beg'i dahı Tuna kenârına geldi, kondı. Bu tarafda Müsülmânlar gâfil-idi, kendü hâllarında-y-idi. Tuna hôd tonmuş-idi. İflak Beg'i ol mel'ûn hîle ider-imış, maksûdu kapuya [216a] gelmek degül-imış. Temâm nisf-ı leyilde Hamza Beg'ün üzerine şebihûn itdi. Hamza Beg'i tutdi. Müsülmânlardan hayli adamlar hasâret itdi. Ve birkaç yıldan dahı küffâr geçürdi ol vilâyete, mübâlaga helâklikler itdiler. Hamza Beg'ün başını kesdi, niçe Müsülmânlarıñ bile; Üngürüz'ün kiralına gönderdi kim "Ben Türkler'e 'adû oldum." didi. Cemî'i küffâr begleri bu kâfiri pâdişâha 'adû bildiler.

Nazm [142]

Ne hîle itdi Voyvoda kazuklu
Necis ü murdar u la'net aziklu

Dirakolaoglu ol bedbaht mundar
Kîrar dîmez sevâbludur kazuklu [*yazuklu*]

BÂB [137]

Anı beyân ider kim sultânü'l-mücâhidîn
Sultân Muhammed Han-ı Gâzi İflak'a ne sûret-ilen geçdi
ve hem ol vilâyeti Kazuklu'nuñ karâsında virdi.

Çünkü pâdişâh bildi kim ol mel'ûn kâfirün bunuñ gibi hîleleri var ve hîle itdi; pâdişâh dahı İslâm leşkerin cem' idüp niyyet-i gazâ idüp hûcûm-ılan yörüdü, Tuna suyını geçüp vilâyet-i İflak'a girdi. Cemî' vilâyet-i İflak'uñ halkı geldiler, pâdişâha mutî' ve münkâd oldilar. Ve bu Kazuklu Voyvoda belürsüz oldu.

Pâdişâh bir niçe zamân vilâyet-i İflak'da yörüdü. Nâgâh bir gice bir tarafından bir gulû belürdü. Hemân pâdişâhuñ gâzi kulları hâzırlar-idi; gördiler, bu gelen gulû bu mel'ûn Kazuklu'nuñ leşkeri-mış. Dilemiş kim şebihûn [217a] ide. Gâziler de kodilar kâfiri, orduya yakın geldi, ta kim aralığa girdi. Gâziler de şöyle kıldılar kim yarısı kurtılamadı. Ta sabâha degin küffârı kırdılar ve Kazuklu Voyvoda hatta

başını güç-ile kurtardı. Sabâh kim oldu, 'Ali Beg'i ardından göndürdüler. Ve ol leşker kim Kazuklu bilen gelmişler-idi, hemân-dem vilâyetüň sipâhî kâfirleri cem' oldilar, geldiler pâdişâhuň ayaguña düsdiler. Cem'işi kendüleri pâdişâha esîrlige teslîm itdiler.

Ve bu Kazuklu'nuň bir kişi karındaşı var-idi, pâdişâh ya-nında hidmet iderdi. İflak vilâyetinüň begligini aña virdi ve vilâyetüň beglerini aña teslîm eyledi, yoldaş koşdu ve memleketden her ne-kim murâd itdi aldı. Döndi, devlet-ilən gi-rü tahtına geldi. [217b]

Ve bu gazânuň târîhi hicretüň sekiz yüz altmış altısında vâki' olundi; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde.

Nazm

Zihi sultân ki hükmine müsahhar oldu 'âlemeler
Cem'i meddâhi anuň melek ü cinn ü âdemler

Nazar itse kuru taşa o gevher kıymetin bulur
Ferah olur kamu 'âlem eser bulmaz dahı gamlar

Ayağı basdugı yirler misâl-i cennet olmuşdur
Yüzin gören gedâyîler olurlar gark-ı in'âmlar

'Âşıkî nesl-i 'Osmân'uň 'atâsı 'âleme toldı
'Acedür kim ele gire o han devrindeki demler

BÂB [138]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
İflak gazâsından kim gelicek soñra nice gazâya ikdâm itdi.**

Hemân-dem ki Edrene'ye geldi, [218a] 'asker-i mânṣûra des-tûr [143] virmedi. Togrı Geliboli'ya vardi. Hükm itdiler: "Tîz tutuň İstanbul'uň ve Geliboli'nuň gemilerini gâziler-ile to-natuň kim Midilli gazâsına giderüz." didi.

Hemân-dem ol ayda gemiler müheyŷâ olundi; Midilli üzerine "Niyyet-i gazâ", diyü yörüdü. Bu tarafdan karadan yörüdü. Ayazmand'a vardi, kondı. Gemiler dahı vardi, Mi-dilli hisârını tolayı kuşatdı. Toplar kuşatdı. Toplar kuruldu.

Ceng-i sultânîlere bünyâd uruldu. Ve bu kâfirlerün hisârdan Sultân Muhammed' i gördüğü gibi ‘akılları şaşdı. Amân di-lediler, amân virdiler.

Hisâruň teküri taşra çıktı. Pâdişâhuň vezîri Mahmûd Paşa'ya vardi. Tekür eyitdi: “İşde bir başumı alup devletlü hanuň ayağı topragina [218b] geldüm. Ve bâkî mâlum oglum ve kızum ve ‘avratum cemî’isi her ne kim vardur, bu hisârda kodum kim pâdişâhuň murâdından gayrı murâdum kalmadı.” didi.

Mahmûd Paşa dahı bu gelen tekürünün sözünü gelüp hünkâra ‘arz itdi. Pâdişâh eyitdi: “Var ol teküri baña getür.” didi.

Mahmûd teküri hâzır itdi. Tekür geldi, pâdişâhuň tahtunuň kademinde baş kodı. Pâdişâh dahı bu teküre hil’at bû-yurdı, geydürdiler. Mahmûd Paşa’nuň çadırı katında bir çadır kurdurdu.

Pâdişâh Mahmûd Paşa'ya eydür: “Var, bu hisâruň mâlini zabit it ve halkın defter eyle. Sipâhîsini ve şehirlüsini ve köylüsini ve her kişinüň nakdını ve gayrı cins kim [219a] ku-maşı vardur, anları dahı zabit it.”

Mahmûd Paşa çadırına geldi, yazıcılar gönderdi. Pâdişâhuň emrini yirine getürdü; geldi, pâdişâha ‘arz itdi. Pâdişâh dahı kendüye lâyık ne-y-ise mâldan ve esîrden ve gayrı nesnelerden kabûl idüp aldı. Bâkisin dahı gâzilere, ‘ûlemâya ve fukarâya ‘atâlar itdi. Ve bu şehrüň sipâhîlerini tagıldı, şehir halkınuň çıkarmalusın çıkardı. İ’timâd itdüklerini girü yirlü yirinde kodı. Ve kâdî nasb itdi. Şehrüň hâlî kalan evleri ni ihtiyâr-ila gelen Mûsülmânلara milk virdi. Ve nice kelise-leri mescid itdi. Ve bir kulina sancığı begligini virdi. Girü şehri ma’mûr itdi vilâyetile. [219b]

Nazın

Teveccüh itse bil han bu cihana
 Ola hér fi’li ‘âlemde nişâne
 Ger itse bir işâret cümle hana
 Miyân-bestे gele kamu dîvâna
 Temerrûd ehli cümle bâtil oldu
 Kâfirler kamusı irdi ziyâna

Sa'âdet nûrı, İslâm toldı 'âlem
Gelelden Han Muhammed bu 'ayâna
'Âşikî bu menâkib kim yazarsın
Yakındur kim ire cümle beyâna [144]
Okuyup diñleyenler ola hayrân
'Âkîllar bu işe ola dîvâne

Ve bu İflak gazâsına Midilli fethinüñ târihi hicretüñ [220a] sekiz yüz altmış altısında vâki' olundı ve bu iki sefer yidi ayda vâki' oldu.

BÂB [139]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Bosna ne sûret-ilen feth olundi
ve hem pâdişâh dahı ol vilâyetde ne fi'l itdi.

Semendire kim feth olundı, pâdişâh Bosna kiralına adam gönderdi kim: "Ya harâc vir veyâhûd üzeriñe varurın." didi. Ve bu adam kırala vardi, pâdişâhuñ hükm-i hümâyûnun Bosna kiralına gösterdi. Kral bu hüküm-nâmeyi okutdı, mazmûnunu bildi. Yanındagi kâfirlere buyurdu: "Bu Türkî tutuñ, öldürün." didi. İlçiyi tutdilar, bagladilar. Kraluñ yanında bir vezîri var-ıdı: "Hey kral! Neylersin, Bosna vilâyetin [220b] harâb itdürdüñ." didi ve "Kendüni de helâk itdürdüñ." didi. "Hele bu Türk'i tutduñ, bu hatânuñ altından çikabilürseñ be-gäyet erlikdür." didi.

El-hâsil-ı kelâm, bu ilçiyi öldürmege ikdâm idemediler. Bir niçe gün habs itdükden soñra koyivirdiler. İlçe geldi, pâdişâha bildiği ve gördüğü hålları diyivirdi. Pâdişâh bu habarı işidicek gayret-i İslâm pâdişâha galebe eyledi. 'Asker-i İslâm cem' itdi. Niyyet-i gazâ, diyüp yörüdi. Bosna vilâyetine girdi. Bosna kralı kaçıdı. Bir sarp hisârı var-ıdı, aña girdi. Pâdişâh dahi vardi; Yayicsa [Yayca] dirlerdi bir hisâr var-ıdı, anuñ üzerine düşdi, hisâr itdi, oturdu. Kraluñ habarın bildi kim hisâra [221a] girmiþdür, Mahmûd Paşa'ya buyurdu kim: "Tîz yörü, kraluñ üzerine var. Ol hisârı ortaya al."

Mahmûd Paşa dahıvardı, kíraluñ bulundugu hisâruñ üzérine düşdi. Kírala habar gönderdi: "Bize bir adam göründür. Senüñ-ile sözüm var." didi. Ve bu kíral dahı bir adam göründü. Gelüp Mahmûd Paşa'ya eyitdi: "Ne buyurursız?" Mahmûd Paşa bu kíraldan gelen kâfire eyitdi: "Sen kíraluñ yanında ne işde olursın?" didi. Bu kâfir eydür: "Ben anuñ atasından kalmış nökeriyin." dir ve "Evinde mahremiyin." dir. Mahmûd Paşa eydür: "İmdi sen bu kíraluñ mahremisin, senüñ aña sanuñ hayr olsa gerekdir." didi. Bu kâfire Mahmûd Paşa eydür: "Hîç bildüñüz mi kim bu gelen [221b] pâdişâh kimdir?" Bu kâfir eydür: "Bu gelen Türk beglerindendür." dir. Paşa eydür: "Hey oñat añlamaduñ. Bu gelen pâdişâh İstanbul'ı ve Tarabuzon'ı ve Midilli'yi ve Lâz'ı ve Mora'yı ve bunca pâdişâhlaruñ vilâyetlerini alup kendü kullarına viren pâdişâhdur." didi. "İmdi, 'akluñuz başuñuza divşürüñ. Siz benüm nasîhatüm kabûl idüñ kim dünyâda râhat olasız.' didi. Bu kâfir eydür: "Ya sen ne dirsün kim ben dahı ani ideyüm." didi. [145] Mahmûd Paşa eydür: "Ben bunı dirin kim kíral gelsün, pâdişâhuñ elin öpsün ve harâca mutî' olsun." didi. "Ve hisârlaruñ ba'zisini pâdişâha virsün. Pâdişâh dahı ol hisârlara kendü kulların kosun, kendü devlet-ilən varsun vilâyetine [222a] gitsün. Eger benüm nasîhatüm kabûl iderse hem kendü ve hem vilâyet hakkında gäyet eyüdür. İllâ âhir olicak iş ma'lûmdur kim n'olsa gerek."

El-hâsil-ı kelâm bu kâfiri Mahmûd Paşa inandurdi. Kâfir geldi, kírala paşanuñ sözlerini nakl itdi ve Mahmûd Paşa'nuñ 'ahd ü peymân itdügen 'arz eyledi. Kíral dahı bu sözleri işidicek kabûl itdi. Kíral hôd evvelden pâdişâhuñ evsâfin sorup bilürdi. Kíral hôd hisârda kafasa girmiş kuzguna dönmiş-idi.

El-hâsil-ı kelâm bu kíral Mahmûd Paşa'nuñ 'ahd ü peymânına inandılar. Kíral [*kâfirler*] dahı râzi oldılar. Hisâr kâfirlerile bile kíral hisârdan çıktı. Gelüp Mahmûd Paşa-y-ila buluşdu. Mahmûd Paşa dahı bu kíralı [222b] ziyâde ifrât-ıla tesellî itdi.

Mahmûd Paşa kíraluñ öñine düşüp aldı, hünkâra ilet-di. Mahmûd bu kíral-ıla 'ahd itdüğünü göñli igen hôş olmadı.

Bu işe incindi. Zîrâ pâdişâhuñ murâdı bu-y-ıdı kim hisârlar-uñ cemî'isini kendü eliyle feth ide-y-ıdı. Şimdi hâlde ba'zı hisârları kırala virmekden sonra fesâda mübeddel olur, di-di. Ve hem akıncılar dahı segirdime gitmişdiler.

Hünkâr eyitdi kim "Mahmûd! Bu vilâyet hôd âsânılıg-ila alınur-ımış." diidi. "Yâ niçün akıncıları gönderdüñ kim bu vilâyeti bozalar." diidi. Pâdişâhuñ melâleti Mahmûd'a, evvel bu sebebden olmuş-ıdı.

Ve hem bu kiraluñ vilâyetine muttasıl vilâyetler var-ıdı. Birine Kuvacılı dirler-ıdi. Kuvac'uñ oğlu pâdişâh yanında [223a] olur-ıdı. Ve birine Bafluili dirler-ıdi. Anuñ dahı hayli ili var-ıdı. Ol dahı pâdişâh yanında olurdu. Kiral kim Mahmûd getürdü, hemân tutdilar ve ol iki beg oglanların bile tutdilar. Üçin dahı kapucular odasına kodılar.

Pâdişâh dahı 'ulemâya 'arz itdi kim bunlaruñ kanları ve mälları halâl midur veyâhûd degül mi? Ol seferde bile bir 'azîz 'âlim kişi var-ıdı; Mevlânâ Şeyh 'Ali-yi Bestâmî dirlerdi. Ol kişi eydürüdü kim: "Ben Sultân Bâyezîd-i Bestâmî neslinde-nin." dir-ıdi ve *lakabına* Musannifek dirler-ıdi, ol eyitdi: "Bu-nuñ gibi kâfirleri öldürmek gazâdur." diyü fetvâ virdi. Ve hem kırala evvel kılıcı ol saldı ve çaldı; kralı depelediler ve ol [223b] iki kâfirün dahı kapucular odasında tedârükin itdiler.

Ve bu cemî'i kâfirleruñ hazînelerini pâdişâha getürdiler ve akıncılar da be-gâyet toyumluklar-ila geldiler. Şol kadar olmuş-ıdı hîc bir kişi mahrûm kalmamış-ıdı esîrden ve mâldan. Ve ol vilâyetde olan hisârlarda ve şehirlerde ol kadar hazîneler buldilar kim hisâbını Hak'dan gayrı ki-mesne bilmez-ıdi. Bu cemî'i hisârlar-uñ içinde pâdişâh kül-ların kodı. İzveçay* [Yayicsa] hisârında kiraluñ bir küçük kardeþi bulundı.

Nazm

Muhammed Han ki Bosna fethi itdi
O demde Hersek ilin niyyet itdi [146]

* A nûshasında "Yayicsa" çizilerek Izveçay yazılmıştır. S nûshasında ise "Yayicsa"dir. Yayicsa, Travnik'te kaza merkezi bir kaledir.

Didi Arnavud'a İslkenderiyye [224a]

Niçe illerde dahı himmet itdi

Neye kim niyyet itse gâzi sultân

Dahı varılmadın Hak kısmet itdi

Bu hanuñ tâli'i dâyim felekde

Ne burca irdi dahı şevket itdi

Gazâ-yı dîn yolunda Hak bu hana

'Atâlar Hak bu âle mûrvet itdi

Husûsâ kim bu han gör 'âlem içre

Ne devrânlar sürüp ne devre gitdi

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış yidisinde
vâki' olundı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde.

BÂB [140]

Anı beyân ider kim Karamanoglu kim öldi, altı oğlu kaldı;
anuñ [224b] memleketine Uzun Hasan ne vech-ile geldi
ve ol memleketde ne'yledi ve hem Sultân Muhammed
Han-ı Gâzi dahı ne'yledi ve Karamanoglu'nuñ oglanları
n'oldı, anı bildürür.

Yine biñ şîveler gösterdi 'âlem

Karış muriş cihan hem Benî Âdem

Ocaklar söyinüp evler yıkıla

Ola mülk-i Karaman mesken-i gam

Ne turfe turfe nakşı var cihanuñ

Gehî gûyâ ider halkı geh ebkem

Bu takdîr kudreti gör 'âlem içre

Ne hükmi cârîdür muhkem müsellem

'Âşikî yaz bir ihtisâr menâkîb

Ki 'aklı 'ibret alup ola epsem [225a]

Karamanoglu İbrâhîm Beg'üñ altı oğlu kaldı. Ammâ himme-
ti büyük oglunda-yıdı kim yirine ol beg olayıdı. Ve hem ha-

zînesine dahi ol hükm ittiği ilde komış-ıdı kim ol Silifke'dür. Ve bu Karaman oglanları, bunuñ kîssası çokdur. Ve illâ ol bir oğlu kim anuñ adı Pîr Ahmed'dür, ol Konya'da otururdu. Ve ol büyüğü kim İshâk'dur, ol İçil'de otururdu. Silifke'yi taht idindi. İki kiçicük oglanları kaçdilar, Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'ye geldiler. Ve bu İshâk Beg, Uzun Hasan etegin [147] tutdu, ilçi götürdü, hayli mâl bile götürdü. Eytidî kim: "Gel, benüm karîndaşlarumu vilâyetden kaçur, ta bunda gelince her göçüne biñ filori [225b] vireyüm." didi. Hasan dahi bu sözü kabûl itdi. Erzincan'dan yörüdü, gelüp Sivaz'ı geçdi. İshâk dahi ol araya geldügin işidicek karşuladı; alup geldi Karaman vilâyetine. Karîndaşla buluşdurdı. Ograş itdiler, Pîr Ahmed'i ilden çıkardilar. Hemîn ki Uzun Hasan girü vilâyetine girdi, Pîr Ahmed dahi Sultân Muhammed etegin tutmuş-ıdı, ol zamân kaçup Sultân Muhammed'e gelmiş-idi. Uzun Hasan dahi Karamanogluñ vilâyetinde çok bed-bahtlıklar itmişdi. Niçelerüñ mâlların ve tavarların almış-idi.

El-hâsil-ı kelâm, vilâyet-i Karaman'ı bozdı, harâb eyledi, çıktı gitdi. Kızıl Ahmed'i İshâk'a koşdı. İshâk dahi Sultân [226a] Muhammed'e Saru Ya'kûbogluñ ilçi götürdü kim: "Karîndaşumu koma bunda gelmege, Akşehir'i size vireyüm." didi. Hünkâr dahi Selver Çavuşoğlu Çavuşbaşını -adı Ahmed'dür- ilçi götürdüler, eyitdiler kim: "Çehârşenbe sînur olsun. Berisini bize vir, biz dahi senüñ karîndaşunu koyıvirmeyelüm." didiler. Ahmed varup İshâk'a habar ne-y-ise ve nice buyurdılar-ısa bildürdü. İshâk bu sözü işidicek kabûl itmedi. Çavuş Ahmed, İshâk'uñ habarın hünkâra bildürdü. Pâdişâh dahi Adalya sancığı begi Köse Hamza Beg'i ve Kara Hisâr sancığı begini bir niçe sancak dahi bile Pîr Ahmed'e koşup götürdü. Pîr Ahmed dahi [226b] Saykaları hisârını [Siklanhisâr] ve Kayseri'yi hünkâra virmiş-idi. Hünkâr dahi hisâra kendü kullarını koyup zapt itdi. Ve hem ol Kayseri vilâyetinüñ 'askerin bile koşmuş-ıdı, vardılar İrmenek'de İshâk-ıla buluşdilar, ograşdilar, İshâk'ı ilden çıkardilar.

İshâk cemî'i hazînesini alup Uzun Hasan'a kaçdı ve bir olla bir 'avratını Silifke'de kodı, gitdi. Pîr Ahmed dahi Karaman'a beg oldu, İçil'i dahi zapt itdi, hemâñ Silifke'den gayrisi-

ni. Karamanoglu İshâk'a kudret ile bir gün ecel irdi, Uzun Hasan yanında öldü. Cemî'i hazînesine Uzun Hasan mâlik oldu.

Ve bu tarafda Pîr Ahmed dahı kim beg oldu, kuyrugün [227a] bulamaga başladı. Yılgun Bazarcugin [Ilgin havalisini] kim yanında Tañrıdan hammâmi vardur, anı hünkârdan diledi ve evvelki 'ahdin bozmaga başladı.

Nazm

'Acebdür degmeler kim 'ahde turmaz
Şular kim 'ahdi yokdur râhat olmaz

Hakuñ hôd 'ahdi vardur va'deler hem
Înanur mü'min olan dahi tînmaz

Münâfîkdur bozan ol 'ahd ü peymân
Nifâk iden cihanda mü'min olmaz

Diseñ Karaman'a gel 'ahd tutalum
Ya öldürür seni ya ilde komaz [148]

'Âşikî 'ahd umma Karaman'dan
Ki bunlar 'ahd nedür dahi bilmez [227b]

Bu 'Osmânlı Karamanlu degül bil
Dahi sen bil ki Turkut adam olmaz

Ve bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış tokuzında vâki' olundı ve hem o Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde ve devrinde.

BÂB [141]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
kim vilâyet-i Arnavud'a teveccûh itdi,
anda kimevardı ve anda ne'yledi.

Çunkim pâdişâh devlet-ilen kim leşker-i İslâmı cem' itdi, varup vilâyet-i Arnavud'a girdi ve her tarafına akıncılar saldı. Gâziler kim varup Arnavud vilâyetine giricek ba'zı begleri Arnavud'uñ, gelüp mutî' oldu ve ba'zısı kaçup nâ-bedîd

oldı. Pâdişâh dahı anda [228a] sultanat-ilan bir hisâr yapdurdı, vilâyet-i Arnavud'uñ ortasında. Ol hisâruñ adını İlbasan [Elbasan] kodilar ve ol hisârda gâzilerden kodilar, kâfirlerine gazâ ideler.

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yitmişinde vâki' olundı, Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde. Ve Sultân Muhammed Han kim bu gazâdan döndi, Rûm Muhammedi vezîr oldu.

Nazm

Bir 'aceb Rûm vezîr oldu gine
 Şöyle bil kim oğrı girdi bu dîne
 Adını mü'min komışdı han anuñ
 Fursatın gözlerdi göñülde gine
 Kîni budur aldı han İstanbul'ı [228b]
 Yimez oldu bu Urum pinepişne
 Bu vezîr oldu kâfirler gör n'ider
 Agu virür dir Mûsûlmânı kına

BÂB [142]

Anı beyân ider kim Karamanoğlu Pîr Ahmed ne'yledi kim pâdişâh anuñ üzerine teveccûh eyledi ve üzerine varup anda ne'yledi.

Karamanoğlu Pîr Ahmed kim İstanbul'a geldükde pâdişâh-ila va'de olunmuş-idi kim bi-vechin mine'l-vücûh pâdişâha muhâlefet olunmaya. Ve hem Dulkadiroğlu Şehstûvâr dahı bu mu'âhede oldukça bile-y-imış, 'ahd dahı bunuñ üzeri-ne-y-imış kim pâdişâhdan her ne vakt kim işâret oluna bunlar dahı hidmete hâzır olalar ve her nireye kim emr olursa [229a] varalar.

Pâdişâhuñ niyyeti budur kim Uzun Hasan'uñ üzerine varalar-idi. Zîrâ kim nâşâyiste hareket [149] itmiş-idi, bu Âl-i 'Osmân üzerine. Biri budur kim Koylhisâr kadîmden bu gâziler kapusuna hidmet idegelmışler-idi. Biri dahı budur

kim Karaman hôd asılda bunlara ta'alluk-ıdı. Hâssa kim Karaman vilâyetinden sürüp çıkardığı bu gâzi pâdişâhuñ ‘ammusı oglıdır. Ve Uzun Hasan bunlara bu bâbda hîç i’tibâr itmedi, gelüp bu vilâyetleri yıkdı, bozdı. Kendü murâdi ne-y-ise itdi, gitdi. Ve hem bu Uzun Hasan babası ‘Ali Beg-ilen bu gâzi pâdişâha ihtiyâc-ıla gelüp Sultân Murâd Han'a hizmet dahı itmişler-idi. İmdi bunuñ gibi olan kimseneler [229b] pâdişâhlara buncılayın hadesler itmek câyiz deguldür, ve bu pâdişâhlara gayret vâcib olur. İmdi Uzun Hasan üzerine varmaga bu zikr itdüklerüm sebeb olmuş-ıdı. Ve hem Hasan evvel kiçük yılan-ıdı, pâdişâhuñ niyyeti bu-yıdı kim anı ejderhâ olmadın avlaya-y-ıdı.

İmdi Karamanoglu ve Şehsüvâr bu ‘ahde turmadılar, pâdişâh dahı ol tarafa teveccûh idüp Anatoli'ya geçdi. Bunları umardı kim gelelerdi. Bular gelmediler. Pâdişâh dahı Karaman'a yörüdü. Karaman oglanları kaçdır, Lârende'ye vardılar. Pâdişâh dahı togrı Konya'ya ‘azm itdi, Gevele'yi dahı feth itdi. Yörüdü, Lârende'yevardı. Pîr Ahmed anda-yıdı. Mahmûd Paşa anuñ üzerine [230a] vardı. Birbirile ograşdilar, ceng olundı. Âhir Pîr Ahmed turmadı, kaçdı. Karaman sipâhîlerinden hayli adamlar tutdilar, pâdişâha getürdiler. Pâdişâh buyurdu, boyunların urdilar. Pâdişâh, Mahmûd Paşa'ya eyitdi: “Turkutoglu’nuñ kandalığın bil, dahı üzerine var.” didi. Turkutlu dahı Bulgar tagına çkmış-ıdı. Mahmûd Paşa dahı bunlaruñ kandalığıhabarların aldı. Hemân üzerlerine yörüdü. Bunlar dahı tuydilar, kaçdır. Öte Tarsus yüzine aşdilar. Mahmûd Paşa dahı ardına düşüp kovdu, alıbildügin aldı. Alınmayanlar varup Tarsus vilâyetine girdiler. Andan soñra pâdişâh hükm itdi; Lârende'den İstanbul'a evler süreler ve Konya'dan [230b] dahı süreler.

El-hâsil-ı kelâm ehl-i sanâyi'den bir niçe evler sürdürdiler. Rûm vezîr pâdişâha eydür: “Hey devletlü sultânum! Mahmûd sürdüğü evleri teftîş idüp gördüm, ekseri fakîrlerdür ve hem az sürdi.” didi. “Ve ganîlerin sürmedi.” didi. Pâdişâh eydür “Rûm Muhammedi! Var imdi sen dahı göreyüm, ne kadar evler yazasın.” didi.

Bu Rûm vezîr İstanbul'uñ intikâmun almaga gâyetde kim

müştâka intizâr-ıdı kim ehl-i İslâm incite-y-idi. Bu kez fırsat buldu. El-hâsil-ı kelâm Lârende'den ve Konya'dan ziyâde evler almakdan murâdi bu-y-ıdî: Ehl-i İslâmuñ evlerin yıkdurmag-ıdı. Lârende'yi şöyle yazdı kim Mevlânâ Hünkâr'uñ rahime-hullah kim [231a] oglanların bile sürdü; ol Emîr 'Ali Çelebi-y-idi.

El-hâsil-ı kelâm bu Rûm Muhammed pâdişâh emrinden ziyâde evler sürdü. Âhirül-emir hâl böyle oldu kim Karamanoğlanlarla barışur gibi oldılar. Pâdişâh dahı Konya'ya ve Gevele'ye [Kevele] ve feth olunan vilâyetüñ hisârlarına hisâr erleri koyup berkitdiler. Andan gelüp Kara Hisâr'a indiler. [150] Pâdişâh buyurdu; Mahmûd Paşa'nuñ çadırını ve otagını başına yıkdurdu hünkâr. Ve cebehanelerini kendü develerine yükletdiler, pâdişâh cebehanesine katdilar.

Ve bu vezîr Rûm Muhammed'üñ evvel şeytâneti bu-y-ıdî kim Mahmûd Paşa gibi tedbîr ehli vezîri pâdişâhuñ kapusından red itdürdi kim Müsülmânliga ya'nî izâ [231b] intikâm ide, İstanbul'uñ acısını ala. Ve hem bu seferüñ evvelinde Keblüoglu kim kâdî-'asker-idi, Rûm Muhammedi [onu] 'azl itdürdi ve Mevlânâ Vildân kâdî-'asker oldu.

Nazm

Sürüldi Mahmûd Paşa kapudan
Irag oldı o sevgülü tapudan

Varup Hâsköyi'ne oldı mücâvir
Halâs oldı taruk turuk tapudan

Ve bu feth i mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yitmiş ikisinde vâki' olundı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde. Ve dahı bundan soñra mâcerâlarınuñ ahvâlleri çok olsa gerek.

BÂB [143]

Anı beyân ider kim pâdişâh
Igrîboz'a [Agriboz, Egriboz] varup
anı ne sûret-ile feth itdi ve Mahmûd Paşa'yı ne'yledi.

Evvel Mahmûd Paşa'ya [232a] Gelibolu sancagın virdi ve bu-

yurdu kim Mahmûd'a "Tîz tut, gemileri tonat. Irakda yakında hîç bir gemi kalmasun bir limonda. Igriboz gazâsına giderin. Cemî'isi hâzır olsun. Hemîn ki seni göndürem, cümlesi senüñ-ile bile yörisün." didi. Ve hem buyurdu kim: "Eyü tefahhus it kim Igriboz fethine ne gerekdir, anı hâzır ve müheyyâ it kim Igriboz fethine ne gerekdir." didi. Mahmûd Paşa dahı emri kabûl idüp ne kim gereklü-y-ise anı temâm kayd itdi. Hîç bir eksük nesne komadı. Pâdişâha bildürdi. Bu tarafda pâdişâh dahı 'azîm leşker cem' idüp kurdan "Niyyet-i gazâ!" diyüp yörüdü. Mahmûd Paşa dahı gemiler-ilen deryâ yüzinden yörüdü.

El-hâsil-1 kelâm, Igriboz'uñ üzerine düşdiler. Igriboz'uñ [232b] öñnine bir köpri döshediler. Pâdişâh gelüp karada kondı, Mahmûd deñiz yüzünde hisârı kuşatdı. Pâdişâh dahı köpriden geçdi; lavu leşkeri-ile karadan kuşatdı. Yir yirinden toplar kuruldu. Emr olındı ceng olına. Bir nice günler 'acâyb cengler olındı; toplar-ilan ve oklar-ilan.

Nâgâh bir gün gördüler kim deryâ yüzinden küffâr gemileri zâhir oldu, ya'nî gelüp Igriboz'a yardım ide. Ve ol gemi kâfirleri nazar itdiler, gördüler kim Igriboz hisârını İslâm leşkeri deryâdan ve kuridan ortaya almışlar, ceng iderler. Bular bu hayretde-y-iken hemân pâdişâh emr itdi: "Hey gâziler! Komañ, hisâr yagmadur." didi. Ha, diyince gâziler hisâra koyuldular [233a] Mahmûd Paşa tarafından evvel koyuldular. Kal'ayı feth itdiler. Üç gün gice ve gündüz eyü yagma olundi. Hisârı zapt itdiler ve nevâhisinde bir nice [151] hisâr dahı var-ıdı, anları dahı bile zapt itdiler.

Igriboz vilâyeti temâm bir sancaklık il oldu. Şehrüñ kelîselerini mescidler itdiler. Vilâyet-i İslâmdan hâtırı olan gelen Müsülmânrlara kâfirün hâlî kalan evlerini milklige virdiler. Bir kâdî nasb itdiler ve bir bege sancagın virdiler. Ol dahı dârû'l-küfr-iken dârû'l-İslâm oldu, bi-hamdillâhi ve'l-minne.

Nazm

Zi han kim 'âlemi itdi münevver
Ki anuñ tâli'-i sa'di musavver [233b]

Virânlar ma'mûr olur makdeminden
Yüzin gören halâs olur o gamdan

Bu hanuñ devleti dâyimâ a'lâ
Bunuñ kîsmetidür her hayr ola

Bu âlûndür kiyâmetde fazîlet
Bu hanuñ mahkûmidur cümle millet

İlâhî bu âl üzre tâ kiyâmet
Îre lütf u 'inâyetüñ hidâyet

Bu feth i gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yitmiş dördinde vâki' olundi; sultânü'l-muçâhidîn Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde; vallahu a'lem.

BÂB [144]

Anı beyân ider kim vilâyet-i Karaman'a
pâdişâh tekrâr leşker gönderdi kim
ol [234a] vilâyetüñ cümlesin zabit ideler
ve hem gemiler gönderdiler, anı beyân ider.

Pâdişâh vezîri Rûm Muhammed'i gönderdi kim: "Var Karamanoglu'nu ol vilâyetden sürüp çıkar." didi, ve hem *kapudan* kendi kullarından pâdişâh aña yoldaş koşdu ve Anatoli leşkerinden bir niçe sancak bile koşdu. Rûm Muhammedi yürüdü, Lârende'ye vardi, mescidlerin ve medreselerin yakup yıkıldı, atası evi gibi harâb eyledi ve şehrüñ 'avratını ve oglanını soydurdı, 'üryân itdürdi. Ol zâlim Rûm hîc esirgemedi, ol Müsülmânلara bunuñ gibi hakâretler itdürdi. Lârende'den gidüp vardi, Eregli'ye çkdı. Eregli'nüñ vilâyetini ve köylerini harâb itdürdi.

Ol vilâyet halkı eyitdi: "Bu vilâyet [234b] Allah ve resûlünnüñ; vilâyetde evkâfından niçün hazer itmezsin. Bu vilâyet hôd resûlünnüñ evkâfidur." didiler. "Sen bunı böyle harâb itdüñ, Medîne-i Resûl'üñ fakîrlерine bu vilâyetden artık nafaka varmaz olursa yarın kiyâmet gününde -âmennâ ve bihi saddaknâ- sen anda Allah resûlünnüñ katına varduguñ vaktin ne cevâb virürsin." didiler. Bunuñ gibi söz diyenle-

ri ol zâlim Rûm öldürdü; Tañrıdan korkmadı ve peygâm-berden utanmadı.

Andan soñra vardı, Varsak vilâyetinde Uyuz Beg dirleridi, anuñ iline girdi. Karaman'dan aldığı [152] harâm kesbi Uyuz Beg vilâyetinde taş arasında döküp gitdi. Varsak da-hı geldi, eydür: "Bu konşumuz Karamanlu rızkıdır, Rûm Muhammedi [235a] bize getürdi, virdi." didiler. "Ve bu Rûm ne keremlürek kişimiş." didiler, agzına söge söge divşürdüler.

Nazm

Fesâd itdi ziyâde çarh nişâni
Dökile kanlar ola çok ziyâni

Bu ehl-i İslâm içre dökilen kan
Niçelerüñ gide dîn ü îmâni

Ziyâde ola harâblık cihanda
Bu sözüme sakın tutma gümâni

Yıkıldı Karaman bozıldı iller
Büridi 'âlemi zulmüñ tumanı

BÂB [145]

Anı beyân ider kim İshâk Paşa'yı tekrâr
Karaman'a götürdü, varup Karaman'da ol dahi ne'yledi.

Pâdişâh emr itdi, İshâk [235b] Paşa'ya "Var." didi, "Karamanoglu'nı sen ilden çıkar." didi. "Bu Rûm devletsüz ol vilâyetde hayli bedbahtılıklar itmiş." didi. "İmdi sen var Karaman'uñ müfsidlerin çıkargıl." didi. İshâk Paşa dahi yörüdü, Lârende'ye çıktı, andanvardı İçil'e girdi. Karamanoglu kaçdı, Uzun Hasan'a gitdi. İshâk Paşa Aksarây'a geldi. Pâdişâh-dan emr olundı kim; "Aksarây'dan evler sürüp İstanbul'a gönderesin." diyü. İshâk Paşa dahi Aksarây'dan sürgün idüp bile alup getürdü. Şimdiki hînde İstanbul'da Aksaraylu mahallesi didükleri İshâk Paşa sürüp getürdigi halkdur.

BÂB [146]

**Anı beyân ider kim Gedük Ahmed
'Aleyye'i [Alâiyye] ne sûret-ile feth itdi?**

Bundan öndin Rûm Muhammed'i götürmişler-idi. Ol varup nesne izhâr itmemiş-idi; anuñ-ıçun kim 'Alayye beginün kız karındaşı Rûm Muhammedi'nüñ hatunıdı. Ve hem Gedük Ahmed'e pâdişâh kapusından bir niçe bölük kollar ta'yîn olundı ve Anatoli'nuñ 'askerinden bir niçe yoldaş koşdilar. Gedük yörüdü, vilâyet-i 'Aleyye'ye vardi. Ol vilâyetüñ a'yânlarından hayli kişiler geldiler, Gedük Ahmed'e itâ'at itdiler. Öñine düşdiler, 'Aleyye'nüñ hisârı üzerine vardılar.

Ol vakt 'Aleyye'nüñ begi Lütfi Begoglu Kılıç Arslan Begidi. Gedük Ahmed'üñ geldüğini gördü. Gedük Ahmed dahi vardığı gibi fi'l-hâl toplar kurdurdu. [236b] Bu hisâruñ halkı kim topları göricek Kılıç Arslan Beg'e geldiler, eyitdiler kim: "Bu gelen leşker Karamanoglu gibi degüldür." didiler ve "Bunuñ-ila ceng fâyidesi yokdur." didiler. Kılıç Arslan Beg eydür: "Müsülmânlar! Hayırlısı ne-y-ise tedâruk idüñ siz dahi." didi. Bu şehrüñ halkından [153] Ahmed Paşa'ya işaret olundı kim *adam göndüre-y-idi. Paşa* adam götürdü. Bu gelen adama eyitdiler: "Ahmed Paşa'dan soracagumuz vardur, soralum. Görinecek yire gelsün." didiler. Ahmed Paşa dahi bir görinecek yire geldi. Yukarıdan sordılar kim "Bu şehri kim alsaañ eger lutf-ila ve ger cebr-ile, bu bizüm pâdişâhumuzu ne'ylersin." didiler. "Eger lutf-ila virürseñüz pâdişâhuñuza vilâyetinden yig vilâyet, benüm pâdişâhumandan begüñüze alıvirürin. Ve eger cebr-ile alursam hôd ma'lûm nice olacagi." didi.

El-hâsil-ı kelâm, Ahmed Paşa bunları geregi gibi hâtırların tesellî itdi kim ne beglerine ve ne kendülerine zararı irmeye; belki ziyâdesile nef'i ire. Kılıç Arslan Beg dahi bu söze râzi oldu. Çıkdı hisârdan, Ahmed Paşa'ya geldi, hisârını aña teslîm itdi. Gedük Ahmed dahi hisârı tasarruf itdi. Re'âyâyi dahi kânûn-ı 'Osmân-ilan mukarrer eyledi.

SÜ'ÂL.— Ya 'Aleyye'nüñ begi n'oldı?

CEVÂB.— Ahmed Paşa kim 'Aleyye'yi emân-ila alicak be-

gini cemî' hazînesin ve ta'allukâtıla alup pâdişâha getürdi. Kılıç Arslan Beg kim pâdişâhuñ yüzini göricek hemân-dem yüz yire kodı. Pâdişâh eyitdi: "Hey! Korkma kim saña [237b] ziyânum tokunmaz. Ve hem saña eyü tîmâr virürem kim vilâyetüñden ziyâde ola." didi. Ol sâ'at Gümülcine'yi tîmâr virdi ve hîç mälindan ve kumasından bir nesne almadı. 'Avratına oglanına bile ziyâde nesneler 'atâlar itdi.

Âhir Gümülcine'ye vardi, anda ne'yledi, anı beyân ideyüm.

Bu Gümülcine deryâ kenârına yakın yirdedür. Deñiz ke-nârında gözciler korlar kim deñizden harâmî gemileri gelüp urmasun, diyü dâyim gözedürler-idi. Bu Kılıç Arslan Beg ol araya varaldan gözciliği kendüsi iderdi dâyim. Der-yâ kenârında bir çadırı kurulmuş tururdu. Nâgâh bir gün gözleyüp tururken deñiz tarafını, deñizden bir gemi geldi kenâra yakın. Bu Kılıç Arslan Beg dahi ol gemiye hûcûm idüp ceng [238a] eyler gibi oldı. Atını depdi, kenârdan deñize girdi. Ol gemide bir kayak hâzır-ımiş. Gelüp Kılıç Arslan Beg'i aldı, gemiye ilettdi. Kılıç Arslan Beg oğlunu ve 'avratını bıraktı, gitdi. Şimdiki hâlde 'avratınıñ oğlunuñ hâlları nice oldı, diseñ oğlu Allah rahmetine vardi, 'avratın dahi oğlu yanında kodılar.

Nazm

Bu dünyâ lezzeti bil agudandur
Seni her yalan ile avudandur

Ve ger biñ yașasañ dâyim sag olsañ
Soñi süñüklerüñi uvadandur

Kime kim hayr u şer sen kasd idersin
O kasduñ seni sine iledendür

Anuñ-ila Hakka sen hâzır olasın [238b]
Kimüñ hakkı ki olsa dileđendür [154]

Ve bu fethüñ bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yetmiş altısında vâki' olundi; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'ñüñ kuli elinde kim adı Ahmed Paşa'dur.

BÂB [147]

Anı beyân ider kim Paşa Silifke'yi ne sûret-ilən feth itdi
ve hem anda ilini ne'yledi.

Karamanoglu İshâk Beg kim Uzun Hasan'a kaçmışdı, ka-
rındaşı Pîr Ahmed, Mokan [Mevkan] kal'asını almış-idi.
İshâk Beg, oğlunu Silifke kal'asında komışdı. Kendü Uzun
Hasan'a gitdüğinde İshâk Beg'in oğlu Sultân Muhammed'e
habar gönderdi kim: "Silifke'yi sultânuma vireyüm, âde-
müñ göründür." demiş-idi. Sultân Muhammed Han dahı
anuñ sözine i'timâd idüp Gedük [239a] Ahmed'i yarar yol-
daşlar-ila gönderdi. Gedük Ahmed dahı yörüdü, İçil'e girdi.
Togru Silifke'nuñ üzerine vardi. İshâk Beg'üñ oğlu hisârdan
çıkup bunlara hisârı teslîm eyledi. Ol hînde Karamanoglu
Kâsim Beg, Uzun Hasan'a varmış-idi ve Uzun Hasan aña
leşker koşup gönderdi. Bu tarafdan Gedük Ahmed, Silif-
ke'yi alicak Mokan hisârına yordı. Pîr Ahmed'üñ 'avratı ve
oglanı ol Mokan hisârında komış-idi. Ve İshâk Beg'üñ bir
kiçicük oğlu anda bile-y-idi. Ve hem Karamanoglu Muham-
med Beg var-idi. Anuñ bir mahbûbe kızı anda bile-y-idi.
Gedük Ahmed bu hisâruñ üzerine düştü. Ol hisârı dahı
darb-ı dest-ilen aldı. Andan geldi Lülü'ye [Lüle'ye] düştü.
[239b] Anı dahı darb-ı dest-ilen aldı. Anuñ halkını kırdı.

Ne işler oldı gör fanî cihânda
Dahı çok işleri vardur nihânda

Sakın kim magrûr olma bu fenâya
Ki assı sandugın ola ziyânda

Buña 'âkil 'ârifler uymadilar
Uyanlar cümle kalmışdur yabânda

Neye kim elüñ irse añ sen ölüm
Kim añmazsañ kalursın sen gümânda

Sarây u köşk ü serîrde yatanlar
Gömüldi yatdı çok çürük samanda

Bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yetmiş yidisinde vâki' olundı.

BÂB [148]

[240b] Ve bu tarafdan Uzun Hasan kim Kâsim'a leşker koşmış-ıdı, geldiler, Erzincan'da Rûm pâdişâhı Sultân Bâyezîd'e habar göndürdiler kim: "Destûruñuzla kim biz Dulkağır iline giderüz kim, Kılıç Arslan Beg'üñ oglunu atası yirine beglemege iledürüz." didiler. Ol vakt beglerbegi Hamza Beg [155] Tokat'da-y-ıdı. Gelen âdem evvel aña geldi. Hamza Beg dahı anlaruñ sözine i'timâd itdi. N'ola geçsünler, di-di. Hemîn kim Sivâz'dan bir niçe göç kim göcdiler, yörüüdüler yortım-ilan; 'ale's-sabâh Tokad'uñ üzerine çikageldiler. Gâfilin Tokad'ı yagma itdiler, şehri yakup yıkdılar; söyle kim, küffârâne işler itdiler, Müsülmânlarıñ 'avratına ve oğlanlarına nâ-meşrû' hareketler itdiler. Bu yüz karalıgila [240b] ba'zısı Uzun Hasan'a gitdi ve ba'zısını Karaman oğlanları alup kendü vilâyetlerine togrıldılar.

Ol zamân Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nuñ bir oğlu Sultân Mustafâ, Konya'da-y-ıdı. Sultân Muhammed habar götürdü oglu Mustafâ'ya kim: "Var Karahisâr'da otur." didi. Kendüsi devlet-ilen hûcûm itdi, İstanbul bogazından Anatoli'ya geçti. Ol vakt Mahmûd Paşa Gelibolu sancagın mansib yirdi. Girü anı devlet işigine vizârete getürdi, vezîr oldu. Bunlar hûcûm itdiler kim, Karaman vilâyetine çikalar. Karaman oğlanları dahı Uzun Hasan'uñ bir begi, Yusuf İmirza dirler-idi, anuñ-ila leşker koşup Akşehir'e geldiler. Yörüdiler, Hamidili'ne girmeye. Sultân Mustafâ [241a] dahı Karahisâr'dan anlaruñ üzerine yörüdü ve ol 'âsîler-ile buluştu. Eyü sultânî cenkler olundı. Uzun Hasan'dan gelen beg kim, Yûsuf İmirza'dur ve hem ol Uzun Hasan'uñ 'ammisi oglıdır; cengde anı tutdular, boynuna ip dakdilar, it yider gibi yitdiler. Gine Karamanoglu Pîr Ahmed kaçdı, gitdi. Gedük Ahmed anuñ 'avratını, oglunu ol hînde İstanbul'a getürdi. Kâsim Beg girü İçil'e girdi, otur-

di. Silifke'yi ogurladı. Bu tarafдан Gedük Ahmed'i Sultân Muhammed girü gönderdi. Tekrâr Silifke'nüñ üzerine girü indi. Darb-ı dest-ile Silifke'yi tekrâr girü aldı. Ol ogurlayanları kirdi. Kal'ayı girü Sultân Muhammed'üñ mukarrer itdi. Ve kendü girü Gedük Ahmed, İstanbul'a geldi. [241b] Sultân Muhammed'üñ hizmetinde olup tururdı. Gözdedürdi kim, Sultân Muhammed dahı ne buyura ve buyurdığı hizmetde ola.

Ve bu fethüñ târîhi hicretün sekiz yüz yitmiş yidisinde vâki' olundı, Gedük Ahmed elinden kim, ol Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nüñ vezîri-yidi.

BÂB [149]

**Anı beyân ider kim Sultânü'l-mücâhidîn
Sultân Muhammed Han-ı Gâzi kim, şarka teveccûh itdi.**

Uzun Hasan kim Karamanoglu Kâsim'a kim leşker koşmuşdı kim geldi, Tokat'ı harâb idüp gitmiş idi; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi anuñ üzerine varmak lâzım oldu. Mahmûd Paşa'yı ve Ahmed Paşa'yı ve Mustafâ Paşa'yı bu üçin dahı Sultân Muhammed Han-ı Gâzi bir araya cem' [242a] itdi bunları.

Sultân Muhammed bunlara eydür: "Bu Uzun Hasan'uñ rây ü tedbîrinde ne dirsiz?" diyü bunlara sü'âl itdi. Bu paşalar biri birinüñ yüzine nazar idüp sâkit oldılar. Girü pâdişâh eydür: "Neyçün söylemezsziz?"

Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânum! Pâdişâhumuzuñ 'aklı cemî'ümüzden a'lemdür. Bizüm ne bilümüz ola pâdişâh huzûrunda?"

Girü pâdişâh eydür: "Hele bârî siz dahı fikrüñüz bir feth-i kelâm idüñ." didi.

Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânum! Bu Uzun Hasan'uñ hôd bir niçe ef'âlini bildük kim, ne dürlü sûret-ile [156] fitneler ider. İmdi sultânum, anuñ itdiği ef'âle göre ef'âl itmek gerekdir."

Ve hem Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânum! [242b] Bu Uzun Hasan, pâdişâhumuzuñ bir oglına mukâbil olacak

kişi degüldür ve illâ düşmendür. Buña eyü yarak görmek lâzimindendür."

Ve bu tarafdan Ahmed Paşa eydür: "Devletlü sultânum! Hele şimdiki hînde bir kuluñ göndür kim akıncilaruñ-ıla varsun. Anuñ memleketinüñ elliñ irdügi yirler ursunlar, yıksunlar, yaksunlar; tâ kim pâdişâhumuz dahi anuñ ef'âli- ne göre mesâlihini göre."

Pâdişâhumuz eydür: "Mihaloglu 'Ali Beg'i götürün kim varsun, ol vilâyetüñ eli erdiği yire degin ursun, yıksun ve yaksun, esîr itsün." didi. Ve hem pâdişâhuñ emrini yirine getürdiler. 'Ali Beg[i], Rûmili'nüñ yarar akıncıları-y-ilan götürdüler. 'Ali Beg dahu vardi. [243a] Kemah'uñ vilâyetini urdu, İrmenile-rini esîr itdi; mübâlagâ toyumluklar itdi. Akıncıyi tamâm to-yurdu. Ve bunuñ kissası mübâlagadur. Fakîr, ihtisâr itdüm.

Pâdişâhumuz dahu leşker-i 'azîm cem' itdi. Ve hem iki oglunu pâdişâhumuz ol sefer bile aldı. Birisi Bâyezîd Han'dur ve biri Sultân Mustafâ'dur. Ve yüz biñ mikdârı ehl-i İslâm leşkeri var-ıdı, ve kâfir leşkeri dahu mübâlagâ bile var-ıdı. Devlet-ilen hûcûm idüp yörindi. Sivaz'a çıktı, "Anda buluşam." didi. Uzun Hasan, Sivaz'a karşı gelime-di. Andan yörenüp hûcûm idüp Akşehr'e ve Karahisâr'a çıktılar. Girü Hasan-ı Dırâz belürmedi. Pâdişâhuñ kuli Mahmûd Paşa eydür: "Devletlü sultânum! [243b] Evvel bu Karahisâr'ı alalum. Ümîzdür kim düşmân dahi gele, düş-mân-ila haklaşavuz." didi.

Pâdişâhumuz eydür: "Hey Mahmûd! Ben hisârı ne'ylerek!" di-di. "Ben düşmân isteyü geldüm. Baña düşmânum bulivi-rüñ!" didi.

Andan pâdişâh hûcûm idüp Erzincan'a çıktı. Girü gelmedi ve illâ pâdişâhuñ öñince hôd karavuli var-ıdı, öñice yörürler-idi. Anlar nâgâh bir niçe alay düşmâna buluşdilar. Hayli ceng itmişler. Âhir düşmân sinup kaçdı. Andan yöründiler, Tercan yoresine vardılar. Hîç düşmânuñ girü eseri belürmedi.

Pâdişâhumuz Rûmili beglerbegisine: "Murâd! Sen var, ilerü varuñ Mahmûd-ila bile. Görüñ kim hâl nedür."

Hemân-dem anlar dahi bir niçe alay-ila ilerü yöründiler. Bi-ri birin gözleyürek [244a] Furat suyuñuñ kenârına vardılar.

Mahmûd Paşa eydür: "Hey Murad Beg! Gel suyu öte geçmeye yelüm, gâfil düşmeyelüm! Düşmâna göz göre yaka virmeye yelüm!" Murâd bu sözi eslemedi. Eydür kim: "Mihaloglu 'Ali Beg ilerü gitdi, yâ biz ne-y-çün turalum?"

Mahmûd Paşa eydür: "Îşit benüm sözümi karndaş! Yağında 'akl u rây gerekdir. Düşmâni hod henüz sen görmemiş sindür." dedi. Bunuñ sözin hîç aslâ kulagina koymadı. Göz yumdu, Furat suyını öte geçdi. Mahmûd Paşa sabr idüp turdu. Bir lahzadan gördü kim 'Ali Beg yortum-ila gelür. Mahmûd Paşa eydür: "Hey dön!" dir. Murâd hod suyu geçmiş idi. Ve ardınca Mahmûd niyyet idüp yörümedi. Düşmânuñ hôd ol tarafda [244b] busuda eri varmış. Leşkeri Mahmûd Paşa'ya kaçdı. Mahmûd dahı suyu geçmemiş idi, orduya kaçdı. Mihaloglu 'Ali Beg dahı orduya kaçdı. Düşmân Murâd Paşa'yı ortaya aldılar. Hemân belürsüz oldu. Ammâ Turahan Beg oğlu 'Ömer Beg tutuldı ve Hacı Beg tutuldı, Fenârrîoglu Ahmed Paşa tutuldı ve dahı hayli sübaşilar bile tutuldu. Sübaşları tutsak idüp Payburd'a gönderdiler. Ve bu üç begleri yanında alıkodı; kendünüñ yanında saklatdı.

Nazm [157]

Çerinüñ serveri kim 'âkil olmaz
Ne kadar çok ola düşmâna turmaz

Aña kim 'akl u devlet yâr degüldür [245a]
Öñünde taglar olsa gözü görmez

Murâd Paşa belürsüz oldu gitdi
Hana bir kul dahi hîç eksük olmaz

BÂB [150]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'ye
bu hades kim vâki' oldu leşkerüñ ba'zısı münhezim oldu,
pâdişâh bundan soñra neye meşgâl oldu.

Ol aradan 'ale's-sabâh göçdiler. Düşmânuñ belürdüğü yire togri yörüdiler. Bi-vechin mine'l-vücûh hîç bir habar bili-

mediler. Ve Hasan-ı Dırâz kim hîleyi idüp girü belürsüz oldu, gine kendüyi penâh itdi. Hemân pâdişâh dahı togri Payburd'a yöneldi. Andan ilerü altı gün dahu gitdi.

Yidinci gün çeharşenbe gün-idi. [245b] Girü ilerüden düşmân belürdü ve illâ bir sarp, derelü depelü yirde karşusdan bir niçe alay belürdü. Bunlar eyle sandılar kim, Mihaloglu 'Ali Beg'dür. Ve hem bu 'Ali Beg, leşkerden irak yörür-idi. Nazar-ı dikkatle bakdilar, gördüler kim, 'Ali Beg degülmüş. Bildiler, istedükleri düşmândur. Pâdişâh hôd dâyim hâzır yörürdü. Alayları hoş düzmişler-idi. Turmadilar, üzerine sürdiler, yöründiler ve bu dereyi depeyi kuş gibi öte geçdiler. Düşmâna mukâbil turdilar. Pâdişâhuñ dahı şezhâdeleri kollu kolında ilerü yöründiler. Sultân Mustafâ kolına, ittifâk, Hasan-ı Dıraz'uñ bir oğlu Zeynel vâki' oldu. Ve Sultân Bâyezîd kolına Hasan-ı Dırâz'uñ bir oğlu Ogurlu Muhammed vâki' [246a] oldu. Ve pâdişâh mukâbilesine Hasan-ı Dırâz vâki' oldu. Ve her kollar birbirine mukâbil olup Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'ye Hak te'âlâ 'inâyet itdi ve devleti gâlib oldu; hemiše olduğu gibi. Hemân her koldagilar biri birine yörüyüş eylediler. Sultân Mustafâ kolundagi 'azebler, Zeynel'i tutdilar ve başını kesdiler. Ve bile olan beglerinüñ ekserini kirdilar ve niçelerin tutdilar, esîr eylediler. Ve mübâlaga yarakların dahı aldilar. Ve Sultân Bâyezîd Han kolundagi Ogurlu Muhammed'i kaçurdular, tutamadilar. Sultânü'l-mücâhidîn Sultân Muhammed Han mukâbilesinde kim Hasan-ı Dırâz-ıdı, ol dahı hemîn kim yiñiceri leşkerin göricek Hasan-ı Dırâz eydür: "Bire boz atı getürün [246b] kim ol cân kurtardur!" didi. Hemân-dem boz atı hâzır itdiler; kaçmaga bün-yâd itdiler. Hasan Beg boz ata bindi; dere depe yazılar gözler oldı. Gâziler[il] gördüler kim başlarında 'akilları kalmadı, cemî' leşker tevbe itmege başladı. Karamanoglu Ahmed, Uzun Hasan'uñ yanında olurdu, evvelden kaçmazı ol oñat bilürdü. Pîr Ahmed kim yiñiceriyi gördü, hevesi kaçmaga ol [158] kamudan yig gördü. Uzun Hasan Tebrîz'e heves itdi. Karamanoglu yanına düştü, giderler mi giderler! Yiñiceri leşkeri bunlaruñ bu hållarin göricek eyitdiler kim: "Hey devlet-süz hâyin Türkmanlar! Ok atılmadın ve kılıç salınmadın bu

kaçmak size neden [247a] oldu? Yâ bu leşker kim siz sîduñuz-
dı, *ol ma'lûm oldu kim* anlar dahi, siz dahi muhannesler-imiş!" didiler. Hasan-ı Dırâz, başın kurtarduguna râzi oldu ve ta'alukâtına vasiyyet itdi kim Âl-i Osmân'uñ adların ayruk aña-
mayalar! Ve hem oglanları ve ehl-i beyti bu sözi kabûl itdi-
ler ve müvecceh nasîhatdur, diyü gûşlarında tutdilar.

Nazm

Hasan kim kendüyi key er sanurdu
Çagatay'da 'Acemde uz anılırdı

Ve hem dirdi Çitakla bulışayum
Çürük i'tikâdına inanurdu

Buluşdı hem Çitak bir biñ göründi
Öñince kaçuban ha tolurdu

Dahi añdurmaz ol Hasan Çitag'ı [247b]
Çitak añılsa Hasan utanurdu

Çitak urdu Hasan başına yumruk
Ve ger kurtılsa bilüñ uslanurdu

SÜ'ÂL.— Bu Uzun Hasan'uñ kim begleri tutıldı, bularuñ uluları kimlerdir?

CEVÂB.— Biri, 'Ömer Beg'dür kim, ol Cigerlü [?] begleri-
nuñ ulu beglerindendür ve iki karındaşlar kim ol Mir Ti-
mûr neslindendür ve hem Kara Eylük'üñ [Kara öylük] kızı
oglanlarından. Ve bunlardan gayrı üç biñ mikdâri dahi tut-
saklar getürdiler. Ve kirilanuñ hôd hisâbin Allah'dan gay-
rı kimsene bilmez-idi. El-hâsil-1 kelâm, bu Hasan-ı Dırâz'uñ
başına gelen hîç bir pâdişâhuñ başına gelmedi.
Anuñ-içün kim, karın agrısına ogradı ve hem âhir ol [248a]
gayretden öldi, gitdi.

SÜ'ÂL.— Ya bu sultânü'l-mücâhidîn kim bunı kahr idicek
soñra ne'yledi?

CEVÂB.— Dönüp gitdi. Mürüvvet itdi, anuñ vilâyetin yık-
madı. Girü kendü vilâyetine teveccüh itdi. Yolunuñ üzerinde
Kemah'uñ hisâri Karahisâr'a yolu ogradı. Bir heybet na-
zarı-y-la anı feth itdi. Andan yörüdü, devlet-ile İstanbul'a

tahtına geldi. Hemân-dem kim şehrê girdi, girü Mahmûd'ı
‘azl eyledi; vizâretden redd itdi.

Nazm

Zi devrân ki ne devrânlar sürüldi
Muhammed Han ‘adûları sürüldi [159]

Çü şevketi irişdi şarka garba
Temerrûd ehli kalmadı sürüldi [248b]

Bu âlüñ geleni olur ziyâde
Bu âle hükm-i Hak böyle sürüldi

Bularda ‘adl ü bezl ü lutf u insâf
Bulundı tâ kıyâmet kim sürüldi

Mü’ebbeddür bu haslet bil bu âlde
Nevâlar oldu bu âlde sürüldi

SÜ’ÂL.— Bu Uzun Hasan ne asıldandur kim, bu Gâzi
Han-ıla neden temerrüdlik itdi?

CEVÂB.— Uzun Hasan, Bayındur Han neslindendür ve
hem ol Uzun Hasan’dur kim Tarhan Beg oğlunu sıdı ve Ba-
ranlu’dan İmirza Cihanşâh’ı sıdı ve dahı Çagatay’dan Ebu
Sa’îd’i sıdı. Ve illâ sultânü'l-Müçâhidîn Sultân Muhammed
Han-ı Gâzi’nün bir nazarına [249a] döyemedi.

Ve bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz yitmiş sekizinde
vâki’ olundı. Sultân Muhammed Han ve oğlu Bâyezîd
Han ve Sultân Mustafâ cem’iyyetinde vâki’ olundı. Hasan-ı
Dirâz maglûb oldu, Sultân Muhammed gâlib oldu.

BÂB [151]

Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
kulı Gedük Ahmed’i Kefe'nüñ fethine götürdü;
varup ne sûret-ile feth itdi Kefe'yi,
anı bildürür ve hem anda dahı ne vilâyetler feth itdi?

Sultânü'l-müçâhidîn Sultân Muhammed Han-ı Gâzi vilâ-
yet-i Rûm’ı tamâm feth itdi, hanları ve beglerini cemî'i ne-

seb ü nesli-y-ilen vilâyetlerinden kal' itdi; imdi maksûdî ol oldu kim deryâ-yı Kara [249b] Deñiz kenârların dahi feth ide; ve hem bu deñizde olan cezâyirlerde dahi bunuñ adına hut-be-i İslâm okına. Sultân Muhammed Han-ı Gâzi kuli Gedük Ahmed'e buyurdu kim: "Tîz eyüce yarak gör kim seni gazâya göndürürün." didi.

Ahmed vardı, üç yüz mikdârı gemileri tonatdı ve hem eyü yarar yoldaşlar dahi bile aldı, atludan ve yayadan. At gemileri dahi aldı, atlar koydu. Ahmed Paşa, pâdişâhuñ her emrini yirlü yirince tamâm itdi. Gelüp pâdişâha 'arz itdi. Sormadı, ne yire varayum, dimedi. El bagladı, pâdişâha karþu turdu.

Pâdişâh eydür: "Ahmed, senüñ dahi yaraguñ oldu mı?" Ahmed eydür: "Devletlü sultânum! Benüm yaragum hemîn sultânumuñ işaretidür [250a] ve himmeti nazaridur."

Hemân ol sabâh işâret olundi. Nakareler çalındı, sancaklar çözüldi. Gemiler tonandı. Gâziler niyyet-i gazâ itdiler. Gemilerüñ lengerleri içeri alındı ve balamarları çözüldi, yelkenleri açıldı. Kaçan yilkene yıl tokundi, yöründiler. Der-yâ yüzü envâr-ı İslâm-ilen münevver olundi. Yetmiş biñ mikdârı sün[n]î gâziler sürdiler leylü ve'n-nehâr, nehâru ve'l-leyl; Kefe'nüñ limonına girdiler. Hemân-dem kim keñâra çıktılar; meterisler ve toplar kuruldu.

Ahmed Paşa, [160] miyân-bestे olup eydür: "Hey gâzi yoldaşlar! Gayret-i İslâm idüñ kim, bu Kefi darü'l-İslâm üzerrinde havâledür." didi. "Hak te'âlâ 'inâyet ide, buni dahi darü'l-İslâm idelüm." didi. [250b] Gâziler dahi tekbîr getürdiler, hûcûm idüp yöründiler; ceng-i sultânîye meşgûl oldılar. Giceler ve gündüzler kâfirlere râhatlık virmediler.

Kâfirler dahi gördiler kim, bu gelen gâzilerüñ himmeti bu şehri alup yıkmasıdur ve hem murâdları cebr-ile almakdur ve hem almaga da kâdirlerdür; kâfirler dahi ehl-i İslâmdan bu himmeti göricek cem' olup tekürleri yanına geldiler, eyitdiler kim: "Bu gelen Türk-ilen niçe idersin?" Tekür bunlara eydür: "Yâ sizüñ fikrüñuz ne? Ne dirsiz?" Bu kâfirler eyitdiler: "Biz bu hisârı eylük-ilen virürüz." didiler. "Zîrâ kim saklayımañız bu hisârı." didiler. "Virüp mutî' olması

yigrekdür.” didiler. Döndi bunlara tekür eydür: “Ne-y-çün böyle dirsiz?” didi. Bu kâfirler [251a] eyittiler: “Anuñ-icün kim bu Türk hisâri bizden cebr-ile alur.” didiler. “Ve bizi kırrar ve oglanlarumuzu esîr ider.” didiler. “Ve mâmumuzu yagmalarlar.” didiler. “Ve şehrümüzi harâb eylerler. İmdi bu-nuñ gibi olmakdan-ısa âsânlıg-ila virelüm kim, cemî’ümüzi esîr itmeyeler. Ve hem ol pâdişâh kim bu Türkleri götürdi, ol pâdişâh her aldığı şehrûn ‘imâretine meşgûl oldu.’” didiler. Tekür eydür: “Eger siz eyle dirseñüz ben dahı sizüñ-ileyin, muhâlefet itmezin size.” didi.

Üçüncü gün hemân emân dilediler. Ahmed Paşa dahı emân virdi. Bişinci gün hisâruñ kapusin açdilar. Pâdişâhuñ sancığı hisâra girdi, bedenlerde nevbet-i sultânî uruldu. Ve mü’ezzinler ezân [251b] okudilar. Çañlarını giderdiler, küffâruñ putları âsârını bozdilar. Bir ulu kiliseyi cum'a mescid-i itdiler. Cum'a günü cum'a namâzı kılındı ve hutbe-yi İslâm anda dahı okundi; Sultân Muhammed Han-i Gâzi adına. Ahmed Paşa, gâzilere hil'at geyürdi. ‘Ulemâya ve fukarâya ‘atâlar itdi. Andan soñra Tekür, Ahmed Paşa yanına gelmişdi; anı tutdı ve hazînesini zabit itdi, pâdişâhuñ hazînesine teslîm itdi. Ve bu şehrûn halkını sınıf sınıf yazdı. Ganîsini gayrı ve fakîrlarını gayrı ve cemî’ mâllarını gayrı yazdı. Oglanlarını gayrı yazdı ve kızlarını bile yazdı ve sipâhîlerini yazdı. Ve bu halkdan ve mâldan her nesne kim pâdişâha lâyıkdur, aldılar ve her ne kim yirinde [252a] komaludur, anı dahı eyle itdi. Ve sipâhîleri evlerinden sürüp çıkarıldılar, anlaruñ evlerini gâzilere virdiler.

Ve bundan soñra bir niçe pâre gemiler gönderdiler; etrâfda olan küffâr hisârlarını dahı feth itdiler. Azag’ı ve Yabu-germen’i tâ ol deñiz kenârında olan hisârları, tâ varup Çerkes'e muttasıl olnca vilâyetleri feth itdiler.

Andan soñra sürdürdiler Menküb’üñ üzerine geldiler. Toplar çikardılar, kurmaga başladılar. Menküb’üñ teküri gördü kim, Kefe’yi ve vilâyetini feth iden kişiler geldi, tekür dahı sürdürdü Ahmed Paşa’ya geldi kim, hisârını teslîm ide. Ve bu tekürün bir hisımı vardi, hisârda bile olurdu. Hisârı virmeye ol râzi olmadı. Hisâruñ kapusunu yaptı; hemân cenge meşgûl oldu.

[252b] Hayli zamân ceng itdi ve bu tekür ne kadar kim vardı, eyitdi, "Gelüñ hisâri virüñ, ben virdüm." didi; hîç bunuñ sözin kabûl itmediler; belki 'avratını, oglanını hisârdan taşra sürmek istediler. Âhir gördüler kim, hisâr ceng-ile [161] ele girmez, Ahmed Paşa göçdi, biraz leşker bu hisâruñ üzerinde kodi.

Bir niçe günden soñra bu leşker kim komuşdı hisâr üzerinde, bunlar dahi vardılar hisârı bırakdılar gitdiler. Hisâra yakın yirde busuya girdiler. Küffâr bundan habardâr olmadı. Sandı kim Türk kaçdı, gitdi. Bu hisâruñ içine mübâлага halk girmiş-idi. Tarlıdan gäyet 'âciz olmuşlar-idi. Hemân kim leşker çekilüp gitdüğün göricek hisâr halkı hisârdan taşra çıkmaga başladılar. [253a] Ve bu busuda olan İslâm leşkeri dahi bunları cüstüçü itmişler-idi, hemân hisârdan yañasın aldılar. Menküb'i dahi bu vech-ilen feth itdiler. Ve andan soñra Menküb'i dahi 'âdetleri üzerine yazdılar. Ve her ne ki Kefe'ye itmişler-idi, Menküb'e dahi eyle itdiler.

Ve her vilâyeti kim feth itdiler, beglerini, sipâhîlerini sürdürdiler, İstanbul'a getürdiler; hazînelerini pâdişâhuñ hazîne-sine kodılar. Kızların, hatunların pâdişâh kullarına virdi. Kâfirlerüñ 'ömrini tamâm itdi. Pâdişâh kendü murâdin itdi ve Menküb'e bir kâdî nasb itdiler. Keliselerin mescidler itdiler. Pâdişâh adına hutbe-yi İslâm anda dahi okundi, Hakk'uñ 'avni-y-la, vallâhu a'lem.

Nazm [253b]

Neler feth itdi gör han kuli Ahmed
Getürdi mâl u ni'met hana Ahmed

Ve mahbûbeleri yüzleri çün mâh
Niçeler hana kim yitürdi Ahmed

Bu işler kim bu Ahmed Paşa itdi
Neyi kim han buyurdu itdi Ahmed

Bu Ahmed kim gedüklerüñ eridür
Niçe gedükleri berkitdi Ahmed

Ve bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz sekseninde vâki' olundı; Sultân Muhammed kuli Ahmed Paşa elinde.

BÂB [152]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
Kara Bogdan gazâsına ne sûret-ile itdi ve hem Kara Bogdan
teküri-y-ile [254a] ne'yledi, anı beyân ider.**

Pâdişâh kim cemî-i kâfir begleriniň vilâyetlerini ve kendüle-rini kim Hak te'âlâ buňa müsaħhar itdi, Kara Bogdan'uň tekürini kapuya okudilar ve "Haracuň sen getür." didiler kim: "Vilâyet-i İflak bigi bizüm olasın ve hem bizüm-ile zindigânün ne vech-iledür kim bilelüm." didiler. Kâfir bu söze hîc i'tibâr itmedi ve işitmeze urdı, gelmedi. Pâdişâh dahı bir kulunu gönderdi. "Var, ol kâfirüň vilâyetine gir; gör, tefahhus it kim ol kâfir göreyüm senüň-ile ne'yler, göreyüm!" didi.

Kul dahı pâdişâhuň emr-i şerîfini kabûl idüp yörüdi, ol kâfirüň vilâyetine girdi. Bunlar gâfiller-idi. Garîb leşker-idi ve hem yol azmışlar-idi. Gelüp bu kâfirler Mûsûlmânlardan [254b] hayli Mûsûlmânlar şehîd itdiler ve haylisin dahı tut-sak itdiler. Paşa dahı pâdişâhuň kulidur, gelüp pâdişâha bunlara olan ahvâlleri bildürdi.

Pâdişâh bu habarı işidicek gayret-i İslâm geldi bûridi ve gönlinden tedbîrler dörüdi. Vezîrlerine eyitdi: "Tîz yarak görün kim [162] eyü gazâlar yaragın idüň, seferüm vardur." didi. Hemân kim pâdişâhuň emri olundi, esbâb-ı gazâ mü-heyya bulundu. Sultânü'l-mûcâhidîn Sultân Muhammed Han-ı Gâzi niyyet-i gazâ itdi, İstanbul'dan çıkış yörüdi. 'Asker-i mansûr-ıla Tuna kenârınavardı. İstanbul'uň da gemilerine emr olunmuş-idi kim Tuna suyuň kenârında hâzır olalar-idi. Anlar da anda Tuna kenârına gelmişler-idi. Pâdişâh dahı gemiler-ilen Tuna'yı [255a] geçdi. Vilâyet-i Bogdan'da ol vilâyetüň tekürin isteyü yörüdi. Memleket-i Bogdan'a girdi. Ol mel'ün dahı leşkerin cem' idüp bir sarb taguň arasına girdi. Atlusin dahı buyurdu, cem'i piyâde itmiş kim eyü hasmâne ceng ideler. Gâziler dahı gördiler kim bu kâfirler gâyet eyü himmet itmişler kim leşker-i İslâm-ilen kim çâlışalar. Pâdişâha bunluň bu rây-ı tedbîrlerin bildürdiler. Pâdişâh buyurdu kim: "Hey gâziler! Gayret-i İslâmdur, saf saf olup alaylar baglaň." didi. Ve hem pâdişâhuň emrini gâ-

ziler kabûl itdiler. Kâfir leşkerinüñ üzerine yöründiler. Kâfir dahı pirankı topların kurmuş; atmaga başladı. Gâziler dahı gayret-i İslâmi yüreklerinde muhkem idüp yöründiler, kâfirün [255b] üzerine galebe itdiler, kâfire göz açdurmadılar.

Nazm

Karışdı bir birine ceng iderler
Velî kâfire tagı teng iderler
Çü emr oldu kılıç çekdi gâziler
Kâfirler kırdı, kan dökdi gâziler
Teferruc it, ne iş ider gâziler
Kâfir leşkerini sıdı gâziler

O toplar kim atdilar, gâziler o top 'arabalarınıñ üstine düşdiler, 'arabalarını bozdilar. Kuşluk vaktinde kâfirlerüñ leşkerinüñ öñine yitişdiler, tâ beyne-salâteyne degin ceng-i sultânî olundi. Âhir Hak te'âlâ kemâl-i lütfindan gâzilere fursat virdi. Kâfir leşkerini basdilar, sıdilar. Kâfiri ol [256a] mikdâr kıldilar kim, kâfirün başlarından menâreler yapdilar; ve hem nicelerin dahı esîr itdiler ve cemî' ol vilâyetde gâzilerüñ elle ri irdüğü yirde şinlik ve âbâdânlık komadilar; yıkup harâb itdiler. Yıkdilar ve yakdilar, harâb itdiler. İki ay mikdârı gâziler Kara Bogdan vilâyetinde gazâlар itdiler. Mâlin ve ni'metin, nakdin aldılar; toyumluklar oldu. Ögrek-ile atların aldılar ve süri-y-ile koyunlarını. Ve cemîle mahbûbelerin gâziler bağırlarına basdilar. Ve sağlık, selâmetlîg-ilan Sultân Muhammed Han'uñ eyyâm-ı devletinde girü vilâyetlerine geldiler.

Ve bu gazâvatuñ târihi hicretüñ sekiz yüz seksen birinde vâki' oldu; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [256b], [163] [153]

Anı beyân ider kim pâdişâh Kara Bogdan'ı kim sıdı,
döndi, Tuna kenârına geldi.

Habar geldi kim, Üngürüz kâfiri geldi, Tuna kenârında hisârlar yapdı; Müsülmân memleketinüñ üçında, Semendire

yanında. Ve galaba yaraklar kodilar kim uca, vilâyet-i İslâmı harâb ideler; fikirleri budur. Pâdişâh bu habarı işidicek hemân oradan ol hisârlarunuñ üzerine yörüdü kudret-ile. Ol vakt kiş, katı olmuş-idi; gâyetde kiş-idi. Vardı, ol hisârlarunuñ üzerine indi. Çigirdan taşra atlu çıkamazdı. Ve karuñ deriñligi şol mikdâr-idi kim atuñ üzegüsünde-y-idi; dahi yokaru-y-idi. Ve bu Tuna suyin dahi mübâlaga buz tutmış-idi, toñmış-idi. Leşker-i İslâm vardı, buz üstinde kondı. Ve hisârlar dahi [257a] Tuna kenârında-y-idi. Hemân-dem kondukları gibi yagma buyurdu, hisârları. Ol gün yörüyüş oldu. Ahşamin kâfirler emân dilediler. Emân virdiler. 'Ahd-ilen hisârları teslîm itdiler. Pâdişâh kâfirlerüñ hâtırı olanları pâdişâh yanında turdu ve hâtırı olmayanları destûr virdi, varup iklîmine gitdi. Ammâ bunda kalanlarını pâdişâh Anatoli'da hisârlara kodı, timâr itdi. Ve ba'zisnuñ hiyâneti bulundi. Anuñ gibi olanı satdilar, nakd itdiler. Ol hisârları yakdilar, hîç eser komadilar.

Ve bu fethüñ târîhi Kara Bogdan târîhinden iki buçuk ay soñradan vâki' olundı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinden.

BÂB [154]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
İskenderiyye-i [257b] Arnavud'ı ne sûret-ilen vardi
ve anda ne'yledi ve anda varmasına sebeb ne oldı,
anı bildürür.**

Bir gün pâdişâh devlet-ilen oturmuş-idi Edrene'de. Etrâfdan haberler açıldı kim kankı vilâyetüñ halkı pâdişâha mutî' olmaz, didiler. Eyitdiler kim, "Bu İskenderiyye kâfirleri gâyet serkeşler; hîç kimseye olar mutî' olmazlar." didiler.

Pâdişâh eydür: "Meger anlarunuñ leşkerleri çokdur ola ve hem erleri be-gâyet dilîrdür ola?" didi.

Yanındagilar eyitdiler: "Devletlü sultânum! Ol İskenderiyeye vilâyetinüñ halkı temerrûd itdiği ol hisâr sebebindendür. Ol hisâra i'timâd iderler; gâyet muhkemdür, dirler ola."

Pâdişâh eydür: "Ol hisâr alınmasına hîç dermân yok mı-dur ola? Ve leşker üzerine varımaز mı, ne hallüdür?" [258a]

Eyitdiler: "Devletlü sultânum! Leşker varur yirdür ve illâ anuñ hisârı gâyet muhkem hisârdur. Alınmasında hayli zahmet çekilür." didiler.

Pâdişâh eydür: "İmdi anuñ tedârükin idüñ kim ol dahı in-şâallâh feth olına!" didi.

Hemân sâ'at pâdişâhuñ bir kulunu ta'yîn itdiler, İskenderiye'ye gönderdiler. Vardı, İskenderiye üzerine düştü. Hayli bâri cengler olundı; feth idemedi. Pâdişâhuñ mübârek hâtrînda ol hisâruñ hayâli gitmezdi.

Pâdişâh Kara Bogdan gazâsından kim devlet-ilen İstanbul'a geldi, İskenderiye'nuñ tedârükine meşgûl oldu. Gedük Ahmed'e eyitdi: "Yöri sen var, ol hisâruñ üzerine in." didi. Gedük Ahmed biraz ihmâl itdi. Pâdişâh Ahmed'i [258b] tutup Bogazkesen hisârında habs itdürdi.

Pâdişâh leşker-i İslâm cem' itdi; "Niyyet-i gazâ" diyüp yürüdü,vardı,hisâruñ üzerine düşdü. Toplar kuruldu,ceng-i sultânîler olundı. Hisâruñ niçe yırlerin, *ba'zi burçların dahi* yıkıldılar. Andan yorislar itdiler. Hak nasîb itmedi, alımadılar. Üzerine bir havâle yapdılar. Havâle içinde yarar erler kodılar. Cem' vilâyetleri feth olundı, [164] hisâr yaluñuz kaldı. Pâdişâh devlet-ilen girü tahtına geldi, cülûs itdi.

Âhir ol çeri ve havâle ol hisârı buñaltdı. Hisâruñ kâfirleri çeride baş olan gâzilere habar gönderdiler kim "Ahd ile hisârı size virelüm; ammâ şol şart-ila kim gidenümüz gide, kalanumuz kala. Bize zararuñuz tokunmaya!" didiler. Gâziler dahı İstanbul'da [259a] pâdişâh'a habar gönderdiler, küffâruñ ahvâlların bildürdüler. Pâdişâh dahı râzı olup kabûl itdi. Ol 'ahd üzerine ol hisâr halkı mu'âhade itmişler-idi, hemân ol mukarrer olundı. Kâfirler hisârı virüp teslîm itdiler. Halkınıñ gideni gitdi ve ihtiyârı-y-ila kalanı ol hisârda kaldı. Ve bir niçe keliseleri mescidler itdiler. Ve giden kâfirlerüñ evlerini anda temekkün olan gâzilere virdiler.

İskenderiye, dârü'l-küfr iken, elhamdüllâh, dârü'l-İslâm oldu kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi elinde.

Nazm

Feth oldu görün̄ İskenderiyye
 Yakın hisârı odur berre bahre
Anı Hak virdi Gâzi Şâh Han'a [259b]
 Ümîzdür kim done Firenk beriye

Bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen üçünde vâki' olundi. Bu Sultân Muhammed'üñ cemî'i gazâsı İskenderiyeye'de tamâm oldu. Andan soñra geldi 'adle ve bedle tamâm meşgûl oldu. Andan Kostantiniyye'nüñ yaylaklarında seyr eyledi; târîhüñ sekiz yüz seksen beşine degin..

BÂB [159] [155]

Anı beyân ider kim Sultânü'l-müçâhidîn
Sultân Muhammed Han-ı Gâzi bu fenâ sarâyından
 ol dârû'l-bekâ sarâyına varması ne sûret-ile olundi,
 anı bildürür kim ol sefer de hicretüñ sekiz yüz
 seksen altısında vâki' olundi ve hem ol Safer ayınıñ
 yigirmi yidinci günü Cum'a gün-idi. [260a]

İstanbul'dan göçüp deryâyi geçdi; Anatoli vilâyetine seyr itmeg-içün. Bir kaç göç yörindi. Anatoli'da Rebî'ü'levvel ayınuñ dördüncü günü pençenbeh gün, Maldepe'nüñ çayırina kondı. Tamâm 'asır namâzı vaktinde fenâ sarâyını terk idüp bâkî sarâyına nakl itdi.

Nazm

Hemân kim pervâz itdi lâ-mekâna
 Ne velvele düşer gör bu mekâna
 Tolundı cân güneşi çün cihândan
 Ziyâlar şu'lesi irdi ziyâna
 Umaruz fazl-ı Yezdân ola zâyid
 Niçe mürted kâfir gele îmâna

BÂB [159] [156]

**Anı beyân ider kim Sultân Muhammed Han-ı Gâzi
kim Allâh rahmetine kavuşdı, kaç oğlu [260b] kaldı,
anı bildürür.**

İki ogluları kaldı. Birisi Sultân Bâyezîd Han'dur kim o, taht-ı Ertana hâkimi-y-idi. ve biri Sultân Cem-idi kim taht-ı Yûnan'da hâkim-idi.

SÜ'ÂL.— Ya Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'yi ne'ylediler?

CEVÂB.— Vezîrleri, kâdî-'askerleri, Sultân Muhammed'üñ mevtini ol gice İstanbul'a getürdiler. Keklik Mustafâ, Sultân Bâyezîd'e gitdi kim atasunuñ vefâtın habar vire. Bu Karamanlu vezîr dahı kendünüñ bir kulunu ol dahı Karaman'a, Sultân Cem'e gönderdi. El-hâsil, bu aralıkda mâcerâlar çokdur; fakîr ihtisâr itdüm. Keklik Mustafâ, Sultân Bâyezîd'e habarı ilet-di: "Sen sag ol, babañ âhirete nakl itdi." didi. Bu habarı işidicek Sultân Bâyezîd tahta teveccûh eyledi.

Nazm [261a]

Şükür itdi tecellî nûr-ı devlet
Yine Hak'dan irisdi cümle ni'met

Yine gör ehl-i İslâm şâd olısar
Ki Hak, Han Bâyezîd'e virdi nusret

İlâhî 'ömür-i devletin ziyâd it
'Inâyetüñden ire ola şevket

İlâhî 'âsilerini zebûn it
Ki kuvvetlü ola zâtında heybet

İlâhî devletin fursatın artur
Ki Han Bâyezîd'dür ehl-i mürüvvet

'Âşıkî yaz menâkibini bu hanuñ
Du'â ide velîler bile himmet

Sultân Bâyezîd Han, Rebî'ülevvel ayınuñ yigirmi birinci [261b] gün yıkşenbeh gün-idi, gelüp İstanbul'a serîr-i saltanat tahtını mübârek vücûdî-y-ila müşerref itdi, tahtı ve vilâ-

yeti ma'mûr itdi. Ve hem o târîhde kim hicretüñ sekiz yüz seksen altısında vâki' olan Rebî'ülevvel ayının yigirmi birinci günü-y idi.

BÂB [157]

Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi'nüñ tahta geçdüğini yazduñ; yâ karındaşı Cem n'oldugın dimedüñ?

CEVÂB.— Beyân ideyüm ve hem bu bâb dahı anı beyân ider.

Sultân Cem'e Karaman sefîhleri igvâlar virdiler; Sultân Cem'i alup Bursa'ya gelür oldilar. Sultân Bâyezîd Han'a da habar oldı. İki biñ mikdâri yiñiceri gönderdi. Deñiz tarafından vardılar. Mudanya'dan Bursa'ya iriþdiler. Cem dahı ma'an bile iriþdi. [262a] Bursa halkı umarlardı kim Sultân Bâyezîd kendü bile gele-y idi. Hemîn yiñiceriler yaluñuz geldüğinden ihtirâz itdiler. Zîrâ kim yiñicerinüñ ba'zısı İstanbul'da kendülerüñ adına sigmaz işler işlemişler-idi. Ve hem Sultân Cem dahı kendü pâdişâhları oglı-y idi. Anuñçün aña mutî' oldilar ve hem bundan öñdin yalancı müneccimlerüñ bir zu'm-ı fâsidleri var-idi. Eydürler-idi kim: "Atasından soñra pâdişâhlık Sultân Cem'üñdür." dirler-idi. Ve ba'zı akvâlleri sahîha mâyil-idi ve illâ kim gâlib degül-idi.

SÜ'ÂL.— Yâ ne-y-idi?

CEVÂB.— Şöyle-y-idi kim, ol asl-ı Âl-i Osmân tahtına pâdişâh olsa gereg-idi. Geldi Bursa'da oldı; didükleri gibi. Ve kânûn-ı pâdişâhlığı sürdürdü ve eyledi. Bu tarafda devlet-i Sultân [262b] Bâyezîd Han gâlib-idi. Ol kadîm Âl-i Osmân tahtını kim Sultân Bâyezîd Han'uñ devleti feth itdi ve Cem'üñ saltanatı hemân ol kadar-idi. Ve ol yalancı müneccimlerüñ de zu'm-ı fâsidleri bunda tamâm olundı. Ve Karaman sefîhleri dahı melûl ve magbûn oldılar ve mahzûn oldılar.

Nazm

Neyi kim takdîr-i Hak yazdı anı
Anuñ kismetidür yazılan divâni

Çü hattı muhkem kâtîbi üstâd
Îrer menziline anuñ servânı
Sa'du nahn-i tâli' kim yazıla ol
Zâhir olan âhir anuñ beyânı
Çü dâl devletde gâlibdür Cem üzre [263a]
Ko kaçsun Cem'i kim tutmañ siz anı

BÂB [158]

Anı beyân ider kim Sultân Cem hâlası Selçük Hatun
ve Mevlânâ Şükrullâh oglı Ahmed Çelebi'yi,
Sultân Bâyezîd Han'a yalvarmaga gönderdi;
andan ne zâhir oldu, anı beyân idelüm.

Bu tarafdan Sultân Bâyezîd Han devlet-ilen lâvu leşker-ilen İstanbul'dan Anatoli'ya geçdi kim Sultân Cem'ün üzerine varsa-y-idi. Yolda Selçük Hatun gelüp Sultân Bâyezîd ile buluştu. Sü'âlin itdi ve cevâbin işitti. Ve Mevlânâ Şükrullâh oglı cevâbı alup Bursa'ya gitdi. Cevâb, Cem'i Bursa'dan kaldurdu; Yiñişehir'e çıktı. Sultân Bâyezîd dahi devlet-ile Cem'ün üzerine vardi. Hemîn ki Karaman kargaları ve kuzgunları Sultân [263b] Bâyezîd'ün şâhinlerin gördüler, tagıldılar, kaçdilar. Cem dahi Sultân Bâyezîd Han'uñ salâbetine döyemedi, başın alup kaçdı. Pâdişâhuñ kulları yiñiçeriler irişüp cümle gelen 'azabları kırdılar ve hayli torlak toplak ışıklar dahi gelmişler-idi, anları dahi hôd hep kırdılar. "Siz dervîşler olasız, bu pâdişâh-zâdeler arasında siz ne'ylersiz." didiler.

Sultân Cem, Yiñişehir'den Konya'ya altı günde vardi. Anasını ve dahi câriyelerinüñ ba'zisini alup andan togri Mekke tarafına gitdi. Sultân Bâyezîd dahi sürdi, Karaman vilâyetine çıktı ve ol vilâyeti de zabt itdi. Ve bu aralıkda bunuñ kissası çokdur; fakîr muhtasar itdüm. El-hâsil-ı kelâm, Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi, girü devleti-ilen [264a] İstanbul'a, tahtına geldi, cülûs itti; vallâhu a'lem.

BÂB [159]

**Anı beyân ider kim Sultân Cem Mekke'ye vardugündan
soñra ne'yledi ve bunda Sultân Bâyezîd Han
dahi ne'yledi, anı bildürür.**

Sultân Cem, haccını tamâm edâ itdükden soñra Mekketül-lâh'dan sürdi, Misr'a indi [167] ve bu tarafda Gedük Ahmed Larende'de oturmuş-idi kim Karamanoglu İçil'de-y-idi; gelüp fesâd itmesün diyü, anda bekler-idi ve hem gelürse Karaman müfsidlerini tagıda-y-idi. Cem hôd Misr'a gelmiş idi. Karamanoglu'nuñ tezvîr mektûbı-y-ila Sultân Cem girü Rûm'a hareket itdi. Sultân Bâyezîd Han dahi anuñ hareketinden âgâh oldu. Lâvu leşkeri-y-ilen İstanbul'dan Anatoli'ya [264b] geçdi. Sultân Cem, anasını Mısır'da kodı. Kendüsü, Cem, sürdi Atana'ya geldi. Karamanoglu Kâsim Beg dahi Sultân Cem'i Adana'da karşıladı. Pâdişâhuñ bir hâyin ku-li, Engüri sancağı begi-y-idi, ol dahi Engüri'den kaçupvardı, Cem-ile buluşdı. Adana'dan Cem, Rûm'a teveccüh itdi. Gedük Ahmed dahi bunlaruñ hâlinde mütenebbih oldılar-dı kim, hâl böyledür; Sultân Bâyezîd tarafına tutdilar yüzü. Bunda 'acâyib ve garâyib hâller ve ahvâller çokdur. Fakîr, ihtisâr itdüm; anuñ-içün kim hâyinlar zâhir olur.

Cem, Karamanoglu-y-ilan yörüdi; Engüri'ye geldiler. Bu tarafdan Sultân Bâyezîd Han dahi yörüdü; togrı Engüri'ye hûcûm itdi. Sultân Bâyezîd Han varmadın [265a] ol hâyin kim Cem'e varmış-idi, Amasiyye leşkerinden Engüri nevâhisinde karavul göndermişler-idi, ol hâyine buluşdilar, amân virmeyüp kelb gibi depelediler. Ve anuñ-ila bile gelen Karaman kuzgunlarınıñ ba'zisini kırdılar ve kurtulanı gücüle basın alup kaçdı.

Bu tarafdan Sultân Bâyezîd Han dahi devlet-ilen sürdi, Engüri'ye vardi. Engüri'de birkaç gün râhat oldılar. Cem, Karamanoglu-y-ilan kaçup İçil'e girdi. Sultân Bâyezîd Han dahi tek-râr girü Konya'ya çıktı, Cem'üñ ardından. Erler seçdiler, kovdılardı. Cem kaça vardi, leb-i deryâya indi. Bir gemi eline girdi; bindi gemiye, taraf-ı deryâya gitdi. Bilinmez kandalığı. Bunda dahi garâyib ve 'acâyib hikâyetler çokdur; fakîr ihtisâr itdüm.

Sultân [265b] Bâyezîd andan sürdi; devlet-ilen girü İstanbul'a geldi. Târîh, hicretüñ sekiz yüz seksen yidisinde vâki' olundı, Sultân Bâyezîd Han elinde.

Nazm

'Adû kim def' ola ol kat' olupdur
Adı diri, o ma'nide ölüpdür

Dahi gülmez anuñ cânu yâ göñli
Harâbdur bâgçası göñli solupdur

BÂB [160]

Anı beyân ider kim Sultân Bâyezîd Han,
Cem'i kim vilâyetden sürüp çıkardukdan soñra,
kim nâbedîd oldu, soñra Sultân Bâyezîd neye meşgûl oldu.

Ve devlet-ile İstanbul'a geldi, tahtına geçdi, oturdu; erkân-ı devlet erenleri taraf taraf oturdılar. Oğlu Sultân Korkud'ı [266a] Saruhan vilâyetine göndürmeklige tedbîr itdiler. Ve bir oğlu Şâhinşâh'ı Yûnan tahtına Konya'ya göndürmege tedbîr itdiler. Bunlar kim yirlü yirine götürüldi, pâdişâh İstanbul'dan çıktı. Niyyet-i gazâ idüp Edrene'ye vardi. Emr itdi kim Anatoli leşkerin ve Rûmili leşkerin cemî'i Edrene cevâni-bine cem' itdiler. Pâdişâh hazreti dahu gazâ esbâbına meşgûl oldu. Pâdişâh bu eşgâlde-y-iken nâgâh celeb kollarından biri birine nâşâyiste hareketler vâki' olundı. Ve ol sebeb, ol sefer-i gazâ te'hîr olundı. Bu iki vilâyetüñ beglerbegisine emr itdi kim: "Varuñ Tuna suyu kenârında [168] babam hazreti, nevverallâhu kabrehû, Üngü[rü]z'üñ elinden alup [266b] yıkadığı kal'aları girü yapuñ, ma'mûr idüñ." didi.

Pâdişâhuñ emrine mutî' oldilar, ol sözü kabûl itdiler. Bu kal'alaruñ üzerine Anatoli beglerbegisi kondı leşkeri-y-ilen ve mi'mâri-y-ilan. Ve bir kal'etuñ üzerine Rûmili beglerbegisi kondı, leşkeri-y-ilen ve mi'mâri-y-ilan. Ve etrafına gâziler gazâya meşgûl oldilar. El-hâsil-ı kelâm, yapıldı, tamâm oldu. Pâdişâhuñ emri-y-ilen hisârlaruñ yarakların gördüler ve içlerine yarar ciger-dâr gâzilerden kodılar. Shim-

di dahı küffâra gazâ iderler. Andan soñra cümle maslahat tamâm oldu. 'Asker-i mansûrına destûr virdi; vilâyetlerine gönüldiler.

Nazm

Yapıldı kal'alar Tuna suyından
Ne soy soylar gâzi kâfir soyından [267a]

Soyın soylar o kâfirler kızınıñ
Mukadderdür gâzilerde bu hûdan

Bulurlar mâl u ni'met kul karavaş
Çınarlu ve yüce servi boyından

Bunuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen sekizinde vâki' olundi.

BÂB [161]

Anı beyân ider kim Sultânü'l-müçâhidîn

Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi, Kara Bogdan vilâyetine varup anda neler feth itdi, anı bildürür.

İstanbul'dan çıktı Sultân Bâyezîd, niyyet-i gazâ idüp lâvu lehet-ilen kurudan Kara Bogdan tarafına yöneldi. Ve deryâ tarafından mübâлага gemilere azık ve eyü yaraklar, topdan ve tüfekden ve çegreden ve gazâ esbâbindan müheyyâ idüp toldurdu. [267b] Gemileri dahı Bogdan'a gönderdi. Bu tarafından kendü dahı karadan sürdi, Tuna kenârınavardı, suyuñ kenârına kondı. Deryâ tarafından giden gemiler dahı gelüp yitişdi pâdişâhuñ hizmetine. Hemân-dem devlet-ilen Tuna'yı geçdi. Ve hisâruñ cengi yaragi-çün esbâb itmişler-idi; gemilerden anları çıkardılar. Yörüdü, Kili'nüñ [Kilya] üzerine düsgü. Kuridan ve deryâdan hisârı tolayı kuşatdı. Toplar kuruldu. Gâziler kal'a üzerine yöründüler. Ceng-i sultânı olunmaga pâdişâhdan emir olundı. Hemân-dem toplar atılmaga başladı. Pâdişâhuñ kulları ve gayrı 'asker her tarafdan mecmû'ısı hûcûm itdiler ve bir niçe eyü sultânı [268a] cengler olundi. Hisârı buñaltdılar. Kâfirler amân dilediler. Pâdişâh anlara amân virdi. Ol hisâruñ

emîni geldi, pâdişâhuñ vezîrile buluşdı. Elin öpdi, eyitdi: “İşde turur, biz de pâdişâhuñ ve hisâr da!” dedi, “Esîrleri-yüz; her ne kim pâdişâhuñ fermânıdur, biz aña mutî'lerüz” dedi. Hisârı teslîm etti.

Pâdişâhuñ İslâm sancağı hisâra girdi. Hisârda nevbet-i sultâni uruldu; ilâm-ı kelimetullâh kâfirlere ‘arz olundu. Keliselerini mescidler itdiler. Gitmege ihtiyârı olan kâfirlere destûr virdi ve karâr idüp turanını incitmediler. Kânûn-ı saltanata lâyık ne-y-ise etti.

Birkaç gün turdu, andan devlet-ile Akkerman'a *teveccüh* [268b] etti. İflak leşkeri dahı kendü banı-y-ila hizmete gelmiş idi. Pâdişâh hazreti buyurdu, [169] öñice yörütdüler; bir niçe gün susuzluk çekdiler. Yöridiler, Akkerman'uñ üzerinde düşdiler ve anı dahı kurudan ve deryâdan kuşatdilar. Ve illâ bu Akkerman hisârinuñ mübâlagâ yarakları var-ımış, hisâbin Allâh'dan gayri kimse bilmezmiş ve otuz yıl mikdârı var-ımış kim handağını kazarlar-idi ve bâkî esbâbin dahı buña göre itmişler-idi. El-hâsil-ı kelâm pâdişâh emir etti, ceng-i sultânı olundu. Bî-nihâye cengler itdiler. Âhir, hisâruñ handağını pâdişâhuñ kulları toldurdular toprag-ilan. Şol kadar oldı kim, hisârı buñaltıdilar. Amân diledi kâfirler, hisâruñ [269a] kapusin açdilar.

Pâdişâhuñ İslâm sancağı bu hisâra dahı girdi. Nevbet-i İslâm-ı hanî dahı uruldu. Pâdişâh buyurdu, emînler şere girdiler, hisârdan çıkacak esîrleri çıkardılar. Pâdişâh lavu leşkerine niçelerini ‘atâ etti ve niçelerin dahı İstanbul'a sürgün eyledi. Ve niçelerin de Eski Biga'ya, Anatoli'da, anda gönderdi. Ve niçe keliselerin dahı mescidler itdiler ve ol sürgün olan kâfirlerüñ hâlî kalan evlerini gâzilere virdi. Ve Deş'tüñ hanı da hizmet-içün gelmiş-idi, anda bile-y-idi; anlara dahı hayli ‘atâlar etti.

Bu Âl-i ‘Osmân’uñ nesli kim gelür, biri birinden devletleri ziyâde oligelmişdür. Ve delîl bu kim ataları, dedeleri varrup alımadığı hisârları [269b] ve vilâyetleri Hak te’âlâ girü ogullarına müyesser ider.

Ve Akkerman'a bir kâdî nasb etti. Ve hutbe-yi İslâm anda dahı okundi. Ve anda da cum'a namâzı kılındı. Sultân Bâ-

yezîd Han adına, bu iki şehirlerde bile hutbe okundi. Bu fet-hüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen* tokuzında vâki' olundı. Sultân Bâyezîd Han Gâzi elinden kim ol Sultân Muhammed-i Gâzi oglıdır.

Nazm

Fethi şâhuñ olinsun dâyim
 'Ömri uzun devleti kâyim
 Şâh pîr görüsün ogullarını müdâm
 Bu du'âdur o tertîb dâyim
 Sen kabûl it du'âmü yâ Allâh
 Nezrum olsun olam bir ay sâyim [169]
 Âşıkî yaz menâkibini hanuñ
 Dimesünler saña gâfil ü nâdim
 Kim okursa bu târîhi bir dem
 Göñline girmesün anuñ hîç gam

Bu menâkibuñ temârnunuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz tok-sanında Receb ayınıñ yigirmi altıncı gününde yıkşenbih gü-ni temâm olundi.

BÂB [170] [162]

Anı beyân ider kim bu Adana, Tarsus, Sis, Misis, Külek,
 Valnakşan [Alnakşan ?] kimlerüñdi ve kim feth itdi
 ve Mısırlı bunlara ne sebebden hükm itdi, anı bildürür.

'Osmân Gâzi'nüñ dedesi Süleymân Şâh Gâzi Rûm'a gelüp Ca'ber kal'ası öñinde ne kazkiye oldugunu işitdünüz kim gö-çer evler etrâfa tagıldılardı. Üçok'uñ oğlu Yüregir ve Kusun Varsak ve Kara 'Îsâ ve Üzer ve Gündüz ve Kuş Temür ve bu altı kişi güçlerilen geldiler; bu Çukurova[ya] kim ol mezkûr olan şehirler bu ovadadur, ve hem o kal'alar bu vilâyetüñ

* Yazmada sehven "sekiz yüz toksan tokuz" yazılmış, fakat kenarda "(toksan) seksen olmalıdır" notuyla doğrusu verilmiştir.

taglarındadur. Yüregir baş oldu, bunlara geldiler, Misis aldılar, Adana'yı almadılar. Tarsus'ı aldılar. Ve bu şehrüñ kâfirleri İrmenidi. Ermeni'den bunlar 'ahd-ilen aldılar. Yüregir öldü, oğlu Ramazân kaldı. Ramazân Kusun'a Eserlefî [Eserkef'i ?] kişi virdi. Ve Külek'de Tekürbelî'ni yayla virdi. Ve Kara 'Îsâ'ya Millen'i kişi verdi. Vennakş'ı dahi ve Bermüdek'i yayla virdi. Ve Kuş Temür'a Tarsus'ı kişi virdi. Ve Bulgar Tagı'nı yayla virdi. Ve Üzer'e Payaz'ı ve Îskendern'i kişi virdi. Çön [Çon, Çöz ?] tagını yayla virdi. Ve Gündüz'e Misis'i kişi virdi. Sis tagını yayla virdi. Ramazân kendü Adana'yı taht idindi. Ve bu bâkî olar buña tâbi' oldılar. Yaylaların yayladılar, kişlaların kişladılar. Nice yıllar Ata Kusun Varsak yaylada Külek kal'asın kendüye tapdurdı, kâfirin içinden çıkartdı. Ve Kara 'Îsâ dahi Alnakşan'ı tapdurdı, kâfirin çıkarmadı. Ve Ramazân Misis'i tapdurdı, kâfirin kal'adan çıkarmadı. Ramazân öldü; oğlu İbrâhîm kaldı ve bir nice oğlı bile.

El-hâsil-ı kelâm, bu mezkûr begler öldüler; çok ogulları kaldı. El-hâsil her birinüñ oğlu yirli yirinde baş çekdi, oturdu. Başlu başına beglik itdiler; tâ Mısır'da Sultân Şeyhi sultân ölince. O kim sultân oldu, Üzer[ün] bir oğlu kardaşlarından kaçdı. Haleb'evardı. Mısır sultânına habar göndürdiler kim Üzeroglu Dâvud karındaşları arasından kaçdı, Haleb'e geldi. Ol eydür kim: "Sultân himmet itsün, Üzer ilini sultâna alivireyin." dir. Sultân Haleb nâyibine emr itdi, 'azîm leşker cem' itdiler. Dâvud'la vardılar, Üzer vilâyetini feth itdiler. Anı Dâvud'a virdiler. Üzerili Mısırlu ilinde oldu. Vilâyet-i Üzer'i bir niçe böyük böldüler; sübaşılık, sübaşılık Üzer oglanlarınıñ bâkisine bahş itdiler. Andan soñra Gündüzoglu'na il virdiler. Gündüz oglanlarından bir kaçı kaçdı, Mısır'a vardı. Ayası kal'asını Mısır'a virdiler. Mısır kul kodı, bender idindi. Andan soñra Ramazânlu ya il virdiler. Ramazânlu dan İbrâhîm Beg kaçdı, Mısır'a vardı. Mısırlu aña leşker koşdü. Geldi, Adana'yı aldı. Kardaşlarını kodı. Sis'i, kal'asın Mısırluya virdi. Mısırlu kal'aya kul kodı. Kuş Temüroglu Tarsus'ı Mısırluya virdi. Mısırlu dahi ol evvelki beg oglanlarınıñ tiz tiz birin 'azl eyledi, birine beglik virdi rüşvet-

ilen. Bu rüşvet [171] sebebiyle begleri yohsul oldu ve vilâyetleri harâb oldu. Âhir Külek'i de kula virdiler.

BÂB [163]

**Anı beyân ider kim bu şimdiki fethen sebeb ne oldu,
anı bildürür.**

Bu Çukurova'yı Mısırlı zulm-ilan harâb eylemişdi. Nâgâh sultânü'l-müçâhidîn Sultân Bâyezîd Han kim vilâyet-i Karaman feth itdi, ol vilâyetün za'îflerinüñ feryâdı bu gâzi pâdişâhuñ mübârek sem'ine yitişdi. Pâdişâh dahı merhamet sâyesini diledi kim ol vilâyetün za'îflerine göndüre.

Nazm

Cü lem'a götürür güneş cihana
Velî bir lem'adur olur nişâne
Tele'le' nûridur tatar cihani
Olupdur şimdi âsârı 'ayâne
Bu hanuñ eli garba şarka irdi
'Âşikî başla defter ü beyâna

Pâdişâh bir kulına emr itdi kim var ol mazlûmları o zâlimlerden halâs it. Kul dahı ol emre imtisâl idüp Nigde'den hücüm idüp Adana üstine indi. Ve o zâlimler cemî'i tagilup kaçdırılar. Ve o mazlûmlar hanuñ kulına istikbâl itdiler. Adana'dan ve Külek kal'asına gelince ve Alnakşan kal'asın halkı bile ve Millen kal'ası halkı ve Tarsus'uñ a'yânları pâdişâhuñ kulına istikbâl itdiler ve kal'aların teslîm itdiler. Pâdişâhuñ 'alemi sâyesine baş kodılar ve Kuş Temürlu ve Kusunlu ve Kara 'Isâlu pâdişâhuñ kulına münkâd oldılar.

Nazm

Zâlimden halâs itdi mazlûmü han
Du'âlar itdi cümle ehl-i îmân
Bu hanuñ hükm-i 'Isâ-nefesin bil
Bu iklîm ölmış-idi buldular cân

Mısırlı rüşvet-ilen yıkdı iller
Bu han bedl-ile komaz zerre vîrân

Mısır Çerkesi hükümi mensûh oldu
Bu gâzi hanuñ oldu hükümi devrân

Bâyezîd Han devri neye beñzer
Nebîler içre san geldi Süleymân

Zamânuñ dîvleri hep mahbûs oldu
Selâtînler bu handan ister amân [172]

Okunsun hutbesi Ka'be'de yâ Rab
Bu kânûna düzülsün tertîb erkân

'Âşıkînûñ du'âsı hana her dem
Ola 'ömri uzun çok süre devrân

Bu fethüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz toksanında cemâzi-ye'l-ûlâ ayınuñ gurresinde vâki' olundı; Sultân Bâyezîd Han'uñ bir kuli Karagöz elinden.

BÂB [164]

Anı beyân ider kim Rûmili beglerbegisi 'Ali Beg
Karabogdan vilâyetine gazâ itmege sebeb ne oldu
ve hem o vilâyete kimvardı ve ne sûret-ile vardı
ve ol vilâyetde ne'yledi.

Sultânü'l-müçâhidîn Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi kim vilâyet-i Kili'yi ve Akkerman'ı feth itdükden soñra ve ol vilâyetüñ ba'zı münâfîk kâfirleri göñülden itâ'at itmemişlerdi. Karabogdanoglu'na habar gönderdiler kim: "Tedâruk it kim hisârı ogurlayalam." didiler. Karabogdanoglu dahı nerdübânlar düzdürdi, leşker cem' itdi, gemilerini toldurdu. Gice-y-ilen su tarafından hisâruñ dibine geldi ve ol kâfirler dahı hâzır muntazirlardı. Hisâr bekleyen gâzileri ol münâfîk kâfirler nâ-bedîd itdiler.

El-hâsîl-ı kelâm, hisâra gice-y-ilen nerdübânlar urdilar. Ba'zı gâziler mütenebbih olup sâkit oldılar, tâ kim kâfirler

hisâra çıktı. Gâziler dahı Allahu ekber didi. Kâfirlere kılıç urdilar; tâ sabâha degin kirdilar. Karabogdanoglu başını zor kurtardı. Ve hem bile gelen kâfirlerüñ niçesin diri tutdilar, pâdişâh hazretine götürdüler. Pâdişâh dahı sultanatına ne lâyiksa anı eyledi.

Nazm

Hîlesi kâfire gör ne idiser
Yıkılıp evleri ilden gidiser

Ogul ve kız u mâldan ayrılsar
Ne getürdi başına ekseri ser

Âhir han bir kulına emr itdi kim: "Var ol kâfirüñ memleketine gir ve feth it kim hisârlaruma ol gice-y ile gelmiş ogurlamaga. Sen aña gündüz âşikâre var ve hem ol kâfirlen bulışmaga cehd it. Allah 'inâyet iderse anuñla haklaş ve hakkından gel. Ve eger ol kâfire bulışmayacak olursañ vilâyetlerini yık ve yak, harâb eyle ve adamların esîr it." Kul pâdişâhuñ emrine imtisâl idüp gitmege niyyet eyledi.

Nazm

Hemân-dem kim 'Ali kuşandı yarak
Bilinde zülfekâr bindüğü burak [173]

'Inâyet-i Hak anuñlan mu'indür
Resûl mu'cizi hem anuñ-çün çırak

Velîler hâzır oldılar du'âya
İdindi 'Ali göñüllere turak

Yörütdi himmetilen gâzi sultân
Dimez menziline yakın ya ırak

Gazâya gitdi bu himmet eri gör
Tîmârı Şâm gerekdir yâhûd 'Irak

Hemân-dem 'Ali Beg "Niyyet-i gazâ" diyüp yörüdü; Tuna suyunu geçdi, Eflâk vilâyetine girdi. Eflâkuñ begleri ve sipâhîleri cem' olup itâ'at-ilan geldiler, ['Ali Beg] bile yörüdüler.

Şa'bân ayınıñ yigirmi beşinci günü Bogdan'uñ vilâyetine girdiler. Bogdan'uñ niçe begleri mutî' ve münkâd oldilar ve illâ Karabogdanoglu *belürsiz oldu* bilinmez. Niçe günler taglarını ve derelerini ve sahrâlarını aramadık yirler komadılar. Hîç Karabogdanoglu'nuñ âsârı belürmedi.

Âhirü'l-emr anuñ leşkerinden bir kâfir ele girdi. Aña sorular: "Bogdanoglu kanı ve nireye gitdi ve kandadur." didiler. Ol eyitdi kim: "Kaçdı, Lih vilâyetine gitdi." didi. Beglerbegi dahı gâzi yoldaşlara emr itdi kim: "Vilâyetini uruñ. Gâziler dahı etrâfa segirdimler itdiler. Ve her tarafдан mübâla-ga toyumluklar olundi; altundan, gümüşden ve gayri ecnâs-dan kumaslardan ve mahbûb ve mahbûbelerden, nihâyetsiz gâzilere hâsil oldu. Ve dört ayaklı tavarları sürmege hôd begenmezler idi; anuñcün kim behâ az getürür dirlerdi. Ve beglerbegi dahı Bogdan'uñ tahtını yakdı ve yıkdı ve köşklerini ve serâylarını harâb etdi. Ve dahı niçe pâre şehirlerini ve köylerini bile yıkdı ve yakdı; gâzileri toyum itdi. Ve âhir yüz aklıyla pâdişâhuñ hizmetine müteveccih oldu.

SÜ'ÂL.— Bu Karabogdanoglu ne hâllü kâfirdür kim bu hâller anuñ vilâyetine ve başına geldi?

CEVÂB.— Nazm-ila:

Kiralın Üngürüz'üñ [Engürüz] basmış-idi

Süleymân Beg yayını yasmış-idi

Ve hem İflak da korkutmış-idi

Niçe kerre ilin ürkütmış-idi

Dahi Sultân Muhammed-ilen turışdı

Kırıldı leşkeri eyüurişti

Özi basın halâs eyledi yağidan

Bu kâfirdür niçe leşker tagından [174]

Bâyezîd han heybeti anı kaçurdu

Anı Lih banuñ iline göçürdü

'Âşıkî yaz bu hanuñ şevketini

Kuli 'Ali'de olan himmetini

Bu hanuñ himmeti her kulına var

Velî bu kul idinmiş himmeti yâr

Karaman'da odur Varsağı kırان
Vidin'den Üngürüz'e kılıç uran
Üçüncü mansıbda feth-i devlet
Ziyâde oldu Hakdan fazl-ı ni'met
Niçe yüz biñ kuli var devlet issi
Velî şimdi 'Ali'nüñ a'lâ desti

Bu gazânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz toksanında vâki'
olundı; Sultân Bâyezîd Han kuli 'Ali Beg'üñ elinden.

BÂB [165]

Âsâr-ı haslet-i Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi

Amasiyye'de bir 'âlî medrese ve bir 'imâret yaptı. 'Osmân-çık'da Kızılca Irmak suyuñ üzerine bir 'âlî köpri yaptı ve bir 'imâret dahı Tokat'da yaptı. Ve Edrene'de bir 'âlî medrese ve bir 'âlî 'imâret ve bir tîmarhâne ve Tunca suyuñ üzerine bir 'âlî köpri dahı yaptı. Ve hem vilâyetde 'adl ü dâd ve bedl ü ihsân ve kerem memlû olundı. Ve hem ol Rûm vezîr bozdugı teşrifleri girü kânûn-ı 'Osmânî üzerine mu-karrer itdi ma'az'-ziyâde, gelen fakîr ganî olup gider oldu. Ve ol nesli bühtân vezîr kim vakıfları ve mülkleri kim bozmış-ındı, gine sâhiblerine mukarrer itdi. Ve bu sultanatuñ ve şev-ketüñ sâyesi devleti rub'-ı meskûnı memlû itdi. Etrâfdan devlet sâyesine pâdişâhlardan ilçiler gelmege başladı. Ve Üngürüz pâdişâhinden iki ilçe geldi ve Lih vilâyeti pâdişâ-hinden ilçe geldi. Ve İflak pâdişâhinden ve Firenk pâdişâhinden ve Tatar'uñ hanından ilçe geldi. Ve Çerkes beglerinden geldi ve Mısır sultânından ve Hindûstân pâdişâhinden ilçe geldi. Ve bunlaruñ cemî'isi pâdişâhuñ huzûrına bir vakitde geldiler. Sultân Bâyezîd Han'uñ in'âmlarını ve ihsânlarını alup tahtı ayagını ziyâret idüp vatanlu vatanlarına gitdiler.

Nazım

Cihana Hak halîfe itdi hanı
Kemer-bestे kuli şâhân-ı cihâni

Hilâfet tahtı üzre han-ı guzât
Münevver idici milk-i îmânı [175]

Muhammed Han oğlu Bâyezîd Han
Giderdi dünyeden şekk ü gümâni

'Arab hem 'Acem ve Hind ü Bulgar
Mutî'idür bu mahlûk bu zamânu

Dinildi dürlü diller 'âlem içre
'Âşikî'dür menâkîb tercümânu

BÂB [166]

Anı beyân ider kim bu Âl-i 'Osmân'uñ 'atebe-i 'âliyede olan vezîrlerinüñ adlarını ve âsârlarını beyân ider.

Evvel Hayreddîn Paşa kim ol Orhan zamânında Bilecik kâdısı-y-dı. Ve Akyaya'yı Orhan Gâzi aña yazdırdı. Ve ol zamânda yaya olmag-ıçün eyü atlar peşkeş iderlerdi, bizi yaya yazuñ, diyü. Âhir İznik kâdısı oldu. Gâzi Hünkâr karîndaşı Süleymân Paşa kim Allah rahmetine vardi, Gâzi Hünkâr Rûmili'ne geçmege niyyet itdi; Hayreddîn kâdî-'asker idindi. Aldı Rûmili'ne bile gitdi. Bu yiñiceriyi dahi Hayreddîn bünyâd itdi. Kâzâ-'askerlikden vezîr olundı, Hayreddîn Paşa didiler. Ve hem pâdişâhı dâyim hayra delâlet iderdi. Fakîre, ganîye ve ehl-i 'ilme Âl-i 'Osmân kapusunda teşrifî ol bünyâd itdi. Âhir İznik'de bir câmi' ve bir 'imâret yaptı. Allah rahmetine vardi.

Üç oğlu kaldı; biri 'Ali Paşa [biri İbrâhîm Paşa] ve biri dahi İlyâs Paşa. 'Ali Paşa Bâyezîd Hünkâr'a kâdî-'asker oldu ve vezîr dahi oldu. Âsâri; şimdi kâdîlar kim resm alurlar, anuñ bün-yâdîdir. Tafsîlin yukarı bâbda dimişdüm. Ve hem Bursa'da bir 'imâret yaptı. Allah rahmetine vardi. Ve hem 'Ali Paşa Emîr Süleymâna dahi vezîr olmuşdu. Ve karîndaşı İbrâhîm Paşa Sultân-ı Muhammed Amasiyye'de iken kâdî-'asker olmuşdu. Bursa'ya gelicek vezîr oldu. Ve hem ol dahi karîndaşı ve atası kânûnu üzre yörüdü. Andan soñra Sultân Murâd'a dahi

vezîr oldu. İznik'de bir 'imâret yaptı; Allah rahmetine vardi.

Ve anuñ oglı Halîl Paşa Sultân Murâd'a vezîr dahı oldu. Ve Sultân Murâd Han oglı Sultân Muhammed Han-ı Gâzî'ye dahı vezîr oldu. Âhir İznik'de bir 'imâret yaptı ve Bursa'da Emîr Seyyid'de bir müsâfir-hane yaptı. Ve âhir mazlûm şehîd oldu, Allah rahmetine vardi. Ve hem bunuñ iki oglı kâdî-'asker oldilar kim biri Süleymân Çelebi ve biri İbrâhîm Çelebi.

Âsâr-ı Hasan Çelebi: Bursa'da bir kârvân-sarây yaptı. Hâsilinuñ yarısını Medîne-i Resûl'e vakf itdi.

Âsâr-ı Bâyezîd Paşa: Amasiyye'de bir 'imâret yaptı. Bursa'da bir medrese yaptı. Allah rahmetine vardi.

Âsâr-ı Hacı Halîl Paşa: Tamâc'da bir zâviye, Gümüş'de bir medrese yaptı. Allah rahmetine vardi.

Âsâr-ı Karaca Paşa: Yeñişehir nevâhisinde bir zâviye yaptı.

Âsâr-ı Hacı İvaz Paşa: Âl-i Osmân kapusunda paşalar siñiler-ile şölen çekmek andan gördiler. [176] Ve hem gayr-ı iklimden ehl-i hünerler ve üstâdlar Rûm'a o getürmişdür. Ve hem Kazova'da bir medrese ve bir zâviye ve Bursa'da bir mescid ve bir medrese yaptı. Ve cümle-i vakfindan Ka'bullah fakîrlерine meblag akça ta'yîn itdi. Ve her yilda göndürürler.

Âsâr-ı Muhammed Aga: 'Osmâncık'da bir 'imâret yaptı.

Âsâr-ı Fazlullah Paşa: Edrene'de dârû's-siyâde yaptı, seyyidlere mahsûs.

Âsâr-ı Saruca Paşa: Geliboli'da bir 'imâret yaptı.

Âsâr-ı İshâk Paşa: Eynegöl'de bir 'imâret ve bir medrese yaptı. İstanbul'da bir mescid ve Selânik'de bi cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Kula Şâhîn: Filibe'de bir 'imâret ve bir medrese yaptı.

Tuturmezikoglu Kasım Paşa: Edrene'de bir sôfî-hâne ve Karahisâr'da bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Zaganos Paşa: Balikesir'de bir 'imâret ve bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Kemâl Paşa: İstanbul'da ölicek üstine bir kubbe yapdilar.

Âsâr-ı Velyedin [Veliyyüddin]oğlu Ahmed Paşa: Mahbûb-ların gözlerini ve kaşlarını ve zülüflerini ve beñlerini medh idegeldi ve anuñ-ila gitdi.

Âsâr-ı Mustafâ Paşa: İrmenipazarı'nda bir ‘imâret yaptı. Âhir bühtân-ila şehîd oldu.

Âsâr-ı Gedük Ahmed Paşa: Karahisâr'da bir ‘imâret ve bir medrese yaptı. Âhir pâdişâha sandugrı kendü başına geldi.

Âsâr-ı Mahmûd Paşa: İstanbul'da bir ‘imâret ve yanında bir medrese ve Sofya'da bir cum'a mescidi yaptı. Ve cümle-i evkâfindan Medîne-i Resûl'ün fakîrlерine ve ‘âlimlerine ve bevvâblarına ve sirâclarına yılda biñ filori ta'yîn itdi. Ve her yılda gönderürler, yitüşür. Ve hem Medîne-i Resûl'de Resûllullah rûhi-çün her gün bir hatm okunur.

Âsâr-ı Mesîh Paşa: Geliboli'da bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Fâyik Paşa: Niyyetdedür.

Âsâr-ı Nişâncı İbrâhîm: Edrene'de bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Rûm Muhammed: Âl-i ‘Osmân kapusunda tâ ol vezîr olıncaya degin teşrifin ba'zisin o kesdürdi. Üsküdar'da bir ‘imâret ve bir medrese yaptı. Ve âhir gayri vezîrlere sandugrı kendü başına geldi.

Âsâr-ı Hakîm Ya'kûb: Cem'i vilâyet-i ‘Osmân'da işidilme-dük ve görülmeli dük bid'atleri ol ihdâs itdi. Ve anuñ zamânındaki pâdişâhlarrı işlerin Yehûdlar tâyifesine virmezlerdi kim bunlar müfsidlerdir, dirlerdi. Hakîm Ya'kûb kim vezîr oldu, ne kadar kim aç Yahûdî var-ıdı, pâdişâhuñ işlerine karişdilar. Latîfe: Hakîm Ya'kûb bir gün cum'a mescidine varmış, İstanbul'da. İstanbul Yahûdileri gâyet melûl olmuşlar.

Âsâr-ı Sinân Paşa: Vezîrlilikden ‘azl olunduğu vaktin gine ‘ilme teveccûh itdi.

Âsâr-ı Ma'nisa Çelebisi: İstanbul'da bir mescid yaptı. Saruhan ilinde bir kasabaya su götürdü.

Âsâr-ı Nişâncı Paşa kim o nesl-i bühtândur. Allah'uñ kulla-nıñ mâlinâ ve kanına ve ‘ırzına tama’ itmişdi. Ve her kanda kim mühmel işler var-ısa anuñ ihdâsıdır. Vilâyet-i ‘Osmânda ne kadar kim şer'-i Muhammed-ilen olmuş vakıf-lar ve mûlkler var-ısa cemî'isini bozdu. [177] Hâsillarını pâdişâhuñ hazînesine getürdü. Sorana eyitdiler: “Bunlar mensûh

oldı.” didi. Ba’zisini tîmâr virdi. Fakîr sü’âl itdüm: “Şer’-i Muhammed-ile olan vakıflar ve mülkler neden mensûh oldı. Hazret-i Muhammed Resûlullah kim hâtemü'l-enbiyâdur.” didüm. “Bir peygâmber dahı gelmedi kim anuñ şer’ini mensûh ide.” didüm. Fakîre cevâb virdi kim “Senüñ neñ aldılar kim bunuñ gibi sü’âl idersin.” didi.

Âsâr-ı Kâsim Paşa: İstanbul’da bir cum’â mescidi yaptı; hatunu ‘Aleyye begi kızı mâli-y-ila. Öldüğü vaktin başsuz defn itdiler.

Âsâr-ı Cezerî Kâsim Paşa: İstanbul’da bir mescid ve bir mu’allim-hane yaptı. Edrene’de bir cum’â mescidi ve Burسا’da bir medrese yaptı ve Kefe’de bir cum’â mescidi yaptı ve Çerkes vilâyetinde Taman’da bir cum’â mescidi yaptı.

Âsâr-ı Dâvud Paşa: İstanbul’da bir ‘imâret ve bir câmi’ yaptı; cum’â namâzî içinde kılındı. Ve bir latîf su dahı getürdü.

Âsâr-ı Hızır Agaoglu Muhammed Paşa: Amasiyye’de bir ‘imâret yaptı.

Âsâr-ı Fenârioglu Ahmed Paşa: O dahı niyyetdedür.

Bu zamâna degin bunlar vâki’ oldu.

Nazm

Kanı bunlar ki sûret baglamışdı
Bulardan niçe gülen aglamışdı
Bular milk kendünüñ oldı sanurdu
Yalan hayâle göñül baglamışdı
Bular gitdi hayâli bunda kaldı
Bu hayâl niçe cânlar taglamışdı
Âşikî bu menâkibî ki yazduñ
Niçeler buña târîh baglamışdı

BÂB [167]

[351] SÜ’ÂL.— İy dervîş ki bu Âl-i ‘Osmân ‘âlî medreseler ve ‘âlî ‘imâretler kim yaptı, murâdları vilâyet ma’mûr olmak midürveyâ âhiret ma’mûr itmek midür?

CEVÂB.— Âhiret ‘imâretin ma’mûr itmekdür ve hem ve-

zîrlerüñ ‘imâretlerinden añañan oldur ki bunlaruñ dahi niyyetleri pâdişâh niyyetine tâbi’ olur.

Ve bu ‘imâretlerde bu niyyetlerüñ eseri gâh görünür gâh görünmez, sebebi nedür, dirseñ:

CEVÂB.— Bu sü’âli kim itdüñ bunuñ hayrina ve şerrine ‘ulemâ ile fukarâ sebeddûr, anuñçün kim vezîrler ‘ulemâ ve fukarâya tâbi’lerdûr.

İmdi, bu Âl-i ‘Osmân hôd bir tâyifedûr kim bunlaruñ kerâmetleri zâhirdûr. Ve bu pâdişâhlardan her ne kim olsa bu vezîrlerde zuhûr bulur. Ve bu vezîrler kim bunlaruñ yanında olur, bunlaruñ mahremleridûr ve bu vezîrleriñ dahi kendüllere mahrem birer kethudâsı vardur. Bu kethudâsı [352] ‘ulemâdan ve fukarâdan ve ‘avâmdan ve cühhâlden musâhabet iderler. Ve her ne kim işidürler gelürler bunlara takrîr iderler.

Ve bu kethudâlar ba’zı bâtlı hak sanurlar; gelürler paşalara habar virürler. Anuñ üzerine mukîr olurlar, giderler. İmdi, bu sebebden ‘âlemde nizâm mukarrer olmaz ve bu sebebden bu Âl-i ‘Osmân’uñ ‘imâretlerinüñ gavgâsı eksük olmaz. İmdi, bu ‘imâretler yapanuñ murâdî âhiretde hayrdur. Ve bu niyyet üzre bir emîn kişiye tevliyet virür, ol dahi varur kendü murâdin ider; gelen müsâfirüñ ba’zisina ta’âm virür ve ba’zisina virmez ve ba’zisini dahi kondurmazlar. Bühtânları bu kim ehl-i mansûbsın [mansıbsın] dirler, veyâhud bu şehirde bir gayri ‘imârete konmuşsun, dirler: El-hâsılı bu hüddâmlar bunı kondurmaz. İmdi böyle olicak erbâb-ı hayruñ hayrina mâni’ olmuş olurlar. El-hâsılı gâh bu hâle vezîrler muttalî’ olur, pâdişâh emrile bir müfettiş gönderirler kim [353] bu vara erbâb-ı hayruñ hayrını yirine koya. O dahi varup müsâfirüñ ta’âmların keser, ocagi külin satar, ‘imâretüñ ekmegin küçildür ve hüddâmlaruñ nafakasın keser ve dahi rî’âyadan ziyâde nesne alur, akçalar arturur, gelür pâdişâhuñ hazînesine koyar. Pâdişâhlar kim bu hayrâtları itmişlerdûr, âhiret-içün itmişlerdûr.

Nazm

Garazsuz söyleyenler Hak kelâmin
Kişiler var anuñ almaz selâmin

Adı câhil olur yâhûd günâhkâr
Sözi hak söylediğü-çün temâmın
Müzevvir olsa diñlerler sözini
İderler ya kâdi ya halk imâmin
Ümîzdür Han Bâyezîd eyyâmında
Bula hem bu âlem şer'uñ nizâmin
'Âşikî it beyân erbâb-ı hayatı
Ki vireler müsâfirüñ ta'âmin

BÂB [168]

İmdi iy 'azîzler! Bu Âl-i 'Osmân kim vardur, bunlaruñ kılıç-
ları seyf-i İslâmdur. İmdi iy 'azîzler! Bunlaruñ gibi pâdişâ-
huñ vezîrlerinde gayretullah gerekdir kim bunlaruñ hayatı
az'âf-ı mudâ'af ola ve hem [354] bu vezîrlerüñ yanlarına ge-
len 'âlimler veyâ fakîrlerdir, dünyâ garazin söyleşeler, âhiret
sözin dahi söyleşeler murâdî dünyâ izhâr itmekdir. İmdi
bu paşalar dahi bizüm bunuñ gibi hâlümüz görürler dahi
eydürler kim: "Yâ bizümle bunlaruñ farkı nedür." Ve iy
'azîzler! Bu beyânı kim ben size iderim kendü hâlümden
habar virürin.

Nazm

Paşalar gamı kumaş ya filori
Gözedürler kaçan ire öbüri

Ve ger mahbûb-turur câriye oglan
Hemân-dem biter anuñ mahfî sîri

Kapucilar gelen elin gözedür
Bulaşa ellerine dünyâ kiri

'Âşikî armagânı bil du'âdur
İre cümle cihana dünyâ nûri

BÂB [169]**Haslet-i pâdişâh-ı Âl-i 'Osmân**

'Osmân-ı Gâzi Han'uñ [hasleti] her ayda bir kerre ta'âm bisirüp fakîrlere yidürmek ve giyesiler giydürmek idi. Ve tul hatun kişilere sadaka itmekdi.

Haslet-i Orhan-ı Gâzi, atası ayda bisürdüğü-cün ol 'imâretler [355] yaptı kim fakîrlar geleler, her gün ta'âm yiyecekler. Ve ol 'imâretlerde mücâvir olup kalana ta'âmi eksük itmeyecekler. Ve ziyâde mahabbet itdiği dervîslere zâviyeler yapıvirdi. Nitekim Geyüklü Baba üzerinde cum'a mescidi yapdurdı ve zâviye dahı yapdurdı.

Ve oğlu Gâzi Hünkâr hasleti, atası gibi ol dahı 'imâretler yaptı ve ziyâde mahabbet ittiği dervîslere zâviyeler yapıvirdi. Ve her şehirde kim olurdu, cum'a gün cum'adan soñra fukarâya akçalar sadaka iderdi.

Ve oğlu hasleti kim Bâyezîd Han'dur, ve ol atası dedesi yapdugi 'imâretlerden bu dahı ziyâde yaptı ve bu da her cum'a oldugu şehirde sadaka iderdi.

Ve oğlu Sultân Muhammed-i Gâzi Han, ol dahı 'imâretler yaptı ve Mekke'ye ve Medîne'ye meblaglar gönderürdü.

Ve ol dahı Sultân Murâd hasleti, ol dahı 'imâretler yaptı ve her yıl üç biñ biş yüz fûlîri Kuds-i şerîf'e ve Halîlürrahman'a ve Medîne-i Resûl'e [356] ve Ka'beytullah'a gönderürdü. Ve her yıl kendünün 'âdeti buydı kim oldugu [şehirde] biñ fûlîri seyyidlere kendü mübârek eliyle üleştürürdü. Ve her şehirde kim olurdu atası dedesi akça üleştürürdü, bu dahı ziyâdeler üleştürürdü. Ve Engüri nevâhisinde Balık Hisârı dirler bir niçe köy vakf itdi Mekke'ye, hayli meblaglar hâsil olur.

İmdi, bu âl-i 'Osmân'uñ hasleti eyüpür ve hem oligelmişdür.

Hikâyet: Sultân Murâd-ı Gâzi'ye kim Fazlullah Paşa vezîr oldu, gine her yıl Beytullah'a gönderilen fûlîri gönderülme-lü oldu, pâdişâh eydür: "Fazlullah! Ol fûlörüğü gine Halîlürrahman'a ve Kuds-i şerîf'e ve Ka'beytullah'a ve Medîne'-i Resûl'e gönder kim Mevlânâ Yigan hacca niyyet itmiş ve

hem alsun ol fûloryi anda Medîne-i Resûl'üñ fakîrlerine
virsünler kim anlara huccâc varincaya degin intizârdadur.”

Hazînede fûlori bulunmadı, [357] Halîl Paşa'dan ödünç al-
dilar. Pâdişâh eydür: “Halîl! Sakın rişvet fûlorüsün virme.”
Halîl Paşa eydür: “Devletlü sultânum! Atamdan mîrâs ka-
lan fûlorüdür.” Fazlullah gördü kim pâdişâhuñ gâh gâh he-
lâl mâla ihtiyâci olur, eydür: “Devletlü sultânum! Pâdişâh-
lara hazîne gerekdür.” dir. “Eger sultânum buyurursa hazî-
ne cem’ ideyin.” dir. Pâdişâh eydür: “Nice cem’ idersin?”
Fazlullah eydür: “Bu vilâyetüñ halkında mübâlagâ mâm var-
dur. Pâdişâhlara gâh gâh bir sûret kurup almak câyizdir.”
dir. Sultân Murâd-1 Gâzi eydür: “Hey Fazlullah! Bu söz ne
sözdür ki söylersin! Bizüm vilâyetümüzde üç lokma helâl
vardur, gayrı vilâyetde ol yokdur. Biri ma’denler, biri dahi
kâfirden alınan harâc, biri dahi gazâdan hâsil olan mâldur.
Ve hem bizüm leşkerümüz gâziler leşkeridür. İmdi bunlara
helâl lokma gerekdür.” Dahı eydür: “Şol pâdişâh kim leşke-
rine harâm [358] lokma yidürür, o leşker harâmî olur. Harâ-
mînûñ hôd sebâti olmaz, hâli ne-y-idügi ma'lûmdur.” El-
hâsil Fazlullah'uñ ‘azline bu söz [sebeb] oldu.

Nazm

Ne han kim uzada zulm elin ile
Ölincek rahmeti varmaya bile

Şular kim dünyâyı ma'bûd idindi
Göñül bagladı ol bir çöplü kila

Şu kim beñzer oturmuş vîrân evde
Gäfildür üstüne dîvâr yıkıla

'Âşikî vir ögüdi kendüzüñe
Unutma bag u bendlerüñ sökile

BÂB [170]

Anı beyân ider kim bu pâdişâhlar
kim mâm cem' itdiler, âhir anlar n'oldı?

Merhûm Yıldurum Hündkâr mâm cem' itdi, tedbîr-i memleket kaldı. Akçalar cem' idüp hazînelere koyar, memleket kesedlik oldu. Âhir ol mâlı Temür bedbaht yidi. Vilâyet ayak altında kaldı.

Ve Bagdad pâdişâhi Sultân Ahmed hazîne cem' itdi. Mâlı taş sanduklara koydurdu. Gice-y-ile Dicle'ye bırakıldı. [359] Irmaguñ dibine indürdü. İleten kişileri helâk itdürdü kim bu mâlı kimseneye dimeyeler, diyü. Âhir ol mâm suda kaldı, kendü dahı neseb nesliyle telef oldu gitdi.

Nazm

Diler kim dünyâsin suya yitüre
Niçe susuzları suda yitüre

Mahabbet-i mâlı dînden çıkardı
Yüzü kara günâh yükin götürre

Ve bir dahı, Horasan pâdişâhi İmirza Şâh çok mâl itdi ve ol dahı bunlaruñ gibi telef oldu.

Ve Rûm pâdişâhalarından Karamanoglu İbrâhîm Beg mâl cem' itdi. Âhir ol dahı işittiñiz kim ne'yledi.

İmdi, 'azîzler! [Mâl] oldur ki hayra sarf ola. Pâdişâhalaruñ dostı oldur kim karu tok ola ve togrı ola. Muhkem leşker aña dirler kim tok ola ve galaba ola, kendü açlığı kayısı olmaya.

Nazm

Zi mâl kim hayr işe harç idesin
İdesin andan bahş her işiñe

Ne vech-ile anı cem' eyledüñ sen
Çıkarurduñ göz ki baksa işige [359]

'Âşıkî mâl dime senden kalana
Ya 'ikâb ya hisâb gele başuña

‘Âriflerden birine sordılar. “Pâdişâhlara hazîne gerek midür?” didiler. ‘Ârif cevâb virdi kim “Bir asıl hazîne var-dur, ol gerekdür.” Ve sordılar kim “Ne asıl hazînedür?” Ol ‘ârif eydür: “Ri’âyalaruñ hayır du’âları pâdişâhlara hazînedür.” didi.

Nazım

Ne han kim dünyâdan ‘adl-ila gitdi
Ol ‘ukbîde dahı bil tahta gitdi

Fenâ mülkinde sultân-ı ‘âdil oldı
Bekâ mülkine mahbûb pâk gitdi

SU’ÂL.— İy dervîş! Bu Âl-i ‘Osmân’uñ menâkıbaların kim ihtisâr itdüñ bunlaruñ zamânında ‘âlim-i rabbânîler ve fukarâ ve sulehâdan kimse yok mıdur kim anları añmaduñ?

CEVÂB.— Vardur. Ertoñrul zamânında Baba İlyâs Dîvânevardı; Rûm'a Ertoñrul bile gelmişlerdi. Ve Koçum Seydîvardı; Baba İlyâs'uñ halîfesi-y-idi. Bunlaruñ kerâmetleri zâhir olmuş ve du’âları makbûl ‘azîzler-idi. Ve oğlu ‘Osmân Gâzi [361] zamânında ‘ulemâdan Tursun Fakı var-idi. Ve fukarâdan Baba Muhlis ve ‘Osmân Gâzi’nüñ kayın atası Edebalı var-idi. Bunlar du’âları makbûl ‘azîzler-idi. Ve oğlu Orhan Gâzi zamânında ‘ulemâdan Dâvud-ı Kayserî var-idi ve Tâceddîn-i Kürdî var-idi. Ve fukarâdan ‘Âşık Paşam hazreti var-idi ve Giyüklü Baba ve Yûnus Emre ve Şeyh Tapduk Emre ve Ahî Evren ve Karaca Ahmed Sultân bunlar Gâzi Hundgâr zamânında oldılar. Ve bunlar kerâmetleri zâhir olmuş ve du’âları müstecâb ‘azîzler-idi.

Ve oğlu Gâzi Hündgâr zamânunda bu ‘azîzlerüñ ba’zısı hayâtda-idi. Ve ‘ulemâdan Koca Efendi zâhir oldı kim anuñ oglunuñ oğlu vilâyet-i Acem'de Kâdîzâde-i Rûmî dimekle meşhûr olmuş-idi. Ve fukarâdan Abdal Murâd ve Mûsî Baba ve Pirahmed Cesterî ve bunlaruñ cemî'isinüñ kerâmeti zâhir kişiler-idi

Ve Yıldırıム Bâyezîd zamânında ‘ulemâdan Mevlânâ Şemseddîn-i Fenârî ve Mevlânâ Kutbeddîn-i [362] İznîkî ve Şeyh Yar ‘Ali Horasânî ve Şeyh Cezerî Sîrôzî ve fukarâdan

Şeyh Hamîd ve Şeyh Fahreddîn Mudurnî; ve bunlar kerâmetleri zâhir olmuş 'azîzlerdi.

Ve oğlu Sultân Muhammed Han-ı Gâzi zamânında bu 'azîzlerüñ ba'zısı hayâtda-idi. 'Ulemâdan Mevlânâ Hayreddîn-i Hirevî geldi ve Mevlânâ Fahreddîn ve Seyyid Muhammed-i Buhârî geldi ve Rûmdan Şeyh Hacı Bayram vâki' oldu. Ve bunlar du'âları makbûl 'azîzler-idi.

Ve oğlu Sultân Murâd-ı Gâzi zamânında bu 'azîzlerüñ ba'zısı hayâtda idi. 'Ulemâdan Mevlânâ Şerefeddîn-i Kırîmî geldi ve Mevlânâ Hayreddîn-i Kırîmî geldi ve Mevlânâ Ahmed-i Gûrânî geldi Mısır vilâyetinden ve andan ders-i 'âm idüp geldi ve vilâyet-i Rûm'da mu'azzez müftî oldu. Ve fukarâdan Aksemseddîn ve Şeyh 'Abdurrahîm-i Rûmî ve Akbiyik vâki' oldu. Ve oğlu Sultân Muhammed Gâzi Han zamânında bu 'azîzlerüñ ba'zısı hayâtda [363] idi. 'Ulemâdan Mevlânâ Hüsref [Hüsrev] var-idi ve Mevlânâ Yigan müftî-yi zamân oldu ve fukarâdan Şeyh 'Abdüllâatif-i Makdisî ve Gümişlioglu geldi ki nesl-i Zeynî'di, ol Şeyh Hâfi'dendür ve Halvetîlerden Mevlânâ 'Alâeddîn geldi; du'âsı makbûl 'azîzlerden idi. Ve Mevlânâ Muhammed-i Zîrek ve Hızır Beg Çelebi ve Hocazâde ve dahi bunlaruñ emsâli 'azîzler çokdur, cemî'isi du'âları makbûl 'azîzlerdi.

Nazm

Ne devrân oldı devrân Han Muhammed
Kim oldı Rûm'a hem cân Muhammed

Anuñ eyyâm-ı devlet zamânında
Ziyâde oldı hem edyân Muhammed

Bu Âl-i 'Osmân'uñ ol serveridür
Beyânı hem yidi 'unvân Muhammed

Sekizinci okundı Bâyezîd Han
Yidi yir ma'mûr itdi ân Muhammed

SU'ÂL.— İy dervîş! Bu Rûm vilâyetinüñ dervîşlerini ve 'ule-mâsına zîkr itdüñ, ya Hacı Bekdaş Sultân'ı niçün añmaduñ?

CEVÂB.— Bu añdugum 'azîzler Âl-i 'Osmân vilâyetinde olanlardur kim añdum. Bu Hacı Bekdaş Âl-i 'Osmân neslin-

den hîç kimse-y ile musâhabet itmedi ve andan ötüri añmadum. Ve Hacı Bekdaş kim Horasân'dan kalkdı. Bir kardeþi dahi var-idi; Menteþ dirlerdi, bile kalkdilar geldiler. Togri Sivaz'a geldiler ve andan Baba İlyâs'a geldiler ve andan Kırşehir'ine vardılar ve andan Kayseriyye'ye geldiler. Kayseri'den kardeþi Menteþ gine Sivaz'a vardi. Anda eceli mu-kadder-imiş, anı şehîd itdiler.

Bunlaruñ kissası çokdur, cemî'sine 'ilmüm yitmişdür, bilmışemdür. Hacı Bekdaş Kayseri'den Karayol'a [Karaöyük] geldi; şimdi mezâr-ı şerîfi andadur.

Ve hem bu Rûm'da dört tâyife vardur kim müsâfirler için-de añlur. Biri Gâziyân-ı Rûm ve biri Ahiyân-ı Rûm ve biri Abdâlân-ı Rûm ve biri Bâciyân-ı Rûm. İmdi, Haci Bekdaş Sultân bunlaruñ içinde Bâciyân-ı Rûm [365] ihtiyâr itdi kim o Hatun Ana'dur. Anı kız idindi, keşf i kerâmetini aña gös-terdi, teslîm itdi, kendü Allah rahmetine vardi.

SÜ'ÂL.— Bu Hacı Bekdaş Hazreti'nüñ bunca mûrîdi ve mu-hibbi vardur, bunlaruñ bey'atları ve silsileleri nereden olur.

CEVÂB.— Hacı Bekdaş, Hatun Ana'ya ısmarladı, her nesi var-isa. Kendü bir meczûb 'azîz-idi, şeyhlikdan ve mûrîd-liğden fârif-idi.

Abdal Mûsî dirlerdi bir dervîş var-idi, Hatun Ana'nuñ muhibbi-y-idi. Ol zamânda şeyhlik ve mûrîdlik igen zâhir degüldi, silsileden dahi fâriglardı. Hatun Ana ol 'azîzüñ üzerine mezâr itdi. Geldi Abdal Mûsî bunuñ üzerinde bir niçe gün sâkin oldı. Orhan devri geldi, gazâlar itdi.

SÜ'ÂL.— Bu Bekdaşîler eydürler kim yiñicerilerüñ başın-dağı tâc Hacı Bekdaş'uñdur dirler.

CEVÂB.— Yalandur. Ve bu [366] börk hôd Bilecük'de Or-han zamânında zâhir oldı, yukarı bâbda beyân idüp turu-rın. Ve illâ Bekdaşîler geymege sebeb Abdal Mûsâ[dur]. Or-han zamânında gazâya geldi ve bu yiñicerinüñ arasında bi-le yörüdü ve bir yiñiceriden bir eski börk diledi. Yiñiceri da-hı virdi; yiñiceri üsküfünü çâkardı, bunuñ başına giydürdi. Abdal Mûsâ vilâyetine geldi; ol börk bile başında. Sordular kim "Bu başındagini nedür?" Ol eyitdi "Buña elef dirler." di-di. Vallahi bunlaruñ tâclarunuñ hakîkati budur.

SÜ'ÂL.— Bu Hacı Bekdaşoğlu Mahmûd Çelebi kim ol Re-sûl Çelebi'nün oglıdır, ya anuñ mürîdlerinden ehl-i 'îlim-den kimse var mıdur?

CEVÂB.— Vardur. Bengi ve zenki, toplak ve tiplak ve şey-tânî 'âdetler bunlarda çokdur. Ve bu halk bilmezler anı, şey-tânî midürveyâ Rahmânî midür? Ve her kimse kim Haci Bekdaş, Âl-i 'Osmân'dan [367] kimse-y ile musâhabet itdi, dirse yalandur, şöyle bilesiz.

Nazm

'Ömür biñ yıldur aldanma zinhâr
Bu cihan pür-fitne ve çarh gaddâr

Kaçan magrûr olur 'âkil fenâya
Tomar dürüldi temâm oldu defter

Ecel yili eser key mihibândur
Bozup sanular[uñ] hem ider asgâr

Ne müşkil devre kalduñ 'Âşikî sen
Giçer güz leşkeri gâziyi basar

Ve bu mâcerânuñ [?] târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış bi-rinde vâki' oldu; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi devrinde.

EK*

BÂB [171]

Anı beyân ider kim bu mâcerâlardan soñra ne zâhir oldu?

Sultân Muhammed-i Gâzi Tırabuzan gazâsına niyyetine Anatoli'ya geçdi; her ne kim niyyet [itmişdi] Hak te'âlâ müyesser itdi. Ve her vilâyetüñ hutbesi ve sikkesi kendünüñ oldu. Dev-

* Bundan sonraki kısımlardaki olaylar kronolojik sıra gözetmemektedir. Ayrıca gerek içeriği gerekse üslubu da daha sonra eklenmiş olduğunu gösterdiğinde "Ek" başlığı altında verilmiştir. Varaklıların yanlış cüttelenmesi dolayısı ile bazı sayfaların birbirini takip etmediği de görülmektedir.

let-ile gine tahtına teveccüh itdi. Her tarafuñ pâdişâhlarından ilçi geldi hana; taht mübârek olsun, diyü, ve illâ Mısır sultânından ilçi gelmedi. ‘Âdet muhabbet terk olundi. [368]

‘Adâvete bir behane bu oldu; anuñçün kim evvel muhabbet iden sultân oldu. Ol Karaman'a gelen beglerbegi sultân oldu. Bu Çerkez tâ'ifesi aña igen mutî' olmadılar; ol sebebden ilçi gönderilmeli. Pâdişâh dahi buña bir pâre melûl oldu. Ve mezkûr Höşkadem dahi Mısır'a sultân oldu; pâdişâh-ı Rûm dahi taht mübârek olsun, diyü ilçi göndermedi. ‘Âdet bu-y-ıdı kim gönderile-y-ıdı. İki tarafdan ‘âdet terk olundi ve muhabbet kesilmege başladı ve hem bu Höşkadem ki sultân-ı Mısır'dur, her tarafa yağrı olmaya başladı. Bu tarafa Dulkadiroğlu, Mekkî'ye fidâyî gönderdi. Fidâyî geldi, Elbistan'uñ cum'ası mescidinde mücâvir oldu. Gündüz oruç tutar ve gice dün namâzin kılurdu. Âhir fursad buldu; Mekkî Aslan Beg'i helâk itdi cum'a mescidinde.

Bu Mısır sultânı Höşkadem'üñ yanında Mekkî Aslan'uñ bir kardeşi var-ıdı, Budak Beg dırıldı. Anı Mekkî [369] Aslan yirine gönderdi. Bu hareket Dulkadir beglerine hoş gelmedi. Mekkî Aslan'uñ Şâhsüvâr Beg adlu bir kardeşi dahi var-ıdı; Rûm pâdişâhi yanında olurdu. Dulkadir begleri ol Şâhsüvâr'a habar gönderdiler kim “Gel, vilâyeti saña vire-lüm. Mısır'dan gelen Budağı beg itmezüz.” didiler. Şâhsüvâr'a dahi Rûm pâdişâhinden destûr oldu;vardı, Budağı vilâyetden sürdi çıktı. Yirine kendü pâdişâh oldu. Budak dahi vardi, Şâm'a düştü. Mısır pâdişâhi eyitdi: “Rûm pâdişâhi benümle yağrı oldı.” didi. ‘Adâvete bir sebeb dahi bu oldu.

Nazm

Buluşdı bir birine iki sultân
Gör imdi n'idiser takdîr-i Sübhan

Bahaneler olur behâ görünmez
Bahane müsterîye nefş ü şeytân

Bahane iki göründi cihanda
Biri cahîm yolidor biri gufrân

Ve bu mâcerâlaruň târîhi hicretüň sekiz yüz altmış ikisinde vâkı' oldu, Sultân Muhammed-i Gâzi zamânında.

Ve bundan soñra niçe yıl [370] mahfîce kinâyet-ile zinde-gânî olundi; biri birine ilçî göndermediler. Şâhsüvâr Mîsr'a yağdı oldı. Mîsr pâdişâhi Şâhsüvâr'uň üzerine defe'ât-ila leşker gönderdiler. Ve her bâr ki vardı, Mîsr leşkeri sındı.

Misirlu Şâhsüvâr-ila ceng cidâlda-y-iken Rûm pâdişâhi katından bir 'âlim fâzil Mekke'ye gitdi. Yolında su börkele-ri var-ıdı; anları harâb gördü. [Bu] sebebden hâcilar ziyâde zahmet çekdiler. Ol 'azîz kim Mekke'den geldi Rûm pâdişâhına ol börkelerüň harâblığın habar virdi. Rûm pâdişâhi eydür: "Ol börkeleri ma'mûr ideyin, vakıflar koyayın, ol beriyye 'Arablarına virsinler, ol börkeleri ma'mûr iderler kim ol vakıflarunuň hâsilların ol 'Arablara vireler kim anlar o börkeleri tolduralar." Bu himmet üzerine Rûm pâdişâhi ni-çe 'azîzler hâzır itdi kim ol börkeleri ma'mûr itdüre ve hem ziyâde [371] virdi kim ol börkelere harâç iderler ve hem Mî-şîr beglerine mektûb yazdı kim: "Saltanat nâyibleri ve Mî-şîr hâkimleri! Bu gönderdiğim 'azîzlere börkelerüň 'imâ-retine mu'âvenet idesiz." Ve illâ bu beglere hedîyye dahı göndermemiş-idi ve Mîşîr sultânına ilçî dahı gönderme-miş-idi. Karamanoglu dahı pâdişâhuň bu fi'line muttali' ol-dı, kendü bir tezvîr ilçî gönderdi Mîsr'a kim ""Osmânoglu börke bahanesine Mekke sultânına yükler-ile fûlori gönüdürdi kim saña yağdı 'Osmânoglu.' diyü. Misirlu dahı bu yalan sözlere inandı. Ol börke yapmaga varan 'azîzleri hôr itdiler, mektûbların kabûl itmediler. Ol börkeleri yap-durmaga rızâ virmediler; eyitdiler kim: "Osmânoglu'nuň hîlesi vardur kim gele bizüm vilâyetümüzde binâ ide. Biz 'âciz miyüz kim börkemüzi o meremmet ide." Ol 'azîzleri hakâret-ile Mîşîr'dan sürdiler. Bir 'adâvete dahı sebeb [372] bu oldu, sultân-ı Rûm dahı melûl oldu.

Bu mâcerânuň târîhi hicretüň sekiz yüz altmış üçünde vâ-ki' oldu; Sultân Muhammed zamânında.

BÂB [172]

**Anı beyân ider kim Mısır sultâni
leşker gönderdi tekrâr Şâhsüvâr üzerine.**

Hemân ki mukâbil oldılar, Şâm nâyibi Mısır sultânına ‘âsî oldı, Şâhsüvâr'a döndi. Leşker-i Mısır döndi. Leşker-i Mısır münhezim oldı. Mısırlı bu hâli gördiler, eyitdiler kim: “Şâm nâyibi Şâhsüvâr'a dönmesi ve Şâhsüvâr Mısır'a gâlib olması Rûm pâdişâhi ‘Osmânogl' ndandur.” didiler. Tîz tedbîr itdiler; ol börkeleri yapmaga men' iden kişileri öldürdiler. ‘Özr-ile Rûm pâdişâhına bir mektûb yazdılar. Didiler kim: “Sizi hayirdan men' ideni helâk itdük. İmdi bizüm sizüñ-ile muhabbetümüz ezelidür ve ebedîdür.” diye. Bir ilçi-y-ile eyü hediyeler bile gönderdiler bir ‘özürnâme-y-ile. Sultân Muhammed'e geldiler; pâdişâh dahi anlarınuñ ‘özürlerin kabûl itdi. Bir ‘âlî [373] ilçe gönderdi, taht mübârek olsun diyü, bir niçe yıldan sonra. Ve ammâ sultâna kim mektûb yazdılar, evvelki mektûblar gibi yazmadılar.

SÜ'ÂL.— Evvelki kanun gibi yazmak neydi?

CEVÂB.— “Sultân-ı Harameyn babam” diyü yazdı. Şimdi “Hâdim-i Haremeyn” diyü yazdılar. Ve dahi “Karın-daşum Mısır sultâni” diyü yazdılar.

El-hâsil, ilçe kim Mısır'avardı, Mısır begleri evvelki gibi varan ilçeye karşı varmadılar; hemân çavuşvardı, konak yirine getürdü. Hemân kim kapuya geldi, ilçiyi atdan indürdiler; ilçe dahi kapudan girdi görüdî havlıda cemî Mısır begleri at-la tururlar. İlçe bunlara i'tibâr itmedi, selâm dahu virmedi, edugin dahi çıkarmadı, geçdi oturdu. Bunlar dahi söz söylemedin koldılar, gitdiler. Çavuş eyitdi: “Niçün bunlara selâm virmediñ?” didi. “Ve edügün dahi çıkarmaduñ?” didi. İlçe cevâb virdi kim eydür: “Yaya atluya selâm virmek sünnet degüldür [374] ve hem edügüm çıkarmadugum budur kim siz kanun üzere kondurmaduñuz, ihtimâl var ki gine kaldurasız diyü edügüm çıkarmadum.” didi. Ve ol gice yatdı. Sabâh ilçiyi sultân huzûrına ilettiler. İlçe dahu ‘âdet üzere diz çökdi, mektûbin sundı. İlçe çavuşlar yir öp, didiler. İlçe eyitdi: “Ben yir öp-mege gelmedüm. Pâdişâhumdan sultâna selâm getürdüm.”

didi. Âhir ilçiye tâhfîf itdiler, hakâret-ile söz söylediler. İlçi da-hı geldi; hep mâcerâyı pâdişâha habar virdi. Pâdişâh-1 Rûm bu harekete melûl oldu. Bir dahı ‘adâvete sebeb bu oldu.

Bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış dördinde vâki’ oldı.

BÂB [173]

**Anı beyân ider kim Mısır'dan ilçi geldi,
ne sûret-ilen geldi gitdi.**

Rûm pâdişâhunuñ ilçisi Rûm'a geldükden soñra Mısır pâ-dişâhı bir ilçi gönderdi; eyü hediyeler-ile Rûm'a geldi, peş-keşlerin ‘arz itdi [375] kâgidın dahı sundı. Kapucibaşı aldı. Okımadılar. Pâdişâh-1 Rûm ilçiye eyitdi: “Ben saña turu geldüğüm ceddüñ ‘izzetine, Hôşkadem ‘izzetine geldüñ [diye degül] Hayf degül mi Mısır tahtı gibi şehrê kânûn kâ’ide bilmez kişiler hükm eyleye.” didi. İlçiye ta’zîmler it-di, mübâлага mâllar virdi, kendü pâdişâhlığına lâyık ‘atâ-lar itdi, gönderdi.

İlçi kim Mısır'avardı, her ne kim gördü işitti-y-ise habar virdi. Mısır begleri dahı ittifâk itdiler, Rûm pâdişâhına fidâ-yiler göndereler kim helâk ideler. Rûm pâdişâhı dahı müte-nebbih oldu. Fidâyiler dahı Rûm'a geldi, tutdilar, pâdişâha getürdüler. Sordı, maksûdların ne'ydügin bildi. Anları gine Mısır'a gönderdi, siyâset itmedi ve illâ kalbinde ‘adâvet gâ-lib oldu. Bu hâl üzerine bir niçe vakt dahı turdilar. Âhir Çer-kez begleri o beglerine agu virdiler, helâk itdiler.

Ve bunuñ târîhi hicretüñ sekiz [yüz] altmış bisînde vâki’ [376] oldı.

BÂB [174]

**Anı beyân ider kim Kayıtbay [adlı] bir kişi
Mısır'a sultân oldı.**

Rûm pâdişâhı dahı “Taht kutlu olsun!” diyü ilçi göndürme-

di. Mısır sultânı dahı Şâhsüvâr'uñ üzerine leşker gönderdi. Şâhsüvâr'a bulışdilar. Şâhsüvâr Mısır leşkerin basdı ve niçe biñ erlerin tutdı, öldürdü. Âhir ol Şâm nâyibi kim kaçmış Şâhsüvâr'a gelmiş-idi, ol eyitdi: "Beni gönder, seni Mısır sultânıla barışdurayın." didi. Koyuvirdiler. El-hâsil bunuñ kissası çokdur

Şâhsüvâr'uñ gâlib olduğu Rûm sultânı kuvveti-le idi. Âhir Mısırlı Şâhsüvâr'uñ *elinden* 'âciz kaldılar, niçe kal'aların ve niçe şehirlerin harâb itdi. Mısır pâdişâhi dahı Rûm pâdişâhi-na ilçi gönderdi. "Şâhsüvâr'uñ cemî' vilâyeti senüñ olsun. Aña sen yardım itme." didi. Rûm pâdişâhi dahı kabûl itdi. Sultân-ı Mısır dahı Şâhsüvâr'uñ yanında olan Türkman beglerine keseler-ile [377] fûloriler gönderdi; eyitdi: "Rûm pâdişâhi bizümle bir oldu. Şâhsüvâr'a yardım itmez." didi. Türkman begleri Şâhsüvâr'a hâyin oldu. Üzerine leşker gönderdi, Şâhsüvâr'a mukâbil oldu. Türkman begleri Şâhsüvâr'uñ yanından gitdiler, Mısır leşkerine vardılar. Şâhsüvâr kaçı, Zamanlı hisârına girdi. Mısır leşkeri hisârı kuşatdı. Şâhsüvâr'ı hîle ile hisârdan çıkardılar. Boynuna zencîr dakdılars, Mîsr'a ilettiler, üç kardaşıla. Çengel-ile öldürdüler. Bâbuzüveyle üstünde helâk itdiler. Vilâyetin Budak Beg'e virdiler.

Rûm pâdişâhi dahı habar gönderdi kim; "Kanı 'ahdüñ! Şâhsüvâr'uñ memleketin baña virseñ gerekdi." Cevâb virdiler kim: "Ne didükse didük, düşmâni ala getürdük." Pâdişâh-ı Rûm dahı buña melûl oldu. Bir dahı 'adâvete bu sebe卜 oldı.

Nazm

Yine bir dürtlü sûret tutdı 'âlem
Neler dütter lîkin görmez âdem
Sûretde kendüyi kuvvetlü bilür
Velî ma'nîde ol kemden olur kem

Bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz altmış tokuzunda vâki' oldı; Sultân Muhammed Han-ı Gâzi zamânında.

BÂB [175]

Anı beyân ider kim Şâhsüvâr öldükden soñra ne vâki' oldu?

Şâhsüvâr öldükden soñra Budak kim beg oldu tekîrâr, Rûm pâdişâhı yanında bir kardaşı dahı var-ıdı 'Alâeddevle dirlerdi. Ol dahi Türkmân begligine heves itdi. Rûm pâdişâhündan destür diledi ve yardım istedi. Pâdişâh dahi oglunuñ kapucisibaşıyla ve bir niçe kullar koşdilar; vardilar, Budaga mukâbil oldilar. 'Alâeddevle yanında olan Türkmân begleri hâyin oldilar, Türkmâna kaçdilar. 'Alâeddevle münhezim oldu. Leşkerüñ ba'zısı etrâfa tagıldı. Rûm pâdişâhı koşdugu kapucisibaşıylavardı. Sis'ün nâyibi bunları tutdi, kırdı, başların Misr'a gönüdürdi. Misir sultânu dahı emr itdi Çerkez'e. Ol başları meydâna ilettiler, top idüp [379] çevgân-ile oynadilar. Pâdişâh iştidi: "Benüm kullarum Türkmândan kaçup anlara sigınıvardığı 'acebdür.' Bir dahi 'adâvete sebeb bu oldu ve illâ alaca dostlug-ila alaca düşmânlığı elden komadılar.

Nazm

Cihânda dostlugı düşmânlig olur
Velî soñında hem peşimânlig olur
'Aceb kârhânedür hem güler aglar
Gehî saglik gehî sayrulig olur
Bu çarhuñ bünyâdi böyle oldu
Öni soñına küymez sürgün olur
'Âşikî yaz menâkib it temâşâ
Dime egri veyâ togrılıg olur

Bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen içinde vâki' oldu, Sultân Muhammed-i Gâzi devrinde.

BÂB [176]

Anı beyân ider kim bundan soñra ne vâki' oldu?

Pâdişâh bu fi'le mukayyed olmadı, bir nice yıldan soñra

taht mübârek olsun, diyü Kayıtbay'a ilçi gönderdi. Eyü hediyyeler-ile çavuşbaşın ilçi gönderdi. İlçi kim Mısır'a [380] vardi, gine kânûn üzere hürmet itmediler. İlçi müteşekkî geldi. Rûm pâdişâhına habar virdi. Rûm pâdişâhı buna dahı melûl oldu. Âhir Mısır sultânı dahı bu ilçinüñ ardînca dahı [ilçى] gönderdi; muhtesibin gönderdi. Bu muhtesib gelmesi pâdişâha hôş gelmedi; anuñçün kim bu muhtesib ehl-i sâkuñ ulusıdır. İmdi bunuñ gibi ulu pâdişâhlara bu muhtesib göndermek hiffetdür. Sultân Muhammed-i Gâzi bu hareke-te melûl oldu. Bu dahı gine 'adâvete menşé' oldu.

Nazm

Kişilik bilmeye insân gerekdir
 Ve hem ol tâlib-i Sübhan gerekdir

 Ne bilsün cevheri pula satanlar
 Ki Çerkez'dür aña harîdâr gerekdir

 'Âşıkî hanlara oldı du'âcî
 Gönül ma'mûrligîna han gerekdir

Bu ilçinüñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen dördinde vâki' oldı.

Sultânü'l-mücâhidîn Muhammed Han-ı Gâzi Allah rahmetine vardi. Oğlu Bâyezîd Han târîhin sekiz yüz seksan altısında pâdişâh oldu.

BÂB [177]

Devr-i Sultân Bâyezîd Han-ı Gâzi

Sultân Muhammed Allah rahmetine vardi; iki oğlu kaldı; biri Sultân Bâyezîd ve biri Cem Sultân. Sultân Bâyezîd tahta geçdi, pâdişâh oldu. Cem Sultân kaçdı, Mısır'a vardi. Mısır sultânı i'tibâr itmedi. Mekke'ye giderken Misirlu Ka'be'de oturmaga komadılar. Cem dahı başın aldı, kâfir vilâyetine gitdi. Sultân Bâyezîd eydür: "Ne 'aceb bu Misirlu! Babam-ıla dostlık itmediler, benümle dahı 'adâvete başladılar. Hu-

sûsâ ki karındaşum anlaruñ sebebine kâfire esîr ola.” didi.

Ve hem ‘Alâeddevle’nûn üzerine defe-ât-ila leşker gönürdü ve her vardukça Mısır leşkerin sıdı. Âhir Mısır sultânı Mısır’dan ‘azîm leşker çıkardı. [260] Hükm itdürü yirün leşkerini hep çıkardı ve dahi niçe biñ ‘öşri ‘Arabına virdi, ‘Alâeddevle’nûn üzerine gönderdi. ‘Alâeddevle dahi Rûm pâdişâhı etegine yapışdı, eyitdi: “Devletlü sultânum! Ben kuluña himmet eyle.” didi. “Baña bir sancag yoldaş vir, ‘Arab vilâyetin feth ideyin, sultânumuñ olsun.” didi. “Hemân ben kuluñ anlaruñ şerrinden emîn olayın.” didi. Sultân Bâyezîd dahi bu ‘Alâeddevle’nûn sözine i’timâd itdi, bir sancag er virdi. Horman hisârınuñ nevâhisine kondılar. Gördiler kim leşker-i ‘Arab karşı vardılar. Ceng-i ‘azîm oldı; sabâhdan kuşluga degin. Haleb beginüñ basın kesdiler. Ulu hâcibini, Rûm kal'a begini ve Bere [Berîyye ?] begini ve ‘Anteb begini ve niçe ‘Arab beglerini bile tutdilar Sultân Bâyezîd'e gönderdiler ve niçe beg dahi. ‘Arablaruñ [261] ok atar baş barmakların kesdiler, koya virdiler ve ol Mısır'dan gelen sultânulları ceng itmediler. Malatîyye yoluna gitdiler. ‘Alaeddâle bu sancag begine “Hey ne turursın! Bu sultânulları bizüm avumuzdur.” didi; ardına düştü. Malatîyye derbendirde irişti. O sultânulları derbende busu komışdı. ‘Alâeddevle tuymış habar virmediğin kaçdı. Bu sancag begi gâfil-iken ceng itdi. Sancag begi münhezim oldı. Ordularını ‘Alâeddevle Türkînâni yagmaladı.

Nazım

‘Adûya varmaga er gerekdür
Hem adım sakınur server gerekdür

Sakına dîninüñ gayretini hôş
Kemâl-i lutfa ol mazhar gerekdür

Sirâc-ı İslâm ol han gâziye
O Türkînâne'yledi bilmek gerekdür

Bu mâcerânuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksan yidisinde vâki' oldı, Sultân Bâyezîd devrinde.

BÂB [178]

Bu mâcerâdan soñra [262] ne vâki' oldu?

Rûm tarafından Karaman beglerbegisi yörüdü. Külek hisârin ve Analakşan hisârin ve Mozalan [Molan] hisârin ve Barsbeyte hisârin ve Adana ve Tarsis ve dört hisâr dahı kâfir elinde-y idi, Müsülmânları komazlardı hisârına girmege. Cemî'ini feth itdiler. Bir Müsülmân ki hisârına ugrasa andan bac alurlardı. Ziyâde söz söyleyenî dögerlerdi ve hem Müsülmânlarıñ dînlerine sögerlerdi ve kelimelerinde çân çalarlardı ve hîc bir Müsülmâna harâç virmezlerdi.

Karagöz Beg kim ol hisârları feth itdi, pâdişâh-ı Rûm'a bildürdi. Pâdişâh emr itdi; kâfirleri hisârdan çıkardılar, kelimelerini mescid itdiler, kâfirlerün evlerine Müsülmânlar sâkin oldı. Karagöz Beg ol hisârları berkitdi; pâdişâh hizmetine geldi.

Bunuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz seksen yidisinde vâki' oldu.

BÂB [179]

Anı beyân ider ki bulardan soñra ne zâhir oldu?

Mısır sultânına habar virdiler kim "Rûm pâdişâhunuñ bir ednâ kuli geldi, bu kadar yiri zabt itdi." didiler. Mısır sultânı dahı leşker gönderdi, Haleb'e vardi. Rûm pâdişâhına dahı habar oldı kim "Mısır sultânı leşker cem' itdi, Haleb'e geldi. Ol aldugumuz hisârları gine almak ister." diyü. Ve hem ol hînde Rûm pâdişâhinden Mısır'a ilçe varmış-idi. İlçe mektûbında şöyle yazılmışdı kim: "Ol benüm kulum feth itdugi hisâr benüm murâdum degül-idi. Ve illâ Karaman vilâyetini Hak te'âlâ ben kulina müyesser itdi. Ammâ Varsak vilâyeti temerrüd iderler ve Turgudoglu harâmilik iderler. Yolları kesdiler, vilâyet-i Karaman'a râhatlk virmezler." didi.

Mısır sultânı bu söze i'timâd itmedi; Turgudoglu'na ve Varsak beglerine mübâлага mâllar gönderdi. Eytid kim: "Karaman'a meşgûl oluñ, [264] size yardıma leşker dahı vireyin." didi. Bu tarafından Rûm pâdişâhı dahı bir sancag

göndürdi kim "Varuñ, ol kulum feth itdiği hisârları bekleñ." didi. Ol begler vardılar, Adana'ya indiler. Kimse gelmedi. Yürüdüler, andan Mis'e vardılar. Cihan suyunuñ kenârında Gündüzoglu Muhammed Beg ve Üzeyiroglu Mekkî Beg ve Ramazânoglu 'Ömer Beg ve bir niçe Varsak begleri dahı buluþdılar. 'Azîm cengler olundı. Gündüzoglu'nuñ basın kesdiler. Ramazânoglu'ni tutdılar, pâdişâh-1 Rûm'a gönderdiler. Döndiler, Adana'ya geldiler, sohbete meşgûl oldılar.

Bu hâl Haleb'de olan leşkere ma'lûm oldu. Bunlar dahı Mısır sultânına habar bildürdüler kim "Biz Rûm pâdişâhınuñ leşkerine karşı turamavuz." didiler. Mısır sultânı dahı leşker-i 'azîm cem' itdi, hazîneler dökdi, eyü leşker gönderdi. Geldi, Haleb'deki leşkere kavuşdı. [265] Pâdişâh-1 Rûm dahı Anatoli beglerbegisine habar gönderdi: "Bir niçe sancag er cem' idüñ, varuñ evvel Adana'da olan kulla-ruma siz dahı yardım idüñ" didi. Beglerbegi dahı leşker cem' itdi, Eregölü'ye [Eregliye] vardi, oturdu, tenâ'uma ve sohbete meşgûl oldu. Sekiz ay Haleb'de olan leşker bildi kim Rûm leşkeri sohbete meşgûl oldu, yöridiler, Bakraz tagını aşdılar. Cihan suyunuñ kenârına geldiler. Suya köprü yapdılar. Ayas hisârında toplar dökdiler, azıklar koydılar, topların çekdürdüler, Adana köprisinüñ başına geldiler. Adana'da olan leşkere habar oldı kim: "Uş yağrı iriþdi. Müsâ Beg'üñ ve Mustafâ Beg'üñ başların kesdiler. Ferhâd'a habar oldı; ata bindi. Atta dahı oturamadı, gine düşdi. Ol dahı baş virdi. Bâkî leşker kim ele girdi, kirdilar, ba'zisini dahı iplerde dizdiler, Haleb'e gönderdiler ve Mısır'a gönderdüler. Adana hisârınıñ üzerine kondılar. 'Askerlerinüñ [384] üzerine handak kesdiler. Hisâra toplar kurdılar, cenge meşgûl oldılar.

Nazm

Şular kim düşmânından gâfil oldı
Virür basın murâdsuz magbûn oldı

Atın düşmân biner evi yıkılur
'Adûlar şâd dostlar mahzûn oldı

'Âşikî kudretüñ işi 'acebdür
Hakîkatde kamusı ma'lûm oldu

Bunuñ târîhi hicretüñ sekiz yüz toksanında Safer ayınıñ
gurresinde vâki' oldu.

BÂB [180]

**Anı beyân ider kim Rûm pâdişâhına habar oldu
kim ol hisâr bekleyen kullarını kırdılar gaflet-ile.**

Rûm pâdişâhı dahı: "Leşker kırmak ve kırmamak 'aceb ol-maz." [dedi.] Anatoli beglerbegisi Hersekoglu Ahmed Paşa'ya emr itdi kim: "Tîz varuñ ol hisârda bekleyen kullar-u ma yardım idüñ." Bunlar dahı yöründiler, Adana'ya indiler. Ekser sipâhî yayak idi, azıkları yok ve yarakları yok, aç ya-lincak düşmâna karşı turdilar. Hisâr halkı hisârdan çıktılar, topların [385] bozdilar.

'Âşikî di menâkîb bunda kalsun
Yazam bu hanı dahı añdugumdan

Muhammed Han oğlu Bâyezîd Han
Diyem gazâaların bildügümden

İlâhî Âl-i 'Osmân nesli hak
Kalalar tâ kiyâmet hükm-i mutlak

Ve her kim diye bu du'âya âmîn
İde her korkudan Hak anı emîn

BÂB [181]

SÜ'ÂL.— İy dervîş! Bu Âl-i 'Osmân'uñ tevârihlerin ve me-nâkîbların ki yazduñ ve yâ bunlaruñ 'ömürlerin ve saltanat-ların bilür misin?

CEVÂB.— Belî, bilürem. Asl-i tevârihde gördümdi.
'Osmân-ı Gâzi'nüñ 'ömür altmış tokuz yıl oldu ve otuz beş

yaşında Karacahisâr'ı feth etti. Yigirmi altı yıl 'Osmân-ı Gâzi didiler. Vefâtına sebeb; ayagında zahmet varındı, ol bâhane oldu. Allah rahmetine vardi.

Bunuñ oğlu Orhan-ı Gâzi'nün 'ömür seksten iki yıl oldu. Atası vefâtında kırk biş-idi. Ve atası vefâtından sonra otuz sekiz yıl hutbe okundi. [386] Üç yıl dahı atası hayatında virmek almak hüküm bunuñdı. Dahı vefâtına sebeb ayagi zahmeti idi. Allah'uñ rahmetine kavuşdı.

Bunuñ oğlu Murâd Han-ı Gâzi'nün 'ömür altmış sekiz yıl oldu. Atası vefâtında otuz yidi yaşında-y-idi. Bunuñ dahı otuz bir yıl hutbesi okundi. Vefâtına sebeb Laz kıraklı ograşında şehîd oldu. Allah rahmetine vardi.

Ve bunuñ oğlu Bâyezîd Han kim aña Yıldırım Han dirler, bunuñ 'ömür altmış yıl oldu. Atası vefâtında kırk dört yaşında-y-idi. Bunuñ dahı on altı yıl hutbesi okundi. Vefâtına sebeb Temür ograşı oldu.

Ve bunuñ oğlu Muhammed Gâzi'nün 'ömür kırk sekiz yıl. Atası vefâtında on sekiz yaşında-y-idi. Bunuñ dahı yigirmi bir yıl hutbesi gâh Amasiyye vilâyetinde, âhir cümle vilâyetde hükm itdiği vaktin hutbesi yigirmi bir yıl temâm okundi. Ve bunuñ dahı vefâtına sebeb, Edrene'de ishâl oldu. Tabîbler [387] 'ilâc idemediler. Allah rahmetine vardi.

Ve bunuñ oğlu Murâd Han-ı Gâzi'nün 'ömür kırk tokuz yıl oldu. Atası vefâtında on sekiz yaşında-y-idi. Bunuñ otuz bir yıl hutbesi okundi. Ve bunuñ dahı vefâtına sebeb bir gün seyrâna çıkmış-idi, seyrândan gelürken başum agrır, didi. Ve birkaç gün başı zahmet etti. Allah rahmetine vardi.

Ve bunuñ oğlu Sultân Muhammed Han-ı Gâzi'nün 'omri elli bir yıl oldu. Ata vefâtında on yidi yaşında-y-idi. Bunuñ dahı otuz yıl hutbesi okundi. Vefâtına sebeb ayagında zahmet varındı. Tabîbler 'ilâcında 'âciz oldılar. Âhir tabîbler cem' oldılar, ittifâk itdiler, ayagından kan aldılar; zahmet ziyâde oldu. Şerâb-ı fârig virdiler. Allah'uñ rahmetine vardi.

Nazm

Tabîbler şerbeti virdi hana
O han içdi şerâbı kana kana

Cigerin togradı şerbet o hanuñ
Hemîn-dem zâr itdi yana yana [388]

Didi niçün baña kiydi tabîbler
Boyadilar cigerüm câni kana

İcâbet itmedi tabîb şerâbı
Tîmârları kamuvardı ziyâna

Tabîbler hana çok taksîrlik itdi
Budur togrı kavil düşme gümâna

Du'â it 'Âşikî bu han hakkında
Ki nûr-ı rahmete câni boyana

İlâhî cümle oglın pîr görsün
Ogul oglanları gelsün dîvâna

Diyenler bu du'â hakkında âmîn
Cihan âfetlerinden olsun emîn

BÂB [391] [182]

**Anı beyân ider kim Sultân Bâyezîd Han'uñ
karındaşı Sultân Cem âhir niçe oldı?**

Vardı, Mısır'a gitdi. Mısır'dan Mekketullah'a vardi. Mekketullah'dan gine Mısır'a geldi. Mısır'dan kâfire gitdi. Firenk beglerine vardi. Firenkde olurken karındaşı Sultân Bâyezîd firentolar gönderdi, harçlanurdu. Kâfir beglerinüñ re'isi Rînpapa kefere cem' olup kasd itdiler kim Sultân Cem'i vilâyet-i İslâm'a çıkaralar. Fikir itdiler, "İkiden hâlî degül: Babasınıñ memleketine mâlik ola veyâ olmaya. Eger olacak olursa gine bizüm üzerimüze çeri çeker, gelür. Ve eger olmazsa bize gayretdür. Zîra dirler ki bunca kâfir begleri cem' oldı, sındı." dirler. Bilâhare [392] helâk itmek murâd idindiler. Başını agulu ustura-y-ila yülidiler. Başı ve cem'i gövdesi şişdi; 'ilâca kâbil olmadı. Allah rahmetine vâsil oldı. Ve öldükden soñra kâfirler tabutu kurşunlayıp tabut içinde kadîd itdiler. Şehîd oldugunu Sultân Bâyezîd işitdürdiler. Yas itdi. Mecmû' 'ulemâ ve sulehâ 'azâlar

itdiler. Ve 'ulemâya ve fukarâya ve sâdâta mübâlaga akçalar üleştürdi. Rûhi-çün du'âlar itdiler. Andan soñra Sultân Bâyezîd murâd idindi ki Sultân Cem'üñ tabutunu bunda getürmek diledi. Kâfirler virmeyüp didiler kim "Bizüm murâdumuz 'Osmân neslinden bizüm diyârumuzda bir kimse olmakdur." didiler. Âhir Sultân Bâyezîd hazretleri ikdâm idüp adamlar gönderüp getürdi. Geliyorurken sâdât ve 'ulemâdan ve fuzalâdan karşılıkçıldılar. Ta'zîmler ve tekîmlerle getürüp Bursa'da kardası Sultân Bâyezîd türbesinde kodılar.

Bu vâkı' anuñ [393] târîhi hicretüñ tokuz yüz dördünde vâki' oldu.

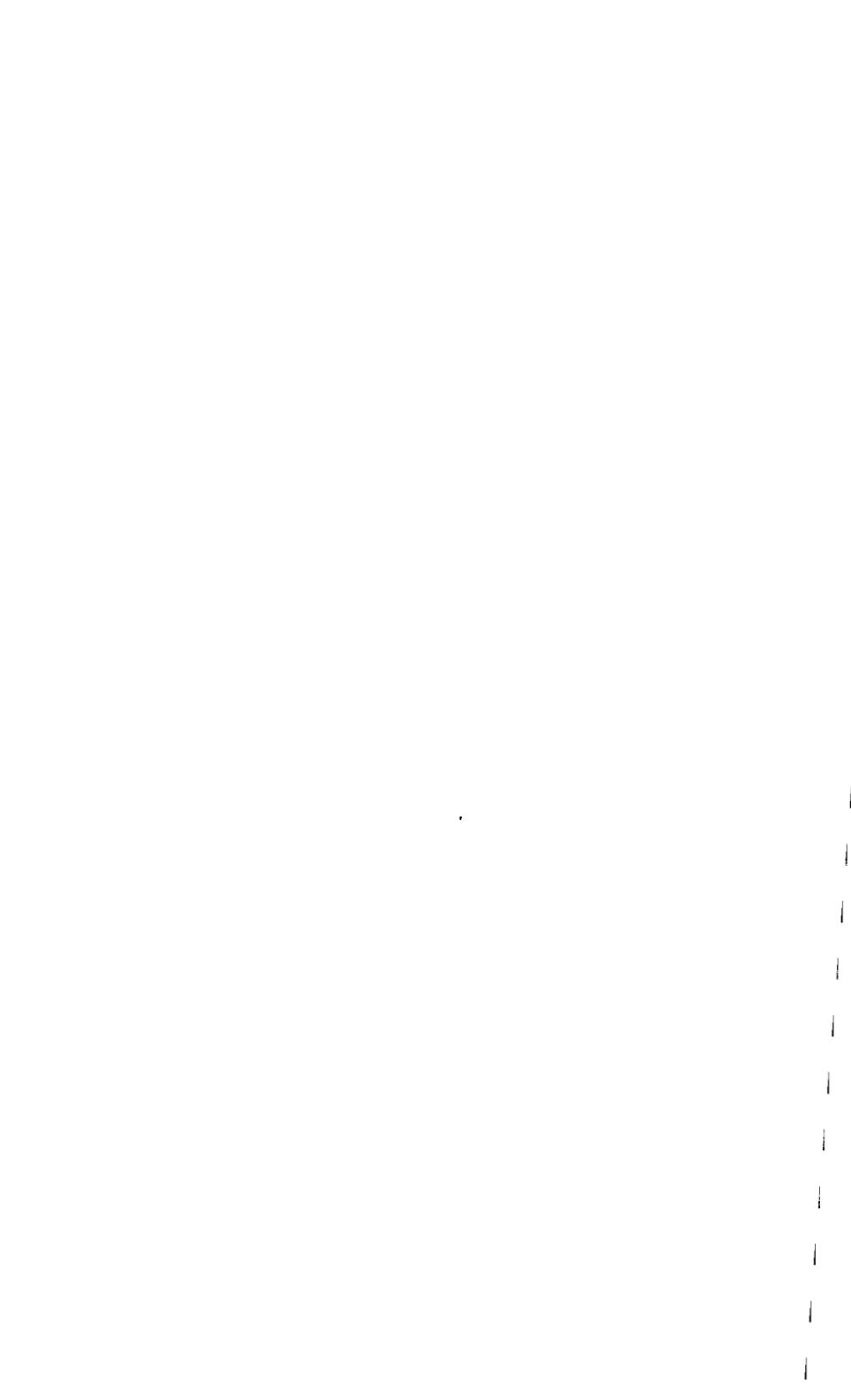
BÂB [395] [183]

**Anı beyân ider kim Sultân Bâyezîd'üñ hasletin
ve anuñ zamânında olan 'âlimleri ve fukarâ'yı beyân ider.**

Evvel 'ulemâdan Hocazâde vâki' oldu ve Mevlânâ 'Aleddîn 'Azebî ve Seyyidzâde Seyyid Hamîdiddîn ve Mevlânâ Kes-telî ve Hatîbzâde ve Ma'nisazâde ve Hüsamzâde hep bunlar fâzıl kişilerdi, bunlar vâki' oldu. Ve fukarâdan Şeyh Mustafâzâde-yi Karamânî ve Şeyh İlâhî Simâvî vâki' oldu. Ve bunlaruñ emsâli 'azîzler dahı çok vâki' oldu.

Ammâ haslet-i Sultân Bâyezîd [396] Edrene'de bir 'imâret yaptı. Ve her yıl üç biñ beş yüz fûlori Mekke'ye Kuds-i şerîf'e ve Halîlürrahman'a ve Medîne-i Resûl'e ve Ka'bettullah'a gönderür idi. Ve kendünüñ 'âdeti buydı-kim seyyidlere biñ fûlori kendi mübârek eliyle üleştürür idi. Ve her şehirde kim olurdu, atası dedesi [gibi] fukarâya akça üleştürür idi. Rahmetullâhi 'aleyh. [!]

Temmet

METİNDE GEÇEN KAVRAM VE TERİMLER

abdâlân (-ı Rûm): Abdal kelimesi başlangıçtaki kendisini Allah yoluna adamış insan manasına gelirken, zamanla tasavvufa dünya düzennin korunmasında görevli, üstün güçlere sahip evliyalara ad olmuştur. Daha sonra evliya geçenin, belli bir tarikatın kurallarına tabi olmayan cezbeli, divane, başıboş dolaşan dervişlere de bu ad verilmiştir. Metinde bu kavramın ilk dönemine işaret vardır. Osmanlı devletinin ilk dönemlerinde Abdal lakablı bir çok dervişin bulunduğu da bilinmektedir.

âhiyân (-ı Rûm): Anadolu ahileri demek olan bu tabir ile biri tekke ve zaviyelerde şeyh mürid ilişkilerine dayalı tasavvufî yönü, diğeri iş yerlerinde usta, kalfa ve çırak ilişkelerine dayalı iktisadî yönü olan hem dinî-tasavvufî hem de iktisadî sosyal bir zümre kastedilmektedir. Yaygın olarak şehirlerde örgütlü olmalarıyla birlikte köylere kadar yayılmışlar, Moğol istilâsı gibi buhranlı dönemlerde siyasi ve askerî bakımından olumlu rol üstlenmişlerdir.

aman (dilemek, vermek): Özellikle harp halinde bulunan iki taraftan mağlup veya zayıf durumda olan tarafın teslim olunduğu takdirde can emniyetinin temin edilmesi talebi. Bu talep olumlu karşılaşlığında galip taraftan sözlü veya yazılı olarak "aman verilir." Yazılı olarak verilen aman taahhüdü "amannâme" olarak adlandırılır.

azap askeri: Osmanlılardan öncesine kadar uzanan muayyen bir askeri sınıfın adıdır. Yeniçerilerin ihdas edilmesinden önce mevcut olduğu gibi yeniçeri teşkilatı ile birlikte de devam etmiştir. Teşkilat yapısı yeniçeriler gibi muntazam olmayıp bir kısım kaynaklara göre onlara nazaran daha hafif kara ve deniz piyadeleri idi. Düşmanla karşılaşlığında ilk çatışmaya giren bunlar olurdu. Dolayısıyla ordunun önünde yer alırlardı. Düzenli yeniçeri askerinin aksine (metnimizden anlaşıldığı gibi) seferde çapul yapar müşkilat çıkarırlardı. Bu durum özellikle yeni fetihler esnasında karşı tarafın maneviyatını kırmada rol oynardı. Her vilayette oranın halkından teşkil edilir ve çoğu zaman o memleketin ahalisi gibi giyinirlerdi. 2. Mahmud zamanında yeniçeriler ile birlikte ilga edilmiştir.

bâciyan (-ı Rûm): Metniniz dışında bir kaynakta rastlanmayan bu sosyal zümrenin ne olduğu bütünüyle açıklığa kavuşmuş değildir. Bâciyan kelimesinde bir yazım hatası olduğunu ileri süren araştırmacılar olmakla birlikte, kadınlarından oluşan bir sosyal topluluğa, teşkilata işaret eden bu tabirin belli nisbettte tarikatlerle de bağlı olan dervişler topluluğu veya uç beyliklerindeki Türkmen kabilelerinin silahlı cengaver kadınlar topluluğu olma ihtimalleri de ileri sürülmektedir.

berat: Osmanlı devlet teşkilatında bazı vazife, tayin, maaş, rütbe gibi konularda devlet tarafından yazılıp verilen resmî yazıların adıdır. Adı emir veya tezkire gibi olmayıp divanî yazı ile yazılır ve tuğra basılırdı. Tanzimattan evvel hiçbir vazife ve memuriyet berat verilmedikçe geçerli olmazdı.

beylerbeyi: Osmanlı memleketinin idarî yapısında önemli yeri olan beylerbeyi, eyaletin hem askerî hem de mülki sorumluluk ve yetkililerine sahip valisidir. Başlangıçta Rumeli beylerbeyi olarak bir tane iken daha sonra buna Anadolu beylerbeyliği ve daha sonra fethedilen diğer memleketlerin vilayetlerin beylerbeyleri ilâve oldu.

biat: Müridin şeyhine ona sadık ve bağlı kalacağına, iradesini ona teslim edeceğini dair verdiği söz.

börk: Genel anlamı ile başlık demek olan börkün tek bir şekli bulunmamaktadır. Meslek gruplarına, memuriyet durumlarına, tarikatlarre göre farklı farklıdır. Hatta tahta geçen Selçuklu ve Osmanlı hükümdarlarının kendilerine mahsus yeni başlık şekilleri icad ettiği de görülmüştür. Lal renginde açık kırmızı börk giyen Beylikler dönemindeki beylerden ayrı olmak isteyen Orhan Gazi, kendisi ve maiyeti için ak börkü seçmiştir. Yeniçerilerin beyaz çuhadan veya keçeden yapılan ve kendisine has bir şekli bulunan ak börkü de ayınu dönemde ihdas edilmiş ve adına elif börk adı verilmiştir.

Burak: Hz. Peygamber'in Mirac, yani göge yükselirken bindiği, mahiyeti tam bilinmeyen binitinin adı.

celeb: Koyun tüccarı anlamına gelen bu kelime aynı zamanda küçümseme ve tahkir manası da taşır. Metinde bu anlamdadır.

çitak: Rumeli'nin bozuk bir Türkçe konuşan karışık Müslüman unsurlarına verilen addır. Akköyluların Osmanlıları Çitak diye tâhkir edip yalnız kendilerini gerçek Türk saydıkları ve bu savaşı Türkülügün Çitaklıyla mücadele olarak kabul ettikleri rivayet edilir.

çift akçası: Araziden alınan vergi çeşitlerinden birisidir. Resm-i çift de denilir. Kanunen iki öküzle işlenebilecek yerler çift itibar edilirdi. En fazla 57, en az 22 akça miktarı idi.

danişmend: Medrese tahsili görenler için kullanılan bir tabirdir. Bunnlardan imtihanda muvaffak olanlar mülazim ismi ile terfi ettirilir, başarılı olamayanlar tedris yoluna giremezler, çoğunlukla kazayargıya geçerlerdi. Geniş anlamıyla ilim yolunda olanlara bu adın verildiği de görülmüştür.

darüşşifa: Tıp tahsilinin de görüldüğü hastahane.

ders-i am: Medrese öğrencileri yanı sıra camilerde halka açık ders verme (ders-i âm etme) yetkisine de sahip müderris için kullanılan bir unvanıdır. Dersiâm olabilmek için medreseden mezun olup icazet aldıkten sonra bir imtihana daha girmek gerekiyordu.

dizdar: Kale muhafizi. Osmanlı tarih kaynaklarında daha ziyade kale-nin sorumlu amiri, "kale ağası" anlamında kullanılan önemli bir vazifedir.

emanetçi (emin): (Metinde) yeni fethedilen kale ve memleketlerin insan ve emlakını kayda geçirme hususunda görevli, bu hususta kendisine güven duyulan sorumlu kişi.

emir-i alem: Eyalet sancaklarını muhafaza eden görevli. Mevkii önemliydi ve teşrifatta yeniçeri ağasından sonra gelirdi. Sancak beyliklerinden biri boşaldığında, yeni sancak beyine sancağı eliyle o verirdi.

gaziyani (-ı Rum): Anadolu gazileri anlamını ifade eden bu tabirdeki din merkezli gazi kelimesi ile cihada katılan ve yararlılık gösteren mücahid anlamından ziyade daha dar anlamı ile gönüllü veya üçretli ordudaki veya büyük şehirlerdeki belirli bir muharip güç kastedilmektedir. Eski Türk ananelerine bağlı alplerin şehirleşmiş ve İslâmî ananelere bağlanmış hali olarak da değerlendirilmektedirler.

gedik: Askeri alanda savaşçı sınıfından sayılmadığı halde terfi ederek zabıt olabilen topçu ve kale muhafızları gibi askeri sınıfların kadroları için, ayrıca idarî alanda Osmanlı sarayında belli bir görev ve imtiyaz manası için kullanılmıştır. Osmanlı hukukunda imtiyaz ve inhisar esasına dayalı tasarruf hakkı anlamında da kullanıldığı vardır.

hil'at giydirmek: Padişahlar ve sadrazamlar tarafından taltif ve terfi alâmeti olarak verilen kaftan. Hilat üst elbisesi, kaftan anlamındadır. Hilatin dokuması, kumaşı verilecek şahsin durumuna, hizmetine ve mevkiine göre değişirdi. Hilati sadrazamlara padişahlar giydirirlerdi. Bu adet 2. Mahmud zamanına kadar devam etmiştir.

ışık: bkz. torlak

kâdi: Yargı işlerine bakan devlet memurlarına verilen ad. Kadılık kuru mu Osman Beyin zamanına kadar çıkmakta ise de bir intizama katvuşması Fatih döneminde olmuştur. Vazife dairesi geniş olup dini ve dünyevi işleri kapsar. Toplumdaki bireyler arasındaki anlaşmazlıklarda, ayrıca belediye ve mülkiye işlerinde, kamu yararı gördüklerinde ahlakî bakımdan toplum yaşantısına mudahaleye de yetki sahibi idiler. Kadılar kazaskerlere, kazaskerler de sadrazamlara bağlı idiler.

kapıcı: Hükümdar sarayının kapılarını bekleyen görevli. Saray muhafizliği ve teşrifatçılık gibi çeşitli görevleri vardı. Padişah saray dışında konakladığında da Otağ-ı Hümâyûn'un kapısında nöbet beklerlerdi.

kazasker: Divanın yargı ve ilmiye teşkilatından sorumlu üyesi. Kuru luş yıllarda görevleri ordudaki askerî, hukukî ihtilâfları halletmek, seferlere katılarak davalara bakmak olan kazasker, zamanla ülke içinde kadıların, müderrislerin tayin, terfi ve azıl gibi işlerinden de sorumlu oldu. Başlangıçta Rumeli kazaskerliği mevcut iken zamanla buna Anadolu kazaskerliği de ilave olmuş, bir ara Arap ve

Acem kazaskerliği teşkil edilerek sayıları üçe çıkarılmışsa da bu sonucusu daha sonra lağvedilmiştir. Bu müessesenin başına ilk getirilen kişi Çandarlı Kara Halil'dir.

keramet: Allah teâlâ'nın katında değerli ve sevgili olduğu kabul edilen kişilerden (velilerden) zuhur eden olağanüstü haller.

keşif: Kelime anlamı örtülü, gizli olanı açığa çıkarma demek olan keşif tasavvufa, veli kolların gizli olan gaybî hadiselere, temaşa ederek vakif olması, his perdesinin bu kişilerden kalkması, ilham ile gayb aleminin seyredilmesi gibi anımlara gelir.

kethüda: Devlet adamlarının işlerini gören kişi. İlk dönemlerde sadrazamların ve vezirlerin özel kendilerine bağlı muavinleri iken daha sonra devlet hizmetine geçirilmişlerdir.

kul (asker): Yeniçi askeri yerinde kullanılır. Yeniçerilere kul denildiği için başları olan ağaya (yeniçi ağasına) da kul ağası adı verilirdi.

Laz: Sırp, Sırbistan. 774/1372 tarihinde Sırbistan hükümdarı olan Lazar Grebliyanoviç'in adı, eski Osmanlı kaynaklarında 'Lasoğlu' ve 'Lazoğlu' gibi biçimlere girmiştir. Bu adın tahrif olmuş hali, Lazar'ın milletini adlandırmada da kullanılmış; 'Sırplar' yerine 'Lazlar', 'Sırbistan' yerine de 'Laz' veya 'Las' denmiştir.

meczub: Tasavvufa Allah'ın veli kollarını kendisine çekerek manevi hazırları tattırması demek olan cezbeye tutulmuş kişi. Böyle kişiler bu halde iken kendi benliklerinden geçikleri, akıl ve şuurlarını yitirdikleri için doğru yanlış ayrimını yapamazlar.

muhib: Tasavvufa ve tarikate ilgi duyduğu halde tarikate girmemiş, bir şeyhe bağlanmamış veya tarikata yeni girmiş, tarikat hiyerarşisinde daha ilk derecede olan mürid.

muhtesib: Çarşı pazarda fiyatları kontrol altında tutma, satışlarda, ölçü ve tartıda hile yapılmamasını, yiyecek ve içecekin sağlıklı olmasını sağlamakla sorumlu memur.

mukataa: Mülkiyeti devlete ait olan varidatın bir bedel mukabili kırlanması. Bunların bir kısmı seneden seneye bir kısmı ise ölüm boyu kaydı ile verilirdi. Özellikle yeni fethedilen arazilerin imarı ve buradan gelir temini hususunda önemli rol oynamıştır.

müderris: Medrese ve camide talebeye ders okutan hoca. Müderrisin ders verebilmesi için okutacağı dersleri okuyup bu dersleri okutabileceğine dair hocasından icazet (yazılı izin, diploma) alması gerekliydi.

mürid: Tarikate giren ve bir şeyhe bağlanan kişi.

nevbet-i sultanî: Belirli vakitlerde sarayda veya sefer esnasında davul, kös, nekkare, zurna gibi aletlerin çalınması. Nevbet çalma, nevbet vurma tabirleri de aynı anlamda kullanılır. Gerek seferde ve muharebe esnasında gerekse sefer haricinde saltanat sancaklarının altın-

da çalınırıldı. Sarayda sabah ve yatsı vakitleri ile özellikle ikindi vaktlerinde, muharebe esnasında, bir kale fethedildiğinde, bir zafer haberi geldiğinde, padişah cüsluslarında da çalınırıldı.

resm (almak): Devlet namına vergi alınması.

serehor: At, deve, katır vesaire hayvanların yemlerine bakan, bu hayvanların bakımları ile meşgul olanlara nezaret eden kişi.

seyyid: Hz. Peygamberin torunu Hz. Hüseyin'in soyundan gelen kişi.

silsile: Tarikat şeyhlerinin geçmişe doğru şeyhlerini, ustalarını gösteren zincir

suhte: Medrese talebesi. Kendilerine ilim aşkıyla yanmalarından kina ye olmak üzere bu adın verildiği söylenir. Günümüzdeki softa tabirinin asıl şeklidir.

subaşı: Birden fazla memuriyetin adı olan subaşılık, Osmanlı döneminde iki kısımdı. Miri subaşilar şehirlerde, kazalarda zabita ve belediye işlerinden sorumlu idiler. Timar subaşları ise sipahilik ile timar beyliği arasında bir vazifenin adı idi. Bunlar eyalet ve sancak merkezlerine bağlı küçük şehir ve kasabaların idare amirliğini yaparlar, kendilerine timar verilir, harbe iştirak ederlerdi.

sünnet: Hz. Muhammed'in sözleri, fiilleri ve yaştı şekli.

şeyh: Tasavvufa müridlere rehberlik etmek, onları irşad etmek ehli yeti ve liyakatine sahip tarikat rehberi, mürşid.

tetimme: Genelde medrese müstemilatı binalar için kullanılan bu tabir ile metnimizde, İstanbul'un fethini müteakib yaptırlan sahn-i seman adındaki sekiz medrese binasının arka taraflarında bu medreselere devam eden talebelerin (suhtelerin) kaldığı ek binalar kastedilmektedir.

tevliyet: Vakıf işlerine bakma vazifesi.

timar: Geçimlerini veya hizmetlerine ait masrafları karşılamak üzere bir kısım askerlere veya devletin uygun gördüğü diğer kişilere belirlenmiş bölgelerden kendi adlarına tahsili yetkisi ile birlikte tahsis edilmiş olan vergi kaynakları. Dar anlamıyla fetih sırasında fethedilen arazilerden "kılıç hakkı" olarak devlet tarafından bir takım kayıtlarla muhariplere verilen dirliktir. Osmanlı devletinin büyümeye içinde birinci derecedeki amillerden kabul edilmektedir. Timar verilen sipahi seferlere katılır ve gelirin belli oranına göre yanında da asker getirirdi.

torlak: Kalenderilik, Hurufilik Hayderilik gibi sünnî çerçeve dışında kalan tarikatların inanışlarının ve Anadolu'daki Türkmen anane ve yerel hurafelerin tesiri altındaki serseri, başıboş derviş. Metnimizde geçen "Işık" ile de aynı mahiyetteki derviş tipi kastedilmektedir.

Zülfikar: İslam tarihinde cesareti ve cengâverliğiyle tanınan Hz. Ali'nin ucu çatallı ünlü kılıcının adı.

Dizin

GÜNÜMÜZ DİLİNDE

- Abbasî: 53
Abdal Murad: 297
Abdal Musa: 299
Abdalân-ı Rum (Anadolu Abdalları): 298
Abdurrahim-i Rûmî, Şeyh: 297
Abdurrahman, Gazi: 81
Abdüllatif-i Makdisî, Şeyh: 297
Abkülos: 100
Ablayund: 103
Absuyu: 82, 88, 95
Acem: 54, 135, 160, 162, 181, 217, 264, 287, 297
Acemce: 43
Ada: 215, 226, 228
Ada köprüsü: 215
Adalya (Antalya): 181, 250
Adana: 277, 281, 282, 283, 308, 309, 310
Adana hisarı: 310
Adana köprüsü: 310
Adem Peygamber: 151
Ağrıboz: 231
Ahî Evren: 297
Ahî Hasan: 84, 85, 93
Ahî Kadem: 170
Ahî Yakup: 170
Ahîyan-ı Rum (Anadolu Ahileri): 298
Ahmed Âşiki: 32, 36, 39
Ahmed Bey: 180, 181, 236
Ahmed, Çavuşbaşı: 250
Ahmed Çelebi: 276
Ahmed Paşa: 257, 258, 259, 261, 267, 268, 269
Ahmed Paşa, Fenarioğlu: 263, 291
Ahmed Paşa, Gedik: 257, 259, 260, 261, 266, 272, 277, 289
Ahmed Paşa, Hersekoglu (Anadolu beylerbeyisi): 310
Ahmed Paşa, Veliyüddinoğlu: 289
Ahmed, Sultan: 141, 295
Ahmed Vefik Paşa: 44
Ahmed-i Gûrânî, Mevlânâ: 297
ak börk: 98, 102
Akbaş: 96
Akbiyik, Dervîş: 36, 210, 297
Akça Liman: 108
Akçahisar (Anadolu Hisarı): 207, 208, 209, 217
Akçakoca: 81, 82, 83, 88, 89, 90, 91, 95, 96
Akçayırı: 41, 209, 217, 218
Akhisar: 78, 79, 82, 153
akıncı: 132, 195, 198, 202, 203, 248, 262
Akkerman: 45, 279, 280, 284
Akova: 83
Aksaray: 136, 256
Aksarayı mahallesi: 257
Aksunkur Ağa: 119
Akşehir: 121, 145, 154, 193, 216, 250, 260, 262
Akşemseddin: 36, 297
Aktemür: 62, 77
Akyaya: 287
Akyazı: 81, 82, 83, 88
Alâeddin: 177, 182
Alâeddin Paşa: 75, 93, 94, 97
Alâeddin, Sultan: 55, 60, 61, 62
Alacahisar: 129, 189
Alâeddevle: 305, 307, 308
Alâeddin Azebi, Mevlânâ: 297, 314
Alâîye (Alayye): 216, 257
Alanya: 257, 258
Alanya beyi: 257, 290
Alanya hisarı: 257
Alaşehir: 117, 127, 129
Alata dağı: 84
Alayye (Alâîye): 216, 257
Albostan (Elbistan): 213, 300
Alışra, Germiyan babası: 55
Ali Bestami, Mevlânâ Şeyh: 248
Âli Bey: 42, 46,
Ali Bey: 173, 195, 244, 252, 262, 263, 285, 286
Ali Bey, Bengî: 182
Ali Bey, Evrenozoglu: 150, 190, 195
Ali Bey, Mihaloğlu: 262, 263
Ali Bey, Rumili beylerbeyisi: 284
Ali Çelebi, Emir: 253
Ali Horasanî, Şeyh Yar: 297
Âl-i Osmân: 39, 42
Ali Paşa: 33, 39, 40, 130, 133, 134, 135, 146, 165, 288
Ali Paşa, Halîl'ün oglu: 39
Ali Paşa, İsfendiyar: 147
Almanlar: 43
Alnakşan: 281
Alnakşan (Valnakşan): 282
Alparslan: 182
Alparslan cengi: 186
Alparslanoğlu: 186, 187
Alperen: 107
Amasra: 232, 233, 234
Amasya: 31, 137, 143, 144, 145, 147, 148, 156, 173, 182, 183, 187, 213, 226, 286, 288, 291, 312
Amr bin Ümeyye: 142
Anadolu: 54, 55, 129, 139, 143, 144, 164, 177, 195, 203, 205, 209, 229, 232, 252, 255, 260, 271, 273, 276, 277, 278, 280, 288, 296, 297, 298, 300
Anadolu Ahileri: 298
Anadolu Bacıları: 298
Anadolu beylerbeyi: 40, 162, 171, 177, 207, 216, 235, 278, 309, 310
Anadolu Hisarı (Akçahisar): 207, 208, 209, 217
Analakşan hisarı: 308
Ankara: 55, 143, 235, 236, 238, 277
Ankara Savaşı: 33
Antalya (Adalya): 181, 250
Antep beyi: 307
Arabistan: 37, 229

- Araman pazarı: 96
 Arap: 40, 54, 109, 135, 139,
 217, 287, 301, 307
 Arapça: 43
 Arasat Meydanı: 211
 Arkeoloji Müzesi Kitaplığı: 46
 Arnavut: 123, 130, 176,
 197, 208, 209, 248, 251
 Arnavutbeyi: 197
 Arnavut İskenderi: 208
 Arnavutluk: 208
 Artukova: 182
 Artun: 57
 Âşık: 212
 Âşık Paşa: 32, 51, 95, 102,
 297
 Âşık Paşa Camii: 38
 Âşık Paşa, İbn Sultanü'l-Meâli: 31
 Âşık Paşa, Sultan: 51
 Âşık Paşazade: 31, 32, 33,
 34, 35, 37, 38, 39, 42, 47
 Âşık Paşazade Târihi: 42,
 45, 46
 Âşkı, Dervîş Ahmed: 31,
 32, 33, 34, 35, 37, 38, 41,
 51, 52, 71, 89, 92, 93, 119,
 126, 128, 136, 145, 157,
 161, 175, 178, 187, 212,
 214, 215, 221, 223, 224,
 227, 230, 232, 234, 238,
 244, 246, 249, 250, 281,
 283, 286, 287, 291, 292,
 293, 295, 296, 299, 306,
 310, 311, 312
 Âşıkpaşaoğlu: 42, 44
 Atranoz: 84
 Atsız: 31, 37, 42, 46
 Avrupa: 99
 Ayafni hisarları: 237
 Ayan gölü: 82, 95
 Ayanikola: 56, 69
 Ayas hisarı: 310
 Ayas kalezi: 282
 Ayasofya: 218
 Ayasuluk: 127, 177
 Ayaşolonya: 108
 Ayazmand: 244
 Aydin: 143, 145, 158, 159,
 177, 215
 Aydıncık: 107, 108, 116
 Aydinoğlu: 40, 127, 139,
 177, 216
 Aydinoğlu, Düzme: 40,
 139
 Aydoğdu: 76
- Aydos: 95, 96
 Aydos hisarı: 88, 89
 Aydos tekfurları: 89
 Aydost hisarı: 90
 Aykolug: 53
 Aykutluk: 53
 Aynos (Enez): 221, 222
 Ayoğdu: 78
 Ayucilar: 40
 Azab Bey: 148, 150, 207
 azab taifesi: 165, 239, 240
 Azak: 268
- Baba İlyas: 51, 105, 296,
 298
 Baba Muhlis: 296
 Babinger, Franz: 31, 38
 Babüzüveyl: 304
 Baciân-ı Rum: 298
 Bafluili: 247
 Bağdad: 214, 227, 295
 Bakıyy: 53
 Bakraz dağı: 309
 Balaban Paşa: 180
 Balabancık: 77
 Balbek: 142
 Balık Hisarı: 294
 Balikesir: 103, 289
 Ballubatra (Balyabatra):
 37, 228
 Balyabatra (Ballubatra):
 228
 Banatoz hisarı: 112
 Bansup: 53
 Baranlı: 266
 Baras tekfuru: 78
 Barsbeyte hisarı: 308
 Basuk: 53
 Başköprü: 82
 Bay Hocam: 84
 Bayburt: 263
 Baybus: 53
- Bayezid Han, Sultan: 37,
 39, 40, 41, 45, 51, 92, 117,
 119, 120, 124, 125, 126,
 127, 128, 130, 131, 132,
 133, 134, 135, 136, 137,
 138, 139, 142, 143, 144,
 145, 146, 153, 155, 162,
 164, 189, 218, 226, 242,
 262, 264, 266, 274, 275,
 276, 277, 278, 279, 280,
 282, 283, 284, 286, 287,
 288, 292, 293, 298, 307,
 308, 311, 312, 313, 314
- Bayezid Han, Yıldırım: 31,
 32, 33, 80, 118, 141, 142,
 150, 161, 162, 295, 297, 311
 Bayezid, II.: 37, 45
 Bayezid Paşa: 149, 155, 157,
 158, 162, 164, 165, 288
 Bayezid, Şehzade: 36
 Bayezid-i Bestami: 248
 Bayıncılar Tatar: 61
 Bayındır Han: 266
 Bayintur: 53
 Bedenos tekfuru: 75
 Bidevi Çardağı: 150, 180,
 205
 Behisni: 139
 Bektaşiler: 299
 Belgrad: 35, 198, 199, 206,
 209, 224, 225, 228, 229
 Bere beyi: 307
 Bergama hisarı: 103, 104
 Berlin nüşası: 43
 Bermüdek: 281
 Besni: 139
 Beştaş: 65
 Bey Kavağı: 147
 Bey Sancağı: 102, 178
 Bey sarayı: 93
 Beyazıt Han: 197
 Beypazarı: 146, 203
 Beyşehri: 121, 154, 191
 Biranc (Branikvac): 228
 Biga: 116, 162, 167, 280
 Biga Höyükü: 61
 Bihisni: 137
 Bilecik: 55, 64, 66, 67, 69,
 71, 75, 79, 92, 97, 117, 299
 Bilecik hisarı: 64, 67
 Bilecik kadısı: 112, 287
 Bilecik tekfuru: 55, 56, 64,
 67, 68
 Bilegrad: 35
 Biline: 35, 198
 Birgos, Gazi: 112, 113
 Birgoscuk: 82
 Blake, Robert P.: 47
 Boğdan: 37, 92
 Boğaz: 217
 Boğazkesen: 130, 272
 Boğdan: 37, 45, 270, 279, 285
 Bolayır: 108
 Bolu: 83, 88, 96, 205, 233,
 236, 237, 241
 Bor: 122
 Borlu (Bolu): 174

- Bosna: 126, 130, 189, 231,
246, 248
Bozkuş: 193
börk: 98, 203, 299
Börklüce: 158
Branikvac (Bırancı): 228
Budak Bey: 300, 304, 305
Bulgar: 217, 287
Bulgar dağı: 240, 241, 252,
281
Burak: 285
Burç: 267
Bursa: 84, 87, 92, 93, 94, 95,
102, 104, 105, 106, 112,
116, 117, 120, 126, 128,
135, 136, 137, 145, 147,
148, 150, 151, 152, 153,
155, 161, 163, 164, 165,
170, 172, 176, 178, 187,
188, 194, 216, 231, 235,
238, 275, 276, 288, 290
Bursa hisarı: 70, 77, 84, 93
Bursa kadılığı: 37, 229
Bursa kadısı: 97, 119
Bursa nayibliği: 145
Bursa ovası: 235
Bursa tekfuru: 75, 76, 77,
85, 86
Caber Kalesi: 54, 281
Celi (Arap) sülalesi: 53
Cem, Sultan: 45, 274, 275,
276, 277, 278, 307, 313
Cemaze Hisarı: 154
Cezeri Kasım Paşa: 290
Cezeri Sirozi, Şeyh: 297
Cihan suyu: 309
Codex Vatikanus: 47
Cüneyd Bey, İzmiroğlu:
165, 177, 179
Cüneyd-i Bağdadî: 105
Çağatay: 140, 144, 264, 266
Çakırıpınarı: 68
Çandarlı Halil: 39, 97, 112,
114, 115, 133
Çankırı: 146, 155
Çarboga: 53
Çardak köyü: 153
Çarşamba suyu: 136
çaşnigirbaşı: 120, 162, 176
Çatalca hisarı: 121
Çavdar Tatar: 80
Çavudur: 55
Çavuşköyü: 79
Çeh Ban: 210
Çelebi Mehmed: 31, 33
Çemişkezek Beyi: 240
Çerkes (Çerkez): 268, 287,
290, 300, 304, 305, 306
Çifroz: 126
Çitak: 264, 265
Çih ban: 36, 209
Çimbini Hisarı: 107, 108
Çin: 53
Çorlu: 111, 112, 170, 182
Çorumlu yöresi: 184
Çukurova: 281, 282
Çün (Çon, Çöz) dağı: 281
Danişmendlər: 216
Daranos tekfuru: 78
Darica (Tariçilar): 161
Dadu Hatun: 176
Davud: 282
Davud Paşa: 290
Davud-ı Kayserî, Mevlânâ:
101, 296
Dayı Karaca Hünkâr
(Rümelî beylerbeyi): 225
Dede Korkut hikayeleri: 41
Deli Paşa: 176
Delü Balaban: 122
Denizli: 117
Dervendi: 205
Despot: 223
Develi: 136
Devrekani: 176
Dimışkar: 195
Dirakola: 175, 176, 196,
197, 199, 243
Dirama: 122
Dicle: 295
Dimetoka: 111, 113
Dinboz savaşçı: 84
Dineboz: 76
Dispot: 132
Ditrichstein, Prens: 43
Divriği: 137, 139
Dizdar: 145, 223
Domaniç Dağı: 55
Dresden Kral Kütüphanesi:
43
Dresden nushası: 43
Dulkadir beyleri: 300
Dulkadir ili: 260
Dulkadiroğlu: 137, 184,
213, 252, 300
Düberler: 54
Dürekanı: 237, 238
Düzbazar: 83
Ebu İshaki: 126
Ebu Said: 266
Ebülvefâ, Seyid: 51, 105
Ece Bey: 107, 108
Ece Ovası: 110, 111, 168
Edebalı, Şeyh: 58, 59, 72,
75, 84, 92, 98, 101, 296
Edirne: 35, 36, 113, 114,
116, 122, 126, 128, 132,
147, 149, 150, 162, 164,
165, 169, 171, 187, 188,
192, 194, 195, 199, 205,
206, 207, 209, 213, 215,
216, 226, 228, 235, 244,
271, 278, 286, 289, 290,
312, 314
Edirne hisarı: 114
Edirne tekfuru: 114
Edremid: 103
Edrene: 35
Edrenoş tekfuru: 75, 76
Eflak: 126, 130, 147, 150,
152, 155, 158, 196, 202,
203, 242, 243, 244, 246,
280, 285, 286, 287
Eflak Beyi: 147, 155, 242,
243, 269, 285
Egrikös kalesi: 199
Eğriboz (Eğriboz): 254
Eğrigöz: 117
Elbasan (İlbasan): 251
Elbistan (Albotan): 213,
300
Elvan Bey, Çaşnigirbaşı:
120, 162, 176
Elvan Çelebi: 31, 185
Elvan Çelebi Tekkesi: 33,
165
Emir Seyyid: 216, 288
Emir Sultan: 188
Emir Süleyman: 137, 143,
144, 146, 147, 148, 151,
152, 153, 288
Emir Timur: 265
Emirdağ: 203
Emre: 147
Enez (İnez, Aynos): 221, 222
Engürü: 277, 294
Ereğli: 61, 255, 309
Ergene köprüsü: 187, 188
Ermenek: 250
Ermeni: 262, 281

- Ermenci keşisleri: 239
 Ermenci köyü: 239
 Ermeni Pazarı: 289
 Ertana: 139, 274
 Ertuğrul Gazi: 53, 54, 55,
 65, 72, 127, 138, 219, 296
 Erzincan: 54, 137, 143, 240,
 249, 260, 262
 Erzurum: 54
 Eserlef: 281
 Eski Anadolu Türkçesi: 42
 Eskişehir: 64, 72, 80
 Ethés kataloğu: 44
 Evran, Gazi: 113
 Evrenoz: 111, 113, 114,
 115, 116, 118, 121, 122,
 123, 126, 164, 166
 Evrenozoğlu: 150, 170,
 176, 190, 195, 197, 224
 Eynebeg subası: 146
 Eynegöl (İnegöl): 289
 Eyyub Ensari, Hazret-i:
 220
 Ezher Camisi: 44
 Fahreddin Fazıl, Mevlânâ:
 226, 297
 Fahreddin Mudurnî, Şeyh:
 297
 Fatih: 33, 36, 37, 45
 Fatma: 147
 Fayık Paşa: 289
 Fazıl, Gazi: 107, 108, 110,
 111
 Fazlullah, Geniboza
 kadısı: 96, 149, 169
 Fazlullah Paşa: 150, 289,
 294, 295
 Ferhad: 310
 Fırat: 54, 262
 Filibe: 114, 138, 157, 242,
 289
 Fire (Firecik): 121, 221
 Firiz Bey: 126, 170, 175
 Frenk: 287, 313
 Galata: 218
 Gazi Rahman: 83, 88, 90,
 91, 95
 Gaziyan-ı Rum (Anadolu
 Gazileri): 298
 Gebze (Geniboza): 96, 149,
 161, 169
 Gelibolu: 108, 109, 110,
 111, 112, 115, 116, 121,
 128, 149, 164, 165, 167
 168, 190, 199, 207, 217,
 244, 254, 260, 289
 Gemlik: 85
 Geniboza (Gebze): 96, 149,
 161, 169
 Germe Hisarı
 (Heksamilion): 201, 230
 Germiyan: 34, 55, 64, 68,
 71, 73, 80, 143, 188, 199,
 200, 215
 Germiyanoğlu: 40, 55, 60,
 64, 117, 118, 119, 120,
 135, 139, 141, 143, 144,
 153, 154, 170, 173, 176,
 188, 216
 Gerüce (Kuruca): 228
 Gevele: 252, 253
 Geyik Baba Zaviyesi: 106
 Geyikli Baba: 293, 297
 Geyve: 31, 32, 78, 79, 95,
 150, 153
 Giese: 42, 43, 44
 Columbacz hisarı: 228
 Göcer ev: 54, 109, 138, 281
 Gök Alp: 52, 53, 72, 79, 95,
 197, 219
 Gölbaşı: 76, 103, 166
 Gölek kalesi: 281
 Görecük: 107
 Göynük: 66, 102, 131, 147
 Gürdüzen: 162
 Gümlüoğlu: 166
 Gümülcine: 116, 122, 258
 Gümüşlü Kubbe: 92
 Gümüşoğlu: 297
 Gündoğdu: 54
 Gündüz: 55, 63, 75, 76,
 102, 281
 Gündüzoglu: 282, 309
 Güranî, Mevlânâ: 37, 229
 Gürün: 139
 Güvercinlik: 132, 191, 206
 Güvercinlik (Columbacz)
 hisarı: 228
 Güzelce Hisar: 130
 Habil: 151
 Hacı Bayram, Şeyh: 297
 Hacı Bektaş: 298, 299
 Hacı Bey: 263
 Hacı Hasan: 101
 Hacı İlbeysi: 103, 110, 111,
 113, 114
 Hadikatü'l-Cevâmi: 37
 Hâdim-i Haremeyn
 (Mekke ve Medine
 hizmetkarı): 302
 Hâfi, Şeyh: 297
 Halep: 54, 142, 282, 307,
 309, 310
 Halil: 39
 Halil, Karaözlük oğlu: 184
 Halil Paşa: 115, 116, 205,
 206, 207, 213, 216, 217,
 218, 288, 294
 Halil Paşa, Hacı: 176, 288
 Halilürrahman: 294, 314
 Halit bin Velid: 142
 Halvetiler: 297
 Hama: 142
 Hamid, Şeyh: 297
 Hamid vilayeti: 120
 Hamideddin, Seyyidzade
 Seyyid: 314
 Hamidili: 124, 135, 143,
 152, 170, 182, 191, 193,
 260
 Hamidoğlu: 118, 120, 121
 Hamza Bey: 57, 131, 178,
 179, 208, 239, 260
 Hamza Bey, Baçaroğlu
 (Rum beylerbeyisi): 156,
 239
 Hamza Bey, Çakircibaşı:
 243
 Hamza Bey, Köse (Adalya
 sancağı beyi): 250
 Hamza, Mevlânâ: 193
 Harmankaya: 64, 65, 66
 Has Yunus: 222
 Hasan: 265
 Hasan Ağa: 146
 Hasan Alp: 75
 Hasan Bey: 235, 236, 237,
 238, 241
 Hasan Bey, Dulkadiroğlu:
 184
 Hasan Bey, İsmail
 Beyoğlu: 236
 Hasan Çelebi: 288
 Hasköyü: 253
 Hatibzade: 314
 Hatun Ana: 298, 299
 Hayber kalesi: 82
 Haydar Bey: 185, 186
 Haydar, Mevlânâ: 160
 Hayrabolu: 109, 111
 Hayreddin Paşa: 59, 116,
 122, 123, 287, 288
 Hayreddin, Vezir: 123

- Hayreddin-i Herevi,
 Mevlânâ: 297
 Hayreddin-i Kiruni,
 Mevlânâ: 297
 Hâzâr Menâkib u Tevârih i
 Âl-i Osmân: 45
 Heksamilion (Germe
 Hisarı): 201, 230
 Henri Cayol: 43
 Herek (Hereke): 161
 Hersek ili: 248
 Hızır Ağa: 213, 291
 Hızır Bey: 156, 157, 213,
 297
 Hind: 287
 Hindistan: 287
 Hocazade: 297, 314
 Horasan: 295, 298
 Horman hisarı: 307
 Hoşkadem, Mısır Sultanı:
 300
 Humus: 142
 Hünkâr Gazi: 293
 Hüsamzade: 314
 Hüseyin Bey: 239
 Hüseyin Bey, Hamidoğlu:
 120
 Hüsrev, Mevlânâ: 206, 297

 İğnböz (Eğriboz): 254
 İlgin havalisi (Yılgin
 Pazarçığı): 250
 Irak: 285
 İsparta: 121
 İstanbul Kütüpaneleri: 44
 Işık dervişi: 169

 İblisi kalesi: 139
 İbn Selman: 31
 İbn Yahya: 31
 İbrahim Bey: 282
 İbrahim Bey, Karamanoğ-
 lu: 191, 204, 216, 236, 296
 İbrahim Çelebi: 288
 İbrahim Paşa: 33, 162, 165,
 167, 168, 171, 173, 177,
 288, 289
 İbrahim-i Ethem: 105
 İclân Bey, Karasioğlu: 102
 İçili: 193, 249, 250, 256, 259,
 261, 277
 İflak: 170
 İflakan ili: 234
 İkizce: 59
 İlbasan (Elbasan): 251

 İlbeyi: 113, 115
 İlyas: 212
 İlyas Bey: 180
 İlyas Paşa: 288
 İmirza Cihanşah: 266
 İmparator-Kiral
 Kütüpanesi: 44
 İnalcık, Halil: 38
 İncegiz: 121, 150, 170
 İnegöl (Eynegöl): 56, 59, 65,
 69, 75, 105, 106, 238, 289
 İnez (Enez): 114, 221, 222
 İnönü Sancaklı: 75, 95
 İpsala: 113, 114, 221, 222
 İpsala Hisarı: 135
 İpsili Hisarı: 40, 178
 İran: 54, 55
 İrem bağı: 213
 İrmen: 88
 İrmeni Beli: 55, 56, 57
 İsa Bey: 146, 147, 151, 177,
 182, 193, 197, 223
 İsa Bey, Aydinoğlu: 177
 İsa Bey, Evrenozoğlu: 197,
 224
 İsfendiyar: 40, 118, 136,
 137, 143, 146, 147, 153,
 155, 156, 158, 173, 174,
 175, 176, 194, 216, 235
 İsfendiyar Bey: 155
 İsfendiyar oğulları: 177
 İsfendiyar ordusu: 174
 İsfendiyaroğlu: 139, 155,
 156, 174, 233
 İshak Beg: 34
 İshak Bey: 34, 126, 176,
 189, 194, 199, 200, 223,
 249, 250, 259
 İshak Bey, Karamanoğlu:
 250, 259
 İshak Fakîh: 51, 117
 İshak Paşa: 216, 242, 256,
 257, 289
 İskender: 197, 281
 İskenderiye: 248, 271, 272
 İskilib: 157
 İsmail Bey: 233, 235, 236,
 237, 238, 242
 İstanbul: 36, 37, 38, 40, 41,
 43, 44, 83, 85, 88, 89, 91,
 92, 96, 100, 128, 129, 130,
 131, 134, 143, 147, 148,
 149, 152, 161, 217, 218,
 219, 220, 221, 222, 223,
 225, 235, 242, 244, 247,
 251, 253, 256, 257, 260,
 261, 265, 268, 269, 270
- 272, 273, 274, 275, 276,
 277, 278, 279, 280, 289,
 290
 İstanbul boğazı: 260
 İstanbul hisarı: 218
 İstanbul Yahudileri: 290
 İskodra: 272, 273
 İteşenî: 60
 İvaz Paşa, Haci: 33, 151,
 162, 165, 166, 167, 173,
 288
 İzbeçen: 224
 İzinkmid: 102
 İzladi Dervendi: 205
 İzmir: 166
 İzmiroğlu: 162, 163, 165,
 167, 177, 178, 179
 İznik: 75, 82, 83, 97, 99, 101,
 102, 112, 147, 150, 158,
 160, 171, 174, 175, 288
 İznik kadısı: 287
 İznikmid: 89, 95, 96
 İzveçay hisarı: 248
 İzvornik (Swornik): 176,
 231, 232

 Ka'bülahbâr: 142
 Kabaagâç: 121
 Kâbe: 283, 289, 294, 307
 Kabil (Adem'in oğulların-
 dan): 151
 Kadi Burhaneddin: 137
 Kadiasker: 40, 115, 148, 206
 Kadızade-i Rumî: 297
 Kahire: 44
 Kalacık: 155
 Kalakonya: 110
 Kalanoz: 59, 60
 Kalayun: 95
 Kaldıravîk: 69
 Kalecik: 146
 Kalemestorya: 103
 Kamari: 53
 Kandıra: 88, 95, 96
 Kandilli Çam: 60
 Kapıcıbaşı: 303, 305
 kapıcılar odası: 248
 kapukulları: 119, 176
 Kara Eylük: 265
 Kara Hisar: 253
 Kara Isa: 282, 283
 Kara Rüstem, Karamanlı:
 114, 115
 Kara Temür Paşa: 123

- Kara Temürtaş: 126, 129, 173
 Kara Yusuf: 141
 Karaağaç: 121
 Karabağ: 143
 Karabogdan: 45, 269, 270, 271, 272, 279, 284, 285
 Karaburun: 158
 Karaca: 53, 225
 Karaca Ahmed Sultan: 297
 Karaca Bey (Anadolu Beylerbeyisi): 177, 225
 Karaca Paşa: 288
 Karaca Rahman: 91
 Karacahisar: 55, 59, 60, 61, 62, 66, 71, 72, 75, 79, 80, 102, 311
 Karaçepiş: 79, 81, 82, 83, 88
 Karadeniz: 232, 266
 Karafiyre: 122, 131
 Karagöz (Mehmed Paşa): 283, 308
 Karahan: 53
 Karahisar: 55, 63, 136, 250, 260, 262, 265, 289
 Karahoca: 101
 Karahul: 53
 Karalu Oğlan: 53
 Karaman: 41, 114, 115, 135, 137, 147, 152, 154, 155, 182, 193, 194, 199, 203, 204, 214, 215, 216, 217, 238, 241, 249, 250, 251, 252, 256, 260, 274, 275, 276, 277, 282, 286, 300, 308, 309
 Karamanoğlu: 40, 41, 118, 126, 135, 136, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 170, 177, 181, 191, 192, 193, 194, 203, 204, 205, 206, 209, 215, 216, 217, 236, 238, 241, 249, 250, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 259, 260, 261, 264, 277, 296, 301
 Karamürsel: 96, 152
 Karası: 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 112, 124, 127, 143, 147
 Karasioğlu: 102, 103, 104
 Karataş: 137
 Karatikin: 81, 82, 83
 Karatikin hisarı: 99
 Karatonlu Dağı: 223
 Karayol: 298
 Karın Ovası: 152
 Karlui: 123, 231
 Karluoğlu'nları: 231
 Kasım: 146, 147, 155, 157, 177, 260
 Kasım Bey: 153, 185, 261
 Kasım Bey,
 İsfendiyaroğlu: 155, 174
 Kasım Bey, Karamanoğlu: 259, 261, 277
 Kasım Paşa: 205, 290
 Kasım Paşa, Turturmezi-koğlu: 289
 Kastamonu: 118, 136, 143, 146, 155, 174, 176, 234, 235, 236, 237, 241
 Kavalalı: 122
 Kaya Alp: 53
 Kayıtbay: 304, 306
 Kaynırı: 53
 Kayseri: 101, 136, 250, 296, 298
 kazasker: 112, 253, 288
 Kazıklı Voyvoda: 243, 244
 Kazova: 288
 Keblioğlu: 253
 Kefe: 266, 267, 268, 290
 Kefe limanı: 267
 Keklik Mustafa: 274
 Kelle şeker: 119
 Kemah: 262, 265
 Kemal Paşa: 289
 Kerluka vezir: 218
 Kervansaray: 57, 157, 288
 Kestel tekfuru: 75, 76
 Kesteli, Mevlânâ: 314
 Keşan hisarı: 113
 Keşidağ: 105
 Kılıç Arslan: 257, 258, 260
 Kıpçak hanı: 280
 Kıratova: 126
 Kırşehir: 298
 Kırşehir: 146, 154
 Kırırm Yol: 136
 Kızıl Ahmed: 236, 237, 241, 242, 250
 Kızıl Boğa: 53
 Kızılıağac Yenicesi: 169
 Kızılıca Irmak (Kızılırmak): 286
 Kızılıca Tuzla: 103
 Kızılırmak (Kızılıca Irmak): 286
 Kızılıkocalılar: 184, 185
 Kızılıkocaoğlanlar: 182, 183, 184
 Kili: 279, 284
 Kilisli Rifat: 44, 46, 47
 Kirmasti: 103, 151
 Kitab-ı Menâkıb-ı Tevârîh-i
 Âl-i Osman: 43
 Kite hisarı: 76
 Kite Ovası: 94
 Kite tekfuru: 75, 76, 78
 Koca Efendi (Bursa kadısı): 119, 297
 Koca Hızır: 207
 Koca Nayib: 33, 145
 Kocacuk Hisarı: 197
 Kocaili: 81, 96, 130, 207, 217
 Kocakayası: 185
 Koçum Seydi: 296
 Konır: 111
 Konrapa: 88, 96
 Konuralp: 81, 82, 83, 88, 90, 95
 Konurhisarı: 110
 Konuş Hisarı: 157
 Konya: 101, 135, 154, 193, 204, 216, 249, 252, 253, 260, 276, 277, 278
 Korkud, Sultan: 278
 Korluga: 53
 Koruderesi: 79
 Kosava muharebesi: 36
 Kosova: 124, 209, 210, 212, 224
 Kostantiniyye: 51
 Koyluhisar (Koyluhisar): 234, 235, 238, 239, 240, 252
 Koyunhisarı: 76, 95
 Köprühisarı: 75
 Köpürlü: 149
 Kör Şahmelik: 148, 149
 Körfez hisarı: 230
 Köse Mihal: 64, 65, 67, 81, 84, 172
 Kuds-i Şerif: 294, 314
 Kula Şahin: 202, 203, 219, 289
 Kulaca: 59
 Kumburun: 168
 Kurşunlu Kilise: 210
 Kurtulmuş: 53
 Kuruca (Gerüce): 228
 Kusun: 281, 283
 Kusun Varsak: 281
 Kuş Temur: 281, 282, 283

- Kutbeddin-i İznikî,
Mevlânâ: 297
- Kuvac (Kuvacılı'nın kralı):
247
- Kuvacılı: 247
- Kükürtlü: 94
- Külek: 281, 282, 283, 308
- Künde illeri: 197
- Kürk: 139
- Kürt Hasan, Şeyh (Çemîş-kezек Beyi): 179, 240, 241
- Kütahya: 117, 119, 120,
121, 124, 216
- Lala Şahin: 121
- Langer, William L.: 47
- Lapseki: 168
- Lârende: 252, 253, 255,
256, 277
- Laz (Sır'bistan) vilayeti: 34,
228
- Lazoğlu: 197
- Leblebichisarı: 78, 79
- Lefke: 79, 80
- Leh beyi: 286
- Leh vilayeti: 285, 287
- Lih ban: 36, 209, 210
- Limoz: 222
- Londura: 230, 231
- Lök ban: 36, 209, 210
- Lü'lüfer Hanım: 70
- Lülü (Lüle): 259
- Lütfi Beyoğlu: 257
- Macar: 33, 192, 194, 196,
198, 199, 203, 205, 208,
209, 229, 242, 243, 271,
286, 287
- Macaristan: 128, 129, 176,
189, 190, 191, 195, 196, 206
- Mağnîsazade: 314
- Mahmud: 177, 248, 265
- Mahmud Bey: 180
- Mahmud Çelebi, Hacı
Bektaşoğlu: 299
- Mahmud Paşa: 59, 228,
229, 230, 231, 232, 233,
234, 235, 236, 237, 245,
246, 247, 252, 253, 254,
260, 261, 262, 263, 289
- Mahmud, Şeyh: 84
- Makâm-ı Mahmud: 193
- Malatya: 137, 139, 307
- Malhun Hatun: 58, 92
- Malkara: 121
- Maltepe çayı: 273
- Manastır: 123, 188
- Manisa: 158, 205, 206, 207,
226, 290
- Marmara vilayeti: 75
- Martaloz Doğan: 209
- Marula: 122
- Marzuvan (Merzifon): 156
- Maskara Arap: 39, 134
- Matara: 149
- Mecitözü: 31
- Mecnun Tabak ovası: 142
- Medine: 255, 294, 302
- Medine-i Resul: 288, 289,
294, 314
- Mehmed: 146, 182, 211
- Mehmed Ağa: 289
- Mehmed Bey, Akçaylı:
217, 218
- Mehmed Bey, Gündüzoglu:
309
- Mehmed Bey, Karamanoğlu:
154, 181, 259
- Mehmed Bey, Mihaloğlu:
148, 165, 166, 172
- Mehmed Bey, Minnetoğlu:
157
- Mehmed Fatih: 36
- Mehmed Han, Sultan: 59,
98, 129, 143, 144, 145, 147,
148, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 155, 156, 157,
158, 159, 161, 162, 163,
176, 196, 205, 208, 212,
213, 214, 215, 216, 217,
218, 219, 220, 222, 223,
224, 226, 228, 229, 230,
231, 232, 233, 234, 239,
240, 241, 242, 243, 244,
245, 248, 249, 250, 251,
253, 255, 259, 260, 261,
263, 264, 265, 266, 267,
269, 270, 271, 273, 274,
280, 286, 287, 288, 294,
297, 298, 299, 300, 301,
302, 305, 306, 307, 311,
312
- Mehmed Paşa: 228
- Mehmed Paşa, Hızır Ağa-oğlu: 291
- Mehmed, vaiz: 155
- Mehmed Zirek, Mevlânâ:
297
- Mehmed-i Buharî, Seyyid:
297
- Mekece: 78, 79
- Mekke: 34, 177, 199, 200,
276, 277, 294, 301, 302,
307, 313, 314
- Mekki Aslan Bey: 300
- Mekki Bey, Üzeyiroğlu:
309
- Menage, Victor L.: 38
- Menâkib u Tevârîh-i Âl-i
Osmân: 33, 37, 42, 43
- Menakib-ı Âl-i Osmân: 31,
32, 150
- Menakibî Osmanoğulları:
230
- Menemen Ovası: 138
- Menküb: 268
- Menteş: 298
- Menteşe: 128, 180, 215
- Menteşeoğlu: 40, 118, 128,
139, 164, 179, 180, 216
- Meriç: 113, 114, 117, 228
- Meriç Böle: 176
- Merzifon: 156, 183
- Mesevri: 230, 231
- Mesih Paşa: 289
- Mevkan (Mokan) Kalesi:
259
- Mevlânâ Hünkâr: 253
- Mezid Bey: 202
- Mısır: 44, 139, 142, 144, 181,
277, 281, 282, 283, 287,
297, 300, 301, 302, 303,
304, 305, 306, 307, 309,
310, 313
- Mısır beyleri: 301, 302, 303
- Mısır padişahı: 301, 303
- Mısır Sultan: 118, 207, 300,
301, 302, 304, 306, 307, 309
- Midilli: 244, 246, 247
- Mihal: 66, 67, 68, 78, 85, 150
- Mihalıcı: 103
- Mihaloğlu: 33, 34, 148, 150,
165, 166, 262, 263
- Milen kalesi: 283
- Mille: 281
- Miloş Kübile: 125
- Minnet Bey: 157
- Minnetoğlu: 157, 158
- Mirço: 147
- Mirza Şah: 295
- Mis: 309
- Misini hisar: 112
- Misis: 281, 282
- Mokan Hisarı: 259
- Mokan (Mevkan) Kalesi:
259
- Moldova: 45
- Mora: 131, 190, 201, 202,
228, 230, 231, 247
- Mordtmann, A. D.: 44

- Mordtmann nushası: 43
 Mozalan hisarı: 308
 Mudanya: 235, 275
 Mudurnu: 65, 88, 102
 Muhammed: 51, 56, 208, 210, 211, 298
 Muhammed Beg, Mihalıoğlu: 33, 34
 Muhammed, Hazret-i: 290
 Muhlis Paşa: 51, 212
 mukataa: 219, 220
 Murad Bey: 262
 Murad Han, Sultan: 33, 34, 39, 59, 70, 95, 97, 98, 102, 112, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 126, 129, 133, 145, 156, 158, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 182, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 215, 218, 224, 228, 230, 252, 287, 288, 294, 297, 311, 312
 Murad, II.: 33, 35, 36, 40
 Murad Paşa: 263
 Murad suyu: 263
 Musa: 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 159
 Musa Baba: 297
 Musa Bey: 310
 Musa Çelebi: 31
 Musannifek: 248
 Mustafa: 143, 146, 154, 158, 159, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 173
 Mustafa Bey: 310
 Mustafa, Börklüce: 158
 Mustafa Çelebi: 226
 Mustafa, Düzme: 33, 166, 167
 Mustafa, Kâtib: 43
 Mustafa Paşa: 261, 289
 Mustafa, Sultan: 260, 262, 264, 266
 Mustafa Şehzade (Bayezid Han'ın oğlu): 36, 144, 164, 168, 169, 171, 172
 Mustafazade-i Karamanî, Şeyh: 314
 Musul: 55
 Müze-i Hümayun: 44
 Nasreddin Bey, Dulkadiroğlu: 137
 Nigeobri (Niğbolu): 131, 132
 Niğde: 136, 154, 283
 Nike Öbrünk (Nige Oberan): 34, 200
 Nikolsburg (Mähren) Şatosu: 43
 Nikolsburg nushası: 43
 Niköprü: 176, 223
 Niş Togani: 169
 Nişancı Paşa: 290
 Nuh Peygamber: 53
 Odgönlek hisarı: 109
 Oğuz: 52, 53
 Oğuz Han: 219
 Ohçabolu: 149
 Oksford nushası: 44
 Orhan Gazi: 31, 32, 39, 51, 70, 75, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 111, 114, 133, 150, 188, 197, 219, 287, 293, 296, 299, 311
 Oruç Bey: 33, 165, 173, 177, 178
 Oruç Bey, Temurtaş oğlu: 177
 Osman Çelebi: 34
 Osman Gazi: 32, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 92, 93, 97, 101, 123, 127, 135, 188, 197, 200, 219, 281, 293, 296, 311
 Osman soyu: 32, 51, 55
 Osman sülalesi: 155
 Osman ülkesi: 146
 Osmancık: 185, 286, 289
 Osmanlı: 32, 42, 53, 62, 95, 114, 120, 127, 128, 177, 186, 188, 193, 194, 200, 202, 204, 251, 258, 290, 293
 Osmanoğlu: 51, 52, 53, 63, 98, 117, 133, 152, 154, 155, 178, 180, 202, 206, 207, 211, 212, 213, 214, 221, 238, 240, 242, 244, 252, 264, 275, 280, 287, 288, 290, 291, 292, 294, 296, 298, 299, 301, 302, 311
 Oynashisarı: 80
 Ömer Bey, Ramazanoğlu: 309
 Ömer Bey, Turhan Beyoğlu: 263, 265
 Özbek Ağa: 194
 Paris nushası: 44, 45
 Pasin Ovası: 54
 Paşa Beg: 34
 Paşa Kirece: 176
 Paşacuk Ağa: 120
 Pazar: 281
 Pendik: 161
 Perivedin: 149
 Pınarbaşı: 84, 151
 Pir Ahmed, Karamanoğlu: 41, 249, 250, 251, 252, 259, 260, 264
 Pirahmet Cesteri: 297
 Polanya hisarı: 121
 Polava: 229
 Postin-püş: 117
 Prusya Devlet Kütüphanesi: 43
 Prusya İlim Akademisi: 44
 Rabia: 37
 Raif Yelkenci: 37, 43, 46
 Ramazan: 281, 282
 Ramazanoğlu: 309
 Rehavî: 164
 Ressava (Sava): 228
 Resul Çelebi: 299
 Reyhan Ağa, Hadim: 194
 Reyhan Paşa: 176
 Rivâq ül-Etrâk: 44
 Rum: 53, 54, 55, 56, 100, 101, 110, 156, 213, 234, 251, 252, 253, 256, 266, 281, 287, 297, 298, 308
 Rum Mehmed: 41, 220, 221, 251, 253, 255, 256, 257, 290
 Rum padişahı: 260, 296, 301, 303, 304, 309
 Rumca: 90, 101
 Rumeli: 108, 109, 110, 112, 121, 126, 129, 142, 147, 148, 149, 150, 151, 157, 164, 165, 166, 168, 170, 181, 187, 195, 196, 202, 204, 205, 207, 217, 225, 230, 235, 241, 242, 262, 288
 Rumeli askeri: 209, 278
 Rumeli beylerbeyi: 115, 156, 191, 225, 239, 262, 278, 284

- Rumeli hisarı: 272
 Rumkale: 307
 Rüstem: 84, 115, 131
 Sakarya ırmağı: 65
 Sakarya suyu: 79
 Saltuk Alp: 79
 Samakaoğlu: 157
 Samandıra: 88, 89, 91
 Samsa Çavuş: 65, 79, 83
 Samsun: 156, 157
 Sandrew (Semendire): 34,
 132, 176, 194, 196,
 199, 200, 205, 231, 232, 246,
 271
 Sara Hatun: 241
 Sarı Yakuboğlu: 250
 Sarıca Paşa: 289
 Sarıcahisar: 79
 Sarıkamış: 143
 Sarıkaya: 65
 Saroz: 85
 Saru Yat: 55, 57, 60
 Saruca, Derzi: 150
 Saruca Paşa: 215
 Saruhan: 123, 127, 138,
 143, 173, 178, 278, 290
 Saruhan Beglü: 138
 Saruhanoğlu: 118
 Sava nehri: 198
 Sava (Ressava): 228
 Saykalan hisarı (Sıklanhisar): 250
 Sazlıdere: 165
 Schacht, Joseph: 44
 Sekülületi Ban: 209
 Selânik: 123, 158, 164, 190,
 191, 289
 Selçuk: 55, 72, 127
 Selçuk Hatun: 276
 Selman: 212
 Selmân, Şeyh: 51
 Selver Çavuşoğlu: 250
 Semekoni: 150
 Semendire (Semendire,
 Semendria, Sandrew):
 34, 132, 176, 194, 196,
 199, 200, 205, 231, 232,
 246, 271
 Semerkand: 146
 Serahur: 143
 Serez: 158, 159, 164, 190,
 228
 Serhan Begli: 139
 Sevinç: 53
 Seydişehir: 121, 154
 Seyitgazi: 153
 Simavna Kadisoğlu: 158,
 159
 Sırbistan: 223, 232, 247
 Sırp: 116, 126, 130, 132,
 133, 149, 150, 176, 189,
 194, 199, 200, 205
 Sırp kralı: 124, 125, 311
 Silifke: 137, 249, 250, 259,
 261
 Silifke Kalesi: 259
 Silistre (Sillisire): 131, 175
 Silivri: 149
 Sillisire (Silistre): 131, 175
 Sillisürüm (Sillisire): 147
 Simav: 117
 Simavî, Şeyh İlahî: 314
 Simavna Kadisoğlu: 148,
 150, 158, 159
 Sinan Bey: 193, 230
 Sinan Bey, Elvan Beyoğlu:
 230
 Sinan Bey, Rumeli Beylerbeyisi: 191
 Sinan Paşa: 290
 Sind: 217
 Sinop: 136, 147, 174, 232,
 233, 234, 235, 236, 237,
 239, 241
 Sipahi: 82, 100, 128, 137,
 165, 194, 236, 252
 Sirdücüddin-i Urmevi: 101
 Sirez: 122, 123, 126
 Sis: 305
 Sis dağı: 281
 Sis kalezi: 282
 Sivas: 137, 142, 249, 260,
 262, 298
 Sivrihisar: 146, 151, 154
 Sofya: 129, 169, 208, 209,
 289
 Solak Karaca: 144
 Sonsa: 241
 Sorgun: 65
 Sögüt: 55, 60, 65, 92
 Sökület ban: 36, 210
 subaşı: 151, 219, 282
 Sugar: 53
 Sultan Şeyhi: 282
 Sultan-ı Haremeyn (Mekte ve Medine sultani):
 302
 Sultanönü (Sultan öyüüğü):
 93, 235
 Sunkur: 53, 54
 Sunsa: 183
 Süle, Çavuşbaşı: 119
 Sülemiş: 65
 Süleyman: 58, 74, 108, 109,
 111, 208, 283
 Süleyman Bey: 213, 219, 286
 Süleyman Çelebi: 288
 Süleyman, Dulkadiroğlu:
 213
 Süleyman Paşa: 70, 95, 96,
 102, 104, 105, 107, 108,
 109, 110, 111, 288
 Süleyman peygamber: 136
 Süleyman Şah: 53, 54, 72,
 219, 281
 Süleymaniye
 Kütüphanesi: 45
 Süleymaniye nüshası: 45,
 46
 Sürmelü Çukuru: 54
 Swornik (İzvornik): 176,
 231, 232
 Şah-Ana: 176
 Şahin Lala: 112, 113, 114,
 117, 121, 123
 Şahinşah: 278
 Şahnelik vezir: 149
 Şahsüvar Bey: 300, 301, 302,
 304, 305
 Şam: 141, 142, 143, 285,
 301, 302
 Şam Türkmenleri: 54
 Şarabdar İlyas: 170, 171,
 172, 173, 182, 191
 Şehabettin Ağa: 238
 Şehnâz: 164
 Şehsüvar, Dulkadiroğlu:
 252
 Şemseddin-i Fenarî, Mevlânâ:
 297
 Şerefeddin Paşa: 176
 Şerefeddin-i Kırımı, Mevlânâ:
 297
 Şili: 130
 Şükrullah Fazıl, Mevlânâ:
 193, 226, 276
 Taceddin-i Kürdî: 59, 101,
 296
 Taceddinoglu: 172
 Taharetsiz Hatip: 168
 Taharten, Erzincan Beyi:
 40, 137, 138, 139, 143
 Tahtalı: 229
 Tamac: 288
 Taman: 290

- Tanoz: 222
 Tapduk Emre, Şeyh: 297
 Tarakçı: 131
 Tarakçı Yenicesi: 65, 66, 102
 Taraklı Borlu: 136, 173
 Tarcılar (Darıca): 161
 Tarsus: 252, 281, 282, 283, 308
 Taşak Yazısı: 62
 Tatar: 54, 55, 61, 62, 80, 81, 143, 146, 157, 158, 287
 Tavşanlı: 117
 Tayfur Çelebi: 185, 186
 Tebriz: 264
 Teke: 215
 Tekeli: 135, 143
 Tekfırpinar: 79
 Tekirdağ: 109, 131
 Terbkürbeli: 281
 Tercan: 262
 Tevârih ve Menâkıb-ı Âl-i Osman: 43
 Tevârih-i Âl-i Osmân: 38, 42, 44
 tımar: 74, 75, 96, 99, 102, 104, 122, 127, 128, 147, 148, 153, 155, 157, 159, 162, 177, 178, 180, 197, 236, 258, 285, 290
 Timur: 40, 119, 128, 131, 133, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 157, 295, 311
 Timurtaş: 165
 Temürtaşoğlu: 33, 34, 177
 Tire: 127, 177
 Tirebçe hisarı: 224
 Togan, Kılıççı: 34, 200
 Togar: 53
 Tokat: 33, 150, 165, 166, 176, 180, 182, 199, 205, 207, 260, 261, 286
 Toktemur: 53
 Tomalıç Beli: 60
 Torlak Kemal: 158
 Tornberg katalogu: 43
 Tosya: 155
 Tozak: 53
 Trabzon: 234, 235, 240, 241, 247
 Trabzon gazası: 300
 Tugut Alp: 75
 Tuğrul: 101
 Tuna: 129, 155, 203, 224, 225, 243, 270, 271, 278, 279, 285
 Tunca suyu: 286
- Turahan Bey: 201, 205, 207
 Turgut Alp: 69, 84, 105
 Turgutili: 75
 Turgutlu: 252
 Turgutoğlu: 251, 252, 309
 Turhan: 166
 Turhan Beyoğlu: 263, 266
 Turkutlu: 41, 170, 209
 Turkutoglanları: 204
 Turmuş: 53
 Tursun Bey: 102
 Tursun Fakih: 72, 296
 Tururoğlu, Dervîş: 58
 Tusi, Mevlânâ: 226
 Tükmen begliği: 305
 Tükmenler: 308
 Türk: 54, 64, 67, 69, 75, 81, 82, 84, 85, 89, 90, 95, 96, 99, 102, 109, 110, 115, 121, 128, 129, 166, 206, 207, 218, 220, 222, 230, 231, 243, 246, 267, 268
 Türk Mezarı: 54
 Türk Rüstem: 39, 133
 Türk Turhan: 166
 Türk Yurdı: 44
 Türkçe: 38, 43, 115
 Türkistan: 54
 Türkmen: 54, 139, 142, 182, 183, 184, 213, 264, 304, 305, 308
 Türkmen obaları: 184
- Uğurlu Meluned: 264
 Ulu hacibi: 307
 Uluabad köprüsü: 166
 Ulubat: 103
 Ulubat Köprüsü: 34, 76
 Ulubat tekfurı: 76, 103
 Ulufer suyu: 70
 Umur Begogh,
 Temürtaşoğlu: 34
 Umur Bey: 33, 129, 165
 Umur Bey, Karatimurta-
 şoğlu: 33, 173
- Umur Bey, Timurtaşoğlu:
 200
 Upsala nushası: 43, 45
 Uyal Hoca: 57
 Uyuz Bey: 256
 Uzun Hasan: 234, 239, 240, 241, 242, 249, 250, 252, 256, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266
 Uzunca Bel: 83
- Üçok: 281
 Üngürüz: 35, 195, 205, 278
 Üsküb: 34, 37, 199, 200, 228, 229
 Üsküdar: 290
 Üsküp: 35, 126, 194, 200, 223
 Üzeyir: 281, 282
- Valikoğlu: 205
 Valnakşan (Alnakşan): 282
 Valnakşan kaleşi: 283
 Vardar Yenicesi: 164, 190
 Varna: 206
 Varna dağı: 207
 Varna gazası: 34
 Varna Savaşı: 177, 200
 Varsak: 193, 256, 281, 309
 Vatikan nushası: 43
 Vefa, Şeyh: 36
 Vennakşı: 281
 Veyis Bey: 180, 181
 Vilkoğlu: 132, 142, 143, 169, 176, 189, 191, 192, 194, 196, 199, 205, 206, 209, 223
 Vidin: 126, 148, 191, 196, 208, 286
 Vidin Sinanı: 191, 192, 193
 Vildan, Mevlânâ: 253
 Viranca Hisar: 107
 Viyana nushası: 44
 Vize: 169
 Vüdene: 126
- Wittek: 44
- Yabugerinen: 268
 Yafes: 53
 Yafesoğulları: 54
 Yağma: 202, 218, 249
- Yahşı Bey: 130, 150, 177, 178, 179
 Yahşı Fakih: 31, 32, 51, 150
 Yahşulu: 96
 Yahudiler: 290
 Yahya: 212
 Yahya, Şeyh: 51
 Yakub Bey: 117
 Yakub Bey, Germiyanoğ-
 lu: 135, 176, 188
 Yakub Çelebi: 124, 125
 Yakub Ece: 108, 110
 Yakub, Hakim: 290

- Yakup Bey, Menteşoğlu: 180
 Yalakonya: 95
 Yalakova: 96
 Yalı kapıları: 172
 Yalvaç: 121
 Yanbolu: 152
 Yanko: 36, 202, 205, 206,
 207, 209, 210, 225
 Yanternür: 53
 Yarhisar: 68, 69, 70, 71, 75,
 238
 Yaya: 98, 165, 200, 287
 Yayıcsa (Yayca): 246
 Yellüyurd (Yillüyurd): 228
 Yenice: 102, 164
 Yeniçeri: 115, 207, 232, 264,
 272, 275, 276, 299
 Yenişehir: 75, 77, 79, 83,
 91, 95, 100, 101, 117, 133,
 174, 238, 242, 276, 288
 Yezid: 143
 Yıldız: 230
 Yılın Pazarlığı (İlgın
 havalisi): 250
 Yigan, Mevlânâ: 294, 297
 Yiğit Bey: 126, 139
 Yillüyurd (Yellüyurd): 228
 Yinişehir: 39
 Yıröği: 155
 Yoras: 130, 150
 Yovan: 232
 Yörük Paşa: 173, 182, 183,
 184, 186, 187, 189
 Yunan: 274
 Yunan tahtı: 278
 Yunus Bey: 222
 Yunus Emre: 297
 Yusuf: 177

 Yusuf İmirza (Yusufça
 Mirza): 260
 Yüregir: 281
 Yüregir (Üçok'un oğlu):
 281

 Zaganos, Derzibaşı: 152
 Zagra: 114, 116
 Zağanos Paşa: 289
 Zamantu hisarı: 304
 Zeynel (Uzun Hasan'ın
 oğlu): 264
 Zeynî: 297
 Zülfikar: 285

Dizin

ÇEVİRİYAZI

- Abdal Murâd: 569
Abdal Mûsâ: 571
Abdâlân-ı Rûm: 571
Abdurrahîm-i Rûmî, Şeyh: 570
Abdurrahman, Gâzi: 348
Abdüllatif-i Makdisî, Şeyh: 570
Ablayund: 370
Absuyî: 349, 355, 362
Acem: 321, 322, 402, 428, 430, 449, 485, 536, 560, 569
Aclan Beg, Karasioglu: 370
Ada: 484, 495, 497
Ada köprüsi: 484
Adalya: 450, 520
Adana: 549, 553, 554, 555, 581, 582, 583
Adranos (Edrenos) Tekûri: 343
Ağrıboz (Eğriboz, İğriboz): 500, 524
Ahî Evren: 569
Ahî Hasan: 351, 352, 360
Âhir Külek: 555
Ahiyân-ı Rûm: 571
Ahmed: 348
Ahmed Beg: 448, 449, 506
Ahmed, Çavuş: 520
Ahmed Çelebi: 548
Ahmed Paşa: 528, 529, 532, 533, 538, 539, 540, 562
Ahmed Paşa, Fenârioglu: 534, 563
Ahmed Paşa, Gedük: 528, 530, 531, 532, 537, 538, 544, 549, 562
Ahmed Paşa, Hersekoglu (Anatoli beglerbegisi): 583
Ahmed-i Gûrânî, Mevlânâ-nâ: 570
ak böرك: 364, 383
Akbaş: 363
Akbiyik: 479, 570
Akça Koca: 348, 349, 350, 355, 356, 357, 358, 362, 363
Akçahisâr: 475, 476, 477, 486
Akçalimon: 375
Akçaylu: 478, 486
Akhisâr: 345, 346, 349, 420
Akîncı: 467, 533
Akkerman: 552, 556
Akova: 351
Aksaray: 403, 527
Aksaraylu mahallesi: 527
Aksunkur Aga: 387
Akşehr: 388, 412, 421, 422, 461, 485, 520, 531, 533
Akşemseddin: 570
Aktemür: 330, 344
Akyaya: 560
Akyazı: 348, 349, 350, 355
Alâeddin Paşa: 342, 360, 361, 364, 445, 450
Alacahisâr: 397, 457
Alâeddevle: 578, 580
Alâeddin, Mevlânâ: 570
Alaşehir hisârı: 395
Alaşehir: 385, 395, 397
Alata (Elete) tagı: 351
Albüstân (Elbüstân): 481, 573
Aleddin Azebî, Mevlânâ: 586
Aleyye: 485, 528, 563
Alişar: 323
Âl-i Abbâs: 321
Ali Beg: 433, 441, 464, 514, 523, 533, 534, 557, 558, 559
Ali Beg, Bengî: 450
Ali Beg, Evrenezoglu: 417, 458, 463
Ali Beg, Hünkâr: 463
Ali Beg, Mihaloglu: 533, 534, 535
Ali Beg, Rûmili beglerbegisi: 556, 557
Ali Horasânî, Şeyh Yar: 569
Âl-i Osmân: 319, 320, 321, 322, 330, 353, 354, 362, 366, 391, 395, 396, 401, 402, 422, 423, 446, 462, 470, 476, 479, 480, 482, 509, 510, 512, 522, 536, 547, 552, 560, 561, 562, 564, 565, 566, 569, 570, 572, 583, 584
Ali Paşa: 398, 400, 401, 402, 414, 560, 561
Âl-i Selçuk: 322, 339
Ali-yi Bestâmî, Mevlânâ Şeyh: 518
Alnakşan kal'ası: 555
Alnakşan (Valnakşan): 553
Alparslan: 450, 454
Alparslanoğlu: 454, 455
Amasiyye: 404, 410, 411, 412, 414, 416, 424, 442, 450, 451, 455, 481, 495, 549, 559, 560, 563, 584
Amasrı: 502, 503
Amr bin Ümeyye: 410
Amudi: 321
Aña, Savci: 323
Analakşan hisârı: 581
Anatoli: 397, 432, 445, 463, 471, 473, 475, 477, 498, 502, 505, 523, 526, 528, 531, 543, 545, 548, 549, 550, 552, 572
Anatoli beglerbegisi: 430, 439, 445, 475, 485, 505, 550, 582, 583
Anteb begi: 580
Arab: 321, 376, 402, 485, 560, 574, 580
Arabistân: 499
Araman (Ermen): 363
Arnavud: 391, 397, 444, 445, 465, 466, 476, 477, 519, 521, 522, 543
Arnavud İskenderi: 476
Artukova: 450
Âşık Paşa: 319, 362, 369, 569
Âşikî: 319, 320, 338, 345, 357, 359, 360, 387, 394, 396, 403, 412, 425, 429, 443, 446, 455, 480, 482, 483, 489, 491, 493, 496, 497, 499, 502, 503, 507,

- 514, 516, 519, 521, 546,
553, 555, 556, 558, 560,
563, 565, 567, 568, 572,
578, 579, 583, 585
- Ata Kosun: 554
- Atana: 549
- Atranoz: 351
- Ayafni hisârı: 507
- Ayan gölü: 349, 362
- Ayanikola: 324, 337
- Ayas hisârı: 582
- Ayası kal'ası: 554
- Ayasofya: 487
- Ayasulug: 395, 446
- Ayaşılınya (Ayaşolonya):
375
- Ayazmand: 514
- Aydın: 410, 413, 426, 427,
445, 446, 483
- Aydincık: 374, 375, 384
- Aydinoglu: 395, 407, 446,
485
- Aydos: 362, 363
- Aydos hisârı: 355, 356, 357
- Aydos teküri: 356
- Aykolog: 321
- Aykutluk: 321
- Aytogdî: 343, 345
- Azab Beg: 416, 418, 475,
476
- Azag: 539
- Ba'lbek: 410
- Baba İlyâs: 319, 373, 569,
571
- Baba Muhlis: 569
- Bâciyân-ı Rûm: 571
- Bafluili: 518
- Bagdad: 482, 497, 568
- Bakraz tagı: 582
- Balaban Paşa: 448
- Balabancuk: 344
- Balık Hisârı: 566
- Balkesri: 370, 371, 561
- Balkan: 510
- Ballubatra (Balyabadra-
Patros): 497
- Banatoz (Bantoz) hisârı:
379
- Bantoz hisârı: 379
- Baranlu: 537
- Baras tekür: 345, 352, 353
- Barsbeyte hisârı: 581
- Basuk: 321
- Bay Hoca: 324, 351
- Bâyezid Han: 359, 385,
387, 388, 392, 393, 394,
395, 396, 397, 398, 399,
400, 401, 402, 403, 404,
405, 406, 407, 409, 410,
411, 412, 413, 414, 417,
421, 423, 424, 429, 430,
432, 457, 465, 487, 495,
533, 535, 537, 546, 547,
548, 549, 550, 551, 552,
553, 555, 556, 558, 559,
560, 565, 566, 570, 579,
583, 584, 585
- Bâyezid Han, Yıldırım:
385, 408, 409, 417, 431,
568, 569, 584
- Bâyezid Paşa: 417, 423,
426, 430, 432, 433, 561
- Bâyezid Sultân: 319, 411,
495, 511, 531, 535, 546,
547, 548, 549, 550, 551,
579, 580, 581, 585, 586
- Bâyezid-i Bestâmî: 518
- Bayıncar Tatar: 328
- Bayındır Han: 537
- Bayintur: 321
- Baysub: 321
- Bedenos (Bidnos, Bednos)
teküri: 343
- Bednos teküri: 343
- Beg Bâzârı: 413
- Beg Kavagi: 414
- Begşehri: 388, 422, 459
- Behisni: 406
- Bekdaşiler: 571
- Bere (Berîyye ?) begi: 580
- Bergama hisârı: 372
- Bermüdek: 554
- Beytullâh: 567
- Biñarbaşı: 351, 419
- Bîrgaz (Burgus): 380
- Birgoz: 381
- Bidevî Çardag: 448, 474
- Bidnos teküri: 343
- Biga: 383, 384, 430, 435,
552
- Biga kâdısı: 435
- Biga öyügi: 329
- Biga suyu: 435
- Bihisni: 405
- Bilecük: 323, 332, 334, 336,
337, 338, 342, 346, 364,
365, 379, 385, 560, 571
- Bilecük hisârı: 331, 335,
- Bilecük teküri: 323, 324,
331, 335
- Biligrad: 466, 467, 475, 477,
493, 494, 498
- Biline: 467
- Bilüyük (Yelyüz): 370
- bîmârhâne: 394
- Biran (Branikvac): 498
- Birgama: 370, 371
- Bişköpri: 349
- Biştaş: 332, 333
- Bogazkesen: 398, 544
- Bogdan: 359, 541, 551, 558
- Bolayıř: 375, 376, 436
- Bol: 350, 355, 364, 442,
473, 502, 506, 507, 511
- Borlu: 442
- Bosna: 394, 397, 457, 492,
501, 516, 518
- Bozkır: 461
- börk: 365, 571
- Börklüce: 426
- Branikvac (Biran): 498
- Budak Beg: 573, 577, 578
- Bulgar: 485, 560
- Bulgar tagı: 510, 523, 554
- Burgus (Bîrgaz): 380
- Buri (Büre): 390
- burma dülbend: 365, 444
- Bursa: 338, 343, 351, 352,
354, 359, 360, 361, 362,
365, 369, 372, 373, 379,
383, 385, 387, 388, 394,
396, 402, 403, 404, 405,
412, 414, 416, 417, 418,
419, 420, 421, 423, 425,
429, 431, 432, 433, 438,
440, 443, 444, 445, 447,
455, 456, 463, 484, 485,
499, 500, 505, 508, 547,
548, 560, 563, 586
- Bursa hisârı: 338, 344, 351,
385, 455
- Bursa nâyibligi: 412
- Bursa teküri: 343
- Büre (Buri): 390
- Ca'ber Kal'ası: 322, 553
- Cem, Sultân: 546, 547, 548,
549, 579, 585, 586
- Cemaze Hisârı (Çamardı
Hisârı): 422
- Cezerî Kâsim Paşa: 563
- Cezerî Sîrôzî, Şeyh: 569
- Cihan suyu: 582
- Cimbini Hisârı: 374, 375
- Cimbünük hisârı: 375

- Cüneyd Beg, İzmiroğlu: 432, 445, 447
 Çadurlu: 345
 Çadurlu teküri: 346
 Çagatay: 408, 411, 536, 537
 Çakırıbınarı: 336
 Çamardı Hisarı (Cemaze Hisarı): 422
 Çandırlu Halîl: 365, 379, 382, 401
 Çarboga: 321
 Çardak köyü: 420
 Çarşamba (Çihârşenbih)
 Suyr: 403
 çâşnîgîrbaşı: 387, 430, 444
 Çatalca Hisarı: 389
 Çavdar (Çavudur): 323
 Çavdar Tatar: 347, 348
 Çavdarlu: 347
 Çavudur (Çavdar): 323
 Çavuşköyi: 346
 Çerkes (Çerkez): 539, 559, 563, 573, 576, 578, 579
 Çetroz (Çifroz): 394
 Çınarlu: 551
 Çitak: 536
 Cih ban: 477, 479
 Çihârşenbih (Çarşanba)
 Suyr: 403
 Çimbini Hisarı: 374, 375
 Çimişkezek Begi: 510
 Çin: 321
 Çorlu: 378, 379, 438
 Çorumlu: 451, 452
 Çön (Çon, Çöz) tagı: 554
 Çukurova: 553, 555
 Dânişmend: 401, 428
 Daranos (Diranos) teküri: 345
 Dadu Hatun: 444
 Dâvud: 379, 554
 Dâvud Paşa: 563
 Dâvud-ı Kayserî: 368, 569
 Delü Balaban: 390
 Delü Paşa: 444
 Derende (Derevende): 405
 Develü: 403
 Dunuşkar: 464
 Dirakola, Dirikola: 443, 444, 465, 467, 468, 513
 Dırama: 390
 Diranos teküri: 345
 Dicle: 568
 Dimetoka: 378
 Dimetoka hisarı: 381
 Dimetoka teküri: 380
 Dinboz: 343, 351
 Divrigi: 405, 406
 Domanuç taguu: 323
 Döndi Sultân: 510
 Dulkadir: 531, 573
 Dulkadiroglu: 405, 453, 481, 522, 573
 Durahan (Turahan): 469
 Durdioglu (Tururoglu): 326
 Durhan (Turahan): 469
 Dürekâni: 444, 507, 508
 Düzbâzâr: 350, 351
 Ebkülos (İkülos): 367
 Ebu İshakîyye: 394
 Ebu Sa'îd: 537
 Ebu'l-Vefâ, Seyyid: 319, 373
 Ece Beg: 374, 375, 376
 Ece Ovası: 378, 436
 Edebalı, Şeyh: 326, 327, 339, 342, 351, 359, 365, 368, 569
 Edremid: 370
 Edrene: 381, 382, 383, 384, 390, 393, 394, 396, 399, 415, 416, 417, 430, 432, 433, 436, 437, 440, 456, 460, 463, 464, 467, 474, 476, 477, 481, 484, 495, 497, 505, 514, 543, 550, 559, 561, 562, 563, 584, 586
 Edrene hisarı: 381
 Edrenos teküri: 343
 Egrigöz: 385
 Egrikös (Egrigöz) Hisarı: 468
 Elbasan (İlbasan): 522
 Elbüstân (Albüstân): 481, 573
 Elete (Alata) tagı: 351
 Elvân Beg, çâşnîgîrbaşı: 388, 430, 444, 500
 Elvân Çelebi: 454
 Elvan Çelebiüm Tekyesi: 433
 Emîr Ali Çelebi: 524
 Emîr Seyyid: 456, 484, 561
 Emîr Süleymân: 405, 410, 411, 414, 415, 416, 418, 420, 560
 Emirtag: 471
 Engüri: 323, 410, 505, 506, 508, 549, 566
 Engürüz: 558
 Eregli: 328, 329, 526
 Eregölü (Eregliye): 582
 Ergine köprüsi: 455, 456
 Ermen (Araman): 363
 Ermeni: 554
 Ertana: 406, 546
 Ertoñrul Gâzi: 321, 322, 323, 333, 340, 395, 406, 487, 569
 Erzincan: 322, 405, 410, 510, 520, 531, 533
 Erzurum: 322
 Eskişehir: 331, 332, 340, 347
 Evrenez: 378, 380, 381, 382, 383, 386, 389, 390, 394, 432, 434
 Evrenezoglu: 417, 438, 444, 458, 463, 465, 493
 Eynegöl: 324, 327, 333, 337, 339, 342, 372, 373, 508, 561
 Eyyûb Ensârî: 489
 Fahreddin Fâzıl, Mevlânâ: 495, 570
 Fahreddin Mudurnî, Şeyh: 570
 Fâtima Hatun: 414
 Fâyîk Paşa: 562
 Fâzıl, Gâzi: 374, 376, 378
 Fazlullah, Geñiboza
 kâdisi: 417, 437
 Fazlullah Kâdi: 363
 Fazlullah Paşa: 561, 566
 Ferhâd: 582
 Fidâyî: 573, 576
 Filibe: 382, 406, 425, 512, 561
 Fire (Firecik): 490
 Firenk: 366, 502, 545, 559, 585
 Firîz Beg: 394, 438
 Fodura (Kodura): 361
 Furat irmagi: 322
 Furat suyr: 533, 534
 Gâzi Hünkâr: 365, 493, 560, 566
 Gâzi Rahmân: 355, 357, 358, 359, 362
 Gâziyân-ı Rûm: 571
 Gegibüze (Geñiboza): 363, 417, 429, 437

- Geliboli: 375, 376, 377, 378, 379, 382, 383, 384, 389, 396, 417, 432, 433, 435, 436, 458, 468, 475, 486, 514, 524, 531, 561, 562
 Gemleyüg (Gemlik): 352
 Gemlik (Gemleyüg): 352
 Geñiboza: 363, 417, 429, 437
 Germe: 470, 500
 Germe Hisâr: 469, 499, 500
 Germiyân: 323, 332, 339, 340, 347, 411, 457, 468, 483
 Germiyânoglu: 323, 328, 331, 336, 385, 387, 402, 407, 408, 409, 411, 421, 438, 441, 444, 456, 484
 Gevele (Kevele): 523, 524
 Geyik Baba Zâviyesi: 374
 Geyve: 345, 346, 362, 417, 420
 Giyüklü Baba: 566, 569
 Gögerçinlik: 400, 459, 475
 Gök Alp: 320, 321, 339, 347, 362, 465, 487
 Gölbaşı: 343, 370, 434
 Gül-Falnoz (Gül-Falanoz): 333
 Görecek (Görecük): 374
 Görüce (Kuruca): 498
 Göynük (Göynük): 333, 369, 398, 399, 414
 Gözelce Hisâr: 398
 Gügerçinlik hisârı: 498
 Gül Falanogzoh: 334
 Gümüşloglu: 570
 Gümüşlü Kubbe: 354, 359
 Gümülcine: 383, 390, 529
 Gündüz: 323, 331, 342, 343, 369, 553, 554
 Gündüzoglu: 554, 582
 Gürânî, Mevlânâ: 499
 Gürün: 406
 Hâbil: 418, 453
 Haci Bayram, Şeyh: 570
 Haci Beg: 534
 Haci Bektaş: 570, 571, 572
 Haci Hasan: 368
 Hâfi, Şeyh: 570
 Haleb: 322, 409, 410, 554, 580, 581, 582
 Hâlid bin Velid: 410
 Halil Paşa: 383, 444, 473, 474, 475, 481, 484, 486, 487, 561, 567
 Halitürrahman: 566, 586
 Halvetiler: 570
 Hama: 410
 Hamîd: 402
 Hamîd, Şeyh: 570
 Hamîd vilâyeti: 388
 Hamîdiddîn, Seyyidzâde Seyyid: 586
 Hamîdîli: 392, 402, 410, 419, 438, 450, 459, 461, 531
 Hamîdoglu: 386, 388
 Hamza: 399
 Hamza Beg: 324, 447, 476, 509, 513, 531
 Hamza Beg, Baçaroglu: 424
 Hamza Beg, Beglerbegi: 447
 Hamza Beg, Çakircibaş: 512
 Hamza Beg, Köse (Adalya sancığı begi): 520
 Hamza Beg, Rûmili Beglerbegisi: 509
 Hamza, Mevlânâ: 461
 Hareddin: 327
 Hasan Aga: 414
 Hasan Alp: 342
 Hasan Beg: 505, 506, 507, 508, 511, 535, 536
 Hasan Beg, Dulkadiroglu: 453
 Hasan Çelebi: 561
 Hasan-ı Dîrâz: 535, 536, 537
 Hâsköyi: 524
 Hatîbâde: 586
 Hatun Ana: 571
 Hayber: 350
 Haydar Beg: 453, 454
 Haydar, Mevlânâ: 428
 Hayrabolu: 377, 378
 Hayreddin Paşa: 383, 390, 560
 Hayreddin-i Hirevî, Mevlânâ: 570
 Hayreddin-i Kûrimî, Mevlânâ: 570
 Herek (Hereke): 429
 Hersek: 518
 Hirmenkaya: 332, 333
 Hirmenkaya begi: 331
 Hîzir Aga: 481, 563
 Hîzir Beg, İsfendiyâroglu: 424, 481, 570
 Hind: 560
 Hindûstân: 559
 Hisâr Beg: 402
 Hisâr, Virançâ: 374
 Hocazâde: 570, 586
 Horasân: 571
 Horman hisârı: 580
 Höşkadem: 573, 576
 Höşkadem, Misir sultânı: 573
 Hünkâr agzi: 450
 Hüsamzâde: 586
 Hüseyin Beg, Hamîdoglu: 388, 509
 Hüsrev, Mevlânâ: 474, 570
 Igriboz (Agriboz, Egriboz): 524, 525
 İlgin havalisi (Yılgun Bazarcığı): 521
 Isparti: 388
 İblisi (İpsili) hisârı: 447
 İbni Edhem: 372
 İbrâhîm Beg: 554
 İbrâhîm Beg,
 Karamanoglu: 459, 473, 484, 485, 505, 519, 568
 İbrâhîm Çelebi: 561
 İbrâhîm, Nişancı: 562
 İbrâhîm Paşa: 430, 433, 434, 436, 439, 441, 445, 450, 560
 İclân Beg, Karasioglu (Ac-
 lan Beg): 370
 İçil: 461, 520, 530, 531, 549
 İflak: 394, 398, 415, 418, 423, 426, 438, 471, 512, 513, 541, 552, 558, 559
 İfligan (İflakan-Eflakan): 503
 İkizce: 327
 İkülos (Ebkülos): 367
 İlbasan (Elbasan): 522
 İlbegi, Haci: 370, 378, 380, 381, 383
 İlyâs Beg: 448
 İlyâs Mustafâ, Şârâbdâr: 438, 439, 440, 441, 450, 459
 İlyâs Paşa: 560
 İmirza Cihanşâh: 537
 İmirza Şâh, Horasan
 pâdişâhu: 568
 İncûgez: 438
 İncûgüz: 389
 İnegöl (Eynegöl): 324, 327, 333, 337, 339, 342, 372, 373, 508, 561
 İnez: 490, 491

- İnöñi: 342
 İpsala: 381, 382, 491
 İpsila: 446
 İrmən: 355
 İrmənenek: 520
 İrmeni: 509, 533
 İrmenibili: 323, 324
 İrmenipazarı: 562
 İsâ: 414, 445, 450
 İsâ Beg: 418, 492, 493
 İsâ Beg, Aydinoglu: 446
 İsâ Beg, Evrensezoglù: 465, 493
 İsfendiyâr: 386, 404, 407, 410, 413, 414, 415, 421, 423, 424, 426, 442, 443, 445, 463, 484, 504
 İsfendiyâroglu: 423, 424, 442, 503
 İshâk Beg: 394, 457, 462, 467, 468, 492, 520, 530
 İshak Beg, Karamanoglu: 521, 530
 İshak Fakı: 385
 İshak Fakih: 319
 İshak Paşa: 484, 485, 512, 527, 561
 İskender: 466, 554
 İskenderiyye: 519, 543, 544, 545
 İskete: 390
 İskilib: 425
 İsmâ'il Beg: 503, 505, 506, 507, 508, 511
 İstanbul: 351, 352, 355, 356, 359, 363, 367, 396, 397, 398, 401, 410, 414, 416, 417, 420, 429, 437, 486, 487, 488, 489, 490, 492, 493, 503, 505, 512, 514, 517, 522, 523, 524, 527, 531, 532, 536, 540, 541, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 561, 562, 563
 İstanbul teküri: 356, 363, 398
 İteşeni: 327
 İvaz Paşa, Hacı: 418, 419, 430, 433, 434, 441, 561
 İzbeçen: 493
 İzladi Dervendi: 473
 İzmir: 435
 İzmiroglu: 430, 431, 432, 433, 435, 445, 446, 447
 İznik: 342, 349, 350, 356, 362, 363, 365, 366, 367, 368, 369, 379, 414, 418, 426, 428, 439, 440, 442, 443, 560, 561
 İzveçay (Yayıcsa): 518
 İzvornug (İzvornik, Swornik): 501
 İzvornuk: 445
 Ka'be: 556, 579
 Ka'betullah: 561, 566, 586
 Ka'bulahbâr: 410
 Kabaagaç: 389
 Kadem: 438
 Kâdî Burhâneddin: 404
 kâdi-'asker: 426, 427, 524, 546, 560
 Kâdızâde-i Rûmî: 569
 Kal'acug: 413, 423
 Kalakonya: 377
 Kalamestorya (Klasemtor-ya): 370
 Kalanzo: 327
 Kalata: 487
 Kaldırık (Kaldurayık): 336
 Kamari: 321
 Kandırı: 355, 362, 363
 Kandilli Çam 327
 Kangırı: 413, 423
 Kapluca: 344, 385
 Kapluca Kapusı: 338
 Kapucibaşı: 576, 578
 Kara Bogdan: 541, 542, 543, 544, 551
 Kara Eylük (Kara öylük): 536
 Kara Hisâr: 520, 524
 Kara İsâ: 553
 Kara İsâlu: 555
 Kara Rüstem: 382
 Kara Rüstem, Karamanlu: 382
 Kara Temür Paşa: 391
 Kara Temürtaş: 394, 396, 397, 411
 Kara Yüsuf: 409
 Karaagac: 388
 Karabag: 410
 Karabogdanoglu: 556, 557, 558
 Karaburun: 426
 Karaca: 321, 494
 Karaca Ahmed Sultân: 569
 Karaca Beg: 494
 Karaca Beg (Anatoli beglerbegisi): 445
 Karaca Paşa: 561
 Karaca Rahmân: 358, 359
 Karacahisar (Karahisâr): 323, 327, 328, 330, 331, 333, 339, 340, 342, 346, 347, 369, 403, 531, 533, 536, 561, 562, 584
 Karaçepîş: 346, 348, 349, 350, 355
 Karadeñiz: 502, 538
 Karafirye: 390, 399
 Karagöz Beg: 581
 Karahan: 321
 Karahisâr: 323, 331, 369, 403, 531, 533, 536, 561, 562
 Karahoca: 369
 Karahul: 321
 Karalu Oglan: 321
 Karaman: 382, 402, 404, 413, 414, 419, 421, 422, 439, 450, 459, 461, 462, 467, 472, 473, 483, 485, 486, 508, 511, 519, 520, 521, 523, 526, 527, 531, 546, 547, 548, 549, 555, 559, 573, 581
 Karaman beglerbegi: 581
 Karaman oglanları: 520, 531
 Karaman sipâhileri: 523
 Karamanoglu: 386, 394, 402, 403, 413, 414, 418, 419, 421, 422, 423, 438, 445, 450, 459, 460, 461, 462, 471, 472, 473, 474, 475, 478, 483, 484, 485, 505, 508, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 526, 527, 528, 530, 531, 532, 535, 549, 574
 Karamürsel: 363, 419
 Karaöylük (Karayülük): 453
 Karaöylük yayları: 449
 Karaöyük (Karayol): 571
 Karası: 370, 371, 372, 374, 375, 376, 377, 379, 392, 395, 410, 414
 Karasioglu: 370, 372
 Karatikin: 348, 349, 350, 366
 Karayol (Karaöyük): 571
 Karin Ovası: 420
 Karlulili: 391, 500
 Karluoglanları: 500
 Kartal: 429
 Kâsim: 414, 423, 425, 445, 531
 Kâsim Beg: 421, 453, 531

- Kâsim Beg, İsfendiyâroglu: 423, 442
 Kâsim Beg, Karamanoglu: 530, 532, 549
 Kâsim Paşa: 473, 563
 Kasim Paşa, Tururmezi-koglu: 561
 Kastamonu: 386, 404, 410, 413, 423, 442, 444, 504, 506, 507, 511
 Kavala: 390
 Kayaalp: 321
 Kayıtbay: 576, 579
 Kaynur: 321
 Kayseri: 403, 520, 569, 571
 Kazova: 561
 Kazuklu Voyvoda: 513, 514
 Keblüoglu: 524
 Kefe: 537, 538, 539, 540, 563
 Keklik Mustafâ: 546
 Kemah: 533, 536
 Kemâl Paşa: 561
 Kenkiri: 423
 Kestel teküri: 343
 Kesteli, Mevlânâ: 586
 Keşîş Tagı: 372
 Kevele (Gevele): 523, 524
 Kılıç: 328, 346, 378, 391, 440, 450, 503, 535, 557, 559, 565
 Kılıç Arslan Beg: 528, 529, 531
 Kiratova: 394
 Kırşehir: 413, 422, 571
 Kırıvrum Yol: 404
 Kızıl Ahmed: 506, 507, 511, 520
 Kızıl Boga: 321
 Kızılagaç Yenicesi: 437
 Kızılca İrnak suyu: 559
 Kızılca Tuzla: 370
 Kızılıkocalı: 452, 453
 Kızılıkocaogluları: 450, 451, 453
 Kili (Kilya): 551
 Kili vilâyeti: 556
 Kilya (Kili): 551
 Kirluka: 486
 Kirmasti: 370, 419
 Kişan hisârı: 381
 Kite hisârı: 343
 Kite ovası: 361
 Kite teküri: 343, 345
 Klasemtorya (Kalamestor-ya): 370
- Koca Efendi, Bursa kâdısı: 387, 569
 Koca Hızır: 475
 Koca Nâyib: 412
 Kocacuk Hisârı: 465
 Kocaili: 348, 364, 398, 475, 486
 Kocakayası: 453
 Koçum Seydi: 569
 Kodura (Fodura): 361
 Kogru (Konur): 378
 Koñrapa: 355, 364
 Koñur Alp: 348, 349, 350, 351, 355, 357, 362
 Konur (Kogru): 378
 Koñurhisârı: 377
 Konuş hisârı: 425
 Konya: 369, 403, 421, 422, 461, 462, 472, 485, 520, 523, 524, 531, 548, 549, 550
 Korkud, Sultân: 550
 Korluga: 321
 Koru Deresi: 346
 Kostantiniyye: 319, 545
 Koylîhisârı: 504, 508, 509, 510, 522
 Koyunhisârı: 343, 363
 Kömlüoglu: 434
 Köprihisârı: 342
 Köpürlü: 416
 Kör Şahmelik: 416
 Körfez hisârı: 500
 Köse Mihâl: 331, 332, 334, 348, 351, 440
 Kösöva: 392, 477, 478, 480, 493
 Kösöva gazâsı: 481
 Kuds-i Şerîf: 566, 586
 Kul hisârı: 494
 Kul İsmâ'il Beg: 505
 Kula Şâhîn: 471, 488, 561
 Kulaça: 327
 Kumburun: 436
 Kurd oğlu: 448
 Kurşunlu Kilise: 478
 Kurt Hasan: 447
 Kurtulmuş: 321
 Kurucu (Görüce): 498
 Kusun: 554, 555
 Kusun Varsak: 553
 Kuş Temur: 553, 554, 555
 Kuş Temuroglu: 554
 Kutbeddin-i Iznikî, Mevlâ-nâ: 569
 Kuvac: 518
- Kuvacılı: 518
 Küçürtlü: 361
 Külek: 553, 554
 Külek hisârı: 581
 Külek kal'ası: 554, 555
 Küntogdî: 322
 Kürt: 406
 Kürt Hasan, Şeyh (Çimiş-kezek Begi): 510
 Kütâhiyye: 385, 387, 388, 392, 485
 Lala Şâhîn: 379, 382, 389
 Lapsekü: 435
 Lârende: 462, 523, 524, 526, 527, 549
 Laz: 393, 394, 397, 400, 416, 457, 468, 502, 517
 Laz kırımı: 392, 584
 Laz vilâyeti: 417, 457, 462, 469, 473, 492, 498, 501
 Lazoglu: 465
 Leblebüci hisârı: 345, 346
 Lefke: 346, 347
 Lih ban: 477, 478
 Lih vilâyeti: 558, 559
 Limoz: 491
 Londura: 499, 500
 Lökban: 477, 478
 Lülü (Lüle): 530
 Lülüfer Hatun: 337, 338
 Lütfini Begoglu: 528
- Maçın: 321
 Ma'nisa: 426, 474, 476, 495
 Ma'nisa Çelebisî: 562
 Ma'nisazâde: 586
 Mahmûd Beg: 445, 448
 Mahmûd Çelebi, Hacı Bekdaşoglu: 572
 Mahmûd Paşa: 327, 498, 499, 500, 501, 502, 504, 505, 506, 515, 516, 517, 523, 524, 525, 531, 532, 533, 534, 562
 Mahmûd, Şeyh: 351
 Mahram: 370
 Makâm-ı Mahmûd: 461
 Malatiyye: 405, 406, 580
 Maldepe: 545
 Malhun: 325, 360
 Manastır: 391, 456
 Marmara: 342
 Martaloz Togan: 477
 Marula (Marulya): 390

- Marzuvan (Merzifon): 424
 Mashara Arab: 401
 Matara (Matarı): 416
 Mecnûn Tabak: 409
 Medine: 566
 Medîne-i Resûl: 526, 561, 562, 566, 567, 586
 Megalgara (Migalkara): 389
 Mekece: 345, 346
 Mekke: 445, 468, 548, 549, 566, 574, 579, 586
 Mekketullah: 585
 Mekki Aslan Beg: 573
 Mekki Beg, Üzeyiroglu: 582
 Menâkûb Âl-i Osmân: 489, 499
 Menâkûb u Tevârih-i Âl-i Osmân: 319
 Menâkûb-ı Âl-i Osmân: 417
 Menemen ovası: 406
 Menküb: 539, 540
 Menteşe: 448, 571
 Menteşe vilâyeti: 395
 Menteşelü: 483
 Menteşoogluları: 448
 Menteşoogluları: 386, 395, 407, 432, 448, 485
 Meric Böle (Merih Bula): 444
 Meriç 380, 381, 384
 Meriç suyu: 497
 Merih Bula (Meric Böle): 444
 Merzifon (Marzuvan): 424
 Merzuvan Ovası: 451
 Mesevri: 499, 500
 Mesih Paşa: 562
 Mevkan (Mokan) kal'ası: 530
 Mevlânâ Hünkâr: 524
 Mevlânâ Kâdi: 438
 Mezîd Beg: 471
 Migalkara (Mugalkara, Megalgara): 389
 Misir: 386, 409, 410, 449, 476, 549, 554, 559, 570, 573, 574, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 585
 Misir begleri: 574, 575, 576
 Misir Çerkesi: 556
 Misir hâkimleri: 574
 Misir pâdişâhı: 573
 Misir sultânı: 386, 406, 554, 573, 574, 575, 577, 578, 579, 580, 581, 582
 Misirlu: 406, 553, 554, 555, 556, 574, 577, 579
 Midilli: 514, 516, 517
 Mihâl: 332, 333, 335, 336, 345, 346, 347, 352, 370, 418
 Mihaloghı: 416, 417, 433, 434, 440, 533, 534, 535
 Mileş Küibile (Milos Küpile, Miloş Kobile): 393
 Millen kal'ası: 554, 555
 Miloş Kobile (Mileş Küibile): 393
 Minnet Beg: 425
 Minnetoglu: 425, 426
 Mir Timür: 536
 Mircü (Mirço): 415
 Mirço (Mircü): 415
 Mis: 582
 Misini hisârı: 380
 Misis: 553, 554
 Mokan hisârı: 530
 Mokan (Mevkan) kal'ası: 530
 Molan (Mozalan) hisârı: 581
 Mora: 399, 459, 469, 470, 497, 498, 499, 500, 517
 Mozalan (Molan) hisârı: 581
 Mudanya: 505, 547
 Mudurnu (Muturnu): 333, 369
 Muhammed: 319, 329, 382, 414, 480, 570
 Muhammed Aga: 561
 Muhammed Beg: 486
 Muhammed Beg, Gündüzoglu: 582
 Muhammed Beg, Karamanoglu: 422, 450, 530
 Muhammed Beg, Mihaloghı: 416, 433, 434, 440
 Muhammed Beg, Minnetoglu: 425
 Muhammed Han: 397, 423, 430, 474, 480, 481, 483, 485, 486, 487, 488, 489, 491, 492, 493, 495, 497, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 509, 510, 512, 513, 514, 516, 518, 519, 520, 521, 522, 524, 526, 529, 530, 531, 532, 534, 535, 537, 538, 539, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 553, 560, 561, 566, 570, 572, 574, 577, 578, 579, 583, 584
 Muhammed Paşa, Hızır Agaoglu: 563
 Muhammed Resûlullah: 563
 Muhammed, Sultân: 327, 365, 410, 411, 412, 414, 416, 417, 418, 420, 421, 423, 424, 425, 426, 428, 429, 431, 444, 476, 477, 481, 483, 484, 485, 487, 488, 495, 504, 509, 515, 520, 530, 531, 532, 540, 545, 558, 560, 574
 Muhammed, Vâ'iz: 423
 Muhammed-i Buhârî, Seyyid: 570
 Muhammed-i Zîrek, Mevlânâ: 570
 Muhlis İlyâs: 480
 Muhlis Paşa: 319
 Murâd Han: 327, 338, 362, 365, 369, 379, 380, 381, 382, 383, 385, 386, 388, 389, 390, 392, 394, 397, 401, 412, 424, 426, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 444, 445, 446, 448, 450, 455, 456, 457, 458, 459, 461, 462, 464, 465, 466, 467, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 487, 493, 498, 499, 523, 561, 566, 570, 584
 Murâd Paşa: 534
 Mûsâ: 414, 418
 Mûsâ Beg: 582
 Musannîfek: 518
 Mûsî: 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 427, 569
 Mustafâ: 410, 411, 414, 422, 426, 427, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441
 Mustafâ Beg: 582
 Mustafâ Çelebi: 495
 Mustafâ, Düzme: 434, 435
 Mustafâ Paşa: 532, 562
 Mustafâ, Sultân: 531, 533, 535, 537
 Mustafâzâde-yi Karamânî, Şeyh: 586
 Musûl: 323
 Muturnu: 355
 Muturnu (Mudurnu): 333, 369

- Nasreddin Beg, Dulkâdiroğlu: 405
 Nigde: 403, 422, 555
 Nige Obran (Nike Öbrünk): 468
 Nigebolu (Nigeobrı): 399, 400
 Nike Öbrünk (Nige Obran): 468
 Niköpri: 445, 492
 Niş Togan: 437
 Nişâncı Paşa: 562
 Nûh Nebî: 321
 Odgöñlek (Od Gönelek) hisârı: 377
 Ogcabolu (Ohcabolu): 416
 Oguz: 320, 321
 Oguz Han: 487
 Ohcabolu (Ogcabolu): 416
 Orhan Gâzi: 319, 337, 338, 342, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 376, 379, 382, 401, 417, 456, 465, 487, 560, 566, 569, 571, 581, 584
 Oruç Beg: 433, 441, 446, 447
 Oruç Beg, Temürtaş oğlu: 445, 468
 Osmân Gâzi: 321, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 351, 354, 359, 360, 365, 456, 465, 487, 553, 566, 569, 583, 584, 586
 Osmân, hutbe-i: 340
 Osmân, Vilâyet-i: 413, 562, 563
 Osmâncık: 453, 559, 561
 Osmânîler: 469
 Osmânkapusu: 388
 Osmânlu: 385, 461, 473, 521
 Osmânoğlu: 419, 422, 449, 475, 508, 574, 575
 Oynâshisâr: 347
 Ömer Beg: 534, 536
 Ömer Beg, Ramazânoglu: 582
 Özbek Aga: 462
 Pasin ovası: 322
 Paşa Beg: 444, 468
 Paşa Kirece: 444
 Paşacuk Ağa, çâşnîgîrbaşı: 387, 388
 Payaz: 554
 Payburd: 534, 535
 Pazar: 340
 Pendik: 429
 Perivedin (Pirevidin): 416
 Pîr Ahmed: 520, 521, 522, 523, 530, 531, 535, 569
 Pirevidin (Perivedin): 416
 Polanya (Pulunya): 389
 Polava: 498
 Postin-pûş: 385
 Pulunya (Polanya): 389
 Ramazânlu: 554
 Ramazânoglu: 582
 Ressava (Sava): 498
 Resûl Çelebi: 572
 Resûl, Hazret-i: 356, 410, 479
 Reyhân Aga, Hadım: 462
 Reyhân Paşa: 444
 Rînpapa: 585
 Rûm: 321, 322, 323, 324, 367, 376, 378, 407, 410, 412, 481, 523, 526, 527, 531, 549, 553, 559, 561, 569, 570, 571, 574, 580, 581
 Rûm Muhammed, Rûm Muhammedi: 489, 490, 522, 523, 524, 526, 527, 528, 562
 Rûm pâdişâlu: 568, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583
 Rûm sultânu: 577
 Rûm vezîr: 523
 Rûm vilâyeti: 321, 537
 Rûmca: 357
 Rûmili: 376, 377, 379, 383, 389, 394, 397, 409, 414, 415, 416, 417, 418, 425, 432, 433, 434, 436, 438, 450, 455, 459, 463, 465, 471, 472, 473, 475, 477, 486, 494, 500, 505, 511, 512, 533, 550, 560
 Rûmili beglerbegisi: 424, 494, 509, 533, 550, 556, 557
 Rüstem: 382, 399
 Sâhibüñ (Şâbin) Karahisâr: 323
 Sakarı (Sakarya): 346
 Sakaryı (Sakarya) suyu: 332
 Saltuk Alp: 346
 Samakarogh (Samakovoglu): 425
 Samaku (Semekov): 418
 Samandira: 355, 356, 358
 Samandira hisârı: 355
 Samandira teküri: 355, 356
 Samsa Çavuş: 333, 346, 350
 Samsun: 424, 425
 Sandrew (Semendire): 501
 Sara Hatun: 510
 Sarhan Beglü: 406
 Sarıkamus: 410
 Saroz: 353
 Sarçahisâr: 346
 Saru Ya'kûboglu: 520
 Saru Yatı: 323, 324, 327, 328
 Saruca, Derzi: 418
 Saruca Paşa: 484, 561
 Saruhan: 391, 395, 406, 410, 447, 550, 562
 Saruhanili: 441
 Saruhanoglu: 386
 Sarukaya: 332
 Sava (Ressava): 466, 498
 Saykalan hisârı (Sıklanhisar): 520
 Sazludere: 433
 Sekületi (Sögület) ban: 477
 Selanik: 391, 426, 432, 458, 459, 561
 Selçük Hatun: 548
 Selmân, Şeyh: 319
 Selver Çavuşoglu Çavuşbaşı: 520
 Semekov (Samakov, Samaku): 418
 Semendire (Semendria, Sandrew): 400, 445, 462, 464, 467, 468, 469, 473, 501, 502, 516, 542
 Semerkand: 413
 Serüz (Sirez): 390, 391, 394, 426, 428, 458, 497
 Seydigâzî: 421
 Seydişehir: 388, 422
 Sıklanhisar: 520
 Simavuna kâdısı: 418
 Sinab: 404, 503, 504
 Sîrf Sindüğü: 384
 Silifke: 404, 520, 530, 532

- silihdârlar: 430
 Sillistre (Sillisire): 399, 443
 Silivri: 416
 Sillisire (Sillisire, Silistre): 399, 443
 Sillisürüm: 415
 Simav: 385
 Simâvi, Şeyh İlâhî: 586
 Simavna kâdısı: 416, 426, 427, 428
 Sinab: 415, 442, 504, 505, 506, 507, 509, 511
 Sinân Beg, Beglerbegi: 459, 461, 500
 Sinân Beg, Elvân Begoglu: 500
 Sinân Paşa: 562
 Sind: 485
 Sirâcî'ddin-i Urmevî: 369
 Sirez: 390, 391, 394, 426, 428, 458, 497
 Sis: 553, 554, 578
 Sis tagı: 554
 Sivaz: 404, 405, 409, 520, 531, 533, 571
 Sivrihisâr: 413, 418, 422
 Sofya: 397, 437, 477, 478, 562
 Solak Karaca: 411
 Sonsa (Sunisa): 511
 Sorkun: 332, 333
 Sökület ban: 477, 478
 Sögüt: 323, 327, 333, 359
 Sugar: 321
 Sultân Ahmed: 409, 568
 Sultân Alâ'addîn: 322, 323, 328, 329, 330
 Sultân Hatun: 385
 Sultân övgü (Sultânöñi): 360, 505
 Sultân Şeyhi: 554
 Sultânöñi (Sultân övgü): 360, 505
 Sunsa (Sonsa): 511
 Sunkur: 321, 322
 Sunsa: 451
 Sübaşı: 340, 342, 402, 418, 427, 488, 534, 554, 598, 624
 Süle Çavuş, Çavuşbaşı: 387
 Sülemeş: 333
 Süleymân: 342, 377, 378, 379, 403, 481
 Süleymân Beg: 481, 488, 558
 Süleymân Çelebi: 561
 Süleymân Paşa: 338, 362, 363, 369, 370, 372, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 560
 Süleymân Şâh: 321, 322, 340, 487, 553
 Sünisin: 393
 Sûrmelü Çukuru: 322
 Swornik (İzvornik): 501
 Şâbin Karahisâr: 323
 Şâh Ana: 444
 Şâhin Lala: 384, 390, 391
 Şâhinşâh: 550
 Şâhînelik: 417
 Şâhsüvâr: 573, 574, 575, 577, 578
 Şâm: 409, 410, 412, 558, 573
 Şâm nâibi: 575, 577
 Şâm Türkmanı: 322
 Şehâbeddin Aga: 508
 Şehsüvâr, Dulkadiroğlu: 522, 523
 Şemseddin-i Fenâri, Mevlânâ: 569
 Şer-i Muhammed: 563
 Şerefeddin Paşa: 444
 Şerefeddin-i Krîmî, Mevlânâ: 570
 Şili hisârı: 398
 Şûkrullah, Mevlânâ: 461, 495, 548
 Taceddin-i Kürdî: 327, 368, 569
 Taceddinoglu: 440
 Tahâretsüz Hafîb: 436
 Taharten: 405, 407, 411
 Tahtalı: 498
 Tamac: 561
 Taman: 563
 Tanoz: 491
 Tañrı Yıkadugu: 389
 Tapduk Emre, Şeyh: 569
 Tarabuzon: 504, 505, 510, 511, 517
 Tarakçı Hisârı: 398
 Tarakçı Yeñicesi: 332, 333, 369
 Taraklı Borlu: 404, 442
 Tarhan Beg: 537
 Tarsis: 581
 Tarsus: 523, 553, 554, 555
 Tarucilar: 429
 Taşak Yazısı: 329
 Tatar: 322, 323, 329, 347, 348, 410, 411, 413, 424, 425, 559
 Tatar Çavdar: 347
 Tavşanlu: 385
 Tayfur Çelebi: 454
 Tayî Karaca: 494
 Tebriz: 535
 Teke: 483
 Tekeili: 402, 410
 Tekürbeli: 554
 Tekürpiñarı: 346
 Tekürtagi: 377, 399
 Tele: 555
 Temür: 387, 395, 398, 400, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 568, 584
 Temürtaş oglanları: 433
 Temürtaşoğlu Umur Begoglu: 468
 Tercan: 533
 Tirabuzan: 572
 tîmâr: 341, 342, 347, 363, 369, 372, 395, 415, 423, 427, 430, 439, 446, 448, 450, 455, 506, 511, 529, 558, 585
 timarhâne: 559
 Tire: 395, 446
 Tirebçe hisârı: 492
 Togan: 468
 Togar: 321
 Tokat: 418, 433, 434, 445, 448, 450, 473, 474, 531, 532, 559
 Tokat hisârı: 448, 476
 Tokat kal'ası: 468
 Toktemür: 321
 Tomalîç Bili: 327
 Toñrul: 369
 Toñuzlu: 385
 Torlak Ho Kemâl: 426
 Tosya: 423
 Tozak: 321
 Tuna: 397, 423, 471, 493, 494, 512, 513, 541, 542, 543, 550, 551, 557
 Tunca suyu: 559
 Turahan Beg: 469, 470, 474, 475, 534
 Turgudoglu: 581
 Turkut: 521
 Turkut Alp: 337, 342, 351, 372
 Turkutili: 342
 Turkutlu: 438, 478, 523
 Turkutoglanları: 472

- Turkutoglu: 523
 Tursun Beg: 370
 Tursun Faki, Tursun Fakih: 339, 340, 569
 Turtmuş: 321
 Tururoglu, Derviş (Durdioğlu): 326
 Tüsî Fâzıl, Mevlânâ: 495
 Tuvucalar: 434
 Türk: 327, 332, 334, 336, 343, 349, 351, 352, 356, 357, 363, 366, 377, 378, 383, 389, 396, 475, 486, 488, 489, 491, 500, 501, 513, 516, 517, 538, 539, 540
 Türk hisârı: 539
 Türk Rüstem: 401
 Türk Turhan: 434
 Türkçe: 383
 Türkistân: 322
 Türkਮân: 322, 406, 410, 450, 451, 452, 481, 535, 577, 578, 580
 Ulubat: 343, 370, 433
 Umur Beg: 397, 433, 441
 Urum: 522
 Urumca: 368, 370
 Uyuz Beg: 527
 Uzun Hasan: 504, 509, 510, 511, 519, 520, 521, 522, 523, 527, 530, 531, 532, 533, 535, 536, 537
 Uzunca Bil: 350
 Ülüfer suyu: 338
 Üngürüz: 396, 397, 445, 457, 459, 460, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 471, 473, 474, 475, 477, 498, 512, 513, 542, 550, 558, 559
 Üsküb: 394, 462, 467, 468, 469, 497, 498
 Üsküdar: 562
 Üsküf: 389
 Üsküp: 492
 Üzer vilâyeti: 553, 554
 Üzeroglu Dâvud: 554
 Valnakşan (Alnakşan): 553
 Vardar Yiñicesi: 432, 458
 Varna: 445, 475
 Varna gazâsi: 468
 Varna tagı: 475
 Varsak: 527, 554, 559, 581
 Veliyyüddin (Velyedîn): 562
 Velyedîn (Veliyyüddin): 562
 Vennakş: 554
 Veys Beg: 448, 449
 Vilkoğlu (Vilkoglu, Vulu-koglu): 400, 409, 411, 437, 438, 444, 457, 459, 460, 462, 463, 464, 467, 468, 473, 474, 475, 477, 492
 Vidin: 394, 416, 459, 460, 465, 477, 559
 Vidin Sinâni (Vidinli Sinan): 459, 460, 461
 Vildân, Mevlânâ: 524
 Vize: 438
 Vodana (Vüdene): 394
 Vulukoglu (Vilkoglu): 400, 409, 411, 437, 438, 444, 457, 459, 460, 462, 463, 464, 467, 468, 473, 474, 475, 477, 492
 Vüdene (Vodana): 394
 Ya'kûb: 438
 Ya'kûb Beg: 385, 402
 Ya'kûb Beg, Germiyânoglu: 444, 456
 Ya'kûb Beg, Menteşeoglu: 448
 Ya'kûb Çelebi: 392, 393
 Ya'kûb Ece: 377, 378
 Ya'kûb, Hakîm: 562
 Yabugermen: 539
 Yafes: 321
 Yafîs: 321
 Yahî Beg: 398, 446, 447
 Yahî Fakih: 417
 Yahî, Mihaloglu: 417
 Yahîlı: 363
 Yahîâ Selmân Âşık: 480
 Yahîâ, Şeyh: 319
 Yalakonya: 363
 Yalakova: 363
 Yalakoya: 363
 Yalvac: 388
 Yanbol: 420
 Yanko: 471, 473, 475, 478, 494
 Yanko Hunyad: 477
 Yantemür: 321
 Yarhisâr: 336, 338, 342, 508
 Yarhisâr teküri: 335, 337
 Yayca (Yayicsa): 516
 Yayicsa (İzveçay): 518
 Yayıcsa (Yayca): 516
 Yehûdlar: 562
 Yeliyüz (Bilüyük): 370
 Yeñişehir: 342, 344, 346, 350, 358, 362, 367, 368, 385, 401, 442, 508, 512, 548, 561
 Yezid: 410
 Yıldız: 499
 Yıldız hisârı: 500
 Yîlgun Bazarcugî (Ilgin havalisi): 521
 Yîgan, Mevlânâ: 566, 570
 Yigit Beg: 394, 406
 Yiñice: 369, 432
 yînîcieri: 383, 475, 535, 560, 571
 Yîrgögi: 423
 Yokaru sırtdagı hisâr: 363
 Yoras (Yoros): 398, 417
 Yörögüç Paşa: 441, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 457
 Yûnan: 546, 550
 Yûnus Beg: 491
 Yûnus Emre: 569
 Yûnus, Hâs: 491
 Yûsuf: 445
 Yusuf Îmurza: 531
 Yüregir: 553, 554
 Zaganos Paşa: 561
 Zaganoz, Derzibaşı: 420
 Zagra: 382, 383
 Zeynel, Hasan-ı Dırâz'uñ oglu: 535
 Zeynî: 570
 Zeytûn: 453
 Zibin: 465
 Zihne: 390
 Zindan Kapusı: 419

ÂŞIK PAŞAZADE Osmanoğulları'nın Tarihi

Osmanlı tarih yazıcılığının en eski ve en önemli metinlerinden birinin, Türkçe'de, yazmalara dayalı ilk bilimsel yayını. Çelebi Mehmet, II. Murat ve Fatih Sultan Mehmet dönemlerini yaşamış, İstanbul'un fethinde bulunmuş bir görgü tanığının ağzından Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş yıllarının heyecan verici öyküsü...

**“Menakîb u Tevarih-i Âl-i Osman”ın
çevriyazı ve günümüz diline aktarılmış
biçimlerini içeren “Osmanoğulları'nın Tarihi”,
bu toprakların geçmişine ilgi duyan herkes için
vazgeçilmez bir kaynak.**